

75

ΑΠΑΝΘΙΣΜΑ

ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ ΚΟΡΑΗ

ΕΚΔΙΔΟΝΤΟΣ

ΙΑΚΩΒΟΥ ΡΩΤΑ

Φιλοτίμω συνδρομή των Φιλομούσων Ἑλλήνων!

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΕΚ ΤΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ Κ. ΡΑΛΛΗ.

1839.

ΤΟΙΣ

ΦΙΛΟΜΟΥΣΟΙΣ ΕΛΛΗΣΙ

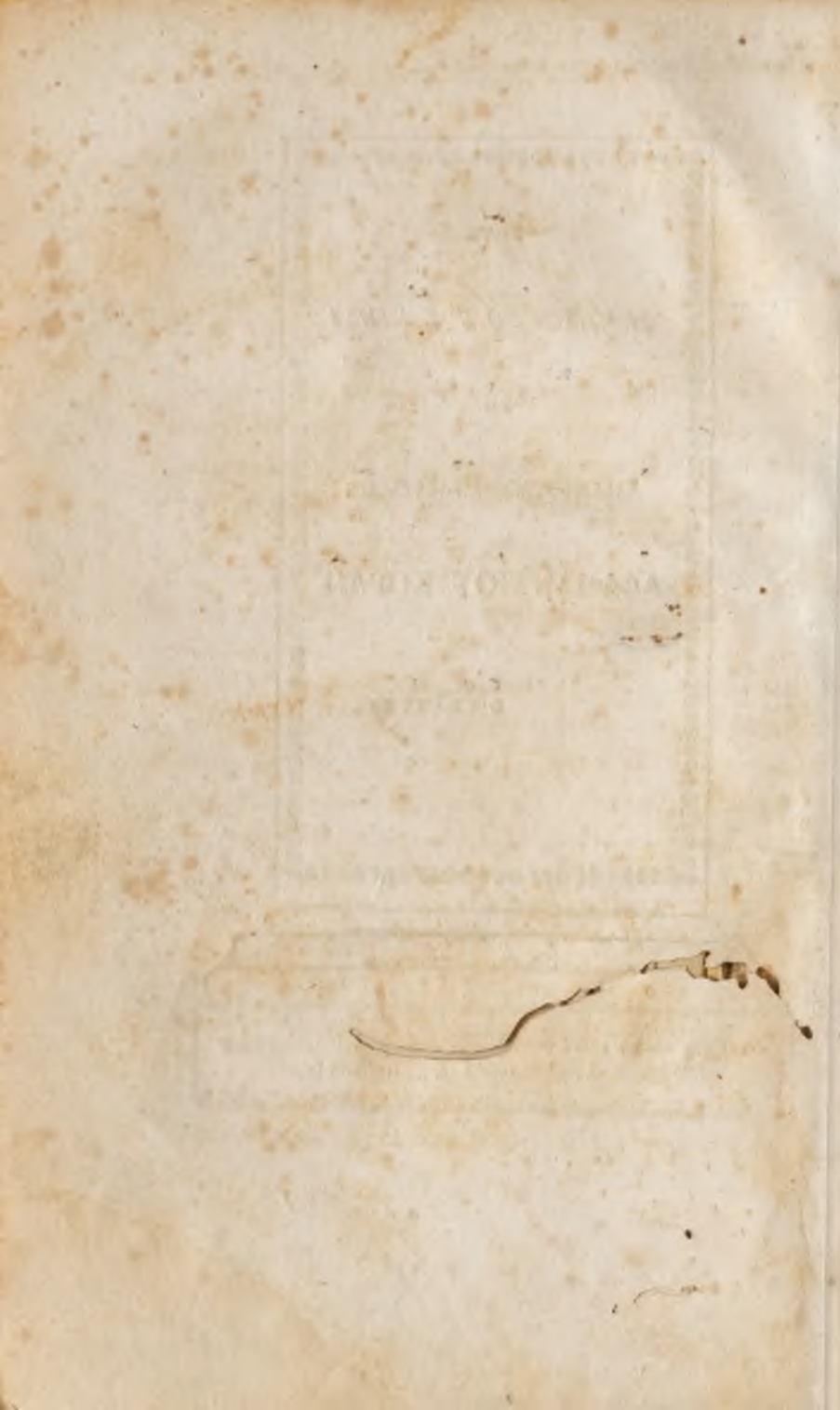
ΤΟ

ΑΠΑΝΘΙΣΜΑ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ

ΑΔΑΜΑΝΤΊΟΥ ΚΟΡΑΗ

Ο ΕΚΔΟΤΗΣ

« Καὶ γὰρ παίζων οὐδὲν ἤγγον ἀπρυδάζων διτέλει τοῖς συνδια-
τρίβουσι. » Ἀπομν. Ξενοφ. Δ, Ι, §. 1, σελ. 110.

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ.

ΕΙΝΑΙ παρατηρήσεως καὶ θαυμασμοῦ ἄξιον, ὅτι ἡ ταλαίπωρος Ἑλλὰς, ἂν καὶ κατεθλίβετο ὑπὸ τὸν τυραννικὸν ζυγὸν, δὲν ἔπαυε μὲν ὅλον τοῦτο ἀπὸ τὸ νὰ δίδῃ ἱκανὸν ἀριθμὸν ἀνδρῶν σοφῶν καὶ ἀξιολόγων, οἱ ὅποιοι μὲ ζῆλον ἐνδοξον ἐσυνήργησαν εἰς τὸν φωτισμὸν καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῆς φίλης αὐτῶν Πατρίδος.

Ἀλλὰ μετὰ τούτων ὅλων τῶν σοφῶν καὶ ἀξιολόγων ἀνδρῶν ἀναλάμπει ὡς ὁ ἥλιος ὁ ἈΛΑΜΑΝΤΙΟΣ ΚΟΡΑΪΗΣ. Ἦτον ὁ ἐνδοξος οὗτος τῆς Ἑλλάδος εὐεργέτης ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐναρέτων καὶ θαυμασίων ἐκείνων ἀνδρῶν, οἵτινες ἐθυσίασαν ὅλην αὐτῶν τὴν ζωὴν πρὸς ὠφέλειαν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Τοιοῦτοι ἦσαν ὁ Σωκράτης, ὁ Φερελῶν, ὁ Φραγκλῆνος, καὶ μύριοι ἄλλοι ἄνδρες, τῶν ἐθνῶν ἐνδοξοὶ εὐεργεταί.

Φαίνεται ὅτι, κατὰ θεῖαν βουλήν, ὁ Κοραΐς ἀνεφάνη εἰς τὸ ἡμέτερον γένος τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, καθ' ἣν ἡ μεγαλόδοξος Ῥωσσία, τὰς λαμπρὰς αὐτῆς νίκας, εἶχε ταπεινώσει τὴν παῖσιν τοῦ τυράννου τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἡ περιβόητος τῆς Γαλλίας πολιτικὴ μεταδύσκει εἶχε διδάξειν ἅλα τὰ ἔθνη, ὅποια εἶναι τὰ αὐτῶν δικαιώματα.

Εἶχεν ἔκτοτε ἀρχίσειν ἡ ταλαίπωρος Ἑλλὰς νὰ αἰσθάνεται τὰς πληγὰς, μὲ τὰς ὁποίας τὴν κατέβαλεν ἡ ἐπάρατος

πυρᾶννία, καὶ, στενάζουσα, νὰ ζητῇ ἄνεσιν καὶ θεραπείαν ἀπὸ τὰ ἀγαπητὰ αὐτῆς τέκνα.

Τοὺς στεναγμούς της ἔμελλε, μετ' οὐ πολὺ, νὰ ἀκούσῃ τὸ ἀγαπητὸν τέκνον, ὁ Κοραῆς, καὶ μὲ καταθλιμμένην καρδίαν νὰ τὴν ἀπεκριθῇ τὰ θαυμαστὰ ταῦτα λόγια.

« Ἐγὼ, πατρίς μου, μὴτ' ἐπιστήμην ἔχω ἱκανὴν νὰ ἐρευνήσω καὶ νὰ καταλάβω τὸ βάθος ὅλων τῶν πληγῶν σου, »
 « μὴτε δύναμιν ἀρκοῦσαν νὰ τὰς θεραπεύσω· ἀλλ' ὅμως, ὅ,τι »
 « ἐμπορῶ νὰ κάμω διὰ σέ, δυστυχεστάτῃ μου πατρίς καὶ μὴ- »
 « τηρ, εἰς σέ μετὰ χαρᾶς τὸ προσφέρω. Ἡ προσφορά μου εἶ- »
 « ναι πολλὰ μικρά, τὸ γνωρίζω· ἀλλ' εἶναι ἀναγκαῖα εἰς τὸ »
 « ν' αὐξήσῃ τὸν σωρὸν τῶν καλῶν, ὅσα δύνανται νὰ προσφέ- »
 « ρωσιν εἰς σέ οἱ ἄλλοι μου ἀδελφοί, ἢ καὶ νὰ μὲ ἐλευθερώ- »
 « σῇ ἀπὸ τὴν καταισχύνην τοῦ μόνου ἐγὼ νὰ φανῶ κωφὸς εἰς »
 « τὴν φωνὴν σου, μόνος ἐγὼ τυφλὸς εἰς τὰς πληγὰς σου. » Προ-
 λεγ. Κοραῆ, εἰς τὸν Ἰσοκρ. σελ. κγ'—κδ'.

Πρὸς χάριν τῶν φιλομούσων ὁμογενῶν προσθέτω ἐνταῦθα σύντομον περίληψιν τοῦ βίου καὶ τῶν πονημάτων τοῦ αἰοιδίου Κοραῆ, διὰ νὰ μάθωσι καὶ οἱ φιλομαθεῖς νέοι ὁποῖον ἄνδρα ἐστερήθη ἡ Ἑλλάς.

Ἀδαμάντιος ὁ Κοραῆς ἐγεννήθη εἰς τὴν Σμύρνην τὴν 27 Ἀπριλίου 1748. Οἱ θεοσεβεῖς καὶ ἐνάρετοι αὐτοῦ γονεῖς ἐχαίροντο χαρὰν ἀνεκλάλητον ἀπολαύσαντες τοιοῦτον υἱόν, τὸν ὁποῖον ἡ φύσις καὶ ἡ ἀνατροφή, ἢ ἄλλον εἰπεῖν αἱ Χάριτες ὅλαι ὁμοῦ, φιλοτιμήθησαν καὶ τὸν στολίσωσι μὲ σπάνια καὶ θαυμαστὰ προτερήματα.

Εὐθὺς, ὅτ' ἄρχισε νὰ αἰσθάνεται τὸν κόσμον, κατεφλέγετο ἡμέραν καὶ νύκτα ἀπὸ τὸν θεῖον τῆς παιδείας ἔρωτα· καὶ

ὅσον ἐθαύμαζε τὴν δόξαν τῶν παλαιῶν ἡμῶν προγόνων, τοῦ
σοῦτον μᾶλλον κατεθλίβετο, βλέπων τῶν νέων Ἑλλήνων τὴν
ταπείνωσιν.

« Ταλαίπωρον Ἑλληνικὸν γένος, ἔλεγε πολλάκις, πότε μέλ-
λεις νὰ λουσθῇς καὶ νὰ καθαρισθῇς ἀπὸ τὴν λέπραν τῆς
ἀμαθείας, ἥτις σ' ἔφερεν εἰς τοιαύτην κατάστασιν; »

Ἐζήτησαν οἱ φιλόστοργοι αὐτοῦ γονεῖς, νέον ἔτι ὄντα,
καὶ ὡς μόνον βλαστὸν ἀγαθὸν τῆς οἰκογενείας των, νὰ τὸν
νυμφεύσωσι μὲ πλουσίαν καὶ ὠραίαν νύμφην, διὰ νὰ τὸν
ἔχωσι πάντοτε πλησίον αὐτῶν, ὡς χαρὰν καὶ παραμυθίαν.
Ἀλλ' ὁ φιλόμουςος καὶ φιλόπατρις Κοραῆς, ἔχων τὴν θερ-
μὴν ἐπιθυμίαν νὰ θυσιάσῃ ὅλην του τὴν ζωὴν εἰς τὴν ἄνεσιν
καὶ θεραπείαν τῶν πληγῶν τῆς δυστυχοῦς Ἑλλάδος, ἀπέβαλε
μὲ τρόπον λογικὸν καὶ εὐσχημον τὸ ζήτημα τῶν ἀγαπητῶν
αὐτοῦ γονέων, καὶ, ἀφήσας τὴν τερπνὴν Ἰωνίαν, ἐπέρασεν εἰς
τὴν σοφὴν Εὐρώπην, μὲ τὴν φρόνιμον καὶ γενναίαν ἀπόφασιν,
νὰ λάβῃ εἰς χειράς τὸν λύχνον τῆς ἀληθοῦς φιλοσοφίας, καὶ
νὰ τὸν μεταδώσῃ ἔπειτα εἰς τὴν φίλην αὐτοῦ Ἑλλάδα.

Ι. Τὴν 9 Ὀκτωβρίου, 1782, φθάνει εἰς τὴν Ἀκαδη-
μίαν τοῦ Μονπελλιέρ, ὅπου, μετὰ σπουδὴν ἐξαετῇ, στεφανό-
νεται ἱατρὸς, μὲ ἐπαίνους καὶ εὐφημίας ὅλων τῶν διδασκά-
λων του, καὶ πολλῶν ἄλλων ἐκεῖ εὐρεθέντων σοφῶν ἀνδρῶν,
οἱ ὅποιοι ἔγιναν αὐτόπται καὶ αὐτήκοοι τῆς περὶ πυρετολο-
γίας Θεσεως, γραμμένης ἀπὸ τὸν ἴδιον Λατινισί,
καὶ πλουτισμένης μὲ πλῆθος μαρτυριῶν καὶ σημειώσεων
ἀξιολόγων.

Τὴν Θέσιν ταύτην ἀφιέρωσεν εἰς τὸν ἐπιστήθιον του φίλον,
τὸν Δόμινον Βερνάρδον Κεοῦν (Bernard Keun), ἱερέα τῶν

ἐν Σμύρῃ Ὀλλανδῶν, ἄνδρα ἐνάρετον, σοφὸν καὶ σεβά-
σμιον. (α)

2. Πρὶν ἀναχωρήσῃ διὰ τὸ Μονπολλιέρ, εἶχεν ὁ φιλόπονος
Κοραῆς μεταφράσειν ἀπὸ τὴν Γερμανικὴν εἰς τὴν σημερινὴν
ἡμῶν γλῶσσαν, καὶ ἐκδώσειν τὴν ἱερὰν Κατήχησιν τοῦ Πλά-
τωνος Μητροπολίτου τῆς Μόσχας, καὶ μίαν ἄλλην μικρὰν
περιέχουσαν σύντομον ἱερὰν ἱστορίαν κατ' ἐρωταπόκρισιν.

3. Τὸ 1787 ἔτος, ἐξέδωκεν εἰς τὸ Μονπελλιέρ τὴν κλινικὴν
ιατρικὴν τοῦ Selle (Médecine clinique), τὴν ὁποίαν εἶχε
μεταφρασμένην ἀπὸ τὴν Γερμανικὴν εἰς τὴν Γαλλικὴν γλῶσ-
σαν, καθὼς καὶ ἄλλα τινὰ ἱατρικὰ συγγράμματα, μεταφρα-
σμένα ἀπὸ τὴν Γερμανικὴν καὶ Ἀγγλικὴν εἰς τὴν Γαλλικὴν
γλῶσσαν, καὶ ἐκδοθέντα ἔπειτα εἰς τοὺς Παρισίους.

Τὸ 1788 ἔτος, Μαΐου 24, ὁ κλεινὸς Κοραῆς ἐπέρασεν εἰς
τὰς νέας Ἀθήνας, τοὺς Παρισίους, συνωδευμένος μὲ συστα-
τικὰς ἐπιστολὰς τῶν ἐν Μονπελλιέρ περιφημῶν διδασκάλων
τοῦ Broussonet, Grimaud καὶ Chaptal, διὰ τῶν ὁποίων
οἰκειώθη μὲ τοὺς πρωτίστους τῶν σοφῶν καὶ ἐναρέτων τῆς
Γαλλίας ἀνδρῶν.

Ὀλίγον ὕστερον ἔγινεν αὐτόπτης καὶ αὐτήκοος τῆς παρα-
δόξου καὶ περιβοήτου πολιτικῆς μεταβολῆς τῶν Γάλλων,
ἥτις ἀνεκάλυψεν ἀπροσδοκῆτως, ὅτι εἰς τὸ Γαλλικὸν ἔθνος
ἐκρύπτετο μέγας ἀριθμὸς ἀνδρῶν φιλοσόφων.

(α) Εἰς τὴν νεαράν μου ἡλικίαν εὐτύχησα καὶ λάβω τὴν φιλίαν καὶ τὴν
διδασκαλίαν τοῦ σεβαδίου καὶ ἐναρέτου ἀνδρὸς Βερνάρδου Κεαῦν. Τὸν
χρεφιστῶ αἰώνιον εὐγνωμοσύνην, διὰ τὴν ὁποίαν ἐδείξεν εἰς ἐμὲ πατρικὴν
εὐνοίαν, καὶ διὰ τὰ σοφὰ καὶ θαυμαστὰ παραγγέλματα, ὅσα ἤκουσα ἀπὸ
τοῦ μελίβρυτον αὐτοῦ στόμα! Ὁ ἐκδότης.

Ἡ μεταβολὴ αὕτη, καὶ ἡ πρὸ ὀλίγου συμβᾶσα τῶν γονέων του ἀποβίωσις, παρεκίνησαν τὸν φιλόσοφον Κοραῆν νὰ διαμείνῃ εἰς τοὺς Παρισίους, ὅπου, χορηγούμενος ἀπὸ ἕλα τὰ πρόσφορα μέσα, νὰ ἐκτελῇ τὸν ἐνάρετον αὐτοῦ σκοπὸν, τῶν ὁμογενῶν του τὸν φωτισμόν.

Τῆς ἐκτελέσεως ταύτης μόνον προσφυῆς μέσον ἔκρινεν ὁ σοφὸς Κοραῆς τῶν Ἑλληνικῶν συγγραφέων τὴν ἐκδοσιν, με σημειώσεις ἑλληνικὰς, καὶ με μακρὰ προλεγόμενα εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν, διὰ νὰ ἀναγινώσκωνται, ὅχι μόνον ἀπὸ τοὺς σπουδαστὰς τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς ἰδιώτας.

Πρὶν ὅμως ἐγχειρισθῇ τὸ λαμπρὸν τοῦτο ἔργον, ἔπρεπε νὰ ἐκτελέσῃ ὅλων τῶν ἐν Μονπελλιερ διδασκάλων του, καὶ ἐξαιρέτως τῶν ρηθέντων Broussonet, Grimaud καὶ Chaptal, τὴν παράκλησιν.

Αὕτη ἦτο νὰ ἐκδώσῃ με τὴν Γαλλικὴν μετάφρασιν τοῦ Ἱπποκράτους τὸ θαυμαστὸν σύγγραμμα, Περὶ ἀέρων, ὑδάτων, καὶ τόπων.

4. Τὸ ἐξέδωκε, κατὰ τὸ 1800 ἔτος, με μακρὰ προλεγόμενα καὶ σημειώσεις Γαλλικὰς.

Διὰ τὸ θαυμαστὸν τοῦτο πόνημα ἔλαβεν ὁ Κοραῆς μεγίστην φήμην εἰς ὅλην τὴν φωτισμένην Εὐρώπην· καὶ ἐδέχθη τὴν δεκαετῇ ἀμοιβὴν ἀπὸ τὰς ἰδίας χεῖρας τοῦ Ναπολέοντος, ἐπὶ θρόνου καθημένου, καὶ περικυκλωμένου ἀπὸ ὅλους τοὺς αὐλικούς, ἀπὸ τοὺς πρῶφύσσους τοῦ Πανεπιστημίου, ἀπὸ ὅλας τὰς ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας, καὶ ἀπὸ τοὺς διαφόρους πρέσβεις τῶν βασιλείων.

5. Προλαβόντως (1799.) εἶχεν ἐκδόσειν τοὺς χαρακτῆρας

τοῦ Θεοφράστου, μετὰ τὴν Γαλλικὴν μετάφρασιν καὶ σημειώσεις.
6. Ἐκ διαταγῆς τοῦ μεγάλου Ναπολέοντος μετέφρασεν ὁ Κο-
ραῆς εἰς τὴν Γαλλικὴν γλῶσσαν τὴν Γεωγραφίαν τοῦ Στρά-
βωνος, ἔχων συνεργάτας τοὺς La Porte-du-Theil καὶ Gos-
selin.

Διὰ τὴν μετάφρασιν ταύτην ὁ σοφὸς Κοραῆς ἔλαβεν ἀπὸ
τὸν μέγαν Ναπολέοντα σύνταξιν ἐτήσιον φρ. 2000—διὰ βίου,
καὶ προσέτι δωρεάν, ἐν ἀντίτυπον τῆς περιβολῆτου περιγραφῆς
τῆς Αἰγύπτου, ἐκτιμώμενον διὰ περίπου φρ. 6000.

7. Κατὰ τὸ 1801 ἔτος, ἐξέδωκε τὸ Σάλπισμα Πολεμι-
στήριον.

8. Κατὰ τὸ 1802, τὴν πρώτην ἔκδοσιν τῆς μεταφράσεως
τοῦ Βεκκαρίου (ἐξέδωκε δεύτερον τὴν μετάφρασιν ταύτην
κατὰ τὸ 1823 ἔτος).

9. Κατὰ τὸ 1803, ἐξέδωκε τὸ Γαλλιστὶ γραμμένον Ἰπό-
μνημα περὶ τῆς παρούσης καταστάσεως τοῦ πολιτισμοῦ τῆς
Ἑλλάδος, ἀφοῦ πρῶτον τὸ ἀνέγνωσεν εἰς τὴν τότε Ἑταιρίαν
τῶν Ἀνθρωποτηρητῶν (des observateurs des hommes),
οἱ ὅποιοι τὸ ἤκουσαν μετὰ θαυμασμὸν καὶ ἔκστασιν.

Mémoire sur l'état actuel de la civilisation de la
Grèce.

10. Κατὰ τὸ 1804, ἐξέδωκε τοῦ Ἡλιοδώρου τὰ Αἰθιοπικὰ,
μετὰ σημειώσεις Ἑλληνικὰς, καὶ προλεγόμενα εἰς τὴν σημερι-
νὴν ἡμῶν γλῶσσαν.

11. Κατὰ τὸ 1805, διὰ δαπάνης τῶν Ζωσιμάδων, ἐξέδωκε
τὸν Πρόδρομον τῆς Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης, μετὰ προλεγόμενα
διεξοδικώτατα, εἰς ὄνομα Αὐτοσχεδίων Στοχασμῶν. Τὸ βι-
βλίον τοῦτο ἔκαμε κρότον μέγαν εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα.

12. Κατὰ τὸ 1807 ἐξέδωκε τὸν Ἰσοκράτην εἰς Τ. 2.⁹
 Ἡ ἔκδοσις αὕτη ὑπερύψωσε τὴν δόξαν τοῦ
 Κοραῆ, μεταξὺ ὅλων τῶν σοφῶν ὁμογενῶν
 καὶ ἀλλογενῶν, οἱ ὅποιοι τὸν ὠνόμασαν
 ὁμοθυμαδὸν Πατριάρχην τῆς Ἑλληνικῆς
 Φιλολογίας, καὶ Πρῶτον μεταξὺ τῶν Κρι-
 τικῶν φιλοσόφων τῆς Εὐρώπης.
 Ἀκολούθως ἐξέδωκε κατὰ συνέχειαν,
13. τοὺς Παραλλήλους Βίους τοῦ Πλουτάρχου 6.
 14. τὴν Γεωγραφίαν τοῦ Στράβωνος 4.
 15. τὰ Πολιτικά τοῦ Ἀριστοτέλους 1.
 16. τὰ Ἠθικὰ Νικομάχεια τοῦ αὐτοῦ 1.
 17. τὰ Ἀπομνημονεύματα Ξενοφῶντος καὶ τὸν
 Γοργίαν τοῦ Πλάτωνος 1.
 18. τὸν λόγον Λυκούργου κατὰ Λεωκράτους 1.
 Ὅλοι Τόμοι δεκαεπτὰ, ὁμοῦ μὲ τὸν Πρό-
 δρομον τῆς Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης. Καὶ
 πρὸς τούτοις τὰ ἐξῆς, ὠνομασθέντα Πάρερ-
 γα τῆς Ἑλλ. Βιβλιοθήκης·
19. Πολυαίνου Στρατηγηματικά 1.
 20. Μύθων Αἰσωπείων Συναγωγὴν 1.
 21. Ξενοκράτους καὶ Γαλανοῦ 1.
 22. Μάρκου Αὐρηλίου 1.
 23. Ὀνησάνδρου 1.
 24. Πλουτάρχου Πολιτικά 1.
 25. Ἐπικτήτου Εἰγχειρίδιον 1.
 26. Ἀρρίανου Διατριβαὶ 2.
 27. Ἀστεῖα Ἱεροκλέους 1.

28. Ἰλιάδος Ῥαψωδίας, Α. Β. Γ. Δ.	Τ. 4.
29. Συμβουλὴν τριῶν Ἐπισκόπων	Ι.
30. Ἀντωνίου Κοραῆ Ὡδὴν εἰς Δαγέσῳ	Ι.
31. Συνέκδημον ἱερατικόν	Ι.
32. Ἀτακτα	5.(α)

Τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα εἶναι τὰ πονήματα, ὅσα ἐπεξεργάσθη καὶ ἐξέδωκεν ἔτι ζῶν ὁ κλεινὸς Κοραῆς. Ὅλα μὲ μακρὰ Προλεγόμενα εἰς τὴν σημερινὴν ἡμῶν γλῶσσαν. Δὲν ἐπαριθμῶ ἄλλα πολλὰ συγγραμμάτεια ἀνώνυμα, τὰ πάντα συντείνοντα εἰς τῶν ὁμογενῶν τὴν ὠφέλειαν. Μετ' ὀλίγον θέλομεν ἰδεῖν πόσα ἄλλα ἀξιόλογα πονήματα εἶχεν ὁ ἴδιος προετοιμάσειν, ἀλλ' ἕως σήμερον μένουσιν ἀνέκδοτα.

Ὁ θαυμάσιος οὗτος ἀνὴρ ἔφθασε τὴν ἡλικίαν πέντε καὶ ὀγδοήκοντα ἐτῶν, καὶ ἐχαίρετο καλὴν ὑγείαν, ἐξ αἰτίας ἴσως τῆς αὐστηρᾶς διαίτης, τὴν ὁποίαν, ὡς σοφὸς καὶ ἄριστος ἱατρός, ἐφύλαττεν εἰς ὅλην του τὴν ζωὴν. Ταύτην βέβαια ἐφθόνησεν ἡ βάσκανος Μοῖρα, καὶ ἔφερεν ἀπροσδόκητον καὶ ἀπαραμύθητον δυστύχημα! Πίπτει ἀπὸ τὸ θρονίον του ὁ σεβασμῖος Κοραῆς, καὶ πληγόνεται καιρίως. Τρέχουν οἱ φίλοι του, καὶ οἱ ἄριστοι τῶν Παρισίων ἱατροὶ νὰ τὸν θεραπεύσωσιν· ἀλλ' εἰς μάτην! Ἦτον ὡς φαίνεται πεπρωμένον νὰ ἐκλείψῃ πάρωρα ὁ λαμπρὸς οὗτος φωστήρ, καὶ νὰ ἀφήσῃ τὴν φίλην του Ἑλλάδα εἰς λυπηρὸν καὶ ζοφερὸν πένθος!

Τὸ προησθάνθη ὁ γενναῖος Κοραῆς, καὶ ὡς ἀποχαιρετῶν

(α) Ὁ πέμπτος τόμος τῶν Ἀτάκτων μείνας ἀνέκδοτος, ἐξεδόθη ἔπειτα παρὰ τοῦ Φ. Φουρναράκη, μὲ παράρτημα, περιέχον τοὺς πίνακας ὅλων τῶν λείψεων, ὅσαι εὑρίσκονται καὶ εἰς τοὺς πέντε τόμους.

τὴν φίλῃν του Πατρίδα, ἐπρόφερε συχνὰ ἀπὸ στήθους, καὶ
 μὲ ψυχὴν γαληνιαίαν, τὸν ἐξῆς Ψαλμὸν 136 τοῦ Δαβίδ.

- » Ἐπὶ τὸν ποταμὸν Βαβυλῶνος, ἐκεῖ ἐκαθίσαμεν καὶ ἐκλαύσαμεν, ἐν τῷ
 μνησθῆναι ἡμᾶς τῆς Σιών.
- » Ἐπὶ ταῖς ἱτέαις, ἐν μέσῳ αὐτῆς, ἐκρεμάσαμεν τὰ ὄργανα ἡμῶν,
- » Ὅτι ἐκεῖ ἐπηρώτησαν ἡμᾶς, ὕμνον ἄτατε ἡμῖν ἐκ τῶν ᾠδῶν Σιών.
- » Πῶς ἄσωμεν τὴν ᾠδὴν Κυρίου ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίας;
- » Ἐὰν ἐπιλάβωμαί σου Ἱερουσαλήμ, ἐπιλησθεῖν ἡ δεξιὰ μου. Κοληθεῖν ἡ
 γλῶσσά μου τῷ λάρυγγί μου, ἐὰν μὴ σου μνησθῶ.
- » Ἐὰν μὴ προανατάξωμαι τὴν Ἱερουσαλήμ, ὡς ἐν ἀρχῇ τῆς εὐφροσύνης μου.
- » Μνησθητι Κύριε τῶν υἱῶν Ἑδὼμ, τὴν ἡμέραν Ἱερουσαλήμ,
- » Τῶν λεγόντων, ἐκκενοῦτε, ἐκκενοῦτε ἕως τῶν θεμελίων αὐτῆς.
- » Οὐγάτηρ Βαβυλῶνος ἢ ταλαίπωρος, μακάριος ὃς ἀνταποδώσει σοι τὸ
 ἀνταποδομά σου, ὃ ἀνταπέδωκας ἡμῖν.
- » Μακάριος ὃς κρατήσῃ καὶ ἰδαφιῇ τὰ νηπιά σου πρὸς τὴν πέτραν.

Τὴν 9. Ἀπριλίου, 1833, μετέβη ὁ Κοραῆς εἰς τὴν αἰω-
 νίαν Μακαριότητα. Τὸν θρηνεῖ ἡ Ἑλλὰς, μὴν ἔχουσα πλέον
 τὸν ἀγαθὸν αὐτῆς υἱόν, τὸν σοφὸν καὶ ἐνάρετον σύμβουλον
 τῶν λοιπῶν αὐτῆς τέκνων! Τὸν θρηνεῖ ἡ φωτισμένη Εὐρώπη,
 στερουμένη ἐνὸς τῶν ἀξιολόγων αὐτῆς φωστήρων! Τὸν θρη-
 νεῖ τὸ ἀνθρώπινον γένος ὅλον, ὡς ἄνδρα, ὅστις ἐπέραςεν ὅλην
 του τὴν ζωὴν, ἐργαζόμενος καὶ διδάσκων τὴν Εὐσέβειαν καὶ
 τὴν Δικαιοσύνην!

Ἐκτελέσθη ἡ κηδεῖα του μὲ λαμπρὰν καὶ ἀξιοθέατον πα-
 ράταξιν. Διάφοροι ἐκ τῶν ἐκεῖ εὑρεθέντων φιλομούσων ὁμο-
 γενῶν καὶ ἀλλογενῶν ἐπρόφεραν λόγους ἐπιταφίους καὶ ἐγ-
 κωμιαστικούς.

Ἐνταφιάσθη εἰς τὸ πολυάνδριον τῶν Παρισίων, πλησίον εἰς
 τὸν τάφον τοῦ περικλεοῦς φίλου του Φ. Θυρώτου (F. Thurot),
 ὕπου, διὰ τῆς συνεργείας τῶν τριῶν ἐπιτρόπων τοῦ Κοραΐ,

ἀνηγέρθη μνημεῖον εὐπρεπές, μετὰ τὴν ἐξῆς ἐπιτύμβιον ἐπιγραφὴν, παραγγελθεῖσαν ἀπὸ τὸν ἴδιον.

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ ΚΟΡΑΗΣ

ΧΙΟΣ

ΥΠΟ ΞΕΝΗΝ ΜΕΝ

ΙΣΑ ΔΕ ΤΗΙ ΦΥΣΑΣΗΙ Μ' ΕΛΛΑΔΙ

ΠΕΦΙΛΗΜΕΝΗΝ ΓΗΝ

ΤΩΝ ΠΑΡΙΣΙΩΝ

ΚΕΙΜΑΙ

Ἐλπίζω, ὅτι οἱ φιλόκαλοι καὶ φιλόμουσοι Ἕλληνες θέλουν, μίαν ἡμέραν, μετακομίσειν ἀπὸ τοὺς Παρισίους εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν κόνιν τοῦ μακαρίου Κοραῆ, καὶ τὴν καταθέσειν εἰς λαμπρὸν καὶ περίβλεπτον Μουσωλεῖον, πρὸς δόξαν αἰώνιον τῶν εὐγνωμονούντων Ἑλλήνων.

Ὁμοιότητα μεγάλην ἔχει ἡ ζωὴ τοῦ μακαρίου Κοραῆ, μετὰ τὴν ζωὴν τοῦ θεοῦ Σωκράτους. Καθὼς ὁ θεὸς οὗτος ἀνήρ, ἀπαράλλακτα καὶ ὁ Κοραῆς, ἐπέρασε τὸν βίον του ὅλον, διδάσκων καὶ νοουθετῶν τὰ συμφέροντα τῶν ὁμογενῶν του.

Τὴν ἔνδοξον πενίαν ἀπὸ τὸν ἄδοξον πλοῦτον ἐπροτίμησεν ὁ Σωκράτης· τὸ αὐτὸ ἠκολούθησε καὶ ὁ Κοραῆς.

Κατεδίωξαν τὸν Σωκράτην οἱ σοφισταί, καὶ τὸν διέβαλαν ὡς ἄθεον ὁ Ἄνυτος καὶ ὁ Μέλिटος· δὲν ἔμεινεν οὐδ' ὁ Κοραῆς ἀνεπηρέαστος ἀπὸ τοιαύτης καταδρομῆς καὶ διαβολῆς.

Τοῦ μὲν Σωκράτους τὰ θαυμαστὰ παραγγέλματα διατηροῦνται εἰς τὰ ἀθάνατα συγγράμματα τοῦ Πλάτωνος καὶ

Ξενοφώντας· τοῦ δὲ Κοραῆ αἱ πατρικαὶ νουθεσίαι σώζονται εἰς τὰ ἴδια αὐτοῦ πονήματα, εἰς τὰ ὅποια βασιλεύουν ὅλαι αἱ Χάριτες τῶν ἐνδοξῶν συγγραφέων Ἑλλήνων.

Κατὰ τὴν ὁλόγραφον τοῦ Κοραῆ Διαθήκην (α), ἀφίνει εἰς τὸ γυμνάσιον τῶν Χίων τὴν πλουσίαν καὶ βαρύτιμον αὐτοῦ Βιβλιοθήκην, καὶ τὰ ἀκόλουθα αὐτοῦ πονήματα, χειρόγραφα καὶ ἀνεπεξέργαστα.

- Ἄρ. 1. Adnotationis in Athæneum.
 2. Notes sur Eschyles.
 3. Ἰλιάδος Ῥαψωδία Ε, ἕως τὸν 250 στίχον.
 4. Σημειώσεις εἰς τὸν Ἀθηναῖον καὶ Ἡρόδοτον.
 5. Ὑλη Λεξικοῦ Γαλλογραικικοῦ.
 6. Ὑλη Λεξικοῦ Γαλλογραικικοῦ.
 7. Γραμματικαὶ Σημειώσεις.
 8. Ἴσον τῶν σταλθέντων σημειώσεων εἰς E. Barcker, διὰ τὴν νέαν ἔκδοσιν Λεξικοῦ Hederius.
 9. Ἐξηγήσεις εἰς τὸν Ἀπολλώνιον περὶ συντάξεως.
 10. Γαλληνοῦ εἰς τὸ περὶ χυμῶν Ἱπποκράτους, σελ. 1—401, (κείμενον) σελ. 1—72 σημ. σελ. 1—170 ἀντίγραφον.
 11. Ἀρεταίου μετάφρασις Γαλλικῇ, ἀδιόρθωτος καὶ ἀτελής, σελ. 1—407.
 12. Σημειώσεις εἰς τὸ προσωρινὸν Πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος.
 13. Observationes miscelanæe, pag. 1—905.

(α) Εἰς τὴν Διαθήκην ταύτην διορίζει ὁ Κοραῆς ἐπιτρόπους καὶ ἐκτελεστὰς τὸν Ἀλέξανδρον Κοντόσταυλον, τὸν Νικόλαον Ζ. Βλαστόν, καὶ Ἰ. Ῥώταν.

14. Idem sine paginatione.
15. Idem in Athæneum, pag. 1—139.
16. Λεξικολογία.
17. Μετάφρασις Ἡροδότου εἰς τὸ Γραικικόν, σελ. 1—1250, ἕως τὸν παράγραφον 56 τοῦ 5'. βιβλ.
18. Ἀφορισμῶν Ἱπποκράτους, μετάφρασις Γαλλικὴ, ἀδιόρθωτος καὶ ἀτελής, pag. 1—241.
19. Plus l'art de la médecine pag. 1—10, et une table, le tout incomplet.
20. Κείμενον καὶ σημειώσεις εἰς τὸ περὶ διαίτης ὀξέων, καὶ εἰς τὸ περὶ ἀρχαίας ἱατρικῆς τοῦ Ἱπποκράτους, σελ. 116 τὸ κείμενον, αἱ σημ. σ. 117—408.
21. Σημειώσεις κατὰ Γαληνοῦ ἐκ τῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων, σελ. 1—1067.
22. Ἔτι τινὲς σημειώσεις εἰς τὰ συγγράμματα τοῦ Ἱπποκράτους, σελ. 1—21.
23. Γραμματικὴ τῆς Γραικικῆς γλώσσης ἀτελείωτος.
24. Collations des manuscrits Grecs, pag. 1—84.
25. Στίχοι Ἰωάννου Τρέτζου 1—141.
26. Περὶ μέτρων, σελ. 1—48.
27. Σχολεῖα εἰς τὸ Ἀπολλωνίου περὶ συντάξεως, σελ. 1—24.
28. Λεξικολογία ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸν εἰς τὸ Γραικικόν.
29. Λεξικὸν διαφορῶν Συγγραφέων εἰς τὸν Ἱπποκράτην.
30. Adnotationes in varios Autores Græcos.
31. Ἄλλη Λεξικολογία ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸν εἰς τὸ Γραικικόν.

Ἐκτὸς τῶν πολυαρίθμων καὶ ἀξιολόγων τούτων πονημάτων, ὁ Κοραῆς ἔχει πλῆθος ἀπειρον σημειώσεων ἱατρικῶν, φιλολογικῶν, ἠθικῶν καὶ πολιτικῶν, γραμμένων ἀπὸ τὸν ἴδιον εἰς τὰ περιθώρια τῶν βιβλίων, ὅσα περιέχει ἡ πολυτιμος αὐτοῦ βιβλιοθήκη· ἐξαιρέτως τῶν κλασικῶν συγγραφέων Ἑλλήνων καὶ Λατίνων· καὶ προσέτι τῶν Λεξικῶν τοῦ Ἡσυχίου, Σουΐδα, Ἐνρίκου Στεφάνου, Σνεϊδέρου, Σομαυέρα, τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας, κ.λ. Ἀπορεῖ τις πῶς ὁ ἀνθρώπινος ζῶη φθάνει νὰ ἐκτελεσθῶσι τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα πονήματα! Καὶ μὲν ὅλα ταῦτα ὁ θαυμάσιος οὗτος ἀνὴρ ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας, μέχρι τῆς ἀποβιώσεως, ἠκολούθη μὲ τοὺς εἰς ὅλον τὸν φωτισμένον κόσμον εὕρισκομένους φίλους του, ἐπιστολικὴν κοινωνολογίαν τοιαύτην, ὥστε, ἂν ἐσυνάζοντο εἰς ἓν ὅλοι τοῦ αἰ ἐπιστολαί, ἐδύναντο νὰ σχηματίσωσιν ὀλόκληρον βιβλιοθήκην.

Τῆς ὀλοκλήρου ταύτης συλλογῆς ἡ ἔκδοσις ἤθελεν εὐαρεσθήσῃ τοὺς φιλομούσους ὁμογενεῖς τόσον μᾶλλον, ὅσον τοῦ Κοραῆ τοῦ ἐπιστολικὸν ὕφος, καὶ διὰ τὸ λεκτικὸν καὶ διὰ τὸ πραγματικὸν, εἶναι ἀμίμητον.

Ἀλλ' ἐπειδὴ φαίνεται κατὰ τὸ παρὸν δύσκολος, ἢ μᾶλλον ἀδύνατος ἡ ὀλόκληρος συναγωγὴ ὅλων τῶν ἐπιστολῶν τούτων, νομίζω ὅτι ἐκπληροῦ χρέος ἱερὸν εἰς τὸ γένος ὁ ἐκδίδων καὶ ἐκείνας ὅλας, ὅσας ἐξ αὐτῶν ἔχει, ἢ δύναται νὰ ἀπολαύσῃ.

Τριάκοντα ἔτη κατὰ συνέχειαν εὐτύχησα νὰ ἔχω μὲ τὸν ἑνδοξον Κοραῆν φιλίαν στενὴν, καὶ ἀκατάπαυστον ἐπιστολικὴν κοινωνολογίαν. Διὰ τοῦτο ἔχω ἱκανὰς ἐπιστολάς του, γραμμένας πρὸς ἐμὲ, καὶ πρὸς ἄλλους αὐτοῦ φίλους. Εἰς ὅλας αἰσθάνεται

τις καὶ θαυμάζει τὸ γλαφυρὸν, τὸ κομψὸν, τὸ χαρίεν ὕφος τοῦ θαυμασίου τούτου ἀνδρός, τὸ ὅποιον καταθέλγει τὴν ψυχὴν, ὅχι μόνον διὰ τὸ λεκτικόν, ἀλλ' ἔτι πλέον διὰ τὸ πραγματικόν, διαλαμβάνον ἀξιόλογα καὶ θαυμαστά παραγγέλματα περὶ ἠθικῆς, πολιτικῆς, φιλολογίας κ.λ.

Ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τούτων ἐκδίδω μόνον τὸ Ἀπάνθισμα, χωρὶς νὰ παραμελήσω οὐδὲ τὴν πρᾶμικράν ῥῆσιν, ἣ ἐκφρασιν, εὐάρεστον, κατ' ἐμὴν ιδέαν, εἰς τοὺς φιλοκάλους Ἕλληνας, ὅσοι ἀγαποῦν τὸν καλλωπισμὸν καὶ τὴν εὐφράδειαν τῆς σημερινῆς ἡμῶν γλώσσης.

Τῶν ἐπιστολῶν τάξιν χρονολογικὴν δὲν ἐφύλαξα, οὐδὲ διατάξιν, κατὰ τοῦ πραγματικοῦ τὴν ὕλην. Τοιούτου βιβλίου τὸ μικτὸν καὶ ποικίλον ἀποτελεῖν, ὡς νομίζω, γλυκυτέραν τὴν ἀνάγνωσιν.

Θέλει παρατηρήσειν ὁ νόημων ἀναγνώστης, ὅτι εἰς ταύτας ὅλας τὰς ἐπιστολάς, καθὼς καὶ εἰς ὅλα τὰ ἄλλα πονήματα, ὅσα ἔγραψεν ὁ θαυμάσιος Κοραῆς, ὁ πρῶτος καὶ κύριος αὐτοῦ σκοπὸς εἶναι τῶν ὁμογενῶν του ὁ φωτισμὸς, καὶ τῆς προγονικῆς ἡμῶν δόξης ἡ ἀνάκτισις. Τοιούτον ἐνθουσιασμὸν εἶχεν ὁ ἐνδοξὸς οὗτος ἀνὴρ ὑπὲρ τῆς δόξης τῆς πατρίδος, ὥστε παντοῦ, καὶ ὅπου ἔπρεπεν, ἐσπούδαζε νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι μὲ τὴν φῶς τῶν παλαιῶν ἡμῶν προγόνων ἐφωτίσθησαν οἱ σημερινοὶ τῆς Εὐρώπης σοφοί· καὶ ὅτι μεταξὺ ὅλων τῶν ἄλλων ἔθνων, μόνοι οἱ Ἕλληνες ἀνέλαβαν καὶ ἀνέπτυξαν ἀφ' ἑαυτῶν τὴν ποτὲ ἀπολεσθεῖσαν τῆς ἀληθοῦς φιλοσοφίας λαμπάδα.

Χαίρεται βέβαια σήμερον ἡ μακαρία αὐτοῦ ψυχὴ, ἰσταμένη ἀοράτως, καὶ βλέπουσα, ὅτι ἡ λαμπὰς αὕτη φωτίζει ὅλην τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα, ὅπου βασιλεύει ὁ δικαιοτάτος

ἡμῶν ἀναξ, Ὄθων ὁ Α'. καὶ ἐπιμελεῖται μὲ πατρικὴν στοργὴν τῶν νέων Ἑλλήνων τὸν φωτισμὸν, συστήνων παντοῦ, καὶ ἐξαιρέτως εἰς τὰς κλεινὰς Ἀθήνας, φροντιστήρια, γυμνάσια, καὶ Πανεπιστήμιον. Πλῆθος νέων Ἑλλήνων συρρέουσιν εἰς αὐτὰ, ὥς αἱ μέλισσαι εἰς τὰ ἄνθη, διὰ νὰ συνάξωσι τὸ μέλι τῆς ἀληθοῦς φιλοσοφίας, καὶ νὰ τὸ διαδώσωσιν ἕκαστος εἰς τὴν φίλην αὐτοῦ πατρίδα.

Λαμπρὸν καὶ ἑνδοξὸν στάδιον τρέχετε, ὦ νέοι Ἕλληνες ! Ὅλων τῶν φρονίμων ἀνθρώπων, ὁμογενῶν καὶ ἄλλογενῶν, οἱ ὀφθαλμοὶ ἀτενίζονται πρὸς σᾶς, διὰ νὰ ἴδωσιν ἂν τὸ διατρέξετε μὲ τιμὴν καὶ δόξαν, ἂν ἀναφανῇτε τῶν ἐνδόξων ἡμῶν προγόνων ἄξιοι ἀπόγονοι, καὶ νὰ σᾶς στεφανώσωσιν ἔπειτα μὲ ἐπαίνους καὶ μακαρισμοὺς, ἀξίους τῶν προτερημάτων σας. Τοιούτους ἐπαίνους καὶ μακαρισμοὺς σᾶς εὐχεται ὁ φίλος τῆς εὐδαιμονίας σας.

ΙΑΚΩΒΟΣ ΡΩΤΑΣ.

Ἐν Ἀθήναις, 20 Δεκεμβρίου, 1838.

1. The first thing I observed when I stepped
out of the train was the cold air. It was
like a blanket of ice. I had heard that
the weather was bad, but I didn't realize
it would be this cold. I pulled my coat
tighter around me and walked towards
the entrance of the station.

2. The second thing I noticed was the
noise. It was a constant hum of
people and trains. I had never been
in a city so busy before. I looked
around and saw people walking in
all directions. Some were carrying
bags, some were talking on phones.
It was a chaotic scene, but I didn't
mind. I was finally in the city.

3. The third thing I noticed was the
smell. It was a mix of old
books, fresh coffee, and the
scent of the city. I had heard that
the city was famous for its
coffee, and I was right. The smell
was everywhere. I took a deep
breath and smiled. I was in the city.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΩΤΗ.

*Πρὸς τοὺς φιλοπάτριδας Προεστῶτας τῆς Πελοποννήσου
καὶ τῆς λοιπῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος.*

Ἐλεύθεροι Ἕλληνες!

Ἄν καὶ τὸ βαθύ μου γῆρας καὶ ἡ εὐνοια, τὴν ὁποίαν εὐτύ-
χησα νὰ ἀπολαύσω ἀπὸ πολλοὺς ὁμογενεῖς, δικαιολογῶσι
τρόπον τινὰ τὴν τόλμην νὰ συμβουλευσω τοὺς ἀδελφούς μου,
σᾶς παρακαλῶ ὁμῶς νὰ μὴ κρίνετε ὡς συμβουλὴν τὴν παροῦ-
σαν μου ἐπιστολήν. Ἐλεύθεροι ὄντες, στοχασθῆτέ με ὡς συμ-
πολίτην ἐλεύθερον, ὅστις, ἂν εὕρισκόμην μεταξύ σας, εἶχα τὸ
πολιτικὸν δίκαιον νὰ συνεκκλησιάσω μὲ σᾶς, καὶ νὰ φανερώ-
σω εἰς κοινοβουλευτικὸν συνέδριον, ὡς καὶ πᾶς ἄλλος πολί-
της, τὴν γνώμην μου.

Μὲ ἀπαρηγόρητον θλίψιν τῆς ψυχῆς μου, φίλοι ὁμογενεῖς,
ἀκούω ὅτι, ἀφοῦ κατεπολεμήσετε γενναίως τοὺς ἀγρίους
τυράννους τῆς Ἑλλάδος, πολεμεῖσθε τῶρα ἀπὸ ἀσυγκρίτως
ἄγριωτέραν τυραννίαν, τὴν τυραννίαν τῶν παθῶν. Κακὸν μέγα,
δυστυχία ἀξιοθρήνητος, κοινὴ ὁμῶς εἰς ὅλας τὰς μεγάλας
μεταβολὰς τῶν ἐθνῶν. Καὶ ἡ ἱστορία ἀρκετὰ μᾶς διδάσκει,
καὶ τὰ συμβαίνοντα εἰς πολλὰ τῆς φωτισμένης Εὐρώπης ἐθνη
ἀπὸ τριάκοντα εἴη μέχρι τῆς σήμερον δὲν μᾶς συγχωροῦν νὰ
διστάσωμεν, ὅτι τὰ ἀχώριστα ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινον φύσιν πά-
θη τότε μάλιστα βράζουν καὶ ταράσσονται, ὅτε μεταβαίνουν

οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ παλαιὰν εἰς νέαν κατάστασιν, εἴτε πολιτικὴν, εἴτε θρησκευτικὴν· καὶ πολὺ πλεόν, ὅταν ἡ νέα κατάστασις ᾖ εὐδαιμονεστέρα τῆς παλαιᾶς. Διὰ τί τοῦτο; Διότι ὅσοι μὲν ἐκέρδαιναν ἀπὸ τὰ παράνομα προνόμια τῆς προτέρας καταστάσεως, καὶ ἐφαντάζοντο ὅτι ἦσαν παρὰ τοὺς ἄλλους εὐδαιμονέστεροι, διότι ἦσαν ἀδικώτεροι, τὰ αὐτὰ ἄνομα προνόμια ἐπιθυμοῦν νὰ φυλάξωσι καὶ εἰς τὴν παροῦσαν, καὶ, ἂν δυνατόν, νὰ τὰ αὐξήσωσιν, οὐδὲ καταδέχονται νὰ συμμερισθῶσιν ἰσονόμως καὶ ἀδελφικῶς τὴν εὐδαιμονίαν μὲ τοὺς ἀδελφούς των· ὅσοι δὲ πάλιν ὑπέφεραν ὅλα τὰ κακὰ τῆς παλαιᾶς καταστάσεως, οὐδ' αὐτοὶ εὐχαριστοῦνται εἰς τὴν νέαν, ἂν δὲν τοὺς κάμῃ πέραντα ἀντὶ πτωχῶν πλουσίους, ἀντὶ ἀδυνάτων δυνατοὺς, ὥς νὰ ᾖ τὸ πρᾶγμα ζηλωτὸν νὰ ἀποκτᾶται δύνამις ἢ πλοῦτος, χωρὶς δικαιοσύνην.

Ἄλλ' ἔαν εἰς τοὺς φωτισμένους τῆς Εὐρώπης λαοὺς αἱ πολιτικαὶ μεταβολαὶ ἐγέννησαν ταραχὰς καὶ διχονοίας, εἶχαν ὅμως καὶ ἀπολογίαν τινὰ· οἱ διχονοοῦντες. Εἰς αὐτοὺς, καὶ ὅταν ἀκόμῃ ἐδеспόζοντο ἀπὸ βασιλεῖς ἀπολύτους, καὶ οἱ δυνατοὶ των ἦσαν ἀληθῶς δυνατοὶ, καὶ οἱ πλούσιοι των πλούσιοι, ἐπειδὴ δὲν ἐφοβοῦντο οὔτε τὴν δύναμιν, οὔτε τὸν πλοῦτον νὰ στερηθῶσιν ἀπὸ τὸν δεσπότην, ἐνόσφ δὲν ἐπαράβαιναν τοὺς νόμους τοῦ δεσπότη. Κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον, οὐδ' οἱ πτωχοὶ των καὶ ἀδύνατοι ἐξουδενώθησαν τόσον, ὥστε νὰ ἀποκλεισθῶσιν ἀπὸ πᾶσαν ἐλπίδα καλλιτέρας τύχης.

Ἡμεῖς ὅμως, ἐλευθερωθέντες ἀπὸ τοιοῦτον ἄγριον τύραννον, ὁποίαν ἀπολογίαν ἔχομεν τῆς διχονοίας μας; τὰς ἀπολαύσεις πλούτου καὶ δυνάμεως, τὰς ὁποίας ἀπέλαυσαν τινὲς ἐξ ἡμῶν; Ἄλλ' ὁ ἄνομος ζυγὸς τοῦ τυράννου μᾶς ἐβάρυνεν ὅλους ἐπίσης. Αὐτὸς « οὐκ ἐθαύμασε πρόσωπον πρεσβύτου, οὐδὲ νέον ἐλέησεν » ὥς λέγει ὁ προφήτης, οὐδὲ διάκρισιν ἄλλην μεταξὺ

δυνατοῦ καὶ ἀδυνατοῦ, πτωχοῦ καὶ πλουσίου ἔκαμνε, πλὴν ὅτι ἡ μισαιφόνος του μάχαιρα ἐθέριζε μάλιστα τῶν δυνατῶν καὶ πλουσίων τὰς κεφαλὰς. Δύναμις καὶ πλοῦτος χωρὶς ἐλευθερίαν εἶναι κατὰρα πλέον παρὰ εὐλογία τοῦ Θεοῦ· εἰς μόνον τὰ ἐλεύθερα ἔθνη ἐμπορεῖ νὰ εὐδαιμονήσῃ ὁ πλούσιος καὶ δυνατὸς, ἐὰν μεταχειρισθῇ τὴν δύναμιν καὶ τὸν πλοῦτον εἰς τὴν κοινὴν τῶν συμπολιτῶν εὐδαιμονίαν, ἐὰν ὁμονοῇ μὲ τοὺς συμπολίτας ὡς μ' ἀδελφοὺς, ἐὰν ὑποτάσσεται μ' αὐτοὺς εἰς τὸν ἱερὸν τῶν νόμων ζυγόν, ζυγὸν ἐλαφρόν, ὡς τὸν ζυγὸν τοῦ Χριστοῦ· ἐπειδὴ οἱ δίκαιοι νόμοι ἄλλο βάρος δὲν ἐπιβάλλουν παρὰ τὴν ἰσονομίαν, ἤγουν τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀδελφικὴν ἀγάπην, τὴν ὁποίαν ἐπιβάλλει καὶ τοῦ Εὐαγγελίου ὁ ζυγός.

Πιστεύσατέ μου, φίλοι ὁμογενεῖς, ἢ μᾶλλον πιστεύσατε τῆς ἱερᾶς ἡμῶν θρησκείας τοὺς χρησμούς. Τὴν ἀπροσδόκητον ταύτην μεταβολὴν τῆς κοινῆς ἡμῶν πατρίδος, ἃν ἐπιθυμῆτε νὰ γένῃ μεταβολὴ εἰς τὸ καλόν, πρέπει νὰ τὴν θεωρήσετε ὅχι μόνον ὡς πολιτικὴν, ἀλλὰ καὶ ὡς θρησκευτικὴν μεταβολήν. Τί τολμᾶς νὰ ἐκφωνήσῃς, γηραιέ! Τὴν θρησκείαν μας νὰ μεταβάλωμεν! Ναὶ, φίλοι ὁμογενεῖς, τὴν θρησκείαν μας, ὅχι ὅμως τὰ ἱερά της δόγματα. Αὐτὰ εἶναι ὀρθὰ, καὶ δι' αὐτὰ ὀνομαζόμεθα καὶ ὀρθόδοξοι. Ἀλλ' ἡ θρησκεία δὲν στέκει μόνον εἰς τὰ δόγματα· ὁ στερεώτερος αὐτῆς θεμέλιος εἶναι ἡ πρὸς ἀλλήλους ἀγάπη, ἡ εἰς τοὺς αὐτοὺς νόμους χωρὶς προνόμια κοινὴ πάντων ὑποταγή. Ὅταν αὕτη λείπῃ, ἡ οὐρανοδομή τῆς θρησκείας σαλεύεται, ὡς οἰκοδομὴ κτισμένη εἰς τὴν ἄμμον καὶ ὅχι εἰς τὴν πέτραν. Ταῦτα, φίλοι ἀδελφοί μου, δὲν εἶναι τῆς κεφαλῆς μου λόγια· σᾶς λέγω ὅσα ἔγραφεν ὁ Ἀπόστολος τῶν Ἑλλήνων εἰς τοὺς Ἑλληνας Κορινθίους, μετὰ διακόσια σχεδὸν ἔτη ἀπὸ τῆς καταστροφῆς των.

Οἱ Ἕλληνες ἔπαθον, διὰ τὰς διχονοίας των, τὴν δυστυχε-
στάτην ἀπ' ὅλας τὰς πολιτικὰς μεταβολὰς, τὴν στέρησιν λέγω
τῆς προγονικῆς αὐτονομίας καὶ ἰσονομίας, κ' ἐδέθησαν εἰς τὸν
ζυγὸν τῶν Ῥωμαίων, ὅσις ἐμελλε νὰ φέρῃ ἐπείτα τὸν βαρύτερον
ζυγὸν τῶν Γραικορωμαίων αὐτοκρατόρων, καὶ τελευταῖον τὸν
ὁποῖον σήμερον ἀπετινάξατε ἀνυπόφορον ζυγὸν τῶν Τούρκων.
Καὶ τῆς ἀθλίης ταύτης μεταβολῆς οἱ Κορίνθιοι μάλιστα ἐγεύ-
θησαν τὰ πικρότερα κακὰ· ὁ νικήσας αὐτοὺς Ῥωμαῖος στρα-
τηγὸς, ἄνθρωπος καὶ τὴν βαρβαρότητα καὶ τὴν ἀγριότητα
ἀληθινὸς Τούρκος, μὴν ἀρκούμενος νὰ λεηλατήσῃ τὰ πολύ-
τιμα τῶν τεχνῶν ἔργα, τῶν ὁποίων τὴν ἀξίαν δὲν ἐκαταλάμ-
θανεν, ἐπυρπόλησε καὶ τὴν πόλιν, ἐφόνευσε τοὺς Κορινθίους,
ἐπώλησε τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα των· καὶ δι' αἰμοιβὴν
τῆς τόσης ἀγριότητος ἐτιμήθη ἐπιστρέφων εἰς τὴν Ῥώμην
ἀπὸ τοὺς ἐπιθυμητὰς τῶν ἀλλοτρίων Ῥωμαίους μὲ τὸ ἐπωνύ-
μιον ἈΧΑΪΚΟΣ.

Οἱ σωθέντες ὁμῶς νέοι Κορίνθιοι λησμονήσαντες, ὅτι διὰ
τὰς διχονοίας, τὰς διχοστασίας καὶ τὰς ἔριδας τῶν γονέων
των κατεστάθησαν ἀντ' ἐλευθέρων δοῦλοι τῶν Ῥωμαίων, τὰς
αὐτὰς διχονοίας ἀνενέωσαν καὶ ἐφύλαξαν ἐπὶ τρίτην καὶ τε-
τάρτην γενεάν, ἕως τοῦ μετὰ διακόσια σχεδὸν ἔτη τῆς πολιτι-
κῆς καταστροφῆς των εὐηγγελίσθη εἰς αὐτοὺς ὁ ἀπόστολος
Παῦλος σωτήριον ἄλλην θρησκευτικὴν μεταβολὴν, ἣτις ἀπο-
βάλλει πᾶσαν ἀδικίαν, καὶ στηρίζεται, ὡς καὶ πᾶσα νόμιμος
κοσμικὴ πολιτεία, εἰς τὴν ἰσονομίαν. Ἀναγνώσατε, παρα-
καλῶ σας, φίλοι ὁμογενεῖς, μὲ τὴν πρέπουσαν προσοχὴν τὴν
πρώτην τοῦ Παύλου πρὸς Κορινθίους ἐπιστολὴν, διὰ νὰ πλη-
ροφορηθῆτε, ὅτι ἡ πολιτικὴ διαγωγὴ τοῦ ἀληθινοῦ χριστιανοῦ
δὲν πρέπει νὰ διαφέρῃ τίποτε ἀπὸ τὴν θρησκευτικὴν· τὴν
αὐτὴν βᾶσιν καὶ τὸν αὐτὸν θεμέλιον ἔχουν καὶ αἱ δύο, τὴν

ἰσονομίαν, ἤγουν τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀγάπην, καὶ πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἀποβλέπουν τὴν κοινὴν εὐδαιμονίαν τῶν πολιτευομένων.

Οὐδ' ἡ σωτήριος ὁμῶς αὕτη διδασκαλία ἔσχυσε νὰ διορθώσῃ τοὺς Κορινθίους καὶ νὰ τοὺς ὑποτάξῃ εἰς τὸν ζυγὸν τῆς ἀδελφικῆς ἰσονομίας· ἀλλὰ καθὼς ἦσαν, ἐλεύθεροι ὄντες, κακοὶ πολῖται, καὶ μετ' ἔπειτα κακοὶ δοῦλοι τῶν Ῥωμαίων, οὕτως ἠθέλησαν νὰ φανῶσι καὶ χριστιανοὶ κακοὶ, διαιρεθέντες εἰς αἰρέσεις καὶ φατρίας, καὶ, τὸ τολμηρότερον, καυχώμενοι ὅτι εἶχαν φατριάρχας αὐτοὺς τοὺς ἀποστόλους. Ὁ Παῦλος τοὺς ἔλεγεν. « Εἴτε Παῦλος, εἴτε Ἀπολλῶς, εἴτε Κηφᾶς »
 » πάντα ὑμῶν ἐστίν· ὑμεῖς δὲ Χριστοῦ· Χριστὸς δὲ Θεοῦ. »
 καὶ αὐτοὶ ἐφώναζαν, « Ἐγὼ μὲν εἰμι Παύλου· ἕτερος δὲ, ἐγὼ
 « Ἀπολλῶ κ. τ. λ. » Ὁ Παῦλος τοὺς ἐδίδασκεν, ὅτι ἡ χριστιανικὴ πολιτεία εἶναι ἓν σῶμα, διηρημένη εἰς διάφορα μέλη, ἰσόνομα ὅλα, ἐπειδὴ ὅλα εἶναι ἐπίσης ἀναγκάτῃ εἰς συμπλήρωσιν τοῦ σώματος. Πολλὰ μὲν μέλη, ἓν δὲ σῶμα. Οὐ δύναται δὲ ὀφθαλμὸς εἰπεῖν τῇ χειρί· ΧΡΕΙΑΝ ΣΟΥ ΟΥΚ ἔΧΩ· ἢ πάλιν « ἡ κεφαλὴ τοῖς ποσί· ΧΡΕΙΑΝ ὙΜῶΝ ΟΥΚ ἔΧΩ. »
 » Ἀλλὰ πολλῶ μᾶλλον τὰ δοκοῦντα μέλη τοῦ σώματος ἀσθενέστερα ὑπάρχειν, ἀναγκαῖά ἐστι, καὶ ἃ δοκοῦμεν ἁτιμότερα
 » εἶναι μέλη τοῦ σώματος, τούτοις τιμὴν περισσοτέραν περιτίθεμεν· » αὐτοὶ δὲ ἐξεναντίας ἐδιχονοοῦσαν· διότι καὶ ὁ πλέον ἀκέφαλος ἐξ αὐτῶν ἐσπούδαζε νὰ ᾔῃ κεφαλὴ ἢ ὀφθαλμὸς τῶν ἄλλων, κανεὶς δὲν εὐχαριστεῖτο νὰ πληρώσῃ τὴν χρείαν τοῦ ποδὸς, ὡς νὰ ᾔτο δυνατόν νὰ κατορθώσῃ τί μέγα ἢ κεφαλὴ χωρὶς τῶν ποδῶν τὴν συνεργίαν.

Ἡ τόσον ὀλεθρία ἀρρώστια τῆς διχονοίας δὲν ἔθλιβε μόρους τοὺς Κορινθίους, ἀλλ' ἦτο κατὰ δυστυχίαν ἀρρώστια κρινὴ ὅλου τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους, τόσον πλέον παράδοξος,

ὅσον οἱ Ἕλληνες ἐστάθησαν ὅλων τῶν καλῶν τοῦ πολιτισμοῦ εὐρέται καὶ πρωταίτιοι. Ὡς αἱ Ἀθῆναι εὐτύχησαν ἐξαιρέτως εἰς τοὺς λόγους καὶ τὰς ἐπιστήμας, οὕτως ἡ Κόρινθος ἐδόξασθη εἰς τὰς τέχνας καὶ εἰς τὸν ἀπὸ τῆς ἐμπορίας πλοῦτον. Ὁ Ὅμηρος τὴν ὀνομάζει « Ἀφνειὸν Κόρινθον » καὶ ὁ Κικέρων, « Φῶς ὅλης τῆς Ἑλλάδος » (*totius graeciae lumen*).

Ἰδιὰ τί λοιπὸν δὲν ὠφελήθησαν οἱ θαυμαστοὶ μας οὗτοι πρόγονοι ἀπὸ τὰ τόσα καλὰ, τῶν ὁποίων κατεστάθησαν διδάσκαλοι εἰς τοὺς ἄλλους; Ἰδιὰ τί ἀφοῦ ἀπέκτησαν διὰ τῆς ὁμονομίας τὴν ἐλευθερίαν, δὲν ἐνόησαν ὅτι μὲ τὴν αὐτὴν ὁμόνοιαν ἔπρεπε καὶ νὰ τὴν φυλάξωσι; Διότι δὲν ἐκατάλαβαν ποτὲ εἰς τί στέκει, καὶ πῶς σώζεται ἡ ἀληθινὴ ἐλευθερία. Ἐφλέγοντο ἀπὸ τὸν ἔρωτα τῆς ἐλευθερίας ὅλοι· ἀλλὰ πᾶσα μία πόλις ἤθελε νὰ δεσπόζῃ τὰς ἄλλας, καὶ πᾶς ἓνας πολίτης ἐσπούδαζε νὰ κυριεύῃ τοὺς συμπολίτας του. Ἡ κατάρατος αὕτη φιλαρχία ἐγέννησε τὴν διχόνοιαν, διήγειρε τὰς πόλεις καὶ τοὺς πολίτας κατ' ἀλλήλων, ἀναψε τῶν ἐμφυλίων πολέμων τὴν πυρκαϊάν, καὶ ὑπέταξε τοὺς Ἕλληνας πρῶτον εἰς τοὺς Μακεδόνας, ἔπειτα εἰς ξένον ἔθνος, τοὺς Ῥωμαίους, καὶ τελευταῖον εἰς τὸ βαρβαρώτατον καὶ ἀγριώτατον ὅλων τῶν ἐθνῶν τοῦ κόσμου τοὺς Τούρκους.

Ἡ τόσον αἰσχρὰ καὶ μακρὰ δουλεία δὲν ἐμπόρει βέβαια νὰ μᾶς διορθώσῃ· τῆς δουλείας ἴδιον εἶναι ὅχι νὰ διορθώσῃ ἀλλὰ νὰ φθείρῃ ἐπὶ πλέον τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων. Ἀπὸ μόνῃν τὴν ἱερὰν ἡμῶν θρησκείαν ἡλπίζετο ἡ διόρθωσις, ἐπειδὴ εἶναι ἡ μόνη θρησκεία, ἣτις ἀπαιτεῖ ἀπὸ τοὺς ὁπαδούς της ἀδελφικὴν ἀγάπην καὶ ὁμόνοιαν· ἀλλ' ἡμεῖς ἐφθάσαμεν νὰ φθείρωμεν καὶ αὐτὴν τὴν θρησκείαν. Σιωπῶ τὴν κοσμικὴν καὶ ἐκκλησιαστικὴν μας κατὰστασιν, τὴν εἰς τὸν καιρὸν τῶν Ῥωμαίων καὶ Γραικορωμαίων ἡγεμόνων μας, τῆς ὁποίας τὴν

ἀρχὴν ἴδετε εἰς αὐτὰς τῶν νεοφωτίστων Κορινθίων τὰς φα-
 τρίας, καὶ σὰς παρακαλῶ νὰ ἐξετάσετε μόνην τὴν ἀπὸ τῆς
 ἀλώσεως ἐποχὴν, καὶ ταύτης τοὺς τελευταίους τούτους χρό-
 νους, ὅσους ἐγνωρίσαμεν ἡμεῖς οἱ ἀκόμη ζῶντες. Ἔτις ἀπὸ
 ἡμᾶς τολμᾷ νὰ ἀρνηθῇ, ὅτι ὅσα ἔπασχε τὸ ταλαίπωρον ἡμῶν
 γένος ἀπὸ τοὺς ὁμογενεῖς, ἐξισοῦντο σχεδὸν μὲ τὰ κακὰ, τὰ
 ὅποια ὑπέφερεν ἀπὸ τοὺς ἀγρίους Μουσουλμάνους; Ἔτις τίνα
 δὲν εἶναι γνωστὴ ἡ διχόνοια καὶ φιλαρχία τῶν κατὰ πόλεις
 κοσμικῶν διοικητῶν, ἢ δημογερόντων; Ἔτις ἐλησμόνησε πολ-
 λῶν ἐκκλησιαστικῶν μας προσεστώτων τὴν πλεονεξίαν, οἱ
 ὅποιοι λαμπροφορημένοι καὶ δορυφορούμενοι, ὡς οἱ Σατράπαι
 τοῦ τυράννου, περιήρχοντο τὰς ἐπαρχίας, διὰ νὰ ἀρπάσωσιν
 ἀπὸ τοῦ πτωχοῦ τὸ στόμα ὅ,τι δὲν ἐτόλμησε ν' ἀρπάσῃ οὐδ'
 αὐτὴ τῶν Τούρκων ἡ ἀχορτασία; Ἔτις ἐξ ἡμῶν δὲν ἤκουσε
 πολλοὺς δυνατοὺς φοβερίζοντας τοὺς ἀδυνάτους; καὶ φοβε-
 ρισμοὺς ποίους; Νὰ παραδώσῃ χριστιανὸς χριστιανὸν
 εἰς τουρκικὰ δικαστήρια, διὰ νὰ ζημιωθῇ, νὰ μαστιγωθῇ,
 ἔσως καὶ νὰ φονευθῇ!!! Ὡ διδάσκαλε τῆς ἰσονομίας καὶ τῆς
 ἀγάπης Ἰησοῦ! Ἄφες αὐτοῖς, οὐ γὰρ οἶδασι τί ποιού-
 σι. « ἔλεγες διὰ τοὺς σταυρωτὰς εἰς τὸν πατέρα σου· ἀλλ'
 ἡμεῖς ποίαν ἄφесιν εἶχαμεν νὰ ἐλπίζωμεν οἱ ἀδελφοκτόνοι
 ἀπὸ τὴν φιλανθρωπίαν σου; ἢ Ποίαν ἄφесιν οἱ καταπατήσαν-
 τες τὸ εὐαγγέλιόν σου, καὶ μιμούμενοι τὰ ἔργα τῶν ἐχθρῶν
 τῆς ἰσονομίας, τῶν ἀσεβῶν μαθητῶν τοῦ Κορανίου;

Κρίνατέ με τώρα ἀγαπητοὶ ὁμογενεῖς, ἢ δὲν εἶχα δίκαιον,
 λέγων, ὅτι τὴν πολιτικὴν μας ταύτην νέαν μεταβολὴν χρεω-
 σοῦμεν νὰ τὴν ἐνώσωμεν μὲ τῆς θρησκείας τὴν μεταβολήν; Μὴν
 ἐλπίζωμεν καμμίαν ὠφέλειαν ἀπὸ τὴν πολιτικὴν ἐλευθερίαν,
 ἂν δὲν ἐλευθερώσωμεν καὶ τὰς ψυχὰς μας ἀπὸ τὰ τυραννικὰ
 καὶ μισᾶδελφα πάθη. Δὲν ἀρκεῖ ὅτι ἐρρήξαμεν τὰς ἀλύσεις

μας, ἂν δὲν φροντίσωμεν νὰ ἐξαλείψωμεν καὶ τοὺς ὁποίους αἰ-
 ἀλύσεις μας ἀφήκασι μώλωπας. Δὲν ἀρκεῖ ὅτι ἀπετινάξα-
 μεν τὸν ζυγὸν τοῦ μιανοῦ τυράννου, ἂν δὲν πλύνωμεν καὶ
 τοὺς ῥύπους μὲ τοὺς ὁποίους ἐμίανε τὰς ψυχὰς μας ἡ τυ-
 ραννία. Ἰ Διὰ ποίαν αἰτίαν, ἐρωτῶ σας, φίλοι ὁμογενεῖς, ἐπα-
 ναστάθητε κατὰ τοῦ τυράννου; Ἰ διὰ τί τὸν πολεμεῖτε; Διὰ
 τὰς ἀδικίας του· διότι εἶχε δύο ζύγια, δύο μέτρα ἄνισα, δύο
 νόμους ὁ ἄνομος, ἓνα διὰ τοὺς ὁμοθρήσκους του, καὶ ἄλλον
 δι' ἡμᾶς τοὺς ἀσεβεῖς, ὡς ἐτόλμα νὰ μᾶς ὀνομάζῃ ὁ ἀσεβέ-
 στατος. Ἄν αὕτῃ ἦναι ἡ αἰτία διὰ τὴν ὁποίαν ἐχύσατε καὶ
 χύνετε καθ' ἡμέραν τὸ αἷμά σας· ἂν σκοπὸν ἄλλον δὲν ἔχετε
 παρὰ νὰ ἀρπάξετε μόνον τὰ ἄνισα καὶ ἄδικα μέτρα ἀπὸ τὰς
 χεῖρας τοῦ τυράννου, διὰ νὰ τὰ μεταχειρίζεσθε ἐσεῖς μὲ τὴν
 αὐτὴν ἀνισότητά πρὸς ἀλλήλους, διὰ νὰ ὑψώνεσθε ὁ ἓνας
 ὑπὲρ τὸν ἄλλον, διὰ νὰ καταδυναστεύῃ ὁ πλούσιος τὸν πτω-
 χὸν, ὁ δυνατὸς τὸν ἀδύνατον, καὶ ὁ πανοῦργος τὸν ἀπλοῦν
 καὶ ἄκακον πολίτην· ἐὰν λέγω τοιοῦτον ἔχετε σκοπὸν, πι-
 στεύσατέ με, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, ὅτι ἀδίκως ἐταράζατε καὶ
 τὴν ἡσυχίαν τοῦ τυράννου, καὶ τὴν ἡσυχίαν ὅλου τοῦ γένους
 μας Ἀλλὰ τί λέγω ἡσυχίαν! τὴν ζωὴν αὐτὴν ἐγίνετε
 αἴτιοι νὰ στερηθῶσι τόσαι μυριάδες ἀθώων ὁμογενῶν, ὅσους
 ἐσφαζάν καὶ σφάζουν καθημέραν οἱ αἰμοβόροι Τοῦρκοι. Τῶν
 ἀμέτρων τούτων μυριάδων τὸ αἷμα δὲν θέλει παύσειν νὰ ζητῇ
 μὲ κραυγὰς ὀδυνηρὰς ἐκδίκησιν ἀπὸ τὸν Θεὸν ἐναντίον σας,
 ἐὰν ἐζώσθητε τὴν ῥομφαίαν, ὅχι διὰ νὰ ἐλευθερώσετε τὴν
 πατρίδα ἀπὸ τὴν τυραννίαν, ἀλλὰ διὰ νὰ γενῇτε σεῖς τύραννοι,
 ἢ νὰ γεννήσετε μὲ τὰς διχονοίας σας κανένα τύραννον τῆς
 πατρίδος.

Ἄρα ἐσυλλογίσθητε, ἀγαπητοί μου ἀδελφοί, ποίας μορφῆς
 καὶ ποίας βαφῆς τύραννος θεῖλ' εἶσθαι ὁ υἱὸς οὗτος τῆς διχα-

νοίας σας; Μὴ νομίσῃτε ὅτι μέλλει παρευθὺς νὰ δείξῃ πρόσωπον δεσπότη, ἢ νὰ λάβῃ τίτλον ἡγεμόνος ἢ βασιλέως· ἐξ ἐναντίας, ὡς ἀδελφούς καὶ συμπολίτας θέλει σᾶς μεταχειρισθῇ κατ' ἀρχάς, ἕωσοῦ νὰ περικυκλωθῇ ἀπὸ φίλους ἄλλους ὁμοίους του, κόλακας καὶ δορυφόρους τῆς πλεονεξίας του. Ἀφοῦ δυναμωθῇ καλὰ, τότε πλέον ἔχει νὰ σᾶς κυβερνᾷ ὡς ἀληθῆς δεσπότης μὲ τοὺς κατὰ πόλεις Σατράπας του, τῶν ὁποίων ἡ τρυφή πρέπει νὰ ποτίζεται ἀενάως ἀπὸ τοὺς ἰδρώτας σας. Ἄλλο δὲν θέλει διαφέρειν ἀπὸ τὸν Τοῦρκον τύραννον, πλὴν ὅτι θέλει ἀκούειν τὴν λειτουργίαν καὶ μεταλαμβάνειν τὰ μυστήρια μὲ σᾶς εἰς τοὺς αὐτοὺς ἱεροὺς ναοὺς, περικυκλωμένος ἀπὸ πολλοὺς ἄλλους τυραννίσκους, καὶ προσκυνοῦμενος ἀπ' ὅλους τοὺς συμπολίτας, ὅσοι ἔχυσαν τὸ αἷμα των ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας, ὡς ἀπὸ τόσα ἀνδράποδα. Ἄλλο δὲν θέλει διαφέρειν ἀπὸ τὸν Σουλτάνον, πλὴν ὅτι θέλει σκεπάζειν τὴν τυραννίαν μὲ τὸ κάλυμμα τῆς ὑποκρίσεως. Ὁ Σουλτάνος μιμεῖται ἀνυποκρίτως τὸν ἀρχηγὸν τῆς θρησκείας του τύραννος τὸν τύραννον Μωάμεθ· ὁ δὲ ὀρθόδοξος ἡμῶν τύραννος μὲ τὴν μίαν χεῖρα θέλει κρατεῖν τὴν σιδηρᾶν τῆς προσωποληψίας καὶ ἀνισότητος ῥάβδον, καὶ μὲ τὴν ἄλλην τοῦ διδασκάλου τῆς ἀδελφικῆς ἰσονομίας Ἰησοῦ τὸ εὐαγγέλιον, ἥγουν θέλει περιπαίξειν καὶ τὸν Θεὸν καὶ τοὺς ἀνθρώπους. Τοιαύτην κατάστασιν ἔχετε νὰ προσμένετε, ἀδελφοί μου, εἰς αἱ διχόνοιαί δώσωσιν εἰς τινὰς ἀπὸ σᾶς ἀφορμὴν νὰ κατακυριεύσωσι τοὺς συμπολίτας των.

« Ὑβρις φυτεύει τύραννον » εἶπεν ἓνας ἀπὸ τοὺς ποιητάς μας. Αἱ κατὰ μέρος ὑβριστικαὶ ὑπεροψίαι, καταφρονησεις καὶ ἀνισότητες πολίτου πρὸς πολίτην, φυτεύουν, ποτίζουν καὶ ριζοῦν τοὺς τυράννους. Μὴν ὑποφέρετε διὰ τοὺς οἰκτεirmοὺς τοῦ Θεοῦ, φίλοι ὁμογενεῖς, νὰ φυτευθῇ τοιοῦτον δένδρον

ἀναμεταξύ σας. Λυτὸ δὲν ὁμοιάζει τὰ ἄλλα δένδρα· ἔφοῦ μίαν φορὰν φυτευθῇ, οὔτ' ἀνομβρία, οὔτε πολυομβρία, οὔτε καύσων, οὔτε παγετὸς τὸ βλάπτει· πᾶσα γῆ εἶναι καλὴ δι' αὐτό· εἰς ὅλα τὰ κλίματα εὐτυχεῖ· παντοῦ ῥιζόνεται εὐκόλως, καὶ εἰς πολλὰ μικρὸν καιροῦ διάστημα ἐξαπλόνει τὰ φύλλα του, καὶ σκεπάζει τῶν πολιτῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς μὲ τῆς δουλείας τὸ σκότος, φράσσει τὰς ἀκοὰς καὶ παραλύει τὰς χεῖρας τῶν, ὥστε οὔτε βλέπουν, οὔτ' ἀκούουν, οὔτε δύνανται πλέον εἰς αὐτοὺς μένει νὰ τὸ ξεριζώσωσι. Βλέπετε πόσῃν δυσκολίαν δοκιμάζετε εἰς τὴν ξερίζωσιν τοῦ παλαιοῦ μας τυράννου. Ἄν αἱ διχόνοιαι φυτεύσωσι κανὲν ἄλλον τύραννον μεταξύ σας, ἔχετε νὰ δώσετε ἀπολογία εἰς τὸν Θεόν, ὅχι μόνον δι' ὅσα αἵματα ἀθῶων ὁμογενῶν μας ἐχύθησαν (ὡς ἔλεγα), ἀλλ' ὅτι καὶ ἀφίνετε εἰς τοὺς ἀπογόνους σας κληρονομίαν πλέον αἱματώδη, τὸν ἐμφύλιον πόλεμον· διότι ἂν οἱ ἀπόγονοί σας βαρυμένοι ἀπὸ τὸν ὅποιον ἐτοιμάζετε εἰς αὐτοὺς τύραννον, ἐπιχειρήσωσι τὸν ἀφανισμόν του, τότε πλέον δὲν ἔχουν νὰ πολεμῶσι Τούρκους, ἀλλὰ μέλλουν νὰ σφάξωσι Γραικοὶ Γραικοὺς. Σπλαγχνίσθητε, φίλοι ἀδελφοί, τοὺς ἀπογόνους σας, μὴν ἀφήσεν εἰς αὐτοὺς τόσον ἐλεύθερον κληρονομίαν· ἀλλὰ παραδώσετέ των τὴν ἀποκτημένην μὲ τὰ αἱματά σας ἐλευθερίαν καθαρὰν ἀπὸ πᾶσαν πλεονεξίαν καὶ ἀνισότητα!

Τὸ ἀπαραίτητον τοῦτο χρέος διὰ νὰ πληρώσετε, ἀνάγκη εἶναι νὰ φροντίσετε ἀπὸ ταύτης τῆς ὥρας, νὰ κόψετε ὅλας τὰς ἀφορμὰς τῆς τυραννίας· καὶ νὰ τὰς κόψετε δὲν εἶναι δυνατὸν, ἂν δὲν συνδεθῇτε ὅλοι μὲ τὸν ἱερὸν δεσμόν τῆς πρὸς ἀλλήλους ἀγάπης καὶ ὁμονοίας, ἂν δὲν προσφέρεσθε εἰς πρὸς τὸν ἄλλον ὡς ἀδελφοὶ ἰσόνομοι, ὡς μέλη τοῦ αὐτοῦ σώματος τῆς πολιτείας, ὡς τέκνα τῆς αὐτῆς πατρίδος, τῆς Ἑλλάδος, ὡς ὁπαδοὶ τῆς αὐτῆς θρησκείας τοῦ ἀρχηγοῦ καὶ τελειωτοῦ

τῆς πίστεως Χριστοῦ. Μὴ πλανώμεθα ἀδελφοί μου· ἐπτάκις τῆς ἡμέρας ἐμπορεῖ τις νὰ ὁμολογῇ τὴν ὀρθοδοξίαν του, καὶ ἐπτάκις τῆς ἡμέρας νὰ γίνεται χειρότερος παρὰ τοὺς Τούρκους· ἐπτάκις τῆς ἡμέρας νὰ καυχᾶται ὅτι πιστεύει καὶ ἐλπίζει ὅσα περιέχει τὸ ἱερὸν σύμβολον, καὶ ἐπτάκις τῆς ἡμέρας νὰ ὁμοιάζῃ ἐκεῖνον, περὶ τοῦ ὁποίου ἔλεγεν ὁ Ἀπόστολος, ὅτι « τὴν πίστιν ἤρνηται, καὶ ἔστιν ἀπίστου χείρων. » Τὸ σύμβολον περιέχει ὅσα χρεωστεῖ νὰ πιστεύῃ καὶ νὰ ἐλπίζῃ ὁ Χριστιανός· ἀλλὰ χωρὶς τὴν ἀγάπην (καὶ λείπει βέβαια ἡ ἀγάπη ὅπου δὲν βασιλεῦει ἡ ἰσονομία) ματαίως πιστεύει, ματαίως ἐλπίζει καὶ ματαίως κομπάζει ὅτι ὀρθοδοξεῖ. Σᾶς γράφω, φίλοι ὁμογενεῖς, ὅχι λόγους ἰδικούς μου, ἀλλὰ τοὺς ὁποίους ἔλεγεν ὁ Παῦλος εἰς τοὺς διχονοοῦντας, καὶ φατριάζοντας ὀρθοδόξους Κορινθίους. « Νυνὶ δὲ μένει πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη, τὰ τρία ταῦτα, μείζων δὲ τούτων ἡ ἀγάπη. »

Ὅταν ἐπαινῶ τὴν ὁποίαν παραγγέλλει ἡ θρησκεία μας ἰσονομίαν μὴ νομίζετε ὅτι νοῶ καὶ ἰσοτιμίαν. Ταιαύτη ἰσοτιμία ἤθελε φέρεי τὴν ἀναρχίαν. Αἱ νόμιμοι πολιτεῖαι πρέπει νὰ ἔχωσι καὶ ἄρχοντας καὶ ἀρχομένους, καὶ χορηγοὺς τῆς ἀναγκαιᾶς εἰς τὰς πολιτικὰς χρείας δαπάνης, καὶ διοικητὰς τῆς χορηγίας. Τὸ ἐπρόβλεψε καὶ τοῦτο ἡ ἱερά μας θρησκεία, « Τῷ τὸν φόρον τὸν φόρον, τῷ τὴν τιμὴν τὴν τιμὴν. » Ἀλλὰ τὴν τιμὴν πρέπει νὰ τὴν προσμένη ὁ χρηστὸς πολίτης, καὶ νὰ τὴν δέχεται ἀπὸ τὴν κοινὴν ψῆφον τῶν συμπολιτῶν του, ὅταν ἀληθῶς ᾖ τιμῆς ἄξιος, ὅχι νὰ τὴν ἀρπάζῃ μὲ βίαν ἢ μὲ δόλον, ὅχι νὰ παραγκωνίζῃ τοὺς ἀξιώτερους του, καὶ νὰ ἐνθρονίζεται αὐτὸς εἰς τὴν πρέπουσαν εἰς ἄλλους καθέδραν. Οἱ ἀρχόμενοι πάλιν χρεωστοῦν νὰ πείθωνται εἰς τοὺς ἄρχοντας, ὅταν οἱ ἄρχοντες τοὺς κυβερνῶσι κατὰ τοὺς νόμους· ὅταν δὲν ζητῶσιν ἀπ' αὐτοῦς μικρὸν ἢ

μέγα τίποτ' ἄλλο παρὰ ὅ,τι ζητοῦν οἱ νόμοι· ὅταν δίδωσιν εἰς αὐτοὺς κατ' ἔτος λογαριασμὸν ἀκριβέστατον εἰς τί, καὶ διὰ τί ἐξώδευσαν τὸν συναθροισμένον ἀπὸ τοὺς ἰδρῶτας των φόρον. Εἰς ἓνα λόγον κανεῖς δὲν ἔχει δίκαιον νὰ δεσπόζῃ τὸν ἄλλον, ἐπειδὴ ὅλοι εἴμεθα ἀδελφοί· μόνους τοὺς νόμους χρεωστοῦμεν νὰ γνωρίζωμεν δεσπότης. Τοῦτο ζητεῖ ἡ φιλοσοφία, τοῦτο ἀπαιτεῖ ἡ ἱερά μας θρησκεία. Ὅστις δὲν πείθεται εἰς τοῦτο, ἀλλὰ πλεονεκτεῖ, ἤγουν ζητεῖ νὰ ἔχῃ πλέον παρ' ὅ,τι δικαίως χρεωστεῖται εἰς αὐτὸν, οὔτε χριστιανὸς οὔτε χρηστὸς πολίτης εἶναι· εἶναι βάρβαρος, εἶναι Τοῦρκος, καὶ ὡς Τοῦρκος πρέπει νὰ ἀποκλείεται ἀπὸ πᾶσαν χριστιανῶν πολιτικὴν συνέλευσιν· ὡς μέλος σαπημένον τοῦ πολιτικοῦ σώματος, πρέπει νὰ χωρίζεται ἀπὸ τὸ λοιπὸν σῶμα, διὰ τὸν φόβον μὴ διαδώσῃ εἰς τοὺς συμπολίτας του τὴν γάγγραιναν τῆς πλεονεξίας. Ἄς ἀκούσωμεν καὶ πάλιν τί μᾶς λέγει ὁ Ἀπόστολος· « Μὴ ὑπερβαίνειν καὶ πλεονεκτεῖν ἐν τῷ πράγματι τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ· διότι ἐκδικος ὁ κύριος περὶ πάντων τούτων Οὐ γὰρ ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς ἡμᾶς ἐπὶ ἀκαθαρσίᾳ, ἀλλ' ἐν ἀγιασμῷ Καὶ πάλιν « Πλεονεξία μηδὲ ὀνομαζέσθω ἐν ὑμῖν, καθὼς πρέπει ἁγίοις. » Ναὶ, ἀδελφοὶ ἀγαπητοί, ἃς ἀφανισθῇ ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα τῆς ἀκαθάρτου πλεονεξίας ἀπὸ τὴν πολιτείαν μας. Θεωρεῖτε καὶ κρίνετε τὸν πλεονέκτην, ὁποίας τάξεως καὶ ἂν ᾖ, ὡς ἀκάθαρτον προδότην τῆς πατρίδος. Προδότης τῆς πατρίδος λογίζεται, ὅχι μόνον ὅστις παραδίδει εἰς τὰς χεῖρας τῶν τυράννων τοὺς ἀδελφούς του, ὡς ἔπραξαν τινὲς ἐξ ἡμῶν ἁλιτῆριοι εἰς τὸν παρόντα πόλεμον, ἀλλὰ καὶ ὅστις δὲν φεύγει τὰς πλεονεξίας, ἐκ τῶν ὁποίων γεννᾶται ἡ τυραννία.

Βλέπετε, φίλοι συμπολίται, ὅτι δὲν σᾶς συμβουλεύω, ἀλλὰ σᾶς ἐνθυμίζω ὅσα ἀκούετε καθημέραν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν.

Καὶ οὐδὲ ταῦτα ἤθελα τολμήσῃν νὰ γράψω, ἂν δὲν ἐφοβούμην μὴ φαρμακεύσῃ καὶ τοὺς ὁμογενεῖς μας ἢ κατάρματος πλεονεξίᾳ, ἢ μήτηρ τῶν διχονοιῶν, διὰ τῆς ὁποίας ἐστερήθησαν οἱ πρόγονοί μας τὴν ἐλευθερίαν.

Ἐνδέχεται νὰ φοβοῦμαι χωρὶς αἰτίαν, καὶ εὐχομαι νὰ ἦναι μάταιος ὁ φόβος μου· ἀλλὰ τοιαύτη φήμη διεδόθη ἐδῶ περὶ τῆς διχονοίας σας. Ἄν ἦναι ἀληθὴς, δεῖξατε εἰς τοὺς Εὐρωπαίους, μὲ τὴν ἐξῆς ὁμόνοιαν, ὅτι δὲν ἐφάνητε μόνον ἥρωες κατὰ τῶν τυράννων, ἀλλὰ γνωρίζετε καὶ τὸν ἡρωϊσμόν τῆς μετανοίας· ἂν ἦναι ψευδὴς, δεῖξατε καὶ πάλιν, ὅτι συκοφαντεῖσθε ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς σας.

Ὅπως ἂν ἦναι, συμφέρει καὶ νὰ στερεωθῇ καὶ νὰ κηρυχθῇ εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην, ὅσον δυνατὸν ἐγρήγορα, ἢ μεταξὺ ὁμόνοια· συμφέρει διότι, χωρὶς αὐτὴν, δὲν θέλετε ποτὲ δυνηθῇν νὰ καταστήσετε πολιτείαν ἰσόνομον, καὶ ἀκολουθῶς ἐλευθέραν· συμφέρει, ὅτι ἡ ὁμόνοια θέλει σᾶς προξενήσῃ φίλους καὶ προστάτας ὅλους τοὺς Ἡγεμόνας τῆς Εὐρώπης. Αὐτοὶ ἔως τώρα δὲν ἐσυμφώνησαν ἀκόμη εἰς τὴν περὶ τῆς μελλούσης ἡμῶν καταστάσεως κρίσιν, φοβούμενοι μὴ μᾶς ἀναγκάσῃ ἡ διχόνοια νὰ προσφύγωμεν εἰς ἓνα μόνον ἐξ αὐτῶν, τὸ ὁποῖον κρίνουν ἀσύμφορον εἰς τὴν παροῦσαν τῆς Εὐρώπης κατῷστασιν· ἐὰν ὁμῶς πληροφορηθῶσιν, ὅτι ὄχι μόνον ὁμονοοῦμεν, ἀλλὰ καὶ ἀποφασίσσαμεν νὰ κυβερνώμεθα αὐτόνημοι, μὴν ἀμφιβάλλετε ὅτι, ὄντες δίκαιοι καὶ φιλάνθρωποι, θέλουν μετὰ χαρᾶς μᾶς βοηθήσῃν νὰ ἀποδιώξωμεν ὀλότελα ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα τὸν τύραννον.

Ἄν ἐφροντίσετε τὴν ὁποίαν πρὸ πολλοῦ ἦτον ἀνάγκη νὰ συστήσετε Προσωρινὴν Κυβέρνησιν, ἢ διὰ τί ἀμελεῖτε νὰ τὸ φανερώσετε διὰ πρέσβων εἰς τοὺς χριστιανοὺς ἡγεμόνας; Οἱ πρέσβεις τοὺς ὁποίους μέλλετε νὰ πέμψετε, πρέπει νὰ

ἦναι ἄνδρες φρόνιμοι, ἄνδρες ἀξιόλογοι, ἀρκετοὶ νᾶ παραστήσωσιν εἰς τοὺς ἡγεμόνας τῆς Εὐρώπης, ὅτι ἀσυγκρίτως πλειότερα καλὰ θέλουν ἀπολαύσειν διὰ τοὺς ὑπηκόους των ἀπὸ τὴν ἐλευθερίαν τῶν Γραικῶν παρ' ἀπὸ τὸν βάρβαρον τύραννον, ἀπὸ τὸν ὅποιον οἱ ὑπηκοοὶ των ἐβλάπτοντο καὶ εἰς τὰ ἐμπορικὰ συναλλάγματα, καὶ εἰς τὴν τιμὴν, καὶ εἰς αὐτὴν πολλάκις τὴν ζωὴν· ἀπὸ τύραννον ὅστις καὶ εἰς αὐτὰ τὰ χεῖλη τοῦ κρημνοῦ ἑτοιμος νὰ κατακυλισθῇ, δὲν ἔπαυσεν ἀκόμῃ νὰ τοὺς καταφρονῇ ὁ ὑπερήφανος.

Ταῦτα, φίλοι ὁμογενεῖς, ἐτόλμησα νὰ σᾶς γράψω ἀποβλέπων εἰς ὅχι κανὲν ἄλλο τέλος παρὰ τῆς κοινῆς ἡμῶν Πατρίδος τὴν εὐδαιμονίαν, τὴν ὁποίαν εὐχομαι ἀπὸ ψυχῆς, εἰς ὅλον τὸ Ἑλληνικὸν γένος.

Ἐκ Παρισίων, 10 Ἰανουαρίου, 1822.

Ὁ ὁμογενὴς καὶ συμπολίτης

Α. ΚΟΡΑΗΣ.

Β'.

Υἱὲ τῆς Ἑλλάδος ἀγαπητέ, καὶ γενναῖε τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας ὑπέρμαχε, Ὀδυσσεῦ!

Ἡ ἐπιστολή σου, τὴν ὁποίαν ἔλαβα τὴν 7 Ἰουνίου τοῦ παρόντος ἔτους, ἐκατάβρεξε τοὺς γηραλαίους ὀφθαλμούς μου μὲ δάκρυα λύπης καὶ χαρᾶς. Χαρᾶς, ὅτι βλέπω τὰ τέκνα τῆς Ἑλλάδος ἀγωνιζόμενα προθύμως ν' ἀναστήσωσι τὴν νεκρωμένην ἀπὸ τὸν τύραννον μητέρα των. Λύπης, ὅτι ὅλα τῆς τὰ τέκνα δὲν ὁμοιάζουσι τὸν Ὀδυσσεᾶ, ἀλλ' εὐρίσκονται τινὲς μετ' ἐξ ἡμῶν, μὴ δυνάμενοι νὰ καταλάβωσιν, ὅτι αἱ διχόνοιαί, ἂν δὲν φέρωσι πάλιν ὀπίσω τοὺς Τούρκους, δὲν θέλουν ὅμως

φέρειν ποτὲ τὴν αὐτόνομον ἐλευθερίαν ἐκείνην, ἥτις χρεώ-
 στεῖται εἰς τὰ ἐκχυθέντα τίμιά σας αἵματα, καὶ τὴν ὁποίαν
 ἐπιθυμεῖ ὅλη ἡ Ἑλλάς. Τὸ μέγα τοῦτο κακὸν ἐγνώρισες καὶ
 σὺ, φίλε, ὅτι πηγάζει ἀπὸ τὰ φαρμακερὰ μαθήματα, τὰ
 ὅποια ὅλοι κοινῶς ἐδιδάχθημεν εἰς σχολεῖον ἄνομον, ἀπὸ
 διδασκάλους ἀνόμους, τοὺς Τούρκους. Ἄν δὲν μᾶς ἐφθειραν
 ὅλους ἰσομέτρως, ὅλους ὅμως σχεδὸν μᾶς ἐμπόδισαν νὰ μά-
 θωμεν τὸ μόνον σωστικὸν τῆς ἐλευθερίας μάθημα, τὴν δι-
 καιοσύνην.

Ἢ Ποία λοιπὸν ἰατρεία τοσούτου κακοῦ; Ν' ἀποθάνῃ μέγα
 μέρος τῆς παρούσης γενεᾶς, ὅσοι δὲν ἐμποροῦμεν πλέον νὰ
 ἀπομάθωμεν τὰ κακὰ μαθήματα, διὰ νὰ ἐλευθερώσωμεν καὶ
 τὴν ταλαίπωρον Ἑλλάδα ἀπὸ τὸ δλέθριόν μας βάρος· ἀλλ'
 οὐδὲ τοῦτο ἄρκει. Ἄν ἀφήσωμεν τοὺς ἐξοπίσω μας νέους
 χωρὶς παιδείαν, μέλλουν καὶ αὐτοὶ νὰ λάβωσιν ἡμᾶς τοὺς
 ἀνοήτους πατέρας των παράδειγμα τῆς διαγωγῆς των. Εἶναι
 λοιπὸν χρεῖα, ὡς καὶ σὺ, φίλε, τὸ λέγεις, νὰ παιδευθῇ τὸ
 γένος τὰ μαθήματα τῆς ἐλευθερίας, τὰ ὅποια δὲν εἰν' ἄλλα
 παρὰ τὰ μαθήματα τῆς δικαιοσύνης.

Διὰ τοῦτο ἐπιθυμεῖς διδασκάλους τοιούτων μαθημάτων
 τοὺς διεσπαρμένους εἰς τὴν φωτισμένην Εὐρώπην ὁμογενεῖς
 λογίους, καὶ τοὺς προσκαλεῖς νὰ πληρώσωσι καὶ αὐτοὶ τὸ
 εἰς τὴν πατρίδα ἀπαραίτητον αὐτῶν χρέος, καθὼς ἐσεῖς κα-
 θημέραν τὸ πληρόνετε μὲ τοὺς ἱεροὺς ἀγῶνάς σας. Οὐδ' αὐ-
 τοὶ τὸ ἠμέλησαν, τινὲς ἐξ αὐτῶν εὐρίσκονται ἤδη μεταξύ σας·
 ἄλλοι δὲ ἐκίνησαν, διὰ νὰ ἐνωθῶσιν ἐντὸς ὀλίγου μὲ τοὺς
 ἀδελφούς των. Ὅσοι ἔμειναν ἀκόμη, ἐμπόδισθησαν ἀπὸ δια-
 φόρους εὐλόγους αἰτίας, καὶ ἐξαιρέτως ἀπὸ τὴν ἀδηλότητα
 τῆς αὐτοῦ μελλούσης αὐτῶν καταστάσεως· ἀδηλότητα, τὴν
 ὅποιαν ἠύξησαν μάλιστα τῶν Ἑλλήνων αἱ διχόνοιαι. Τώρα

ἐχοῦντες, ὅτι ἐπιθυμεῖτε καὶ τὴν ὁμόνοιαν, καὶ τὴν παρουσίαν αὐτῶν ὡς διδασκάλων ὁμονοίας, δὲν ἀμφιβάλλω περὶ τῆς προθυμίας νὰ δείξωσι καὶ αὐτοὶ, ὅτι εἶναι τέκνα τῆς Ἑλλάδος. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν δὲν ζητοῦν ἄλλο ἀπὸ σᾶς, πλὴν ὅ,τι ἤθελε ζητήσῃ καὶ ὁ ὀλιγαρκέστατος Σωκράτης, τὴν ἀναγκαίαν αὐτῶν τροφήν, καὶ τὴν βεβαιότητα, ὅτι μέλλετε νὰ τῶν εὐκολύνετε τὰ μέσα νὰ διασπείρωσι τὴν παιδείαν, διὰ νὰ μὴ κατασταθῇ ἡ διδασχὴ των « Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ. »

Τοιαύτη βεβαιώσις ἤθελ' ἐνεργήσῃ πολὺ, ἂν ἐκκηρύττετο ἀπ' αὐτὴν τὴν Κυθέρνησιν. Δὲν ἠμέλησα νὰ γράψω καὶ περὶ τούτου καὶ περὶ ἄλλων τινῶν ἀναγκαίων τὴν 27 Αὐγούστου τοῦ παρελθόντος ἔτους, πρὸς τὸν σεβάσμιον Πρύεδρον τοῦ Συνεδρίου τῶν Ἀντιπροσώπων μακρὰν ἐπιστολήν, τῆς ὁποίας τὴν ἀπόκρισιν δὲν ἔλαβα ἀκόμη. Ὅπως ἂν ἦναι, χαίρω, ὅτι γνωρίζετε ὅλοι κοινῶς τὴν ἀνάγκην τῆς παιδείας καὶ τὴν ἐπιθυμεῖτε, ὡς φύλακα τῆς ἐλευθερίας.

Ναί! φίλε Ὀδυσσεῦ, τὰ κατορθώματα καὶ σοῦ καὶ τῶν ἄλλων ὁμοίων σου, κατέστησαν τὴν νέαν Ἑλλάδα ὅχι ὀλιγώτερον θαυμαστὴν τῆς παλαιᾶς Ἑλλάδος· σᾶς ἔμεινε τώρα νὰ τὴν καταστήσετε καὶ σεβαστὴν, στολίζοντές τὴν μὲ τὴν παιδείαν, ἣτις ἔχει νὰ φέρῃ τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν ἀκόλουθον τῆς δικαιοσύνης ὁμόνοιαν, καὶ νὰ ἀναγκάσῃ τὰ ἄλλα ἔθνη νὰ σᾶς ἀφήσωσιν ἀνενοχλήτους καὶ κυρίους νὰ ὀργανίσετε τὴν πολιτείαν σας, ὡς εἶναι δίκαιον, ἐσεῖς μόνοι, ἐπειδὴ καὶ σεῖς μόνοι ἐχύσετε αἷμα δι' αὐτήν.

Χωρὶς τὴν ἱερὰν ταύτην ὁμόνοιαν, πίστευσε τὸν γηραιὸν πατέρα σου, υἱὲ ἀγαπητὲ (ἐπειδὴ μ' ἔκαμες τὴν τιμὴν νὰ ὀνομασθῇς υἱὸς μου), ὅτι καὶ ἐὰν παρὰ τὰ ἔως τώρα ἡρωικά σας ἀνδραγαθήματα δείξετε ἀκόμη ἡρωϊκώτερα εἰς τὸ ἐξῆς

ἄλλα, ἐὰν καὶ ἕως εἰς αὐτὴν τοῦ τυράννου τὴν καθέδραν προχωρήσωσι τὰ ἀνίκητά σας ὅπλα, μὴν ἐλπίζετε τὴν ὁποίαν ἐπιθυμεῖτε, καὶ διὰ τὴν ὁποίαν ἀγωνίζεσθε, ἀνεξαρτησίαν. Ὡς Θεέ! τρέμει καὶ τὸ σῶμά μου καὶ ἡ ψυχὴ συλλογιζομένου τὰ ἐκ τῆς διχονοίας ἐνδεχόμενα παθήματα. Μετὰ τόσας θυσίας, μετὰ τόσους ἀγῶνας, τοὺς ὁποίους καὶ ὁ Αἰωνίδας καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς ἤθελαν θαυμάσειν, ἂν ἐπέστρεφαν εἰς τὸν κόσμον, ν' ἀναγκάσετε μὲ τὴν διχονοιάν σας τοὺς ξένους νὰ ὀργανίσωσι τὴν πολιτείαν σας! Ἑσεῖς νὰ φυτεύσετε καὶ μὲ τὰ αἵματά σας νὰ ποτίσετε τῆς ἐλευθερίας τὸ δένδρον, καὶ νὰ ἔλθωσιν ἔξωθεν ἄλλοι νὰ σᾶς διδάξωσι πῶς καὶ πότε πρέπει νὰ γεύεσθε τοὺς καρπούς του!!! Στρατιῶται, Στρατηγοὶ, Νομοθέται, Κυβερνήται, πάσης τάξεως πολῖται, ἑυφέρετε νὰ πάθῃ τόσῃν κατασχύνην ἢ κοινὴ σας μήτηρ, ἢ Ἑλλάς; Καὶ ἑποῖαν χάριν ἔχει νὰ σᾶς χρεωστῇ, ὅτι τὴν ἐλευθερώσετε ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ἐὰν δὲν καταστήσετε καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῆς αὐτονόμως ἀνεξάρτητον μὲ τὸν ἱερὸν δεσμὸν τῆς ὁμονομίας; « Ἀδελφὸς ὑπὸ ἀδελφοῦ βοηθούμενος, ὡς πόλις ὀχυρὰ καὶ ὑψηλὴ, ἰσχύει δὲ, ὥσπερ τεθεμελιωμένον βασιλεῖον » εἶναι λόγια τοῦ σοφοῦ Σολομῶντος, βεβαιωμένα ἀπὸ τὴν καθημερινὴν πείραν.

Ὅσα λέγω, φίλε Ὀδυσσεῦ, περὶ ὁμονομίας, δὲν ἀποβλέπουν κατευθεῖαν ἐσέ· ἔδειξες μὲ τὴν ἕως τώρα διαγωγὴν σου, ὅτι δὲν ἔχεις χρεῖαν ἀπὸ τοιαύτας παραγγελίας. Ἐνδέχεται ὁμως νὰ εὐρίσκωνται μετὰξὺ σας τινές, ὅχι κακοὶ στρατηγοὶ, ὅχι κακοὶ πολῖται, ἀλλ' ἄνθρωποι ἀπατημένοι ἀπὸ ἐχθρῶν τῆς Ἑλλάδος ἀνθρωπίσκων φαρμακερὰς συμβουλὰς· ἄνθρωποι νομίζοντες, ὅτι ὅστις κρατεῖ ὅπλα, εἶναι καὶ ἐλεύθερος, εἶναι καὶ δυνατὸς, εἶναι καὶ ἀσφαλής, διὰ τοῦτο μόνον, ὅτι κρατεῖ ὅπλα. Πλάνην μεγάλην πλανῶνται οἱ ταλαίπωροι. Μόνη

ἡ δικαιοσύνη φέρει τὴν ἐλευθερίαν, τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἀσφάλειαν· ὅπλα χωρὶς δικαιοσύνην, γίνονται ὅπλα ληστῶν, ζώντων εἰς παθημερινὸν κίνδυνον νὰ στερηθῶσι τὴν δύναμιν ἀπὸ ἄλλους ληστὰς, ἢ καὶ νὰ κολασθῶσιν ὡς λησταὶ ἀπὸ νόμιμον ἐξουσίαν. Ἡ ἀνδρία χωρὶς τὴν δικαιοσύνην εἶναι εὐτελὲς προτέρημα· ἡ δικαιοσύνη, ἂν ἐφυλάσσετο ἀπὸ ὅλους, οὐδὲ χρεῖαν ὅλως εἶχε τῆς ἀνδρίας, ὡς ἔλεγεν ὁ ἐνδοξος καὶ μέγας στρατηγὸς Ἀγησίλαος, « Οὐδὲν ἀνδρίας χρῆζομεν, ἐὰν πάντες ὦμεν δίκαιοι. » Καὶ αὕτη τοῦ Θεοῦ ἡ παντοδυναμία ἤθελ' εἶσθαι χωρὶς ὄφελος διὰ τοὺς ἀνθρώπους, ἂν δὲν ἦτον ἐνωμένη μετὰ τὴν ἄπειρον δικαιοσύνην του.

Λαμβάνεσαι, φίλε Ὀδυσσεῦ, ὅταν κρίνῃς ἀναγκαίαν καὶ τὴν αὐτοῦ παρουσίαν μου. Ἰ Τί ζητεῖς, καὶ τί ἐλπίζεις ἀπ' ἐμέ; Ἐὰν ζητῇς συμβουλὰς, παρ' ὅσας ἔγραψα πολλάκις πρὸς ἄλλους, καὶ γράφω πρὸς σὲ σήμερον, συμβουλὰς ὅχι τῆς κεφαλῆς μου, ἀλλὰ τῶν σοφῶν προγόνων μας, ἄλλας δὲν ἔχω νὰ δώσω· αὐτὰς καὶ οἱ αὐτοῦ διατρίβοντες λόγιοι ὁμογενεῖς εἶναι ἱκανώτεροί μου νὰ σᾶς τὰς ἐνθυμίζωσιν. Ἐὰν ζητῇς πράξεις, ζητεῖς ν' αὐξήσῃς τὴν λύπην μου. Ἄν εἶχα στρατιωτικὴν ἡλικίαν, χωρὶς ἀναβολὴν ἤθελα τρέξειν νὰ γραφθῶ στρατιώτης τῆς πατρίδος, στρατηγούμενος ἀπὸ τὸν Ὀδυσσεά. Ἀλλὰ μάθαι, στρατηγέ μου, ἂν ἀκόμη δὲν τὸ ἔμαθες, ὅτι ἀπὸ τὴν 27 τοῦ περασμένου Ἀπριλίου ἤρχισα νὰ τρέχω μετὰ ποδαγρικούς πόδας τὸ 77 ἔτος τῆς ἡλικίας μου· ἀπὸ τοιούτους στρατιώτας εἶμαι βέβαιος, ὅτι δὲν ἔχεις χρεῖαν. Τὰ πρὸς τὴν πατρίδα χρέη μου εἶναι τόσον βαρύτερα, ὅσον ἡ πατρίς μ' ἐπλήρωσε πολὺ πλείότερον ἀπ' ὅτι ἤξιζαν οἱ μικροὶ μου κόποι, μετὰ τὴν εὐνοϊάν της, τὴν ὁποίαν δὲν ἀλάσσω μετὰ τοὺς θησαυροὺς ὅλης τῆς γῆς· ἀλλὰ δὲν ἔχω πλέον ὁ ταλαίπωρος ἄλλο τι νὰ προσφέρω εἰς αὐτὴν παρὰ εὐχὰς ὑπὲρ τῆς εὐδαιμονίας της, καὶ

δεήσεις εἰς ὅλα τῆς τὰ τέκνα, τοὺς ἀδελφούς μου, νὰ σέβωνται τὴν πατρίδα πλέον παρὰ τοὺς ἰδίους τῶν γονεῖς. Ἡ δέησίς μου εἶναι αὐτοῦ τοῦ φιλοπάτριδος Σωκράτους παραγγελία τοῦ ὁποίου τοὺς λόγους γράφω μετὰ τὸ τέλος τῆς ἐπιστολῆς ῥλοκλήρους, διὰ νὰ τοὺς κοινωνήσῃς καὶ εἰς στρατηγούς καὶ εἰς στρατιώτας, καὶ πάσης ἄλλης τάξεως πολίτας, καὶ νὰ τοὺς μεταχειρίζεσθε ὡς ὁμονοίας σάλπιγγα, ὅχι μόνον πολεμοῦντες Τούρκους, ἀλλὰ καὶ ὅσας ἐρχεσθε εἰς ἀνάγκην νὰ πολεμῇτε τὰ τυραννικώτερα παρὰ τοὺς Τούρκους ἀνθρώπινα πάθη.

Ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, υἱὲ τῆς Ἑλλάδος Ὀδυσσεῦ, νὰ εὐλογήσῃ τὰ ὄπλα σου, διὰ νὰ ἀληθεύσῃ εἰς μὲν ἐσᾶς τὸ « Εἰς »
 » διώζεται χιλίους » εἰς δὲ τοὺς ἐχθρούς σας τὸ « γεννηθήτω »
 » ἡ ὁδὸς αὐτῶν σκότος καὶ ὀλίσθημα, καὶ ἄγγελος κυρίου »
 » καταδιώκων αὐτούς! »

Ἐκ Παρισίων, 17 Ἰουνίου 1824.

Ὁ φίλος καὶ σοῦ καὶ τῆς
 κοινῆς πατρίδος

Α ΚΟΡΑΗΣ.

Ἰδοὺ τὶ ἔλεγεν εἰς τὴν φυλακὴν εὐρισκόμενος ὁ σεβάσμιος
 Σωκράτης:

« Μητρός τε καὶ πατρός καὶ τῶν ἄλλων προγόνων ἀπάντων τιμιώτερόν
 » ἐστὶ πατρίς, καὶ σεμνότερον, καὶ ἀγιώτερον, καὶ ἐν μείζονι μοίρᾳ, καὶ παρὰ
 » Θεοῦ, καὶ παρὰ ἀνθρώπων τοῖς νοῦν ἔχουσι. Καὶ σέβεσθαι δεῖ καὶ μᾶλλον
 » ὑπείκειν καὶ θωπεύειν Πατρίδα χαλεπαίνουσιν, ἢ Πατέρα· καὶ, ἢ πείθειν,
 » ἢ ποιεῖν ἃ ἂν κελεύῃ, καὶ πάσχειν ἑάν τι προστάτῃ παθεῖν, ἡσυχίαν ἄγον-
 » τα· ἑάν τε τύπτεσθαι, ἑάν τε δεῖσθαι, ἑάν τε εἰς πόλεμον ἄγῃ τρωθησώ-
 » μενον ἢ ἀποθανούμενον, ποιητέα ταῦτα, καὶ τὸ δίκαιον οὕτως ἔχει. Καὶ
 » οὐχ ὑπεικτέον, οὐδ' ἀναχωρητέον, οὐδὲ λειπτέον τὴν τάξιν· ἀλλὰ καὶ ἐν
 » πολέμῳ καὶ ἐν δικαστηρίῳ καὶ πανταχοῦ ποιητέον ἃ ἂν κελεύῃ ἡ πόλις τε
 » καὶ ἡ ΠΑΤΡΙΣ, ἢ πείθειν αὐτὴν ἢ τὸ δίκαιον πέφυκε. Βιάζεσθαι δὲ οὐχ
 » ὅσιον, οὔτε μητέρα, οὔτε πατέρα· πολὺ δὲ τούτων ἐτι ἤττον τὴν ΠΑΤΡΙΔΑ. »

Ἄν ἀγαπᾷς νὰ μὲ γράφῃς, ἀγαπητὲ Ὀδυσσεῦ, πέμψε τὴν ἐπιστολὴν σου εἰς τὸν ἐν Τεργέστη κύριον Ἰάκωβον Ρῶτα, ἢ εἰς τὸν ἐν Λιθόρνφ κύριον Ζωρζῆν Ροδοκανάκην, ἢ τὸν ἐν Μασσαλία κύριον Θεόδωρον Πρασακάκην· καὶ δι' αὐτῶν τὴν λαμβάνω ἀσφαλῶς. Καὶ πάλιν ἀσπάζομαί σε· καὶ πάλιν ὑγίαινε καὶ κατευοδοῦ!

Γ'.

*Ἐπιστολὴ τοῦ Α. Κοραῆ, πρὸς τὴν ἐν Λονδίῳ
Ἑλληνικὴν Ἀποστολήν.*

Φίλοι Πολῖται!

Τὴν ἐνάτης Φεβρουαρίου ἐπιστολὴν σας ἀνέγνωσα μὲ πολλὴν εὐχαρίστησιν· καλῶς ἤλθετε, καὶ εἶθε κάλλιον νὰ ἐπιστρέψετε! Ἡ πατρίς ἀποστέλλουσα δύο τῆς τέκνα νὰπραγματευθῶσι τὰ πρὸς σωτηρίαν της, φανερόν ὅτι δὲν ἐσείλε τοὺς τυχόντας, ἀλλ' ἐδιέλεξε τοιοῦτους, ὅποιοι νὰ ἐμπνεύσωσιν εἰς τοὺς ἀλλογενεῖς τὸ πρὸς αὐτὴν σέβας, ἀπὸ τὸ ὅποιον πολὺ πλεόν παρ' ἀπὸ τὸ δάνειον κρέμαται ἡ σωτηρία της.

Διότι, φίλοι Πολῖται, (τὸ λέγω στενάζων) ἡ Πατρίς καὶ Μητρίς μας ἐμπνευσεν ἕως τῶρα εἰς αὐτοὺς θαυμασμὸν διὰ τὰ λαμπρά της κατὰ τοῦ τυράννου τρύπαια, ἀλλ' ὅχι ἀκόμη καὶ τὸν ἀναγκαῖον εἰς τὴν Ἀνεξαρτησίαν σεβασμόν. Τὰς κατὰ τῶν βυρβάρων νίκας μόνος ὁ φθόνος ἀρνεῖται, ὅτι δὲν ἐφάνησαν καὶ αὐτῶν τῶν προγονικῶν θριάμβων πλειότεραι· ἀλλὰ νίκας (λέγουσι καὶ οἱ μὴ φθονοῦντες) ἐγέννησε πολλάκις καὶ ἡ ἀπελπισία, πολλάκις καὶ αὕτη τῶν ἀντιπολεμούντων ἡ ἐσχάτη μωρία· τί ἄλλο προσμένομεν παρὰ παντελῇ ὄλε-

θρον, ἂν δὲν νικήσωμεν ἐχθρούς, τῶν ὁποίων ἡ κτηνώδης θηριωδία ὑπερβαίνει καὶ αὐτὰς τὰς τίγρεις;

Μὴν ἐλπίσωμεν λοιπὸν ποτὲ νὰ μᾶς σεβασθῶσιν οἱ Ξένοι διὰ μόνας τὰς νίκας τόσον, ὥστε νὰ μᾶς ἀφήσωσιν ἀνενοχλήτους διόλου, ἂν δὲν τοὺς πληροφορήσῃ ἡ πολιτικὴ μας σταθερὰ διαγωγή ὅτι συντρίβομεν τὸν ζυγὸν τοῦ τυράννου, διὰ νὰ ὑποταχθῶμεν ὅχι εἰς νέον ἄλλον ζυγὸν ἐθνικὸν ἢ ξένον κανένα, ἀλλ' εἰς ζυγὸν Νόμων, θεμένων, ὡς εἶναι τὸ δίκαιον, ἀπὸ τοὺς Ἀντιπροσώπους ὅλου καὶ μόνου τοῦ ἔθνους.

Τοιαύτην πληροφορίαν θέλουν λάβειν, ὅταν ἴδωσι τὸ ἔθνος ὁμονοοῦν, ὅταν ἴδωσιν ὅτι ἀποστρεφόμεθα ὅλοι κοινῶς τὴν ἀνισότητα, φεύγομεν τοὺς τίτλους καὶ τὰς ἀρχάς, οὐδὲ δέχετ' ἐξουσίαν καμμίαν κανεὶς ἐξ ἡμῶν, πλὴν ὡς βάρος ἐπιβαλλόμενον ἀπὸ τὴν Πατρίδα, μὲ ἐπιθυμίαν νὰ τὸ ἀποφορτισθῇ μετὰ χαρᾶς, ὅταν ἡ Πατρίς δὲν ἔχῃ πλέον χρείαν νὰ τὸν βαρύνῃ· ὅτι οἱ κυβερνῶντες τὸ ἔθνος, ἀντὶ νὰ πολυπλασιάσωσι τὰ πολιτικὰ Ἰπουργήματα, περιορίζουν τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν εἰς μίαν τὰ ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖα, ὅτι οἰκονομοῦν αὐστηρῶς τοὺς ἰδρώτας τοῦ ἔθνους, οὐδὲ τοὺς ἐξοδεύουν, πλὴν εἰς ὅσα ὠφελοῦν τὸ ἔθνος, ὅποια εἶναι πρὸ πάντων ἡ κοινὴ παιδεία, ὁ φωτισμὸς ὅλων τῶν μελῶν τῆς Πολιτείας, καὶ ἡ συνοδεύουσα τὸν φωτισμὸν βελτίωσις τῶν ἡθῶν, χωρὶς τῆς ὁποίας, οἱ πλέον δίκαιοι Νόμοι γίνονται ὕψασμα ἀράχνης.

Αἱ! Φίλοι Πολῖται, ἐξεπηθήσαμεν ὅλοι ἀπὸ σχολεῖον ἀνομίας τὸ Τουρκικὸν σχολεῖον, ἐξυλοκοπήσαμεν τὸν τύραννον διδάσκαλον, ἐσυντρίψαμεν τὰ καθίσματα, τὰς πινακίδας, κατεσχίσσαμεν τὰς φυλλάδας τοῦ σχολείου μὲ θαυμαστὴν ἀνδρίαν, ἀλλὰ τὰ φαρμακερά τοῦ μαθήματα ἔμειναν εἰς ὅλων ἡμῶν τὰς ψυχὰς χαραγμένα, καὶ ἡ ἐκρίζωσις των εἶναι ἔργον καὶ κόπου πολλοῦ καὶ χρόνου μακροῦ. Δι' ἡμᾶς τοὺς γέροντας

ὁὖν ἔμεινεν οὐδεμία πλέον διορθώσεως ἐλπίς· οὔτε ὄρεξιν ἔχομεν νὰ ἀπομάθωμεν τὰ κακὰ μαθήματα, οὔτε δύναμις μᾶς ἔμεινε νὰ διδαχθῶμεν ἄλλα νέα· ὡς ἐζήσαμεν, τοιοῦτοι μέλλομεν νὰ καταβῶμεν εἰς τὸν τάφον, μὲ τῆς ἀνισότητος τὰ τυραννικὰ φρονήματα, καταφρονοῦντες ἄλλους, ὡς δεσπόται, ὅταν ἔχωμεν τὴν ἐξουσίαν, ἢ ὑποφέροντες τὴν καταφρόνησιν τῶν ἄλλων, γινόμενοι τῆς ἐξουσίας τῶν εὐτελέστατοι δορυφόροι καὶ κόλακες.

Ἀπὸ σᾶς τοὺς νέους μόνους ἐλπίζει τὴν σωτηρίαν τῆς ἡ Πατρίδος· ὅτι καὶ σεῖς μόνοι ἡ καθαρεύετε ἀπὸ Τουρκικὰ μαθήματα, ἡ ἔχετε καὶ ἀκόμη δύναμιν νὰ ἀποπλύνετε τὰς ψυχὰς σας ἀπὸ τὸν μολυσμὸν αὐτῶν, καὶ νὰ ἀναβαπτισθῆτε εἰς τὸ σωτήριον λουτρὸν τῆς εὐνομίας καὶ τῆς ἰσότητος. Πλειότεραν χάριν ἤθελε σᾶς γνωρίζειν ἡ Πατρίς, ἂν ἐσπουδάζετε νὰ ἀναβαπτίσετε καὶ ἡμᾶς τοὺς Τουρκογέροντας· ἐνδεχόμενον βλέποντες τὴν φρόνιμον διαγωγὴν σας νὰ ἐντραπῶσι τινὲς ἐξ αὐτῶν, καὶ νὰ συνεργήσωσιν, ἡ καὶ νὰ μὴ σᾶς ἐμποδίζωσιν εἰς τὴν σωτηρίαν τῆς Πατρίδος. Τὸ στάδιον εἰς τὸ ὁποῖον ἐξεδύθητε εἶναι λαμπρόν· σᾶς ἐπαινεῖ ἡ Πατρίς ὅτι τὸ τρέχετε μετὰ χαρᾶς· ἀλλὰ διὰ νὰ σᾶς σεφανώσῃ προσμένει νὰ τὸ ἀποτρέξετε. Ὀλίγοι κατὰ δυστυχίαν ἐφάνησαν εἰς ὅλους τοὺς αἰῶνας καὶ εἰς ὅλα τὰ ἔθνη οἱ καλοὶ σταδιοδρόμοι· καὶ συνέβη εἰς τὴν πολιτικὴν ὅ,τι συμβαίνει καὶ εἰς τὴν θρησκείαν· πολλοὶ κλητοὶ, καὶ ὀλίγοι ἐκλεκτοί. Ἰπῶς θέλεις νὰ σταδιοδρομήσῃ εὐτυχῶς, ὅστις τρέχει φορτωμένος; Εἰς τοὺς σωματικούς ἀγῶνας πρῶτον ἔργον τοῦ μέλλοντος νὰ τρέξῃ εἶναι νὰ ἐκδυθῇ τὰ περιττὰ φορέματα, καὶ νὰ ἐλαφρώσῃ τὸ σῶμα του· εἰς τοὺς πολιτικούς ἐξ ἐναντίας, οἱ πλειότεροι ἀπὸ τοὺς τρέχοντας τρέχουν καταφορτωμένοι τὰ πάθη τῶν ἄλλων τρέχει διὰ νὰ ἀποκτήσῃ χρυσὸν, ἄλλος ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας, ἄλλος

διὰ κανένα τίτλον γελοιώδη Ἐξοχότητος ἢ Ἐκλαμπρότητος, χωρὶς νὰ συλλογισθῇ, ὅτι μόνος σκοπὸς τοῦ δρόμου του πρέπει νὰ ᾔηται νὰ χρυσώσῃ τὴν Πατρίδα του, νὰ τὴν καταστήσῃ μόνην ἄρχουσαν, μόνην Ἐξοχωτάτην καὶ Ἐκλαμπροτάτην, ὡς ἔπραξαν ἄλλοτε οἱ Ἀριστείδαι, οἱ Φωκίωνες, καὶ εἰς τοὺς καιροὺς μας οἱ Βασιγιγκτῶνες, οἱ Φραγκλῖνοι καὶ Γεφερσῶνες.

Τοὺς ὀλίγους τούτους στεφανωμένους νομίμους ἀθλητὰς χρεωστοῦν οἱ νέοι μας νὰ συλλογίζωνται νύκτα καὶ ἡμέραν αὐτοὺς μόνους νὰ στήσωσι πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς πολιτικῆς των διαγωγῆς παράδειγμα. « Ἐὰν δὲ καὶ ἀθλῇ τις, οὐ στεφανοῦται, ἐὰν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ. » Τὸ νομίμως εἶναι τὸ ἰσονόμως, δικαίως, ἀδελφικῶς, χωρὶς ὑπεροχὴν πρὸς ἀλλήλους ἄλλην, παρὰ μόνην τὴν ὑπεροχὴν τῆς φρονήσεως καὶ τῆς ἀρετῆς· πᾶσα ἄλλη ὀνομαστικὴ ὑπεροχὴ πολίτου συνοδεύει, ἢ γεννᾷ μὲ τὸν καιρὸν τὸν ἐξευτελισμὸν τῶν λοιπῶν πολιτῶν. Ἄν καὶ καταλαμβάνετε τὴν δύναμιν τοῦ πολιτικοῦ τούτου ἀξιώματος, συγχωρήσατέ με νὰ τὸ σαφηνίσω μὲ παράδειγμα. Ὅταν ἐλαμπρύνετο τὸ Ἑλληνικὸν γένος μὲ ἐπιστήμας, κανεῖς ἀπὸ τοὺς λαμπρύνοντας αὐτὸ σοφοὺς ἄνδρας δὲν ἐπωνομάζετο ΛΟΓΙΩΤΑΤΟΣ. Ὁ γελοῖος οὗτος τίτλος ἐγεννήθη καὶ ἐδόθη εἰς πολλὰ μικρόν τι μέρος τοῦ ἔθνους, πολλάκις διὰ πολλὰ μικρὰν καὶ ἀθλίαν μόνης τῆς ἀθλίας γραμματικῆς εἰδησιν, ὅτε τὸ λοιπὸν ἔθνος δὲν ἤξευρε μηδὲ νὰ γράψῃ. Μὲ τοὺς Τσαρλατάνους ἰατροὺς παρόμοια σύγχρονος ἐγεννήθη καὶ ὁ τίτλος τοῦ ΕΞΟΧΩΤΑΤΟΥ· ὅταν τὸ γένος μας εἶχεν Ἱπποκράτας καὶ Γαληνοὺς, κανὲν, ἀπ' αὐτοὺς δὲν ἐπωνόμαζεν ἐξοχώτατον· τοιαῦται πτωχαλαζωνίαι δὲν γεννῶνται πλήν εἰς τὰ πολιτικῶς καὶ ἠθικῶς φθαρμένα ἔθνη.

Τῆς φθορᾶς ταύτης, φίλοι πολῖται, ἡ ἀπόλυσις καὶ ὁ καθαρισμὸς πρέπει νὰ ᾔηται σήμερον ἢ μόνη μας φροντίς νὰ ἐκδυθῶ.

μεν, ὡς λέγει ὁ Ἀπόστολος, « τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης, καὶ νὰ ἐνδυθῶμεν τὸν καινὸν ἄνθρωπον, τὸν κατὰ Θεὸν κτισθέντα ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ὁσιότητι τῆς ἀληθείας. » Μόνη ἡ Δικαιοσύνη σώζει τὰ ἔθνη, μόνη ἡ δικαιοσύνη τὰ κάμνει σεβασά, διότι μόνη πολυπλασιάζει τὴν δύναμιν τῆς Πολιτείας, συσφίγγουσα τὰ μέλη της ὅλα μὲ τὸν ἱερὸν δεσμὸν τῆς ἰσονομίας, καὶ ἀκολουθῶς ἀναγκάζει πᾶσαν ἄλλην ἀλλογενῆ κεβέρνησιν, ἃν ἦναι δικαία, νὰ σέβεται τὸ ἔθνος καὶ νὰ τὸ βοηθῇ· ἂν πλεονεκτῇ, νὰ ἐντρέπεται νὰ ἐνοχλήσῃ ἡσυχίαν ἔθνους, τὸ ὁποῖον καὶ διὰ τὰς λαμπράς του νίκας κατὰ τῶν τυράννων, καὶ διὰ τὴν φρόνιμον ἐσωτέραν του κυβέρνησιν, ἔφθασε νὰ κατασταθῇ Σεβαστόν.

Τὴν ὁποίαν δείχνει τὸ Ἀγγλικὸν ἔθνος εὐνοϊκὴν διάθεσιν πρὸς τὸ γένος μας, δὲν ἀμφιβάλλω, φίλοι πολῖται, δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι ἡ φρόνιμος διαγωγή σας θέλει τὴν αὐξήσῃ ἐπὶ πλεόν. Οἱ Ἄγγλοι πρῶτοι κτίσται καὶ πατέρες τῆς νέας ἐλευθερίας, χρεωστοῦν νὰ ἀγαπῶσι πλεόν παρὰ κανεῖς ἄλλος τοὺς Ἀπογόνους τῶν πρώτων Πατέρων τῆς παλαιᾶς ἐλευθερίας· αὐτόνομοι ὄντες αὐτοὶ μάλιστα χρεωστοῦν, ὅχι μόνον νὰ σέβωνται τὴν αὐτονομίαν τῶν Γραικῶν, ἀλλὰ νὰ ἀναγκάσωσι μὲ τὸ παράδειγμά των καὶ τοὺς ἄλλους νὰ τὴν σεβασθῶσιν.

Ἄλλ' ἐπειδὴ περὶ τῶν Ἀγγλων ὁ λόγος, συγχωρήσατέ με νὰ σᾶς ἐνθυμίσω καὶ πάλιν ὅ,τι ἔλεγα ὀλίγον ἀρχήτερα, τὸ « πολλοὶ κλητοὶ καὶ ὀλίγοι ἐκλεκτοί » ἀκόμη καὶ εἰς τὰ ἐλεύθερα ἔθνη θεωρεῖται κατὰ δυστυχίαν ἢ ὀλιγότης αὐτῇ. Ἡ διαφορὰ δὲν στέκει πλὴν εἰς τοῦτο, ὅτι εἰς τὰ ἐλεύθερα εἶναι ὀλίγοι, εἰς τὰ νεωστὶ γευόμενα τὴν ἐλευθερίαν ἀσυγκρίτως ὀλιγώτεροι, καὶ εἰς τὰ δουλωμένα δὲν μένει οὔτε κλητὸς οὔτε ἐκλεκτὸς σχεδὸν κανένας.

Διὰ τοῦτο, φίλοι πολῖται, εἰς τῶν Ἀγγλων τὸ φιλάνθρωπον

καὶ φιλελεύθερον ἔθνος ὅλον πρέπει νὰ προσφέρεσθε ὡς εὐεργετούμενοι, καὶ νὰ προσφέρετε τὴν χρεωστούμενην εἰς αὐτοὺς τῆς πατρίδος μας κοινὴν εὐγνωμοσύνην. Ὅταν ὁμως ὁ λόγος ᾗναι περὶ τῶν συμφερόντων εἰς τὴν διατήρησιν τῆς Αὐτονομίας, νὰ μὴν ἀκούετε καθενὸς τὰς συμβουλὰς, μηδὲ νὰ δίδετε εἰς καθένα πίστιν.

« Μένοντας ἀπιστεῖν, ἄρθρα ταῦτα φρενῶν »

εἶπεν ἓνας ἀπὸ τοὺς παλαιούς μας· ἔλεγε καὶ ἓνας ἀπὸ τοὺς αἰοιδίμους τῆς μόνης ἀληθινῆς τῶν Ἀγγλαμερικανῶν ἐλευθερίας κτίστας, ὁ Φραγκλῆνος, ὅτι ὅσον ἀναγκαῖα εἶναι εἰς τὴν θρησκείαν ἢ δίχως ἐρεύνης πίστις, ἄλλο τόσον ἐπικίνδυνος γίνεται εἰς τὴν πολιτικὴν. Διαλέγετε λοιπὸν, φίλοι πολῖται, τοὺς ὀλίγους ἐκλεκτοὺς, καὶ αὐτῶν μόνων τὰς συμβουλὰς δέχεσθε μετὰ χαρᾶς· ἐξ αὐτῶν εἰς εἶναι ὁ φιλόσοφος Bentham· σπουδάσατε νὰ γνωρισθῇτε εἰς αὐτὸν ὡς νεοδόπτιστοι εἰς τῆς ἐλευθερίας τὸ λουτρόν, διὰ νὰ σᾶς κατηχήσῃ καὶ νὰ σᾶς χειραγωγήσῃ εἰς τὴν ὁδὸν τῆς αὐτονομίας.

Ὁ φίλος σας

Α. Κ.

Δ'.

Ἐκ Χίου, Ἰουλίου 2 1819.

Σοφὲ Κοραῇ!

Ποτὲ δὲν σ' ἔγραψα, ἀλλὰ ποτὲ δὲν ἔπαυσα νὰ σὲ θαυμάζω. Εἰς τὸ πρῶτον δὲν ἐδόθη αἰτία, εἰς τὸ δεύτερον ἔπαραινόμενην ἀπὸ πολλὰ, καὶ ἀπὸ ὅσα φρονεῖς, καὶ ἀπὸ ὅσα γράφεις κοινῶς καὶ κατὰ μέρος ἀγαθὰ, καὶ ἀπὸ τὰς σοφὰς καὶ κριτικὰς σου ἐκδόσεις καὶ σημειώσεις, ὅσαι μέχρι τῆς σήμερον ἐφάνησαν εἰς τὸ φῶς. Ἔτι δὲ πλείοτερον σὲ ἐθαύμασα, ὅταν

ἀνέγνωσα ἐσχάτως εἰς τὸν Λόγιον Ἑρμῆν τὰς σημειώσεις σου εἰς τὸν Θεόφραστον, ἐκδοθέντα ἀπὸ τὸν σοφὸν Σνεῖδéron. Αὐταὶ ὁμῶς καὶ με ἐλύπησαν, συλλογιζόμενον ὅποσα τοιαῦτα καλὰ διὰ τὸ γῆρας σου στερούμεθα. Μ' ὅλον τοῦτο εἶσαι ἱκανώτατος ἀκόμη νὰ μᾶς ὠφελήσῃς, καὶ πολὺ περισσότερον, ἂν ἀξιωθῇ τὸ Ἑλληνικὸν γένος νὰ ἀπολαύσῃ τὴν ἐκδοσιν τῶν Ἡθικῶν συγγραμμάτων τοῦ Πλουτάρχου. Μανθάνω με λύπην μου πολλήν, ὅτι δὲν ἔχεις σκοπὸν νὰ ἐπιχειρισθῇς τὴν ἐκδοσιν αὐτῶν· ἀλλ' ἀπὸ τίνος ἄλλου χεῖρας πρέπει νὰ ἐλπίζωμεν αὐτήν, ἐὰν σὺ ὁ μόνος ἱκανὸς δὲν τὴν ἀναλάβῃς; Τὸ δύσκολον τοῦτο, ἔργον, μόνος ὁ νοῦς τοῦ Κοραῆ δύναται νὰ κατορθώσῃ εὐκολα. Καὶ διὰ νὰ φανερώσω εἰς σέ τὴν λύπην μου καὶ ἐπιθυμίαν μου, μ' ὅλον ὅτι καὶ πρὸς τὸν μακαρίτην Ἀλέξανδρον Βασιλείου ἔγραψα τὰ αὐτὰ πολλάκις, γράφω τώρα καὶ πρὸς σέ· καὶ διὰ νὰ σέ παρακαλέσω νὰ μὴ μᾶς στερήσῃς τὰ Ἡθικά τοῦ Πλουτάρχου· ἀλλὰ, καθὼς τοὺς Παραλλήλους Βίους, οὕτω καὶ ταῦτα νὰ ἐκδώσῃς εἰς τὸ γένος σου, τὸ ὅποιον εὐγνωμονεῖ διὰ τοὺς πολλοὺς κόπους σου καὶ τὴν ἐπιθυμίαν σου νὰ ἰδῇς ἀνωρθωμένην τὴν Ἑλλάδα, καὶ κηρύττει ἀκαταπαύστως τὰς χάριτας. Ἀνάλαβε λοιπὸν, σοφὲ Κοραῆ, καὶ τὴν ἐκδοσιν τῶν Ἡθικῶν τοῦ Πλουτάρχου. Ὁ δὲ πατὴρ τῆς σοφίας θέλει ἐνισχύσειν τὸ γῆρας σου, ὥστε νὰ φανῇ ἡ ἐκδοσις αὕτη πολὺ καλητέρα παρ' ὅσας μέχρι τοῦδε ἔκαμες. Ἰγίαινε.

Ὁ Μητροπολίτης τῆς Χίου

ΠΛΑΤΩΝ.

Πρὸς τὸν κύριον Κοραῆ εἰς Παρίσια.

Σοφώτατε Ἱεράρχα!

Εγὼ πρῶτος ἐχρεώστων νὰ προκαλέσω τὴν Πανιερότητά της εἰς ἐπιστολικὴν κοινολογίαν, καὶ νὰ παρακαλέσω τὰς ἀπ' Αὐτὴν ἐλπιζομένας ὠφελείας εἰς τὴν κοινὴν ἡμῶν πατρίδα. Ἄλλ' ἔμαθα ἀπὸ τοὺς ἐδῶθεν διαβαίνοντας συμπατριώτας, ὅτι ὅχι μόνον τὴν ὠφελεῖς, ἀλλὰ καὶ ὅσους κρίνεις ἱκανοὺς νὰ τὴν ὠφελήσωσι δὲν παύεις νὰ παρακινήῃς καὶ νὰ θαρρύνῃς μὲ τὰς πατρικὰς εὐχὰς καὶ συμβουλὰς Σου. ὡς τὸ μαρτυρεῖ καὶ αὐτὴ Σου ἡ πρὸς ἐμὲ ἐπιστολή.

Μακαρίζω τὴν Χίον, ὅτι ἔλαβε τοιοῦτον ποιμένα· ἀλλὰ πολὺ πλεόν, Δέσποτά μου, μακαρίζω τὴν Πανιερότητά Σου ὅτι εὐτύχησες νὰ ποιμαίνῃς τοιούτους ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι δὲν θέλουν σὲ δώσειν πρόφασιν παρακοῆς καμμίαν τῶν χρησίμων εἰς τὴν προκοπὴν τῆς πατρίδος συμβουλῶν Σου. Ἐλαβες δῶρον ἀπὸ τὸν Θεὸν γῆν ἀγαθὴν, διὰ νὰ σπεύρῃς ἐπ' εὐλογίαις, καὶ νὰ θερίζῃς ἐπ' εὐλογίαις· φέρεις ἀξίως καὶ τ' ὄνομα τοῦ Πλάτωνος, τοῦ ὁποίου ὁμως εἶσαι πολὺ εὐτυχέστερος. Ἐκεῖνος παραιτήθη τὴν φροντίδα τῶν κοινῶν, διὰ πρόφασιν εὐλογον, ὅτι τῆς πατρίδος του ἡ νόσος ἦτο πλεόν ἀνίατος· ἡ Πανιερότης Σου ἐξ ἐναντίας εὐρίσκεισαι εἰς ἐποχὴν χρόνου, ὅταν ἡ πατρίς ἀρχίζῃ νὰ ἀναλαμβάνῃ ἀπὸ τὴν μακρὰν αὐτῆς νόσον, καὶ μεταξὺ ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι, ἂν δὲν ἀπέκτησαν ἀκόμη τὴν σοφίαν τῶν συγχρόνων τοῦ Πλάτωνος Ἀθηναίων, τοὺς ὑπερβαίνουνσιν ὁμως πολὺ εἰς τὴν ἀπὸ τὰ παθήματα τῆς Ἑλλάδος ἀποκτηθεῖσαν φρόνησιν, καὶ εἰς τὴν προθυμίαν νὰ ἀκούωσι μετὰ χαρᾶς τοὺς φιλοπάτριδας δημηγόρους των. Εἶναι ταῦτα, Δέσποτά μου, εὐτυχήματα ζηλοτυπίας ἄξια. Ὡς ἔρμαιον ἤθελα τ' ἀρπάσειν, ἂν ἤμην εἰς τὸν

τόπον τῆς Πανιερότητός σου· καὶ πῶς εἶναι δυνατόν νὰ τὰ παραβλέψῃ ὁ σοφώτερος καὶ νεώτερός μου, ὁ Χῖος καὶ θεῖος Πλάτων! Ἀθανάτισα λοιπὸν τὸ ἄξιον ἀθανασίας ὄνομά σου, καὶ γενοῦ παράδειγμα καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς Συνιεράρχας καὶ Συλλειτουργοὺς σου, ἐκ τῶν ὁποίων πολλοὶ (τὸ λέγω μὲ θλίψιν μεγάλην τῆς ψυχῆς μου) ἀφῆκασιν ὅλην τὴν φροντίδα τῆς ἀνορθώσεως τῆς Ἑλλάδος εἰς τοὺς κοσμικοὺς.

Εἴθε, Δέσποτά μου, ὅσῃν ἔχω προθυμίαν, νὰ εἶχα καὶ τόσῃν δύναμιν, νὰ ἀκούω καὶ ἐγὼ τὰς συμβουλὰς σου, καὶ νὰ πληρώσω τὴν ὁποίαν ἔχεις ἐπιθυμίαν τῆς ἐκδόσεως τῶν Ἡθικῶν τοῦ Πλουτάρχου! Τὴν αὐτὴν ἐπιθυμίαν συνέλαβα πρὸ πολλοῦ, καὶ ἐσημείωσα τὸ περιθώριον τοῦ διωρισμένου εἰς ὑπόδειγμα διὰ τὸν τυπογράφον ἀντιτύπου μὲ διορθώσεις καὶ εἰκασίας. Ἀλλὰ τῶρα βλέπω ὅτι δὲν εἶμαι εἰς κατάστασιν νὰ τὸ ἐκδώσω. Ἡμέραν ἐξ ἡμέρας τὸ σωματίον ἐξασθενεῖ καὶ μπραίνεται, καὶ τὸ χειρότερον συνεπισύρει καὶ τοῦ νοῦ τὴν ἀσθένειαν· « Ἔστι γὰρ καὶ διανοίας, ὥσπερ καὶ σώματος γῆρας. » Μία μόνη ἐλπίς μου λείπεται, νὰ ἀναγνώσω καὶ δεύτερον ἀπ' ἀρχῆς εἰς τέλος τὰ Ἡθικά, νὰ προσθέσω, ἂν ᾔηναι δυνατόν, ὀλίγας ἔτι εἰκασίας ἢ δευτέρας φροντίδας, καὶ νὰ τὰ στείλω εἰς τὴν αὐτοῦ τυπογραφίαν σας. Τοῦτο μόνον εὖχου με νὰ κατορθώσω, πρὶν ἀφήσω τὸν παρόντα κόσμον· εἰς τὸν ὅποιον, Δέσποτά μου, σὲ ἀντεύχομαι νὰ διατρίψῃς χρόνους μακροὺς εἰς ὠφέλειαν τῆς Ἑλλάδος!

4 Ὀκτωβρίου 1819.

Εἰς τὰς προσταγὰς τῆς ὑμετέρας

Πανιερότητος ὁλος πρόθυμος ὁ

ΚΟΡΑΗΣ.

*Πρὸς τὸν Πανιερολογιώτατον Μητροπολίτην τῆς Χίου,
κύριον ΠΛΑΤΩΝΑ, προσκυνητῶς, εἰς Χίον.*

Τιμιώτατοι καὶ φίλτατοι συμπατριῶται, ὅσοι πραγματεύεσθε εἰς τὴν Σμύρνην ξένοι Χῖοι.

Μετὰ τοὺς ἀπὸ βάθους ψυχῆς μου ἀσπασμούς, παρακαλῶ σας ὅλους κοινῶς, καὶ καθένα χωριστὰ, νὰ ἀκούσετε τὰς ἴσως τελευταίας ταύτας φωνὰς γέροντος συμπατριώτου· αἱ ὁποῖαι ἀποβλέπουν κοινῶς μὲν εἰς ὅλης τῆς Ἑλλάδος, ἐξαιρέτως δὲ τῆς πατρίδος ἡμῶν Χίου, τὴν δόξαν καὶ τὴν εὐδαιμονίαν.

Ἐγὼ, φίλοι Χῖοι, εἶμαι συμπατριώτης σας, ὅχι μόνον διὰ τὴν ἀπὸ πατέρα Χῖον γέννησιν, τὴν ἀνατροφὴν καὶ τὴν μέγα μέρος τῆς ζωῆς μου μετὰ σᾶς ἀναστροφὴν μου, ἀλλὰ καὶ διότι ἐφύλαξα καὶ φυλάττω ἀπαράλλακτον τὸν χαρακτῆρα τῶν Χίων· διὰ τὸν ὅποιον φυσικὰ ἢ πρὸς σᾶς ἀγάπη καὶ κλίσις μου εἶναι τόσον πολλή, ὥστε καὶ εἰς τὴν ξενιτείαν εὐρισκόμενος, ὁσάκις ἴδω Χῖον, νομίζω ὅτι βλέπω καὶ ἀπολαμβάνω τὸν μακαρίτην πατέρα μου.

Καὶ αὕτη μὲν ἡ ἀγάπη ἄρχισε σχεδὸν μ' αὐτὴν μου τὴν γένεσιν. Ὅταν ὁμως ἔφθασα εἰς ἡλικίαν νὰ κρίνω τὰ πράγματα ὅχι ἀπὸ τὰς φυσικὰς τῆς ψυχῆς διαθέσεις, ἀλλὰ κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἀξίας αὐτῶν, σᾶς ἐβαλα εἰς τὴν ζυγாரίαν τοῦ ὀρθοῦ λόγου, ἀπὸ τὸ ἐν μέρος Χίους, ἀπὸ τ' ἄλλο ἄλλους διαφόρων τόπων καὶ πόλεων Γραικοὺς, καὶ ἐπληροφόρηθην, καὶ ὁμολογῶ (χωρὶς καταφρόνησιν τῶν λοιπῶν ὁμογενῶν μας ἀδελφῶν), ὅτι μεταξὺ τῶν Γραικῶν σεῖς εἰσθε καὶ οἱ ἀξιώτεροι τιμῆς, καὶ οἱ ἀξιώτεροι ἀγάπης, ὅχι διότι ἀναμάρτητοι (τοῦτο εἶναι μόνου τοῦ Θεοῦ), ἀλλὰ διὰ τὰ πολλὰ σας καὶ μεγάλα προτερήματα, τὰ ὅποια μὴδ' αὐτὸς ὁ φθόνος νὰ σᾶς ἀφαιρέσῃ δὲν ἐμπορεῖ.

Τοιαύτη πληροφορία, φίλοι Συμπατριῶται, καταλαμβά-
νετε καλὰ, ὅτι ἔπρεπε νὰ γεννήσῃ εἰς τὴν ψυχὴν μου καὶ με-
γαλοφροσύνην. Ἀπὸ τὴν ὥραν ἀποῦ σᾶς ἐξύγισα, ἄρχισα καὶ
νὰ καυχῶμαι καὶ πρὸς τοὺς ὁμογενεῖς καὶ πρὸς τοὺς ξένους,
ὅτι εἶμαι Χῖος, « ὅστουν ἐκ τῶν ὁστῶν, καὶ σὰρξ ἐκ τῆς σαρ-
κὸς » τῶν ἀγαπητῶν μου Χίων· καὶ νὰ δοξάζω τὸν Θεὸν, πρῶ-
τον, ὅτι μ' ἐπλασεν ἄνθρωπον, δεύτερον, ὅτι Ἕλληνα, καὶ
τρίτον, ὅτι εὐδόκησε νὰ κατὰγωμαι ἀπὸ τοὺς φρονιμωτέρους
τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους.

Ὡς τοιούτους, φίλοι Χῖοι, σᾶς ἐγκωμιάσα καὶ εἰς τὰ Ἑλ-
ληνικὰ καὶ Γαλλικὰ μου πονήματα, ὡς τοιούτους σᾶς ἐπαρά-
στησα εἰς ὅλην τὴν φωτισμένην Εὐρώπην, ὅχι διὰ τὴν συγ-
γένειαν, ὅχι διὰ τὴν φιλίαν, ἀλλ' ἀπροσωπολήπτως δι' αὐτὴν
τὴν δικαιοσύνην, ἣτις προσάσσει, ἐν βάρει κατασχύνῃς, πάν-
τα τίμιον ἄνδρα, νὰ μὴ βαπτίξῃ τὸν κάλαμόν του εἰς τὰ
πηλὰ τῆς κολακείας, μηδὲ νὰ τιμᾷ τοὺς ἀναξίους τιμῆς.

Ἄλλὰ, πόσον περισσότερον πρέπει ν' αὐξάνῃ ἢ πρὸς τοὺς
Χίους ἀγάπη καὶ τὸ σέβας μου, δὲν ἐμπορεῖτε νὰ λογιάσετε,
ὅταν ἀκούω ὅτι μὲ τὴν φρόνιμόν σας διαδωγὴν, καὶ μὲ τὸν
ὑπὲρ τοῦ φωτισμοῦ τῆς Ἑλλάδος ζῆλον, δικαιόnete ὅσα ἐγ-
κωμιάσα τοὺς Ἕλληνας τῆς Χίου. Ὁ ζῆλος σας οὗτος, φίλοι
Συμπατριῶται, μὲ θαρρύνει νὰ σᾶς προβάλω πρᾶγμα ἄξιον
τῶν Χίων· ἐπειδὴ εἰς σᾶς ἐδόθη νὰ εὐκολύνετε τὰ δύσκολα,
καὶ νὰ κάμετε δυνατὰ τὰ εἰς ἄλλους ἀδύνατα. Καὶ παρακα-
λῶ νὰ ἀκούσετε τὸν γέροντα συμπατριώτην σας μὲ προσοχὴν,
μὲ ἀγάπην, καὶ μὲ πληροφορίαν ὅτι δὲν θέλει σᾶς εἰπεῖν, πλὴν
ὅ,τι συμφέρει καὶ εἰς τὴν εὐδαιμονίαν καὶ εἰς τὴν δόξαν τῆς
Ἑλλάδος. Αἱ ἡμέραι, ὅσας μέλλω νὰ ζήσω ἀκόμη, εἶναι
πολλὰ ὀλίγαι· εἰς ποῖον ἄλλον καιρὸν εἶναι δίκαιον νὰ ἀνα-
βάλω, ἐὰν ἔχω τὶ ὠφέλιμον καὶ ἐνδοξον νὰ συμβουλεύσω τοὺς
ἀγαπητοὺς μου συμπατριώτας;

Όταν ἤκουσα, φιλέλληνες Χῆοι, ὅτι οἱ Σμυρναῖοι, παρακτι-
 νούμενοι ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐδείξατε εἰς αὐτοὺς, σεῖς καὶ οἱ Κυδω-
 νιαῖται, καλὸν παράδειγμα, ἐπροσκάλεσαν διδάσκαλον τὸν
 σοφώτατον Κούμαν, εἶναι ἀδύνατον νὰ σᾶς παραστήσω πόσην
 χαρὰν ἐπροξένησεν εἰς τὴν ψυχὴν μου τὸ χαρμόσυνον ἄκουσμα
 τοῦτο. Τῆς χαρᾶς μου ταύτης μάρτυρας ἔχω καὶ τοὺς ἐδῶ
 εὗρισκομένους ὀλίγους ὁμογενεῖς, καὶ τὰς τότε εἰς τοὺς φίλους
 τῆς Σμύρνης γραφείσας ἐπιστολάς μου. Μ' ἐφαίνετο τῆς προ-
 νοΐας τοῦ πατρὸς τῶν φώτων ἐξαίρετον δῶρον εἰς τοὺς Σμυρ-
 ναίους, τὸ, ὁπόταν αὐτοὶ, ἐξυπνήσαντες ἀπὸ τῆς ἀπαιδευσίας
 τὸν ὕπνον, ἐζήτησαν τῆς φωτισμένης Εὐρώπης τὰ μαθήματα,
 εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν νὰ εὗρεθῇ καὶ τοιοῦτος διδάσκαλος, τὸν
 ὁποῖον, μὲ τοῦ Διογέους τὸν λύχνον ἂν ἐζήτουν, δύσκολον ἦτο
 νὰ εὕρωσιν. Ὁ Κούμας, φίλοι Συμπατριῶται, εἶναι ἄκρος μου
 φίλος· ἡθέλετ' ὁμως ἀδικήσει τὸν συμπατριώτην σας Κοραῆν,
 εἰάν καὶ παραμικρὰν ὑποψίαν ἐλαμβάνετε, ὅτι ἡ φιλία μὲ κά-
 μνει νὰ τὸν ἐπαινῶ ὑπέρμετρα. Πολλὰς ἄλλας ἀμαρτίας ἡ-
 μάρτησα εἰς τὴν ζωὴν μου· ἀλλὰ τῆς κολακείας ἡ βρῶμα
 δὲν ἐμόλυνε ποτὲ τὴν ψυχὴν μου. Ὁ Κούμας, ἐξω τῆς πολυ-
 μαθείας, ἔχει καὶ τὸ χωρὶς τοῦ ὁποίου ἡ πολυμαθία δὲν ἀξί-
 ζει τίποτε, νοῦν καὶ φρόνησιν, ἔχει ζῆλον ἀνυπόκριτον ὑπὲρ
 τῆς προκοπῆς τῆς Ἑλλάδος, ἔχει ἥθη χρηστὰ, εἰς βραχυλο-
 γίαν, ἔχει ὅλα ὅσα πρέπει νὰ ἔχη, ὅστις ἐπιθυμεῖ νὰ βοηθήσῃ
 τὴν Ἑλλάδα εἰς τὴν παροῦσαν ἀθλίαν αὐτῆς κατάσασιν. Διὰ
 ταῦτα λοιπὸν τὰ προτερήματα τοῦ φίλου Κούμα, ἐμακάριζα
 τοὺς Σμυρναίους, ὅτι τὸν ἐφύλαξεν ἡ πρόνοια δι' αὐτοὺς, ἐπει-
 δὴ αὐτοὶ, ὡς παρὰ πολλὰς ἄλλας πόλεις πλουσιώτεροι, εἶχαν
 καὶ περισσοτέραν χρεῖαν διδαχῆς καὶ παιδείσεως. Διότι,
 φίλοι μου συμπατριῶται, εἶναι μαρτυρημένον ἀπὸ τὴν πείραν,
 ὅτι ἀπὸ δύο ἐπίσης ἀπαίδευτα ὑποκείμενα, ἀπὸ δύο ἐπίσης

ἀπαιδευτα ἔθνη, τὸ πλουσιώτερον εἶναι τὸ ἐλεεινότερον. Ἐὰν καὶ αὐτῶν μεταξὺ τῶν φωτισμένων ἐθνῶν ἦναι τόσον σπάνιοι οἱ φρονίμως μεταχειριζόμενοι τὸν πλοῦτον, τί πρέπει νὰ προσμένη τις ἀπὸ τοὺς πλουσίους τῶν ἀπαιδευτῶν ἐθνῶν;

Διὰ ταῦτα ἤλπιζα ὅτι καὶ οἱ Σμυρναῖοι ἐμελλαν νὰ δεχθῶσι τὸν Κούμαν, ὡς ἀπὸ τὸν οὐρανὸν σταλμένον δῶρον εἰς αὐτοὺς, μ' ὅλην τὴν εἰς τὴν σοφίαν καὶ εἰς τὴν ἀρετὴν του χρεωστούμενην περιποίησιν· καὶ οὕτως ἐφάνη ὅτι τὸν ἐδέχθησαν καταρχάς. Ἀλλὰ τώρα (πρᾶγμα ἀπροσδόκητον) ἀκούω ὅτι κατεφρόνησαν τρόπον τινὰ τὴν δωρεάν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀφῆκαν καὶ τὸν διδάσκαλον καὶ τὸ διδασκαλεῖόν του χωρὶς τὴν ἀναγκαίαν χορηγίαν. Εἰς τίνα ν' ἀποδώσω τὴν αἰτίαν τοιαύτης καταφρόνησεως, διὰ τὸ ὅποιον μὲ χωρίζει ἀπὸ σᾶς μακρὸν διάστημα, δὲν ἐξεύρω. Ἐπειδὴ ὅμως μὲ φαίνεται ἀδύνατον νὰ φθάσωσιν οἱ Σμυρναῖοι εἰς τόσον ἐλεεινὴν φρενοβλάβειαν, συμπεραίνω ὅτι εἶναι ἔργον ὀλίγων τινῶν, ὅχι πολλῶν (τοιούτος κανεὶς δὲν εὐρίσκεται μεταξὺ τῶν προεστώτων τῆς Σμύρνης), ἀλλ' ἀπλousάτων ἀνδρῶν, τοὺς ὁποίους κινεῖ ὁ διάβολος νὰ διώξωσιν ἀπὸ τὴν ταλαιπώρον αὐτῶν πόλιν τὰ πεμπόμενα ἀπὸ τὸν οὐρανὸν φῶτα. Ἀπὸ τὸν διάβολον τίς ἄλλος βέβαια ἐπιθυμεῖ, παρὰ εἰς αὐτὸν εἰς τίνα ἄλλον περισσότερον συμφέρει, νὰ στερεῦνται τῶν ἐπιστημῶν τὸ φῶς οἱ ἄνθρωποι; Αὐτὸς εἶναι πατὴρ τοῦ σκότους καὶ κατοικεῖ τὸ σκότος· ὅθεν φυσικὰ πρέπει νὰ φοβῆται τὰς ἐπιστήμας, ὡς οἱ κλέπται τὰ φανάρια.

Ἄλλ' εἴτε πολλοὶ, εἴτε ὀλίγοι οἱ πλανηθέντες ἀπλοῖ καὶ καλοὶ ἄνθρωποι, εἴτε ἓνας διάβολος, εἴτε τῆς κολάσεως αἱ λεγεῶνες ὅλαι ἐσυμφώνησαν νὰ συντρίψωσι τῆς ταλαιπώρου Σμύρνης τὰ φανάρια, ὅπως ἂν ἔχη, φίλοι μου συμπατριῶται, τὸ πρᾶγμα, καὶ ἀφ' ἑαυτῶν συμπεραίνετε, χρειάν νὰ τὸ μάθε-

τε παρ' ἐμοῦ δὲν ἔχετε, πόσον ὄνειδος μέλλει νὰ προξενηθῇ εἰς ὅλους μας, ἐὰν ὁ Κούμας, ἀγανακτήσας διὰ τὴν ἀναισθησίαν τῶν Σμυρναίων, ἀφήσῃ καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν, καὶ τὴν Ἑλλάδα ὅλην, καὶ ἐπιστρέψῃ μὲ τὰ φῶτα του εἰς τὴν ὅθεν τὰ ἐλάβε σοφὴν Εὐρώπην.

Τοῦ γένους ἡμῶν ἡ παροῦσα κατάστασις, φίλτατοί μου Χῖοι, δὲν ὁμοιάζει τὴν πρὸ τριάκοντα χρόνων κατάστασιν. Τότε ἡ Εὐρώπη μᾶς ἐκαταφρόνει ὡς ἀπαίδευτον ἔθνος, ὡς λαμπρῶν προγόνων ἀναξίους ἀπογόνους, ἢ νὰ εἶπω ἀληθέστερον δὲν μᾶς ἐκαταφρόνει, ἀλλὰ (τὸ ἐλεεινότερον ἀπὸ πᾶσαν καταφρόνησιν) μὴδ' ἐλάλει περὶ τῶν Ἑλλήνων παντάπασιν, ὡς νὰ ἦτον ἐξαλειμμένοι ἀπὸ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς τὸ Ἑλληνικὸν γένος. Τώρα ὁμως, ἀφοῦ σεῖς οἱ γνήσιοι τῆς Ἑλλάδος υἱοὶ ἐφροντίσατε νὰ στολίσετε τὴν Χῖον μὲ ἐπιστημονικὰ μαθήματα, ἀφοῦ οἱ Κυθωνιάται ἐκαμαν τὸ αὐτὸ εἰς τὴν πατρίδα τῶν, καὶ οἱ Κωνσταντινουπολῖται ἐκινήθησαν εἰς τῶν ἐπιστημῶν τὴν ἀπόκτησιν, ἄρχισαν καὶ οὗτοι νὰ περιεργάζωνται καὶ ἐρευνῶσιν ἡμῶν τὰ κινήματα· οἱ ἐχθροὶ, διὰ νὰ κατηγορῶσιν ὡς νεκρῶν νεκρὰ σαλεύματα, οἱ φίλοι, διὰ νὰ τὰ θαρρύνωσιν ὡς ἀναστημένων ἀπὸ τὸν ἄδην κατὰ τοῦ θανάτου παλαίσματα.

Εἶναι ἀδύνατον νὰ σᾶς περιγράψω πόσῃ ἡδονῇ ἐπροξένησεν εἰς τοὺς φίλους τῆς Ἑλλάδος ἡ εἰδήσις, ὅτι ἡ Μεγαλόπολις Σμύρνη ἐσύστησε γυμνάσιον Ἐπιστημῶν, καὶ ἐκάλεσε διδάσκαλον τὸν Κούμαν, τοῦ ὁποίου ἡ προκοπὴ εἶναι γνωστὴ καὶ εἰς τοὺς σοφοὺς Εὐρωπαίους. Ὡσαύτως ἀδύνατον καὶ νὰ σᾶς παραστήσω πόσον ἡ αὐτὴ εἰδήσις ἐπλήγωσε, τοὺς, ὅσοι κατὰ τῆς ταλαιπώρου πατρίδος ἡμῶν ἐξέρασάν τὰ ὑποῖα μὴδὲ κατὰ τῶν ἀγρίων τῆς Ἀφρικῆς ἤθελε τολμήσει τις νὰ προφέρῃ. Ἐρχονται συχνὰ εἰς τὸν οἶκον μου οἱ σοφοὶ τῶν

Παρισίων νὰ μὲ ἐρωτῶσι τὶ κάμνουν, πῶς προκόπτουν οἱ Χῖοι, οἱ Κυδωνιᾶται, οἱ Σμυρναῖοι, μὲ τὴν αὐτὴν φιланθρωπίαν, μὲ τὴν αὐτὴν ἐλπίδα, μὲ τὴν ὁποίαν ἐπιθυμεῖ ἀδελφὸς ἀδελφοῦ ἀρρώστου νὰ μάθῃ τῆς ὑγείας τὴν κατάστασιν. Καὶ ἀναγκάζομαι, ἀγαπητοί μου Χῖοι, μὰ τὴν ἀγάπην καὶ διὰ τὴν ἀγάπην τῆς πατρίδος! νὰ τοὺς λέγω πολλάκις ὅχι μόνον ὅ,τι ἕως τῶρα ἐκάμετε, ἀλλὰ καὶ ὅ,τι δυνάμενοι νὰ κάμετε, ἀκόμη δὲν ἐκάμετε. Διότι (καὶ παρακαλῶ νὰ ἀκούσετε χωρὶς δυσαρέστησιν τὴν ὁποίαν ἀναγκάζομαι ταύτην τὴν ὥραν νὰ σᾶς ἐξομολογηθῶ ἀλήθειαν) ἀπορῶ πολλάκις καὶ λυποῦμαι συλλογιζόμενος, ὅτι τόσοι πλούσιοι ἐμπορικοὶ οἴκοι τῆς Χίου, τῆς Σμύρνης, καὶ ἄλλων Ἑλληνικῶν πόλεων, ὁμοῦ συναθροισμένοι δὲν ἐκατορθώσατε ἀκόμη μὴδὲ μικρὸν σχεδὸν μέρος τῶν ὅσα ἐκατόρθωσεν ἓνας μόνος οἶκος τῶν Ζωσιμάδων. Καὶ μ' ὅλον τοῦτο, φίλοι μου, ἢ πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἀγάπη σας δὲν εἶναι μικροτέρα τῆς ἀγάπης τῶν Ζωσιμάδων, αἱ ψυχαί σας δὲν εἶναι ὀλιγώτερον εὐγενεῖς ἀπὸ τὰς ψυχὰς τῶν Ζωσιμάδων, τὸ αἷμα σας δὲν εἶναι ὀλιγώτερον Ἑλληνικὸν παρὰ τῶν Ζωσιμάδων. Κάποιος λοιπὸν διάβολος σπουδάζει νὰ ψυχράνῃ τὴν ἀγάπην σας, νὰ δεσμεύσῃ τὴν ἐπαινετὴν εἰς τὸ καλὸν ὁρμὴν τῆς ψυχῆς σας, καὶ νὰ πῇ εἰς αὐτὰς τὰς φλέβας τὸ αἷμα σας, διὰ νὰ σᾶς στέρησῃ ἀπὸ τὰς ἀπείρους εὐλογίας, ὅσας λαμβάνουσι ζῶντες, ὅσας θέλουν λάβει μετὰ θάνατον οἱ φιλέλληνες Ζωσιμάδες.

Ἀφίνω τὸν διάβολον τοῦτον, ὅστις ἂν ᾔῃ, νὰ διαβολεύῃ καὶ νὰ διαβολεύεται, καὶ, ἐπιστρέφων εἰς τοὺς Εὐρωπαίους, ἐρωτῶ σας, ἀγαπητοί μου Χῖοι, ποίαν ἀγανάκτησιν δὲν θέλουν αἰσθανθῆν οἱ φίλοι τῆς Ἑλλάδος, πύσα χαρᾶς σκιρτήματα δὲν μέλλουν νὰ κάμωσιν οἱ ἐχθροὶ της, ὅταν ἀκούσωσιν ὅτι πρὸν ὁποῖον καταρχὰς ἔδειξαν ζῆλον οἱ Σμυρναῖοι, ἦτο ζῆλος

μοῦφος· μόλις ἄναψε καὶ ἐσβέσθη ὡς ἀχύρων πῦρ· ὅταν ἐκ
 τούτου συμπεράνωσιν ὅτι παρόμοια καὶ τῶν Χίων, παρόμοια
 καὶ τῶν Κυδωνιατῶν ὁ ζῆλος θέλει σβεσθῆν, καὶ θέλουν πάλιν
 μείνει οἱ κενόδοξοι Γραικοὶ ἔθνος ἀπαίδευτον, καὶ τοῦ Ἑλ-
 ληνικοῦ ὀνόματος ἀνάξιον, ἔθνος καταγόμενον ἀπὸ ΣΚΥΘΑΣ
 ἀληθέστερον παρὰ ἀπὸ ἙΛΛΗΝΑΣ, ὄνειδος καὶ ἐξουθένημα
 ὅλων τῶν ἐθνῶν τῆς γῆς. ΜΑ ΤΗΣ ἙΛΛΑΔΟΣ ΤΗΝ
 ἈΝΑΣΤΑΣΙΝ! φίλοι συμπατριῶται, μὴ δυνάμενος ταύτην
 τὴν ὥραν νὰ κρατήσω τὰ δάκρυά μου, παρακαλῶ τὸν Θεὸν
 νὰ τυφλώσῃ τοὺς ὀφθαλμούς μου, νὰ κωφώσῃ τὰ αὐτιά μου,
 ἢ, τὸ συντομώτερον, κεραυνὸν ἐξ οὐρανοῦ νὰ ρήξῃ καὶ νὰ μὲ
 κατακαύσῃ προτιμώτερον, παρὰ νὰ μ' ἀφίσῃ νὰ ἴδω καὶ νὰ
 ἀκούσω τὴν τόσον φρικτὴν κατασχύνην τῆς πατρίδος μου.

Ἄλλ' ὅχι! ὅχι! τοιαύτη παραχώρησις Θεοῦ δὲν θέλει συμ-
 βῆν εἰς ἡμᾶς. Ἀρκετὰ ἐπαίδευσεν τοὺς Ἑλλήνας· αἱ ἡμέραι
 τῆς ὀργῆς του ἐπέερασεν, κ' ἔλαμψεν ἡ χαρμόσυνος ἡμέρα τοῦ
 ἐλέους καὶ τῶν οἰκτειρμῶν του. Καὶ καθὼς ἐπροώρισε τῆς
 Ἑλλάδος τὴν ἀνάστασιν, οὕτως ἐπροώρισε καὶ τοὺς Χίους νὰ
 δειχθῶσιν ὅργανα τῆς ἀναστάσεως ταύτης δραστηκώτατα.
 Ὡς προωρισμένοι λοιπὸν ἀπὸ τὸν Θεὸν εἰς τὸ τόσον ἔνδοξον
 ἔργον τοῦτο, ὡς εἰς αὐτὸν μέλλοντες νὰ δώσετε ἀπολογίαν,
 εἰς καταφρονήσετε τὴν εἰς τὴν ὁποίαν σᾶς ἐκάλεσεν ἔντιμον
 κλησιν, ἀκούσατε ἀγαπητοὶ καὶ σεβασμίοι μου ἀδελφοί, τί
 ζητεῖ, τί προσμένει ἀπὸ σᾶς, ὡς ἀπὸ τὰ πλέον φρόνιμά της
 τέκνα, ἡ κοινὴ μήτηρ καὶ πατρὶς ἡμῶν, ἡ ταλαίπωρος Ἑλ-
 λάς. ΠΡΩΤΟΝ· νὰ καλέσετε ἀπὸ τοὺς προεσῶτας τῆς Σμύρ-
 νης τοὺς φρονιμωτέρους καὶ τοὺς πλέον ζηλωτὰς τοῦ κοινοῦ
 καλοῦ, καὶ νὰ παραστήσετε εἰς αὐτοὺς μὲ εὐνοίαν καὶ πρόνοιαν
 ἀδελφικὴν, τὴν ὠφέλειαν καὶ τὴν δόξαν τὰς ὁποίας θέλουν
 ἀπολαύσειν ἀπὸ τῶν ἐπιστημῶν τὴν ὑπεράσπισιν, καὶ τὴν ἥτις

θέλει προξενηθῇν εἰς αὐτοὺς καταισχύνην, ἐὰν ἀκουσθῇ, ὅτι εὐρισκόμενοι μεταξὺ τῶν φιλεπιστημόνων Χίων καὶ Κυδωνιατῶν, ἔφθασαν ὅμως εἰς τόσῃν πέτρινον ἀναισθησίαν, ὥστε μηδὲ τὰ καλὰ παραδείγματα δὲν ἐνεργοῦσι πλέον εἰς αὐτούς· τοῦτο διὰ νὰ μὴ συμβῇ, νὰ συμβουλευθῇτε μετ' αὐτῶν, ὡς ἀδελφοὶ καὶ μιᾶς μητρὸς τέκνα τῆς Ἑλλάδος, τὰ μέσα τῆς χρειάζομένης ἐτησίου χορηγίας καὶ δαπάνης, διὰ νὰ κρατηθῇ τὸ γυμνάσιον τῶν ἐπιστημῶν καὶ τοῦ γυμνασίου ὁ διδάσκαλος Κούμας. Ἐπειδὴ οἱ περισσότεροι τῶν Σμυρναίων ἐκατάλαβαν ὁποῖαν ἔχει χρεῖαν ἡ Ἑλλάς, καὶ ἐξαιρέτως ἡ πόλις αὐτῶν, ἀπὸ ἐπιστήμας, εἶμαι βέβαιος ὅτι θέλουν μετὰ χαρᾶς ἐνώσει τὰς ψυχὰς αὐτῶν μετὰ τὰς ψυχὰς σας, εἰς τὴν φύλαξιν καὶ ὑπεράσπισιν τοῦ ὁποίου ὁ Θεὸς τοὺς ἔπεμψεν ἀπὸ τὸν οὐρανὸν δώρου.

Ἐὰν ὅμως (τὸ ὁποῖον καὶ ἂν ἀκούσω δὲν θέλω πιστεύσει) οἱ Σμυρναῖοι δειχθῶσι κωφοὶ εἰς τὰς φωνὰς τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν Χίων, εἰς τὰς φωνὰς τῆς μητρὸς αὐτῶν καὶ πατρίδος Ἑλλάδος, ἐπειδὴ κανεὶς δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ τοὺς ἀναγκάσῃ νὰ πληρόνωσι πρᾶγμα, τοῦ ὁποίου τὴν τιμὴν δὲν γνωρίζουν, ἅς μείνῃ ἡ δόξα καὶ τιμὴ εἰς τοὺς Χίους· ἅς μείνῃ καὶ εἰς τοὺς Σμυρναῖους ἢ μετὴν ὁποῖαν αὐτοθελήτως ἀπεφάσισαν νὰ στολισθῶσιν ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν καταισχύνῃ. Ἄλλα παρὰ τὴν πρέπουσαν εἰς τὸν ζῆλόν σας τοῦτον δόξαν, ἀγαπητοὶ Χῖοι, σᾶς πρέπει καὶ σᾶς προσμένει καὶ λαμπροτέρως ἄλλης δόξης ἔργον· καὶ τοῦτο εἶναι τὸ

ΔΕΥΤΕΡΟΝ, ἐὰν δὲν κατορθωθῇ τὸ πρῶτον. Παραστήσατε εἰς τὸν λογισμὸν σας, φίλοι συμπατριῶται, ὅτι ἔπρεσε σκορδοῦλα εἰς τὴν Σμύρνην, καὶ, ἀντὶ ἀδιαφόρως νὰ θερίσῃ πάσης ἡλικίας ἀνθρώπους, ἐδιάλεξεν ὅλους τοὺς πατέρας καὶ ἀφῆκε τοὺς υἱοὺς τῶν ὀρφανούς· ἐπειδὴ τί ἄλλο παρὰ ὀρφανοὶ

πρέπει νὰ λογίζωνται, ὅσων οἱ πατέρες δὲν ἐφρόντισαν τὴν παιδείαν; φαντάσθητε ὅτι ὅλα τοῦτα τὰ ὄρφανὰ καὶ ἀθῶα τῶν Σμυρναίων παιδάρια προστρέχουσιν εἰς ἐσᾶς, φιλοῦν τὰς χεῖράς σας, πίπτουν εἰς τοὺς πόδας σας, καὶ μετὰ δακρύων ζητοῦν ἀπὸ σᾶς εὐσπλαγχνίαν, ἔλεος, προστασίαν. Καὶ πρὶν ἀνοίξετε τὸ στόμα, φιλέλληνες Χῆοι, ἐμάντευσά τι μέλλετε νὰ ἀποκριθῇτε, κινούμενοι ἀπὸ τοιοῦτον φρικτὸν θέαμα.

« Μὴ λυπεῖσθε ὄρφανὰ τέκνα τῶν Σμυρναίων· ἀπὸ τῆς σήμερον γίνεσθε υἱοὶ τῶν Χίων. Ἐὰν οἱ φυσικοὶ πατέρες ἀπεφάσισαν νὰ μακρύνωσιν ἀπὸ σᾶς τὰ φῶτα, τοιαύτην βάρβαρον ἀπόφασιν ἡμεῖς δὲν θέλομεν τὴν ὑποφέρει. Τῶν ἐπιστημῶν τὸ γυμνάσιον μέλλει νὰ κρατηθῇ μὲ δαπάνην τῶν Χίων. Παρηγορήθητε λοιπὸν ἀγαπητά μας τέκνα, καὶ εἴπατε εἰς τοὺς νεκροὺς γονεῖς σας, ὅτι ἔχετε πατέρα τοὺς Χίους ».

Ἐπρεπε, φίλοι συμπατριῶται, νὰ εἰσθε ταύτην τὴν ὥραν παρόντες διὰ νὰ καταλάβετε ἀπὸ τὴν ἀλλοίωσιν τοῦ προσώπου, ἀπὸ τὴν φρίκην ὅλου μου τοῦ σώματος, τὶ αἰσθάνεται ἡ ψυχὴ μου. Τοῦτο μόνον σας τὸ ἔργον ἀρκεῖ νὰ ἀθανατίσῃ τὸ ὄνομα τῶν Χίων· τοῦτο μόνον εἶναι ἱκανὸν νὰ δείξῃ ὅτι ὑπερβαίνετε εἰς τὴν φιланθρωπίαν καὶ τοὺς προγόνους ἡμῶν τοὺς παλαιοὺς Ἕλληνας. Ναὶ, φίλοι, « ὅτι τοὺς ὑπερβαίνετε » καὶ ἀκούσατε πῶς. Δύο παραδείγματα παρομοίας φιланθρωπίας πρὸς παιδάρια εὐρίσκω εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἱστορίαν. Τὸ πρῶτον εἶναι τῶν Τροϊζηνίων· ὅταν οἱ Ἀθηναῖοι ἀναγκάσθησαν ν' ἀφήσωσι τὰς Ἀθήνας διὰ νὰ ναυμαχῶσι πρὸς τοὺς Πέρσας, ἐστεῖλαν εἰς τὴν Τροϊζῆνα τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα των, καὶ οἱ αἰέμνηστοι Τροϊζήνιοι ὅχι μόνον τὰ ἐδέχθησαν μετὰ χαρᾶς, ἀλλὰ καὶ μὲ τοῦ κοινοῦ ψήφισμα καὶ μὲ δαπάνην τοῦ κοινοῦ ἐπλήρωσαν καὶ τοὺς χρειαζομέ-

νοὺς εἰς τὴν παιδείαν αὐτῶν διδασκάλους, εἰς ὅλον τὸ μεταξὺ ἐνόσω οἱ γονεῖς τῶν ἐπολέμουν ὑπὲρ τῆς πατρίδος. Τὸ δεύτερον εἶναι τῶν Ἀθηναίων, οἱ ὅποιοι νόμον εἶχαν νὰ ἀνατρέψωσι καὶ νὰ διδάσκωσι μὲ ἐξοδα τοῦ κοινοῦ τοὺς ὀρφανοὺς υἱοὺς τῶν ὅσοι ἀπέθνησκαν εἰς τὸν πόλεμον. Ἀλλὰ τὴν φιλανθρωπίαν ταύτην καὶ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Τροιζήνιοι τὴν ἐδειξαν εἰς τέκνα γονέων, οἱ ὅποιοι ἐθυσίαζαν τὴν ἰδίαν ζωὴν διὰ τὴν δόξαν τῆς Ἑλλάδος, καὶ μὲ ἐλπίδα ὅτι θέλουν καὶ αὐτὰ ποτὲ μιμηθῆναι τοὺς γονεῖς τῶν. Ἐσεῖς θέλετε τὴν δεῖξειν εἰς τέκνα γονέων, οἱ ὅποιοι μισοῦσι τόσον τὴν Ἑλλάδα, ὥστε θυσιάζονται ἐκουσίως αὐτοῖ, καὶ σπουδάζουν νὰ θυσιάσωσι τὰ ἴδια τῶν γεννήματα, εἰς τὴν σκορδούλαν τῆς ἀπαιδευσίας. Ἐκεῖνοι περιποιούμενοι καὶ παιδεύοντες τοὺς νέους, ἐφρόντιζαν νὰ μὴ παύσῃ ἡ ὑγεία καὶ εὐτυχία τῆς Ἑλλάδος· ἐσεῖς μὲ τὴν αὐτὴν περιποίησιν θέλετ' ἀποδείξειν ὅτι ὁ σκοπός σας εἶναι ἡ ἀναβίωσις τῆς νεκρωμένης Ἑλλάδος. Ὅσον εἶναι λοιπὸν δυσκολώτερον νὰ ἱατρεύσῃ τις ἄρρωστον παρὰ νὰ φυλάξῃ ἀπὸ ἀρρώστειαν τὸν ὑγιαίνοντα, νὰ ἀναστήτῃ νεκρὸν παρὰ νὰ φυλάξῃ ἀπὸ θάνατον τὸν ζῶντα, τόσον ἡ τοιαύτη σας φιλανθρωπία θέλει κριθῆναι ἐνδοξότερα καὶ μεγαλητέρα τῆς φιλανθρωπίας τῶν προγόνων μας.

Διὰ τοὺς οἰκτιρμούς τοῦ Θεοῦ, φίλοι συμπατριῶται, διὰ τὴν ἀγάπην τῆς κοινῆς ἡμῶν μητρὸς καὶ Πατρίδος, μὴν ὑποφέρετε νὰ σᾶς φύγῃ ἀπὸ τὰς χεῖρας τοιαύτης καὶ τοσαύτης δόξης καιρός· ἀλλ' ἀρπάσαντες αὐτὸν ὡς δῶρον τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ, γενῆτε κτίτορες, προστάται καὶ διοικηταὶ τοῦ γυμνασίου τῆς Σμύρνης, κηρύχθητε πατέρες καὶ ἐπιμεληταὶ τῆς ἀνατροφῆς τῶν ὀρφανῶν Σμυρναίων.

Εἰς τὸ λαμπρότατον ἔργον τοῦτο, φρονιμώτατοι Χῆοι, πρέπει νὰ ζητήσετε τὴν βοήθειαν καὶ συνδρομὴν τοῦ ἐν

Κωνσταντινουπόλει ρουφετίου τῶν συμπατριωτῶν μας Χίων· πρὸς τοὺς ὁποίους, ἐὰν τὸ κρίνετε εὐλογον, ἐμπορεῖτε νὰ στείλετε καὶ τὸ ἴσον τῆς παρούσης ταπεινῆς μου δεήσεως.

Τὸ γυμνάσιον ἀφ' οὗ τὸ λάβετε εἰς τὴν προστασίαν σας· εἶναι δίκαιον καὶ πρέπει ἐξάπαντος νὰ ὀνομασθῇ ΓΥΜΝΑΣΙΟΝ ΤῶΝ ΧΙΩΝ, διὰ νὰ μείνῃ ἀνεξάλειπτος ἡ μνήμη τῆς πρὸς τοὺς ὀρφανούς τῶν Σμυρναίων φιλανθρωποτάτης ταύτης εὐεργεσίας σας. Δὲν εἶναι πρώτη φορά ἀποῦ οἱ Χῖοι εὐεργετοῦσι τοὺς Σμυρναίους· καὶ τὸ παλαιὸν σχολεῖον εὐεργεσίας τῶν Χίων εἶναι. Καὶ ἂν ἦτο δυνατόν νὰ ἀναβιώσῃ ὁ θεμελιωτῆς αὐτοῦ ὁ μακαρίτης Σαρῆ Παντελῆς, ἥθελε χωρὶς ἀμφιβολίαν προικίσει μὲ πολλὰ περισσότερα δῶρα τὸ νέον, ὅχι εἰς καταφρόνησιν τοῦ παλαιοῦ, ἀλλὰ διὰ τὸν ἀπλούστατον τοῦτον κανόνα τοῦ ὀρθοῦ λόγου, τὸν ὁποῖον ὅλα τὰ σοφίσματα τῆς κολάσεως δὲν ἐμποροῦν νὰ ἐμποδίσωσι νὰ καταλάβῃ ὅστις δὲν ἔχασε παντάπασιν τὸν ἐγκέφαλον. Ποῖον κανόνα; « Καθὼς ἀπὸ δύο κακὰ ὁ φρόνιμος ἄνθρωπος ἀναγ- » καζόμενος διαλέγει τὸ μικρότερον, οὕτως ἀπὸ δύο καλὰ » χρέος ἔχει πάντοτε νὰ διαλέγῃ τὸ μεγαλύτερον. » Τοῦτο διδάσκει ἡ φρόνησις, τοῦτο ἡ φιλοσοφία, τοῦτο καὶ ἡ ἱερὰ ἡμῶν θρησκεία. Καλὰ ἦσαν ὅσα ἕως τώρα ἐδιδασκόμεθα· καὶ πρέπει νὰ γνωρίζωμεν χάριν εἰς τοὺς διδάσκοντας, ἐπειδὴ μᾶς ἐδίδασκαν ὅσα ἔξευραν· ἀλλ' ἡ παροῦσα τῆς Ἑλλάδος κατάστασις χρειάζεται καὶ καλῆτερα, τακτικώτερα, σοφώτερα καὶ ὠφελεμώτερα, ὅποια χωρὶς ἀμφιβολίαν εἶναι τῆς Εὐρώπης τὰ μαθήματα, ὅποια μὲ πολλοὺς κόπους δὲν εἶναι πολὺς καιρὸς ἀποῦ ἀπέκτησαν πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἱερωμένους ἡμῶν, ὁ μακαρίτης Εὐγένιος, ὁ μακαρίτης Θεοτόκιος, ὁ ἄξιος νὰ ζῇ πολλοὺς χρόνους τῆς Φιλαδελφίας Ἱεράρχης ὁ Πρώτος, ὅποια πολλοὶ ἱερεῖς, διάκονοι, πολλοὶ ἐκ τῶν κοσμικῶν πε-

ριέρχονται σήμερον τὴν Εὐρώπην, μὲ σκοπὸν νὰ ἀποκτήσωσιν εἰς ὠφέλειαν καὶ δόξαν τῆς Ἑλλάδος· διότι τὰ ὀνομαζόμενα ταῦτα τῶν Εὐρωπαίων δὲν εἶναι τῶν Εὐρωπαίων, ἀλλὰ τῶν προγόνων μας μαθήματα, διότι ἂν οὗτοι τὰ αὗξησαν, τὸ κτῆμα τῆς Ἑλλάδος δὲν ἔγινε διὰ τοῦτο κτῆμα τῆς σημερινῆς Εὐρώπης. Ἡ σοφία εἶναι καρπὸς τῆς Ἑλληνικῆς γῆς, τὸν ὁποῖον ἡ κακὴ μας τύχη ἐξερρίζωσε καὶ ἔφερεν εἰς τούτους. Ἀντὶ, φίλοι συμπατριῶται, νὰ στέλλετε πολλοὺς ἄλλους νὰ ζητῶσιν ἀπὸ τοὺς Εὐρωπαίους τοῦ καρποῦ τούτου τὰ σπέρματα, δὲν εἶναι κοινὴ τοῦ γένους κατασχύνη νὰ ἀποβάλλετε ἐκείνους ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς σας, οἱ ὅποιοι τὸν φέρουσιν εἰς τοὺς πόδας σας διὰ νὰ τὸν μεταφυτεύσετε εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα;

Ὅχι, φρόνιμοι Χῖοι, τοιαύτην ἀξιοθρήνητον κατασχύνην δὲν θέλετε συγχωρήσει νὰ πάθῃ ἡ Ἑλλάς. Φαντάσθητε ὅτι τὴν πατρίδα τόσων ἐνδόξων ἀνδρῶν, ποιητῶν, ῥητόρων, ἱστορικῶν, φιλοσόφων, ἰατρῶν, στρατηγῶν, νομοθετῶν, ἡρώων, πάσης τέχνης καὶ σοφίας τεχνιτῶν καὶ διδασκάλων, τὴν βλέπετε παροῦσαν εἰς τὴν συνέλευσίν σας, γυμνὴν, καταπληγωμένην, δείχνουσιν τοὺς μὲ τοὺς ὁποίους σᾶς ἔθρεψε μαστοῦς της, καὶ ζητοῦσαν ἀπὸ σᾶς διὰ τὰ χρεωστούμενα τροφεία νὰ σκεπάσετε τὴν γύμνωσιν, νὰ θεραπεύσετε τὰς πληγὰς της, νὰ φράξετε τῶν ἐχθρῶν της τὰ στόματα. Φαντάσθητε, ὅτι ὅλοι οἱ προειρημένοι ἐνδοξοὶ ἄνδρες τῆς ἀδόξου τῆς σήμερον Ἑλλάδος ἐσηκώθησαν ἀπὸ τὰ μνήματα, καὶ παραστέκονται ἀοράτως εἰς τῶν Χίων τὴν συνέλευσιν, καὶ προσμένουν νὰ ἀκούσωσι τί μέλλετε ν' ἀπορασίσετε· συλλογίσθητε μὲ πόσῃ χαρὰν, ἔαν ἡ ἀπόφασίς σας ᾔναι ἀξία τῆς Ἑλλάδος, μὲ πόσῃ ἀγανάκτησιν, ἔαν ᾔναι ἀνάξια, θέλουν ἐπιστρέφειν εἰς τὴν κατοικίαν τῶν νεκρῶν. Ἐὰν οἱ Σμυρναῖοι

κλείωσι τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὰς πληγὰς, καὶ φράσωσι τὰ αὐτία των εἰς τὰς ὀδυνηρὰς φωνὰς τῆς πατρίδος καὶ μητρός των, δείξατε σεῖς μὲ τὴν εἰς αὐτὴν χρεωστούμενην εὐσπλαγχνίαν, καὶ τὴν εἰς τὰ ὀρφανὰ ἀπαίδευτα παιδάκια τῶν Σμυρναίων φιλανθρωπίαν, ὅτι εἴσθε γνήσια τῆς Ἑλλάδος γεννήματα.

Ἄν ᾦναι συγχωρημένον νὰ παραβάλλω τὰ μικρὰ μὲ τὰ μεγάλα, τὴν εὐτελεῖ μου φωνὴν μὲ τὴν φωνὴν τῆς πατρίδος, τὰ δάκρυά μου μὲ τὰ δάκρυα τῆς Ἑλλάδος, φαντάσθητε καὶ ἐμὲ τὸν γέροντα συμπατριώτην σας παρόντα εἰς τὴν συνέλευσίν σας, λέγοντα διὰ ζώσης φωνῆς ὅσα τὸ μεταξύ μας διάστημα μ' ἀναγκάζει νὰ σᾶς γράφω, παρακαλοῦντα ὅλους σας κοινῶς, καὶ καθενὸς χωριστὰ ἀσπαζόμενον καὶ βρέχοντα τὰς χεῖρας καὶ τὸ πρόσωπον μὲ τὰ θερμά μου δάκρυα· διὰ τοὺς οἰκτιρμοὺς τοῦ Θεοῦ, διὰ τὴν ἀγάπην τῆς κοινῆς πατρίδος, νὰ μὴν ἀκουσθῇ εἰς τὴν φωτισμένην Εὐρώπην, μηδὲ νὰ κηρυχθῇ εἰς τὰς ἐφημερίδας ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς μας, ὅτι οἱ Σμυρναῖοι, καταφρονήσαντες τὸ παράδειγμα τῶν γειτόνων Χίων καὶ Κυθωνιατῶν, ἡρνήθησαν τὴν Ἑλληνικὴν συγγένειαν, καὶ ἀπεφάσισαν νὰ μείνωσιν ἀπαίδευτοι, ὡς νὰ ᾦσαν τῶν ἀγρίων τῆς Ἀφρικῆς ἀπόγονοι.

Περισσότερα δὲν ἔχω νὰ σᾶς εἶπω. Βέβαιος ὅτι δὲν θέλετε καταισχύνειν ὅσα ἐλπίζω, ὅσα ἐλπίζει ὅλη ἡ Ἑλλὰς ἀπὸ σᾶς, εὐχομαι εἰς ὅλους εὐδαιμονίαν, ἢ ὅποια ὅμως χωρὶς τὰ φῶτα τῆς παιδείας εἶναι ἀδύνατον ν' ἀποκτηθῇ.

Κατὰ τὴν 8 Νοεμβρίου 1810.

ΚΟΡΑΗΣ, ἱατρός, Χῖος.

Εκ Παρισίων, 12 Οκτωβρίου, 1827.

Φίλοι συμπατριῶται, οἱ πανταχοῦ εὐρισκόμενοι!

Μόλις λαμβάνω σήμερον μικρὰν ἄνεσιν ἀπὸ τὴν ψυχοφθόρον λύπην καὶ ἀγανάκτησιν, εἰς τὴν ὁποίαν μὲ κατεβύθισεν ἡ ἀπροσδόκητος συμφορὰ τῆς πατρίδος, καὶ μεταχειρίζομαι τὴν ἄνεσιν, διὰ νὰ παρηγορήσω τὰς ψυχὰς τῶν συμπατριωτῶν ὅλων, ἐξαιρέτως ἐκείνων, ἃν ἦναι δυνατὸν, ὅσοι δὲν ἀπέλαυσαν ἀκόμη, ἢ ἔχασαν πᾶσαν ἐλπίδα ν' ἀπολαύσωσι τοὺς οἰκείους ἢ συγγενεῖς των.

Συλλογιζόμενος ποῖον ἄρα εἶδος θεραπείας ἀρμόζει εἰς ἀνθρώπους, ὅποιοι ἐφάνητε σεῖς εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα πρὸ τῶν συμφορῶν σας, εὗρηκα τὴν ἐξῆς.

Ὅσοι ἐσώθητε ἀπὸ τὴν μάχαιραν τοῦ μακελλαρίου Σουλτάνου, νὰ ἐκδικηθῆτε τὸν τύραννον. Μία μόνη ἐκδίκησις σᾶς συγχωρεῖται, ἢ μᾶλλον σᾶς προστάσσεται, νὰ μὴ διασκορπισθῆτε, ἀλλὰ νὰ ἀποφασίσετε ὅλοι μετ' ὅρκου, ὅχι μόνον νὰ ἐπιστρέψετε εἰς τὴν πατρίδα, εὐθύς ὅτ' ἐλευθερωθῇ ἡ πατρίς ἀπὸ τοὺς μιαροὺς Μουσουλμάνους, ἀλλὰ καὶ νὰ τὴν καταστήσετε πολὺ λαμπροτέραν τῆς πρώτης.

Ὁ σκορπισμὸς καὶ ἡ ἀμέλεια τῆς ἀνακτήσεως τῆς πατρικῆς γῆς θέλει δείξιν, ὅτι εἰσθε ἀνάξιοι νὰ ἔχετε πατρίδα, καταισχύνειν ὅσους ἢ προτέρᾳ σας διαγωγὴ ἐκίνει εἰς ἔπαινον τῶν Χίων, καὶ χαροποιήσιν τοὺς ἐχθροὺς σας.

Τὸν σκορπισμὸν καὶ τὴν ἀμέλειαν τῆς ἀνακτήσεως τῆς πατρίδος, πρέπει νὰ κρίνετε ὥς ἀσυγκρίτως μεγαλητέραν δυστυχίαν ὥσων κακῶν ἐπάθετε ἕως τὴν ὥραν ταύτην, δυστυχίαν, ἣτις μέλλει νὰ σᾶς καταστήσῃ κατὰ τὴν προφητικὴν

λατάραν πολὺ πλεόν ἀξίους θρήνων παρὰ ὅσους ἔσφαζεν ὁ
 τύραννος. « Μὴ κλαίετε τὸν τεθνηκότα, μηδὲ θρηνεῖτε αὐτόν.
 } Κλαύσατε κλαυθμῶ τὸν ἐκπορευόμενον, ὅτι οὐκ ἐπιστρέψει
 » ἔτι, οὐδὲ ὄψετε τὴν γῆν πατρίδος αὐτοῦ ».

Με χρηστάς ἐλπίδας, δυστυχεῖς συμπατριῶται, ὅτι δὲν
 θέλετε ὑποφέρειν νὰ προσθέσετε εἰς τὰς ἀκουσίους δυστυχίας
 σας τὴν μεγαλητέραν ὅλων τῶν δυστυχιῶν, τὴν ἐκούσιον
 ἀπάρνησιν τῆς πατρίδος, ἰδοὺ πῶς ἐπεθύμουν νὰ πράξω ἐγὼ,
 ἂν εἶχα τὴν τύχην νὰ ἦμαι συνοδίτης σας καὶ συνεργὸς ὅσων
 καλῶν δύνασθε νὰ πράξετε εἰς θεραπείαν τῆς καταπληγω-
 μένης πατρίδος. Καὶ διὰ τὴν ἀγάπην ταύτην τῆς πατρίδος
 παρακαλῶ σας νὰ ἀκούσετε τοὺς λόγους μου μὲ τὴν ὁποίαν
 ἔως τώρα ἐδείξατε πρὸς ἐμὲ εὐνοίαν. Μὴν ἀπιστήσετε τοῦ
 νοός μου τὴν γεροντικὴν ἀσθένειαν, τὴν ὁποίαν ἠΰξησεν ἔτι ἡ
 διὰ τὰς κοινὰς συμφορὰς σας λύπη. Ὅταν ὁ λόγος ἦναι περὶ
 πατρίδος, ὅ,τι μοῦ λείπει ἀπὸ τὴν κεφαλὴν, τὸ ἀποπληρόνει
 ἡ καρδιά.

Ὁ τόπος τῆς γενέσεώς σας δὲν θέλει ἀργήσῃ νὰ ἀπο-
 σπασθῇ ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ μισοῦ Σουλτάνου, μὲ βεβαίαν
 ἐλπίδα ὅτι δὲν ἔχει πλέον νὰ μολυνθῇ ἀπὸ τὴν παρουσίαν
 τῶν Μουσουλμάνων. Πρώτη σας πρᾶξις (τὴν ὁποίαν δὲν
 ἔχετε χρεῖαν νὰ διδαχθῇτε ἀπ' ἐμὲ) εὐθὺς ἀποῦ πατήσατε τὸ
 ἔδαφος τῆς κατασκαμμένης πατρίδος, εἶναι νὰ δοξολογήσετε
 πανδῆμως συναθροισμένοι τὸν Θεόν. Ναὸν ἔχετε αὐτὸ τῆς
 γῆς τὸ ἔδαφος, σκεπασμένον μὲ θόλον λαμπρότατον τὸν οὐ-
 ρανόν. « Οὐχ ὁ ὑψιστος ἐν χειροποιήτοις ναοῖς κατοικεῖ· ὁ
 » οὐρανός μοι θρόνος, ἡ δὲ γῆ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν μου· ποῖον
 » οἶκον οἰκοδομήσατέ μοι λέγει Κύριος ; » Κανένα ναὸν νὰ οἰκο-
 δομήσετε δὲν εἴσθε ἱκανοὶ παρόμοιον τοιοῦτου ναοῦ, πρὸς τὸν
 ὁποῖον οὐδ' οἱ ἀπὸ βασιλεῖς κτιζόμενοι μεγαλοτρεπέστατοι

νηκοὶ εἶν' ἄξιοι νὰ συγκριθῶσιν. Εἰς αὐτὸν λοιπὸν τὸν
δοξολογήσατε τὸν δημιουργὸν τοῦ ναοῦ, ὅτι σᾶς ἠξίωσε
ἰδῆτε καὶ πάλιν τὸν τόπον τῆς γενέσεώς σας, καὶ παρακαλεῖ
σατέ τον νὰ χαρίζῃ εἰς τοὺς ὁμογενεῖς νίκας κατὰ βαρβάρων
ψάλλοντες ὁμοφώνως καὶ μεγαλοφώνως μὲ τοὺς ἱερεῖς σας τὸ
« Σῶσον κύριε τὸν λαόν σου, κ.τ.λ. »

Μετὰ τὴν χρεωστουμένην ταύτην δοξολογίαν ἔχετε νὰ
πληρώσετε τὰς ἄλλας χρείας. Αἱ χρεῖαι σας εἶναι πολλάι·
καὶ πρώτη ἀπ' αὐτὰς ἡ κτήσις τῶν κατοικιῶν σας· καὶ βια-
σμένοι ὅμως νὰ φροντίσετε πρώτας τὰς κατοικίας σας, χρεω-
στεῖτε ἀπὸ τῆς παρουσίας ὥρας νὰ ἀσχολῆσθε εἰς τὴν ἀνέ-
γερσιν τοῦ γυμνασίου, τῆς βιβλιοθήκης, εἰς προμήθειαν δι-
δασκάλων, εἰς πάσης τέχνης ἐργοστάσια καὶ ὅσα ἄλλα
χρήσιμα ἔχετε.

Καλὲ τί μᾶς λέγεις; ἤθελ' ἴσως μ' ἐρωτήσῃ κανεὶς ἀπὸ
σᾶς. Βιβλιοθήκας, γυμνάσια! ὅταν ἔχωμεν χρεῖαν ν' ἀνακτῇ-
σωμεν οἴκους, πόλεως, οἴκους ἐξοχῆς, τόσας ἐκκλησίας! Μὴ
ταράσσεσθε, φίλοι, ὅλα τὰ χρήσιμα γίνονται, ἂν προμηθευ-
θῇτε τὰ ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖα, κατὰ τὸ ὄνομά των ὡς ἀναγ-
καῖα, καὶ ἀναβάλλετε εἰς ἄλλον καιρὸν ὅλα τὰ λαμπρά. Πρὸ
τῆς δυστυχίας σας : τί σᾶς ἐτίμησεν εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα;
τί σᾶς ἔκαμεν ὀνομαστοὺς μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων; ὅχι βέ-
βαια αἱ πλείότεραι παρὰ τὴν χρεῖαν πολυτελεῖς ἐκκλησίαι
σας· ὅχι οἱ λαμπροὶ σας πύργοι, ἀλλὰ τὸ γυμνάσιον, ἡ βι-
βλιοθήκη σας, τὰ ἐργοστάσια, ἡ φρόνιμος τῶν κοινῶν διοί-
κησις, καὶ ὁ λοιπὸς πολιτισμὸς σας· εἰς ταῦτα λοιπὸν τὰ
χρήσιμα πρέπει πάλιν νὰ δώσετε προσοχὴν ἐξαίρετον, ἂν
θέλετε νὰ ἐκδικηθῇτε τὸν Μακελλάριον Σουλτάνον, νὰ εὐφρά-
νετε τοὺς φίλους σας ὁμογενεῖς, καὶ νὰ λυπήσετε τοὺς παρα-
πορευομένους καὶ κινουῦντας τὰς κεφαλὰς αὐτῶν.

Ἡ κτῆσις τῶν κατοικιῶν τῆς πόλεως πρέπει νὰ γένη ὅσον δυνατόν ὀλιγοδάπανος κατὰ τὸ παρόν· τοῦτο μόνον ἄς φυλαχθῇ, ὡς κέρδος καὶ ἀπροσδόκητον, γεννημένον ἀπὸ δυστυχίας ἀπροσδοκῆτους, ἢ συμμετρία τῶν οἰκων, καὶ μέγα πλάτος τῶν ὁδῶν, καὶ διάταξις τοιαύτη, ὥστε νὰ καταντῶσιν ὅλοι καὶ νὰ συμπίπτωσιν εἰς μίαν εὐρύχωρον ἀγορὰν, εἰς τῆς ὁποίας τὴν μέσσην νὰ κτισθῇ ἔπειτα μὲ τὸν καιρὸν κυκλοτερῆς νεροῦ λεκάνη, ἢ βρύσις ἀέναος, καὶ νὰ γενῇ ἡ πόλις σας μία ἀπὸ τὰς ὠραιότερας πόλεις τοῦ κόσμου. Τοῦτο διὰ νὰ τὸ ἀποκτήσετε, πρέπει νὰ μὴν ἀφεθῇ εἰς καθενὸς ἐξουσίαν νὰ κανονίσῃ τὴν θέσιν τοῦ ἰδίου του οἴκου ὡς θέλει· ἀλλὰ νὰ ὑποχρεωθῶσιν ὅλοι οἱ πολῖται εἰς ἓνα κοινὸν κανόνα καὶ σχοινισμόν, ὠρισμένον ἀπὸ τοὺς προεστῶτας τῆς πόλεως.

Ἄς ἔλθωμεν εἰς τοὺς πύργους τῆς ἐξοχῆς, περὶ τῶν ὁποίων δὲν ἔχω νὰ εἶπω πολλὰ, διότι εἶμαι βέβαιος ὅτι δὲν εἶναι κανεὶς ἀπὸ σᾶς, ὅστις δὲν θέλει κρίνειν ἀσέβειαν νὰ κτίσῃ λαμπρὸν καὶ πολυδάπανον πῦργον, εἰς καιρὸν ὅταν ἡ πατρίς του στερεῖται γυμνάσιον, ὄργανα φυσικῆς καὶ μαθηματικῆς, βιβλιοθήκην, τυπογραφίαν· πρόσθε εἶτι, ὅταν πολλοὶ τοῦ συμπατριῶται ἀναστενάζουν ἀκόμη αἰχμάλωτοι ἐσθιοντες ἄρτον θλίψεως, καὶ πίνοντες ὕδωρ θλίψεως, χωρὶς ἄλλην παρηγορίαν, παρὰ τὴν λεπτὴν ἐλπίδα ὅτι φροντίζετε τὴν ἐξαγοράν των. Ἡ ἐξοχὴ κατὰ τὸ παρὸν ἄλλο δὲν ἀπαιτεῖ παρὰ τὰς ἀναγκαίας κατοικίας, ἱκανὰς νὰ σκεπάζωσι τοὺς κυρίους τῶν ὑποστατικῶν, διὰ νὰ φροντίζωσι τὴν γεωργίαν αὐτῶν.

Ὅτι εἶπα περὶ τῶν πύργων δὲν φοβοῦμαι νὰ σκανδαλίσω κανένα, ἂν εἶπω τὸ αὐτὸ καὶ διὰ τοὺς ἱεροὺς ναοὺς. Ἰδετε πῶς κρίνει αὐτὸς ὁ Θεὸς τοὺς ναοὺς. « Οὐχ' ὁ ὕψιστος ἐν χειροποιήτοις κατοικεῖ » οἱ εὐάρεστοι εἰς αὐτὸν ναοὶ εἶναι οἱ ἔμφυχοι ναοὶ, οἱ ἐνάρετοι χριστιανοί. « Ὑμεῖς γὰρ ναοὶ Θεοῦ ἐστὲ

ζῶντος». Οἱ χειροποίητοι ναοὶ τόσον μόνον εἶναι ἀναγκαῖοι ὥστε νὰ συνάγωσι τὸ πλῆθος τῶν χριστιανῶν εἰς κοινὴν δοξολογίαν τοῦ Θεοῦ. Ὅθεν ὅσοι ναοὶ κτίζονται πλείότεροι τῆς χρείας, φανερόνουν μωρίαν τῶν κτιζόντων. Ἐὰν δὲ καὶ τοὺς στολιζῶσιν ὑπὲρ τὸ μέτρον, οὐδὲ συνέλαβαν ποτὲ ἀληθινὴν ἰδέαν τῆς θρησκείας οἱ εὐλαβεῖς οὗτοι στολισταί. Ὁ ἀληθὴς στολισμὸς τῶν ναῶν εἶναι ἱερεῖς, διάκονες, ψάλται, ἱεροκήρυκες στολισμένοι μὲ παιδείαν καὶ σεμνότητά βίου, ἀρκετοὶ νὰ διδάξωσι καὶ μὲ τὸν λόγον, καὶ μὲ τὸ παράδειγμά των τοὺς χριστιανούς τὰ καθήκοντα τοῦ χρητοῦ χριστιανοῦ καὶ τοῦ πολίτου. Τοιοῦτον στολισμὸν τῶν ναῶν ἔχετε νὰ τὸν προσμένετε, ὅχι ἀπὸ τὰ πολυτελῆ τέμπλα καὶ μάρμαρα, ἀπὸ τὰ χρυσᾶ μανουάλια καὶ τ' ἄλλα χειροποίητα, εἰς τὰ ὁποῖα δὲν κατοικεῖ ὁ Θεός, ἀλλὰ ἀπὸ τὰ γυμνάσια, ἀπὸ τὰς βιβλιοθήκας, ἀπὸ τὴν τυπογραφίαν, καὶ ἀπλῶς ἀπ' ὅλα τὰ μέσα τοῦ φωτισμοῦ καὶ τῆς παιδείας. « Πνεῦμα ὁ Θεός, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν » Δὲν ἀγαπᾷ ξύλα, λίθους, μέταλλα· ἀποστρέφεται τὰς ὕλας· καὶ δικαίως· διότι ἡ ἱστορία μᾶς ἐδίδαξε, καὶ ἡ καθημερινὴ πειρὰ μαρτυρεῖ, ὅτι ὅποιος χριστιανὸς προσέχει πολὺ εἰς τὰς ὕλας ταύτας, ὀλίγην προσοχὴν δίδει εἰς τὰ ἥθη του. Μὴ πλανώμεθα, φίλοι ὁμογενεῖς, ἢ χρεωστοῦμεν νὰ λατρεύωμεν τὸν ἀρχηγὸν τῆς θρησκείας ὡς αὐτὸς θέλει, καὶ παραγγέλλει διὰ τῶν προφητῶν καὶ ἀποστόλων του, ἢ καὶ νὰ μὴ βλασφημῶμεν ὀνομαζόμενοι καὶ ἐπαγγελλόμενοι χριστιανοί. Ἄν οἱ Γραικορωμαῖοι Αὐτοκράτορες ἔδιδαν εἰς τὴν παιδείαν τοῦ γένους μέρος τι μικρὸν, ὅσης εἶχον φροντίδος νὰ πολυπλασιάζωσι ναοὺς καὶ μοναστήρια, δὲν ἤθελαν παραδώσειν τὸ γένος εἰς ἄλλους πολὺ μωροτέρους ἡγεμόνας. Ὅσων ἐπάθαρμεν κακῶν ἀπὸ τοὺς Μωραγρίους Μουσουλμάνους, χρεωστοῦ-

μέν τὴν χάριν εἰς τοὺς ὕλικους καὶ σάρκινους ἐκείνους χριστιανούς. Ὡς φανῶμεν τώρα καὶ ἡμεῖς καὶ φρονιμώτεροι καὶ ἀληθέστεροι χριστιανοὶ παρ' ἐκείνους, καὶ ἃς γενῶσιν εἰς ἡμᾶς μαθήματα ὅσα ἔπαθον ἐκεῖνοι, καὶ μᾶς ἀφῆκαν κατὰ κληρονομίαν παθήματα.

Διὰ τοῦτο λοιπὸν, φίλοι συμπατριῶται, πρέπει νὰ φροντίσετε νὰ ᾔηται τώρα καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ὁ ἀριθμὸς τῶν ἱερῶν ναῶν ἀνάλογος μὲ τὸ πλῆθος τῶν κατοίκων, μηδὲ νὰ ὑπερβαίνει ποτὲ τὴν ἀναλογίαν ταύτην. Ἀναγκαῖον εἶναι καὶ τοῦτο νὰ μὴ συγχωρῇται εἰς κανένα πολίτην νὰ κτίζῃ καὶ ἰδιὸν του. Οἱ ναοὶ ὄντες κοινοὶ εἰς ὅλους τοὺς πολίτας, μὲ τοῦ κοινοῦ τὴν δαπάνην πρέπει νὰ γίνωνται. Ὁ κατὰ μέρος πολίτης, ἂν ἐπιθυμῇ νὰ κτίσῃ ναὸν, διὰ νὰ δείξῃ τὴν πρὸς Θεὸν πλειοτέραν του εὐλάβειαν, ἔχει τοὺς κοινούς ναοὺς προχείρους, εἰς τοὺς ὁποίους δύναται νὰ προσκυνῇ ὅσάκις θέλει τὸν Θεὸν « ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ »· ἂν τὸν κτίζῃ διὰ φιλοτιμίαν, ἔχει πάλιν ποῦ νὰ δείξῃ τὴν φιλοτιμίαν του, βοηθῶν χρηματικῶς τὰ γυμνάσια, τὴν βιβλιοθήκην, τὴν τυπογραφίαν, ἐκ τῶν ὁποίων γεννῶνται οἱ ἀληθινοὶ ἐμψυχοὶ ναοὶ τοῦ Θεοῦ. « Ἵμεῖς γὰρ » ναὸς Θεοῦ ἐστὲ ζῶντος. »

Ἐπειδὴ ὁ ἀληθὴς στολισμὸς τῶν ναῶν ἐδείχθη ὅτι εἶναι οἱ σεμνοὶ καὶ φωτισμένοι ὑπηρεταὶ τῶν ναῶν, χρεωστεῖτε νὰ προσέχετε εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν ἱερέων καὶ τοῦ Ἀρχιερέως σας. Ἡ ἐκλογὴ τοῦ ἱερέως ἢ ἐφημερίου ἐκείτης παροικίας, πρέπει νὰ γίνεται ἀπὸ τοὺς παρόικους, ἤγουν ἐκείνους, ὅσοι συνειθίζουσιν νὰ ἐκκλησιάζωνται ὅπου αὐτὸς ἐφημερεύει. Τὸν Ἀρχιερεὰ δὲ πρέπει νὰ δεχθῇτε μὲ νόμον ἀπαράβατον, νὰ μὴ δέχεσθε εἰς τὸ ἐξῆς κανένα πεμπόμενον ἔξωθεν, ὅχι μόνον ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἀλλὰ μηδ' ἀπὸ τὸν οὐρανόν. Ἡ πολιτεία πρέπει νὰ τὸν ἐκλέγῃ, πρῶτον Χῆον, δεύτερον στολισμέ-

νον μὲ παιδείαν, τρίτον ὅχι πολὺ νεώτερον τῆς ἐξηκονταετίας. Οὕτω κάμνοντες ἀκολουθεῖτε τὴν προᾶξιν τῆς ἀρχαίας ἐκκλησίας, ὅτε οἱ ἱερωμένοι ἐκλέγοντο ἀπὸ τὴν πόλιν καὶ τοὺς πολίτας, εἰς τοὺς ὁποίους ἔμελλαν νὰ ἱερατεύωσι. Καὶ ἂν σᾶς ἐναντιωθῇ κανεῖς, ἢ καὶ σᾶς ἀφορίσῃ περὶ τούτου, πολὺ πλέον δίκαιον ἔχετε νὰ τὸν ἀφορίσετε σεῖς, ὡς παραβάτην τῶν ἀρχαίων κανόνων.

Διὰ νὰ γίνεταί ἡ ἐκλογὴ νόμιμος, ἰδοὺ πῶς ἐπεθύμουν νὰ ψηφίζεται ὁ Ἀρχιερεὺς. Τριακόσιοι πολῖται (μεταξὺ τῶν ὁποίων οἱ δημογέροντες καὶ δώδεκα ἱερεῖς) συγκαλεσμένοι ἀπὸ ὅλας τὰς τάξεις τῶν πολιτῶν, διαλέγουσιν ἐξ αὐτῶν πεντήκοντα καὶ ἓνα, καὶ οὗτοι ὁ εἷς καὶ πεντήκοντα ἐκλέγουσιν μὲ τῶν πλειόνων τὴν ψῆφον τὸν μέλλοντα ν' ἀρχιερατεύσῃ.

Εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ναῶν εὐχῆς ἄξιον ἦτο νὰ προκρίνωνται πάντοτε οἱ κοσμικοὶ ἱερεῖς παρὰ τοὺς ἱερομονάχους· ἢ καὶ, ἂν ἡ χρεία τὸ καλέσῃ, καὶ ἱερομόναχον, νὰ ᾔναι τοῦλάχιστον ἐξηκονταετῆς τὴν ἡλικίαν, καὶ μάλιστα ἂν μέλλῃ νὰ ἀναδεχθῇ καὶ τῆς ἐξομολογήσεως τὸ ἔργον.

Οὗτ' ὁ Ἀρχιερεὺς, οὗτ' οἱ ἱερεῖς σας δὲν χρεωστοῦν εἰς κατένενα τίποτε εἰς ὄνομα δώρου ἢ πληρωμῆς διὰ τὴν χειροτονίαν. Καθὼς οὐδ' ἀπὸ κανένα πρέπει νὰ ζητῶσιν ἢ νὰ λαμβάνωσι τίποτε διὰ τὴν ἱερουργίαν τῶν μυστηρίων. Ἐπειδὴ ὅμως ὡς ἄνθρωποι, ἔχουσιν καὶ αὐτοὶ χρείας ἀνθρωπίνας, χρεωσθεῖτε νὰ τοὺς πληρόνετε ἀπὸ τὸ κοινόν. Καὶ ἡ δαπάνη δὲν θέλει εἶσθαι βαρεία, ἂν αὐτοὶ ἐκλεχθῶσι τόσοι, ὅσοι ἀρκεῦσιν εἰς ὑπηρεσίαν ἐκκλησιῶν ὀλίγων, καὶ τοιοῦτοι ὥστε νὰ μιμῶνται τὴν αὐτάρκειαν τῶν Ἀποστόλων, οἱ ὁποῖοι ἔλεγαν « Ἐςὶ δὲ » πορισμὸς μέγας ἡ εὐσέβεια μετὰ αὐταρκειάς. Ἐχοντες δὲ » διατροφὰς καὶ σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεσθησώμεθα, οἱ δὲ » βουλόμενοι πλουτεῖν ἐμπίπτουσιν εἰς πειρασμὸν καὶ παγίδα

• τοῦ διαβόλου, κτλ. » Μυριάκις ἠκούσατε τὰ λόγια ταῦτα ἐπὶ ἐκκλησίας ἀπὸ τὸ στόμα των. Τότε ἦσαν λόγια ψιλά· διότι ὄντες καὶ αὐτοὶ δουλωμένοι, καὶ ἀκολούθως φθαρμένοι καὶ τὰ ἦθη καὶ τὴν θρησκείαν, ὡς καὶ ἡμεῖς οἱ λαϊκοί, ἄλλο δὲν εἶχαν νὰ κάμωσιν οἱ ταλαίπωροι παρὰ νὰ λαλῶσιν. Ἐπειδὴ τὴν γλῶσσαν μόνον τῶν ἀφῆκεν ἡ τυραννία. Ἰδοὺ καιρὸς νὰ τὰ βάλλωσιν εἰς πρᾶξιν, ἃν τὰ πιστεύωνται καὶ τὰ σέβωνται ὡς Θεοῦ λόγια. Ἰδοὺ καιρὸς νὰ διορθώσωσι καὶ ἑαυτοὺς καὶ ἡμᾶς μετὰ τὸ παράδειγμά των. Ἡ ἐλευθερία δὲν μᾶς ἀφήνει πλέον καμμίαν πρόφασιν. Ἄν δὲν φροντίσετε σεῖς οἱ κοσμικοὶ τὴν ἀναμόρφωσιν ταύτην, δὲν εἴσθε ἄξιοι τῆς Ἐλευθερίας· ἂν δὲν τὴν δεχθῶσιν οἱ Ἱερωμένοι, δίκαιον ἔχετε νὰ τοὺς κρίνετε πλέον ὡς ἱμάμιδες τοῦ Μωάμεθ, παρ' ὡς ἱερεῖς τοῦ Χριστοῦ.

Ἀκόμη ἐλαφροτέραν θέλετε κάμειν τὴν χρειαζομένην διὰ τοὺς ἱερεῖς δαπάνην, ἂν αποφασίσετε, ὅχι μόνον νὰ μὴν ἔχετε πλειότερους τῆς χρείας ἱερεῖς ἐντοπίους, ἀλλὰ μηδὲ νὰ δέχεσθε ἔξωθεν κανένα ξένον ἐρχόμενον ἀπὸ πόλιν ἄλλην, ἢ στελλόμενον ἀπὸ μοναστήριον, διὰ νὰ καταστήσῃ μετόχιον, καὶ νὰ φορολογῇ τὴν πόλιν σας. Τῶν μετοχίων ὁ καιρὸς ἀπέ-
 ρασεν. Κύριος εἶναι καθένας ν' ἀπαρνηθῇ τὴν πολιτικὴν κοινωνίαν, καὶ νὰ ζῇ καὶ νὰ ὀνομάζεται μοναχός· ἀλλ' οὕτε θεῖοι, οὕτ' ἀνθρώπινοι νόμοι συγχωροῦν εἰς κανένα νὰ τρέφεται ἄργος ἀπὸ τῶν ἐργαζομένων τοὺς κόπους. Ὁ τοιοῦτος ὅχι μόνον ἀδικεῖ, ἀλλὰ βιάζει καὶ τοὺς τρέφοντας αὐτὸν νὰ γίνωνται ἄδικοι. Καὶ ἄλλη διαφορὰ δὲν μένει μεταξὺ των, πλὴν ὅτι ὅσοι τρέφουν τὸν ἄργον, σιμὰ τῆς ἀδικίας γίνονται καὶ γελοῖοι. Ἐπειδὴ ὅ,τι χρεωστοῦν εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῶν οἰκογένειαν, καὶ εἰς ὅλην τὴν πολιτικὴν κοινωνίαν, τὸ ἐξοδεύουν νὰ τρέφωσιν ἀργούς ξένους καὶ τῆς πατρίδος καὶ τῆς πολι-

τείας των· καὶ ὅχι μόνον νὰ τρέφωσιν, ἀλλὰ καὶ νὰ τοὺς καταπλουτίζωσιν. Ἀναιροῦντες λοιπὸν τὰ μετόχια, καὶ τὰ ἀργυρίά σας οἰκονομεῖτε διὰ τὰς χρείας τῆς πατρίδος, καὶ τοὺς ὀσιωτάτους μοναχοὺς λυτρώνετε ἀπὸ τοὺς ὄνυχας τοῦ Σατανᾶ· « οἱ δὲ βουλόμενοι πλουτεῖν ἐμπίπτουσιν εἰς πειρασμὸν καὶ παγίδα τοῦ διαβόλου ».

Λείπεται νὰ θεωρήσωμεν καὶ τὰ νοσοκομεῖα· ὄνομα καὶ πρᾶγμα φιλόανθρωπον, ἐπεὶ δὴ στηρίζεται εἰς αὐτὰ τοῦ Εὐαγγελίου τὰ λόγια. « Ξένος ἤμην καὶ συνηγάγετέ με, γυμνὸς καὶ περιεβάλετέ με, ἡσθένησα καὶ ἐπισκέψασθέ με ». Καὶ τοὺς ἀσθενεῖς χρεωσέῃ πᾶσα πόλις νὰ ἐπισκέπτεται, ὅταν δὲν ἔχωσι τὰ μέσα νὰ ἐπισκεφθῶσιν, ἢ κανένα πολίτην, ἢ συγγενῇ νὰ τοὺς ἐπισκεφθῇ. Καὶ τοὺς γυμνοὺς νὰ ἐνδύσῃ, ὅταν ἡ γύμνωσις των προέρχεται ἀπὸ παντελῆ ἀπορίαν, καὶ ὅχι ἀπὸ ἀργίαν. Καὶ τοὺς ξένους νὰ δέχεται, ὅταν ὁ ξένος δὲν εὕρισκῃ κανένα του συντοπίτην, ἢ γνώριμον νὰ τὸν δεχθῇ, ἢ δὲν ἔχῃ τὰ μέσα νὰ πληρόνῃ τὸ ἐνοίκιον, καὶ τὰ λοιπὰ χρειώδη ἐξοδα τῆς παρουσίας του. Διὰ τοῦτο ὅμως δὲν εἶναι χρεία οὔτε νοσοκομείου, οὔτε ξενοδοχείου. Οἱ ἀσθενεῖς ἄποροι εἰς τὰς εὐνομούμενας πολιτείας εἶναι ὀλίγοι, διότι τῆς εὐνομίας τὸ πρῶτον σωτήριον ἀποτέλεσμα εἶναι νὰ ἐργάζωνται ὅλοι οἱ πολῖται, νὰ κερδαίνῃ καθένας τὰ πρὸς ζωὴν ἀναγκαῖα ἐν ὁσῷ ὑγιαίνει, καὶ νὰ θησαυρίζῃ διὰ τῆς οἰκονομίας ὅ,τι τὸν χρειάζεται, ἂν ἀρρωστήσῃ. Ἡρωτήθη ἓνας ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς τῆς Ἰνδίας διὰ τί δὲν ἐκτιζε νοσοκομεῖα, καὶ ἀπεκρίθη ὅτι, « φροντίζω νὰ καταστήσω τοὺς ὑπηκόους μου τόσον πλουσίους, ὥστε νὰ μὴν ἔχωσι χρείαν νοσοκομείων ». Ὁ ξένος καὶ πτωχὸς δίκαιον εἶναι νὰ βοηθηθῇ πρὸς μικροῦ καιροῦ διάσῃμα, καὶ νὰ λάβῃ ἀκόμῃ καὶ τὴν ἀναγκαίαν δαπάνην τοῦ ταξειδίου του, διὰ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα του. Ἄν ὅμως προ-

τιμᾶ νὰ γένη συμπατριώτης σας, χρεωστεῖ νὰ ὑποταχθῇ εἰς κανένα ἐργόχειρον, ἢ ἄλλο ὅ,τι δύναται ἐπιτήδευμα, διὰ νὰ ζῇ ἀπὸ τοὺς κόπους του. Ἀδικία μεγάλη θέλει εἶσθαι νὰ τρέφετε ξένους ἀργούς, ὁπόταν οὐδὲ συμπατριώτας ἀργούς εἶναι δίκαιον νὰ ὑποφέρετε. Ἐχετε νοσοκομεῖον χωριστὸν διὰ τὴν σκορδοῦλαν· αὐτὸ σᾶς γίνεται τώρα περιττόν· ἐπειδὴ ἡ ἀπ' ὅλας τὰς σκορδοῦλας ὀλεθριωτέρα σκορδοῦλα, οἱ Τοῦρκαι, ἀναχωροῦντες ἀπὸ τὴν νῆσον, σύρουν ἐξοπίσω των καὶ τὴν σκορδοῦλαν, διὰ νὰ τὴν χαίρωνται εἰς τὴν Ἀνατολήν. Ἀντὶ τοῦ νοσοκομείου λοιπὸν τούτου ἔχετε χρεῖαν Ἀλζαρέτου, διὰ τὸν καθαρισμόν τῶν ἔξωθεν ἐρχομένων πραγμάτων καὶ προσώπων.

Ἐχετε νοσοκομεῖον λεπρῶν ἢ λωβῶν· καὶ ὅμως ἡ λέπρα δὲν εἶναι ἐνδημικὴ ἀρρώστια τῆς Χίου, οἱ πλείότεροι λεπροὶ σᾶς ἔρχονται ἀπὸ τὴν Μιτυλήνην. Πιθανὸν ὅτι ὅταν καὶ οἱ Μιτυληναῖοι ἐλευθερωθῶσιν ἀπὸ τὴν φρικτὴν λέπραν τῶν Τούρκων, θέλουν φροντίσειν καὶ τοὺς λεπρούς των νὰ νοσοκομῶσι, καὶ τοὺς πτωχοὺς των νὰ ἐλεῶσι. Πᾶσα πόλις χρεωστεῖ νὰ βαστάζῃ τὰ ἰδιά της βάρη. Ἀρκετὰ, ἢ μᾶλλον ὑπέρμετρα, διὰ τὴν κακίαν τῶν τυράννων, ἔγιναν τὰ ἰδικάσας βάρη. Αὐτῶν τὴν ἐλάφρωσιν χρεωστεῖτε νὰ φροντίζετε. Ἄν φανῇ τις ἐντόπιος λεπρὸς, καὶ τόσον ἄπορος, ὥστε μὴτε νὰ ἔχῃ, μὴτε νὰ δύναται ν' ἀποκτήσῃ μὲ ἰδίους κόπους τὰ ἀναγκαῖα, δίκαιον εἶναι νὰ βοηθῇται, ἀλλ' εἰς τὴν κατοικίαν του, καὶ ὄχι εἰς χωριστὸν λωβοτροφεῖον. Καὶ τὸ αὐτὸ νοεῖται καὶ διὰ τοὺς ἄλλους ἀσθενεῖς καὶ πτωχοὺς. Ὁ φιλόπονος τεχνίτης φρίττει εἰς μόνον τοῦ νοσοκομείου τ' ὄνομα. Ὅθεν ὅταν δυστυχῇ, τὸ νοσοκομεῖον γίνεται δι' αὐτὸν προσθήκη εἰς τὰς ἄλλας του δυστυχίας. Ὁ μισόπονος, ἢ ὁ ἀνοικόνομος τεχνίτης, ἐξ ἐναντίας, στοχάζεται τὸ νοσοκομεῖον ὡς τελευ-

ταίαν ἄγκυραν καὶ ἐλπίδα τῆς σωτηρίας του· καὶ οὔτε πολλοὺς κόπους ὑποφέρει, οὔτε νὰ οἰκονομήσῃ τίποτε ἀπὸ τοὺς κόπους του τὸν μέλλει.

Τοιαῦτα εἶναι τὰ ἀποτελέσματα τῶν νοσοκομείων. Τοὺς ἀργοὺς πολυπλασιάζουν, τοὺς φιλοπόνους ὀλίγον ὠφελοῦν. Ἡ Γεωργία, αἱ τέχναι, τὸ ἐμπόριον, ταῦτα μόνον εἶναι τὰ ἀληθινὰ τῶν πολιτῶν μέσα, μὲ τὰ ὁποῖα καὶ ὑγιαίνοντες τρέφονται, καὶ ἄρρωστοι νοσοκομοῦνται. Τὰ πολλὰ νοσοκομεῖα καὶ πολλὰ μοναστήρια ἐφάνησαν πάντοτε εἰς τοὺς καιροὺς τῆς βαρβαρότητος καὶ τῆς δουλείας τῶν ἐθνῶν, ὡς τὸ μαρτυρεῖ ἡ ἱστορία. Εἰς μόνην τὴν Γαλλίαν (ὅπου σήμερον δι-σταζῶ ἂν εὐρίσκεται πλέον λωβοτροφεῖον) ἐμετροῦντο ἄλλην φοράν δύο χιλιάδες λωβοτροφείων, προικισμένων μὲ λαμπρὰ εἰσοδήματα, ὅχι διότι ἐπληθύνθησαν εἰς τόσον οἱ λωβοὶ, ἀλλὰ διότι πλῆθος ὀκνηρῶν καὶ ἀχρείων ἀνθρώπων ὑπεκρίνοντο τοὺς λωβοὺς καὶ συνέτρεχαν πανταχόθεν (λέγει ἡ ἱστορία) εἰς τὰ λαμπρὰ ταῦτα ὀκνηροτροφεῖα. Τὸ αὐτὸ συνέβη καὶ εἰς τὰ μοναστήρια. Ἀφοῦ οἱ ὀσιώτατοι μοναχοὶ ἐγύμνωσαν τοὺς μωροὺς κοσμικοὺς ἀπὸ τὰ πλούτη των, ἐπενόησαν τρόπον θαυμαστὸν καὶ νὰ τὰ βάλλωσιν εἰς τὴν ὑπεράσπισιν τῶν ὀκνηρῶν. Ἀπὸ τούτους, ὁποῖαν ὥραν τῆς ἡμέρας ἢ τῆς νυκτός, ὅστις ἤθελεν ἐπαρρησιάζετο ἀκάλεστος εἰς τὸ πλησιέστερον μοναστήριον, καὶ εὕρισκεν ἐκεῖ καὶ τὸ γεῦμα καὶ τὸ δεῖπνον του ἑτοιμον.

Τὸ ὅχι μόνον συγχωρημένον, ἀλλὰ καὶ ἀναγκαῖον δημόσιον οἶκημα, εἰς ὅλας τὰς εὐνομουμένους πόλεις, εἶναι τὸ ὀρφανοτροφεῖον. Ἄλλ' αὐτοῦ ἡ δαπάνη εἶναι πολλὰ μικρά, ἐὰν πρῶτον, δὲν δέχεται παρὰ τὰ ἀληθῶς ὀρφανὰ, ἢ γοῦν παιδιὰ τὰ ὁποῖα ὅχι μόνον ἐδυσύχησαν νὰ σερνηθῶσι τοὺς γονεῖς των, ἀλλ' οὐδὲ συγγενεῖς ἔχουν ἱκανοὺς νὰ τὰ ἀναθρέψωσι· δευ-

τερον, ἐὰν εἰς τὸ ὀρφανοτροφεῖον, μετὰ τὰ ἀναγκαῖα γράμματα, διδάχθῃσι νὰ ἐργάζωνται καμμίαν τέχνην, ἀπὸ τῆς ὁποίας τὸ κέρδος τὰ δύο τρίτα νὰ μένωσιν εἰς τὸ ὀρφανοτροφεῖον, καὶ τὸ λειπόμενον νὰ θησχυρίζεται διὰ τὸ ἐργαζόμενον παιδίον, ἑωσοῦ νὰ ἔλθῃ εἰς ἡλικίαν ν' ἀφῇσῃ τὸ ὀρφανοτροφεῖον, καὶ νὰ τρέφεται μὲ τοὺς κόπους του.

Πολλὰ, φίλοι συμπατριῶται, εἶπα εἰς ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι δὲν ἔχουν χρεῖαν πολλῶν· «οὐ χρεῖαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἱατροῦ.» Γνωρίζετε ὅτι τῆς ὁμονοίας τὸ ἱερὸν ὄπλον σᾶς ἔκαμνε πρὸ τῶν συμφορῶν σας ἰσχυρούς. Μὲ τὴν ὁμόνοιαν πάλιν ὀπλίσθητε, ἂν θέλετε νὰ κατασταθῇτε ἰσχυρότεροι. Μόνη τῆς ἰσχύος ἡ δίπλωσις ἔχει νὰ θεραπεύσῃ τὰς συμφοράς σας.

Συγχωρήσατέ με νὰ τελειώσω ὡς ἄρχισα, μὲ τοῦ Προφήτου τὰ λόγια « μὴ κλαίετε τὸν τεθνηκότα μηδὲ θρηνῇτε· κλαύσατε κλαυθμῷ τὸν ἐκπορευόμενον, ὅτι οὐκ ἐπιστρέψει ἔτι, οὐδὲ ὄψεται τὴν γῆν πατρίδος αὐτοῦ ». Σᾶς παρακαλῶ καὶ σᾶς εὐχομαι, φίλοι συμπατριῶται, νὰ μὴν ὑποφέρετε νὰ πάθετε τὸ ἀπαρηγόρητον τοῦτο κακὸν, ἀλλὰ νὰ ἐπιστρέψετε εἰς τὴν πατρίδα, καὶ πολὺ λαμπροτέραν τῆς προτέρας νὰ τὴν καταστήσετε.

Ὁ φίλος καὶ συμπατριώτης σας

ΚΟΡΑΗΣ.

Η.

*Πρὸς τὸν κύριον Σπυρίδωνα Καλογερόπουλον, πρόεδρον
τῆς φιλανθρωπικῆς ἐταιρείας, εἰς Ναύπλιον.*

Ἐκ Παρισίων, 20 Φεβρουαρίου, 1827.

Φιλάνθρωπε Πρόεδρε!

Δι' ἐπιστολῆς μου (8 Δεκεμβρ. 1826) παρεκάλεσα τὸν φίλον πολίτην Θεόκλητον νὰ προσφέρῃ ἐκ μέρους μου εἰς τὴν

Ἑταιρίαν τινὰ σώματα ἀπὸ τὰ εἰς χεῖρας του εὐρισκόμενα Πολιτικά τοῦ Πλουτάρχου, διὰ νὰ μοιράζωνται δωρεὰν εἰς τὴν κάτοικον τῆς Ἑλλάδος Ἑλληνικὴν νεολαίαν, καὶ ἐξαιρέτως τοὺς σπουδάζοντας εἰς τὰ Σχολεῖα τὴν προγονικὴν γλῶσσαν, εἰς ὅσους ἡ τύχη δὲν συγχωρεῖ νὰ τὰ ἀγοράζωσι.

Τώρα δὲ πέμπω διὰ Μασσαλίας εἰς τὴν αὐτὴν Ἑταιρίαν 300 σώματα τοῦ κατὰ Λεοκράτους λόγου τοῦ Λυκούργου, καὶ ἄλλα τόσα τοῦ Ἐγχειριδίου τοῦ Ἐπικτήτου, διὰ νὰ μοιράζωνται ὁμοίως καὶ αὐτὰ εἰς πτωχοὺς σπουδαστὰς, κατοίκους τῆς Ἑλλάδος Ἑλλήνας.

Καὶ τὰ μὲν πρῶτα ἦσαν (ὡς εἶπα) ἐκ μέρους μου μικρὰ προσφορά εἰς τὴν πατρίδα· τὰ δὲ παρόντα (τὸν Λυκούργον λέγω καὶ τὸ Ἐγχειρίδιον) εἶναι πλουσίου δωρεὰ ὁμογενοῦς καὶ φιλογενοῦς ἀνδρὸς, τοῦ ὁποίου σιωπῶ τὸ ὄνομα ἐκ προσταγῆς, ἀλλὰ δὲν εἶναι δίκαιον τὰ σφετερισθῶ καὶ τὴν χρεωστούμενην εἰς αὐτὸν εὐγνωμοσύνην τῆς πατρίδος. Δὲν ἀμφιβάλλω, φιλάνθρωπε Πρόεδρε, ὅτι ἡ Ἑταιρία θέλει δεῖξιν τὴν εὐγνωμοσύνην ταύτην, δεχομένη τὸ δῶρον, ὡς παρακαταθήκην, ἐμπιστευομένην εἰς χεῖρας σας, διὰ νὰ διαμοιράζεται εἰς τρόπον, ὥστε οἱ μὲν πτωχοὶ νὰ λαμβάνωσι τὰ βιβλία δωρεάν· τὰ δὲ συναθροιζόμενα ἀργύρια ἀπὸ τοὺς δυνατοὺς νὰ τ' ἀγοράζωσι, νὰ δαπανῶνται πάλιν εἰς τὰς λοιπὰς χρεῖας τῶν αὐτῶν πτωχῶν σπουδαστῶν.

Συγχωρήσατε, φιλάνθρωποι Πολῖται, καὶ εἰς ἐμὲ τὸν γέροντα, πατέρα τὴν ἡλικίαν ὅλων ἴσως τῶν μελῶν τῆς Ἑταιρίας, καὶ πατέρα τολμῶ εἰπεῖν φιλοστοργώτατον, συγχωρήσατε λέγω, ὅχι νὰ σᾶς συμβουλεύσω, ἀλλὰ νὰ σᾶς ἐνθυμίσω αὐτολεξεῖ, ὅτι σεῖς αὐτοὶ ἐκηρύξατε (12 Σεπτεμ. 1826) λέγοντες, ὅτι « ἡ παιδεία εἶναι ἡ μόνη, ἥτις ἄγει τὰ ἔθνη εἰς τὴν ἀληθῆ ἐλευθερίαν καὶ εὐδαιμονίαν των ». Μὲ τοὺς

λόγους τούτους ὁμολογεῖτε καὶ σεῖς τὸ ἀποδειγμένον ἀπὸ τῆς μακρὰν πεῖραν τοῦτο, ὅτι ἡ φυλακὴ τῆς Ἐλευθερίας χρειάζεται ἀπαραιτήτως παιδείαν, καὶ ἐκ τούτου συμπεραίνεται ὅτι ἡ διάδοσις τῆς παιδείας εἶναι ὅλων τῶν φιλανθρώπων ἔργον τὸ φιλανθρωπότερον. Τὴν διάδοσιν ταύτην ἐπαγγέλλεσθε, καὶ ταύτην ἐξαιρέτως χρεωστεῖτε εἰς τοὺς ὁμογενεῖς, διότι μεταβαίνοντες ἀπὸ αἰσχροῦ καὶ σκληρὰν δουλείαν, ἔχουν χρεῖαν καὶ ἐξαιρέτου ἐπιμελείας. Τὴν αἰσχύνην ἐξάλειψαν μὲ Μαραθῶνια καὶ Σαλαμίνια κατορθώματα· ἀλλὰ τοὺς μένει ἀκόμῃ νὰ ἐξάλειψωσι καὶ τὰ δουρικὰ μαθήματα, ἱκανὰ νὰ γεννήσωσι νέαν δουλείαν. Τοῦρκοι δὲν θέλουν βέβαια μιάνειν πλέον τὸ ἐλευθερωθὲν τῆς Ἑλλάδος ἔδαφος. Ἀλλ' ἡ τυραννία δὲν εἶναι μόνον τῶν Τούρκων ἴδιον ἐπιτήδευμα. Εἰς ὅλας τὰς θρησκείας γεννῶνται δεσπότης· καὶ οἱ Χριστιανοὶ δεσπότης ἐφάνησαν πάντοτε ἀναιδέστεροι, διότι ἀναγκάζονται νὰ ὑποκρίνωνται καὶ θρησκείαν ἱερὰν, ἥτις ἄλλην ὑπεροχὴν δὲν συγχωρεῖ παρὰ τὴν ὑπεροχὴν τῆς ἀρετῆς, οὐδὲ δεσπότης ἄλλους γνωρίζει παρὰ τοὺς δικαίους νόμους.

Ἀρχίζοντες ἀπὸ τὴν ἀλληλοδιδασκτικὴν μέθοδον ἤρχισατε ἀπὸ τὰ θεμέλια τῆς παιδείας· χρεωστεῖτε ὅμως νὰ ἐπικτήσετε καὶ τὴν λοιπὴν αὐτῆς οἰκοδομὴν, φροντίζοντες τὸν πολυπλασιασμὸν τῶν σχολείων τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης. Ἡ γλῶσσα τῶν προγόνων μας εἶναι τῆς Ἐλευθερίας γλῶσσα· καὶ ἂν ἐχρησίμευσέ τι (ὥς δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι ἐχρησίμευσε) εἰς τὴν ἀποτίναξιν τοῦ ζυγοῦ, σήμερον μᾶς ἔγεινεν ἀναγκαία εἰς τὴν φυλακὴν τῆς Ἐλευθερίας. Ὡς ὁ ἐνδιάθετος λόγος μορφώνει τὸν προφορικόν, παρόμοια πάλιν ὁ προφορικὸς κανονίζει τὸν ἐνδιάθετον. Ὅστις ἀσχολεῖται νὰ ἀναγινώσκῃ ἢ νὰ λαλῇ τῶν σοφῶν τὰ παραγγέλματα, τὰ ἐντυπώνει καὶ ἐπομένως εἰς τὴν ψυχὴν του· ἢ τουλάχιστον ἐντρέπεται νὰ

τὰ παραβῆ. Ἰ Καὶ ποία ἄλλη γλῶσσα πλουτεῖ πλέον τῆς Ἑλληνικῆς ἀπὸ τοιαῦτα παραγγέλματα; Πολυπλασιαζόμενοι οἱ σπουδασταὶ τῆς διορθοῦν κατὰ μικρὸν καὶ τὰ ἥθη τοῦ κοινοῦ λαοῦ, ἢ διὰ μεταφράσεως Ἑλληνικῶν συγγραμμάτων, ἢ δι' ἀπλῆς ζώσης φωνῆς, καὶ τὸν ἐλευθερόνουν ἀπὸ τὴν ἀνδραποδῶδη ὑπόκλισιν, καὶ τὸν ἡλίθιον ἐκεῖνον θαυμασμὸν πρὸς τοὺς ὑπερέχοντας, τόσον πλέον ὀλέθριον, ὅσον ἀπ' αὐτὸν μόνον γεννῶνται καὶ τρέφονται οἱ δεσποταί. Μόνῃ τῶν φώτων ἢ φιλάνθρωπος διασπορά δύναται νὰ διδάξῃ τὸν λαόν, ὅτι τὰ ἀληθῆ του συμφέροντα εἶναι νὰ ὑποτάσσεται εἰς μόνους τοὺς νόμους, ὡς εἰς Θεοῦ φωνᾶς, νὰ πείθεται εἰς τοὺς ὑπηρετάς τῶν νόμων, τοὺς ἄρχοντας, νὰ τοὺς σέβεται ἐν ὅσῳ ἄρχουν, καὶ τοῦ λοιποῦ, ἂν ᾖναι σεβάσμιοι· νὰ τιμᾷ καὶ ν' ἀγαπᾷ τοὺς συμπολίτας ἀδελφούς του· νὰ μὴ θυσιάξῃ ὄρμως εἰς κανένα τὴν ἐλευθερίαν του, μηδ' ἀπὸ κανένα νὰ προσμένῃ τίποτε· ἀλλὰ νὰ ἔχῃ τὰς ἐλπίδας του, μετὰ Θεόν, εἰς μόνους τοὺς κόπους του, ἂν θέλῃ νὰ ἀποφύγῃ τὴν προφητικὴν κατάραν. « Ἐπικατάρατος ὁ ἄνθρωπος ὃς τὴν ἐλπίδα ἔχει ἐπ' ἄνθρωπον. » Τῶν πολιτειῶν ἡ ἀνεξαρτησία γεννᾶται ἀπὸ τὴν καθενὸς πολίτου ἀνεξαρτησίαν. Χαμερπῆς ἐξ ἀνάγκης πρέπει νὰ ᾖναι καὶ ἡ πολιτεία, ὅταν συγκροτῇται ἀπὸ χαμερπεῖς πολίτας.

Παρακαλῶ, φιλάνθρωποι πολῖται, νὰ μοῦ γνωστοποιήσετε τὴν περὶ λαβὴν τῶν πεμπομένων βιβλίων, διὰ νὰ τὸ γνωστοποιήσω καὶ ἐγὼ εἰς τὸν γενναῖον ἀνώνυμον δωρητήν. Καὶ εἴς ἐὺχομαι ἀπὸ ψυχῆς καρποὺς πολλοὺς καὶ καλοὺς τοῦ φιλανθρώπου σας ἔργου.

Εἰς τὰς προσταγὰς σας πρόθυμος

ΚΟΡΑΗΣ.

Ἐκ Παρισίων, 6 Ὀκτωβρίου, 1815.

Δὲν εἶναι, φίλε, παράδοξον, ἂν δὲν ἐνθυμοῦμαι τὴν ὥραν ταύτην ὅσα τότε σ' ἔγραφα βασανιζόμενος ἀπὸ τῆς ἀρθρίτιδος τοὺς πόνους. Σ' ἔλεγά, ἂν δὲν μὲ πλανᾷ ἡ μνήμη, νὰ συμπεράνης τῶν συκοφαντῶν τὸν δόλον καὶ ἐκ τούτου, ὅτι ἦτον ἀδύνατον νὰ ἐξηγηθῶσιν οἱ λόγοι μου, ὡς τοὺς ἐξηγοῦν αὐτοὶ, παραβαλλόμενοι μὲ ἄλλους μου λόγους· ἐπειδὴ αὐτὸς ἐγὼ, ὁ κατ' αὐτοὺς βλάσφημος, ὠνόμαστα ὅμως ἄλλου τὸν ἀρχηγόν τῆς ἱεραῆς ἡμῶν θρησκείας ΣΟΦΙΑΝ ΚΑΙ ΛΟΓΟΝ ΤΟῦ ΘΕΟῦ. Καὶ ὅχι μόνον ἐκεῖ· ἀλλ' ὅσαςκις μ' ἐδόθη ἀφορμὴ νὰ λαλήσω περὶ θρησκείας, τὰς μὲν εἰς αὐτὴν προσκολληθείσας ἀπὸ τοὺς ἀπαιδεύτους δεισιδαιμονίας ἐξεσύριξα, οὐδὲ θέλω παύσειν νὰ ἐκσυρίττω. Περὶ αὐτῆς δὲ ἐλάλησα πάντοτε μὲ τὸ πρὸς αὐτὴν χρεωστούμενον σέβας. Ὅχι μόνον διότι καὶ πραγματικῶς τὴν πιστεύω, καὶ πολὺ πλέον ἀπ' ὅ,τι ἐπαγγέλλονται νὰ τὴν πιστεύωσιν οἱ ἐχθροί μου· ἀλλὰ καὶ διότι, ἂν κατὰ δυστυχίαν δὲν τὴν ἐπίστευα, ἤθελεν ὅμως εἶσθαι καθαρὰ μανία νὰ πολεμῶ φανερά ὀλοκλήρου ἔθνους δόγματα. Ἐἰς ποῖον σκοπὸν ἀποβλέπων, καὶ μὲ τίνα κατορθώσεως ἐλπίδα ἤθελα τάχα τὰ πολεμήσειν; Νὰ δώσω εἰς τὸ γένος μου θρησεῖαν ἄλλην; Ποίαν; τὴν Ἰουδαϊκὴν; τὴν Μ; ἢ τῶν προγόνων ἡμῶν τὴν Πολυθεΐαν; ἢ καὶ νὰ καταστήσω παντάπασιν ἀθρήσκους τοὺς ὁμογενεῖς μου; Καὶ τίνα τῶν ἡμετέρων ἤλπιζα νὰ πείσω; Καὶ τίς ὠφέλεια, ἢ ποία τιμὴ ἦθλ' ἐκ τοιαύτης ἀσεβείας προξενηθῇν εἰς ἐμέ; Ἐξ ἐναντίας ἐκινδύνευα νὰ ζημιωθῶ, τώρα εἰς τὸ τέλος τῶν ἡμερῶν μου, τὴν ἀπὸ τοὺς φρονίμους τοῦ γένους μου ἀποκτηθεῖσαν διὰ τοὺς ὑπὲρ αὐτοῦ κόπους μου τιμὴν, καὶ τὴν ἀπὸ τοὺς ἀλλογενεῖς τῆς φωτισμένης Εὐρώπης ἀνά-

μὴ πλειοτέραν ἀγαθὴν ὑπόληψιν. Ἐπειδὴ καὶ οὗτοι, ἂν καὶ διαφέροντες εἰς τινὰ, τὴν αὐτὴν ὁμῶς μὲ ἡμᾶς ἐπαγγέλλονται ὀρησκειάν, τὸν αὐτὸν αὐτῆς ἀρχηγὸν σέβονται Ἰησοῦν Χριστόν.

Ὅχι, φίλε μου, μὴ πιστεύσης ποτὲ ὅτι δὲν ἐκατάλαβαν τὴν ἔννοιαν τοῦ « Ἐπλασαν Θεὸν κατ' εἰκόνα καὶ ὍΜΟΙΩΣΙΝ αὐτῶν »· πολλὰ καλὰ ἐκατάλαβαν, ὅτι ἡ φράσις δὲν ἔχει καμμίαν σχέσιν, ἢ σκιὰν σχέσεως μὲ τοὺς πιστεύοντας εἰς τὸν Θεάνθρωπον Ἰησοῦν, οὐδ' ἀποβλέπει εἰς ἄλλους, πλὴν εἰς τοὺς προσάπτοντας ἀσεβεῖς τὰ ἰδιότητων πάθη καὶ τὰς τυραννικὰς τῆς ψυχῆς των διαθέσεις εἰς τὸν ἀπαθῆ καὶ αὐτάγαθον Θεόν. Ἀλλ' ἡ ἐπιθυμία νὰ συκοφαντήσωσι δολίως τὸν ἑδελφὸν αὐτῶν καὶ νὰ σπαράξωσι Νερωνικῶς τὰς πολιὰς τρίχας ἀνδρὸς, τὸν ὁποῖον φυσικὰ ἐχθρὸν ἴδιον νομίζουσιν, ἐπειδὴ συνεχῶς παρακινεῖ τὸ γένος του εἰς τὴν ὅχι φίλην αὐτῶν παιδεΐαν· ἡ ἐπιθυμία, λέγω, αὕτη τῶν ἐσχότισε καὶ τὴν μνήμην, ὥστε νὰ λητμονήσωσι καὶ τοὺς λόγους τοῦ Δαβίδ.

« Τὸ στόμα σου ἐπλεόνασε κακίαν, καὶ ἡ γλῶσσα σου περιέπλεκε δολιότητας, καθήμενος κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ σου κατετάλεις, καὶ κατὰ τοῦ υἱοῦ τῆς μητρὸς σου ἐτίθεις σκάνδαλον. Ταῦτα ἐποίησας, καὶ ἐσίγασα· ὑπέλαβες ἀνομίαν, ὅτι ἐσομαί σοι ὍΜΟΙΟΣ ». Ὅτι λοιπὸν ἔγραψα κατὰ τῶν πλαστήντων τὸν Θεὸν ὍΜΟΙΟΝ αὐτῶν, δὲν τὸ εἶπα ἐγὼ, ἀλλ' ὁ προφήτης Δαβὶδ τὸ σαλπίζει καθ' ἡμέραν ἐπ' ἐκκλησίας εἰς τὰς κωφὰς των ἀκοὰς, ἢ μᾶλλον αὐτὸς ὁ Θεὸς διὰ τοῦ Δαβίδ, ἐλέγχων τοὺς ἀσεβεῖς ὑπολήψεις ἔχοντας περὶ αὐτοῦ.

« Πονηρὲ δολοπλόκε καὶ σκανδαλοποιε (λέγει πρὸς ἑκάστον ἀπ' αὐτοῦς) κατατρέχεις τὸν ἀδελφόν σου μὲ τυραννικὴν ἀσπλαγχνίαν, διὰ νὰ ἀναπαύσῃς τὰ ταρασσοντά σου τὴν ψυχὴν πάθη, καὶ σπουδάζεις νὰ δείξῃς ὅτι τὸν κατατρέχεις χάριν

» ἐμοῦ. Ἀπὸ τὸ αὐτὸ στόμα ἐξερνᾷς τοὺς κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ
 » σου δόλους, καὶ ἐκφωνεῖς τὰς πρὸς ἐμέ σου προσευχάς. Μὲ
 » πλάσσεις λοιπὸν πονηρὴ κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν ἰδικήν σου.
 » Ὑπέλαβες ἀνομίαν, ὅτι ἔτομαί σοι Ὅμοιος».

Εἶναι, φίλε μου, ἀποδειγμένον εἰς τοὺς ὅσοι ἔχουν μυαλὸν,
 καὶ ὅχι ἄχυρα εἰς τὴν κεφαλὴν, ὅτι οἱ λόγοι μου ἀποβλέπουν
 αὐτοὺς ἐκείνους, τοὺς ὁποίους ἐλέγχει καὶ ὁ Θεὸς διὰ τοῦ
 Δαβὶδ, αὐτοὺς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι περιορίζουσι τὴν θρησκείαν
 εἰς ψιλὴν δογματῶν ὁμολογίαν, χωρὶς ἔργα φιλανθρωπίας·
 αὐτοὺς ἐκείνους, ὅσοι νομίζουσιν ὅτι ἀρκεῖ νὰ ὀνομάζεται τις
 χριστιανὸς εἰς τὸ νὰ ἦναι καὶ τὸ πρᾶγμα τοιοῦτος. Ἀλλ' ἐγὼ
 (ἅς μὲ συγχωρήσωσιν) ἔχω παντάπασιν διάφορον ἰδέαν τοῦ
 χριστιανισμοῦ· ἂν ὅχι σύμφωνον μ' αὐτοὺς, τὴν αὐτὴν ὅμως,
 τὴν ὁποίαν εἶχαν οἱ Πατέρες τῆς ἐκκλησίας. « Πολλὰ ἐστι
 » (λέγει ὁ Χρυσόστομος Ὁμιλ. εἰς τὴν πρὸς Ἑβρ.) τὰ χαρα-
 » κτηρίζοντα τὸν χριστιανισμόν, μᾶλλον δὲ πάντων, καὶ κρεῖτ-
 » τον ἀπάντων ἢ πρὸς ἀλλήλους ἀγάπη καὶ ἡ εἰρήνη. » Λέγει
 καὶ ὁ Γρηγόριος Νύσσης (λόγος εἰς τὸ Ποιῆς. Ἄνθρ.) » Τί ἐστι
 » Χριστιανισμός; Θεοῦ ὁμοίωσις, κατὰ τὸ ἐνδεχόμενον ἀν-
 » θρώπου φύσει » Τὸ ὁποῖον σημαίνει νὰ ὁμοιοῦμεθα ὅσον εἶναι
 δυνατόν εἰς ἡμᾶς μὲ τὸν Θεόν, καὶ ὅχι νὰ πλάσσωμεν ἐκεῖνον
 ὅμοιον ἡμῶν. Τοιαύτη ὑπόληψις περὶ Θεοῦ καὶ ἀνάπλασις
 χαρακτηρίζει ἔθνη τὰ μὴ νόμον ἔχοντα, τῶν ὁποίων ἕκαστον
 ἐπλασε καὶ τοὺς Θεοὺς του ἀναλόγους μὲ τὰ ἥθη του. Τὰ βάρ-
 βαρα βαρβάρους καὶ ἀγρίους Θεοὺς, τὰ ἑλληνικὰ ἡμερωτέ-
 ρους, ἀλλ' ὅμως ἐμπαθεῖς καὶ αὐτά· κατὰ τὴν ὡραίαν πα-
 ρατήρησιν τοῦ Ἀλεξάνδρου Κλήμεντος (Στρωμ. βιβλ. ζ'.
 σελ. 711) « Ἕλληνες, ὥσπερ ἀνθρωπομόρφους, οὕτως καὶ
 » ἀνθρωποπαθεῖς τοὺς Θεοὺς ἀποτίθενται. Καὶ καθάπερ τὰς
 » μορφὰς αὐτῶν ὁμοίας ἑαυτοῖς ἕκαστος διχζωγραφοῦσιν, ὥς

» φησιν ὁ Ξενοφάνης, Αἰθίοπες μὲν μέλανας καὶ σιμούς, Θράκες
 » δὲ πυρρόους καὶ γλαυκοὺς, οὕτω καὶ τὰς ψυχὰς ὁμοιοῦσι,
 » καὶ τοῖς αὐτοῖς ἀναπλάττουσιν, αὐτίκα, βάρβαροι μὲν θη-
 » ριώδεις καὶ ἀγρίους τὰ ἦθη, ἡμερωτέρους δὲ Ἕλληνες, πλὴν
 » ἐμπαθεῖς. Διὸ εὐλόγως τοῖς μὲν μοχθηροῖς φαύλας ἔχειν
 » τὰς περὶ Θεοῦ διανοήσεις ἀνάγκη· τοῖς δὲ σπουδαίοις ἀρί-
 » στας. Καὶ διὰ τοῦτο ὁ τῷ ὄντι βασιλικὸς τὴν ψυχὴν καὶ
 » γνωστικὸς, οὗτος καὶ Θεοσεβὴς καὶ ΑΔΕΙΣΙΔΑΙΜΩΝ, τί-
 » μιον, πεμνὸν, μεγαλοπρεπὲς, εὐνοητικὸν, ἐνεργητικὸν, ἀπάν-
 » των ἀρχηγὸν ἀγαθῶν, κακῶν δὲ ἀναίτιον μόνων εἶναι τὸν
 » μόνον Θεὸν πεπεισμένος. »

Ἐρωτῶ σε τώρα, φίλε μου, ἑ τίνες εἶναι οἱ φαύλας διανοή-
 σεις ἔχοντες περὶ θρησκείας; Ἐγὼ, ὅστις φρονῶ καὶ λέγω,
 ὅ,τι λέγει ἡ Ἱερὰ Γραφή, ὅ,τι λέγουν οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλη-
 σίας, ἡ οἱ κατατρέχοντες ἐβδομηκόνταετῇ σχεδὸν γέροντα
 δι' αὐτά του ταῦτα τὰ φρονήματα; ἑ Τί τοὺς πταίω ἐγὼ, ἐάν,
 ἀντὶ νὰ θυσιάσωσι τὰ πάθη των εἰς τὴν θρησκείαν, ὡς ἀλη-
 θεῖς χριστιανοὶ, σπουδάζωσι νὰ τὴν κάμωσι συνήγορον τῶν
 ἰδίων παθῶν; Ἐάν, ὡς εἰς τὰ ἔθνη ὁ ψεύστης καὶ δολοπλό-
 κος ἔπλασε κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν τὸν Ἑρμῆν, ὁ φονικὸς
 τὸν Ἄρην, παρόμοια καὶ αὐτοὶ, διὰ νὰ καλύψωσι τὴν θηριω-
 δίαν τῆς ψυχῆς των, ζητοῦν νὰ μᾶς πείσωσιν ὅτι ταράσσουσι
 καὶ ταράσσονται κινούμενοι ἀπὸ θεῖον ζῆλον;

Ὅχι, φίλε, μὴ πιστεύσης ὅτι δὲν ἐκατάλαβαν τὴν ἔννοιαν
 τῶν λόγων μου. Ἀλλ' ἐκατάλαβαν ἐν ταυτῷ, ὅτι οἱ λόγοι
 μου ἀποβλέπουσι μάλιστα τοὺς ἐμποδίζοντας τὴν παιδείαν
 τοῦ γένους, ὅχι δι' ἄλλο, πλὴν διότι ἡ παιδεία τοῦ γένους
 ἀνακαλύπτει τὰς γυμνὰς ἀπὸ παιδείαν ψυχὰς των. Καὶ
 παρατήρησε εἰς τίνα καιρὸν κινουσι τὴν ἀντίθεον ταύτην
 ταραχὴν!

Βλέποντες ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἀπήλαυσε τέλος πάντων Πατριάρχην Λόγιον, φιλογενῆ, καὶ ζηλωτὴν τῆς παιδείας, ἐτρόμαξαν, ὡς ἀπὸ πυρκαϊᾶν ἐτοίμην νὰ καταναλώσῃ τὰς μηχανάς των, καὶ ἀνέλαβαν πάραυτα τὸ προσωπεῖον τῆς Ὀρθοδοξίας, ὡς μόνον ὑπόλοιπον ὄργανον καὶ μέσον νὰ σβέσωσι καὶ τὸν ὑπὲρ τῆς παιδείας ἐνεργέστατον καὶ θερμύτατον τοῦ φιλογενοῦς Πατριάρχου ζῆλον, καὶ τὴν ἀσθενῆ τοῦ ἀσθενοῦς ἐμοῦ γέροντος φωνὴν ὑπὲρ τοῦ γένους νὰ πνίξωσιν. Ὡς ἐτόλμησαν νὰ πλάσωσι Θεὸν ὅμοιον αὐτῶν, οὕτως ἤλπισαν νὰ πλάσωσιν οἱ φρενοβλαβεῖς καὶ Πατριάρχην κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν αὐτῶν.

Καὶ συλλογίσου, φίλε, ἐὰν κατὰ δυστυχίαν, εἰς τόπον τοῦ νῦν εὐκλεῶς καὶ εὐτυχῶς πατριαρχεύοντος, εἴχαμεν Πατριάρχην ἀπαίδευτον, ἢ ἀδιάφορον εἰς τὴν παιδείαν τοῦ γένους, ἢ δι' ὀργὴν Θεοῦ, καὶ μισητὴν τῆς παιδείας, εἰς βραχυλογίαν Πατριάρχην ὅμοιον αὐτῶν, συλλογίσου, λέγω, εἰς πόσον ὄνειδος, εἰς πόσον ἐμπαιγμὸν τῶν ἀλλογενῶν ἤθελαν ρίψειν καὶ τὸν κλῆρον, καὶ τὸ ταλαίπωρον ὅλον γένος τῶν Γραικῶν!

« Σὺ μὲν μᾶς πιστοποιεῖς (ἤθελαν μ' εἰπεῖν οἱ παρόντες, καὶ γράψειν οἱ ἀπόντες μου σοφοὶ φίλοι) περὶ τοῦ γένους σου, ὅτι κινεῖται εἰς ἀνάκτησιν τῆς προγονικῆς δόξης, » χειραγωγούμενον ἀπ' αὐτοῦς τοὺς ἱερεῖς του· καὶ ὁμῶς » βλέπομεν, ὅτι σὲ τὸν παρακινοῦντα καθημέραν εἰς τὴν » ἀνάκτησιν ταύτην ἐνοχλοῦσι. » Καὶ ταῦτα μὲν παρὰ τῶν φίλων. Τὰ δὲ τῶν ἐχθρῶν ποῖα; Ὅσα μὲν ἐξέρασαν ἄλλοτε κατὰ τοῦ γένους, καὶ ἰδιαίτερον κατὰ τοῦ κλήρου τῶν Γραικῶν, καὶ ὅσα ἀπολογούμενος ὑπὲρ τοῦ γένους ἀντεῖπα πρὸς αὐτοὺς, τὰ ἐνθυμᾶσαι. Ὅσα δὲ ἤθελαν ἐξεράσειν τώρα, θέλουν εἶσθαι πολλὰ χολωδέστερα, καὶ τόσον εἰς τὸ γένος λυπηρότερα, ὅσον οὐδ' ἀπολογίας πλέον τόπος μένει. Ἡ δι-

δαξέ με σὺ, φίλε, τί ἔχω ν' ἀποκριθῶ, εἴαν τις ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς ἐκφωνήσῃ τὰ πικρὰ ταῦτα λόγια; « Τί μᾶς ζαλίζεις » καθημέραν τὴν κεφαλὴν μὲ τὰ ἐγκώμια τοῦ γένους σου; » Τί κομπάζεις περὶ τοῦ κλήρου τῶν Γραικῶν; Τί τὸν ἐπαι- » νεῖς ὡς προστάτην καὶ ὑπερασπιστὴν τῆς παιδείας; Παῦσε » νὰ μᾶς περιπαίζῃς. Οἱ ἱερεῖς σου δὲν εἶναι ὁποίους ζητεῖς » νὰ παραστήσης· ἀλλ' ἄνθρωποι φοβούμενοι τὸν φωτισμὸν » τοῦ ἔθνους διὰ τὰ κρυπτά των τέλη. »

Εἰς τοιοῦτον ὀνειδισμὸν καὶ ἐμπαιγμὸν παρὰ τῶν ἔξωθεν ἤθελε πέσειν τὸ ταλαίπωρον γένος, διὰ τοὺς μισογενεῖς σχο- λαστικούς, εἴαν ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ δὲν μᾶς ἐχάριζε τοιοῦτον Πατριάρχην, ὁποῖος εἶναι ὁ Παναγιώτατος ἡμῶν Πατήρ. Αὐτὸς καὶ ζῆλον ὑπὲρ τῆς σοφίας τοῦ γένους ὡς οὐδεὶς ἄλλος ἔχει, καὶ φρόνησιν ἱκανὴν νὰ φυλαχθῇ ἀπὸ τὰς παγίδας τῶν μισοσόφων. Καὶ φιλοτιμίαν Ἑλληνικὴν ν' ἀπολαύσῃ, ὅχι μόνον τὴν ἀπὸ τὸ γένος ὅλον χρεωστούμενην τιμὴν καὶ δόξαν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀπὸ τῶν ἀλλογενῶν καλὴν μαρτυρίαν, κατὰ τὴν σοφὴν τοῦ θείου Παύλου συμβουλήν. « Δεῖ δὲ αὐτὸν (τὸν » Ἐπίσκοπον) καὶ μαρτυρίαν καλὴν ἔχειν ἀπὸ τῶν ἔξωθεν » ἵνα μὴ εἰς ὀνειδισμὸν ἐμπέσῃ καὶ παγίδα τοῦ διαβόλου ».

Ἰγίαινε πανοίκιος!

Ὁ φίλος σου

ΚΟΡΑΗΣ.

Ι.

Σεβασμιώτατε Πάτερ!

Ὁ ἀγαπητὸς ἀδελφός μου Θεόφιλος, ὅστις ἠξιώθη νὰ σὲ ἰδῇ αὐτοπροσώπως, καὶ νὰ ἀπολαύσῃ τῆς γλυκείας συνανα- στροφῆς σου, ἡ φήμη καὶ τὰ συγγράμματά σου θαρρόνους

καὶ ἐμὲ, εἰς τὸ δέκατον πέμπτον ἔτος τῆς ἡλικίας μου, νὰ γράψω πρὸς σέ, τὸν κοινὸν παιδευτὴν τῶν τοῦ γένους ἡμῶν παίδων καὶ μειρακίων, ὅστις οὐδὲ τὰ ψελλίσματα τῶν τοιούτων ἀποστρέφεται. Ἀσπάζομαί σε λοιπὸν, Πάτερ σεβασμιώτατε! καὶ διδάσκαλε! τὴν δεξιὰν ἐκείνην καταφιλοῦσα, ἥτις τὴν Ἑλληνικὴν ἐκδίδωσι βιβλιοθήκην, καὶ τοὺς αὐτοσχεδίους συγγράφει στοχασμοὺς, καὶ σέ παρακαλῶ θερμῶς νὰ στείλῃς μὲ τὰ βιβλία τοῦ κοινου, κανὲν γαλλικὸν βιβλίον ἠθικὸν, ἢ καμμίαν μικρὰν ἐγκυκλοπαιδεῖαν διὰ τοὺς παῖδας, διὰ νὰ τὸ μεταφράσω καὶ ἐγὼ, καὶ οὕτω νὰ ὠφελήσω κατὰ τὴν δύναμίν μου, τὸ γένος ἡμῶν. Σὺ δὲ φύλαξ τῆς Ἑλλάδος ἄγγελε! σκέπε τὸν σεβασμιώτατον ἐκεῖνον πρεσβύτην, ὅστις τοσοῦτον τὴν Ἑλλάδα ὑπερφιλεῖ, καὶ διαφύλαττε αὐτὸν ὑγιῇ, διὰ τὴν βελτίωσιν αὐτῆς!

Αὐγούστου 2, 1814, Κυδωνίαις.

ΕὐΑΝΘΙΑ ἢ ἐξ Ἄνδρου.

ΙΑ.

Ἐκ Παρισίων, 28 Ἰανουαρίου, 1815.

Φιλτάτη Θυγάτηρ Εὐανθία!

Ἐπειδὴ πῶς ἄλλως ἔχω νὰ φανερώσω ὅσην μ' ἐπροξένησεν ἀπροσδόκητον χαρὰν ἡ ὠραία σου ἐπιστολή, πλὴν δίδων τὴν ὁποίαν ἤθελα σέ δώσειν ὀνομασίαν, εἰς ἡμὴν ἀληθὴς καὶ γνήσιός σου πατήρ; Φιλτάτη λοιπὸν θυγάτηρ, ἐπαινῶ σου τὴν παιδεῖαν, καὶ μάλιστα τὴν προθυμίαν νὰ τὴν αὐξήσῃς, καὶ νὰ τὴν κοινωνήσῃς εἰς τοὺς ἀπαιδεύτους.

Ἄλλ' ἂν ἀγαπᾷς νὰ τὴν αὐξήσῃς, πρέπει νὰ ἀποφύγῃς τὸν ὅποιον τρέχεις μέγαν κίνδυνον, νὰ μείνῃς καὶ τῶν πλέον

ἐπαιδεύτων ὑποδεεστέρα. Ἄν ὁ ἀδελφὸς καὶ εὐεργέτης σου ἦναι ἀρκετὸς νὰ σέ διδάξῃ καὶ τὸν κίνδυνον καὶ τὰ μέσα τῆς ἀποφυγῆς, δὲν θέλουν ὁμῶς εἶσθαι περιτταὶ οὐδ' ἐμοῦ τοῦ γέροντος αἱ συμβουλαί, ἐὰν ὡς φιλοστόργου πατρὸς παραγγελίας δώσης εἰς αὐτὰς προσοχὴν.

Ἀνάγκη εἶναι πρὸ πάντων, φίλη Εὐανθία, νὰ μὴ σέ λανθάνῃ τί σημαίνει ἡ σοφία. Ὅσα σ' ἐδίδαξε, καὶ ὅσα μέλλει νὰ σέ διδάξῃ ὁ ἀγαπητὸς σου ἀδελφὸς, εἶναι ὄργανα καὶ μέσα τῆς σοφίας, ὅχι αὐτὴ ἡ σοφία. Ἐπειδὴ ὅλα ταῦτα, ἢ καὶ τὰ πλειότερα, δύναται τις νὰ μάθῃ, καὶ μ' ὅλα ταῦτα νὰ μείνῃ ἄσφορος, ἢ μᾶλλον καὶ αὐτῶν τῶν ἀσφύων ἀσφώτερος καὶ ἀπαιδευτότερος. Ἡ ἀληθινὴ σοφία, τέκνον ἀγαπητόν, εἶναι, ὡς τὴν ὠρίζαν οἱ πρόγονοί μας, ἡ ΤΕΧΝΗ ΤΟΥ ΒΙΟΥ.

Καθὼς διὰ νὰ κτίσῃ τις οἶκον, πρέπει νὰ ἦναι οἰκοδόμος, νὰ ράψῃ ἐνδύματα, ράπτῃ καὶ καθεξῆς, ὁμοίως δι' ὅλας τὰς ἀνθρωπίνους χρείας, ὅ,τι θέλει τις νὰ κατασκευάσῃ μὲ τὰς ἰδίας του χεῖρας, ἀνάγκη εἶναι νὰ γνωρίζῃ τὴν τέχνην τῆς κατασκευῆς του. Παρόμοια καὶ διὰ νὰ ζήσῃ τις, ὡς πρέπει, εἰς τὸ ὅποιον ἡ φύσις τὸν ἐγέννησε γένος, ἢ ἡ τύχη τὸν ἐδιώρισε βίου ἐπάγγελμα, πρέπει νὰ μάθῃ τὴν τέχνην τοῦ βίου. Ἡ τέχνη αὕτη δὲν ἀλλάσσει· ἀλλὰ προσδιορίζεται μόνον ἀπὸ τὰς διαφόρους τῆς τύχης, ἢ τῆς φύσεως περιστάσεις, εἰς τρόπον ὥστε ἄλλως ζῶσιν αἱ γυναῖκες παρὰ τοὺς ἄνδρας, ἄλλως πάλιν ἐκ τούτων οἱ Προφέσσορες παρὰ τοὺς πραγματευτὰς, καὶ οὗτοι πάλιν ἀπὸ τοὺς ἰδίως ὀνομαζομένους τεχνίτας· ὅλοι ὁμῶς εἰς τὸν αὐτὸν σκοπὸν τῆς τέχνης τοῦ βίου ἐπιθυμοῦντες νὰ κτυπήσωσιν, ἢ γοῦν νὰ ζήσωσιν εὐδαιμόνως. Ἀλλὰ τὸ εὐδαιμόνως τοῦτο σημαίνει ἐναρέτως· διότι ὅστις ἐλπίζει νὰ εὐδαιμονήσῃ χωρὶς ἀρετὴν, βόσκεται ἀπὸ ματαίας ἐλπίδας, πλανώμενος ἡμέραν ἐξ ἡμέρας, ὥς

νὰ φθάσῃ εἰς τὴν τελευταίαν τοῦ ὥραν, καὶ τότε νὰ καταλάβῃ ὁ ἄτεχνος καὶ ἄτυχος, ὅτι ἔτραξε τὸ στάδιον ὅλον τοῦ βίου χωρὶς τὴν πολύτιμον τέχνην τοῦ βίου. Ἄς ἔλθωμεν τώρα εἰς τὴν ἔρευναν πῶς ἔχει ν' ἀποκτήσῃ τὴν τέχνην ταύτην ἡ καλὴ καὶ ἀγαθὴ Εὐανθία.

Τὴν σεμνότητα καὶ μετριοφροσύνην, ἀναγκαίως ἀρετὰς εἰς ὅλους, ἡ φύσις ὅμως τὰς ὥρισε στολισμὸν τῶν γυναικῶν ἰδιαίτερον. Ἀπόδειξις τούτου εἶναι ἡ καθημερινὴ πείρα καὶ ἡ κρίσις, μὲ τὴν ὁποίαν, συμφώνως ἄνδρες καὶ γυναῖκες, κρίνομεν ὅλοι τοὺς ἔχοντας τὰς τοιαύτας ἀρετὰς, ἢ τὰς ἐναντίας κακίας. Ἀλαζῶν καὶ κομπαστῆς ἀνὴρ ψέγεται ὀλιγώτερον παρὰ γυναῖκα κομπάστριαν. Κατηγοροῦν τὸν ἄσεμνον ἄνδρα ὅσοι ἔχουσιν ἥθη χρηστά· ἀλλὰ γυναῖκα ἄσεμνον καὶ αὐτοὶ οἱ ἄσεμνοι ἄνδρες ἀναγκάζονται νὰ κρίνωσι βδελυκτὴν· ὡς ἐξ ἐναντίας τῆς σεμνῆς καὶ μετριοφρονος γυναικὸς οἱ ἔπαινοι, εἰς τὸν μετριοφρονα καὶ σεμνὸν ἄνδρα γίνονται ἐκθειασμοί. Διὰ τί; διότι ἔλαβεν ἡ γυνὴ παρὰ τὸν ἄνδρα πλείοτερα ἀπὸ τῇ φύσιν βοηθήματα νὰ ᾔναι σεμνὴ.

Τὰ πλείοτερα ὅμως ταῦτα βοηθήματα κινδυνεύουν νὰ ματαιωθῶσιν, ὅχι μόνον ἀπὸ τὴν ἀπάτην τῶν κακῶν παραδειγμάτων, ἐκ τῶν ὁποίων καὶ ὁ φίλος ἀδελφός σου μακρὰν σὲ κρατεῖ, καὶ σὺ ἀφ' ἑαυτῆς εὐκόλον εἶναι νὰ κρατηθῇς, ἐπειδὴ εἶναι ἔξω σου. Ἀλλ' εἶναι τις ἄλλος ἀπατεῶν, Εὐανθία, τόσον πλέον δυσφύλακτος, ὅσον εἶναι ἐσωτερικὸς καὶ σύντροφος ἀχώριστος ἡμῶν, τὸν ὁποῖον ἡ φύσις μᾶς ἀναγκάζει νὰ συναναστρεφώμεθα καθ' ἡμέραν, καθ' ὥραν, κατὰ πᾶσαν ὥρας στιγμὴν. Ἐξεύρεις τίς εἶναι ὁ πλάνος οὗτος; Ἡ ἰδίᾳ μας ταλαίπωρος κεφαλὴ. Καὶ τὸ δυσκολώτερον τῆς ὁπίας ὀλίγον ἀρχήτερα ἔλεγα Τέχνης τοῦ Βίου μέρος εἶναι, νὰ φεύγῃ τις τοῦ πλάνου τούτου τὰς ἀπατηλὰς κολακείας.

Καὶ ἂν δὲν μὲ πιστεύης, ἄκουσε τὰ χρυσᾶ τοῦ χρυσοῦ μας Πλάτωνος λόγια: « Τὸ γὰρ ἐξαπατᾶσθαι αὐτὸν ὑφ' αὐτοῦ » πάντων χαλεπώτατον· ὅταν γὰρ οὐδὲ σμικρὸν ἀποστατῇ, » ἀλλ' αἰεὶ παρῇ ὁ ἐξαπατήσων, πῶς οὐ δεινόν! » Ἡ δυσκολία τῆς φυλακῆς γίνεται τόσον μεγαλητέρα, ὅσον ἔχει προτερήματα πλειότερα ὁ ἀπατώμενος καὶ σπανιώτερα, ἂν καὶ ἔπρεπε νὰ ᾔηται ὅλον τὸ ἐναντίον. Τοῦτο σὲ λέγω, ὅχι διὰ νὰ σ' ἐμποδίσω ν' αὐξήσης τὴν εἰς τὰ μαθήματα προκοπὴν σου, ἀλλὰ νὰ σὲ κάμω προσεκτικωτέραν ἐναντίον τοῦ ἀπατεῶνος.

Ἰδοὺ τί ἐνδέχεται νὰ σὲ λέγῃ κολακεύων καθ' ἡμέραν ὁ Πλάνος. « Εὐανθία, σὺ εἶσαι τοῦ πολλὰ μικροῦ ἀριθμοῦ τῶν » λογίων γυναικῶν, καὶ εἰς τὰς Κυθωνίας, ἴσως ἡ μόνη λογία. » Ἄν πιστεύσης τὰ δολερὰ ταῦτα λόγια τοῦ Πλάνου, αὐτὸς θέλει σὲ κάμειν ν' ἀμελήσης τὸ ἀπ' ὅσα ἐδιδάχθης, ἢ διδάσκεισαι ἀξιολογώτερον μάθημα, τὴν ΤΕΧΝΗΝ ΤΟΥ ΒΙΟΥ. Πρόσεχε, τέκνον, διὰ τοὺς οἰκτιρμούς τοῦ Θεοῦ. Ὅσον εἶναι μεγαλήτερος ὁ κίνδυνος, τόσον πλέον ἄγρυπνος πρέπει νὰ στέκῃς ἐναντίον τοῦ Πλάνου. Ὅσάκις αὐτὸς σὲ κολακεύει μὲ τοιοῦτους σατανικοὺς λογισμοὺς, πρόβαλλε σὺ ἐναντίον του τὸν ἀληθινὸν καὶ φρόνιμον τοῦτον λογισμόν. « Ἡ κοινὴ τοῦ » γένους ἡμῶν δυστυχία μὲ κατασταίνει μίαν τοῦ μικροῦ ἀριθμοῦ. Ἐὰν ἐγεννώμην εἰς τοὺς χρόνους τῆς προγονικῆς λαμπρότητος, ἤθελα εἶσθαι ἢ ἐσχάτη ἴσως τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν καλῶς ἀναθραμμένων γυναικῶν· καὶ ἐπειδὴ ἡ Ἐλ- » λὰς ἄρχισε νὰ αἰσθάνεται τὸν πόθον τῆς λαμπρότητος ταύτης, πιθανὸν ὅτι μετ' ὀλίγας ἐτῶν ἑκατοντάδας, ἂν ᾔητον » δυνατὸν νὰ ἀναβιώσω, θέλω πάλιν λογίζεσθαι μία τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ. » Ὅποια ᾔητον ἢ κατάστασις τῶν προγόνων ἡμῶν, ὅποια θέλει εἶσθαι, σὺν Θεῷ, τῶν ἀπογόνων μας, εἰς τριαύτην σήμερον κατάστασιν εἶναι ἡ φωτισμένη Εὐρώπη.

ὅπου εὐρίσκονται πολλαὶ γυναῖκες στολισμέναι μὲ παιδεῖαν, ἔχι Προφασσόρων ἀδελφαί, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῆς ἐσχάτης τάξεως τῶν πολιτῶν.

Βλέπεις λοιπὸν ἀγαπητὸν τέκνον, ὅτι ἡ παιδεία, ἀντὶ νὰ σοῦ ἐξεπάρῃ τὸν νοῦν, πρέπει νὰ σὲ παρακινήῃ εἰς δοξολογίαν Θεοῦ, πρῶτον μὲν ὅτι σ' ἐγέννησεν εἰς τοιαύτην χρόνου περίοδον, ὅταν ἡ ταλαίπωρος ἡμῶν πατρίς ἄρχισε νὰ αἰσθάνεται τὰ καλὰ τῆς παιδείας· ἔπειτα ὅτι καὶ σ' ἐγέννησεν ἀδελφὴν ἄνδρὸς ἱκανοῦ νὰ σὲ στολίσῃ μὲ παιδεῖαν. Ἡ πλέον ὁμως εὐπρόσδεκτος εἰς τὸν δημιουργὸν δοξολογία (πάλιν σὲ τὸ λέγω) εἶναι νὰ κατευθύνῃς ὅσῃν ἔχεις, καὶ ὅσῃν μέλλεις ν' ἀποκτήσῃς παιδεῖαν εἰς τὴν ἀνωτέραν ὅλων τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν Τέχνην τοῦ Βίου, καὶ νὰ τὴν μάθῃς τόσον καλὰ, ὥστε νὰ ἦσαι καλὴ νὰ τὴν παραδίδῃς μὲ λόγον καὶ μὲ ἔργον, καὶ εἰς τὰς συνηλικιωτίδας σου παρθένους, καὶ, ὅταν σὺν Θεῷ ὑπανδρευθῇς, εἰς τὰ τέκνα σου· διὰ νὰ δείξῃς μὲ ταύτην σου τὴν ἐπιμέλειαν, ὅτι εἶσαι γνήσιον τῆς Ἑλλάδος τέκνον, καὶ νὰ ἐπιταχύνῃς τὸ κατὰ σὲ τὴν ἀναγέννησιν τῆς κοινῆς ἡμῶν μητρὸς καὶ πατρίδος.

Εἰς τὴν ἐξουσίαν σου, φίλη θυγάτηρ, δὲν ἦτον νὰ γεννηθῇς πρὸ πολλῶν, ἢ μετὰ πολλὰς ἑκατοντάδας ἐτῶν, οὐδὲ νὰ ἐξισωθῇς μὲ τὰς παρελθούσας ἢ μὲ τὰς μελλούσας Ἑλληνίδας· εἰς τὴν ἐξουσίαν σου ὁμως εἶναι (μὴν ἀμφιβάλλῃς ὅτι) νὰ ὑπερβάλῃς πολλὰς ἀπὸ τὰς ἀρχαίας, καὶ νὰ μὴ σὲ ὑπερβάλῃ καμμία ἀπὸ τὰς μελλούσας εἰς τὴν Τέχνην τοῦ Βίου, εἰς τὴν ὁποίαν μόνον στηρίζεται ἡ ἀληθὴς εὐδαιμονία, καὶ τῆς ὁποίας βραβεῖον εἶναι ἡ ἀθανασία.

Ταῦτα σὲ λέγει ἀπὸ βάθους πατρικῶν σπλάγχχνων ὁ γηραιὸς Κοραῆς. Ταῦτα μελέτα καθημέραν, ἂν θέλῃς νὰ εὐδαιμονήσῃς ζῶσα, καὶ ν' ἀφήσῃς ἀφίνουσα τὴν ζωὴν, ἀθάνατος.

ἔνομα. Σπούδασε, φίλον θυγάτριον, νὰ κατασταθῇς ὁμοίᾳ τῆς γυναικὸς, τὴν ὁποίαν ἐζήτει ὁ Σολομών· σπούδασε, ἂν ἐρωτᾷ τις εἰς τὸ ἐξῆς, ὡς ἐκεῖνος, « Γυναῖκα ἀνδρείαν τίς » εὐρήσει ; » νὰ τὸν ἀποκρίνωνται οἱ γνωρίζοντές σε » « Τὴν ἐξ » Ἀνδρου Εὐανθίαν. »

Καταγίνου εἰς ἀνάγνωσιν τῶν Ἑλληνικῶν Ποιητῶν καὶ Συγγραφέων, καὶ μάλιστα τῶν κλασσικῶν. Ἀλλὰ καταγίνου ὡς μέλισσα, ἀπανθίζουσα ἀπ' αὐτοὺς ὅ,τι εἶναι χρήσιμον εἰς τὸ μέλι τῆς Τέχνης τοῦ βίου. Ἀναγίνωσκε συχνὰ τὸ συναξάριον τοῦ μεγάλου τῆς Ἑλλάδος καυχήματος, τοῦ Σωκράτους, γραμμένον κομψότερον ἀπὸ τὸν Πλάτωνα, ἀληθέστερον ἀπὸ τὸν Ξενοφῶντα. Εἰς κανὲν ἔθνος δὲν ἐγεννήθη τοιοῦτος καλὸς τεχνίτης τοῦ βίου, ὁποῖος ὁ Σωκράτης. Βιὴν ἀμελῆς τὸν θαυμαστὴν τοῦ Σωκράτους, καὶ δεύτερον Σωκράτην, τὸν Πλούταρχον.

Φρόντιζε μάλιστα, ἂν θέλῃς ν' αὐξήσῃς τὴν εἰς τὰ καλὰ προκοπὴν σου, νὰ μετadίδῃς τοὺς καρπούς της εἰς τὰς συνηλικιωτιδάς σου Παρθένους. Δὲν ἐμπορεῖς τέκνον ἀγαπητὸν νὰ φαντασθῇς, πόσον γρήγορα αὐξάνουσι τὰ φῶτα, ὅταν μετadίδωνται, καὶ πόσῃν ἡδονῇ προξενεῖ εἰς τὰς φιλανθρώπους ψυχὰς ἡ μετάδοσις αὐτῶν. Ὅταν κατὰ δυστυχίαν εὐρεθῇ τις περικυκλωμένος ἀπὸ βαρβάρους, πρέπει νὰ προσπαθῇ νὰ τοὺς φωτίσῃ· ἀλλέως κινδυνεύει νὰ βαρβαρωθῇ αὐτός. Δὲν ἐνθυμοῦμαι τίς τίνα ὀνειδίζει εἰς τὸν Εὐριπίδην, ὅτι ἔχασε τὰ ἦθη του διὰ τὴν μακρὰν μετὰξὺ τῶν βαρβάρων διατριβήν.

« Βεβαρβάρωσαι, χρόνιος ὢν ἐν βαρβάρεις. »

Τὸν ὁποῖον σ' ἐσυμβούλευσα τῆς μελίσσης τρόπον εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν προγονικῶν μας βιβλίων, τὸν αὐτὸν πρέπει, Εὐανθία, νὰ μεταχειρίζεσαι καὶ εἰς τὰ βιβλία τῶν ἀλλογενῶν,

καὶ ἐξαιρέτως τῶν Γάλλων, ἐπειδὴ γνωρίζεις τὴν γλῶσσαν αὐτῶν, ὥστε νὰ ἐπιθυμῇς καὶ νὰ μεταφράσῃς τι καὶ ἀπὸ τὰ Γαλλικὰ συγγράμματα. Βιβλία ἄξια μεταφράσεως εἶναι καὶ πολλὰ καὶ καλὰ. ἄλλ' ὀλίγα ἀπ' αὐτὰ εἶσαι ἀκόμη εἰς κατάστασιν νὰ μεταφράσῃς, καὶ διὰ τὸ νέον τῆς ἡλικίας σου, καὶ διότι δὲν εἶναι πιθκνὸν νὰ ἐξεύρῃς ἀκόμη τὴν Γαλλικὴν γλῶσσαν τόσον καλὰ, ὥστε νὰ μεταφέρῃς τὰ νοήματα τῶν Γάλλων εἰς τὴν γλῶσσαν μας, ἢ ὅποια οὐδ' αὐτὴ ἀκόμη δὲν εἶναι οὐτ' ἀρκετὰ πλουσία, οὔτε ἀρκετὰ τριμμένη νὰ τὰ ἐκφράζῃ, χωρὶς κίνδυνον Γαλλισμῶν. Μ' ὅλον τοῦτο, τέκνον, καὶ αὐτὴ σου ἡ ἐπιθυμία εἶναι πολλῶν ἐπαίνων ἄξια.

Διὰ νὰ κάμῃς λοιπὸν ἀρχὴν, σὺν Θεῷ, σὲ πέμπω τὸ νεωστὶ ἐκδοθὲν κομψὸν ἠθικὸν συγγραμμάτιον ἀπὸ γυναῖκα σοφὴν καὶ σεβάσμιον, τὴν κυρίαν Guisot. Ἄν ὅχι ἄλλο, γυμνάζεσαι καὶ διὰ τῆς μεταφράσεως καὶ εἰς τῶν Γάλλων τὴν γλῶσσαν, καὶ εἰς τὴν μητρικὴν σου. Ἐὰν ὁμως ἐπιτύχῃς νὰ κάμῃς τὴν μετάφρασιν τοιαύτην, ὅποια καὶ νὰ ἀναγινώσκεται μὲ εὐαρέστησιν, τότε θέλεις λάβειν ἀμοιβὴν τῶν κόπων σου τὸν ἐπαινον τῶν ὁμογενῶν, καὶ τὰς εὐλογίας ἐμοῦ τοῦ γέροντος, ὅστις ἀποθνήσκω πλέον εὐχαριστημένος, ἀφοῦ ἶδω ὅτι ἡ παιδεία ἐπροχώρησε καὶ εἰς αὐτὰς τοῦ γένους μας τὰς γυναῖκας.

Ἰγίαινε καὶ πρόκοπτε εἰς τὴν Τέχνην τοῦ Βίου!

Ο εὐχέτης τῆς προκοπῆς σου,

ΚΟΡΑΗΣ.

ΙΒ'.

Ἐκ Παρισίων, 28 Ἰανουαρίου, 1815.

Κύριε Θεόφιλε Καῖρη, τὴν σοφολογιότητά σου
ἀσπάζομαι.

Τὴν ἐπιστολὴν σου, ἑκτῆς Αὐγούστου τοῦ παρελθόντος,

ἔλαβα ὁμοῦ καὶ τὴν ἐπιστολὴν τῶν ἀξιεπαίνων ἐπισατῶν τῆς Σχολῆς σου, καὶ τὴν πρόξενον πολλῆς χαρᾶς εἰς ἐμὲ ἐπιστολὴν τῆς ἀδελφῆς σου.

Τὸ γῆρας καὶ αἱ ἀσχολίαι δὲν μὲ συγχωροῦν ν' ἀποκριθῶ κατὰ τὸ παρὸν πρὸς τοὺς ἐντίμους καὶ πολλῶν ἐπαίνων ἀξιόους ἐφόρους τοῦ γυμνασίου· θέλω τοὺς γράψειν, ὅταν ἐτοιμασθῶσι τὰ ὄργανα. Τὴν πρὸς Εὐαγθίαν ἐπιστολὴν ὅμως δὲν ἔκρινα δίκαιον ν' ἀναβάλω. Ἐπαινῶ πολὺ τὴν ὁποίαν ἔλαβες φροντιδὰ τῆς ἀνατροφῆς της· καὶ ἐπειδὴ ἐπέτυχες τὸν μακαρισμὸν τῶν λαλούντων εἰς ὧτα ἀκουόντων, καὶ δὲν ἐπελέκησες, κατὰ τὴν παροιμίαν, ξύλον ἀπελέκητον, μὴν ἀποκάμης νὰ τὰ πελεκᾷς καὶ νὰ τὸ καλλύνῃς, ἕως νὰ τὸ καταστήσης ἀρμόδιον νὰ ἐμβῇ καὶ αὐτὸ εἰς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ, πολλῆς ἀκόμῃ χρεῖαν ἔχοντος ὕλης, Ἑλληνικοῦ ναοῦ τῶν Μουσῶν. Ἀπὸ τὰ εἰς αὐτὴν πεμπόμενα βιβλία τὸ τῆς Madame Guisot εἶναι, τὸ ὁποῖον κατὰ τὸ παρὸν δύναται νὰ μεταφράσῃ. Συμβούλευέ την μάλιστα νὰ μὴ προσκολλᾶται πολὺ εἰς τὴν κατὰ λέξιν μετάφρασιν, ἀλλὰ μᾶλλον ν' ἀκολουθῇ τὰς ἐννοίας τῆς Συγγραφῆς (ὥς συγχωρηθῇ καὶ τοῦτο, ἐπειδὴ εἶπε παίζων καὶ ὁ Ἀριστοφάνης τῆς Γραμματέως.) Τὸ κατὰ λέξιν φαίνεται πιστότερον· ἀλλ' ἔχει κίνδυνον νὰ εἰσάγῃ εἰς τὴν γλῶσσαν μας Γαλλισμοὺς, ὅταν μάλιστα ὁ μεταφράζων δὲν ἔχῃ τριβὴν οὔτε τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, οὔτε τῆς νῦν Ἑλληνικῆς.

Καλὸν ἦτον νὰ φροντίσῃς καὶ περὶ τοῦ γραμματικοῦ μέρους τοῦ γυμνασίου. Δὲν ἐξεύρω τίς παραδίδει τὴν Ἑλληνικὴν φιλολογίαν. Ὅστις ἂν ᾔναι, συμβούλευσέ τον νὰ μάθῃ τὴν Λατινικὴν γλῶσσαν, ἐὰν δὲν τὴν ἐξεύρῃ. Ὅσοι ἐκ τῶν ἡμετέρων τὴν ἀγνοοῦν, στεροῦνται πολλὰ καὶ καλὰ βοηθήματα εἰς τὴν πελσίαν ἀπόκτησιν τῆς Ἑλληνικῆς.

Εἶπα, ὅτι τὸ γῆρας μ' ἐμποδίζει ν' ἀποκριθῶ κατὰ τὸ

παρὸν πρὸς τοὺς τιμιωτάτους Ἐφόρους· καὶ εἶπα τὴν ἀλήθειαν.
Ὅτι καὶ γηραλαιότερος, καὶ ἐπομένως ἀσθενέστερος εἶμαι,
ἀπ' ὅτι μ' ἀφῆκες, δὲν ἔχει χρεῖαν ἀποδείξεως· ἀλλ' ὅτι καὶ
πλειότερας ὅσων ἐγνώριζες ἔχω τώρα ἀσχολίας, τοῦτο βέ-
βαια εἶναι ἄγνωστον εἰς σέ. Διὰ ταῦτα λοιπὸν ἐμελέτησα νὰ
ἀναβάλω τὴν πρὸς τοὺς Ἐφόρους ἐπιστολήν· ἀλλ' ὅμως
ἐσηκώθη,

Πόλεμος οὐ φατός,

Πρὸς ἐμέ καὶ Θεοῦς,

ἐντὸς τῆς συνειδήσεώς μου. Τὴν ἐπρόβαλα ὁ ταλαίπωρος τὴν
ἀσθενειάν μου· ἀλλ' αὐτὴ ἀδυσώπητος μ' ἀπεκρίθη ὅτι ψευδῶς
καυχῶμαι φίλος τῆς Ἑλλάδος, μὴν ἀποκρινόμενος πάραυτα
εἰς ἐπιστολήν ἀνδρῶν, οἱ ὅποιοι δείχνουν τοσαύτην προθυ-
μίαν διὰ τὴν ἀνόρθωσιν τῆς Ἑλλάδος. Γράφω λοιπὸν καὶ πρὸς
αὐτοὺς, διὰ νὰ κατασιγάσω τῆς συνειδήσεώς μου τὸν ἔλεγχον.

II'.

Ἐκ Παρισίων, 28 Ἰανουαρίου, 1815.

Τιμιώτατοι καὶ πολλῶν ἐπαίνων ἄξιοι διοικηταὶ τοῦ Κυ-
δωνιακοῦ Γυμνασίου, καὶ πρὸ πολλοῦ ἐγνώριζα καὶ ἐθαύμαζα
ἀκούων ἀπὸ τὴν φήμην τὸν ὅποιον ἔχετε ζῆλον τῆς σοφίας·
καὶ τώρα ἡ ἐπιστολή σας μ' ἐδίδαξε πλειότερα παρ' ὅσα ἐκή-
ρυττεν ἡ φήμη. Προθυμούμενοι νὰ δοξάσετε τὴν πατρίδα σας,
στεφανόνετε τὰς κεφαλὰς σας μὲ δόξαν ἀθάνατον, καὶ δεί-
χνετε εἰς ὅλον τὸν κόσμον, ὅτι εἰσθε γνήσιοι ἀπόγονοι τῶν
ἀρχαίων Ἑλλήνων, ἀληθινοὶ καὶ πρᾶγμα καὶ ὄνομα Ἕλληνες.

Ἄν σᾶς ἔλεγα, σεβάσμιοι φίλοι τῆς προγονικῆς δόξης, ὅτι
ἡ ἐπιστολή σας ἀνεκούφισε τὰς ἀσθενείας τοῦ γηραλίου μου
σώματος, ἤθελεν ἴσως σᾶς φανῇ ὑπερβολή· μ' ὅλον τοῦτο

σᾶς λέγω τὴν ἀλήθειαν· τῆς ἐπιστολῆς σας ἡ ἀνάγνωσις ἐπρά-
 ῦεν ὀλίγον τοὺς ποδαγρικούς μου πόνους, καὶ ἤθελεν ἴσως
 καὶ τοὺς θεραπεύσειν ὁλότελα, ἐὰν δὲν ἐμπόδιζε τὸ ἀκατα-
 μάχητον γῆρας.

Παρακίνησιν εἰς τὰ καλὰ χρεῖαν ἀπ' ἐμὲ ν' ἀκούσετε δὲν
 ἔχετε, ἐπεὶ δὴ ἀφ' ἑαυτοῦ σας κινεῖσθε εἰς αὐτά. Καὶ ἂν εἶχετε
 τοιαύτην χρεῖαν, ὁ σοφὸς καὶ καλὸς σας διδάσκαλος, κύρ Θεό-
 φίλος, ἀρκετὸς εἶναι νὰ σᾶς δείξῃ τῆς ἀληθινῆς δόξης τὸν
 δρόμον. Τοῦτο μόνον σᾶς λέγω, καὶ πιστεύσατε τὸν γέροντα
 ὁμογενῆ σας· ὅλαι τοῦ ταλαιπώρου γένους ἡμῶν αἱ δυστυχίαι
 ἀπ' ἄλλην αἰτίαν δὲν ἐγεννήθησαν, πλὴν διότι ἀφήκαμεν τὸν
 δρόμον τοῦτον, καὶ ἐπλανώμεθα οἱ δυστυχεῖς ἕως τώρα εἰς
 τοὺς βράχους καὶ κρημνοὺς τῆς ἀπαιδευσίας.

Ἐπειδὴ λοιπὸν, κατὰ θεῖον ἔλεος, εὐρήκατε τὸν δρόμον,
 τρέχετε τὸν ἀκοπίαστα· καὶ ὅ,τι ἐξοδεύετε διὰ τὸ ἐνδοξον
 τοῦτο πρὸς τὴν παιδείαν ταξείδιον, στοχάζεσθέ το, ὅχι ὡς
 δαπάνην, ἀλλ' ὡς κεφάλαιον διδόμενον εἰς τόκον· τὸν ὅποιον
 δὲν θέλετε ἀργήσειν ν' ἀπολαύσετε καὶ σεῖς, καὶ πλέον ἀκόμη
 τὰ ἀγαπητά σας τέκνα. Τοῦ Κροίσου τὸν πλοῦτον ἂν ἀφήσετε
 εἰς τὰ τέκνα σας, χωρὶς παιδείαν, ὁ πλοῦτος τοῦ Κροίσου θέλει
 τὰ βλάψειν πλέον παρὰ τὴν ἐσχάτην πενίαν· ἂν φροντίσετε
 νὰ τὰ στολίσετε μὲ παιδείαν, ἡ παιδεία μόνη ἀρκεῖ νὰ προ-
 ξενήσῃ εἰς αὐτὰ καὶ τὰ πρὸς ζωὴν χρήσιμα, καὶ τὸν ἀσυγ-
 κρίτως πολυτιμώτερον τῶν ἀργυρίων πλοῦτον τῆς ἀρετῆς.

Ὁ φίλος διδάσκαλός σας θέλει σᾶς εἰπεῖν τί ἐπραξα καὶ
 τί μέλλω νὰ πράξω περὶ τῶν σταλθέντων ἀργυρίων σας. Τὰ
 κατ' ἔτος διορισθέντα 400 γρ. καλὸν εἶναι νὰ τὰ πέμπετε
 πρὸς τὸν ἐν Βιέννῃ τιμιώτατόν μου φίλον κύρ Ἀλέξανδρον
 Βασιλείου. Ἐκεῖνος, κ' ἐγὼ, συμβουλευόμενοι ὁμοῦ, θέλομεν
 φροντίζειν νὰ σᾶς προμηθεύωμεν ἄλλα ἀπ' ἐδῶ, καὶ ἄλλα

Ἐπὶ τὴν Γερμανίαν, ὅσων ἔχετε χρεῖαν βιβλίων. Καὶ χρειάζεσθε ἀκόμη μέγα πλῆθος ἀπ' αὐτά· ἀλλὰ τοῦτο μὴ σᾶς φοβίσῃ, ζηλωταὶ τῆς δόξης τῆς Ἑλλάδος. Ὅλα γίνονται, ὅταν ἀκολουθῆτε μὲ τὸν ὅποιον ἀρχήσατε ζῆλον· ἀργὰ ναὶ, ἀλλ' ὅμως χωρὶς νὰ ἐγκαλέσῃ κανεὶς περὶ τούτου τοὺς Κυδωνιάτας, οἱ ὅποιοι ἐξοδεύοντες ὅ,τι δύνανται, ἐπλήρωσαν καὶ πληρόνουν καθημέραν τὸ πρὸς τὴν πατρίδα χρέος των, καὶ τοὺς ὁποίους ἄμποτε νὰ ἐμιμοῦντο καὶ πολλαὶ πόλεις ἄλλα, πλουσιώτεραι!

Περὶ δὲ τῆς ὁποίας ζητεῖτε εἰκόνας, ἡ γνώμη μου ἦτο νὰ σιωπήσω ὁλότελα· ἀλλ' ἔπειτα συλλογισθεὶς ἔκρινα ὅτι, δὲν εἶναι δίκαιον νὰ μὴ σᾶς ἀποκριθῶ περὶ τούτου. Ἀκούσατε λοιπὸν, φίλοι μου ὁμογενεῖς, τί μ' ἐσυνέβη· μ' ὅλον ὅτι ἡ ἐντροπὴ δὲν εἶναι γεροντικὸν ἰδίωμα, ἐξεκοκκίνησα, μὴ τὴν κοινὴν μας πατρίδα! ὅταν ἦλθα εἰς ἐκεῖνο τῆς ἐπιστολῆς σας τὸ μέρος. Ἡ ταλαίπωρος Ἑλλάς, φίλοι μου, δὲν ἔχει ἀκόμη ἀξίους εἰκόνων ἄνδρας. Εἰς τὴν ἐξουσίαν ὅμως τῶν κατὰ πόλεις προεστώτων εἶναι, νὰ ταχύνωσι τὸν ποθητὸν ἐκεῖνον χρόνον, ὅταν μέλλωσι νὰ γεννηθῶσι καὶ τοιοῦτοι ἄνδρες. Εἰς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἀποβλέπουσι καὶ οἱ κόποι ὅλων ἡμῶν, ὅσοι νομιζόμεθα καὶ ὀνομαζόμεθα σπουδαῖοι, ὅχι νὰ λάβωμεν ἡμεῖς εἰκόνας, ἀλλὰ νὰ φέρωμεν τὴν Ἑλλάδα εἰς κατάστασιν νὰ γεννήσῃ καὶ πάλιν, ὡς ἐγέννα καὶ πάλαι, ἀξίους εἰκόνας ἀνθρώπους. Ἐὰν τοῦτο δὲν σᾶς πληροφορῇ, εἶναι τρόπος ἄλλος, ἀγαπητοί μου Κυδωνιάται, μὴτ' ἐμὲ τὸν ταλαίπωρον γέροντα νὰ κάμνετε νὰ ἐντρέπωμαι, καὶ σεῖς νὰ προξενήσετε καὶ εἰς τὰ τέκνα σας τὴν εὐχαρίστησιν νὰ ἴδωσιν, ὅ,τι εἰς ἐσᾶς δὲν συγχωρεῖ ἀκόμη τῆς Ἑλλάδος ἡ παρούσα κατάστασις νὰ ἴδετε. Ποῖος τρόπος; Καλὴ εἰκὼν νὰ χαλκογραφῇ καὶ νὰ τυπωθῇ χρειάζεται τοῦλάχιστον 300 γρά-

σία. Προσθέσατε τὰ τριακόσια ταῦτα γρόσια εἰς τὰ κατ' ἔτος διορισθέντα τετρακόσια διὰ τὴν αὔξησιν τῆς βιβλιοθήκης σας, καὶ πέμψατέ τα πρὸς τὸν ἐν Βιέννῃ φίλον μου κύριον Α. Βασιλείου. Ἀσυγκρίτως πλειότεραν ὠφέλειαν θέλουν λάβειν τὰ τέκνα σας ἀπὸ τὴν καλὴν βιβλιοθήκην, παρὰ ἀπὸ ἀψύχους εἰκόνας. Ταῦτα σᾶς λέγει, ἀσπαζόμενος ἀπὸ ψυχῆς.

Ὁ φίλος καὶ σπουδαστὴς τῆς εὐδαιμονίας σας.

ΚΟΡΑΗΣ.

ΙΔ'.

Ἐκ Παρισίων, 19 Ἰουνίου, 1819.

Χρηστὴ Εὐανθία!

Εὐλογημένη νὰ ᾗσαι! ἐπειδὴ ζητεῖς εὐλογίαν. Ἐλαβα τὴν μετάφρασιν τοῦ ἐγκωμίου, καὶ σὲ λέγω, Εὐγε! ὄχι διότι εἶναι ἀναμάρτητος, ἀλλὰ διότι τὰ ἁμαρτήματα εἶναι πολὺ ὀλιγώτερα ὅσων ἐφοδούμην διὰ τὴν ἡλικίαν σου. Αὐτὰ εἶναι τὸ πλέον περὶ τὰς λέξεις, τῶν ὁποίων τὴν δύναμιν νὰ ἐκφράσωσιν εἰς τὴν ἡμετέραν γλῶσσαν, οὐδὲ μεταξὺ τῶν ἀνδρῶν εὐρίσκονται πολλοὶ οἱ δυνάμενοι. Ἐκατόρθωσες εἰς πολλὰ μέρη τὸ δυσκολώτερον· ἤγουν ἐφύλαξες τὸν ρητορικὸν τόνον τοῦ συγγραφέως. Μὲ κακοφαίνεται ὅτι ἡ γεροντικὴ ἀδυναμία μου δὲν μὲ συγχωρεῖ κατὰ τὸ παρὸν, ν' ἀναθεωρήσω τὴν μετάφρασιν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους κατὰ λέξιν, διὰ νὰ τὴν δώσω εἰς τοὺς τύπους· θέλω ὅμως σκεφθῆν ὠριμώτερον περὶ τούτου, καὶ σὲ γράφειν τὴν ἀπόφασιν καὶ κρίσιν μου.

Μεταξὺ τῶν ζητηθέντων διὰ σὲ βιβλίων ἀπὸ τὸν ἀδελφόν σου, θέλεις εὐρεῖν καὶ ἓνα Στράβωνα εἰς 4 τόμους, δῶρον ἀπ' ἐμέ. Πλειότερα νὰ σὲ γράψω δὲν ἔχω δύναμιν. Ἐνδυνα-

μοῦ σὺ εἰς τὰ καλὰ καὶ τίμια, καὶ γράφε με τὰς προόδους σου. Ἰγίαινε, τέκνον ἀγαπητόν!

Ὁ εὐχέτης σου

ΚΟΡΑΗΣ.

ΙΕ.

Ἐκ Παρισίων, 19 Ἰουνίου, 1819.

Σοφολογιώτατε κύρ Θεόφιλε!

Μὲ εὐχαρίστησιν ἀνέγνωσα τὴν ἐπιστολήν σου τῆς 3 Φεβρουαρίου, καὶ διὰ τὴν ἀκριβοῇ περιγραφὴν τῆς Κυδώνης, καὶ διὰ τὰς ὁποίας, ἐλεήσας τὸ γῆρας μου, μὲ παρηγορεῖς παρηγορίας. Ὁ χρηστότατος Δόθρας ἀνεχώρησε δύο ἡμέρας πρὶν λάβω τὴν ἐπιστολήν σου.

Τὰ σταλθέντα γρ. 200 διὰ βιβλία τῆς ἀδελφῆς σου ἠλλάχθησαν εἰς φρ. 155, καὶ ἐδαπανήθησαν κατὰ τὴν εἰς τὸ τέλος τῆς παρούσης ἐπιστολῆς σημείωσιν. Παρὰ τὰ βιβλία τῆς σημειώσεως θέλεις εὐρεῖν εἰς τὸ Κιβώτιον τὸν τέταρτον καὶ τελευταῖον τόμον τοῦ Στράβωνος διὰ σέ, τοῦ ὁποίου τοὺς τρεῖς πρώτους πιθανὸν ὅτι ἔλαβες πρὸ πολλοῦ. Ἔτι τὴν ἑκτὴν παράδοσιν τῆς Ἀγγλικῆς ἐκδόσεως τοῦ Θησαυροῦ τοῦ Ἑρρίκου Στεφάνου, καὶ τρεῖς τόμους (25 26 καὶ 27) τοῦ Λεξικοῦ τῆς φυσικῆς ἱστορίας, διὰ τὸ γυμνάσιόν σας. Ἡ παράδοσις τοῦ Στεφάνου ἐπληρώθη φρ. 27 $\frac{7}{10}$, καὶ οἱ τρεῖς τόμοι τοῦ Λεξικοῦ φρ. 26, 25. Ταῦτά συμποσοῦνται φρ. 53, 95, τὰ ὑποῖα παρακάλεσε τοὺς Ἐπιτρόπους (ἀσπασάμενος ἐκ μέρους μου) νὰ ἐμβάσωσιν πρὸς τὸν ἐν Τεργέστη κύριον Ἰάκωβον Ρώταν (καθὼς ἀκόμη καὶ τὴν τιμὴν, ἃν ἔως τώρα δὲν τὴν ἔστειλαν πρὸς τὸν αὐτὸν Κ. Ρώταν, τῶν προσταλθέντων δι' αὐτοῦ, πέμπτῃ παραδόσει τοῦ Στεφάνου,

φρ. 27, 70, καὶ τριῶν τῶμ. 22, 23 καὶ 24 φουσ. ἱστορ. φρ. 26, 25.)

Περὶ τῆς μεταφράσεως τοῦ Φενελῶνος δὲν ἐμπορῶ νὰ μαντεύσω τὰς ἀφαιρέσεις τοῦ φόβου σου· ἐγὼ ἐλπίζω πολλὰ καλὰ ἀπὸ τὴν ἐκδοσιν· κακὸν τί νὰ φοβηθῶ δὲν εὐρίσκω.

Τῶν ἐπιγραφῶν ἡ πρώτη μᾶς διδάσκει ὅτι τῆς Κυδωνίας ἢ Κυδωνίας οἱ κάτοικοι ἐλαλοῦσαν τὴν αὐτὴν διάλεκτον καὶ οἱ γείτονές των Λέσβιοι. Τῆς δευτέρας ἡ διὰ τοῦ ὦ γραφὴ τῆς Ποροσελήνης, καὶ τὸ νομα *Λίτρα*, δείχνουν ὅτι εἶναι ὄχι παλαιὰ, ἀλλὰ τῆς ἐποχῆς τῶν Ῥωμαίων. Ἡ νῆσος ὠνομάζετο Πορδοσελήνη, τὴν ὁποίαν ἔπειτα ὠνόμασαν τινες Ποροσελήνην (χωρὶς τὸ δ), εὐλαβούμενοι τὸ ἄσεμνον τῆς *Πορδῆς*, ὡς λέγει ὁ Στράβων. Ἡ *Λίτρα* εἶναι τῶν Σικελιωτῶν Ἑλλήνων λέξις, ἐκ τῶν ὁποίων τὴν ἔλαβαν καὶ οἱ Ῥωμαῖοι (ὀνομάσαντες αὐτὴν *libra*), καὶ οἱ μεσογειότεροι Ἕλληνες. Οἱ Ἄνδριοι ἐπολιορκήθησαν ἀπράκτως ἀπὸ τὸν Θεμιστοκλέα, ὡς λέγει ὁ Ἡρόδοτος· ἔπειτα ἐξ ἐχθρῶν ἐγένιναν φίλοι τῶν Ἀθηναίων εἰς τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον, καὶ ἐστράτευσαν μ' αὐτοὺς, κατὰ τὸν Θουκυδίδην, πρῶτον κατὰ τῶν Κορινθίων, ἔπειτα συνέπλευσαν καὶ κατὰ τῆς Σικελίας. Πιθανὸν ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ ἀναφέρεται εἰς τὴν πρώτην ἢ δευτέραν ἐποχὴν. Ὁ *Εὐδομίσκος* εἶναι νομίζω, σφάλμα τοῦ ἀντιγράφαντος τὴν ἐπιγραφὴν· ἔπρεπε νὰ ᾔῃ διὰ τοῦ *ἄ* *Εὐδαμίσκος*.

Καλῶς κρίνεις περὶ τῶν δυσκολιῶν τῆς ἐκδόσεως τοῦ Θεοφράστου. Πιθανὸν ὅτι ἐγνώρισες ἤδη τὴν νέαν ἐκδοσιν τῶν Σωζομένων τοῦ φιλοσόφου τούτου, ἀπὸ τὸν κλεινὸν Σνεϊδέρον εἰς τέσσαρας τόμους παχυτάτους· τὴν ἐγνώρισες λέγω διὰ τοῦ Λ. Ἑρμοῦ, εἰς τὸν ὅποιον ἀνέγνωσες τὴν ἐπικρίσιν τοῦ φίλου μου I. K. ἀλλὰ πρέπει καὶ νὰ ἀπο-

κτῆσῃ τὸ γυμνάσιόν σας· διότι ἂν καὶ δὲν ἐκαθαρίσθῃ ἀκόμῃ ἀπ' ὅλα τῆς τὰ ἐλλείμματα, εἶναι ὁμῶς ἀναμφιβόλως ἡ δυνατὴ καλλίστη ἐκδοσις εἰς τὴν παροῦσαν ἐποχὴν, οὐδὲ παρὰ τὸν Σνεϊδέρον ἦτο σήμερον ἄλλος δυνατὸς νὰ ἐκδώσῃ τὸν Θεόφραστον. Εἰπέ με πῶς κρίνεις τὴν ἐπίκρισιν τοῦ I. K.

Τὸν σοφολογιώτατον κύριον Γρηγόριον ἀσπασάμενος ἀπὸ μέρους μου, δὺς τοὺς 4 τόμους τοῦ Στράβωνος, περιεχομένους εἰς τὴν δέσμην N^ο. 5.

Τοὺς Ἐπιτρόπους τοῦ γυμνασίου σας φίλησε ἐκ μέρους μου, διὰ τὴν ὁποίαν δείχνουσι προθυμίαν νὰ κατασχίσωσι τὰ ῥάκη τῆς πατρίδος των, καὶ νὰ τὴν ἐνδύσωσι λαμπρά. Ὑγιαίνειτε καὶ προκόπτετε εἰς τὰ καλὰ, ὡς ἐπιθυμεῖ ὁ θερμὸς εὐχέτης σας.

ΚΟΡΑΗΣ.

ΙΓ'.

29 Ἰουνίου, 1810, Ἐκ Παρισίων.

Μ' ὅλην τῆς κεφαλῆς μου τὴν ζάλην καὶ τρικυμίαν, καὶ ὡς λέγει ὁ Λουκιανὸς, δεκακυμίαν, ἀσυγχώρητον ἔκρινα νὰ μὴ σὲ κοινωνήσω πάραυτα τὴν ἀπροσδόκητον Λοταρίαν, τὴν ὁποίαν μ' ἔπεμψεν ἡ τύχη, ἀμοιβὴν τῆς ἐκδόσεως καὶ μεταφράσεως τοῦ Περί ἀέρων, ὑδάτων κ.λ. τοῦ Ἱπποκράτους. Ἡ πλήρωσις τῆς ἀμοιβῆς μέλλει (μὲ λέγουν) νὰ γένῃ τὸν ἐρχόμενον Νοέμβριον, πάνδημος, ἀπὸ τὰς χεῖρας αὐτὰς τοῦ Αὐτοκράτορος, ἐπὶ θρόνου καθημένου, καὶ περικυκλωμένου ἀπὸ ὅλους τοὺς αὐλικούς, ἀπὸ τὸ πανεπιστήμιον, ἀπ' ὅλας τὰς ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας, ἀπὸ τοὺς διαφόρους πρέσβεις τῶν βασιλέων. Συλλογίσου καλὰ ταῦτα, καὶ παράβαλέ τα μὲ τὴν ἰσθνείαν τοῦ σώματός μου, καὶ μὲ τῆς ψυχῆς μου τὴν ἀτολ-

μίαν, καὶ θέλεις καταλάβειν, ὅτι εἶναι χρεῖα τῶν θέρμαων σου δεήσεων καὶ προσευχῶν, νὰ μὴ γένη εἰς ἐμὲ ἡ ἡμέρα τῆς ἀμοιβῆς, ἡμέρα ἀποπληξίας. Ὅταν λάβω τὴν ἀναφορὰν πρὸς τὸν μέγαν, καὶ κρίσιν τοῦ Πανεπιστημίου περὶ τοῦ *Περὶ ἀέρων* (ὅτι ἀπ' αὐτοὺς ἐζήτησε τὴν κρίσιν τῶν ἀξίων ἀμοιβῆς συγγραμμάτων), θέλω σὲ τὴν πέμψει. Μὲ τὴν ἐδειξε χθὲς τὸ ἐσπέρας ὁ Κλαυέριος τυπωμένην. Τὸ περὶ ἐμοῦ ἄρθρον εἶναι διεξοδικόν, καὶ γέμον ἀπὸ ἐγκώμια τῆς ΣΟΦΟΛΟΓΙΟΤΗΤΟΣ ΜΟΥ. Σχάζω καὶ γελῶ ἐντάμα. Ἄν ᾔται ἀληθῆ τὰ ἐγκώμια, διὰ τί μοῦ κλείουσι τὴν εἴσοδον τοῦ Πανεπιστημίου, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, διὰ τί δὲν τὴν ἀνοίγουν, παρὰ μὲ συνθήκην νὰ ἐξευτελισθῶ πρῶτον, περιερχόμενος τοὺς οἴκους των, καὶ δεόμενος ὡς ψωμοζήτητης τὰς ψήφους των; Ὅχι ποτὲ, μὰ τοὺς ἐν Μαραθῶνι!

30 Ἰουνίου. Ταύτην τὴν ὥραν ἔρχεται πρὸς με ὁ Visconti (εἰς τοῦ Πανεπιστημίου), διὰ νὰ μὲ συγχαρῇ, καὶ μὲ λέγει πρᾶγμα ἄγνωστον πρὸ τούτου εἰς ἐμέ. Ἐκρίθην, φίλε, ἀπὸ Εὐνόμοτον κριτήριον (Jury), συγκροτημένον ἐκ προσταγῆς τοῦ μεγάλου ἀπὸ μέλη τοῦ Πανεπιστημίου. Tant mieux! μήτε χάρις, μήτε προσωποληψία χώραν εἰς τὴν κρίσιν δὲν ἐλάβαν.

Si les honnêtes gens s'avisaient de faire cause commune, leur ligue serait bien forte. Quand les gens d'esprit et d'honneur s'entendront, les sots et les fripons joueront un bien petit rôle. Il n'y a malheureusement que les fripons qui fassent des ligues; les honnêtes gens se tiennent isolés. Mais la probité sans courage n'est digne d'aucune considération, etc. Considérations sur les mœurs de ce Siècle, par Duclos, χρυσοῦν συγγραμμάτιον.

Χωρὶς ἀνάγκην δὲν πρέπει νὰ καταργῇται, ἢ νὰ μεταμορφώνεται λέξεις συνήθους εἰς τὰς ἀκούας τοῦ ἔθνους. Ἡ μεταμόρφωσις πρέπει νὰ γίνεται εἰς τρόπον, ὥστε νὰ μὴ προενῇται σύγχυσις μετ' ἄλλην λέξιν ἢ φράσιν, καὶ ἐπομένως μπιβολογία.

Ἡ μεταμόρφωσις ἢ ἀλλοιώσις τῆς λέξεως πρέπει, ὅσον δυνατὸν, νὰ ᾖ τοιαύτη, ὅποια νὰ παρασταίνη εἰς τὸν ἀκούοντα, χωρὶς δισταγμὸν, τὸ αὐτὸ νόημα, τὸ ὅποιον ἐσυλλάμανε καὶ ὅταν ἄκουε τὴν ἀκόμῃ ἀμεταμόρφωτον λέξιν.

Ἐὰν ταῦτα ᾖναι ἀξιώματα, ὡς ἐγὼ τὰ νομίζω, τὸ *Μεταύριον* εἶναι κάλλιον τοῦ *Μεταύριον*.

Ὅσον τὸ κατ' ἐμὲ, ἂν ἄλλην φορὰν προφέρω τὸ *Μεθαύριον*, *Μεταύριον*,

Ἀπολοίμην καὶ διαπρσισθεῖην, διατμηθεῖην τε λείπαδνα!

Ἄλλ' εἶσαι σὺ ὁ αἵτιος, ὅστις ἀναγκάζεις ἐβδομηκονταετῇ σχεδὸν ταλαίπωρον γέροντα, νὰ μωρολογῇ περὶ πραγμάτων ἐδήλων καὶ ἀνυποτάκτων εἰς θεωρίας! Ναί, φίλε, ἀνυποτάκτων. Ὡς λέγουσι περὶ τοῦ Πλάτωνος, ὅτι εἰς τὸ γῆρας τοῦ ἄρχισε νὰ πιστεύῃ τὴν κίνησιν τῆς γῆς, καὶ ἄλλα τινὰ, τὰ ὅποια νεώτερος ἐγέλα' οὕτως, ὅσον γηράσκω, γίνομαι ἐγὼ Πυρρῶνικὸς ἐξ ἐναντίας περὶ πολλῶν, καὶ μάλιστα περὶ τῆς γλώσσης. Φοβοῦμαι ὅτι ἡ περὶ αὐτῆς. ἐρευνα καὶ φροντίς μὴν ᾖναι ματαιοπονία, καὶ νομοθέται τῆς γλώσσης γένωσιν, ὅσοι οὐτ' ἐξέτασαν οὐτ' ἔμαθαν τίποτε περὶ αὐτῆς:

Ὁ Αἰαντής ὁ γίγας ἐλέφαντας ὁμοιάζει,

Καὶ τὸ πλατὺ σκουτὰρι τοῦ μίαν φάλαγγα σκεπάζει.

Οἱ γλυκύτατοι οὗτοι στίχοι παραβάλλονται εἰς τὴν σημείωσιν μετὰ τὸν ἀηδέστατον τοῦτον τοῦ Ὀμήρου:

Αἶας δ' ἐγγύθεν ἦλθεν, φέρον σάκος ἥτε πύργον.

Καί πάλιν,

« Κ' ὁ Ὀδυσσεὺς εἰ τὰ σφοδρὰ στράτευματά του στράφτει ».

Καὶ ὁ στίχος οὗτος, παρόμοιος τοῦ, qui t'a tâté tes té-
tions, παραβάλλεται εἰς τὴν σημείωσιν μὲ τὸν βδελυκτὸν
τοῦτον στίχον τοῦ Ἀνοήτου Ὀμήρου :

Αὐτὰρ Ὀδυσσεὺς ἦγε Κεφαλλῆνας μεγαθύμους.

ΙΗ.

10 Ιουλίου, 1816.

Εἰς τὰς περὶ Μουσικῆς καινοτομίας, ἂν καὶ νὰ τὰς κρίνω
δὲν ἦμαι καλὸς, τοῦτο μόνον εὐρίσκω κακὸν, ὅτι ἄρχισαν
ἐκεῖθεν, ὅπου ἔπρεπε νὰ τελειώσωσιν. Ὁμοιάζουσι τὸν φθι-
σικὸν, ὅστις, κατὰ τὸν Πλούταρχον,, ἐσυμβουλευέτο τὸν ἰα-
τρὸν τοῦ διὰ παρωνυχίδα τοῦ δακτύλου, κ' ἔλαβεν ἀπόκρισιν
τὸ « Οὐκ ἔστι σοι περὶ παρωνυχίας » Mon cher ami, il ne
s'agit d'un mal d'aventure. Δὲν εἶναι ἀκόμη καιρὸς περὶ
τερερισμάτων· ἔπρεπε ν' ἀρχίσωσιν ἀπὸ τὴν μουσικὴν τῆς
κεφαλῆς, καὶ αὕτῃ ἤθελ' ἐξ ἀνάγκης φέρειν καὶ τὴν μουσικὴν
τῆς φωνῆς.

Μόνος σὺ μὲ κάμνεις μακρομωρολόγον, καὶ φοβοῦμαι ὅτι
μὲ μαγεύεις. Ἡ τέχνη τοῦ γράφειν εἶναι τὸ τελευταῖον βῆμα
τοῦ πολιτισμοῦ, οὐδὲ γεννᾶται κατὰ δυστυχίαν εἰς ὅλα τὰ
πολιτισμένα ἔθνη ἀδιαφόρως. Πῶς εἶναι λοιπὸν δυνατὸν ἡμεῖς
οἱ ἀρχαριοὶ τοῦ πολιτισμοῦ, νὰ μεταβῶμεν πάραυτα ἀπὸ τὸ
ῥφος τοῦ Χρονογράφου καὶ τῆς Ἀμαρτωλῶν σωτηρίας, ἢ
καὶ τὸ χειρότερον τῶν δύο, τὸ ῥφος τῶν Ἀττικῶν σχολασικῶν
μας, εἰς τὸν ὀρθὸν χαρακτῆρα τῆς ἐκφράσεως τῶν ἐννοιῶν!

Εὖγε καὶ ὑπέρευγε! ὅσα μ' ἀναγγέλλεις διὰ τὸν Ε. Τοῦτο μόνον δὲν εἶναι ἄξιον τοῦ εὖγε, ὅτι μοῦ τὰ ἐκράτεις ἕως τῶρα κρυφά. Εὖγε! ἀκόμη καὶ διὰ τὴν ὁποῖαν ἔχεις ἀπόφασιν νὰ τὸν στείλῃς εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὅσα ἐξεύρει εἶναι πολλὰ διὰ τὴν ἡλικίαν του. Πρόσεχε ὅμως, φίλε, νὰ μὴ γίνωνται ὑπέρπολλα· ὅτι συμβαίνει καὶ εἰς τὴν κεφαλὴν ἀνάλογόν τι μὲ τὸ συμβαῖνον εἰς τὸν στόμαχον. Ὅταν τούτου τὴν δύναμιν ὑπερβαίνωσι τὰ βρώματα, δὲν τρέφουσι πλέον, ἀλλὰ γεννῶσι κακοχυμίας. Καὶ αἱ κακοχυμιαί τοῦ νοῦ, ὅταν μάλιστα ἀρχίσωσιν ἀπὸ τὴν ἀπαλὴν ἡλικίαν, γίνονται πλέον δυσθεράπευτοι παρὰ τὰς κακοχυμίας τοῦ σώματος. Βάλλε λοιπὸν μεταξὺ τῆς σπουδῆς τοῦ καλλίστου καὶ ἀρίστου νέου, καὶ τὰς ὁποίας ὁ Πλάτων παραγγέλλει ἀβλαβεῖς ἡδονάς, αἱ ὁποῖαι καὶ τὴν πέψιν τῶν μαθημένων εὐκολύνουν, καὶ τὴν κεφαλὴν ἐνισχύουσιν εἰς τὰ μέλλοντα μαθήματα. Στεῖλέ τον λοιπὸν ἀγαθὴ τύχη! εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἄμποτε καὶ αἱ θυγατέρες σου νὰ ἔβλεπαν, καὶ πρὸς ὀλίγον, τὴν πατρῶαν γῆν! Διότι, φίλε, ἂν αἱ περιστάσεις μᾶς ἀναγκάζωσι, καμμίαν πορὰν, νὰ φωλεύσωμεν μεταξὺ τούτων, εἶναι νομίζω χρέος νὰ μὴν ἀποξενώνωμεν παντάπασι τοὺς νεοσσοὺς ἀπὸ τὴν πατρικὴν μας φωλεάν.

ΙΘ'.

21 Νοεμβρίου, 1816.

Εὐρισκόμεθα ἀκόμη εἰς τὰ πρῶτις στοιχεῖα τῆς ἀναγεννήσεως ἢ ἀναφωτίσεώς μας· ἀπ' ὅ,τι κάμνομεν, καλῆτερα νὰ κόμωμεν, χρειάζεται θαῦμα· ἀλλ' οἱ εὐτυχεῖς ἐκεῖνοι χρόνοι τῶν θαυμάτων, ὅτε μὲ μόνην τὴν ἐπίθεσιν τῶν χειρῶν διεδίδοντο χαρίσματα γλωσσῶν, προφητείας, καὶ πάσης σοφίας,

επέρασαν, οὐδὲ θέλουν ἐπιστρέψειν πλέον. Τώρα χρειάζοντα ἰδρῶτες ἀκάματοι, συνωδευμένοι μετὰ Γνωθὶ σαυτόν.

Παρακαλῶ τὸν φίλον Π. νὰ μὴ κρίνῃ περὶ πραγμάτων τὰ ὅποια νὰ ἐρευνήσῃ ἀκριβῶς δὲν τὸν ἐσυγχώρησε τὸ ἐπάγγελμα του. Βεβαίωσέ τον, ὅτι μ' ὅλον ὅτι ἐδαπάνησα μέρος τι τῆς ζωῆς μου εἰς τῶν τοιούτων τὴν ἔρευναν, ὁμολογῶ (χωρὶς ὑπόκρισιν μετριοφροσύνης) ὅτι ὅσα εἶπα, λέγω, καὶ θέλω εἰπεῖν εἰς τὸ ἐξῆς, εἶναι καὶ εἰς ἐμὲ αὐτὸν ἀθέβαια. Ἐνδέχεται νὰ ᾔῃ καλὰ, ἐνδέχεται νὰ ᾔῃ καὶ ἐσφαλμένα. Ἄλλ' εἴαν κατὰ δυστυχίαν ᾔῃ ἐσφαλμένα (καὶ τὸ σφάλμα θέλει εἶσθαι τοῦ Διονυσίου τοῦ Ἀλικαρνασσεῶς, μεγάλου Κριτικοῦ ὅχι ἰδικόν μου), φρονιμωτέραν ἄλλην συμβουλὴν εἰς τὸ ἔθνος νὰ δώσῃ τις δὲν ἔχει, παρὰ τὴν συμβουλὴν τοῦ χυδαῖσμοῦ ἡγουν, « νὰ γράφῃ καθὼς μιλεῖ, καὶ νὰ μὴ γυρεύει νὰ σιάσῃ τὴν γλῶσσαν ὅπου ἔλαβεν ἀπὸ τοὺς γονιούς του » ἐπειδὴ αὕτη εἶναι καὶ γλῶσσα τοῦ περισσοτέρου μέρους τοῦ ἔθνους, γλῶσσα τὴν ὁποίαν μεταχειρίζονται οἱ ἀπόστολοι τῆς Δυτικῆς ἐκκλησίας, ὅσakis διδάσκουσι τοὺς ἀπαιδεύτους νησιώτας Γραικοὺς· καὶ βλέπεις πόσους ἔσυραν εἰς τὸν Παπισμὸν, μεταχειριζόμενοι τὴν γλῶσσαν τοῦ ἔθνους· ἂν ἐμεταχειρίζοντο τὴν γλῶσσαν, τὴν λέγουσαν αὐθις, ἀντὶ τοῦ *πάλιν*, καὶ ἐπιτρέπω, ἀντὶ τοῦ συγχωρῶ, καὶ ἀπλῶς τὰ μακαρόνια, ὅεν λέγω τοῦ Π. (ποῖαν ἰσχὺν ἔχει εἰς τὰ τοιαῦτα ἡ μαρτυρία τοιοῦτου παχυδέρμου ἀνδρός;) ἀλλὰ τοῦ ὄντος σοφοῦ καὶ δοξάσханτος ὅπωςδῆποτε τοὺς ὁμογενεῖς Ε, κανεῖς δὲν ἤθελε τοὺς ἀκούσειν.

Κ'.

XI Φεβρουαρίου, 1817.

Ἐγὼ, φίλε μου, εἶμαι τῶρα εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν καὶ κα-
τάστασιν τῶν καραβοκυρίων, οἱ ὅποιοι πλησιάζοντες τὸν
λιμένα, περιμαζεύουσι τὰ πανία των. Βλέπω πλησίον τὸν
λιμένα, καὶ αἰσθάνομαι τὴν ὁσμὴν τῆς γῆς, ἣτις ἔχει νὰ
καλύψῃ τὸ σαρκίον μου.

ΚΑ.

Ἐκ Παρισίων, 4 Ἰανουαρίου, 1815.

Αἱ δυστυχίαι εἶναι τῆς ἀρετῆς ἢ παλαίστρα, εἰς τὴν
ὁποίαν διακρίνεται ὁ ἀνδρεῖος ἀπὸ τὸν ἀνανδρον ἀθλητὴν.
! Πότε ἄλλοτε ἔχει τις νὰ δείξῃ μὲ πλειοτέραν βεβαιότητα,
ὅτι εἶναι φρόνιμος, ἂν δὲν τὸ δείξῃ εἰς τὴν συμφορὰν του;
Τὸ νὰ συμβουλεύῃ τις τὰ καλὰ δὲν χρειάζεται μεγάλην γνῶ-
σιν· τὸ νὰ τὰ ἐργάζεται, ὅταν ἡ χρεῖα τὸ καλέσῃ, εἶναι μόνως
ἀνδρείας καὶ φρονίμου ψυχῆς προτέρημα.....

Καὶ νὰ σ' ἐξομολογηθῶ γεροντικὴν ἀσθένειαν, ἢ μᾶλλον
μωρίαν: ἐπιθυμῶν κατὰ πάντας τρόπους νὰ φημίζω εἰς τοὺς
ἀλλογενεῖς τῆς πατρίδος τὰ προτερήματα, καὶ μὴν ἔχων
ἀκόμη ἀληθῆ προτερήματα καὶ καλὰ νὰ δείξω εἰς αὐτοὺς,
καταφεύγω εἰς τὰς ἀρετὰς τῆς γῆς καὶ τοῦ κλίματος, καὶ
εὐρίσκω ὀλίγην παρηγορίαν, ὁ ταλαίπωρος, τῆς λύπης μου,
δείχνων εἰς αὐτοὺς ἀντὶ ἀνδραγαθιῶν, ἀμπελαγαθίας καὶ
συκαγαθίας.

Ὡ πόσον γλυκυτέρα τῶν Ἑλληνικῶν ὀπωρῶν, καὶ εὐτυχε-
στέρα ἔτους ἀρχὴ ἢ θελεν εἶσθαι δι' ἐμέ, διὰ σέ, δι' ὅλον ἡμῶν
τὸ γένος! ἂν, ἀντὶ τῶν Κλαζομενίων σταφίδων, ἐδυνάμεθα
νὰ εἴπωμεν εἰς τοὺς ἀλλογενεῖς, ὅτι αἱ γεννήσασαι ποτὲ τὸν

φιλόσοφον Ἀναξαγόραν Κλαζομεναί, δὲν ἔπαυσαν νὰ γεννῶ-
 σιν ἄνδρας λογίους, ὡς δὲν ἔπαυσαν νὰ γεννῶσι σταφίδας
 θαυμαστάς! Ὑπομονή· δὲν θέλομεν μείνειν πάντοτε περι-
 ρισμένοι, καὶ ὡς ποντικοὶ προσκολλημένοι, εἰς σῦκα καὶ στα-
 φίδας. Ὅλον ἐν ἐνεργεῖται τῆς Ἑλλάδος ἡ μεταμόρφωσις·
 ἀλλὰ τῆς εὐτυχοῦς ταύτης μεταβολῆς ἐγὼ μὲν βλέπω τὴν
 αὐγὴν τώρα, ὅταν πλησιάζω εἰς τὰς σκοτεινὰς πύλας τοῦ
 θανάτου. Ἄμποτε νὰ ἴδῃς σὺ, φίλε, τὴν λαμπρὰν καὶ ἀνέφε-
 λον ἡμέραν ἐκείνην, ὅτε αἱ συκαγαθαὶ καὶ ἀμπελαγαθαὶ
 θέλουν δώσῃν τὸν πρῶτον τόπον εἰς τὰς Γραικαγαθίας!

Δὲν ἶδα ἀκόμη τὰ εἰδύλλια. Ἄν ἄρεσαν σὲ καὶ τὸν Ἀλέ-
 ξανδρον, καλὸν σημεῖον, ἐπειδὴ ἔχετε καὶ οἱ δύο ὁσφρησιν
 καλὴν. Ὅποια καὶ ἂν τὰ εὖρω, θέλω τὰ κρίνειν καλὰ διὰ
 τοῦτο μόνον, ὅτι ἀποδείχνουσι βρασμὸν γενικὸν τῶν Ἑλλη-
 νικῶν κεφαλῶν· καὶ τοῦτο εἶναι τὸ ἀναγκαιότερον καὶ εὐτυ-
 χέστερον κατὰ τὸ παρόν. Ὁ βρασμὸς φυσικὰ καταρχὰς νο-
 στιμώτατα βρώματα νὰ ἐψήσῃ δὲν εἶναι δυνατόν· καλὸν εἶ-
 ναι ὅτι ἄρχισε, καὶ ὁ ἐξαφρισμὸς του θέλει ἐξάπαντος ἀφή-
 σαι καθαρὸν τὸν Ἑλληνικὸν καὶ νόστιμον ζωμόν. Ὁ ἐξαφρι-
 σμὸς οὗτος ὅτι ἐνεργεῖται καθ' ἡμέραν, πλὴν τῶν σχολαστι-
 κῶν, τῶν ὁποίων τὰ ψυχάρια εἶναι ζυμωμένα μὲ χολήν, ὅλοι
 τὸ αἰσθάνονται. Τὸ μέγα μέσον, ἢ ἂν θέλῃς, ἡ μεγάλη κου-
 τάλα, ὁ Α. Ε, ἄρχισε νὰ λαμβάνῃ τὴν ὁποίαν πρὸ πολλοῦ
 ἐπεθύμουν μορφὴν. Ὅσοι λοιπὸν ἀπὸ σᾶς ἐπιθυμεῖτε εἰλικρι-
 νῶς τὴν ἀναγέννησιν τῆς ταλαιπώρου πατρίδος, πρέπει ὅχι
 μόνον νὰ μὴν ἐμποδίσετε τὴν παῦσιν τοῦ θεοῦ τούτου μέσου,
 ἀλλὰ νὰ συνδράμετε εἰς τὴν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τελειο-
 ποίησιν αὐτοῦ. Ολίγας ἡμέρας ἔχω ἀκόμη νὰ ζήσω· ὅθεν
 παρακαλῶ μὲ δάκρυα (ὅχι διὰ τὸν θάνατον, ἀλλὰ διὰ τὸν
 φόβον μὴν ἀποτύχετε σεῖς τὸ ποθούμενον) καὶ σὲ καὶ τοὺς

ὁμοίους σου, νὰ κρίνετε τὸν Α. Ε. ὡς τὸ μέγα σας κανόνιον, μὲ τοῦ ὁποίου τὰς φλόγας μέλλετε νὰ κατακαύσετε τὸ πολύμορφον καὶ πολυκέφαλον θηρίον τῆς ἀπαιδευσίας, καὶ νὰ..... Ἀπὸ τὸ γυμνάσιον τῆς Χίου ἐλπίζω πολλὰ καὶ μεγάλα καλὰ, ὅχι μόνον διότι κυβερνᾶται ἀπὸ διδασκάλους σοφοὺς καὶ Σωκρατικούς, ἀλλ' ὅτι καὶ κατὰ θείαν πρόνοιαν ἐφυτεύθη εἰς πόλιν ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι ἔμαθαν, παίζοντες καὶ γελῶντες, νὰ κατορθώωσι τὰ σπουδαῖα.

ΚΒ΄.

Τῆς ἀνατροφῆς τὸ ἔργον δικαίως σὲ βάλλει εἰς μερίμνας· διότι εἶναι, μὰ τὴν ἀλήθειαν, ἔργον πολλὰ δύσκολον καὶ πολλῆς ἀγρυπνίας χρεῖαν ἔχον. Δὲν εἶναι τόσον ἡ ἔλλειψις τῶν βιβλίων τὸ αἴτιον τῆς δυσκολίας, ὅσον ἡ ἔλλειψις τῆς μεθόδου, καὶ ἀνθρώπων ἐπιτηδεύων νὰ μεταχειρισθῶσι τὴν μέθοδον. Τριάκοντα χρόνοι εἶναι ἀποῦ ἤλθεν ἐξεπίτηδες ἀπὸ τὴν Λόνδραν Ἀγγλος τις, Κροῖσος τὸν πλοῦτον, (δὲν ἐνθυμούμαι τ' ὄνομά του) διὰ νὰ μὲ μετοικήσῃ δι' ἀνατροφὴν μονογενοῦς υἱοῦ του, μὲ ὑπόσχεσιν ἀμοιβῆς ἀδράς καὶ ἰσοτιμίας ἀδελφικῆς· καὶ τὴν ἀπέβαλα, καταφρονήσας καὶ τὰς μέμφεις τοῦ Βιλλοισῶνος, ὅστις δὲν ἔβλεπεν ἄλλο παρὰ τὴν μέλλουσαν τύχην μου. Ἄν εἶχα υἱόν, δὲν ἦθελ' ἀναδεχθῆν τὴν ἀνατροφὴν του, πλὴν διὰ τὴν ἀπὸ ἔλλειψιν ἄλλου ἀνάγκην. Τοῦτο σὲ λέγω, ὅχι διὰ νὰ σὲ ἀπελπίσω, ἀλλὰ διὰ νὰ ἀκομήσω τὴν ἀγρυπνίαν σου. Σπούδασε μάλιστα τὴν ἀνατροφὴν τοῦ στήθους, ἥτις μόνη μορφώνει τοὺς ἀληθεῖς ἄνδρας καὶ τὰς ἀνδρείας γυναῖκας, παρὰ τὴν ἀνατροφὴν τῆς κεφαλῆς, ἀπὸ τὴν ὁποίαν πλάσσονται οἱ καταχρηστικῶς ὀνομαζόμενοι χρηστοὶ οὔτοι καὶ ἐράσμιοι (aimables) καὶ κομποὶ ἀν-

δριαντίσκοι. ἔχε καὶ τοῦτο εἰς τὴν μνήμην σου, ὅτι ἡ ἀρετὴ εἶναι πράγμα ἐθιστὸν καὶ ἀποκτᾶται, ὡς ὅλα τὰ ἀποκτώμενα, ἀπὸ μακρὰν συνήθειαν, ἥτις καταντᾷ εἰς ἕξιν καὶ σχεδὸν εἰς δευτέραν φύσιν. Ἀλλὰ τὸ ἔθος τοῦτο πρέπει ν' ἀρχίσῃ μ' αὐτὴν τὴν νηπιώδη ἡλικίαν. Καθὼς, ὅστις συνειθίσῃ παιδιοῦθεν τὸν καφὲν, ἢ τὸν βρωμισμένον ταβάκον, κρίνει τὴν στέρησίν του μεγάλην δυστυχίαν, ἀπαράλλακτα, φίλε μου, καὶ ὅστις συνειθίσῃ ἀπὸ μικροῦ νὰ χαίρῃ εἰς τὰ δίκαια, καὶ νὰ ἀγανακτῇ εἰς τὰ ἀδίκαια, τὴν αὐτὴν ἕξιν καὶ συνήθειαν θέλει ἔχει καὶ ὅταν φθάσῃ εἰς ἀνδρικήν ἡλικίαν. Ἀλλὰ διὰ νὰ ζυμωθῇ μὲ τοιαύτην ἕξιν τὸ παιδίον, πρέπει νὰ ᾔναι περικυκλωμένον ἀπὸ χρηστὰ παραδείγματα, καὶ μακρυσμένον, ὅσον δυνατόν, ἀπὸ κακοῦς λόγους καὶ κακὰς πράξεις. Δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι προσέχεις εἰς τοῦτο ὡς εἰς ἡθικὴν παρθενίαν. Εἰς τὸν καιρὸν τῆς Γαλλικῆς πολιτικῆς ταραχῆς παρετηρήθη καὶ τὸ ἀξιοσημεῖωτον τοῦτο· ἀπὸ τοὺς σφάζοντας ἀδίκως, οἱ πλείότεροι ἦσαν ἀπὸ τὸ αἵματηρὸν ἐπάγγελμα τῶν κρεωπωλῶν· συνειθισμένοι παιδιοῦθεν νὰ σφάζωσι πρόβατα καὶ μοσχάρια, δὲν ἔκαμναν πλέον διαφορὰν μεταξὺ λαίμοῦ ἀνθρωπίνου καὶ λαίμοῦ κτήνους. Ἄν θέλῃς καὶ παράδειγμα νεώτερον, στρέψε τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν Ἀναθραμμένος εἰς κλοπὰς καὶ φόνους, πῶς δύναται ὁ ταλαίπωρος ν' ἀποσπάσῃ ἀπὸ τὴν ψυχὴν του τὰ τόσον καλὰ μαθήματα; Πῶς θέλεις νὰ ὑποταχθῇ εἰς νόμους, ὅστις ἐβύζασε τὴν ἀνομίαν μὲ αὐτὸ τὸ μητρικὸν γάλα;

ΚΓ'.

Ἐκ Παρισίων, 19 Ἰουλίου, 1818.

Ναὶ, φίλε, χωρὶς ζημίαν! Βλέπω τὸν ὄργασμὸν τῶν πνευμάτων, ὅχι πλέον καθημέραν, ἀλλὰ κατὰ πᾶσιν στιγμὴν

αὐξάνοντα τόσον, ὥστε ἤρχισα νὰ φοβοῦμαι, ὅχι μὴ φωτισθῇ τὸ γένος, ἀλλὰ μὴ, πρὶν ἀποκτήσῃ φῶτα ἀρκετὰ, κεφαλὰί τινες ἐνθουσιαστικαὶ ἐπιχειρίσωσι, πρὸ τοῦ πρέποντος καιροῦ, τὴν συντριβὴν τοῦ ζυγοῦ, καὶ γένη ἡ ἐσχάτη πλάνη χειρὼν τῆς πρώτης. Ὁ ὀργασμὸς, ἀντὶ νὰ μετριασθῇ, πρέπει ὁμῶς ὅλον ἐν νὰ ριπίζεται ἀπὸ τοὺς φιλογενεῖς. Τοῦτο μόνον ἐχρειάζετο, νὰ προνοῶσιν οἱ ριπίζοντες ἐν ταύτῳ καὶ τῆς φλογὸς τὴν διεύθυνσιν, ὥστε νὰ θερμαίνεται τὸ γένος, χωρὶς νὰ καίεται, ἢ, κατὰ τὸ θαῦμα τῆς βίας, νὰ καίεται χωρὶς νὰ κατακαίεται. Ἐγὼ περὶ τούτου τινὰς στοχασμούς· ἀλλ' ἐγήρασα ὁ ταλαίπωρος, καὶ δὲν μοῦ ἔμεινεν ἄλλο πλὴν φιλή καὶ ἄκαρπος προθυμία. Ὅπως ἂν ᾔηναι, ἐπειδὴ γράφω πρὸς φίλον ἄνδρα, εὐλογον ἔκρινα νὰ σὲ κοινωνήσω καὶ τὰς ἐλπίδας καὶ τοὺς φόβους μου, μὲ ἐλπίδα ὅτι θέλεις τὰς κοινωνεῖν εἰς τοὺς ὁμοίους σου πρὸς ὠφέλειαν τῆς πατρίδος.

ΚΔ'.

Τὰ τοιαῦτα, φίλε, δὲν ἔχουν θεραπείαν ἐν ὅσῳ λείπει ἡ παιδικὴ ἀνατροφή ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα· καὶ θέλει λείπει ἐν ὅσῳ βασιλευόμεθα ἀπὸ Τύραννον. Οἱ νέοι μας ἀφίνουν τὴν πατρίδα κακῶς ἀναθρεμμένοι, καὶ κολοβωμένοι τὰς ψυχὰς ἀπὸ τὴν τρυφὴν, ἂν ᾔηναι ἀπὸ δυνατῶν οἴκους, καὶ τὴν καταφρόνησιν πάσης ἰσονομίας καὶ εὐνομίας, ἢ ἀπὸ τὴν βαναυσίαν, ἂν ἐγεννήθησαν ἀπὸ βαναύσους. Αἱ ἐπιστῆμαι εἰς τοιαύτας ψυχὰς γίνονται φυσικὰ ὅπλα εἰς μωρῶν ἢ μαινομένων χειρᾶς, μὲ τὰ ὅποια κτυποῦν τυφλὰ ὄντινα ἀπαντήσωσιν, οἱ μὲν, ἐπιθυμοῦντες νὰ ἔχωσι τὴν αὐτὴν ὑπεροχὴν, τὴν ὁποίαν εἶχαν εἰς τὴν πατρίδα διὰ τὸν πλοῦτον ἢ τὴν δύναμιν· οἱ δὲ βάνουσοι, ἐκδικούμενοι διὰ τὴν ὁποίαν ἐδοκίμαζαν καταφρόνησιν ἀπὸ τοὺς

ὑπερέχοντας, ὅχι κατ' αὐτῶν τῶν ὑπερεχόντων μόνων, ἀλλὰ κατὰ παντός, ὅστις κατὰ δυστυχίαν του τοὺς ἀπαντήσῃ.

ΚΕ.

Σὺ τὸν ἐπαινεῖς δικαίως, καὶ τὸν ἐπήνεσα κ' ἐγὼ διὰ τὴν ἕως τῶρα φρόνιμον διαγωγὴν του. Ἀλλὰ τὸν ἐπήνεσα μὲ τρόπον, ὥστε νὰ τὸν δώσω καὶ νὰ καταλάβῃ ἐν ταύτῳ, ὅτι προσμένω τὸ τέλος, διὰ νὰ μεταβάλω τοὺς ἐπαίνους εἰς μακαρισμούς. Διότι, φίλε μου, δὲν σὲ λανθάνει ὅτι ἄλλο εἶναι ἔπαινος, καὶ ἄλλο μακαρισμός. Αὐτὸς τρέχει ἀκόμη τὸ πολὺ δεινὸν στάδιον ἐνόςφω τρέχει, ἐπαινεῖται, διότι ἕως τῶρα οὐδ' οἱ ἐχθροὶ του τολμοῦν νὰ εἴπωσιν ὅτι ἔτρεξε κακὰ. Ἐπὶ ἄλλο γίνεσαι σὺ ἐγγυητὴς, ὅτι θέλει τρέξειν καὶ μέχρι τέλους εὐτυχῶς καὶ μακαριστῶς; Ἐγὼ βέβαια δὲν ἐγγυῶμαι οὐδὲ τὸν Σωκράτην, ἂν τὸν ἴδω τρέχοντα, πρὶν τελειώσῃ τὸν δρόμον του. Χρειάζεται ὁ ἄνθρωπος ἐνίσχυσιν ἀληθινῶν φίλων, διὰ νὰ νικήσῃ καὶ τὰ κοινὰ εἰς ὅλους μας πάθῃ, καὶ νὰ φράξῃ καὶ τὰς ἀκοάς του εἰς τῶν ἐντοπίων καὶ ξένων κολάκων τὰς φαρμακερὰς εὐφημίας. Εἰς ταύτην τὴν ἐνίσχυσιν ἀποβλέπουν αἱ ἐπιστολαί μου, καὶ διὰ νὰ ἐπιτύχω τὸν σκοπὸν, συμφέρει νὰ τὰς γνωρίζῃ μόνος αὐτὸς ἐωσοῦ ζῶ. Ἀφοῦ κλείσω τοὺς ὀφθαλμούς, ἐπαρκαλέσα τὸν Φ. νὰ τὰς ἀντιγράψῃ καὶ νὰ σὲ τὰς στείλῃ· καὶ ἡ ἐπιθυμία σου δὲν μέλλει νὰ μείνῃ πολὺν καιρὸν ἀπλήρωτος. Κράτησέ την λοιπὸν, πρὸς χάριν μου ἀκόμη, χωρὶς ὅμως νὰ παρακαλῇς διὰ τοῦτο τὸν θάνατόν μου· διότι δὲν εἶναι δίκαιον ν' ἀποθάνω ἐγὼ, διὰ νὰ ἀναγνώσῃς σὺ ὅσα ἔγραφα ζῶν.

Τὸν θάνατον τοῦ Ἡρώος ἡξεύραμεν ἀρχήτερα· ἔκαμες ὅμως καλὰ νὰ μοῦ τὸν περιγράψῃς. Τοιαῦτα συναξάρια εἶναι ὠφέ-

λιμα νὰ ἀναγινώσκωνται καὶ νὰ μνημονεύωνται πολλάκις. Τελειόνης λέγων ὅτι « ἡ Ἑλλὰς γεννᾷ καὶ πάλιν Μιλτιάδης, » Λεωνίδα, Ἀριστείδα καὶ Σωκράτης. » Τοὺς πρῶτους δύο εὐτύχησα καὶ ἐγὼ, πρὶν ἀποθάνω, νὰ ἀκούσω· τοὺς Ἀριστείδα καὶ Σωκράτης εὐχομαι σὲ νὰ ἴδῃς. Ἀπὸ Τουρκικὸν σχολεῖον, Ἀριστείδα καὶ Σωκράτης δὲν ἐκβαίνουν· χρειάζεται καιρὸς διὰ νὰ μάθωσιν ἄλλων σχολείων μαθήματα.

ΚΖ'.

Ἐπειδὴ κρίνεις καλὴν τὴν ἐξήγησιν τοῦ μακαρισμοῦ, καλὴν τὴν κρίνω καὶ ἐγώ· δὲν ὠφελεῖ ὅμως τίποτε ἀπὸ τὸ στόμα μου, καὶ μάλιστα θαμμένη εἰς Προλεγόμενα, τὰ ὅποια πολλὰ ὀλίγοι μέλλουν ν' ἀναγνώσωσιν. Ἐκεῖ κάτω, φίλε μου, ἐχρειάζετο ἱεροκήρυξ φιλόπατρις καὶ ῥητορικὸς νὰ ἐκτείνῃ εἰς διδασχὴν, καὶ νὰ ἐκφωνήσῃ ἐπ' ἄμβωνος καὶ αὐτὸν, καὶ ἄλλας μυρίας τοιαύτας περικοπὰς τῆς νέας Διαθήκης. Εἰς τοιαύτας περιστάσεις ἔπρεπεν εἰς ὅλας τὰς ἐκκλησίας, κατὰ πᾶσαν Κυριακὴν νὰ ἐκφωνῶνται λόγοι περὶ δικαιοσύνης καὶ ὁμονοίας. Εἰς τοιαύτας περιστάσεις, παρὰ τὰς ἐπ' ἄμβωνος ὁμιλίας, ἐχρειάζετο καθημερινή, ἢ τουλάχιστον δις τῆς ἐβδομάδος, ἐφημερίς ἠθικοπολιτικὴ, τυπωμένη καὶ διαμοιραζομένη εἰς τοὺς ταλαιπώρους Ἕλληνας. Ἐποῖοι ἀπὸ τούτους ἐκατάλαβαν ἀκόμη, ὅτι ἡ παρούσα μαζὶ κατάστασις, εἶναι ἀναγέννησις καὶ ἀναβάπτισις, εἰς τὴν ὁποίαν χρεωστούμεν νὰ ἀνανεώσωμεν τὴν παλαιὰν ὑπόσχεσιν « Ἀποτάσσει τῷ Σατανᾷ; — Ἀποτάσσομαι, Ἐκεῖ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ; — Ἀποτάσσομαι ». Ἄν τοῦτο δὲν πράξωμεν, γινόμεθα ἀληθινοὶ ἀποστάται, ὡς μᾶς κατηγοροῦν οἱ ἐχθροὶ μας, ἐπειδὴ ἤρχισαμεν ἁπλῶς τὸ ἔργον μας, καὶ ἐξηγριώσαμεν τὸν τύραννον τόσον,

ὥστε νὰ ἐξολοθρευθῇ μέγα μέρος τοῦ ἔθνους μας. Ἄν ἀλλά-
 ξωμεν ὁμῶς καὶ ζωὴν, τότε γινόμεθα φυγάδες τοῦ διαβόλου
 καὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ, ἀληθινὰ Ἀποτάκται, καὶ ὄχι Ἀπο-
 στάται. Τοιαῦται διδασκαὶ καθημερινὰ ἐχρειάζοντο τὴν ὥραν
 ταύτην ἐκεῖ κάτω· καὶ κατὰ δυστυχίαν δὲν ἀκούω κανένα δι-
 δάσκοντα. Ὁ ταλαίπωρος Β., ὁ μόνος ἱκανὸς εἰς τοῦτο, ἤναγ-
 κάσθη ἀπὸ τὴν νὰ φύγῃ. Ἄν ἔχῃς αἰτίαν νὰ τὸν γρά-
 ψῃς, παρακίνησέ τον νὰ ἐπιστρέψῃ τῷ ῥα.

ΚΖ'.

Ἀδύνατον εἶναι νὰ σοῦ παραστήσω τὴν προξενηθεῖσαν εἰς
 τὴν ψυχὴν του ταραχὴν, ἂν δὲν τρέψω τὴν διήγησιν εἰς εἰκό-
 να. Ὑπόθεσ λοιπὸν ἄνθρωπον εἰς τὸ μέσον τῆς νυκτὸς πλα-
 νώμενον εἰς τὰ δάση, καὶ κινδυνεύοντα νὰ πιασθῇ ἀπὸ κυνη-
 γούντας αὐτὸν ληστὰς, χωρὶς νὰ ἔχῃ ἢ νὰ ἐξεύρῃ ποῦ νὰ
 καταφύγῃ. Τοῦτο εἶναι ἄρκετὰ δεινὸν, ἀλλ' ὄχι τὸ δεινότα-
 τον. Ὑπόθεσ, ὅτι εἰς τὴν τόσῃν ἀμνηχανίαν, ἀνεκάλυψε με-
 ταξὺ τοῦ σκότους μακρόθεν φῶς, καὶ τρέχει, συχνὰ προσκό-
 πτων, καὶ συχνὰ ἀνεγειρόμενος πρὸς τὸ φῶς, καὶ τέλος εὐρί-
 σκει οἰκίαν, ἣ καλύβης θύραν ἀνοικτὴν, καὶ σώζεται εἰς αὐ-
 τήν, ἣ νομίζει ὅτι ἐσώθη. Ἀλλὰ μόλις ἤρχισε νὰ γαληνίζῃ
 ἡ ψυχὴ του, καὶ ἀκούει, ἣ συμπεραίνει, ὅτι αὕτῃ ἐκεῖνη ἡ
 κατοικία εἰς τὴν ὁποίαν κατέφυγεν, εἶναι ἀληθῶς τὸ σπήλαιον
 τῶν διωκόντων ληστῶν. Ἐἰς ποίαν κατάστασιν φρικτὴν νο-
 μίζεις, ὅτι εὐρίσκεται τοῦ ταλαίπῳρου τούτου ἡ ψυχὴ τὴν
 ὥραν ἐκείνην;

Παρηγοροῦ με τὸν λογισμὸν, ὅτι ὅλη ὅλων ἡμῶν, ἀπὸ πρώτης γενέσεως μέχρι τελευτῆς, ἡ ζωὴ ἄλλο δὲν εἶναι, πλὴν ποτήριον συγκερασμένον ἀπὸ λυπηρὰ καὶ χαρμόσυνα· καὶ ἡ σύγκρασις αὕτη εἶναι ἔργον τῆς προνοίας, διὰ νὰ μὴν ἀηδιάζωμεν ἀπὸ τὸ μέλι τῶν χαρμοσύνων, μηδὲ νὰ ἀγανακτῶμεν πάλιν ἀπὸ τὴν πικρίαν τῶν λυπηρῶν, ἀλλὰ νὰ κρατῶμεθα πάντοτε εἰς τὸ μέσον, τὸ ὁποῖον διακρίνει τοὺς ἀληθῶς ἀνδρας ἀπὸ τοὺς κοινοὺς ἀνθρώπους.

Παραδείγματος χάριν, ἐσυγκέρασες σὺ τὴν λύπην μου με τὴν φρόνιμον τοῦ φρονίμου Β. συνθήκην, καὶ με τὰς ἀγγελίας τῶν θριάμβων τῆς Ἑλλάδος. Τοὺς θριάμβους λογίζομαι ὡς προδρόμους τῆς ἐλευθερώσεως τῆς Χίου, ὅπου πάλιν μέλλει νὰ διδάσκη ὁ Βάμβας. Ὁ εὐρισκόμενος ἐδῶ, φίλος μου Μακρῆς, ἔτοιμος νὰ καταβῇ εἰς τὴν Ἑλλάδα, κατέβη πρὸ ὀλίγων μηνῶν, διὰ δυστυχίαν τῆς Ἑλλάδος, εἰς τὸν τάφον, καὶ ἔσβεσε, με τὴν σβέσιν τῆς ζωῆς του, πολλὰς μου χρηστὰς ἐλπίδας!

ΚΘ'.

Ἐπέρασα εἰς πίστιν τοῦ λογαριασμοῦ σου τὴν δαπάνην τῶν 50 φρ. καὶ οὕτω σὲ παρακαλῶ θερμῶς νὰ τὰ περάσης καὶ σὺ εἰς χρέος μου. « Δαπανώμενος ἐφ' ἃ μὴ δεῖ, ὀλίγος ἔση ἐφ' ἃ δεῖ. » Ἰκαναὶ εἶναι αἱ πρὸς σέ μου ἄλλαι χάριτες. Ἐγὼ πληρόνων αὐτὰ, ὡς ἀπαιτεῖ τὸ δίκαιον, πολὺ πενέστερος δὲν γίνομαι. Σὺ ἐξ ἐναντίας, ὅτι δαπανᾷς ὑπὲρ τὸ πρέπον, συλλογίζου ὅτι δαπανᾷς ἀπὸ τὰ πρὸς χρεῖαν τῆς ἀνατροφῆς τῶν τέκνων σου. Χρεωστεῖς ὅχι μόνον νὰ τὰ ἀναθρέψῃς καὶ νὰ τὰ παιδεύσῃς χρηστῶς, ἀλλὰ καὶ νὰ τ' ἀφή-

σῆς εἰς τοιαύτην κατάστασιν, ὥστε νὰ μὴν ἀναγκασθῶσι νὰ φθείρῳσι τὴν χρηστὴν ἀνατροφὴν δι' ἑνδεῖαν τῶν ζωαρχίων, ἢ τουλάχιστον νὰ πολεμῶσι καθημέραν πόλεμον ὀδυνηρὸν, καὶ ὅχι πάντοτε εὐτυχῇ, μὲ τοὺς κατὰ τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν πειρασμούς. Ταῦτα λέγων, κἄν τι ἐξεύρω ὁ καταπολεμούμενος ἐγὼ γέρων. Πρόσεχε, φίλε μου.

29 Ἀπριλίου, 1827.

Μ' ἔφερεν ὁ Κοντόσταυλος λείψανον ἱερὸν, ξηρὸν κλάδον φυτοῦ, ἀπὸ τὸν τάφον τοῦ κτίστου τῆς Ἀμερικανικῆς εὐδαιμονίας Wasington. Ἐὰν ἡ πολιτικὴ μας μεταβολὴ ἐπρόσμενεν ἀκόμη μόνον εἴκοσι ἔτη, ἕως νὰ πολλαπλασιασθῶσι οἱ ἔχοντες θυγατέρας, ὁμοίας τῆς ἀνωνύμου, ἤθελε βέβαια βλαστήσειν καὶ μετὰξὺ μας, ἂν ὅχι κανένας Wasington, τουλάχιστον κανὲν ὑποκοριστικὸν τοῦ Wasington. Ἀλλὰ τώρα, φίλε, καθ' ὅσα ἰδιαιτέρως μὲ γράφουν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, εἶναι πρᾶγμα ἀξιοθρήνητον ἡ πολιτικὴ τῆς κυβέρνησις. Φιλοδοξία, ἢ μᾶλλον κενοδοξία, πλεονεξία, φιλοπρωτεία, ἀβουλία καὶ παντελὴς παραφροσύνη, ἐκυρίευσαν τὰς κεφαλὰς ὀλίγων τινῶν, οἱ ὅποιοι ἤθελαν πρὸ πολλοῦ ἀφανίσειν τὰς ἐλπίδας τῆς πατρίδος, ἂν δὲν εὐτυχοῦσε νὰ ἔχῃ πολεμιστὰς Μαραθωνίους, καὶ νὰ πολεμῇ τύραννον μωρότερον παρ' αὐτοῦς. Εἰς τὴν Κόρινθον καταπολεμοῦν ἀλλήλους τ' ἀρχοντόπουλα τῆς Κορίνθου, διὰ σταφίδας (ὡς μὲ γράφουν) καὶ ἄλλας πλεονεξίας.

« Καὶ τὸ πλεῖον αὐτῶν κόπος καὶ πόνος » λέγει ὁ Δαυὶδ, διὰ τοὺς παράνω τῶν ὀγδοήκοντα, ὡς εἶμαι σήμερον ἐγώ· μ' ὅλον τοῦτο διὰ νὰ ἐλαφρόνῳ τοὺς πόνους, δὲν εἶναι δίκαιον νὰ κάθημαι μὲ χεῖρας σταυρωτάς, ἢ νὰ κυνηγῶ μύϊας. Ἀπεφάσισα λοιπὸν νὰ ἀνακομβοθῶ εἰς νέον ἔργον, μὲ ὅχι πολλὰς ἐλπίδας, ὅτι θέλει μ' ἀφήσειν ὁ θάνατος νὰ τὸ τελειώσω.

Τοῦτο σύγκειται ἀπὸ δύο χονδρούς τόμους, ἴσως καὶ τρεῖς, εἰς τοὺς ὁποίους περιέχονται ὅλα τὰ σκουπίδια τῆς Βιβλιοθήκης μου· ἀληθῶς σκουπίδια καὶ σκύβαλα, ἐπειδὴ οὔτε καιρὸν οὔτε δύναμιν ἔχω νὰ τὰ ἀναθεωρήσω καὶ νὰ τὰ διαθέσω εἰς καλητέραν τάξιν. Ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ ἀπὸ τὰ σκύβαλα ὁ προσεκτικὸς ἀναγνώστης δύναται νὰ σύρῃ, σκαλίζων, καὶ ὀλίγους τινὰς μαργαρίτας, ἀποκοττῶ τὸ ἔργον. Ἡ ὕλη τοῦ Λεξικοῦ θέλει εὐρεθῇν εἰς τὸν δεύτερον τόμον· διότι τὸ γῆρας μου μ' ἀναγκάζει ν' ἀρχίσω ἀπὸ τὰ εὐκολώτερα.

Βίος τρέχει κυλισθεῖς,

Ὀλίγη δὲ κεισόμεθα

Κόνις, ὁστέων λυθέντων.

Τούτους ἀπαράλλάκτως τοὺς στίχους ἐνθύμισα καὶ τὸν Πρόεδρον, διότι ἡ πρὸς ἐμὲ ἐπιστολή του ἦτο τοιαύτη, ὥστε νὰ μὲ δώσῃ αἰτίαν νὰ τὸν ἐξηγήσω καθαρὰ καὶ sans façons, τί ἐλπίζω, καὶ ἐλπίζει ὅλη ἡ Ἑλλάς ἀπ' αὐτόν. Μακαρία ἡ πατρίς, ἃν πράξῃ ὅσα μὲ ὑπόσχεται εἰς τὴν ἐπιστολήν του! καὶ μακάριος αὐτός, ἃν φιλοτιμηθῇ νὰ κατασταθῇ εὐδαίμων ἀπὸ τὴν εὐδαιμονίαν τῆς πατρίδος!

Α'.

Φίλε, καὶ εἰς τὰ γραμματικὰ, καὶ εἰς τὰ φιλοσοφικά σου, ἐνθυμοῦ πάντοτε τὴν ὠραιότητα καὶ φιλοσοφικωτάτην παραβολὴν τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ ὁ Οὐδεὶς ἐπιβαλὼν τὴν » χεῖρα αὐτοῦ ἐπ' ἄροτρον, καὶ βλέπων εἰς τὰ ὀπίσω κ.τ.λ. » Μήτ' ὀπίσω, μήτε δεξιὰ ἢ ἀριστερά, ἀλλ' εἰς μίαν μόνην, τὴν ἐμπρὸς εὐθεῖαν γραμμὴν, ἔχε τοὺς ὀφθαλμούς σου ἀτενεῖς καὶ πηγμένους, καὶ προδίδάζε τὸ ἄροτρόν σου μὲ τὴν ἐλπίδα, ὅτι τὴν ἀγεώργητον καὶ ἄγονον Ἀφρικανὴν ταύτην γῆν, θέ-

λεις τὴν ἰδεῖν, μίαν ἡμέραν, στολισμένην μὲ γεννήματα καὶ δένδρα παντὸς εἵδους. Ὅτι ἕως τώρα (1811) ἐσυνέργησα εἰς τὴν ἀροτρίασιν ταύτην, εἶναι τόσον ὀλίγον, ὥστ' ἐντρέπομαι καὶ νὰ τὸ λέγω· ἀλλὰ σὲ βεβαιῶνω, μὰ τῆς Ἑλλάδος τὴν ἀνάστασιν! ὅτι μηδὲ τ' ὀλίγον τοῦτο καλὸς ἤθελα σταθῇν νὰ κατορθώσω, ἂν δὲν εἶχα, πάντοτε παροῦσαν εἰς τὴν μνήμην μου, τὴν εἰκονικὴν καὶ κομποτάτην παραβολὴν τοῦ ἀρότρου. Ἦσο βέβαιος καὶ τοῦτο, ὅτι ἡ ἀροτρίασίς σου, ἂν ᾖ κατὰ τοὺς κανόνας, τοὺς ὁποίους μόνῃ ἡ φιλοσοφία δύναται νὰ δώσῃ, θέλει ἐρημώσῃ τὰ σχολεῖα τῶν ἄλλων διδασκάλων, ἢ τοὺς ἀναγκάσειν « ἐκόντας ἀέκοντι θυμῷ » νὰ καινουργήσωσι καὶ αὐτοὶ, καὶ νὰ κατευθύνωσιν, ὡς πρέπει, τὸ ἕως τώρα ἰωμένον καὶ διεστραμμένον ἄροτρον αὐτῶν.

Σήμερον ἄλλη φιλοσοφία δὲν εἶναι ἀξία νὰ ὀνομάζεται φιλοσοφία, παρὰ τὴν ἐκλεκτικὴν.

Τὸν Θεόφιλον Καίρην ἐγνώρισα καλῆς ψυχῆς νέον, καὶ τὸν εἶπα πολλὰ, θαρρύνόμενος μάλιστα ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐδείξεν εὐνοίαν εἰς ἐμὲ, καὶ σχεδὸν στοργὴν υἱοῦ πρὸς πατέρα. Ἐλπίζω ὅτι δὲν θέλει καταισχύνειν τὰς ἐλπίδας μου.

ΛΑ.

Πολλάκις, ἀδελφέ μου, εἰς τὰς ἀνιαράς μου ἀγρυπνίας, καὶ αὐταὶ αἱ ἀγρυπνίαι μὲ συμβαίνουσι πολλάκις, μάλιστα τὸν χειμῶνα, ὅταν αἱ νύκτες εἶναι μακραι, ἀναλίσκω τὸν καιρὸν, συλλογιζόμενος τὰ πάθη μου. Ἀφ' οὗ τὰ ἀπαριθμήσω ὅλα ἐν πρὸς ἐν, ἀρχόμενος ἀπὸ ἐκεῖνα τῆς παιδικῆς ἡλικίας, ὅποια ἦσαν αἱ πατρικαὶ παιδεύσεις, διὰ τὰς ἐν οἴκῳ ἀταξίας μου, καὶ οἱ ῥαβδισμοὶ τοῦ φροντιστηρίου διὰ τὰ γραμματικὰ, καὶ διαβαίνων ἔπειτα εἰς τὰ πλέον ἀνιαρὰ, τὴν

μετὰ τοῦ Εὐσταθίου συντροφίαν, τὴν εἰς Ὀλλανδίαν ἀπο-
 δημίαν, τὰς περιηγήσεις ἐν Γερμανίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ, τὴν ἀπώ-
 λειαν τῶν ὑπαρχόντων, τὴν δευτέραν ἐκδημίαν μου εἰς Γαλ-
 λίαν, ἀφ' οὗ λέγω τὰ ἀπαριθμήσω ὅλα, ἢ καὶ ὅσα ἐνθυμοῦ-
 μαι, μὲ φαίνεται νὰ ἀκούω μίαν φωνὴν ἀοράτως: « Ἀχά-
 » ριστε, ἂν ἡ πρόνοια σὲ ἐπαίδευσεν πολυειδῶς καὶ πολυτρό-
 » πως, σὲ ἔκαμεν ὅμως καὶ μεγάλας εὐεργεσίας. » Καὶ τότε
 ἄρχομαι ἐκ τοῦ ἐναντίου νὰ ἀπαριθμῶ τὰ τῆς προνοίας θω-
 ρήματα, καὶ σὲ βεβαιῶνω, φίλε μου, ὅτι εἰς αὐτὸν τὸν ὑπο-
 λογισμὸν, εὗρηκα πάντοτε τὸν ἀριθμὸν τῶν καλῶν ἀνώτερον
 ἀπὸ τὰ κακὰ. Οὕτω παρηγορούμενος μὲ τοιούτους λογισμοὺς,
 ἀπεκοιμήθην μίαν νύκτα πρὸς τὸ ἐξημέρωμα· καὶ εἶδον καθ'
 ὕπνου θεάμα περίεργον, καὶ ἄξιον νὰ παρηγορήσῃ ὅχι μόνον
 ἐμὲ, ἀλλὰ πάντας τοὺς κακῶς πάσχοντας. Ἄγγελος ἐξ οὐ-
 ρανοῦ καταβαίνων, παρεστάθη εἰς τὴν κλίνην μου, κολοσσαῖος
 τὸ μέγεθος, ἐκράτει τρυτάνην εἰς χεῖρας του, ὡς ἐκείνην, μὲ
 τὴν ὁποίαν ζυγίζουσι, καμμίαν φορὰν, τὰ ξύλα ἔμπροσθεν
 εἰς τὸ Κουμέρκιον. « Παραπονεῖσαι, μὲ λέγει, ὡς ἡδικημένος
 » ἀπὸ τῆς προνοίας. Ἀλλ' ἰδοὺ τῆς Δικαιοσύνης ἡ τρυτάνη!
 » Βάλε εἰς τὸ ἐν μέρος ὅσα κακὰ ἐδοκίμασας ἐν τῷ βίῳ, καὶ
 » πρόσεχε μὴ λησμονήσης τίποτε ». Ἐγὼ τρέμων ἀπὸ τὸ ἐν
 μέρος ὡς βλάσφημος, καὶ ἐπιθυμῶν ἀπὸ τὸ ἄλλο νὰ δικαιο-
 λογηθῶ, ἄρχισα μὲ μεγάλην προθυμίαν νὰ ἐπιφορτίζω τὴν
 μίαν πλάστιγγα τῆς τρυτάνης, μὲ ὅσα κακὰ ἐδυνήθην νὰ
 συλλογισθῶ, καὶ φοβούμενος μὴ νικηθῶ ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου,
 συνεφόρουν ἀκόμη καὶ πολλὰ ἄλλα εὐτελεῖ καὶ ἀνάξια λόγου·
 ὅποια παραδείγματος χάριν ἦσαν, νὰ ὑπάγω καμμίαν φορὰν
 εἰς τὴν Κουγλουτζᾶν περιπατῶν· νὰ κρημνισθῶ μίαν ἡμέραν
 ἀπὸ τὴν κλίμακα τοῦ ὀσπητίου, τρεῖς μόνον ἢ τέσσαρας βαθ-
 μούς (ἂν ἐνθυμοῦμαι καλᾶ), χωρὶς ἄλλην βλάβην, παρὰ τὴν

συντριβὴν ἐνὸς ποτηρίου, τὸ ὁποῖον ἐκράτουν εἰς χεῖρας. Εἰς
 ὀλίγα λόγια ἐφόρτισα τὴν πλάστιγγα ὅσον ἦτον δυνατὸν,
 καὶ ἀπὸ τὰ ὄντα καὶ ἀπὸ τὰ δοκοῦντα κακά. Τὸ θαυμαστὸν
 ᾗτον, ὅτι ὁ Ἄγγελος δὲν ἔλεγε τίποτε πρὸς αὐτά· ἀλλ' ἐπροσ-
 ποιεῖτο νὰ μὴ καταλαμβάνῃ τὴν ἀπάτην. Ἀφ' οὗ ἐτελείωσα
 τὴν συγκομιδὴν ὧλων μου τῶν κακῶν, ἔχεις ἄλλο τι περισ-
 σότερον; μὲ λέγει ὁ ἄγγελος. Ὁχι ἀπεκρίθην ἔντρομος. « Σὺ
 » μὲν, λέγει, ἐπεφόρτισας τὴν πλάστιγγα, μὲ ὅσα ἤθελες, καὶ
 » δὲν σὲ ἐκώλυσα κατ' οὐδέν· ἐγὼ δὲ θέλω βάλειν εἰς τὴν ἐτέ-
 » ραν πλάστιγγα τὰς δωρεάς τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ μὲ τὴν συγκα-
 » τάθεσίν σου· σὲ δίδω ἄδειαν νὰ μὲ ἐναντιωθῇς εἰς ὅ,τι κρί-
 » νεις ἢ κατὰ πολλὰ βαρὺ, ἢ ἀνοίκειον νὰ συγκαταριθμηθῇ
 μετὰ τῶν καλῶν ». ἤρχισε λοιπὸν, ἀδελφέ μου, νὰ στοιβάξῃ
 καὶ αὐτὸς τὰ παρὰ τοῦ Θεοῦ δώρηματα. Ἰ Καὶ ποῖα δωρή-
 ματα; ὁποῖα ποτὲ δὲν συλλογιζόμεθα, τόσον ἐτυφλώθημεν
 ἀπὸ τὴν φιλαυτίαν! Ἐρρίψεν εἰς τὴν πλάστιγγα τὴν ζωὴν
 καὶ τὴν ὑπαρξίν, καὶ τὸ νὰ μὴν ἀποθάνω μέχρι τοῦ νῦν, μολο-
 νότι πολλὰ νοσήσας, ὡς δῶρημα τοῦ Θεοῦ. Εἰς αὐτὸ βλέπων
 με ἀποροῦντα, « Δὲν ἀνέγνως ποτὲ, μὲ λέγει, τὴν γραφὴν; »
 Ναί, τὸν ἀπεκρίθην, ἐπειδὴ μετέφρασα μίαν Κατήχησιν, εἰς
 τὴν ὁποίαν συνήθροισα τὰ ωραιότερα ρητὰ τῆς γραφῆς. Με-
 ταξὺ αὐτῶν, μὲ λέγει, πρέπει νὰ εὗρηκας καὶ τὸ « ἐν αὐτῷ
 » γὰρ ζῶμεν, καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν ». Ἀλλὰ τί κακὸν
 μου καιρὸν ἤθελα, Πρωτοψάλλα, νὰ τὸν ἐνθυμίσω τὴν Κατή-
 χησιν; Ἀρπάζει ἐν ἀντίτυπον (δὲν ἐξεύρω ποῦ τὸ εὔρεν εὐ-
 θύς), καὶ τὸ ρίπτει εἰς τὴν πλάστιγγα, ὡς δῶρημά Θεοῦ καὶ
 αὐτό. Ἐζήτησα νὰ ἐναντιωθῶ, προφασιζόμενος τοὺς μόχθους
 τῆς μεταφράσεως, καὶ σπουδάζων νὰ δεῖξω ἀληθῶς ὅτι εἶ-
 ναι πόνημα ἰδικόν μου, καὶ ὅχι δῶρημα ἄλλου· καὶ αὐτὸς
 μὲ ἀπεστόμωσε μὲ τὸ « Χωρὶς αὐτοῦ δυνάμεθα ποιεῖν οὐδέν »

καὶ μὲ τὸ « Πᾶν δῶρημα τέλειον ἄνωθεν ἐστὶ καταβαῖνον », καὶ μὲ τὸ « Τὸ θέλειν καὶ τὸ ἐνεργεῖν ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστίν » καὶ μὲ ἄλλους μυρίους τόπους τῆς παλαιᾶς καὶ νέας διαθήκης. Ἐθαύμασα, φίλε μου, πόσον ἦτον δυνατὸς ἐν ταῖς γραφαῖς ὁ Ἀγγελος, καὶ ποῦ ἀνέγνωσε τὴν γραφὴν, μὴν ὄντων (καθὼς ἐξεύρεις) ἐν οὐρανοῖς μήτε βιβλίων, μήτε τυπογραφῶν. Ἀνέβασεν ἔπειτα εἰς τὴν πλάστιγγα τοὺς μακαρίτας γονεῖς μου, μὲ πᾶσαν αὐτῶν τὴν προθυμίαν, νὰ μὲ προξενήσωσιν ὅλα τὰ μέσα τῆς σπουδῆς· ἀνέβασε τοὺς καλοὺς μου συγγενεῖς καὶ τοὺς εὐεργέτας μου, ὡς τοσαῦτα τοῦ Θεοῦ δωρήματα· ἡ πλάστιγξ ἤρχισε νὰ κινῆται· ἐγὼ ἔτρεμον ὅλος, ἐνθυμούμενος τὸ « Οὐ δικαιωθήσεται ἐνώπιόν σου πᾶς ζῶν » ἀναβιβάζει τέλος, τὸν Δόμινον Keun. Εἰς αὐτὰ ὅλα δὲν εἶχον τι νὰ ἐναντιωθῶ· ἔπειτα βλέπω τὴν Λογιότητά σου πλησίον τοῦ Ἀγγέλου, ἔτοιμον νὰ ἀναβῇ εἰς τὴν πλάστιγγα. Τότε ἀληθινὰ ἤρχισα νὰ φοβοῦμαι, ὅτι ἔχω νὰ μείνω ἀναπολόγητος, μάλιστα βλέπων, ὅτι διὰ τὸ ψύχος (ἐπεὶδὴ ἦτον χειμῶν) ἦσουν ἐνδεδυμένοι, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν κοταπεφορτισμένοι μὲ δύο βαρυτάτας γούνας, καὶ εἶχες ἐπὶ κεφαλῇς σου καλουπάκιον, ὅχι ὡς τὰ σημερινὰ τῶν Χίων, ἀλλ' ὡς ἐκεῖνα τὰ παλαιά, ὡς ἐφόρει ὁ μακαρίτης Θεόδωρος ὁ Λακάνας, ὁ Χατζῆ Παντελῆς, καὶ ἄλλοι πρὸ τούτων. Οὐαί, ἔλεγον εἰς ἐμέ! Ἄν ἀναβῇ ὁ Πρωτοψάλτης μὲ τοιαύτην σκευὴν, ἡ πλάστιγξ ἔχει νὰ κλίνη ἐξάπαντος. Μὴν ἔχων τί ποιήσω, εἶπον τὸν ἄγγελον, ὅτι δὲν στέργω νὰ σὲ ἀναβάσῃ οὕτως ἔχοντα ἐπὶ τῆς πλάστιγγος· καὶ αὐτὸς, αὐθέντα μου, χωρὶς νὰ χάσῃ καιρὸν, ἤρχισε νὰ σὲ ἐκδύνη ἐν πρὸς ἐν τῶν ἐνδυμάτων σου, ἀρχόμενος ἀπὸ τοῦ μπινισίου, καὶ καταντῶν εἰς τὸν χιτῶνα, εἰς τρόπον ὥστε σὲ ἀφῆκε γυμνόν, παντάγυμνον, ὡς ἐξῆλθες ἐκ κοιλίας μητρὸς σου, καὶ ὡς ἀπελεύσῃ εἰς τὴν κοινὴν ἡμῶν.

μητέρα τὴν γῆν. Μὲ ὅλην τὴν ἀπορίαν εἰς τὴν ὁποίαν εὗρισ-
κόμην, μὲ ἦτον ἀδύνατον νὰ κρατήσω τὸν γέλωτα· ὅχι μόνον
διὰ τὴν γυμνότητα εἰς τὴν ὁποίαν σὲ ἔβλεπον, ἀλλὰ προ-
σέτι καὶ διὰ τὴν ἀγανάκτησιν, τὴν ὁποίαν εἶχες, καὶ τὰς
ἀράς τὰς ὁποίας ἐξέχεες κατ' ἐμοῦ ἐξ αἰτίας τοῦ ψύχους.
Τέλος πάντων σὲ ἀνεβίβασεν, *τζίπ τζιμπλάκην*, εἰς τὴν πλά-
στιγγα κατὰ τὴν θέλησίν μου· ἀλλὰ τί τὸ ὄφελος; μολον-
τοῦτο ἡ τρυτάνη ἔκλινε πρὸς τὸ ἔδαφος. Καὶ ὁ Ἄγγελος
θέλων νὰ μὲ καταισχύνη περισσότερον, « Αὐτὰ, μὲ λέγει, ὅσα
» συνεφόρησα εἰς τὴν πλάστιγγα δὲν εἶναι μῆτε τὸ ἑκατοστη-
» μύριον ἐκ πάντων, ὅσα σὲ εὐεργέτησεν ἡ πρόνοια, καὶ ὅμως
» ὑπερβαίνουν ὅσα κακὰ ἐδοκίμασας, ἢ φαντάζεσαι νὰ ἐδο-
» κίμασας. Γενοῦ λοιπὸν εὐγνωμονέστερος, καὶ ἐνθυμοῦ πάν-
» τοτε τὸ « Τί ἀνταποδώσω τῷ Κυρίῳ περὶ πάντων, ὧν ἔδωκέ
» μοι; » Καὶ τοῦτα τὰ λόγια ἦσαν τοῦ ἐνυπνίου τὸ ἐπιμύθιον.
Ἐπειτα ἀνέπτη πάλιν εἰς τοὺς οὐρανοὺς μὲ τοσαύτην ταχύ-
τητα, ὥστε, ἂν δὲν σὲ ἤρπαζον ἀπὸ τὸν πόδα, διὰ νὰ σὲ
ἐκβάλω ἀπὸ τὴν πλάστιγγα, ἤθελε βέβαια σὲ συναναβιβά-
σειν μαζὶ τοῦ, καὶ Κύριος οἶδεν, ἂν ἐκατέβαινες πλέον. Αὐτὸ
τὸ ἔκαμα, ὅχι φθονήσας τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνοδάν σου, ἢ ὁποία
ἤθελε βέβαια σὲ ἀξιώσειν μὲ τὸν Ἐνώχ καὶ τὸν Ἡλίαν, μὲ
προσθήκην νέας ἐορτῆς εἰς τὸ μηνολόγιον· ἀλλ' ἀπορῶν τί
ἔμελλα νὰ γενῶ χωρὶς τῆς λογιότητός σου. Ζῆθι λοιπὸν εὐ-
δαιμόνως, καὶ μένε ἀκόμῃ ἐπὶ τῆς γῆς καὶ διὰ τὴν οἰκογέ-
νειάν σου, καὶ διὰ τὸν φίλον σου!

ΛΒ'.

Ἴσως ἤκουσας, ὅτι ἀποθανόντα τὸν περίφημον Βολταῖρον,
ὁ Κληρὸς τῶν Παρισίων δὲν ἐσυγχώρησε νὰ τὸνθάψωσιν εἰς

τοὺς Παρισίους, ἀλλ' ἔκαμαν τρόπον, ὥστε ἠναγκάσθησαν οἱ
 συγγενεῖς καὶ φίλοι του νὰ τὸν θάψωσι πολλὰς λεύγας μακρὰν
 τῶν Παρισίων. Τῶν καλογήρων ἡ πρόφασις ἦτον, ὅτι ὁ Βολ-
 ταῖρος ἦτον ἄνθρωπος ἀσεβέστατος, καὶ εἶχε κωμωδήσειν
 ῥητῶς εἰς τὰ συγγράματά του τὴν θρησκείαν. Ὅτι ὁ Βολταῖ-
 ρος ἔγραψε κατὰ τῆς θρησκείας, τοῦτο εἶναι ἀληθές. Ἀλλ' οἱ
 Καλόγηροι δὲν ἐκινήθησαν εἰς αὐτὸ ἀπὸ ζῆλον τῆς θρησκείας.
 Οὗτοι κατέφαγον πολλάκις τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ· ἀλλ' ὁ ζῆλος
 τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ αὐτοὺς ποτὲ δὲν κατέφαγεν». Ἀν' ἔγραψεν
 ὁ Βολταῖρος κατὰ τῆς θρησκείας, οὗτοι ἐστάθησαν οἱ αἵτιοι.
 Εἰπέ με, παρακαλῶ σε, ἵπῳ εἶναι δυνατόν νὰ εὐλαβῇται τις
 τὴν θρησκείαν, ὅταν βλέπῃ τοὺς διδασκάλους καὶ ὁδηγοὺς
 τῆς θρησκείας πράττοντας ὅλα τὰ ἐναντία, ἀπ' ὅσα αὐτὴ δι-
 δάσκει; Ἐπειτα ἡ σημερινὴ θρησκεία εἶναι πλέον ἢ αὐτὴ καὶ
 ἀπαραλλάκτος θρησκεία, καθὼς ἐξῆλθεν ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ
 Ἰησοῦ; Οἱ Καλόγηροι τὴν μετεμόρφωσαν, καὶ τὴν ἔφεραν εἰς
 τοιαύτην κατάστασιν, ὥστε δὲν εἶναι πλέον δυνατόν νὰ δια-
 κρίνῃ τις, ἂν ἦναι θρησκεία τοῦ Εὐαγγελίου, ἢ θρησκεία τοῦ...
 Αὐτὴν λοιπὸν τὴν ἀμαυρωμένην ἀντίθεον Καλογηροθρησκείαν
 κατέτρεξεν ὁ Βολταῖρος, καὶ ἄνοιξε τέλος πάντων τοὺς ὀφθαλ-
 μοὺς τοῦ κοινοῦ λαοῦ, καὶ τοὺς ἐλευθέρωσεν ἀπ' ἐκείνην τὴν
 δεισιδαίμονα ἀνθρωπολατρείαν, τὴν πρὸς τοὺς Καλογήρους.
 Εἶχαν λοιπὸν δίκαιον νὰ μισήσωσιν ἓναν ἄνθρωπον, ὅστις τοὺς
 ἐφατρίασε, τοὺς ἐγύμνωσε, καὶ τοὺς ἐδειξεν ὅποιοι εἶναι τῇ
 ἀληθείᾳ λύκοι. Ὁ λαὸς, ἐνθυμούμενος τὰ ὅσα κατ' αὐτῶν εἶ-
 χεν εἰπεῖν ὁ Βολταῖρος, καὶ τὴν κώλυσιν τῆς ταφῆς του, ἠθέ-
 λησε νὰ ἐκδικήσῃ τὸν νεκρόν του ἀπὸ τὴν Καλογηρικὴν κα-
 ταδρομὴν, καὶ ἀπεφάσισε νὰ κάμῃ τοῦ λειψάνου του μετα-
 κομιδὴν εἰς τοὺς Παρισίους. Ὑπῆγαν λοιπὸν πλῆθος ἀνάρι-
 θμον εἰς τὸν τάφον του, τὸν ἐξέχωσαν, καὶ τὸν ἔφεραν εἰς τοὺς

Παρισίους, τῇ δεκάτῃ Ιουλίου, 1791, ἡμέρα Κυριακῇ, πρὸς τὸ ἑσπέρας, καὶ τὸν ἔθηκαν ἐπάνω εἰς τὴν Βασιλίαν, εἰς τὸ προάστειον τῆς πόλεως, διὰ νὰ τὸν κηδεύσωσιν ἐντίμως τῇ ἐπαύριον.

Ἐξεύρεις ὅτι ἡ Βασιλία εἶναι ἐκείνη ἡ περίφημος φυλακὴ, τὴν ὁποίαν ἐκρήμνισεν ὁ λαὸς, εἰς τὰς ἀρχὰς τῶν ταραχῶν. Πλησίον τῆς Βασιλίας κατοικῶ κ' ἐγὼ, καὶ ἡ πομπὴ ὅλη ἔπρεπε νὰ περάσῃ κατάντικρυ τῶν παραθύρων μου. Τὸν ἔθηκαν ἐπίτηδες εἰς τὴν Βασιλίαν, διὰ νὰ τὸν ἐκδικήσωσι καὶ ἀπὸ τὴν παλαιὰν τυραννίαν τῆς Αὐλῆς, ἣτις εἶχε τὸν φυλακώσιν εἰς αὐτὸ τὸ φρούριον, ἀκόμη εἰκοσαετῇ νέον ὄντα. Καὶ τὸν ἔβαλαν εἰς τὴν Βασιλίαν, εἰς ἐκεῖνον τὸν ἴδιον τόπον τῆς κρημνισμένης οἰκίας, ὅπου ἀληθῶς εἶχε φυλακωθῇ ζῶν, ἀνεγείραντες σωρὸν ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἰδίους λίθους τῆς κρημνισμένης Βασιλίας, ἐπάνω εἰς τὸν ὁποῖον ἔγραψαν τοιαύτην ἐπιγραφὴν: « *Δεῖξαι Βολταῖρε τὰς τιμὰς τῆς πατρίδος σου* » εἰς τοῦτον τὸν ἴδιον τόπον, ὅπου σὲ ἐφυλάκωσε δεσμίον » ἢ *τυραννία* ». Τῇ ἐπαύριον τῷ πρωτῇ, 11 Ιουλίου, ἔβησαν τὴν θήκην, περιέχουσαν τὰ ὀστέα του, ἐπάνω εἰς μίαν λαμπρὰν ἄμαξαν. Ἐξῆλθεν ἡ ἄμαξα συρωμένη ἀπὸ δώδεκα λευκοὺς ὠραίους ἵππους. Ἀπὸ τὸ ἐν μέρος τῆς ἀμάξης ἦτο γραμμένον: « Ἄν ὁ ἄνθρωπος ἐγεννήθῃ αὐτεξούσιος, πρέπει νὰ κυβερνᾶται » καὶ νὰ δεσπόζεται μόνος του. » Ἀπὸ τὸ ἄλλο, « Ὁ ἄνθρωπος » ἔχει τὴν ἐξουσίαν καὶ τὸ δικαίωμα νὰ κολάζῃ τοὺς τυράν- » νους του. » Ἐπάνω εἰς τὴν θήκην τοῦ λειψάνου του ἦτο τὸ ἄγαλμα τοῦ Βολταίρου, ἀπαραλλάκτως ὅμοιον, κείμενον εἰς τὴν κλίνην ὑπτιον, σκεπασμένον μὲ ἐπάπλωμα, πλὴν τοῦ προσώπου· εἰς τὴν θήκην ἦτον ἡ παροῦσα ἐπιγραφὴ: « *Ποιη-* » *της, φιλόσοφος, ιστορικός, ἐφώτισε τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα,* » καὶ *μαῖς προετοίμασεν εἰς τὴν ὑποδοχὴν τῆς ἐλευθερίας.* »

Εἰς κάθε ἄλογον ἦτον ἓνας ἱπποκόμος, ἐνδυμένος Ῥωμαϊκὴν στολὴν. Πρὸ τῆς ἀμάξης ἦτον καὶ ἄλλο ἄγαλμα τοῦ Βολταίρου, καθήμενον εἰς θρόνον, καὶ τριγύρου του αἱ εἰκόνες ὄλων τῶν μεγάλων ἀνθρώπων, φερόμεναι ἐπάνω εἰς κοντάρια, οἷον τοῦ Ρουσώ, τοῦ Μιραβώ καὶ τῶν τοιούτων. Κατόπιν αὐτοῦ τοῦ καθημένου ἀγάλματος, εἰς μίαν μικρὰν βιβλιοθήκην, ὅλα του τὰ συγγράμματα, εἰς ἐβδομήκοντα τόμους χρυσοδεμένους (ἐπειδὴ ἐξεύρεις, ὅτι αὐτὸς ἄρχισε νὰ γράφῃ ἀπὸ τῶν δεκαεπτὰ ἐτῶν τῆς ἡλικίας του, καὶ ἔγραφεν ἕως τοῦ ὀγδοηκοσοῦ τρίτου ἔτους. Τὸ πρῶτον του σύγγραμμα ἦτον μία τραγωδία, ὁ Οἰδῆπους λεγόμενος, τὴν ὁποίαν ἔγραψε πρὸ τοῦ Βολταίρου καὶ ὁ ἡμέτερος Σοφοκλῆς). Τὴν βιβλιοθήκην ταύτην περιεκύκλωναν ὅλοι οἱ σπουδαῖοι καὶ Ἀκαδημικοὶ τῶν Παρισίων. Δὲν σὲ λέγω τὰ μουσικὰ ὄργανα, τὸ ἄπειρον πλῆθος, ὅσον προηγεῖτο καὶ ἠκολούθει αὐτὴν τὴν παράδοξον λιτανείαν, ὅσον ἦτο διεσπαρμένον εἰς τοὺς τόπους ὅλους τῆς πόλεως, ὅθεν εἶχε νὰ περάσῃ ἡ πομπή, τὸ πλῆθος τῶν ξένων, ὅσοι ἦλθαν ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς Εὐρώπης, « Πάρθοι, Μῆδοι καὶ Ἑλαμίται, » ἐπειδὴ εἶχον τὴν εἰδήσιν πρὸ ἐνὸς σχεδὸν μηνός. Τοῦτο μόνον σὲ λέγω, ὅτι εἶδον πρὸ τούτου καὶ τὴν κηδεῖαν τοῦ Μιραβώ, ἀλλὰ δὲν ἐξεύρω ποῖαν νὰ ὀνομάσω λαμπροτέραν. Τὸ λείψανον ἐξῆλθεν εἰς τὰς ἐννέα ὥρας τὸ πρῶτ' ἀπὸ τὴν Βασιλίαν, καὶ μόλις ἔφθασεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τὸ μεσονύκτιον. Ὅλα ταῦτα εἶδον ἀπὸ τὸ παράθυρόν μου, μὲ πολλοὺς ἄλλους σοφοὺς Γάλλους καὶ Ἀγγλους, οἱ ὅποιοι ἦλθαν ἐπίτηδες εἰς τὸν οἶκόν μου τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Δὲν μὲ ἐξέπληξε, φίλε, μήτε ἡ μεγαλοπρέπεια τῆς κηδεῖας, μήτε ὁ χρυσὸς καὶ ὁ ἄργυρος, ὅστις ἡστραποβόλει ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη, ἐθάμβωσε τοὺς ὀφθαλμούς μου. Ἀλλ' ὅταν εἶδα τὰ βιβλία του φερόμενα εἰς θρίαμβον, καὶ περικυκλωμένα ἀπὸ πλῆθος Ἀκαδημικῶν,

τότε ἤθελον νὰ σὲ ἔχω πλησίον μου, μάρτυρα καὶ τῆς ἀγανακτῆσεώς μου καὶ τῶν δακρύων μου· δακρύων, φίλε μου, ἀληθινῶν, δακρύων ἀπαρηγορήτων, τὰ ὅποια μ' ἔκαμε νὰ χύσω ἡ ἀνάμνησις, ὅτι οὕτω καὶ οἱ προπάτορές μου, οἱ ἀμίμητοι Ἕλληνες, ἤξευραν νὰ τιμῶσι τὴν σοφίαν. Καὶ ποῖοι ἄλλοι παρ' αὐτοὺς ἔγιναν τύπος καὶ ὑπογραμμὸς ὅλων τῶν καλῶν, ὅσα βλέπεις τὴν σήμερον εἰς τοὺς Εὐρωπαίους; Ἰ Δὲν εἶναι αὐτοὶ οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ ὅποιοι κατέστησαν ἄρχοντα τῆς Σάμου τὸν Σοφοκλέα, δι' αἰμοιβὴν μιᾶς τραγωδίας, τὴν ὁποίαν ἐσύνθεσε; Ἰ Δὲν εἶναι αὐτοὶ ἀλλὰ τί ματαιῶς νὰ ἀνανεόνω παλαιᾶς καὶ ἀνιάτους πληγὰς; Βάρβαρον καὶ ἀχρεϊέστατον γένος, ἔλεγον εἰς τὸν ἑαυτὸν μου, Κάκιστοι Τοῦρκοι, πολλοὶ καὶ ἀπὸ τὸ γένος μου ἤθελαν εἶσθαι τὴν σήμερον ἰσότιμοι τοῦ Βολταίρου, ἂν ἡ ὑμετέρα τυραννία δὲν εἶχε καταστήσειν στήραν καὶ ἄγονον τὴν καρποφόρον μητέρα τῶν σοφῶν, τὴν Ἑλλάδα!

Καὶ ὑμεῖς ἄθλιοι ! ἀντὶ νὰ ζητῆτε νὰ ἰατρεύσετε τὰς πληγὰς τοῦ γένους, ἐγίνετε χεῖρονες καὶ αὐτῶν τῶν Τούρκων, ὑμεῖς οἱ ὅποιοι ἔπρεπε νὰ ᾔσθε τὸ ἄλλας καὶ τὸ φῶς τῶν κοσμικῶν, ἐμωράνθητε, ἐσκοτίσθητε, καὶ παντάπασιν ἡχρειώθητε! Ἐπειτα ζητεῖτε σέβας καὶ εὐλάβειαν παρὰ τοῦ λαοῦ, οἱ ὅποιοι μὴτε Θεὸν σέβεσθε, μὴτε θρησκείαν εὐλαδεῖσθε! Οὕτω μίαν φορὰν ὁ ἀνόητος ὄχλος τῶν Ἀθηναίων ἐκλεξε διὰ προεστῶτα ἓνα βυρσοδέψην, ἄνθρωπον διαβολεμένον καὶ πονηρόν.

« Ἐπρίατο δοῦλον, βυρσοδέψην παμφλαγόνα,

» Πανουργότατον, καὶ διαβολώτατόν τινα. »

Πρὸς δὲ τοὺς ἐκλέξαντας αὐτὸν ἀνοήτους λέγει τὰ μελίσσῃ γῇ ταῦτα στιχίδια :

Ὡ δῆμε καλὴν γ' ἔχεις
 Ἀρχήν, ὅτε πάντες ἄν-
 Θρωποι δεδίασί σ' ὥς-
 Περ ἄνδρα τύραννον·
 Ἄλλ' εὐπαράγωγος εἶ,
 Θωπευόμενός τε χαι-
 Ρεις, κῆχαπατώμενος,
 Πρὸς τὸν λέγοντ' αἰεὶ,
 Κέχνηας· ὁ νοῦς δέ σου
 Παρὼν ἀποδημεῖ.

Αὕτῃ ἡ ἀγία ἐλευθερία ἐβασίλευεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου
 μὴν ἔχοντες γαζέτας, τὰ ἐκένωναν βρασὰ ζεστὰ ἐπὶ θεάτρου
 ὅσα παράπονα εἶχον κατὰ τῶν κρατούντων. Καὶ ἀπὸ τὰ
 τριαῦτα εἶναι πλήρεις αἱ κωμωδίαὶ τοῦ Ἀριστοφάνους.

ΛΓ'.

Φίλε μου καὶ Ἀδελφε χαίροις !

Καιρὸς παντὶ πράγματι· εἶναι λοιπὸν καιρὸς καυχήσεως,
 καθὼς εἶναι καιρὸς ταπεινοφροσύνης· καὶ ὅστις, ἐν καιρῷ τοῦ
 καυχᾶσθαι, ταπεινοφρονεῖ, ὑποκρίνεται ταπεινοφροσύνην, δὲν
 εἶναι ἀληθῶς ταπεινόφρων. Ἀδελφέ μου, ἡ ἀγαλλίασις τῆς
 ψυχῆς μου εἶναι τοσαύτη, ὥς τε τετράκις ἐπεχείρησα νὰ σὲ γρά-
 ψω, καὶ τετράκις ἐμποδίσθην ἀπὸ τὰ δάκρυα. Ταύτην τὴν
 ὥραν ἔρχομαι ἀπὸ τὴν Ἀκαδημίαν, ὥραν ἀρίστου· ἀλλ' ἡ
 χαρὰ ἠφάνισε τὴν ὀρεξιν, καὶ ἀφῆκα τὸ γεῦμα, διὰ νὰ σὲ
 περιγράψω τὴν νίκην μου. Παρέστησα λοιπὸν τὴν Θεσιν μου
 ἐνώπιον τῶν διδασκάλων μου, καὶ μιᾶς συνδρομῆς διακοσίων
 πεντήκοντα ἀνδρῶν, τῶν πλειόνων σοφῶν, ἱατρῶν, φιλολόγων.
 Τὴν προλαβοῦσαν νύκτα δὲν εἶχον καλύψειν τοὺς ὀφθαλμούς·
 τοσαύτη ἦτον ἡ ἀμνηχανία καὶ ὁ φόβος μου, καὶ μέχρι τῆς

δεκάτης ὥρας (ταύτην τὴν ὥραν γίνονται αἱ κοιναὶ διαλέξεις)
 ἔτρεμον ὡς τὸ ὀψάριον· ἀλλ' ἐπλανώμενη· οἱ διδάσκαλοί μου,
 ὁμοθυμαδὸν ἅπαντες, μὲ ἔκαμαν (δάκρῳ πάλιν) τὰ πλεόν
 λαμπρὰ ἐγκώμια· εὗρηκαν τὴν Θέσιν μου γραμμένην μὲ μέ-
 θοδον, πλήρη ὡραίων παρατηρήσεων, στολισμένην μὲ πολ-
 λὴν φιλολογίαν, ἐν ἐνὶ λόγῳ, ἀδελφέ μου, εἶναι ἀδύνατον νὰ
 σὲ περιγράψω τὰ ὅσα εἶπαν οἱ κριταὶ μου. Ἀπὸ τοὺς ἐπαίνους
 λοιπὸν τούτους ὁ φόβος μετεβλήθη εἰς θάρρος· τὸ θάρρος εἰς
 τόλμην, καὶ ἂν ἡ συνέλευσις παρετείνετο ἀκόμῃ ὀλίγον, ἴσως
 ἡ τόλμη ἤθελε τραπῇ εἰς ἀναισχυντίαν. Ἀπεκρίθην εἰς τὰς
 ἐρωτήσεις των μὲ σαφήνειαν, ἀνέσχευα τὰς ἀντιρρήσεις
 των. Εἶχον ἐκθέσειν ὅτι πολλὰ νομιζόμενα τῶν νεωτέρων
 εὐρήματα, τὰ ἤξευρεν ὁ Ἱπποκράτης πρὸ δύο χιλιάδων ἐτῶν.
 Ἰπερασπίσθην τὴν τιμὴν τῶν προγόνων μου, ἐτίμησα τὸ
 γένος, τοὺς φίλους καὶ τὸν Πρωτοφάλην μου. Ὡς ἡ συνέ-
 λευσις ἔμεινεν εὐχαριστημένη. Ἐγὼ μόνον δὲν εἶμαι ἐντελῶς
 εὐτυχής. Τὸ γλυκύτερον, ἔλεγεν ὁ Ἐπαμινώνδας, (μετὰ τὴν
 ἐν Λεύκτραις μάχην) ἀφ' ὅσα μὲ συνέβησαν εἰς τὴν ζωὴν μου,
 ἦτο, τὸ νὰ νικήσω τοὺς Λακεδαιμονίους, ζῶντος ἐτι τοῦ πα-
 τρός καὶ τῆς μητρός μου. Τὴν χάριν ταύτην μὲ ἐστέρησεν ἡ
 πρόνοια. Πολλὰ τοὺς ἐλύπησα καὶ τοὺς δύο· καὶ ἴσως ὁ ση-
 μερινός μου θρίαμβος ἤθελεν ἐξαλείφειν τὰ τραύματα τῆς
 καρδίας των· ἴσως ἤθελε τοὺς πληροφορήσειν, ὅτι δὲν εἶχον
 τοσοῦτον ἄδικον νὰ τοὺς παρακούσω.

Εἶμαι εὐχαριστημένος, φίλε, καὶ δοξάζω ἐκ βάθους ψυχῆς
 τὸν δοτῆρα παντὸς ἀγαθοῦ, ὅστις μεταξὺ πολλῶν, δεινῶν τὰ
 ὅποια συνεχώρησε νὰ πάθω ἐπὶ ζωῆς μου, μ' ἔκαμε καὶ με-
 γάλας εὐεργεσίας, καὶ τοιουτοτρόπως πανσόφως καὶ πανοι-
 κτειρμόνως, μίξας τὰ καλὰ τοῖς κακοῖς, μ' ἐσήριξε μέχρι νῦν,
 κλονούμενον ὑπὸ τῆς ὀλιγοψυχίας. Πρώτη καὶ μεγίστη εὐερ-

γεσία Θεοῦ (τὸ γνωρίζω καλῶτατα, φίλε μου,) τὸ νὰ γεννηθῶ ἀπὸ γονεῖς ἐντίμους καὶ φίλους τῆς προκοπῆς· οἱ ὅποιοι μετεχειρίσθησαν ὅλα τὰ μέσα, διὰ τὴν καλὴν ἀνατροφὴν μου. Δευτέρα εὐεργεσία, νὰ γνωρίσω ἓνα φιλόανθρωπον Ἄνθρωπον, τὸν Δόμινον Κευν, ὅστις μ' ἐχορήγησεν ὅλα τὰ μέσα διὰ νὰ διασκεδάσω τὴν ἀμάθειάν μου. Τρίτη εὐεργεσία, τὸ ταξείδιον τῆς Ὀλλανδίας, ὅπου γνωρίσας ἀνθρώπους σοφοὺς, καὶ ἀποβρίψας τὸν ζυγὸν τῶν ἀθλίων γραμματικῶν, ἤρχισα νὰ σπουδάζω τοὺς Ἕλληνας συγγραφεῖς, μὲ μέθοδον παντάπασι διάφορον· ἡ ὁποία μέθοδος, ὅχι μόνον μ' ἔκαμε νὰ μαντεύσω πολλὰ δυσνόητα τῶν προγόνων μου, τὰ ὅποια δὲν ἤθελα νοῆσαι ποτὲ μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ ἰσχυοτάτου Θεοδώρου, καὶ τοῦ παχυτάτου αὐτοῦ σχολιαστοῦ τοῦ Νεοφύτου, ἀλλὰ νὰ διορθώσω καὶ τὴν μητρικὴν μου διάλεκτον, ἐκ μόνης τῆς ἀναλογίας, τὴν ὁποίαν ἔχει πρὸς τὴν αὐτῆς μητέρα τὴν παλαιάν.

Δὲν εἶναι ἀκόμη μία ὥρα, ἀφ' οὗ ἦλθεν ἓνας ἱατρὸς περίφημος εἰς τὴν κάμαράν μου· ἀφ' οὗ μὲ ἐχαιρέτησέ, « Ἦλθον, » λέγει, νὰ ζητήσω τὴν βασίλισσαν τῶν Θέσεων. Σήμερον τὸ » πρῶτ' τὴν ἀνέγνωσα μὲ μεγάλῃν ἡδονῇ, καὶ ἐπληροφορήθην, » ὅτι οἱ Ἕλληνες, ἂν καὶ ὑπὸ ζυγὸν δουλείας, εἶναι πάντοτε » Ἕλληνες, καὶ δὲν ἐσβέσθη εἰς αὐτοὺς τὸ πνεῦμα τῶν προγόνων των. »

Δὲν σὲ λανθάνει, ὅτι ἐν ἀπὸ τὰ παλαιὰ αἵτια τῆς καταστροφῆς τῶν Ἀθηνῶν, τὸ πρῶτιστον καὶ δραστηκώτατον, ἐχρημάτισεν ὁ πληθυσμὸς τῶν συκοφαντιῶν. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὅλαι αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις ἔπασχαν ἀπὸ τὴν νόσον τῆς συκοφαντίας. Ἄλλ' αἱ Ἀθῆναι ἦσαν ἡ μητρόπολις αὐτῆς, ὥς φαίνεται ἀπὸ τὴν ἱστορίαν.

Οἱ λόγοι τοῦ Δημοσθένους, αἱ κωμῳδίαι τοῦ Ἀριστοφάνους, γέμουσιν ἀπὸ τὴν μνήμην τῶν καλῶν τούτων ἀνθρώπων.

Ὁ Ἀριστοφάνης φέρει εἰς τὴν σκηνὴν (ὄρν. 1451) ἐν' ἀπ' αὐτοὺς καυχώμενον, ὅτι ἐκληρονόμησε τὸ ἔργον *Ἀναρτᾶν Μπαμπατᾶν*.

. Τὸ γένος οὐ καταισχυνῶ
Παππῶς ὁ βίος συκοφαντεῖν ἐστί μοι.

Αὐτὸ τὸ ὄνομα Συκοφάντης, εἰς τὰς Ἀθήνας πρῶτας εὑρέθη, κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν κυρίαν σημασίαν, διὰ τοὺς καταδίδοντας τὴν ἐξαγωγήν τῶν σύκων, εἶναι καὶ διὰ πᾶν εἶδος διαβόλων ἄλλων. Δι' αὐτοὺς ἀπέθανεν ὁ Σωκράτης· δι' αὐτοὺς ἐκινδύνευσαν ν' ἀποθάνωσιν ὁ Ἀναξαγόρας, ὁ Ἀριστοτέλης, ὁ Θεόφραστος, καὶ ἄλλοι πολλοὶ καὶ σοφοὶ καὶ στρατηγοί.

ΛΔ'.

Φίλτατε Βάμβα!

Ὁδυνηρὸν εἶναι τὸ μεταξὺ ἡμῶν διάστημα! καὶ μάλιστα εἰς ἐμὲ τὸν γέροντα, εἰς τὸν ὅποιον οὔτ' ἡ δύναμις, οὔτ' αἱ λοιπαὶ περιστάσεις συγχωροῦν, νὰ πηδήσω τόσον πλατὺ χάσμα. Μ' ἀφῆκες (πάλιν τὸ λέγω) εἰς ἐκεῖνον ἀκριβῶς τὸν καιρὸν, ὅτε μάλιστα εἶχα χρεῖαν τῆς παρηγορίας καὶ βοήθειας σου.

Σμικρὰ παλαιὰ σώματ' εὐνάζει ῥοπή.

Καὶ ὅμως ζῶ ἀκόμη, ὅχι μετὰ τόσας ῥοπὰς, ἀλλὰ μετὰ τόσα ῥόπαλα, χειρότερα ἀπὸ τὰ ξύλινα, ἐπεὶδὴ μοῦ ἐπλήγωσαν αὐτὴν τὴν ψυχὴν. Ἄν δύναταί τις νὰ μὲ παρηγορήσῃ τώρα, καὶ νὰ μὲ φέρῃ εἰς λήθην τῶν παρελθόντων, καὶ ὑπομονὴν τῶν παρόντων, εἶναι βέβαια αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Βάμβα.

Ἡ πρόδος τῆς Σχολῆς σας μ' εὐφρανε· καὶ εἶμαι κατὰ πάντα σύμφωνος μὲ τὴν ὁποῖαν κάμνεις κρίσιν περὶ τῶν

συμφερόντων εἰς τὴν νῦν τοῦ γένους κατάστασιν, μαθημάτων. Τῆς ἠθικῆς ἡ παράδοσις μάλιστα μὲ εὐφρανε πολὺ. Ναί, φίλε, πρώτιστον καὶ ἀναγκαιότατον μάθημα, εἰς ἔθνη μεταβαίνοντα ἀπὸ τὸ σκοτός τῆς ἀπαιδευσίας, εἰς τὸ φῶς τῆς παιδείας, εἶναι αἱ ἀκριβεῖς καὶ ὠρισμέναι ἔννοιαι τῶν ὀνομαζομένων κακιῶν καὶ ἀρετῶν, ἢ μᾶλλον τῆς κακίας καὶ ἀρετῆς. Ἐπειδὴ μία εἶναι ἡ μήτηρ καὶ πηγὴ τῶν κακιῶν, ἡ ἈΔΙΚΙΑ, ὡς μία τῶν ἀρετῶν ὄλων, ἡ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ. Διὰ τοῦτο ἔλεγε καὶ ὁ Ξενοφῶν (διδαγμένος ἀπὸ τὸν Σωκράτην) « Παιδευσις γὰρ καλὴ διδάσκει χρῆσθαι νόμοις, » καὶ λέγειν περὶ τῶν δικαίων καὶ ἀκούειν ».

ΛΕ.

Ὁ ἀνθρώπινος βίος, φίλε μου, ἀπὸ γενέσεως μέχρι τελευτῆς, εἶναι πόλεμος, καὶ ὡς εἰς πόλεμον διωρισμένους ἔχρεώσθουν οἱ μακαρῖται γονεῖς μας νὰ μᾶς ὀπλιζῶσι παιδιοθέν, διδάσκοντές μας, ὅτι ἡ πρόνοια οὔτε τὰ καλὰ μᾶς χαρίζει ἄμικτα καὶ καθαρὰ ἀπὸ κάθε κακόν, οὔτε πάλιν συγχωρεῖ νὰ πάσχωμεν τὰ κακὰ, χωρὶς νὰ τὰ γλυκάνῃ μὲ τίποτε καλόν. Τοιαύτην διδασκαλίαν ἔπρεπε νὰ φυτεύσωσιν ἀπ' ἀρχῆς εἰς τὰς νεαρὰς μας ψυχὰς, πρὶν δοκιμάσωμεν καλὰ ἢ κακὰ, διὰ νὰ εἴμεθα προετοιμασμένοι καὶ εἰς τὰ δύο. Ἄλλὰ μὴγαρὶ ἐγνώριζαν οἱ ταλαίπωροι κ' ἐκεῖνοι, πῶς ἔπρεπε νὰ μᾶς ἀναθρέψωσι; μὴγαρὶ ἦσαν δυνατοὶ νὰ μᾶς δώσωσιν ὅ,τι δὲν ἔλαβαν οὐδ' ἐκεῖνοι ἀπὸ τοὺς γονεῖς των; Εἰς ἡμᾶς τοὺς γέροντας ἔμεινεν ἡ ἀνάγνωσις τῶν προγονικῶν συμβουλῶν, ἐκ τῶν ὁποίων εἶναι καὶ τὸ « Μὴ θέλε τὰ γινόμενα » γίνεσθαι, ὡς βούλει, ἀλλὰ θέλε τὰ γινόμενα γίνεσθαι, ὡς » γίνονται, καὶ εὐροήσεις » (καθαρὰ ἐξήγησις τοῦ « Γεννηθήτω τὸ θέλημά σου » τῆς Κυριακῆς προσευχῆς.)

ΔΖ'.

Ἐκ Παριτίων, 12 Σεπτεμβρίου, 1815.

Δὲν εἶμαι, ἀπόμνη, φίλε μου, εἰς ὑγείας σταθεράς κατὰ-
 ὅτασιν διὰ νὰ γράφω ἐπιστολάς. Ἀλλ' ὅμως πρέπει νὰ σὲ
 στείλω μικρὰν ἀπόκρισιν, διὰ νὰ σ' ἐλευθερώσω καὶ ἀπὸ τὴν
 ὑποψίαν τοῦ θανάτου μου. Ἐφριξα, φίλε μου, ἀφ' οὗ ἐκατά-
 λαβα τὰ λεγόμενα, συλλογιζόμενος ἕως ποῦ δύναται νὰ φθάσῃ
 ὁ ἄνθρωπος, ὅταν ἀποθηριωθῇ κατὰ τοῦ πλησίον! Ἄν καὶ
 τῷ ὄντι ἀμαθέστατοι οἱ πονηροὶ συκοφάνται, τὴν ὁποίαν
 ὁμως πασχίζουν νὰ προσκολλήσωσιν φρικώδη δόξαν, περὶ
 τοῦ Ἀρχηγοῦ τῆς ἱερᾶς ἡμῶν θρησκείας, μὴ πιστεύσης ποτὲ,
 ὅτι εἶναι γυμνῆς τῆς ἀμαθείας των ἀποτελέσμα. Εἶναι ἀδύ-
 νατον νὰ μὴν ἐκατάλαβαν τῆς ῥήσεως τὴν ἔννοιαν.

Ὅταν ὁ ἄνθρωπος φθονῇ, συκοφαντεῖ, διώκει, ἀδικεῖ, καὶ
 ἀπλῶς ἀφίνει ἑαυτὸν νὰ φέρεται ἀχαλίνωτα, κεντώμενος ἀπὸ
 τὰ πάθη κατὰ τοῦ πλησίον· ἔπειτα δι᾽ ἰσχυρίζεται, ὅτι ὁ
 διωγμὸς εἶναι ζῆλος ὑπὲρ Θεοῦ κατὰ τῶν ἀθέων. Ὁ τοιοῦ-
 τος βέβαια δὲν ὑπερμαχεῖ κατὰ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, ὅστις
 βδελύττεται τοὺς μολυσμένους ἀπὸ τοιαῦτα πάθη.

ΔΖ'.

..... Ἀπὸ δύο αἰτίας, τὴν πρώτην πολλὰ ἐπαινετὴν,
 ἐπειδὴ τοιαύτη εἶναι καὶ ἐμοῦ, καὶ πρέπει νὰ ᾔῃ παντὸς
 ἀνθρώπου, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἀνδρὸς, ἡ περὶ τῶν τοιούτων
 εὐχὴ καὶ θέλησις. Λέγω τὴν ἀγάπην τῆς δικαιοσύνης· ἀλ-
 λ' ὅμως, φίλε, εἶναι φρόνησις καὶ τὸ « πρὸς τοὺς καιροὺς
 πολιτεύεσθαι » περὶ τοῦ ὁποίου ἤθελεν ἴσως μᾶς διδάξει πολ-
 λὰ, καὶ περίεργα, καὶ παράδοξα περὶ ἀνθρώπων μεγάλης

ὑπολήψεως « Τὰ πολιτικὰ πρὸς τοὺς καιροὺς » σύγγραμμα οὕτως ὀνομαζόμενον καὶ κατὰ δυστυχίαν μὴ σωζόμενον, τὸ ὁποῖον συνέγραψεν ὁ Θεόφραστος, μάρτυς αὐτόπτης τοῦ πολιτικοῦ θανάτου τῆς πατρίδος του. Ἡ ἀνάστασις (τὴν πολιτικὴν λέγω) πρέπει ἐξ ἀνάγκης νὰ γένη μὲ ξένας χεῖρας· ἀλλ' ἐπειδὴ εἶναι ἀνάγκη νὰ κρεμασθῶμεν, κέρδος εἶναι τὸ νὰ κρεμασθῶμεν « ἐξ ἀξίου γοῦν τοῦ ξύλου » ὡς λέγει ὁ Κωμικός. Ἐὰν τοῦτο δὲν γένη, κέρδος ἀκόμη λογίζεται καὶ ἡ κρεμάλα ἢ ἐκ τῶν ἀλλὰ κέρδος τοιοῦτον, ὁποῖον σημαίνει ἡ παροιμία,

Ἄν μὴ παρῇ κρέας, ταρίχῳ στερχιτέον.

Τὸ τάριχος ὅμως τοῦτο δὲν εἶναι δυνατόν νὰ μὴν αἰσθάνωμαι ὅτι εἶναι τάριχος, καὶ νὰ μὴ τὸ μασσῶ μὲ ἀηδίαν.

ΔΗ.

Ὅτι τὰ ὀνόματα ἔχουσιν ἐπιρροὴν μὲ τὰς ἀνθρωπίνας πράξεις καὶ διανοίας, μὴν ἀμφιδάλλης. Πρέπει ὅμως νὰ ᾔηται προπαρασκευασμένη, διὰ τῆς παιδικῆς ἀγωγῆς, ἡ ψυχὴ εἰς τὸ νὰ δεχθῇ τὴν ἐπιρροὴν, ἀπαράλλακτα καθὼς ἡ γῆ πρέπει νὰ ᾔηται γεωργημένη διὰ νὰ ὠφεληθῇ ἀπὸ τὴν βροχὴν. Ἀλλὰ περὶ τούτων ἐντὸς ὀλίγου θέλει σὲ διδάξειν ἡ πεῖρα, περισσότερα ἀπὸ ἑκατὸν προφέσσωρας τῆς ἱθικῆς καὶ πολιτικῆς ἐπιστήμης.

Ὡς τόσον, ὅσον ἄθλια καὶ ἂν ᾔηται τὰ τοιαῦτα, εἶναι ἀπαράιτητα, ἐπειδὴ, ὡς ἡ πεῖρα τὸ ἔδειξεν εἰς ὅλα τὰ ἔθνη, αὐτὰ προηγοῦνται πάντοτε τῶν καλῶν, καθὼς καὶ εἰς τὰς πομπὰς καὶ λιτανείας προηγεῖται πολὺς ὄχλος μὲ τὰ μικρά των κηρία, ἔπειτα φαίνεται ὁ Δεσπότης μὲ τὸν κλῆρον του καὶ μὲ

τοὺς ἄρχοντας, κρατοῦντας τὰς μεγάλας λαμπάδας· καὶ ἡ ἀνάστασις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τὴν μέσσην.

Ὀλιγώτερον κακὸν εἶναι τὸ νὰ περιπατῇ τις χωλὰ, παρὰ τὸ νὰ ἦναι ἀκίνητος παντάπασιν, ὡς λίθος. Ἔως τώρα εἴμεθα εἰς ταύτην τὴν ἀθλίαν ἀκινήσιαν· τώρα εἶναι ὀλίγοι χρόνοι ἀφ' οὗ ἤρχισχμεν νὰ σαλευώμεθα. Ἐπεὶ εἶναι δυνατόν ἀπὸ τοσαύτην ἀκινήσιαν, νὰ μεταβῶμεν πάραυτα εἰς τὴν ὁλόκληρον καὶ ἀππρεμπόδιστον χρῆσιν τῶν μελῶν; Τοιαύτης χωλότητος δείγματα ἔδωκα πολλὰ καὶ ἐγὼ εἰς ὅσα ἔγραψα, ὀλιγώτερα ἐλπίζω νὰ εὔρης εἰς τὸν Αἰλιανόν, καὶ ἀκόμη ἴσως ὀλιγώτερα εἰς τὴν Ἰσοκράτην, τοῦ ὁποίου ἡ τύπωσις ἄρχεται μετ' ὀλίγας ἡμέρας.

Εἴμεθα, φίλε, ὅσοι καὶ ἂν ἤμεθα τῆς παρούσης γενεᾶς, οἱ περισσώτεροι χωρὶς ἀνατροφὴν, ἢ μὲ ἀνατροφὴν ὅχι ἀνάλογον τῆς ὀλίγης σοφίας, τὴν ὁποίαν ἀπεκτήσαμεν εἰς τὴν Εὐρώπην, καὶ διὰ τοῦτο ἀνεπιτήδευτοι εἰς τὸ νὰ τὴν μεταχειρισθῶμεν εἰς ὠφέλειαν τοῦ γένους. Ὁμοιάζομεν ἐκείνους, τοὺς ὁποίους οἱ Τοῦρκοι ὀνομάζουσιν *Σογραντᾶν Γκιουρμους*, ἡγοῦν τοὺς νεοπλούτους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἄλλα δὲν προσμένεται, παρὰ συνερίσεις καὶ φιλοτιμίαι μικροπρεπεῖς, ἐπιδείξεις καὶ σαλακωνίαι γελοιώδεις, καὶ ἄλλα τοιαῦτα ἐλεεινῶν ἀνθρώπων ἐλεεινὰ ἔργα. Μὴν ἀπελπίζεσαι ὅμως· τῆς ἐπερχομένης γενεᾶς οἱ λόγιοι, εἰς τοὺς ὁποίους θέλει δώσειν, καὶ μὴ θελόντων, χώραν ὁ θάνατος ὅλων ἡμῶν, θέλουν εἶσθαι ὠφελιμώτεροι εἰς τὸ γένος, παρ' ὅλους ἡμᾶς.

ΛΘ'.

Περὶ τοῦ Κάντ, εἶμαι σύμφηφος μὲ τὴν γνώμην τοῦ Β. Οἱ ταλαίπωροι Γερμανοὶ (καὶ μὴ σὲ κακοφανῇ) δὲν ἔμαθαν

ἀκόμῃ νὰ ἐκθέτωσι τὰς ἐννοίας των μὲ σαφῆνειαν· καὶ ἐκ ταύτης τῆς ἀμαθείας ἔρρευσεν ἡ κλίσις εἰς τὰ συστήματα καὶ τὰς φιλοσοφικὰς αἱρέσεις, αἱ ὁποῖαι διαμένουσιν ἀκόμῃ εἰς αὐτοὺς, εἰς καιρὸν ὅταν εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἄλλην φιλοσοφίαν δὲν ἐξεύρουν, παρὰ τὴν Ἐκλεκτικὴν. Εἶχε μέγα δίκαιον ὁ μέγας Φριδερίκος, ὅχι νὰ καταφρονῇ τὴν γλῶσσαν των, ἡ ὁποία ἦτο γλῶσσα μητρικὴ του καὶ αὐτοῦ, ἀλλὰ νὰ λέγῃ, ὅτι ἔχουσι πάντοτε χρεῖαν νὰ στρατηγῶνται ἀπὸ κανένα εἰς τὴν φιλοσοφίαν. Il leur faut toujours un général en philosophie. Εἶχαν τὸ πάλαι στρατηγὸν τὸν Δεϊβνίτιον (ὅστις ἦτο καὶ στρατηγὸς καλὸς, ἀλλ' ὅμως ἄνθρωπος). Τὸν Δεϊβνίτιον διεδέχθη ὁ Οὐόλφιους· τῶρα ἔχουσι τὸν Κάντ· μετὰ πολλὰ ὀλίγους χρόνους ἴσως θέλουν στρατηγηθῇ ἀπ' ἄλλον, σκοτεινότερον ἀπὸ τὸν Κάντ. Ἡ ἀσάφεια γεννᾷ τὰς αἱρέσεις εἰς τὴν Φιλοσοφίαν, καθὼς καὶ εἰς τὴν Θρησκείαν, καὶ αὗται πάλιν ἀμοιβαίως τρέφουν καὶ αὐξάνουσι τὴν ἀσάφειαν. Μ' ὅλον τοῦτο εὐλογον ἔκρινα νὰ προσθέσω εἰς τὰ σταλθησόμενα ἐν σῶμα τῆς μεταφράσεως ἡ παραφράσεως τοῦ Degerando, ἂν ὅχι δι' ἄλλο, διὰ τοῦτο κἂν, ὅτι ὁ διδάσκων πρέπει νὰ ἔχῃ, ὅχι μόνον ὅσα τὸν ἀρέσκουν, ἀλλὰ καὶ τὰ ἀπαρέσκοντα, διὰ νὰ διδάσκῃ τοὺς μαθητὰς του τοῦλάχιστον τὰς αἰτίας, διὰ τὰς ὁποίας τὸν ἀπαρέσκουσι, καὶ νὰ τοὺς μανθάνῃ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ νοεῖν καὶ συλλογίζεσθαι. Τοῦτο νοεῖται δι' ἐκείνους τοὺς διδασκάλους, ὅσοι δὲν ἐπιθυμοῦν νὰ γένωσιν αὐτοὶ αἱρεσιάρχαι καὶ στρατηγοὶ φιλοσοφίας.

Ἐγὼ πάλιν σὲ τὸ λέγω, ὅτι εἶναι εὐτυχία τὸ νὰ μὴν ἐδυνήθη ἀκόμῃ κανεὶς ἀπὸ τοὺς Φιλοχυδαίους νὰ γεννήσῃ μίαν μυθιστορίαν, ὡς ἐκείνην φερ' εἰπεῖν τοῦ Ἡλιοδώρου· καὶ τότε ἤθελες ἰδεῖν μὲ πόσῃν εὐκολίαν ἤθελεν ἀνατρέψειν ὅλους τοὺς ἡμετέρους κανόνας καὶ τεχνολογίας. Εἶναι πιθανὸν ὅτι ἐγὼ δὲν

θέλω γένειν μάρτυς τοιαύτης λυπηρᾶς μεταβολῆς, ἐπεὶ δὴ αἱ
 ἡμέραι μου ἐπαλαιώθησαν. Φαντάζομαι ὅμως ἀπὸ τοῦ νῦν,
 καὶ γελῶ μόνος μου, ἐνθυμούμενος πόσον ἔχω νὰ γελάσω, ὅταν
 λάβω εἰς τὰ Ἡλύσεια πεδία (διότι εἰς τὸν τάρταρον βέβαια
 δὲν εἶναι ἡ γνώμη μου νὰ ὑπάγω) ἐπιστολὴν τοῦ B., γραμ-
 μένην μὲ ὅλην τὴν Φιλιππιδικὴν κομψείαν, καὶ φκιασμένην,
 Dieu sait comment· διότι εἶπέ με ἐν συνειδήσει, τί ἔχεις ἢ
 τί δύνασαι νὰ κάμης, ὅταν μία τοιαύτη μυθιστορία γένη κοινὴ
 ἀνάγνωσις ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, σπουδαίων καὶ μὴ σπου-
 δαίων, εἰς ὀλίγα λόγια ὅλων τῶν τάξεων τῆς πολιτικῆς κοι-
 νωνίας; ἐξ ἀνάγκης ἡ κήλησις τῆς ἀναγνώσεως ἔχει νὰ ποιῶ-
 ση τὴν φράσιν καὶ τὸν χαρακτῆρα ὅλου τοῦ ἔθνους, καὶ τόσον
 εὐκολώτερον, ὅσον τὰ ἐννέα δεκατημύρια τοῦ ἔθνους, ὄντες
 χυδαῖοι κατὰ δυστυχίαν, θέλουν δημαγωγηθῆν περισσότερον
 εἰς τὸν χυδαῖσμόν αὐτὸν τοῦ γράφοντος. Ἡ μόρφωσις τῶν
 γλωσσῶν, φίλε, κρέμαται ἀπὸ διαφόρους περιστάσεις, καὶ
 δὲν νικᾷ πάντοτε, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν σπανιάκις νικᾷ ὅστις λα-
 λεῖ δικαιότερα.

Νομίζω ὅτι ἡ διαφθορὰ τῆς γλώσσης εἶναι συγγενὴς νόσος
 τῆς διαφθορᾶς τῶν ἠθῶν, καὶ, κατὰ τοὺς ἱπποκρατικούς κα-
 νόνας, ζητεῖ καὶ συγγενῇ καὶ παρομοίαν θεραπείαν· ὅταν δια-
 φθεῖρῃ τὸ ἔθνος τὰ ἥθη του, ὁ σοφὸς νομοθέτης, θέλων ν' ἀνα-
 μορφώσῃ τοὺς συμπολίτας του, δὲν δίδει μήτε δύναται νὰ
 δώσῃ εἰς αὐτοὺς, τοὺς ἀρίστους νόμους· « ἀλλὰ τοὺς δυνατοὺς
 » ἀρίστους » ὡς τὸ εἶπε ῥητῶς ὁ Σόλων πρὸς ἐκείνους, οἱ
 ὅποιοι κατέκριναν τοὺς νόμους του. Διὰ τί τοῦτο; ὅτι εἰς
 τοιαύτην κατὰστασιν τοῦ ἔθνους, φυσικὰ οἱ δημαγωγοὶ καὶ
 δημοκόλακες εἶναι πολλοί· καὶ τὸ ἐφθαρμένον ἔθνος περισ-
 σότερον ἀκούει τοὺς κολακεύοντας τὰ πάθη του, παρὰ τοὺς
 ἰατρεύοντας, καθὼς πάλιν τὸ ἔλεγεν ὁ αὐτὸς Σόλων. « Τότε

* γὰρ θεῖον καὶ οἱ νομοθέται οὐ καθ' ἑαυτὰ δύναται ὀνῆσαι
 * τὰς πόλεις, οἱ δὲ αἰεὶ τὸ πλῆθος ἄγοντες ὅπως ἂν γνώμης
 * ἔχωσιν. » Πῶς λοιπὸν νὰ τολμήσῃ νὰ προσφέρῃ τὸ στόμα
 τοῦ χρηστοῦ νομοθέτου νόμους ἀρίστους, ὅποταν κινδυνεύῃ
 νὰ μὴν εἰσακουσθῇ μήτε εἰς τοὺς δυνατοὺς ἀρίστους ; Νομο-
 θετεῖ λοιπὸν τοὺς δυνατοὺς ἀρίστους, ὅχι ὡς διόρθωσιν, ἀλλ'
 ὡς προπαρασκευῇ καὶ εἰσαγωγῇ εἰς τὴν ἐλπιζομένην εἰς τὸ
 ἐξῆς διόρθωσιν, καθὼς καὶ οἱ ἰατροὶ προπαρασκευάζουσι τὸ
 ἀκάθαρτον σῶμα, μὲ ποτὰ ἄλλα ἐλαφρότερα καὶ μαλακτικὰ
 ἐπιτηδεῖα, πρὶν δώσωσιν εἰς αὐτὸ τὸ καθάρσιον. Ἀνζητήσῃ
 νὰ δώσῃ τοὺς ἀρίστους, χαρὰ μεγάλη διὰ τοὺς δημαγωγούς,
 ἐπειδὴ εὐρίσκουσιν εὐλογοφανῆ πρόφασιν, νὰ τὸν συκοφαντή-
 σωσιν ὡς τύραννον, καὶ νὰ φράξωσι τοιοῦτοτρόπως τὰς ἀκοὰς
 τοῦ ὄχλου εἰς τοὺς δυνατοὺς ἀρίστους νόμους. Προσάρμοσον
 ὅλην ταύτην τὴν θεωρίαν εἰς τὴν φθορὰν τῆς γλώσσης, καὶ
 μόνῃ ἢ προσαρμογῇ αὕτη θέλει εἶσθαι ἱκανὴ νὰ σὲ χειραγωγῇ
 εἰς τὸ ἐξῆς, χωρὶς νὰ ἔχῃς χρεῖαν ἀπὸ ἄλλου κανόνα.

Δι' αὐτὸ τοῦτο ὅτι τὸ ἔθνος εὐρίσκεται εἰς ὄργασμὸν,
 χρειάζεται περισσοτέρα προσοχὴ εἰς ἐκείνους, ὅσοι ἐπιθυμοῦν
 τὴν ὁῤζαν τοῦ ἔθνους. Δὲν εἶναι ἄλλη ἐπικινδυνωτέρα μοῖρα
 χρόνου, πρὶν ἐκείνην εἰς τὴν ὁποίαν γίνεται ἡ διάβασις ἀπὸ
 τῆς βαρβαρότητος εἰς τὴν παιδείαν, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν εἰς τὴν
 ἐπιστήμην· διότι ἂν ἐλάμβανεν ἀρχὴν ὁ φωτισμὸς ἀπὸ τὴν
 παιδείαν, δὲν ἦτο κανένας κίνδυνος. Ὅλοι ἐξερχόμεθα τῆς
 πατρίδος, σχεδὸν χωρὶς ἀνατροφὴν καὶ παιδείαν, ἡ ὁποία
 μόνῃ δίδει τὴν κρίσιν τοῦ καλοῦ (le gout) καὶ τὴν εἰς αὐτὸ
 κλίσιν. Μανθάνομεν εἰς τὴν Εὐρώπην ἄλλος τὴν φυσικὴν,
 ἄλλος τὴν ἱατρικὴν, καὶ ἄλλος ἄλλο, ὡς ἠθέλαμεν μάθειν καὶ
 μίαν τέχνην ὅποιανδήποτε. Ἡ μόνῃ ἰδέα, ὅτι ἐξεύρομεν καὶ
 τι περισσύτερον ἀπὸ τὸ λοιπὸν ἔθνος, μᾶς φυσᾷ, μᾶς κάμνει,

θρασεῖς, καὶ φυσικὰ σκαιοὺς, καθὼς εἶναι οἱ νεόπλουτοι, τοὺς ὁποίους οἱ Τοῦρκοι ὀνομάζουσι « *Σογραντᾶν γκιορμους* » καὶ ἀνθ' ἑνὸς B., ὅστις δύναται νὰ κρίνῃ καὶ τὶ ἐξεύρει καὶ τὶ ἀγνοεῖ, εὕρίσκεις μυρίους,

Γερητοθεοδώρου· Διομειλαζόνας,

γότηας καὶ φένακας, Ποιητὰς, Πεζογράφους, Γραμματικο-τεχνολόγους τῆς παλαιᾶς, Νομοθέτας καὶ φκιάσας τῆς νέας, καὶ ἀναμορφωτὰς τοῦ ἔθνους. Αὐτὰ, φίλε, θέλουν κρατήσῃν, ἕως οὗ νὰ αὐξήσῃ ὁ ἀριθμὸς τῶν πεπαιδευμένων εἰς τὸ γένος, ἕως οὗ νὰ μάθῃ καὶ αὐτὸς ὁ χυδαῖος ὄχλος ὀλίγον, νὰ διακρίνῃ τοὺς φίλους του, ἀπὸ τοὺς κολακεύοντας τὰ πάθη του . . .

. . . Καὶ κατὰ τὸν Δικαιόπολιν τῆς Κωμωδίας,

Στένω, κέχνηα, σκορδινῶμαι, στρεύγομαι,

Ἄπορῶ, γράφω, παρατίλλομαι, λογίζομαι,

Ἀποθέλεπων εἰς

Τὴν πόσταν, καὶ προσμένων ματαίως ἀπ' αὐτὴν τοῦ πολλὰ θλίβοντός με βάρους τὴν ἀνακούφισιν. Τί νὰ κάμω, ἀπορῶ, τί νὰ συλλογισθῇ ἀμνηχανῶ, πῶς νὰ ἐξηγήσω τὴν παράδοξον ταύτην σιωπὴν, μήτε κανόνας γραμματικῆς, μήτε πιθανολογίας λογικῆς ἔχω. Κρόνιον ὅμμα βέβαια ἐνέσκηψεν (ὥς λέγει ὁ Καλάσιρις τοῦ Ἡλιοδώρου) εἰς τὴν Ε'.

M'.

Λυπεῖσαι ὑπὲρ τὸ πρέπον περὶ τῆς δυσκολίας, τὴν ὁποίαν ἀπαντᾷς εἰς τὰ πειράματα τῶν μεταφράσεων. Μάθε ὅτι κ' ἐγὼ τοιαύτην δοκιμάζω, καὶ ἄλλοι σοφώτεροι παρ' ἐμὲ τοιαύτην θέλουν δοκιμάσειν. Τὸ σφάλμα εἶναι τῆς γλώσσης, ἢ ὁποῖα εἶναι ἀκόμῃ ἄγναπτος καὶ ἄκαμπτος εἰς τὴν θέλησιν τοῦ γράφοντος, ὥς ἀδέφητον δέρμα, καὶ μὴν ἀπελπίζε-

σαι. Τοῦτο μόνον ἴσως πρέπει νὰ λυπούμεθα, ὅτι δὲν ἐγεννήθημεν πεντήκοντα χρόνους βραδύτερον· ἀλλ' ἔπεσεν εἰς ἡμᾶς τὸ ἀηδέστατον ἔργον τῆς γνάψεως, καὶ ἦτον γραμμένον εἰς ἡμᾶς νὰ τὴν προφκιάσωμεν, διὰ νὰ τὴν παραδώσωμεν εἰς τοὺς μεθ' ἡμᾶς εὐκολωτέραν νὰ τελειωθῇ. Ἀλλ' ὅμως πάλιν διὰ τί νὰ λυπούμεθα; Λέγει πολλὰ φρόνιμα ὁ Ἐπίκτητος, ὅτι εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ παρόντος βίου εἴμεθα ὅλοι ὑποκριταί, ἄλλος ἄλλου δράματος (role)· ἀλλ' ὁ μοιράζων τὰ δράματα εἶναι ἄλλος· καὶ εἰς ἡμᾶς δὲν μένει παρὰ νὰ ὑποκριθῶμεν καλῶς τὸ δοθὲν, « Ἄν πτωχὸν ὑποκρίνασθαι σε θέλῃ, ἵνα καὶ » τοῦτον εὐφυῶς ὑποκρίνη, ἂν χωλὸν, ἂν ἄρχοντα, ἂν ἰδιώ- » τὴν κ. τ. λ. » Ἡ δὲν κατανοεῖς ἀπὸ τοῦτο, διὰ τί οἱ πρὸ ἡμῶν ἔφευγον, ὡς θάνατον, τὸ νὰ γράφωσιν εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν; Ἐπλανήθησαν ὅμως πολὺ, καὶ, κατὰ τὴν παροιμίαν, φεύγοντες τὸν καπνὸν ἔπεσαν εἰς τὸ πῦρ, ἐπειδὴ ἔγραψαν τοιαῦτα, ὅποια καὶ ἔπαυσαν σχεδὸν νὰ ἀναγινώσκωνται· ὁπόταν, ἂν ἐκαλλιέργουν τὴν κοινὴν, ἤθελαν εὐκολύνει πολλὰ εἰς ἡμᾶς τὴν περαιτέρω καλλιιεργσίαν αὐτῆς. Ὅ,τι λοιπὸν δὲν ἔκαμαν ἐκεῖνοι δι' ἡμᾶς, ἃς σπουδάζωμεν ἡμεῖς νὰ τὸ κοπιᾶσωμεν διὰ τοὺς μεθ' ἡμᾶς, οἱ ὅποιοι εὐτυχέστεροι παρ' ἡμᾶς, δὲν θέλουν ὅμως ἀχαριστήσιν εἰς τοὺς κόπους ἡμῶν.

. . . Καὶ μὴν ἐρωτᾷς πόσον εἶμαι αἰσχυντηλὸς καὶ ἄτολμος εἰς τὰ τοιαῦτα. C'est une bêtise, si vous voulez, mais cela n'est pas moins vrai.

Τὸ γὰρ ἀποστῆναι χαλεπὸν
Φύσεως, ἣν ἔχει τις αἰεῖ,

καὶ μάλιστα εἰς τὸ γῆρας, τὸ ὅποιον πρᾶννει καὶ τοὺς τολμηροὺς.

Περὶ Σουλιώτων τί θέλεις νὰ σὲ εἴπω; εἰς τόσον σκότος

τῆς παλαιᾶς ἱστορίας τῶν μεταβολῶν, μετοικίσεων, μίξεων τῶν ἐθνῶν, τίς δύναται νὰ εἰπῇ τι βέβαιον; . . . Ἐμπορεῖς νὰ μεταχειρισθῇς προσφυῶς τὸ παράδειγμα τῶν Γάλλων. Τοὺς προγόνους των Γάλλους ἢ Γαλάτας, ἀπ' ὅλα τὰ παλαιὰ ἔθνη βάρβαρα, τὸ ὀλιγώτερον βάρβαρον, καὶ μὲ περισσότερα ἠθικὰ προτερήματα στολισμένον, καὶ τὸ πρῶτον παιδευθέν, διὰ τὴν ἐπιμιξίαν τῶν Φωκαέων τῆς Μασσαλίας πρῶτα, ἔπειτα καὶ τῶν Ῥωμαίων, ἐλθόντες ἀπροσδοκῆτως, ἄλλο ἔθνος, ὠμότατον καὶ βαρβαρότατον, (κατὰ τὴν Ἑ. ἐκαστονταετηρίδα) οἱ ὀνομαζόμενοι Φράγχοι, τοὺς ἐκυρίευσαν τόσον, οἱ ὀλιγώτεροι τοὺς περισσοτέρους, ὥστε καὶ νὰ ἐξαλειφθῇ παντάπασι τὸ ὄνομα Γάλλοι, καὶ νὰ γένῃ κοινὸν, καὶ εἰς τοὺς δουλώσαντας καὶ εἰς τοὺς δουλωθέντας, τὸ Φράγχοι, (Français), τὸ ὅποῖον ὀνομάζονται σήμερον ἀπαράλλακτα, καθὼς οἱ δουλωθέντες Ἕλληνες ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους, ὠνομάσθησαν Ῥωμαῖοι. Μ' ὅλον τοῦτο τὴν σήμερον, ὅστις ἀπὸ τοὺς Γάλλους θέλει νὰ σεμνολογηθῇ διὰ τὴν εὐγένειάν του (χωρὶς νὰ ἐξεύρῃ ἂν κατάγεται ἀμέσως ἀπὸ τοὺς δουλώσαντας, ἢ ἀπὸ τοὺς δουλωθέντας, ἢ γουν ἂν ἦναι Φράγκος ἢ Γάλλος), τοὺς Γάλλους ὀνομάζει πάντοτε, καὶ ὅχι ποτὲ τοὺς Φράγκους· εἰς τοὺς Γάλλους σεμνύνεται, καὶ ὅταν θέλῃ νὰ ἐπαινέσῃ τινὸς τὴν ἀνδρείαν, τὴν γενναιότητα, καὶ μάλιστα τὸ ἀπλοῦν καὶ ἄδολον τῆς ψυχῆς, λέγει C'est un véritable Gaulois. Ἐστῶ, ὅτι οἱ Σουλιῶται κατάγονται ἀπὸ τοιοῦτον τι μίγμα νικητῶν καὶ νικηθέντων, μὴ διὰ τοῦτο εἶναι ὀλιγώτερον Ἕλληνες ἀπὸ τοὺς Κωνσταντινουπολίτας, τῶν ὁποίων πολλοὶ εἶναι ἀπόγονοι παρομοίου μίγματος Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων, ἢ καὶ καθαρῶν Ῥωμαίων; Εἰς τοὺς πολέμους των μὲ ποῖα παραδείγματα τοὺς ἐνεψύχωναν οἱ δημηγόροι των, ὅχι βέβαια Βουλγάρων ἢ Βλάχων, ἀλλὰ Ἑλλήνων.

Παρατηρήσεως ἄξιον, καὶ τὸ ὁποῖον ἀποδείχνει, ὅτι οἱ κατήγοροι τοῦ γένους κινουῦνται περισσότερον ἀπὸ πάθος παρὰ ἀπὸ φιλοσοφικὴν ἔρευναν τῆς καταστάσεως τῆς Ἑλλάδος, εἶναι καὶ τὸ νὰ μὴν φαίνεται κανὲν ἔχνος φιλανθρωπίας εἰς τὰς κατηγορίας των. Ἀλλὰ τί λέγω φιλανθρωπίας; τόσον εἶναι τὸ μῖσος κατὰ τῶν δυστυχῶν ἀπογόνων τῶν Ἑλλήνων (τοὺς ὁποίους δὲν παύουν ὅμως νὰ ἐγκωμιάζωσι), τόσος ὁ φόβος μήποτε ἡ προγονικὴ δόξα ἐξυπνίσῃ τέλος πάντων τοὺς Γραικοὺς, ὥστε μὴν ἀρκούμενοι νὰ τοὺς ἀπελπίζωσι μὲ τὰς ἀσπλάγχνους κακὰς των προφητείας, πολεμοῦν προφανῶς, καὶ τοὺς ὅσοι, φιλανθρωπότεροι παρ' αὐτοὺς, ἐσυμπόνεσαν τὰς δυστυχίας τῆς Ἑλλάδος, ὅσοι ἐπεθύμησαν ἢ ἐπροφήτευσαν τὴν παῦσιν αὐτῶν Ἐνθυμᾶσαι τοῦ Στωϊκοῦ Κλεάνθους τὴν ἱστορίαν, πῶς ἐσπούδαζεν εἰς τὰς Ἀθήνας, τὴν νύκτα ἐργαζόμενος μὲ μισθὸν εἰς τοὺς κήπους, καὶ τὴν ἡμέραν ἀσχολούμενος εἰς τὰ μαθήματά του. Τοιοῦτος εἶναι ὁ νέος Κλεάνθης (σπουδαστὴς τῆς ἱατρικῆς)· πῶς ζῇ δὲν ἐξεύρω· μὲ τὸν ἄνεμον ἴσως, ἐπειδὴ εἶναι πτωχίστατος. ἔχει καὶ τοῦτο πλεόν τοῦ Κλεάνθους, ὅτι βοσκὸς, (ναὶ φίλε, βοσκὸς) προβάτων ὧν, ἔρριψε τὴν καλαύροπα τοῦ Πανός, καὶ ἤρπασε τοῦ Ἑρμοῦ τὸ κηρύκειον. Γνωρίζει καὶ τὴν Ἑλληνίδα καὶ τὴν Λατινίδα καλῶς. Εἶναι ἀπὸ τοὺς μαθητὰς τοῦ Ψαλίδα.

Λέγεις ὅτι δὲν ἔχεις δύναμιν μήτε καιρὸν ν' ἀναγνώσῃς Πλάτωνα, Ἰσοκράτην, καὶ τ.λ. Εἶναι ὅμως, φίλε μου, ἀναγκαῖον, νὰ οἰκειωθῇς μὲ ἓνα καὶ συγγραφέα ἀπὸ τοὺς δοκίμους. Πόσῃν ἐπιρροὴν ἔχει ἡ ἀνάγνωσις αὐτῶν εἰς τὴν μόρφωσιν τῆς νέας γλώσσης, εἶναι μακρὸν νὰ σὲ παραστήσω

δί' ἐπιστολῆς. Τοῦτο μόνον σέ λέγω, ὅτι μέγα μέρος τῶν περὶ ταύτης κακῶν κρίσεων προέρχεται ἀπὸ τὴν ἄγνοιαν τῆς παλαιᾶς γλώσσης. Ἀγνοιαν ὀνομάζω σχετικῶς πρὸς τὴν γνῶσιν, τὴν ὁποίαν ἔχουσι ταύτης ὀλίγοι τινὲς τῶν ἄλλογενῶν, καὶ τὴν ὁποίαν δυνατὸν ν' ἀποκτήσωμεν εὐκολώτερον καὶ περισσότερον ἀπ' αὐτοῦς. Πολλοὶ τῶν ἡμετέρων ἦλθαν εἰς τὴν Εὐρώπην μὲ πολλὰ μικρὰν εἶδῃσιν τῆς Ἑλληνικῆς (καθὼς ἐγώ)· ἐδόθησαν εἰς τὰ μαθηματικά· ὁ νοῦς πεποιωμένος μὲ τὴν ἀκρίβειαν, τὴν ἀπαιτουμένην εἰς τοὺς σταθμοὺς καὶ τὰ μέτρα, καὶ γενικῶς εἰς τὸ ποσὸν, ζητεῖ νὰ εἰσάξῃ τὴν αὐτὴν ἀκρίβειαν καὶ εἰς τὴν γλῶσσαν. Εὐχῆς ἄξιον ἦτον βέβαια νὰ μὴν ἔχωσιν ἀνωμαλίας πολλὰς αἱ γλῶσσαι. Ἐὰν εἶναι τάχα καλὸν, ἢ καὶ δυνατὸν νὰ διωχθῶσιν ὅλαι αἱ ἀνωμαλῖαι ἀπ' αὐτάς; δυσκολεύομαι νὰ τὸ πιστεύσω. Ναι δυσκολεύομαι νὰ πιστεύσω, ὅτι ὁ Ὅμηρος ἐδύνατο νὰ *Φκιάσῃ* τὴν *Ἰλιάδα*, ἢ ὁ Δημοσθένης τὸν περὶ *Στεφάνου* λόγον, μὲ γλῶσσαν γεωμετρικῶς κανονισμένην. Ἀλλὰ περὶ τούτων χρειάζεται σκέψις χρονιωτέρα καὶ ὠριμωτέρα. Ἰκανὸν εἶναι πρὸς τὸ παρὸν νὰ φεύγωμεν τὰς πολλὰς καὶ δεινὰς καὶ ἀηδεῖς ἀνωμαλίας, ὅσαι γεννῶνται φυσικὰ ἀπὸ τὸν ἀλόγως κατὰκορον μακαρονισμόν.

MB'.

Ἐξεύρεις τί συνέβη; Γνωρίζεις τὸν συγγραφέα τῆς ἀδελφικῆς διδασκαλίας. Ὁ συγγραφεὺς οὗτος λαμβάνει, κατὰ ταύτας τὰς ἡμέρας, χοντρὴν ἐπιστολὴν ἀνώνυμον ἀπὸ Τεργέστην, περιέχουσαν ἀντιρρητικὸν τῆς Ἀδ. διδ. χειρόγραφον. Τῆς ἀνωνύμου ἐπιστολῆς ἡ ἔννοια εἶναι αὕτη (μὲ κακοφαίνεται ὅτι δὲν ἔχω καιρὸν γὰρ σέ τὴν ἀντιγράψω), ὅτι

δύο νέοι ὁμογενεῖς πεπαιδευμένοι εὗρηκαν, εἰς χεῖρας ἐνὸς
μπουνταλῶ, τὸ ληρῶδες ἀντιρρητικὸν, ὅστις εἶχε σκοπὸν νὰ
 τὸ τυπώσῃ. Μὲ τρόπον εὐμορφον (πρᾶγμα ἀληθινὰ νόστι-
 μον) τὸ ἀπέσπασαν ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ *μπουνταλῶ*, καὶ τὸ
 πέμπουσι, διὰ τοῦ γράφοντος τὴν ἐπιστολὴν ἀνωνύμου (ὅστις
 μὴτ' αὐτὸς δὲν φαίνεται σπουδῆς ἄμοιρος) πρὸς τὸν συγγρα-
 φέα τῆς Ἀδ. Διδ. Ὁ χαρακτήρ τῆς γραφῆς τοῦ ἀντιρρη-
 τικοῦ δὲν εἶναι βέβαια τοῦ *λεγομένου*, ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ
 βλέπω διεσπαρμένους ἐδῶ καὶ ἐκεῖ τινὰς διορθώσεις, τὰς ὁποίας
 ὑποπτεύομαι πολὺ, ὅτι εἶναι ἀπὸ χειρὸς τοῦ *λεγομένου*. Κατὰ
 δυστυχίαν ἔκαυσα ὅλα του τὰ γράμματα, τὰ ὁποῖα ἐμπόρουν
 νὰ μὲ πληροφορήσωσι διὰ τῆς παραβολῆς. Ἄν εὐρίσκεται
 ἀκόμη κανὲν εἰς ἐμὲ, χρειάζομαι καιρὸν πολὺν διὰ νὰ τὸ
 εὔρω. Εἶπα ὅτι ὁ γράφων δὲν φαίνεται νὰ ἦναι σπουδῆς
 ἄμοιρος· ἀλλὰ (τὸ χρησιμώτερον) φαίνεται νὰ ἔχῃ καὶ φρό-
 νησιν· διότι λέγει ῥητῶς πρὸς τὸν συγγραφέα τῆς Ἀδ. διδ.
 ὅτι τὸν πέμπει τὴν ἀντίρρησιν, ὅχι διὰ νὰ χάσῃ τὸν καιρὸν
 του νὰ ἀποκριθῇ εἰς τοιαύτην φλυαρίαν, ἀλλὰ διὰ νὰ τὸν
 παρηγορήσῃ μὲ τὴν βεβαίωσιν, ὅτι πολλοὶ εὐρίσκονται τὴν
 σήμερον εἰς τὸ γένος, καὶ νέοι καὶ πρεσβύτεροι, καὶ τῶν λαϊ-
 κῶν καὶ τῶν κληρικῶν, οἱ ὁποῖοι δὲν πείθονται πλέον εἰς τοιού-
 τους λήρους. Ἄν δὲν ἐλυπούμην τὴν δαπάνην, καὶ τὴν ἐκ
 μέρους μου καὶ τὴν ἐκ μέρους σου, ἤθελα συμβουλεύσειν τὸν
 συγγραφέα, νὰ σὲ πέμψῃ καὶ τὴν ἀνόητον ἀντίρρησιν, καὶ
 τὴν συνοδεύουσαν φρόνιμον ἐπιστολήν. Δὲν εἶναι τρόπος νὰ
 μάθῃς, τίς εἶναι οὗτος ὁ ἀνώνυμος ἐπιστολογράφος; Ἄν ἔβλε-
 πες τὴν ἐπιστολήν του, ἴσως τὸν ἐγνώριζες ἐκ τοῦ χαρακτῆρος.

ΜΓ'.

Μὴ σὲ ταράττῃ ὅτι τὸ Γίνω σχηματίζεται μέρος οὐδε-
πέρως, καὶ μέρος μέσως, ἢ ἀποθετικῶς. Δὲν εἶναι τοιοῦτον
τὸ Εἰμί τῶν παλαιῶν; Ὁ ἐνεστὼς Εἰμί, ἀπὸ τοῦ Ἔω, ὁ
μέλλων Ἔσομαι ἀπὸ τοῦ Ἔομαι. Ὅλα ταῦτα, φίλε, εἶναι
ἀνωμαλίαι.

Θέλω, θέλεις, θέλει εἶσθαι, κατὰ τὸν τύπον τοῦ Κεῖσθαι,
ἐπειδὴ λέγομεν εἶμαι, εἶσαι, εἴμεθα, εἴσθε, ὡς Κεῖμαι, κεῖ-
σαι, κείμεθα, κεῖσθε.

Ἡ χρονολογία τοῦ γίνομαι, ἢ Γείνομαι, εἶναι καὶ αὕτῃ
μικτὴ ἀπὸ σχηματισμὸν οὐδέτερον καὶ παθητικόν, ἥγουν ἀπο-
θετικόν. Λαμβάνει μέρος τῶν χρόνων ἀπὸ τὸ Γίνομαι ἢ Γεί-
νομαι, καὶ μέρος ἀπὸ τοῦ γείνω ἢ Γίνω, κατὰ τὸν τύπον τοῦ
πτείνω, ἢ Γένω (ὅθεν ἔγινε τὸ *Γίγνω* ἄχρηστον) κατὰ τὸν
τύπον τοῦ Μένω, ὅθεν ἔγινε τὸ ποιητικόν μίμνω.

Σχηματισμὸς παθητικὸς Γίνομαι, σαι, ται, ἐγινόμην (ἡ-
μουν) ἐγίνεσο, ἢ ἐγίνουσουν, ἐγίνετο.

Ἀόριστος ἔγεινα, (ὡς τὸ ἔμεινα).

Μέλλων παρατατικὸς θέλω γίνεσθαι.

Μέλλων ἀόριστος, θέλω, θέλεις θέλει γενεῖ, (ἥγουν *γενεῖν*
κατὰ τὸ *μεγεῖν*, ἀόριστ. δεύτ.)

Προστακτικὸν ἐνεστὼς γίνου, ἄς γίνεται, ἀόριστος γένου,
τρίτον πρόσωπον τοῦ προστ. ἀορίστου (τὸ ὅποιον μᾶς ἔλειπε)
ἄς γείνη, ἢ ἄς γενῇ ἀδιαφόρως, ἐπειδὴ αὐτὰ ἀναλυόμενα εἰς
τὸ Ἄφες, εἶναι καθαρὰ ὑποτακτικὰ ἄφες ἵνα γείνη (ὡς τὰ
μείνη ὑποτ. ἀόρ. ἀ.) ἢ ἄφες ἵνα γενῇ (ὡς τὸ μενῇ ὑποτακτ.
ἀόρ. β').

Οὗτοι εἶναι, ἂν ἐνθυμοῦμαι καλὰ, οἱ παθητικῶς σχηματι-
ζόμενοι χρόνοι· τὰ λείποντα πρέπει νὰ ἀναπληρωθῶσι ἀπὸ
τὸ Γένω, κατὰ τὸν τρόπον τῷ μένω.

Μὴ παραξενευθῆς εἰς τὸν διπλοῦν μέλλοντα τῆς κοινῆς γλώσσης, τὸν παρατατικὸν δηλαδὴ καὶ τὸν ἀόριστον. Τὸν ἔχει ἡ κοινὴ γλῶσσα· καὶ τοῦτο εἶναι προτέρημά της. Βέβαια κανεὶς δὲν θέλει ποτὲ φαντασθῆν, ὅτι τὸ *θέλω γράφειν* εἶναι ταυτόσημον τοῦ *θέλω γράφειν*. Τὸ πρῶτον σημαίνει τὸ ἅπαξ καὶ ἀόριστον τῆς ἐνεργείας, τὸ δεύτερον τὴν συνέχειαν, ἡγουν παράτασιν τῆς ἐνεργείας. Οὗτος ὁ παρατατικὸς μέλλων δὲν εὐρίσκεται εἰς τοὺς Γάλλους· εἰς αὐτοὺς τὸ *j'écrirai* σημαίνει καὶ τὰ δύο. Εἰς τοὺς παλαιούς εὐρίσκεται, ἀλλὰ σύνθετος ὡς καὶ εἰς ἡμᾶς. *Γράψω* θέλει νὰ εἴπῃ *θέλω γράφειν*· ἀλλ' ὅταν ἤθελαν νὰ ἐκφράσωσι τὸ *θέλω γράφειν*, ἔπρεπεν ἐξ ἀνάγκης νὰ εἰπωσιν *Ἔσομαι γράφων*. Τοῦτο οἱ φιλόσοφοι Γραμματικὸι δὲν ἐτόλμησαν νὰ τὸ τάξωσιν εἰς τοὺς χρόνους, καὶ ὅμως ἔβαλαν τὸν σύνθετον χρόνον τοῦ παρακειμένου, *τετυμμένοι εἰσί*.

Ὡσαύτως θεωρεῖς ἄλλην ἀταξίαν τοῦ Μετ' ὀλίγον μέλλοντος, ὃ ὁποῖος εὐρίσκεται μόνον εἰς παθητικὸν σχηματισμὸν, καὶ ὅχι τετύφω εἰς ἐνεργητικόν· διὰ τί; ὅτι τοῦτο εἶναι ἄχρηστον· ἀλλ' ἔπρεπεν ἀντ' αὐτοῦ νὰ θέσωσιν εἰς τὴν ἐνεργητικὴν συζυγίαν τὸ *Τετυφῶς ἔσομαι*, τὸ ὁποῖον εἶναι συχνότατον εἰς τοὺς συγγραφεῖς, καὶ εἶναι ἀληθὲς χρόνος ρήματος, ὡς καὶ τὸ *τετυμμένοι εἰσί*. Αὕτη ἡ παράβλεψις ἔκαμιν ἀκόμη σκοτεινοτέραν τὴν ἔννοιαν τοῦ Μετ' ὀλίγον μέλλοντος. Ἰτίς θέλεις νὰ τὰ σαφηνίσῃ καὶ νὰ τὰ λαμπρύνῃ ταῦτα; Ἄς ἔλθω πάλιν εἰς τὴν παράτασιν. Ἐξω ἀπὸ τὸν παρακείμενον, καὶ τὸν ὑπερσυντελικὸν καὶ τὸν ἀόριστον, οἱ ἄλλοι χρόνοι ὅλοι δέχονται παράτασιν.

ἀ. Ἐνεστῶς παρατατικὸς	Γράφω
β'. Ἐνεστῶς ἐντελὴς	Γέγραφα
γ'. Παρωχήμενος παρατατικὸς	Ἐγραφον

δ'. Παρωχήμενος ἐντελής	Ἐγεγράφειν
έ. Παρωχήμενος ἀόριστος	Ἐγραψα
ς'. Μέλλων παρατατικός	Ἔσομαι γράφων
ζ'. Μέλλων ἐντελής	Ἔσομαι γεγραφώς
ή. Μέλλων ἀόριστος	Γράψω.

Ταῦτα, φίλε μου, ἤθελαν εὐκολύνειν πολὺ εἰς τοὺς ταλαιπώρους νέους καὶ τὴν μάθησιν τῆς παλαιᾶς, καὶ τὴν μετὰ νοῦ καὶ κρίσεως ἔρευναν καὶ διόρθωσιν τῆς νέας.

Περὶ δὲ τῆς αἰτίας, διὰ τὴν ὁποίαν δὲν νοστιμεύεσαι τὰ νέα συντάγματα τῆς γλώσσης, δὲν εἶναι μόνη ἡ βαβυλωνικὴ σύγχυσις καὶ ἀνωμαλία τῆς συντάξεως, μήτε ὁ ἄκρατος μακαρονισμός. Εἶναι καὶ ἄλλο τι, φίλε, αἴτιον τῆς ἀηδίας, ἡ ἀκατάλληλος καὶ ἄτοπος θέσις καὶ συνύφανσις τῶν λέξεων.

Μὴ παύης νὰ λέγῃς πρὸς αὐτοὺς, φίλε, ὅτι δὲν θέλουν ποτὲ γράφειν καλὰ, ἂν δὲν δώσωσι τόνον καὶ νεῦρα εἰς τὴν γλῶσσαν· τὰ δὲ νεῦρα πρέπει νὰ εὐρίσκωνται πρῶτον εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ γράφοντος, ἔαν ἔχῃ δηλαδὴ φρονήματα ἐλεύθερα. Περὶ τοῦ ἀναγκαίου τούτου δεσμοῦ τῶν ἐννοιῶν καὶ τῆς φράσεως, καὶ τῆς ἐπιρροῆς, τὴν ὁποίαν ἔχει ὁ χαρακτήρ τοῦ ἐνδιαθέτου λόγου εἰς τὸν προφορικὸν ἢ γραπτὸν, ἴσως εἴπω τι εἰς τὰ προλεγόμενα τοῦ Ἰσοκράτους.

27 Ἰανουαρίου, 1807.

ΜΔ'.

Ἐπαινετὸς εἶναι ὁ σκοπὸς σου ν' ἀνασκευάσῃς τὰς φλυαρίας τοῦ Βερτόλδου· καὶ ἄμποτε νὰ μὴ τὸν παραιτηθῇς. Πάσχισον ὅμως ὅσον εἶναι δυνατὸν νὰ κάμῃς σφοδρὰν τὴν ἀντίρρῃσιν, καὶ μὴ φοβῆσαι νὰ φανῇς ἄγροικος. Εἶναι τρόπος καὶ τέχνη, φίλε, de dire à un homme qu'il est bête,

sans qu'il ose s'en plaindre, τὴν ὁποίαν τέχνην κατέχουσιν μάλιστα οἱ Γαλάται. Ἡ τέχνη αὕτη συνίσταται μάλιστα ἀπὸ τὴν σύγκρασιν τῶν ἐπαίνων καὶ τῶν ὀνειδισμῶν, καὶ ἀπὸ τὴν μετὰ προσοχῆς ἐκλογὴν τῶν συνωνύμων λέξεων καὶ φράσεων. Τὸ αὐτὸ σημαίνει « ἄνθρωπος ἄλογος » καὶ « ἄνθρωπος ἐναντιούμενος εἰς τοὺς κανόνας τῆς λογικῆς » μ' ὅλον τοῦτο, ἡ δευτέρα φράσις εἶναι ὀλιγώτερον σκληρά· καὶ εἶναι δυνατόν νὰ γένη ἔτι πλέον ἀνεκτὴ, ὅταν τὴν συγκολλήσῃς μὲ θαυμασμόν, οἶον, « Πῶς εἶναι δυνατόν, ἀπὸ τοιούτου πεπαιδευμένου ἀνδρὸς στόμα νὰ ἐξέλθωσι λόγοι ἐκ διαμέτρου ἐναντίοι καὶ εἰς αὐτὸν τὸν κοινὸν νοῦν; (le sens commun) » Τὸ αὐτὸ σημαίνει νὰ ὀνομάσῃς καθαρὰ τινὰ *ἡλίθιον*, καὶ νὰ εἴπῃς ὅτι « Εἶναι πρᾶγμα ἀπίθανον πῶς ὁ » εὐφυῆς Bertholdy ἐτόλμησε νὰ εἴπῃ τοιαῦτα, ὅποια μὴτ' » ἀπὸ τοῦ πλέον ἡλιθίου τὸ στόμα δὲν ἤλπιζε τις ν' ἀκούσῃ » καὶ ἄλλα τοιαῦτα πολλὰ, τὰ ὅποια ἀφίνω εἰς τὴν κρίσιν σου. Πάλιν καὶ πάλιν σὲ λέγω, ὅτι πρέπει νὰ ᾔῃαι σφοδρὰ, ἤγουν τοιαύτη, ὅποια καὶ αὐτοῦ τὴν καρδίαν νὰ πληγώσῃ (καὶ διὰ τί ὅχι; ἐπειδὴ ὁ ἀχρεῖος τολμᾷ νὰ μᾶς πληγώσῃ ἀδίκως), καὶ ἄλλους εἰς τὸ ἐξῆς νὰ ἐμποδίσῃ ἀπὸ τοιαύτας φλυαρίας. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ τρόπου τῆς δικαίας ἐκδικήσεως. Διὰ νὰ γένη ὅμως ἐμβριθεστέρα ἡ ἀντίρρησης, εἶναι χρεῖα, φίλε μου, (καὶ πρόσεχε καλὰ, νὰ ζήσης, εἰς τοῦτο, ὡς κεφάλαιον οὐσιῶδες), νὰ ἀπορρίψῃς πάντα δισταγμὸν περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ γένους, τῆς νῦν τε καὶ τῆς μελλούσης, καὶ νὰ παραστήσῃς τὴν ἀναγέννησίν του, ὡς πρᾶγμα φανερόν, ὡς πρᾶγμα φωνάζον, εἰς ὀλίγα λόγια, ὡς πρᾶγμα ἀποδεδειγμένον, καὶ νὰ τὴν παραστήσῃς μὲ τόνον καὶ ἔμφασιν προφητικὴν (avec le ton d'un inspiré). Ὅσον καθαρώτερα τὴν παραστήσῃς, τόσον γελοιώτερον θέλεις τὸν

ἀποδείξειν· ἐπειδὴ εὗρηκε καιρὸν ἀρμόδιον νὰ στηλιτεύσῃ τὸ γένος, ἐκεῖνον ἀποτόμως (précisement) τὸν καιρὸν, ὅταν τὸ γένος ἀνιστάνεται ἀπὸ τοὺς νεκροὺς, καὶ νὰ ἐξεράσῃ κατὰ τῶν Γραικῶν, ὅσα δὲν ἐτόλμησε κανεὶς νὰ εἴπῃ, μήτε ὅταν οἱ Γραικοὶ εὐρίσκοντο εἰς τὴν ἀθλιεστάτην κατάστασιν. Πρόσεχε, πάλιν λέγω, καλὰ εἰς τοῦτο, καὶ ἡ αἰτία, διὰ τὴν ὁποίαν τὸ ἐπαναλαμβάνω, εἶναι ὁ φόβος μήπως ταραττῇ τὴν ψυχὴν σου δισταγμὸς περὶ τοῦτου. Μὲ φαίνεται ἀδύνατον νὰ ὀπισθοποδίσῃ πλέον τὸ γένος· καὶ οὕτω, χωρὶς ἀμφιβολίαν, ὡς ἀδύνατον ἐπιθυμῶ καὶ συμβουλεύω νὰ τὸ παραστήσῃς, ἂν θέλῃς νὰ κάμῃ τὸ ποθούμενον ἀποτελέσματός της ἡ ἀντιρρῆσις. Τὸ παράδειγμα τῶν Θηβαίων εἶναι παντᾶσιν ἀνόητον. Αὐτοὶ εὐρίσκοντο πρῶτον εἰς τὴν αὐτὴν ἐκείνην τοῦ χρόνου περίοδον, κοινὴν εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα, ἡγοῦν τὴν περίοδον τῆς παρακμῆς· ἔπειτα εἶχαν ἀμελήσειν πάντοτε καὶ τὴν παιδείαν, ὥστε νὰ δώσωσιν ἀφορμὴν εἰς τὴν γνωστὴν παροιμίαν « Ὑς Βοιωτία ». Ποίαν ὁμοιότητα ἔχει αὕτη ἡ κατάστασις, μὲ τὴν σημερινὴν κατάστασιν τῆς Ἑλλάδος, εἰς τὴν ὁποίαν, μετὰ πολυχρόνιον ὕπνον καὶ λήθαργον, ἐξυπνεῖ, ὅχι ἓνας ἢ δύο ἢ καὶ δέκα, ἀλλὰ ὅλον τὸ γένος, καὶ μέρος αὐτοῦ παιδεύεται, μέρος συντρέχει καὶ βοηθεῖ τὴν αὕξησιν τῆς παιδείας; Εἰπέ τον, νὰ μὲ χαρῆς, ὅτι TZAM-ΠΟΥΝΙΖΕΙ, καὶ μὴ φοβῆσαι τίποτε. Δὲν ἦτον κακὸν νὰ κάμῃς κατάλογον, εἰς τὸ τέλος τῆς ἀντιρρῆσεως, τῶν ὅσα ἀξιόλογα βιβλία μετεφράσθησαν ἀπὸ τὰ 1790. Μεταχειρίσου καὶ τὴν εἰρωνίαν, ὅπου τὸ συγχωρεῖ ἡ περίστασις, καὶ τὴν μάστιγα τοῦ γελοίου, ἣτις ἔχει μεγάλην δύναμιν. Μὴν ἀμελήσῃς ὅπου εὐρίσκεις δύο του προτάσεις, μείζονα καὶ ἐλάσσονα, ἀπὸ τὰς ὁποίας συμπεραίνεται ἄλογόν τι, ἢ γελοῖον, νὰ ἐκθέτῃς καθαρὰ τὸ συμπέρασμα. Ἄρα κατὰ τὸν

Bertholdy ἐπεταί τοῦτο. Εἶπε μὲ θάρρος, ὅτι ἐπειδὴ ὁ μουσοῦ Μπερτόλδος περιῆλθε μὲ τόσῃν ἀπροσεξίαν τὴν Ἑλλάδα, τὸν συμβουλευεῖς νὰ κάμῃ δευτέραν περιήγησιν· εἶπε ὅτι τὸν συμβουλευεῖς νὰ ἐξετάσῃ τὰς τυπογραφίας τῆς Δελφίας, τῆς Βιέννης, καὶ τῆς Βενετίας, διὰ νὰ μάθῃ πόσα συγγράμματα μετεφράσθησαν εἰς δέκα χρόνων διάστημα, καὶ νὰ παραβάλῃ τὸν ἀριθμὸν, μὲ τὸν ὅσα ἐτυπώθησαν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος, ἕως τὰ 1790. Εἶπέ τον ὅτι, ὅταν κρίνῃ ἔθνη ὁλόκληρα, πρέπει νὰ βαπτίζῃ τὸν κάλαμόν του, ὅχι μόνον εἰς μελάνιον, ἀλλὰ καὶ εἰς ΝΟῦΝ. Συγχώρησόν με νὰ ἐπαναλάβω καὶ τρίτον, ὅτι πρέπει νὰ παρυστήσῃς τὴν βελτίωσιν τῆς Ἑλλάδος ὡς πρᾶγμα βέβαιον. Ὅτι ἔχει, φίλε, μεγάλην δύναμιν εἰς τὴν διαλεκτικὴν, τὸ νὰ ἀποδείξῃς τὸ νομιζόμενον ἀπὸ τὸν ἀντίπαλόν σου ἀδύνατον, ὅτι ἔγινε, ἢ καὶ ὅτι ἤρχισε νὰ γίνεταί.

Τὸ δὲ, ὅτι καὶ « ἀφ' οὗ τοσοῦτοι Γραικοὶ βασιλεῖς ἐχρημάτισαν, τὸ ἔθνος ἐπροχώρησεν εἰς τὸ χεῖρον » εἶναι θαυμαστὴ λαβὴ κατὰ τοῦ ἀντιπάλου σου, ἂν τὸν πιάσῃς (ὡς ἐλπίζω) ἀπὸ τὸν λαιμόν, καὶ ἀποδείξῃς τὴν ἀνιστορησίαν του. Εἰς τὸν ἐνδέκτον αἰῶνα, ἄξιον νὰ ὀνομασθῇ μόλις εὐρίσκεις ἄλλον παρὰ τὸν Εὐστάθιον· ὁ δέκατος τρίτος εἶναι ἀκόμη πτωχότερος· ὁ δέκατος τέταρτος μέτριος. Εἰς τὸν δέκατον πέμπτον (ὅτε εὐρέθη καὶ ἡ τυπογραφία, καὶ ἤρχισε νὰ κινῆται πρὸς βελτίωσιν καὶ ἡ Ἰταλία), φαίνεται ἀληθῶς, ὅτι ἔγινεν ὅχι εὐκαταφρόνητος ἀναλαμπὴ τοῦ χλωσμένου πυρὸς, ἢ ὁποία ἤθελεν ἀνάψειν ἐξ ἅπαντος τὴν αὐτὴν φλόγα, τὴν ὁποίαν ἀναψε καὶ εἰς τὴν λοιπὴν Εὐρώπην, ἂν ἡ Ἄλωση τῆς Κωνσταντινουπόλεως δὲν ἔφθανε νὰ τὴν καταχώσῃ πάλιν. Ταύτην τὴν κίνησιν, φίλε, καὶ τὴν ἀναλαμπὴν, τὴν μαρτυροῦν οἱ Χρυσολωράδες, οἱ Λασκάριες, οἱ Γαζῆδες, οἱ

Γεμιστοὶ, οἱ Ἀργυρόπωλοι, οἱ Βησσαρίωνες, καὶ ἄλλοι τοὺς ὁποίους δὲν ἔχω καιρὸν νὰ ζητήσω, ὅλοι γεννήματα τῆς αὐτῆς ἑκατονταετηρίδος, καὶ τῶν ὁποίων οἱ περισσότεροι ἄξιζαν τὸν Εὐστάθιον, ἕως καὶ τὸν ὑπερέβαλλαν εἰς τὴν πολυμάθειαν. Τὸ μαρτυρεῖ καὶ ἡ ἀνανέωσις τῶν φατριῶν Ἀριστοτελικῆς καὶ Πλατωνικῆς. Ὅλα ταῦτα τὰ εὐρίσκεις εἰς τὴν ἱστορίαν. Ὡς τόσον εἶναι τῶν πιθανῶν πιθανώτατον, ὅτι ἡ ἀναλαμπὴ αὕτη ἦτον τόσον σφοδρά, ὥστε ἂν ἐγένετο μίαν ἑκατονταετηρίδα ἀρχήτερα, ἢ ἂν οἱ Τοῦρκοι ἤρχοντο μίαν ἑκατονταετηρίδα βραδύτερον, τὸ γένος ἤθελε καὶ τὴν βασιλείαν φυλάζειν, καὶ ἀκολουθήσειν τὴν αὐτὴν ὁδὸν εἰς τὸ βέλτιον τῶν λοιπῶν ἐθνῶν τῆς Εὐρώπης. Ἡ τυπογραφία λοιπὸν πληθύνουσα τὰ βιβλία, ἤθελεν ἀνάψειν τὸ πῦρ εἰς πυρκαϊάν.

Καὶ εἰς τὸν Ἰσοκράτην καὶ εἰς τὸ Διονυσίου Περὶ Συνθέσεως (τὸ ὁποῖον ἐκόπωσε τὴν ὑπομονήν σου) κάμνε, ὡς κάμνω κ' ἐγὼ, καὶ εἰς αὐτοὺς καὶ εἰς ἄλλους πολλοὺς συγγραφεῖς, τὰ ἀνωφελῆ εἰς τὴν παρούσαν κατάστασιν ἡμῶν, ἢ καὶ πεντάπασι μωρὰ, (ἐπειδὴ εἶναι καὶ πολλὰ τοιαῦτα, ἀκόμη καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Θεῖον Πλάτωνα) ὑπερπῆδα τα, φίλε, καὶ τρέχε περαιτέρω. Ἦθελα εἰσθαι βέβαια μωρὸς, ἐὰν σὲ ἔλεγα νὰ δαπανᾷς τὸν καιρὸν σου εἰς τὸ ἀπὸ τῆς προσωδίας προσγινόμενον κάλλος τοῦ λόγου, τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει οὐδεμίαν προσαρμογὴν εἰς τὴν γλῶσσαν ἡμῶν τὴν σημερινήν, ἢ ὁποία μῆτε μακρὰ μῆτε βραχέα γνωρίζει. Ἐχει ὅμως ὁ Διονύσιος ἄλλα πολλὰ παραγγέλματα καλὰ περὶ τῆς συνθέσεως, τὰ ὅποια μετὰ προσοχῆς μελετώμενα, ὠφελοῦν καὶ τὴν ἡμετέραν γλῶσσαν· ὅτι ἂν δὲν ἔχη προσωδίαν Ἑλληνικὴν, εἶναι ὅμως καὶ εἰς αὐτὴν κάποιος ρυθμὸς ἴδιος· καὶ δὲν εἶναι (ὅχι δὲν εἶναι) ἀδιάφορον εἰς τὴν ἀκοὴν νὰ θέσῃς τὴν λέξιν εἰς τοῦτο, ἢ ἐκεῖνο τὸ μέρος τῆς περιόδου.

Τὸν Τεργεστινὸν καλὸν καὶ ἀγαθὸν, ἂν τὸν ξετρυπώσης, στείλῃς τὸν ἕνα Πρόδρομον, ἂν ᾖ δυνάτῳ, ὡς πεσόντα οὐρανόθεν (βλέπεις ἐδῶ, εὐρυθμότερον ἦτον εἰς τὴν ἀκοήν « ὡς » οὐρανόθεν πεσόντα » ἀλλὰ πῶς εἶναι δυνάτῳ νὰ γράφω εὐρυθμῶς εἰς τὴν κατάστασιν, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκομαι;), ἤγουν εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴν ἐξεύρῃ πόθεν τὸν ἔρχεται, ἂν καὶ ᾖ βέβαιον ὅτι θέλει τὸ νοήσει, καθὼς καὶ αὐτὸς ἔβρεξεν εἰς ἐμὲ, ὡς ἀπ' οὐρανοῦ, καὶ τὴν ἐπιστολήν, καὶ τὸ, διὰ τὸ ὅποιον ἐγράφη ἢ ἐπιστολή.

ΜΕ.

Εἰς τὰς προλαβούσας μου, φίλε, δὲν σὲ διηγέθη τὰ νέα μου παράξενα καὶ ὀδυνηρὰ πάθη, πρῶτον μὲν διὰ νὰ μὴ με νομίσης μεμψίμοιρον, ἔπειτα διότι ὥραν ἐξ ὥρας ἐπρόσμενα τὴν θεραπείαν αὐτῶν. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἐνδέχεται νὰ μοῦ συντέμωσι (γρηγορώτερα τῆς φύσεως) τὸν μὲ τριβόλους καὶ ἀκάνθας σπαρμένον τοῦ βίου μου δρόμον, καλὸν εἶναι νὰ ἐξεύρῃς καὶ τὰ αἷτια τῆς τοιαύτης συντμήσεως. Ἡ μέριμνα καθημερινή, καὶ ἡ διὰ ταύτην ἀνιὰ τῆς ψυχῆς μου διάθεσις, ἐγέννησαν εἰς τὸ ταλαίπωρόν μου σῶμα, εἶναι τῶρα ἐξ ἐβδόμαδες κ' ἐπέκεινα, ὅλα τῆς ἀποπληξίας ἢ παραλύσεως τὰ πρόδρομα συμπτώματα, ἤγουν ἐπαύξησιν τῆς ἀγρυπνίας, εἰς τὴν ὁποίαν ἤμην ὑποκείμενος, ἀδυναμίαν τῶν σκελῶν, ἀτονίαν τοῦ στομάχου, ἰλίγγους καὶ σκοτοδινιάσεις τῆς κεφαλῆς, καὶ ἄλλα τοιαῦτα. . . .

Πρέπει, φίλε, νὰ τελειώσω· ὅσον περισσότερον γράφω, τόσον ἀναξίω τὰς πληγὰς μου, καὶ ἀξάνω τῆς κεφαλῆς μου τὸν ἰλιγγον.

Ἰδοὺ καὶ ἄλλα νεώτερα. Ὁ τῆς Τεργέστης ἀνεκαλύφθη

τέλος πάντων δι' ἐπιστολῆς γραμμένης τὴν 15 Αὐγούστου. Εὐχαριστεῖ διὰ τὸν σταλέντα Πρόδρομον, καὶ ὁμολογεῖ, ὅτι αὐτὸς εἶχε πέμψει τὸ ἀντιφιλοσοφικὸν φλυάρημα τοῦ Χηνώδους Κάπουκίνου. Grand merci! ὅχι δι' ἐμὲ, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐμπόδισιν τοῦ προξενουμένου ἀπὸ τὰ τοιαῦτα κακοῦ εἰς τὰς κεφαλὰς τῶν ἀπαιδευτῶν. Ἄμποτε νὰ εἶχε πέσῃ εἰς χεῖρας τοῦ πρὶν τυπωθῇ καὶ ἡ Ἀντιφώνησις! Θέλω τὸν ἀποκριθῇ μ' εὐχαρίστησιν, ἀλλὰ πότε δὲν ἐξεύρω.

ΜΓ'.

Ἐχεις δίκαιον νὰ ταλανίζῃς τοὺς ἡμετέρους διὰ τὴν ἔλλειψιν τῆς τακτικῆς καὶ στοιχειωτικῆς ἢ συστηματικῆς ἑξέως. Ἡ νόσος αὕτη κατέχει καὶ ἀπαιδευτοὺς καὶ πεπαιδευμένους. τοὺς πρῶτους διὰ τὴν ἀπαιδευσίαν των, καὶ τοὺς δευτέρους διὰ τὴν διεστραμμένην αὐτῶν παιδείαν:

Τὸν ἄνδρα τοῦτον βιβλίον διέφθορε.

Σὲ στέλλω τὸν Πολυδεύκην, παλαιὰν ἔκδοσιν, ὅμως πολῦτιμον εἰς τοὺς ὅσοι τιμῶσι τοὺς λόγους καὶ τοὺς λογίους, ἐπειδὴ τὸ ἀντίτυπον εἶναι ἐκεῖνο ἀδιστάκτως, τὸ ὁποῖον μετεχειρίζετο ὁ Γαλλικὸς Εὐριπίδης, ὁ μέγας Ρακίνας, ὡς δηλοῖ τὸ ὄνομά του γραμμένον, ἀπὸ τὴν ιδίαν του χεῖρα, καὶ παραθεβλημμένον με ἄλλα βιβλία του, ὁμοίως σημειωμένα, καὶ τὰ ὅποια σπανίως τώρα εὐρίσκονται. Ἐπειδὴ τὰ συναθροίζουσι με μεγάλην ἐπιμέλειαν ὅπου τὰ εὕρωσι, καὶ τὰ φυλάττουσιν οἱ λογιοί, εἰς μνημόσυνον αἰῶνιον τῶν ὅσοι ἐδοξασαν τὸ ἔθνος ἀπαραλλάκτως ὡς ᾗθελαν κάμει, παραδειγματος χάριν, οἱ πιναροὶ ὀρεσκῶι, ἂν εὕρισκον βιβλίον ὡμολογημένον, ὅτι ἐχρημάτισε πάλαι κτῆμα τοῦ Εὐριπίδου, ἢ τοῦ Σοφοκλέους.

Τὸ αὐτόματον τὸ ἔφερεν εἰς τὰς χεῖρας μου ἀπὸ δημοσίαν πώλησιν βιβλίων, ὅπου ἠγόρασα τὸν Ἀμμώνιον, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ πωλῶν (ἐξ ἀπροσεξίας ὡς φαίνεται) προσέθηκεν ἐπίμετρον εἰς τὸν Ἀμμώνιον, καὶ τρόπον τινὰ ὡς κατμαῖν, τὸν Πολυδεύκην τοῦ Ρακίνα.

. Διὰ τὸ φρικτὸν διήγημα τοῦ νομισθέντος μάγου, τοῦ ὁποίου παράδειγμα δύσκολα εὐρίσκεται εἰς τοὺς Γραικοὺς. Εἰς τὰ τοιαῦτα, ἡμεῖς ἀρκοῦμεθα εἰς τὸ νὰ ἐξορκίζωμεν καὶ τοὺς μάγους, καὶ τοὺς δι' αὐτῶν ἐνεργοῦντας δαίμονας, μὲ τὸ σημεῖον τοῦ παντοδυνάμου σταυροῦ· ἀλλ' εἰς τὰ φωτισμένα ἔθνη, βλέπεις ὅτι καμμίαν φορὰν καὶ τοὺς ὀπτῶσι τὰ μέλη, ὡς ὁ Νέρων, ὡς ὁ Φάλαρις.

« Δεῖ δὲ πρὸς τοὺς ὑποκειμένους καιροὺς τὰς πράξεις θεωρεῖν ». Τοῦτο δὲν εἶναι χηνῶδες, ἀλλὰ τοῦ φιλοσόφου Πλουτάρχου ὀρθὴ κρίσις, καὶ μέτρον ἀληθέστατον, μὲ τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ μετρῶνται καὶ οἱ ἄνθρωποι καὶ αἱ πράξεις των. Ὡς νὰ μὴν ἦτον μέγα καὶ θαυμάσιον πρᾶγμα ἡ εὕρεσις μόνῃ τῆς τραγωδίας εἰς τοὺς Ἕλληνας, ζητεῖ παρ' αὐτῶν καὶ τὴν τελείωσιν. Καὶ μ' ὅλον τοῦτο εὐρίσκονται καὶ ἐντελέσται, κατὰ τοὺς κανόνας τῆς τέχνης, καὶ εἰς ἐκείνους τραγωδαί· ἀλλ' ἔπρεπε νὰ τὰς ζητῇ εἰς τὸν Σοφοκλέα, ὅχι εἰς τὸν Εὐριπίδην, τοῦ ὁποίου ὁ καθ' αὐτὸ σκοπὸς ἦτον, ὅχι νὰ κάμῃ τραγωδίας, ἀλλὰ νὰ διδάξῃ ἐπὶ σκηνῆς τὴν φιλοσοφίαν τοῦ εἰς ὕψος στίχων μαγικόν. Διὰ τοῦτο ὠνομάσθη καὶ « σκηνικὸς φιλόσοφος »· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Σωκράτης (ὅστις ἔκρινε τὰ πράγματα ἀπὸ τὴν ἐξ αὐτῶν ὠφέλειαν) τοῦ Εὐριπίδου μόνου τὰς τραγωδίας ἐθεώρει. Οἱ ταλαίπωροι Γ... ἔχουσι περὶ τῶν τοιούτων δόξας καὶ κρίσεις πολλὰ συγκεχυμένας, εἴτε ἀπὸ φυσικὴν ἀθεράπευτον ἀναισθησίαν τοῦ καλοῦ, εἴτε καὶ ἀπὸ τὴν κατὰ τῶν Γάλλων ζήλοτυπίαν.

Τόσον εἶναι φανερόν ὅτι, εἰς τὴν μέσῃν τῆς δεκάτης πέμπτης ἑκατονταετηρίδος, ἔγινεν ἀναλαμπὴ τοῦ πρὸ πολλοῦ σβεσθέντος λύχνου τῆς σοφίας εἰς τοὺς Γραικοὺς, ὥστε ἢ εἰς τὴν αὐτὴν σχεδὸν περίοδον εὐρεθεῖσα τυπογραφία, ἐὰν εὐρίσκετο πενήντα ἔτη ἀρχήτερα, ἢ ἀναλαμπὴ ἤθελε γένει ἀληθινὴ ἑξαψις· καὶ ἢ ἡ καταστροφὴ τῆς Γραικορωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας ἐμποδίζετο, ἢ τὸ γένος ἦτον εἰς κατάστασιν νὰ κάμῃ εἰς κανὲν ἄλλο μέρος νέον σύστημα, καὶ νὰ μὴ παραλυθῇ παντάπασιν.

Εὗρηκα τοῦ Ἱπποκράτους τὸν τόπον. Εἶναι εἰς τὸ ἐπιγραφόμενον *Περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν* βιβλίον §. 38, Τόμ. Β. σελ. 243, τὸ ὁποῖον ἂν καὶ ἀμφιβάλλεται ἂν ἦναι τοῦ Ἱπποκράτους, εἶναι ὁμῶς παλαιοῦ συγγραφέως, ἴσως ἀρχαιοτέρου παρὰ τὸν Ἱπποκράτην. Ὁ λόγος εἶναι περὶ ἰκτέρου. « Ἴσχύδων » λευκῶν χοίνικα ἐψήσας ἐν δυσὶ χοεῦσι, διηθῆσαι καὶ ἐξαι-
 » θριάσαι· ἔπειτα τὸ ὕδωρ τοῦτο πινέτω, ἦν τε ψιλὸν αὐτὸ
 » βούληται, ἦν τε ξὺν τῷ οἴνῳ κιρνάς. Πινέτω δὲ μὴ ἀθρόον
 » πουλὸν, ἀλλὰ ΚΑΤΑ ΦΟΡΑΝ (a chaque fois, καθε φορὰν)
 » ἡμικοτύλιον, ὅπως μὴ διάρροια αὐτῷ ἐπιγένηται »

Ὅχι βέβαια, δὲν εἶναι ἴδιον διανοίας πλημμέλημα τῶν Γραικῶν τὸ κομποδέμα, ἀλλὰ κοινὸν καὶ τῶν παλαιῶν καὶ νέων, καὶ τῶν σοφῶν καὶ τῶν ἀσόφων ἐθνῶν. Καὶ μὴ ταλα-
 νίζης περὶ τούτου τὸ μνημονικόν σου. Ἰδοὺ ὅσα ἐσημείωσα πρὸ χρόνων πολλῶν περὶ τούτου, τὰ ὁποῖα πρέπει, φίλε μου, νὰ μεταχειρισθῇς εἰς τὴν ἀντίρρησίν σου, εἰς καταισχύνῃν τῶν σοφιστῶν.

Εἰς τοῦ Ἀρποκρατίωνος τὸ λεξικόν· « Καταδεδέσθαι, ἀντὶ
 » τοῦ πεφαρμακεύσθαι, καὶ δεδέσθαι φαρμάκοις ». Δείναρχος

ἐν τῇ κατὰ Πυθίου εἰσαγγελίᾳ » . Ὁ κατὰ Πυθίου λόγος τοῦ Δεινάρχου (τὸν ὁποῖον καλεῖ μάρτυρα ὁ Ἀρποκρατίων) δὲν σώζεται. Ὅτι ὅμως εἶναι ὁ λόγος περὶ μαγικῶν κομποδεμάτων, εἶναι φανερόν ἀπὸ τὸ ἐξῆς τοῦ Πλάτωνος. Ὁ Πλάτων εἰς τὸ ΙΑ βιβλίον περὶ νόμων σελ. 933, λαλεῖ περὶ δύο εἰδῶν φαρμακειῶν· τῆς πρώτης, ἣτις γίνεται δι' ἀληθοῦς φαρμακοποτίσεως· τῆς δευτέρας « Ἡ μαγγανείαις τέ τισι καὶ ἐπω-
δαῖς, καὶ καταδέσεισι λεγομέναις πείθει »· κατωτέρω (τὸ χωρίον εἶναι μακρόν) λέγει καὶ τὸν τρόπον πῶς ἐγίνοντο· « Κήρινα μιμήματα πεπλασμένα, εἴτ' ἐπὶ θύραις, εἴτ' ἐπὶ τριόδοις, εἴτ' ἐπὶ μνήμασι γονέων κ.τ.λ. » Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων· ὅτι δὲ καὶ οἱ παλαιοὶ Ῥωμαῖοι εἶχον τὰς καταδέσεις των, φαίνεται ἀπὸ πολλοὺς αὐτῶν ποιητὰς καὶ συγγραφεῖς, τῶν ὁποίων τὰς μαρτυρίας εὐρίσκεις εἰς τὰ καλὰ λατινικὰ λεξικά (λέξ. Defigo καὶ Obligo).

Ἄς ἔλθωμεν τώρα εἰς τὰ νέα σοφὰ ἔθνη. Δὲν ἔχεις χρεῖαν νὰ ζητῆς μερικὰ παραδείγματα διὰ τοὺς Γάλλους· ἀνοῖξον τὸ λεξικὸν τῆς Ἀκαδημίας, καὶ θέλεις εὐρεῖ τὸ ζητούμενον εἰς τὴν λέξιν Nouer, τὸ Nouer l'aiguillette. Ἀνοῖξον καὶ τὸ Γερμανικὸν λεξικὸν (ἐπειδὴ ὁ Ἰουδαῖος Μπερτόλδος εἶναι τῆς σοφῆς Γερμανίας γόνος) καὶ θέλεις ἰδεῖν Die Mestel Knüpfen· καὶ εἶμαι βέβαιος ὅτι καὶ εἰς τὰ Ἀγγλικά, καὶ τὰ Ἰταλικά καὶ ὅλων τῶν ἐθνῶν τὰ λεξικά εὐρίσκεται ὁ κατάδεσμος οὗτος, ἂν καὶ δὲν ἔχω τὸν καιρὸν νὰ τὰ ἐξετάσω. Ἀλλὰ μὴν, εἰς καμμίαν γλῶσσαν τοῦ κόσμου δὲν εὐρίσκεται λέξις, χωρὶς τὸ δι' αὐτῆς σημαινόμενον πρᾶγμα, ἄρα ὁ Μπερτόλδος est un imbécille, ou si vous aimez mieux, un sot.

. . . . Μ' ὅλον τοῦτο, « καιρὸς παντὶ πράγματι » καὶ ὅς τις ἔχει τὴν ἐπιστήμην τῆς οἰκονομίας τοῦ καιροῦ, πολλὰ δύναται νὰ κατορθώσῃ εἰς μικρὸν διάστημα καιροῦ. Διὰ τὴν πρὸς τὸν Μπερτόλδον ἀντίρρῃσιν καλὸν ἦτον νὰ προσκαλέσῃς εἰς βοήθειάν σου τὸν Ἰόλαον. Δὸς εἰς αὐτὸν τὴν ὕλην καὶ τὴν τάξιν τῶν ἐπιχειρημάτων σου· καὶ ἅς τὴν διασκευάσῃ (ré-diger) αὐτός.

Μὴ παραξενεύεσαι περὶ τοῦ καταφερομένου κατὰ τῆς Σειρᾶς ἱατροῦ. Τοῦ κακοῦ τὸ αἷτιον εἶναι, καθὼς τὸ εἶπα (νομίζω) καὶ ἄλλοτε, ὅτι σοφίζόμεθα οἱ δυστυχέστατοι, χωρὶς προλαβούσης παιδικῆς ἀγωγῆς οἱ περισσότεροι, ἢ μᾶλλον εἶπεῖν, μὲ προλαβοῦσαν κακὴν καὶ βάρβαρον ἀγωγὴν. Ξενιτευόμεθα ἔπειτα μετὰ τοιαύτην ἀγωγὴν, ὠπλισμένοι μὲ μόνα τὰ ΚΑΛὰ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑ. Εἰς τοιαῦτα πτωχὰ καὶ σαθρὰ θεμέλια ἐποικοδομοῦμεν λαμπρὰ κτίσματα τῆς μαθηματικῆς, φυσικῆς, ἱατρικῆς κ.τ.λ. Φυσικὰ πίπτομεν εἰς τὴν οἴησιν τῶν νεοπλούτων, τοὺς ὁποίους τὸ σοδομιτικὸν ἔθνος ὀνομάζει *sograntàn ghisomous*. Μὴν ἀμφιβάλλῃς ὅτι τοῦτο εἶναι τὸ αἷτιον « Τὸν ἄνδρα τοῦτον βιβλίον διέφθορεν ». Καὶ ὁ φθαρμένος οὕτω γίνεται χειρότερος ἀπὸ τὸν παντάπασιν ἀπαίδευτον κακὸν, καθὼς τὸ παρετήρησε καὶ ὁ Πλάτων (περὶ Νομ. Ζ. σελ. 819) « Οὐδαμοῦ γὰρ δεινὸν, οὐδὲ σφοδρὸν » ἀπειρία τῶν πάντων, οὐδὲ μέγιστον κακόν· ἀλλ' ἡ πολυ- » πειρία καὶ πολυμαθία μετὰ κακῆς ἀγωγῆς γίγνεται πολὺ » μείζον ζημία ».

Πόθεν ν' ἀρχίσω, φίλε, ἀπορῶ. Πολλὰ καὶ ὅσα ἐπιθυμῶ νὰ σὲ γράψω· καὶ πολλὴ ἡ ἀδυναμία τοῦ νὰ τὰ γράψω. Μόλις ἀνακαμβάνω τώρα ἀπὸ τὴν ὀλιγήμερον μὲν, ὀδυνηρὰν ὁμῶς προσβολὴν τῆς ἀρθρίτιδος, τὴν ὁποίαν ἐπρόβλεψα πρὸ δύο μηνῶν, ἀλλὰ νὰ τὴν ἐμποδίσω μῆτε αἱ ἀσχολίαι, μῆτε αἱ βαρύνουσαι τὰς ἀσχολίας ἀνίαι., μ' ἐσυγχώρησαν. Συλλογίσου τὴν Ἑλληνικὴν Βιβλιοθήκην, τὸν Στράβωνα, πλῆθος ἐπιστολῶν ἀπὸ διάφορα μέρη ἀνάριθμον, φιλοτιμίαν ὅπως-δήποτε, ἢ καὶ φόβον τοῦ νὰ μὴ λυπήσω κανένα μὲ τὴν σιωπὴν μου, πρόσθετες εἰς ταῦτα καὶ καταδρομὴν ὅχι ἀπὸ τὸν Θ. Μ., ἢ ἄλλους τοιούτους ἀλλοφύλους ἐχθροὺς, ἀλλ' ἀπὸ τοὺς ὁμογενεῖς· καὶ θέλεις καταλάβειν εἰς ποῖον λαβύρινθον εὐρίσκομαι.

Εἰπέ τὸν Κ. ὅτι θέλω κάμειν ὅ,τι δυνηθῶ· ἀλλ' ὅτι δὲν εἶμαι « ἀπὸ δρυὸς, ἢ ἀπὸ πέτρης ». Πίστευσόν με, φίλε, ὡς τιμημένον ἄνθρωπον, ὅτι πνίγομαι ἀπὸ τὰς ἀσχολίας· καὶ πιθανὸν ὅτι θέλω γεγῆν σφάγιον καὶ παρανάλωμα τῶν πολλῶν κόπων· ἂν ἦτο καὶ ὠφέλιμος ἡ τοιαύτη θυσία εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὑπομονή!

Δὲν μὲ γράφεις τὴν τιμὴν τῶν δύο σωμάτων τοῦ Μακαρονιστοῦ Φραντζῆ. Ἡ ἀνάγνωσις τριῶν ἢ τεσσάρων σελίδων μόνων ἐξηγίωσε τὴν ποδάγραν μου. C'est une horreur. Ἐπειτα θαυμάζομεν ὅτι ἔπescen ἡ Γραικορωμαϊκὴ βασιλεία. Ἀφ' οὗ τὸ ἔθνος ἐκρημνίσθη, ἀπὸ Θουκυδίδας, Ἡροδότους, καὶ Ξενοφῶντας, εἰς Φραντζήδας, πῶς ἦτο πλέον δυνατὸν νὰ ἀντισταθῇ εἰς τοὺς Σκύθας; Μὴν ἀμελήσης νὰ μὲ γράψης τὴν τιμὴν· ὅτι ἂν φαντάζεσαι νὰ μὲ χαρίσης τὸν Φραντζῆν, μάθε ὅτι θέλεις μ' εὐρεῖν ἀχάριστον.

Ν'.

Ταύτας τὰς ἡμέρας ἀπεδήμησε καὶ ὁ Διάκονος Θεόφιλος, ὅστις ὑπάγει νὰ διαδεχθῇ τὸν Βενιαμὶν εἰς τὰς Κυδωνίας. Χαριτωμένος νέος, καὶ « Ἀληθῶς Ἰσραηλίτης, ἐν ᾧ δόλος οὐκ ἔστι ». Δύσκολον εἶναι νὰ εὕρῃ τις εἰς ἄλλον τόσην ψυχῆς ἀπλότητα, μὲ τόσον ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ καλοῦ ζῆλον ἐνωμένην. Μ' ἐζήτησε πολλάκις, ἐλθὼν ἐπίτηδες, συμβουλὰς περὶ τῶν μέσων, τοῦ νὰ ἐπιταχύνῃ τὴν εἰς τὰ καλὰ πρόοδον τοῦ ἔθνους. Ολίγον ἔλλειψε νὰ τὸν πέμψω εἰς τοῦ Πεσταλότζη, διὰ δύο ἢ τρεῖς μῆνας, νὰ μάθῃ παρ' ἐκείνου τὴν πολυθρύλλητον νέαν μέθοδον τῆς παιδαγωγίας. Ἄλλ' ὁ καιρὸς δὲν τὸ ἐσυγχώρει, ἐπειδὴ ἦτο σύμφορον νὰ εὑρεθῇ εἰς τὰς Κυδωνίας τὸν Μαΐον μῆνα. Μετ' αὐτοῦ ἀπεδήμησε καὶ ἄλλος νέος φίλος ἀχώριστος τοῦ Θεοφίλου, ὁ Ἑπτανησιώτης Μεταξᾶς, καὶ αὐτὸς χρηστοθεστάτος καὶ ζηλωτὴς τῶν καλῶν.

ΝΑ.

Φίλε, ἔτος εὐτυχέστατον, μετὰ πολλῶν ἄλλων ἀκολούθων, εὐχομαι καὶ εἰς σὲ καὶ εἰς τοὺς σοὺς! Μηδ' εἰς ἐμὲ ἀτυχὲς ἤθελεν εἰσθαι, ἐὰν εἶχα μὲ περισσοτέραν ὑγείαν κόπους ὀλιγωτέρους. Τέσσαρες ἐβδομάδες εἶναι, ἀποῦ μελετῶ νὰ σὲ γράψω, καὶ τὸν σφοδρῶς τρέχοντα χρόνον τρέχων ἐξόπισθεν ἐγὼ, ὡς τρέχουσιν ὅσοι ἔχουν τὴν ἡλικίαν μου, νὰ πιάσω δὲν ἐμπορῶ. Μ' ὅλον τοῦτο ὁ Ἥρως ἐπιθυμεῖ νὰ ἴδῃ τὸ τέλος τοῦ ἔργου· ἐπροσφέραμεν εἰς αὐτὸν καὶ τὸν δεύτερον τόμον προσωπικῶς, καὶ ὅσον ἀποβλέπει ιδίως εἰς ἐμὲ, κωμικῶς· ἐπειδὴ ἦτον ἀνάγκη νὰ παρασταθῶμεν εἰς αὐτὸν μὲ στολὴν καὶ σκευὴν αὐλικήν. Ὅθεν παράστησον εἰς τὴν φαντασίαν

του ἐνδυμένον μὲ φορέματα δανειστὰ, μὲ σκιάδιον ἰσημέγε-
 λες μὲ πέτασον ἀλεξίθροχον, καὶ περιεζωσμένον ῥομφαίαν,
 καὶ κινδυνεύοντα πολλάκις νὰ πέσῃ διὰ τὴν εἰς τὰ σκέλη τῆς
 ῥομφαίας ἐμπλοκὴν· ποῖον; ἐμὲ, καὶ κράτει, ἂν ᾦναι δυνατὸν,
 τὸν γέλωτα.

NB'.

Εὐχαριστοῦμαι πολλὰ ὅτι εὐχαριστεῖσαι εἰς τὴν δεξίωσιν,
 τὴν ὁποίαν ἀπολαμβάνεις αὐτοῦ ἀπὸ τοὺς ἐντίμους καὶ σο-
 φροὺς Ἐλουητίους. Αὐτὸ πρέπει νὰ διασκεδάσῃ τὴν ἀτολμίαν
 σου, περὶ τῆς ὁποίας ὅμως μὴ παραπονεῖσαι τόσον. Εἶναι
 ρυσικὸν ἀποτέλεσμα, καὶ πολλάκις σημεῖον ψυχῆς γενναίας.

Ἐνθυμᾶσαι τὸν μῦθον τῶν ποντικῶν, οἱ ὅποιοι ἀποφάσισαν
 ὅλοι μίαν ἡμέραν νὰ πνιχθῶσιν εἰς λίμνην, διότι δὲν ὑπέ-
 φερον νὰ ζῶσιν εἰς καθημερινοὺς φόβους, ἐμποδίσθησαν, ἰδόν-
 τες μὲ πόσῃν δειλίᾳ οἱ βάτραχοι ἐκρημνίσθησαν εἰς τὸν
 πάτον τῆς λίμνης, φοβηθέντες τὴν ὁρμὴν τῶν ποντικῶν;
 Ὁ μῦθος δηλοῖ, ὅτι τοιαύτην παρηγορίαν αἰσθάνομαι κ' ἐγὼ,
 ὁσάκις ἀκούω, ὅτι εἶναι καὶ ἄλλοι ἀτολμοὶ εἰς τὸν κόσμον.

Ἄλλὰ νὰ σὲ εἰπῶ ἄλλο παραδοξότερον, τὸ ὅποιον ἴσως
 δὲν ἤκουσας. Ἐξεύρεις ἀπὸ τὴν ἱστορίαν, ποῖος δεσπότης
 ἦτον ὁ Λοδοβίκος ΙΔ'. Ἐξεύρεις ὅτι εἶχε καὶ εἶδος ἀληθῶς
 ἄξιον τυραννίδος, καὶ τοσοῦτον καταπληκτικόν, ὥστε μόνον
 τὸ βλέμμα του ἐπάγωνε τὸν βλεπόμενον. Καὶ ὅμως ὁ τοιοῦ-
 τος καὶ τηλικούτος Λοδοβίκος, ἔχανε τὰ πασχάλιά του, ὡς
 λέγει ἡ παροιμία, ὁσάκις εἶχε Διδάνι (Lit de justice).

Ἐχω τώρα ἐδῶ (καὶ ἂς εἶναι καὶ τοῦτο τὸ ἐπεισόδιον
 πρὸς παρηγορίαν μας) καὶ ἄλλον ἀτολμον, τὸν Σ. Σ.

Περὶ δὲ τῆς ἀποκατχστάσεως τῆς Ἑλληνικῆς διαλέκτου,

ἐπιθυμητὸν ἦτον βέβαια νὰ ὑπεβάλλετο ἡ κοινὴ εἰς τοὺς αὐτοὺς κανόνας τῆς ἀρχαίας· ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα μὲ φαίνεται ἀδύνατον, καθὼς καὶ ἄλλοτε τὸ εἶπα. Νὰ σὲ εἰπῶ τὴν ἀλήθειαν, δὲν εἶναι τόση ἡ ἐπιθυμία μου νὰ ἰδῶ τὴν γλῶσσαν ἐλληνίζουσιν, ὅσος εἶναι ὁ φόβος μου, μὴ βαρβαρωθῇ ἀκόμη περισσότερον ἀφ' ὅ,τι εἶναι βάρβαρος. Βλέπεις ὅτι δὲν λείπουσιν ἀπὸ τὸ γένος, ἄνδρες καὶ μὲ προκοπὴν καὶ μὲ ζῆλον, οἱ ὅποιοι διῃσχυρίζονται ὅλον τὸ ἐναντίον, ὅτι δηλαδὴ πρέπει νὰ γράφωμεν καὶ νὰ λαλῶμεν, ὡς γράφουσι καὶ λαλοῦσιν οἱ ξυλοφόροι καὶ ὕδροφόροι. Ἡ γνώμη μου βέβαια ἀπέχει μακρὰν ἀπὸ τοιοῦτον σύστημα· καὶ στοχάζομαι ὅτι, ἂν ὁ σπουδαῖος ἔχῃ χρέος νὰ συγκαταβαίῃ εἰς τὸ μέτρον τῆς καταλήψεως τοῦ ξυλοφόρου, οὕτω καὶ ὁ ξυλοφόρος πρέπει νὰ προθυμῇται νὰ ἀναβαίῃ καὶ αὐτὸς ὀλίγον, εἰς τὸ νὰ καταλαμβάνῃ τὰ λεγόμενα ἢ τὰ γραφόμενα ἀπὸ τὸν σπουδαῖον, καὶ τοιουτοτρόπως νὰ συναπαντηθῶσι καὶ οἱ δύο εἰς τὸ μέσον τῆς κλίμακος. Ἐὰν τὸ μέσον τοῦτο ᾖ καλὸν, ἐξηγεῖται εὐκολα καὶ ἡ πλάνη τῶν ὑπερασπιστῶν τοῦ χυδαῖσμοῦ· ἀλλ' ἔὰν τὸ ἐπιθυμούμενον ᾖ δυνάτον, δικαίως ἤθελεν ἀπορήσειν τις, πῶς αὐτοὶ ἀπεπλανήθησαν τόσον μακρὰν ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν. Τοῦτο τὸ ἐπιχείρημα ἔχει σοφίσματος ἐμφασιν· δὲν εἶναι ὁμῶς σοφισμα. Ἐξέτασον, φίλε μου, χωρὶς πρόληψιν, ὅσα ἕως τὴν σήμερον εἶναι γραμμένα εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν· μὴ οἶς εὐρίσκεις ἐν μεταξὺ τῶν δέκα, τὸ ὅποιον δύνασαι νὰ ἀναγνώσῃς χωρὶς ἀηδίαν καὶ νυσταγμόν. Πόθεν τοῦτο; ἐκ τούτου βέβαια, ὅτι οἱ συγγραφεῖς δὲν ἐμελέτησαν ποτὲ τὴν γλῶσσαν μέχρι πόσου εἶναι δεκτικὴ ἐλληνισμοῦ. Εἰς ἐκάστην σελίδα, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, εἰς ἕκαστον στίχον γίνεται προφανὴς ἡ ἀπορία καὶ ὁ κλονισμὸς τοῦ νοῦς καὶ τοῦ καλὰ μου τοῦ γράφοντος. Εἰς ἕκαστον στίχον αἰσθάνεσαι μὲ βάρος

τῆς ψυχῆς, ὅτι ὁ γράφων ἔπασχε τοῦ δύστυχοῦς Σισύφου τὴν κόλασιν, τὴν ὁποίαν τόσον θαυμασίως ἐπερίγραψεν ὁ Ὅμηρος.

Ἦτοι ὁ μὲν, σκηριπτόμενος χερσὶν τε ποσὶν τε,
 Λᾶαν ἄνω ὠθεσκει ποτὶ λόφον· ἀλλ' ὅτε μέλλοι
 Ἄκρον ὑπερβαλεῖν, τότε ἀποστρέψασκε Κραταίης,
 Αὐτίς ἔπειτα πέδον δε κυλινδετο λᾶας ἀναιδής·
 Αὐτὰρ ὃγ' ἄψ ὥσασκε τιτανόμενος· κατὰ δ' ἰδρῶς
 Ἑρρεεν ἐκ μελέων, κενὴ δ' ἐκ κρατὸς ὀρώρει.

Σε τὸ εἶπα, νομίζω, καὶ ἄλλην φορὰν, ἐὰν, ἀπὸ καλὴν ἢ κακὴν τύχην, ἐγεννᾷτό τις (τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι ἀδύνατον) μεταξὺ τῶν ὑπερασπιστῶν τοῦ χυδαΐσμου, καλὸς νὰ γεννᾷ τοιοῦτους γραφικοὺς στίχους, μῆτε θεοὶ μῆτε δαίμονες θέλουσι πλεον δυνηθῇν νὰ ἐμποδίσωσι τὸν χυδαΐσμον τῆς γλώσσης, ἐὰν ἦναι τότε δίκαιον νὰ ὀνομασθῇ γλῶσσα χυδαία, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκονται τοιοῦτοι ποιηταί, καὶ τοιαῦτα ποιήματα. Τῆς γλώσσης τὸν βαρβαρισμὸν ἐγὼ τὸν ὁμοιάζω μὲ τὴν πυρκαϊὰν τῆς Τρωάδος, ἢ πρόοδος τοῦ εἶναι πολλὰ μεγαλητέρα, παρ' ὥστε νὰ καταγινώμεθα εἰς τὴν σωτηρίαν τῶν ὅλων· ἱκανὸν εἶναι νὰ σώσωμεν τὸν γηραλαῖον Ἀγχίσην, καὶ τοὺς πατέριους θεοὺς, καθὼς ἔκαμεν ὁ Αἰνείας. Ἡ σωτηρία τῶν οἰκιστάτων εἶναι, νὰ ἀποσκορακίσωμεν καὶ ἀπὸ τὴν γλῶσσαν ὅλας τὰς ξενικὰς λέξεις, καὶ αὐτὸ δὲν εἶναι πολλὰ δύσκολον, ἐὰν μόνον ὁ καθαριστὴς ἦναι εἰς ἄκρον εἰδήμων τῆς παλαιᾶς γλώσσης· ὅτι εἶναι καὶ αὐτοῦ κίνδυνος μὴν ἐκριζώσῃ μὲ τὰ ζιζάνια καὶ τὸν σῖτον. Πολλότατα λέξεις εἰς τὸ φαινόμενον ξενικαί, ἀκριβῶς ἐξεταζόμεναι, εἶναι γεννήματα (ὀλίγον δύσμορφα, ἀλλ' ὅμως γεννήματα) τῆς παλαιᾶς γλώσσης. Περὶ τούτων ἔχω πολλὰς σημειώσεις· ἀλλὰ τὸ μέτρον τῆς ἐπιστολῆς δὲν ἐπιδέχεται τοιαύτην παρέκβασιν.

Ἡ τέχνη τοῦ γράφειν, φίλε μου, εἶναι τέχνη δύσκολος, καὶ δὲν ἀποκτᾶται μὲ αὐτοσχεδιασμοὺς, ὥς εἶναι οἱ ἰδικοὶ μου, ἀλλὰ χρειάζεται καὶ κόπον πολὺν, καὶ χρόνον μακρόν. Ἦθελεν εἶσθαι θαῦμα, καὶ ὑπὲρ αὐτὰ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν τὰ θαύματα θαυμαστότερον, ἐὰν ἡμεῖς, μόλις ἐξυπνίσαντες ἀπὸ τὴν μακρὰν βαρβαρότητα, ἐλαμβάναμεν ἐν τῷ ἅμα καὶ ἐννοίας ἀκριβεῖς τῆς μορφώσεως τῆς γλώσσης, καὶ τῆς τέχνης τοῦ γράφειν, καὶ ἐὰν (τὸ γελοιότερον) τὰς τοιαύτας ἐννοίας ἦσαν καλοὶ νὰ μᾶς τὰς δώσωσιν, ἄνθρωποι ὅποῖος εἶναι ὁ Ντ., ἤγουν ἄνθρωποι, ἢ μᾶλλον ἀνθρωπίσκοι, γυμνοὶ καὶ ἀπὸ ἱστορίαν, γυμνοὶ ἀπὸ γενικῆς γραμματικῆς θεωρίαν, γυμνοὶ ἀπὸ ἀλλογενῶν γλωσσῶν εἵδησιν, γυμνοὶ καὶ ἀπ' αὐτὴν τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἐπεὶ δὲ τὴν ἔμαθαν, ὅχι ἀπὸ τὴν ἀκριβῆ παρατήρησιν καὶ σύγκρισιν τῶν δοκίμων συγγραφέων, ἀλλ' ἀπὸ γραμματικὰς ἀθλίας, καὶ ἀπὸ ἀνάγνωσιν σοφιστῶν, τὸ περισσότερον τοῦ παρακμάζοντος Ἑλληνισμοῦ, ἢ ἐκκλησιαστικῶν ὕμνων καὶ κανόνων. Τοῦτο, λέγω ἤθελεν εἶσθαι θαῦμα ὑπὲρ πάντα τὰ θαύματα, ἐὰν ἐγίνετο εἰς ἡμᾶς ὁπότεν εἰς τὸ πλέον φωτισμένον ἔθνος τῆς Εὐρώπης, εἰς αὐτὴν τὴν μητρόπολιν τῶν φώτων, περιέχουσιν ἑπτακοσίας χιλιάδας ἀνδρῶν, τοὺς Παρισίους, μόλις (καὶ τοῦτο χωρὶς ὑπερβολῆς) εὐρίσκονται πεντήκοντα εἰδήμονες τῆς τέχνης τοῦ γράφειν. Αἱ πρῶται τῆς ἐξυπνίσεως ἐνέργειαι καὶ κινήσεις, εἶναι σκορδινισμοὶ, εἶναι χασμῆσεις, εἶναι ψηλαφήσεις (tatonemens), καὶ παντοδαπαὶ ἀπορίαι καὶ ἀμηχαναίαι. Τοιαῦται χασμῆσεις, καὶ τοιοῦτοι σκορδινισμοὶ εἶναι (χωρὶς μετριοφροσύνης ὑπόκρισιν), καὶ ὅσα ἐγὼ τολμῶ νὰ λέγω καὶ νὰ γράφω περὶ μορφώσεως τῆς γλώσσης. Ἀλλ' ὅμως ἡ τόλ-

μη μου εὑρίσκει κάποιαν ἀπολογίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἔκαμα ὅπωςδὴποτε περὶ τῶν τοιούτων ἔρευναν, εἰς τὴν ὁποίαν διέτριψα μεταξὺ φωτισμένου ἔθνους μακρὰν διατριβὴν, καὶ εἰς τὴν, νὰ χειραγωγοῦμαι ἀπὸ σοφωτέρους μου, εὐπείθειαν.

Καταγίνου εἰς τὴν μετὰ προσοχῆς ἀνάγνωσιν, ἐκ μὲν τῶν παλαιῶν, τοῦ Διονυσίου τοῦ Ἀλικαρνασσεῶς, ἐκ δὲ τῶν νέων, τῶν ὅσα ἔγραψαν οἱ Γάλλοι περὶ τῆς θεωρίας τῆς γλώσσης, ἂν θέλῃς νὰ καταλάβῃς τὴν δυσκολίαν τοῦ πράγματος.

Ἡ ἡλικία μου, αἱ σωματικά μου ἀσθένειαι, αἱ ψυχικά μου ἀνίαι, αἱ ἀκατάπαυστοι ἀσχολίαι, καὶ ἡ τὴν ὁποίαν αὐτὸς εἰς ἐμαυτὸν κάμνω βίαν, διὰ νὰ μὴν ὀπισθοποδίσω, εἶναι τοσαύτη, ὥστε μὲ εἶναι ἀδύνατον νὰ ὑποφέρω ἐξωτερικὴν ἄλλην βίαν, ὅσον μικρὰ καὶ ἂν ᾖ, χωρὶς νὰ ἀπολεσθῶ.

Σμικρὰ παλαιὰ σώματ' εὐνάξει ῥοπή.

ΝΔ'.

Μῆτε θεοὶ μῆτε δαίμονες εἶναι πλέον καλοὶ νὰ διώξωσι τὴν φιλοσοφίαν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Ἐνδεχόμενον νὰ θυσιάσωσι κατ' ἀρχὰς τρεῖς ἢ τέσσαρας (ἐκ τῶν ὁποίων ἴσως καὶ ἐμὲ) τὰ Νερωνικά καὶ Φαλαρικά γερόντια· ἀλλ' ἡ παιδεία δὲν θέλει ὀπισθοποδῆσιν. Ἀν καρποὺς ἀκόμη δὲν ἐγέννησεν, ἐρρίζωθη ὅμως τόσον σφοδρὰ, ὥστε ὅχι πέντε ἢ δέκα πιναροὶ καὶ φθειριῶντες ἅγιοι, ἀλλ' ὁ χορὸς ὅλος τῶν δαιμόνων τῆς κολάσεως καλὸς δὲν εἶναι νὰ τὴν ἀνασπᾷ. « Ἐπέρασεν ὁ » καιρὸς, (ὡς λέγει ἡ παροιμία) ὅταν ἔδεναν τοὺς σκύλους » μὲ τὰ Λουκάνικα ».

Ἀλλὰντας ὠνόμαζον οἱ παλαιοὶ τὰ Λουκάνικα. Τὸ ὄνομα Κήρυξ εἰς τοὺς παλαιοὺς ἦτον ὄνομα ἱερατικόν. Τὸ immoler τῶν Γάλλων εἶναι ἀπὸ τὸ Λατινικὸν Immolare, παρὰ-

γωγον τοῦ Mola, τὸ ὁποῖον ἐσήμαινε *κριθὴν πεφρυγμένην*,
(τὸ *φρύγω* εἶναι τὸ *φρυγανίζω*, *Καβουρδίζω* τὸν καφέν),
τὴν ὁποίαν ἔρριπταν ἐπάνω εἰς τὸ ζῶον πρὶν τὸ σφάζωσι.

ΝΕ.

Μίαν φορὰν ἦλθε πρὸς ἐμὲ ὁ, καθὼς κάλλιστα τὸν ἐπο-
νομάζεις, ἄτεγκτος. Χωρὶς πρόληψιν, καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν
φιλοφρονητικῶν του σχημάτων ἀνεκάλυψα τὴν θηριωδίαν
του. Τὴν ἐπληροφορήθην ἔπειτα, ὅταν ἀνέγνωσα τὸ θρασύ-
δειλον τέλος τοῦ προλόγου. Ἀπαράλλακτα τὰ φοβερίσματα
τοῦ Δ., ὅστις λέγει κ' ἐκεῖνος, εἰς δὲν ἐνθυμοῦμαι ποῖον
μέρος τῶν σοφῶν του διατριβῶν, ὅτι ὅστις τὸν ἐγγίση,
πιάζει τέττιγα ἀπὸ τὸ πτερόν. Τὸ θρασύδειλον τοῦτο, ἔξω
τῆς θηριωδίας, παραστένει καὶ κάποιον θερσιτικὸν καὶ κωμι-
κὸν τῆς φορτικῆς κωμωδίας. Τὸ κακὸν εἶναι, ὅτι τὰ τοιαῦτα
λέγονται εἰς ἀπαίδευτον, καὶ ἀναγινώσκονται ἀπὸ ἐτι ἀπαί-
δευτον ἔθνος, qui ne comprend pas la valeur des mots.
Ἐξεύρεις, φίλε μου, τίς τὸ πρωτέκβαλεν ἀπὸ τὸ στόμα του
τοῦτο τοῦ τέττιγος; Ὁ διὰ τὴν κακὴν του γλῶσσαν περιβό-
ητος Ἀρχίλοχος. « Ἐκεῖνος τοῖνυν πρὸς τινος ἀκούσας κακῶς,
» Τέττιγα, ἔφη, τὸν ἄνδρα εἰληφέναι τοῦ πτεροῦ » (Λουκιαν.
ψευδολογιστ. Τ. 8. σελ. 59) Οὗτος ὁ καλὸς Ἀρχίλοχος (ὡς
λέγει ὁ σχολιαστὴς τοῦ Ὁρατίου) ἀνάγκασε τὸν ταλαίπωρον
Λυκάμβην, καὶ τὴν θυγατέρα του Νεοβούλην, μὲ τὴν λοιδωρόν
του γλῶσσαν, νὰ παύσωσι τὰς ἀνίας των μὲ τὸν δι' ἀγχόνης
θάνατον. Καὶ ἂν τὰ τοιαῦτα ἔκαμαν τὴν μνήμην τοῦ Ἀρχι-
λόχου στυγεράν, ὅστις εἶχεν ἴσως καὶ κάποιον δικαιολόγημα,
(ἂν ἀληθῶς ὁ Λυκάμβης, ὑποσχεθεὶς νὰ τὸν δώσῃ τὴν θυγα-
τέρα εἰς γυναικῆα, ἀθέτησε τὴν ὑπόσχεσιν) καὶ ἐδόξασε καὶ

τὴν Ἑλλάδα, μὲ τὰ ποιήματά του· τί πρέπει νὰ συλλογισθῇ
τις περὶ τοιούτων Θεοσιτῶν, οἱ ὅποιοι μεταχειρίζονται Ἀρχι-
λοχείους ἀπειλάς; Ἐλθσμονήσα νὰ σὲ εἴπω, ὅτι κατ' ἄλλους,
ὄχι ὁ Λυκάμβης αὐτὸς, ἀλλ' αἱ τρεῖς τοῦ θυγατέρες ἐκρεμά-
σθσαν, καθὼς μαρτυρεῖ τὸ ἐπίγραμμα,

Σῆμ' τοδ' Ἀρχιλόχου παραπόντιον, ὅς ποτε πικρὴν

Μοῦσων ἐχυδναίῳ πρῶτος ἔβαψε χόλῳ

Αἰμάξας Ἐλικῶνα τὸν ἡμέρον. Οἶδε Λυκάμβης,

Μυρόμενος τρισσῶν ἄμματα θυγατέρων.

Ἡρέμα δὴ παρὰ μναιψὸν ὁδοιπόρε, μήποτε τοῦδε

Κινήσης τύμβῳ σφῆκας ἐφαζομένους.

Ἦσο βέβαιος, φίλε, ὅτι ἡ ἀπαιδευσία τοῦ ἔθνους θαρρύνει
τοὺς τοιούτους ἐξωλεστάτους εἰς τοιαύτας ἐξωλεστάτας ἐξο-
μολογήσεις, καὶ ἀπόδειξις τούτου εἶναι, ὅτι εἰς τὰ φωτισ-
μένα ἔθνη, κανεῖς τὴν σήμερον, ὅσον ἐξωλέστατος καὶ ἂν ἦναι,
δὲν ἤθελε τολμήσειν νὰ ἐκφωνήσῃ μήτε τὸ « ἔνεστι καὶ μύρ-
μηκι καὶ σέρφω χολή » μήτε τὰ πτερὰ τοῦ τέττιγος.

ΝΓ'.

Φίλε ἀσπάζομαί σε.

Ἐξω τοῦ πεδαρτισμοῦ, φοβοῦμαι δύο ἄλλα πράγματα,
μήπως εἶναι καὶ ὀλίγη Δευτικὴ συνήθης φιλαρχία, ἥ καὶ
δυστυχὴς ὁργανισμὸς τῆς κεφαλῆς. Τοῦτο μάλιστα τὸ τελευ-
ταῖον ὑποπτεύομαι, διὰ τὴν λίθινην ἀναισθησίαν του εἰς τὰ
θέληητρα τῆς προγονικῆς ἡμῶν γλώσσης. Ὅπως ἂν ἦναι
τὸ πρᾶγμα, ἐγὼ καιρὸν δὲν ἔχω νὰ δαπανῶ εἰς τοιαύτας
ἐπιστολικὰς κοινολογίας, τοσοῦτον ἀηδεστέρας εἰς ἐμὲ, ὅσον
ὁ γράφων πολεμεῖ κατ' εὐθείαν τοὺς ἔρωτας, οἱ ὅποιοι μὲ αἰχρῇ

μαλώτισαν παιδιόθεν, καὶ χωρὶς τῶν ὁπίων ἡ φιλοσοφία εἶναι βασίλισσα χωρὶς ἀμφιπόλους (Dames d'honneur), ἡγουν δὲν εἶναι τίποτε.

Λέγεις, ὅτι τὸ αἷμα σου βράζει, ὡς νέου, ὅταν ἀναγινώσκῃς τὸν Δημοσθένην· τόσον ὀλιγώτερον ἀμφιβάλλω περὶ τούτου, ὅσον ἐγὼ, εἶναι πολὺς καιρὸς, ἀποῦ μῆτε νὰ τὸν ἀναγνώσω πλέον τὴν νύκτα ἐμπορῶ, διότι ἡ ἀνάγνωσίς του ἀποτελεῖ εἰς ἐμὲ ἀγρυπνίαν, καὶ ἀκολουθῶς ἀρρώστειαν. Ἀλλὰ καὶ σὺ κ' ἐγὼ, καὶ ἄλλοι ὡς ἡμεῖς, εἴμεθα ὅλοι σχολαστικοὶ (pédans) κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ φιλοσόφου· ὅτι παρετήρησας, νομίζω, καὶ τὸ ἀπότομον τῆς περὶ τῶν μὴ ὁμοφρονούντων μ' αὐτὸν κρίσεως, καὶ τὸ ἀνυπομόνητον τῆς ἀντιδοξίας, (l'intolérance) τὸ ὁποῖον εἶναι τοῦ ἀληθινοῦ καὶ γνησίου πεδαντισμοῦ ὁ χαρακτήρ. Παρηγοροῦ ὅμως ἐνθυμούμενος, ὅτι ἄλλος φιλόσοφος, ὁ Ἀριστοτέλης, ἔγραψε περὶ Ῥητορικῆς καὶ Ποιητικῆς, καὶ κατεδέχθη νὰ σχολιάσῃ τὸν Ὅμηρον· καὶ μὴ παύῃς νὰ ἐνόηῃς μὲ τὸν Smitt καὶ τὸν Stevart τὸν Πλάτωνα, τὸν Ξενοφῶντα, καὶ τὴν χορείαν ὅλην τῶν αἰοιδίμων ἐκείνων, ἀληθῶς ἐγκυκλοπαιδικῶν ἀνδρῶν. Ἐκαμνες καλὰ νὰ διαβάσῃς καὶ τὸν χαριέστατον βωμολόχον Ἀριστοφάνην. Μὴ σὲ φανῇ παράδοξος ἡ κατὰ τὸ φαινόμενον ἀντίφασις τῶν δύο ἐπιθέτων. Βωμολόχος εἶναι βέβαια εἰς πολλὰ, ἀλλ' ἔχει τόσας χάριτας ἄλλας ὁ διάβολος, ὥστε ἡξιώθῃ ἀπὸ τὸ σῶμα τοῦ Θεοῦ Πλάτωνος τὸ χαριτωμένον καὶ μελίρρυτον τοῦτο δίστιχον,

Αἱ χάριτες τέμενός τι λσθεῖν, ὅπερ οὐχὶ πεσεῖται,
Ζητούσαι, ψυχὴν εὖρον Ἀριστοφάνους.

Δὲν εἶναι δύσκολος· ἡ μεγαλητέρα του δυσκολία εἶναι, εἰς ὅσα λέγει αἰνιττόμενος περιστάσεις ἐκείνου τοῦ καιροῦ ἀπὸ τὰς αἰνίξεις ταύτας ἐξήγησαν πολλὰς οἱ σχολιασταί του,

ἔφησαν ὁμῶς καὶ ὅχι ὀλίγας ἀνεξηγήτους. Τοῦτο ὁμῶς τὸ αὐτόχημα εἶναι κοινὸν εἰς ὅλους. Ἐξω ἀπὸ τὰς Ἀττικὰς χάριτας τοῦ χαρακτῆρος τοῦ λόγου, ἔξω ἀπὸ τὰς εὐφρεστάτας ἀστείότητας, καὶ ἀπὸ τὰ ὀριμύτατα (piquants) σκώματα κατὰ τῶν διεφθαρμένων του συμπολιτῶν, εἶναι ὁ μόνος ποιητῆς, εἰς τὸν ὁποῖον λαμβάνει τις καθαρὰν ἔννοιαν τῆς τότε καταστάσεως τῶν Ἀθηναίων, ἔννοιαν, ἣ ὁποία χρησιμεύει πολὺ εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Ξενοφώντος, τοῦ Ἰσοκράτους, τοῦ Δημοσθένους, καὶ ὅλων ὅσοι εἶπαν τι περὶ τῆς τότε Δημοκρατίας. Εἰς τὰς εἰς τὸν Ἰσοκράτην σημειώσεις μου θέλεις εὐρεῖν τοιαύτας τινὰς παραλληλίας (rapprochemens) μετὰ τὸν Κωμικόν.

NZ'.

Τὸ σύστημά του δὲν ἔχω καιρὸν νὰ σὲ περιγράψω· ἔχει κάποιαν ὁμοιότητα μετὰ τὸ τοῦ Demainieux. Ἀρκεῖ νὰ σὲ εἶπω ἐν συντομίᾳ, ὅτι ἐπιστηρίζεται εἰς τοῦτο· ὅτι οἱ ἀνάλογοι τύποι τῶν λέξεων πρέπει νὰ ἔχωσι καὶ ἀναλόγους σημασίας, ἢ, (τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ αὐτὸ) αἱ ἀνάλογοι σημασίαι, πρέπει νὰ ἔχωσιν ἀναλόγους τύπους· παραδείγματος χάριν· ἐπειδὴ ἀπὸ τὸ διορθόνω, λέγομεν διόρθωσις, διὰ τί ἀπὸ τὸ βαδίζω, ἐλπίζω, ὀρίζω κ.τ.λ. νὰ μὴ λέγωμεν βάδισις, ὀρισις, ἐλπισις, ἀλλὰ βάδισμα, ὀρισμὸς, ἐλπίς; Καὶ μέχρι τούτου εἶναι σύμφωνος μετὰ πολλοὺς ἐκ τούτων, καὶ μετὰ τὸν ὀρθὸν λόγον· ἀλλ' οὗτοι ταῦτα φιλοσοφοῦντες, δὲν ἐφαντάσθησαν ποτὲ, νὰ ἐξορίσωσιν ἀπὸ τὴν παιδείαν τῶν νέων τὴν Ἀατινικὴν φωνήν, ἥτις εἶναι εἰς αὐτοὺς ὅ,τι εἶναι εἰς ἡμᾶς ἡ Ἑλληνικὴ, ἢ ἀληθέστερον νὰ εἶπω, ἥτις μὴτε εἶναι παντάπασιν εἰς αὐτοὺς, ὅ,τι εἰς ἡμᾶς ἡ Ἑλληνικὴ.

Ὁ Φεδερίκος εἶχε νουν, καὶ ἐμιμήθη τοὺς Ῥωμαίους, οὓς ὅποιοι ἐπαιδεύοντο (τουλάχιστον ὅλοι οἱ ἔγκριτοι) εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, μὲ τὴν βοήθειαν τῆς ὁποίας ἔφεραν εἰς τελειότητα καὶ τὴν μητρικὴν αὐτῶν. Τοῦτο εἶναι νόμος ἡθικοπολιτικός: ὁσάκις φυτρώσῃ ἔθνος ὑπερβάλλον τ' ἄλλα, καταπίνει ὅλα τ' ἄλλα, ἤγουν τὰ ὑποτάσσει καὶ εἰς τὴν γλῶσσαν καὶ εἰς τὰ ἔθνη, καὶ εἰς τὰ ἥθη, ὅχι μόνον τὰ χρηστά, ἀλλ' ἐκ δυστυχίας πολλάκις καὶ τὰ κακά.

Τέλος, ὅτι ἡ μὲν φιλοσοφία χρειάζεται γλῶσσαν ἰδίαν, τρόπον τινὰ Ἀλγεβραϊκὴν, διὰ τὴν εὐκολίαν τῆς παραδόσεως, καὶ διὰ τὴν ἀποφυγὴν πάσης πλάνης. Τοῦτο, φιλόσοφε, δεις ἂν ἦσαι, τὸ συνομολογῶ μὲ σέ· ἀλλ' ὅτι πρέπει διὰ τοῦτο, νὰ ἐξοστρακίσωμεν ἀπὸ τὴν παιδείαν τῶν νέων τὴν ἐπαφρόδιτον τῶν προγόνων ἡμῶν γλῶσσαν, εἰς τοῦτο σὲ λέγω μὲ τὸν Λουκιανόν, « Ἡράκλεις! Ἰὼ Ἡράκλεις! ἄγροικον τοῦτο » εἶρηκας, καὶ δεινῶς βοιώτιον, ξυναπολέσαι ἐνὶ πονηρῷ τοῦ σούτους, καὶ προσέτι τὴν στοὰν, αὐτῷ τε Μαραθῶνι, καὶ » Μιλτιάδῃ, καὶ Κυναγιείῳ » ἀπὸ τῶν ὁποίων τὴν μνήμην πρέπει νὰ ἠλεκτριζώμεθα ἡμέραν καὶ νύκτα! Ὅχι διὰ τοὺς οἰκτιρμοὺς τοῦ Θεοῦ. Ἄμε εἰς κανὲν ἀοίκητον μέρος τῆς Ἀμερικῆς, σύστησον ἐκεῖ ἀποικίαν μισέλληνα, καὶ δίδαζον αὐτοὺς τὸ σύστημά σου, ἀλλ' ὅχι εἰς αὐτὰ τὰ σπλάγχνα τῆς Ἑλλάδος !!! Σὲ παρακαλῶ, καὶ

Πρὸς ὃ, τι σοι φίλον ἐκ σέθεν ἄντομαι,

Ἢ τέκνον, ἢ λέχος, ἢ χρέος, ἢ Θεός,

νὰ στέκης μακρὰν ἀπὸ τὰς περὶ φιλοσοφικοῦ λίθου τερατολογίας καὶ ἱππέων, καὶ πεζῶν, καὶ ναυβατῶν!

Λυπεῖσαι (λέγεις) ὅτι δὲν αἰσθάνεσαι, διὰ τί ἄλλη ἄλλης θέσεως τῶν λέξεων εὐαρεστεῖ εἰς τὴν ἀκοὴν περισσότερον.

Μὴ γὰρ ἐγὼ, μὴ γὰρ ἄλλος κανεῖς ἐμπορεῖ νὰ ἐξηγήσῃ τοῦτο τὸ ἀκατανόητον διὰ τί; Συμβαίνει εἰς τὴν ἀκοὴν ὅ, τι καὶ εἰς τὰς ἄλλας αἰσθήσεις· μηγαρὶ δυνάμεθα νὰ ἐξηγήσωμεν διὰ τὶ βρῶμα βρώματος διαφέρει εἰς τὴν νοστιμότητα, καὶ διὰ τὶ τὸ αὐτὸ βρῶμα διαφέρει κατὰ τὴν διάφορον σκευασίαν. Μ' ὅλον τοῦτο, καὶ εἰς τὴν γεῦσιν ἡ παραλλαγὴ τῆς αἰσθήσεως δὲν προέρχεται (τουλάχιστον δὲν μὲ φαίνεται νὰ προέρχεται) ἀπὸ τὴν διάφορον θέσιν καὶ σύγκρασιν τῶν μερίδων ἢ ἀτόμων τῶν χυμῶν;

Ἐδῶκα τοὺς χαιρετισμούς σου πρὸς τὸν Κουζ. . . ., καὶ μὲ εἶπε νὰ σὲ ἀντιχαιρετήσω· ἐπρόσθεσεν εἰς τοὺς ἀντιχαιρετισμούς, ἡ ἀντιχαιρετήσεις (ὡς θέλει ὁ Φ.) καλὴν παρηρηγορίαν, διὰ τὴν ὁποίαν θέλεις εὐφρανθῇ· ὅτι θέλει δηλαδὴ σπουδάζει νὰ σὲ πληρώσῃ, αὐτὸς!!! ὅσα ὁ λιθοφιλόσοφος σοῦ ἐπῆρε. Ἐγέλασα πολὺ ἐνθυμηθεὶς τὸν μῦθον τοῦ Ναστραντὶ Χότζα. Ἰσως δὲν τὸν ἐξεύρεις. Οὗτος λοιπὸν ὁ Ναστραντὶ Χότζας, βιάζόμενος μίαν τῶν ἡμερῶν ἀπὸ τὸν δανειστήν του, τὸν ὁποῖον πολλάκις μὲ διαφόρους ψευδεῖς ὑποσχέσεις εἶχεν δυσωπήσει, « Τώρα πλέον (τὸν λέγει) ἐτελείωσαν τὰ » ψεύματα· ἀκόμη ὀλίγων ἡμερῶν ὑπομονὴν, καὶ εὕρηκα τὸν » τρόπον νὰ σὲ πληρώσω » Ποῖος εἶναι ὁ τρόπος οὗτος (τὸν ἐρωτᾷ ὁ δανειστής); Εἰς τὸν δρόμον (λέγει ὁ Ναστραντὶ » Χότζας), ὅθεν καταβαίνουνσι τὰ καμήλια φορτωμένα βαμ- » θάκια, ἔστησα καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη φρύγανα (τζαλία), εἰς » τὰ ὁποῖα, ἐξ ἀνάγκης διὰ τὸ στενὸν τοῦ δρόμου, τριβόμε- » ναι αἱ Πάλλαι θέλουν ἀφήσει πολὺ μέρος βαμβακίου ἀπὸ » τὴν πώλησιν τούτου θέλω σὲ πληρῶσειν » Ἀκούσας ὁ δανειστής τὸ τοιοῦτον ἀπροσδόκητον, ἐξηράνθη ἀπὸ τὰ γελοῖα. Καὶ ὁ Ναστραντὶ Χότζας χωρὶς νὰ ταραχθῇ, « Γελᾷς βέβαια (τὸν εἶπε) βλέπων ὅτι εὐκόλυνεν ἡ δουλεία σου, Γκιουλέρσιν

καρχογλου ἰσὶν κολαῖλαντι· Κρίμα εἰς τὸν κόπον μου, ἂν ἐξεύρης τὸν μῦθον, ὅστις σὲ συμβουλεύει νὰ χαίρεσαι διὰ τὴν μέλλουσαν πληρωμὴν τῶν 300 σου φρ.

ΝΗ.

Δὲν ἐξεύρω τί νὰ εἶπω περὶ τῆς τύχης μου. Τρεῖς ἐβδομάδες εἶναι ἀποῦ κοιτάζομαι τὸ βραδύ, μὲ ἀπόφασιν νὰ σὲ γράψω τὸ πρῶτ', καὶ ἀνατέλλουσι πάντοτε μὲ τὸν ἥλιον, παρὰ τὴν Ἑλληνικὴν Βιβλιοθήκην καὶ τὸν Στράβωνα, τὰ ὅποια εἶναι, ὡς καὶ αἱ σωματικαί μου ἀσθενεῖαι, ἀδιασπάστως προσκολλημένα εἰς ἐμέ, μυρίαὶ ἄλλαι ἀσχολίαι, ἀπὸ τὰς ὁποίας πολλαί, ἂν καὶ γελοῖαι, εἶναι κατὰ δυστυχίαν τοιαῦται, ὅποια νὰ μὲ περισπᾶσιν μὲ πολλήν μου ἀγανάκτησιν ἀπὸ τὰ προκείμενα.

..... Διὰ τὴν αὐτὴν ἀδυναμίαν ἃς προσμένη ἔτι μικρὸν καὶ ὁ Κ. τὴν εἰς τὰ ἐρωτώμενα ἀπόκρισιν. Εἶπέ τον ὡς τόσον νὰ διακόψῃ τὴν μετάφρασιν τοῦ ἱστορικοῦ Λεξικοῦ, ἕως νὰ σὲ στείλῃ τοὺς δύο πρώτους τοῦ νέου, τὸ ὅποιον πρέπει ἀπαραιτήτως ν' ἀκολουθήσῃ. Ἦθελεν εἶσθαι χρυσοῦν ἔργον, ἐὰν ἀντὶ μεταφράσεως ὀλοκλήρου, ἔκαμνεν ἐκλογὴν τῶν ὅσα εἶναι ἀναγκαῖα, ἢ χρήσιμα εἰς τὴν παροῦσαν ἡμῶν κατάστασιν. Οἱ Ἑλληνικοὶ ἑνδοξοὶ πρέπει νὰ εὐρίσκωνται ὅλοι χωρὶς ἐξαιρέσεως, καὶ τῶν Ῥωμαίων οἱ περισσότεροι, μάλιστα ὅσων γίνεται μνήμη εἰς τοὺς Βίους τοῦ Πλουτάρχου, καὶ ἄλλα Ἑλληνικὰ συγγράμματα. Περὶ τῶν ἐνδόξων ἢ ὡς ἐνδόξων τῶν ἄλλων ἐθνῶν ἀρχοῦν οἱ ἐπισημότεροι. Εἶναι πλῆθος ἄπειρον ἄλλων, οἱ ὅποιοι διὰ τὴν ἐνδοξον αὐτῶν ἀδοξίαν, ἢ διότι δὲν ἔχουν οὐδεμίαν σχέσιν μὲ τὰ πράγματα καὶ μὲ τὰς ιδέας τῆς Ἑλλάδος, πρέπει νὰ μᾶς ᾔναι παντὶς.

πασιν ἀδιάφοροι, τουλάχιστον πρὸς τὸ παρόν. Διὰ νὰ φέρω παράδειγμα ἀπὸ τοὺς Μοναχοὺς, εἶναι ἀναρίθμητοι οἱ ἀρχηγοὶ τῶν Μοναχικῶν ταγμάτων εἰς τοὺς Δυτικούς· ἀλλὰ παρὰ παρὰ τὸν ἅγιον Ἰγνάτιον Λοῦόλαν, ἀρχηγὸν (fondateur) τοῦ τῶν Ἰησουϊτῶν τάγματος (καὶ τοῦτο διὰ τὸ πολυθρύλλητον αὐτῶν) καὶ ἄλλων τριῶν, ἢ τεσσάρων ἕως ἀρχηγῶν ἄλλων, τί μᾶς χρησιμεύουσι τὰ ὀνόματα τῶν λοιπῶν;

ΝΘ'.

Κατὰ δυστυχίαν, εἰς τὴν γλῶσσαν μας δὲν εὐρίσκεται ἀκόμη μὴτ' ἢ ἁρμονία τῆς Ἰσοκρατικῆς συντάξεως, μῆτε ἡ μαγεία τοῦ Πλατωνικοῦ χαρακτῆρος. Ναι, φίλε, Μάγος εἶναι, κυριολεκτικῶς μάγος, ἐπειδὴ μὲ κάμνει πολλάκις νὰ ἐντρέπωμαι, ὅτι τὸν συγχωρῶ καὶ τὰς ἀσυλλογιστίας του, (καὶ ἔχει πολλὰς τοιαύτας) διὰ χάριν τῆς λεκτικῆς τέχνης μὲ τὴν ὁποίαν τὰς μορφώνει. Διὰ ταύτας λοιπὸν τὰς αἰτίας μελέτα τον συχνά, καὶ ἔκαμνες καλὰ ν' ἀκολουθήσης καὶ τὴν συμβουλὴν τοῦ Κ., ἥγουν νὰ μεταφράσης τὴν ἀπολογία. Μακρὰ δὲν εἶναι. Προσοχὴν μόνον χρειάζεται, καὶ καιρὸν περισσότερον ἀφ' ὅσον εἶναι χρεῖα νὰ μεταφράσῃ τις ἱστορικὸν βιβλίον. Ἡ ἐκ τῆς μεταφράσεως ὠφέλεια εἶναι πλῆσις τοῦ κόπου, καὶ διὰ τὴν Σ., εἰς τὴν ὁποίαν προξενεῖς ἀνάγνωσιν ἡδυτάτην καὶ μεστὴν χάριτος· καὶ διὰ τὸν λεκτικόν σου χαρακτῆρα. Ἐχε το, φίλε, ἀξίωμα τοῦτο, ὅτι ματαίως κοπιᾶζουσι νὰ μορφώσουν τὴν γλῶσσαν ἡμῶν, ὅσοι δὲν εἶναι βαπτισμένοι καὶ καταμοσχευμένοι εἰς τὰ προγονικὰ συγγράμματα. Ὁμοθυμαδὸν ὅλοι οἱ Γάλλοι λέγουν, ὅτι ὁ Βακίνας ἔφερε τὴν γλῶσσάν των εἰς τελειότητα, καὶ τελειότητα τοιαύτην, ὥστε νὰ νομίζεται ἡ πρώτη γλῶσσα τῆς

Εὐρώπης· ἀλλ' ὁ Ῥακίνας ἔξευρεν ὅλα τὰ συγγράμματα τῶν παλαιῶν, καὶ ἐξαιρέτως ἀπὸ στήθους τὸν Ὅμηρον καὶ τὸν Εὐριπίδην. Ἐὰν εἰς αὐτοὺς ἔκαμε τοιοῦτον ἀποτέλεσμα ἡ γλῶσσα τῶν Ἑλλήνων, εἶναι ἀναμφίβολον ὅτι πολὺ περισσότερον θέλει συνεργήσειν εἰς τὴν τελείωσιν τῆς ἡμετέρας, ἥτις ὄχι μόνον λέξεις ἀπείρους, ἀλλὰ καὶ φρασεολογίας (locutions et tournures) πολλοτάτας ἐφύλαξε τῆς προγονικῆς ἀπαραλλάκτους. Κάμε λοιπὸν τὴν μετάφρασιν τῆς ἀπολογίας, ἀγαθῇ τύχῃ! καὶ ἀφ' οὗ τὴν γράψης καὶ τὴν μεταγράψης τρεῖς καὶ τέσσαρας φορὰς, καὶ τὴν δείξης καὶ τὸν Κ. διὰ τὸ « Ἀγαθοὶ οἱ δύο ὑπὲρ τὸν ἕνα » ἂν στοχαῶσαι ὅτι καὶ οἱ τρεῖς ἀγαθοὶ ὑπὲρ τοὺς δύο, στείλε μέ την μέ πλατὺ περιθεώριον, διὰ νὰ σημειώσω κ' ἐγὼ ὅ, τι μ' ἔλθῃ εἰς τὴν κεφαλὴν, καὶ νὰ σὲ τὴν πέμψω ὀπίσω. Εἰς τοῦ Ἰσοκράτους τῆς ἐκδόσεώς μου τὰ προλεγόμενα, τὰ ὁποῖα τυπώνονται ταύτην τὴν ὥραν, με ἐπιγραφὴν « Ἀκολουθία τῶν αὐτοσχ. στοχ. περὶ » τῆς Ἑλλην. παιδ. καὶ γλώσσης » θέλεις εὐρεῖν πολλὰ περὶ-εργα περὶ τῆς γλώσσης, τὰ ὁποῖα καλὸν ἦτον ν' ἀναγνώσῃς πρὶν ἐκδώσῃς τὸ κατὰ τοῦ Β. ἀντιρρητικόν, διὰ νὰ χειραγωγηθῇς εἰς τὴν σύνθεσιν, ὄχι ἀπὸ τοὺς στοχασμούς μου (δὲν εἶμαι ἄρκετὰ μωρὸς, ὥστε νὰ τοὺς προβάλλω τύπον καὶ ὑπογραμμὸν εἰς τοὺς ἄλλους), ἀλλὰ ἀπὸ παρατηρήσεις παλαιῶν φιλοσόφων κριτικῶν, ἀγνώστους κατὰ δυστυχίαν εἰς τοὺς περισσοτέρους ἡμῶν, καὶ, τὸ δυστυχέστερον, εἰς τοὺς μορφωτάς τῆς γλώσσης. Ἄλλο δὲν εἶναι ἰδικόν μου εἰς τοὺς στοχασμούς τούτους, μακαρονισμένους μὲ βίαν μεγάλην, χωρὶς νὰ λάβω κἀν τὸν καιρὸν νὰ τοὺς ἀναθεωρήσω, πλὴν ἡ θέσις καὶ τάξις, τὴν ὁποίαν ἔδωκα εἰς τὰς παρατηρήσεις, καὶ τὰ συμπεράσματα, εὐκόλα γεννώμενα ἀπὸ τὴν παράλληλον θέσιν ταύτην, τὰ ὁποῖα, ἢ λανθάνομαι πολὺ, ἢ εἶναι ὁ ἀληθής

μίτος τῆς Ἀριάδνης, ὅστις ὠδήγησε τοὺς προγόνους εἰς τὴν τελείωσιν τῆς γλώσσης των, καὶ τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ κρατῶμεν καὶ ἡμεῖς, ἂν δὲν θέλωμεν νὰ πλανηθῶμεν εἰς τὸν λαβύρινθον τῆς σημερινῆς γλώσσης. Εἰς τοὺς αὐτοὺς στοχασμοὺς ἐτόλμησα κατὰ πάρεργον νὰ μεταφράσω, ἢ μᾶλλον νὰ παραφράσω, καὶ ὀλίγους στίχους τῆς Ἀπολογίας. Γελῶ,

Οὐ τοι, μὲ τὴν Δήμητρα, δύναμαι μὴ γελᾶν.

Καί τοι, δάκνω γ' ἑμαυτόν· ἀλλ' ἔμῳς γελῶ.

ὅταν παραβάλλω τὴν μετάφρασίν μου μετὰ τὸ κεῖμενον τοῦ Πλάτωνος. Ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα ἔγινε πλέον, καὶ, τὸ χειρότερον, ἐτυπώθη.

Εἰς τὸ περὶ δεισιδαιμονίας ἄρθρον μάλιστα ἦτο καλόν, ἦτον ἀναγκαῖον, νὰ ἀναφέρῃς τὰ πρὸ μικροῦ συμβάντα εἰς τὴν Βέρνην (Berne en Suisse), ὅπου πιστεύουσιν ἀκόμη εἰς ὀπτασίας, καὶ φρονέουσι τοὺς οἰκειοτάτους, μετὰ σκοπὸν νὰ τοὺς ἐμβάσωσιν εἰς τὸν Παράδεισον· καὶ τὰ συμβάντα εἰς τὴν φωτισμένην Ἀγγλίαν, ὅπου, κατὰ τὴν δεκάτην ἐννάτην ἑκατονταετηρίδα, οἱ ἱερωμένοι θέλουσι καὶ τάττουσι τοὺς καθολικοὺς εἰς τάξιν εἰλώτων· Ἄν εἰς τὰ φωτισμένα ἔθνη γίνωνται ἀκόμη τοιαῦτα ἀτοπήματα τυραννικὰ ἐν ὀνόματι τῆς Θρησκείας, τί παράδοξον, ἂν, εἰς ἔθνος τετραχωμένον ἀπὸ μακρὰν δουλείαν, εὐρίσκωνται ὀλίγα τινὰ ἀρσενικὰ γραΐδια, ἐχθρὰ καὶ τῆς φιλοσοφίας, καὶ τῆς ἀνθρωπότητος; Φοβούμενος μὴν (ὥς ἦναι καλὰ ὁ Ἰουστινιανός!) δὲν ἔχῃς εἶδῃσιν ἀκόμη περὶ τῶν νέων τούτων συμβάντων, σὲ περικλείω τὰς δύο ἐφημερίδας, διὰ νὰ ἔχῃς νὰ ἀναφέρῃς καὶ τὴν πηγὴν ὅθεν τὰ ἔλαβες, καὶ τὸ ἀκριβὲς μηνολόγημα. Ἄν ἐξεύρης ἄλλα τοιαῦτα, μὴν ἀμελήσῃς νὰ τὰ προσθέσῃς, ἂν ἦναι συγχωρημένον. Τὸ αἶμα, παραδείγματος χάριν, τοῦ ἀγίου

Ἰαννουαρίου (βοήθειά μας!), τὸ ὁποῖον κοκκινίζει καὶ ἀνα-
νεοῦται καθ' ἕκαστον ἔτος εἰς τὴν Νεάπολιν εἰς Σωτηρίαν
τῶν Λαζαρόνων.

Περὶ δὲ Σουλιώτων, ἂν ἐξετάσωμεν τοὺς ἀναντιρρήτως
Ἕλληνας, αὐτοὶ μῆτε τοὺς Μακεδόνας δὲν ἐνόμιζαν Ἕλληνας,
μῆτε πολὺ μέρος τῆς Θεσσαλίας. Τριαύτη ἦτον τρυλάχισον
ἡ γνώμη τῶν Ἀθηναίων, ὡς φαίνεται ἀπὸ τοὺς κατὰ Φιλίπ-
που λόγους τοῦ Δημοσθένους. Εἰς τὰς τοιαύτας ἐθνικὰς ἀμ-
φισβητήσεις, τὸ μόνον ἀκριβὲς κριτήριον εἶναι ἡ γλῶσσα,
μάλιστα ὅταν ᾖ ἐνωμένη μετὰ τὴν θρησκείαν, καὶ ὅχι αἱ
μεγαλαυχήσεις μιᾶς μερίδος τοῦ ἔθνους, ἥτις διὰ τὴν αὕξη-
σιν τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν, ἀποκλείει τὰς ἄλλας
μερίδας τῆς συγγενείας. Τὰ ὀνόματα ἀνδρῶν καὶ πόλεων τοῦ
περισσοτέρου μέρους τῆς Ἡπείρου εἶναι Ἑλληνικά· ἐκεῖ ἦτον
ὁ Ἀχέρων, ἐκεῖ ὁ Ἄδης, ἐκεῖ τὸ περιβόητον χρηστήριον τῆς
Δωδώνης, τὸ ὁποῖον ἦτον ὁ Ἅγιος Ἰαννουάριος ὅλων κοινῶς
τῶν Ἑλλήνων· ἐκεῖ ἐβασίλευσε μετὰ τὰ Τρωϊκὰ ὁ διώνυμος
(Πυρρὸς καὶ Νεοπτόλεμος) υἱὸς τοῦ Ἀχιλλέως. Il faut être
bien difficile pour s'appesantir sur des questions de
cette nature.

Ἀκόμη ὁ καλὸς χριστιανὸς (ὅς ᾖ ἡναι καλὰ ὁ Ἰουστινιανός!)
δὲν μὲ ἐπεμψε τὰ μὲ χρεωστεῖ· καὶ μ' ὅλον τοῦτο, ἴσως ταύ-
την τὴν ὥραν προσεύχεται εἰς καμνίαν ἐκκλησίαν, ἡ ἐπι-
πλήτει τὴν γυναῖκα του, ὅτι ἔβαλεν ἐλάδιον εἰς τὴν φακὴν!

Τὴν κατάρα σου (καὶ διατὶ ὅχι καὶ τὴν ἰδικήν μου;) νὰ
ἔχῃ ὁ Ἰουστινιανός! Εἰς τὴν Παλαιογραφίαν τοῦ Μονφολκο-
γίου (Montfaucon) εὐρίσκω, ὅτι ὁ μεγαλουργὸς οὗτος αὐτο-
κράτωρ ᾤκοδόμησε 365 ἐκκλησίας, ὅσας ἡμέρας δηλαδὴ
ἔχει ὁ χρόνος. Bravo! Bravissimo!

Χαίρω ὅτι σὲ ἄρесеεν ἡ ἀπολογία τοῦ Σωκράτους. Δὲν ἐξεύρω, ἂν ἔδωκες ἱκανὴν προσοχὴν εἰς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ πρεσβυτέρου υἱοῦ τοῦ Τραγωδοῦ Ρακίνα, θεμένην εἰς τὰ ἔσχατα τῆς βίβλου. Εἶναι ἀξιοσημείωτος καὶ διὰ τὸ πραγματικὸν καὶ διὰ τὸ λεκτικὸν αὐτῆς μέρος· διὰ τὸ πραγματικὸν, ὅτι ὁ καλὸς κ' ἀγαθὸς ἄνθρωπος οὗτος ἐλέγχει τὴν δεισιδαιμονίαν τοῦ ἀδελφοῦ του, ὑπερασπίζων τὸν Σωκράτην· διὰ τὸ λεκτικὸν, ὅτι δὲν γράφουσι πλέον οἱ Γαλάται σήμερον οὕτω, φίλε μου. Εἰς ὅλην τὴν ὑφὴν τοῦ λόγου βασιλεύει ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ὁ Ἀλικαρνασσεὺς Διονύσιος ὀνομάζει Χάρι-
τα, καὶ τὸ ὁποῖον, καθὼς ὀξύτατα παρατηρεῖ, εὐκολώτερον δύναταί τις νὰ αἰσθανθῇ παρὰ νὰ ἐξηγήσῃ τί πρᾶγμα εἶναι εἰς ἄλλους: Il y a des noms si respectables, qu'on ne saurait, pour ainsi dire, les attaquer sans attaquer le **genre** humain. Μάθε ἄλλο ἀνέκδοτον. Ἰπὸ μνημα τῆς σοφίας τοῦ πρεσβυτέρου Ρακινάδου τούτου ἄλλο τίποτε, παρὰ τὴν ὁποίαν βλέπεις ἐπιστολὴν ταύτην, δὲν ἔμεινε. Τοῦ νεωτέρου ἀδελφοῦ ἔχομεν τὸ Περὶ Θρησκείας, ποίημα καλὰ στιχουργημένον, ὡς κρίνουσιν οἱ πρόσφοροι τῶν ταιούτων κριταί, ἀλλὰ πολὺ λειπόμενον τῆς χάριτος, τὴν ὁποίαν ὁ πατὴρ Ρακίνας μετήντηλσεν εἰς τὰς τραγωδίας του, ἀπὸ τὴν ἀδιάλειπτον τοῦ χαριτωμένου Εὐριπίδου ἀνάγνωσιν. Ἐκ, τούτου προέρχεται, ὅτι, εἰς τὸ Λεξικὸν τῶν ἐνδόξων ἀνδρῶν τ' ὄνομα τοῦ πρεσβυτέρου Ρακινάδου δὲν εὐρίσκεται. Συμβούλευσον τοὺς μεταφραστὰς νὰ τὸν βάλωσι, καὶ ἐπειδὴ τὰ σωζόμενά του δὲν εἶναι, πλὴν αὕτη ἡ ἐπιστολή, ἃς βάλωσι καὶ τὴν μετάφρασιν τῆς ἐπιστολῆς, ἐπειδὴ μάλιστα ἀπα-
 βλέπει τὴν δόξαν τῆς Ἑλλάδος, καὶ συντείνει εἰς τὸ νὰ στη-

λιτεύσῃ τὴν χηνώδη ἀναισθησίαν τῶν πολεμούντων τὸ ἀνθρώπινον γένος, qui attaquent le genre humain.

Τὸ κακὸν εἶναι ὅτι, ἐν ὅσῳ ἡ κεφαλὴ μου εὐρίσκεται εἰς ἡσυχίαν, δὲν ἔμπορῶ νὰ γράψω τίποτε. Πρέπει νὰ πυρωθῇ πρῶτον καὶ νὰ ἐξάψῃ, καὶ τότε ν' ἀρχίσω καὶ νὰ τελειώσω τὴν αὐτὴν ἡμέραν. Καὶ καταλαμβάνεις καλὰ ὅτι, εἰς τοιαύτην κατάστασιν ψυχῆς, φεύγουσι πολλάκις ἀπὸ τὸν κάλαμον, καὶ μὴ θέλοντος τοῦ κινουντος αὐτὸν, κάποιοι τραχύτητες. Καμμίαν φορὰν συλλογίζομαι, καὶ τοῦτο (ἴσως ἐσφαλμένως) μήπως, εἰς τὴν παροῦσαν κατάστασιν τοῦ γένους, ὠφελοῦν περισσότερο τὰ πυρωμένα μὲ τὰς ὀλίγας ἀμαρτίας, παρὰ τὰ πολλὰ μετρημένα καὶ ψυχρά. Δὲν ἔμπορεῖς νὰ λογιᾷσης πόσον κατέχει καὶ τυραννεῖ τὴν ψυχὴν μου ἡ μανιώδης αὕτη κενοδοξία, ἡ κενόδοξος μανία, νὰ μὴ φανῇ ὅτι ἀλλογενεῖς μᾶς ἔφεραν μὲ τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὰς ἐπιστήμας. Μὲ φαίνεται πρᾶγμα ἄξιον νὰ σημειωθῇ μὲ χρυσᾷ γράμματα εἰς τὴν Ἱστορίαν, ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἀφ' ἐαυτῆς ἐσηκώθη ἀπὸ τὴν πτώσειν της. Ἐκ ταύτης τῆς μανίας ἐξήγει ὅσα τραχέα εὐρίσκεις εἰς τὸν χαρακτήρα τοῦ λόγου μου. Ὡς κλίνεις φυσικὰ εἰς τὸν τόνον, σπουδάξτε νὰ κάμνης τὴν σύνθεσίν σου γλυκυτέραν εἰς τὴν ἀκοήν.

Δύο πράγματα μάλιστα εἶναι σπουδῆς καὶ προσοχῆς ἄξια εἰς τὴν σημερινὴν ἡμῶν γλῶσσαν, τόνος καὶ γλυκύτης, ἐπειδὴ εἶναι (ὡς ὅλοι αἱ βάρβαροι γλῶσσαι) παραλυμένη καὶ πολλὰ ἄνοστος εἰς τὴν ἀκοήν. Μαρτύριον ὅσα ἐγράφησαν εἰς τὸ διάστημα τῶν περασμένων ἑκατονταετηρίδων ἀπὸ τῆς ἀλώσεως, καὶ ὅσα γράφονται ἀκόμη ἀπὸ τοὺς ἀντιφιλοσόφους, καὶ ἀπὸ ὅχι ὀλίγους τῶν ὑποκρινομένων ν' ἀγαπῶσι τὴν φιλοσοφίαν. Ἀπὸ ταῦτα τίποτέ τις ν' ἀναγνώσῃ χωρὶς ναυτίαν δὲν ἔμπορεῖ. Καὶ ἐπειδὴ εἶναι τρόπον τινὰ ἀντικείμενα

ὁ τόνος καὶ ἡ γλυκύτης, ἐδῶ μάλιστα χρειάζεται ἡ τέχνη νὰ τὰ συγκερνᾷ τις οὕτως, ὥστε μήτε διὰ τὸν τόνον νὰ πικραίνεται ἡ σύνθεσις, ὡς τὸ πάσχει πολλάκις ὁ Θουκυδίδης, μήτε διὰ τὴν πολλὴν γλυκύτητα νὰ παραλύεται ὁ τόνος, ἁμάρτημα σύνηθες εἰς τὸν Ἰσοκράτην. Φεῦγε, ὅσον δύνασαι, τὰς πολλὰς καὶ συνεχεῖς συγκρούσεις τῶν συμφώνων· καὶ ὁσάκις ἀναγκάζεται νὰ μεταχειρίζεται λέξεις πολυσυμφώνους, μοίραζέ τας εἰς τὴν περίοδον, καὶ τόπιζέ τας, ὅσον δυνατόν, μακρὰν μίαν τῆς ἄλλης.

Ἐὰν εὐρίσκῃς εἰς τοὺς Αὐτοσχεδ. στοχασ. συνθέσεις ἐναντίας εἰς τούτους τοὺς κανόνας, (καὶ εἶναι βέβαια πολλάι τοιαῦται εἰς αὐτοὺς), μὴ σκανδαλίζεσαι· ἀλλ' ἀκολούθει, ὡς φρόνιμος, τὴν εὐαγγελικὴν συμβουλὴν, « Ὅτι ἂν λέγωσιν » ὑμῖν ποιεῖν, ποιεῖτε, κατὰ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε ». Καὶ δὲν τὰ λέγω ἐγὼ, φίλε· τὰ παρετήρησαν καὶ τὰ ἐδίδαξαν ἄλλοι πρὸ ἐμοῦ. Ἡ τέχνη τοῦ γράφειν εἶναι ἀναντιρρήτως μέρος φιλοσοφίας, ἂν καὶ ἀγράμματοι φιλόσοφοι τὴν νομίζωσιν ἔργον σχολαστικὸν (pedantisme). Ἡ Δηλώσις τοῦ φίλου Κ. τελευτᾷ εἰς ταῦτα τὰ λόγια « διὰ τοῦ γένους των τὸν φωτισμόν ». Τὸ σφάλμα βέβαια δὲν εἶναι μέγα, καὶ ἂν εἶχα καιρὸν, ἴσως εὕρισκα μεγαλήτερα. Ἀλλ' ἐσημείωσα τὸ τραχὺ τοῦτο τοῦτον, διότι μ' ἔφερεν εἰς μνήμην τὸ ἐξῆς γελοῖον ἀνέκδοτον.

Ἐξεύρεις ὅτι οἱ Παρισίνοι Ἀθηναῖοι περιπαίζουσι τοὺς ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν, ὡς ἀμοίρους τῆς τέχνης τοῦ λαλεῖν καὶ γράφειν. Ἦτο (λέγουσιν, ἢ πλάττουσιν) εἰς χορείαν μὲ τὰς θυγατέρας του εἰς ἀπὸ τοὺς μεσημβρινοὺς Γάλλους· μία τῶν θυγατέρων του ἐσυγχόρευε μὲ νέας καὶ νέους ἄλλους πολλούς. Ὁ ταλαίπωρος πατὴρ εἶδεν, ἢ ἐφαντάσθη ὅτι εἶδεν, ἐν' ἀπὸ τοὺς συγχορευτὰς νέους, βάλλοντα τὴν χεῖρα εἰς τοὺς μσ-

9888

στοὺς τῆς θυγατρὸς. Σύρει μὲ ὄργην μεγάλην ἀπὸ τὸν χορὸν τὴν θυγατέρα, καὶ τὴν ἐρωτᾷ τὸ κομψῶς συνθεμένον ἐρώτημα τοῦτο, qui t'a tâté tes tetons? Μὰ τὴν ἀλήθειαν! Τὰ ἐξ ταῦτα Τ, εἰς τόσον μικρὰν φράσιν, εἶναι καλὰ νὰ σπαράξωσι καὶ αὐτὰ τοῦ Δ. τὰ αὐτία, ἃν δὲν ἦσαν παντάπασιν ἀναίσθητα.

..... Λέγει ὁ Πολύβιος (Βιβλ. Δ, κεφ. 87) περὶ τῶν δολίων συκοφαντῶν, « Καινὸς γὰρ δὴ τις οὗτος εὔρηται τρόπος » διαβολῆς, τὸ μὴ ψέγοντας, ἀλλ' ἐπαινοῦντας, λυμαίνεσθαι » τοὺς πέλας. Εὔρηται δὲ μάλιστα καὶ πρῶτον τοιαύτη κα- » κεντρέχεια καὶ βασκανία καὶ δόλος, ἐκ τῶν περὶ τὰς αὐλὰς » διατριβόντων, καὶ τῆς τούτων πρὸς ἀλλήλους ζηλοτυπίας » καὶ πλεονεξίας ». Ἐδῶ τὸ πρᾶγμα δὲν εἶναι διαβολή, ἀλλ' ἀρπαγὴ, τὴν ὁποίαν, διὰ νὰ κλείσῃ τὴν εἴσοδον εἰς πᾶσαν ἐπιφώνησιν (reclamation), ἐμελίτωσε μὲ τόσα ἄνοστα ἐγκώμια.

Ἰσως στοχάζεσαι ὅτι μ' ἐλύπησε πολὺ ἡ δόλιος αὕτη ἀποσιώπησις. Ὄχι, φίλε! ἀλλὰ δαιμονίζομαι ὁσάκις βλέπω τὰ δόλια. Τοῦτο ἔκαμε καὶ τὸν Σοφοκλέα νὰ ἐκφωνήσῃ,

Ὅλοιντο! μῆτι πάντες οἱ κακοί, τὰ δὲ
 Λαθραῖ' ὅς ἀσκεῖ μὴ πρέποντ' αὐτῷ κακά.

Εἰς τὸν κόσμον τοῦτον πάντοτε οἱ γόνιτες προχωροῦν. Ὁ κόσμος ν' ἀλλάξῃ, διὰ χάριν ἡμῶν, τρόπος δὲν εἶναι. Ἄλλο δὲν μένει εἰς βλέποντας καὶ νοοῦντας τὰ τοιαῦτα, πλὴν ὁ γέλως τοῦ Δημοκρίτου, ἢ ὁ κλαυθμὸς τοῦ Ἡρακλείτου, ἢ καὶ μικτόν τι ἀπὸ τὰ δύο, τοὺς μὲν νὰ γελᾷ, τοὺς δὲ νὰ κλαίῃ.

Εἶ.

Μ' ὅλον τοῦτο, φίλε μου, εἰς τὰ τοιαῦτα δὲν χρειάζονται φιλονεικίαι· τῶν γλωσσῶν τὸ πρᾶγμα δὲν ὁμοιάζει ἄλλα

πράγματα. Εἶναι πρᾶγμα ἐπίζηλον, ἢ *Πίζηλον*. (*délicat*) ἢ μόρφωσίς των. Εἶναι πολλὰ παραδείγματα εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς γλώσσας, ἐκ τῶν ὁποίων φαίνεται ὅτι, πολλάκις εἰς τὴν εἰσαγωγὴν καὶ μόρφωσιν καὶ λέξεων καὶ φράσεων, νικᾷ ἡ ἀμάθεια τὸν ὀρθὸν λόγον, καὶ τότε μάλιστα, ὅταν, διὰ τὴν ἀποφυγὴν τὴν μᾶστιγα τοῦ ὀρθοῦ λόγου, καταφεύγῃ εἰς φατρίας καὶ συνωμοσίας, καὶ συγκροτῇ δορυφορίαν ἀνδραρίων, οἱ ὅποιοι σκέψιν οὐδεμίαν περὶ γλώσσης ποτὲ δὲν ἔκαμαν. Διὰ τοῦτο, πάλιν σὲ λέγω, φίλε, φεῦγε τὰς περὶ τούτου φιλονεικίας, αἱ ὁποῖαι ἐπικυροῦσι πολλάκις τὸ ὅποιον ζητεῖ τις νὰ ἀκυρώσῃ. Εὐχου μόνον τὴν ἀποτροπὴν τῶν χειροτέρων, καὶ γράφε ὡς κρίνεις, ἀφίνων κ' ἐκείνους νὰ μακαρονίζωσι καὶ νὰ ἡτριάζωσιν ὡς ἀγαποῦν. Ἐπειτα, ἐὰν ἡ γλῶσσα ᾖ, ὡς ἀναμφισβόλως εἶναι, πρᾶγμα δημοκρατικόν, ἔχουσι καὶ αὐτοὶ τὸ δικαίωμα νὰ λέγωσι τὴν γνώμην των. Τὸ κακὸν εἶναι ὅτι, μόλις ἐγνωρίσθη τὸ δικαίωμα τοῦτο, μόλις ἄρχισε νὰ κινῆται τὸ ἔθνος εἰς μόρφωσιν τῆς φωνῆς του, καὶ ἀνεβλάστησαν δύο φατρίαι· ἡ μία κλίνουσα εἰς τὸ ὀχλοκρατικόν, καὶ ἡ ἄλλη εἰς τὸ ὀλιγαρχικόν. Τὸ σύστημα τῶν ὀχλοκρατικῶν εἶναι ἀπλούστατον, ἐπειδὴ εἰς ἓνα μόνον σκοπὸν ἀποβλέπει, ὡς καὶ εἰς τὰς κακὰς πολιτείας, τὴν ὑπερίσχυσιν τοῦ ὄχλου. Τὸ ὀλιγαρχικόν, ἐξεναντίας, εἶναι πολυκέφαλος ὕδρα. Ἐχει τὴν ὀλιγαρχικὴν του φατρίαν ὁ Π. Ζητεῖ νὰ συγκροτήσῃ ἄλλην ὁ Ε. συμπεραίνω ἀπὸ γραφόμενα τινὰ, ὅτι καὶ ἡ Β. Α. διῷσχυρίζεται καὶ αὕτῃ νὰ δώσῃ νόμους εἰς γλῶσσαν, ἣτις ἀκόμη δὲν ἔλαβε τοὺς ἀληθινούς της νομοθέτας, ὅποιοι εἶναι συγγραφεῖς καὶ ποιηταὶ κλασσικοί. Καμμίαν ἡμέραν θέλεις ἰδεῖν καὶ τὴν Ι. Α., κρίνουσαν καὶ αὕτην, ἃν πρέπη νὰ λέγωμεν *Τραβῶ* (*trare*) ἢ *Σύρω*. Τὸ νόστιμον εἶναι ὅτι, τὸ *Τραβῶ* εὐρίσκεται καὶ εἰς τὴν αὕτην

ἐκείνην μετάφρασιν τοῦ Θουκυδίδου, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ μεταφραστὴς, φοβούμενος μὴ τὸ Ὅργίζομαι τοῦ συγγραφέως δὲν εἶναι σαφές, τὸ ἐρμήνευσε μὲ τὸ σαφέστατον εἰς ὅλους *Χαλεπαίνω!!!*

Ἐχει δίκαιον ὁ Τυανεύς Ἀπολλώνιος (ἐπιστ. πρὸς Ἀλέξ. σελ. ξά.) νὰ λέγῃ « Οἰκειότερος ἐκάστῳ χαρακτὴρ ὁ ἴδιος, » ἐπεὶ περ καὶ βεβαιότερος ».

ΕΒ'.

Ἀλλὰ τί θέλεις; σὲ τὸ εἶπα καὶ ἄλλοτε· ἀνάγκη εἶναι νὰ γραφθῶσι καὶ νὰ τυπωθῶσι πρῶτον πολλὰ τοιαῦτα ἐξαμβλώματα, πρὶν ἐλθῶσι τὰ ὑγιῇ καὶ ὀλόκληρα γεννήματα. Τοιαύτη ἐστάθη εἰς ὅλα τὰ ἔθνη ἡ πρόοδος τοῦ ἀνθρωπίνου μυελοῦ. Πρέπει λοιπὸν νὰ ἐνισχύσωμεν τοὺς ἐμοῦντας, ἂν θέλωμεν νὰ ἐλθῶσι καὶ οἱ ἀκριβοῦντες.

Μὲ βάλλει εἰς ἀπορίαν, μὴ, καὶ αὐτοῦ καὶ τῶν κατ' αὐτὸν ἡ δυστυχία προέρχεται, ὅχι ἀπὸ μόνην ἀμάθειαν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ φυσικὸν ὀργανισμόν τινα τῆς κεφαλῆς των· μὴν ἡ φύσις ἐφέρθη εἰς αὐτοὺς ὅχι ὡς μήτηρ, ἀλλ' ὡς μητρειά. Λέγει περὶ τῶν σωματικῶν ἀρρώστημάτων ὁ Ἱπποκράτης, « Φύσεως » ἀντιπραττούσης κενεὰ πάντα ». Τὸ αὐτὸ ἐννοεῖται καὶ περὶ τῶν ψυχικῶν. Τί θέλεις νὰ κάμῃ ἡ παιδεία, ὅταν πέσῃ εἰς δυστυχεῖς κεφαλὰς προγόνων, καὶ ὅχι υἱῶν τῆς φύσεως;

Κανόνα καὶ νόμον εἰς τὰς γλώσσας ἄλλον δὲν γνωρίζω, παρὰ τὴν χρῆσιν τῶν ἐνδύζων· ἕως νὰ γεννηθῶσιν αὐτοῖ, χρεωστοῦμεν ἡμεῖς, ἂν δὲν λανθάνωμι, νὰ λαλοῦμεν καὶ νὰ γράφωμεν περὶ γλώσσης μὲ ὑποστολήν. Λέγει ἀνευθριάτως εἰς τοὺς ὁμογενεῖς του, « δέξασθε τοίνυν, ὦ παῖδες Ἑλλήνων, » ἐκ τῶν πόνων τῶν ἐμῶν καὶ τουτί ». Θέλουν τὸ δεχθῆν οἱ

ταλαίπωροι καὶ τοῦτο, καὶ τούτου χειρότερα, ἐπειδὴ εἶναι γυμνοὶ ἀπὸ βιβλία. Ἀλλὰ σὺ, κατάρατε λογοκάπηλε, πῶς ὑποφέρεις νὰ κάμνης ἐργαστήριον καὶ πορισμὸν τὴν γυμνότητα τοῦ γένους σου, καὶ νὰ πέμπης εἰς αὐτοὺς ἐκδόσεις ἀντιγραμμένας ἀπ' ἄλλους, καὶ καλὰς, ἂν ᾔσαν μόνον ἀντιγραμμέναι, καὶ ὅχι μολυσμένας μὲ τὰς ἀνοήτους σημειώσεις σου!

Ταλαίπωρον Ἑλληνικὸν γένος! πότε μέλλεις νὰ λουσθῇς καὶ νὰ καθαρισθῇς ἀπὸ τὴν λέπτραν τοιαύτης καὶ τοσαύτης ἡλιθίου ἀπαιδευσίας!

ΕΓ'.

Βλέπω καὶ πάλιν τὰ ὑλακτήματα (clabaudages) τῶν Β. νομοθετῶν τῆς γλώσσης, καὶ ἀπορῶ περὶ τῆς τύσης αὐτῶν σοφίας. Μ' ὅλον ὅτι ἡ ἡλικία μου, καὶ ἡ εἰς τὴν Εὐρώπην μακρὰ διατριβή μου μεταξὺ ἀνδρῶν φωτισμένων, ὑποθέτουσιν ἔρευναν περισσοτέραν τῶν τοιούτων, σὲ βεβαιόνω, χωρὶς ὑπόκρισιν μετριοφροσύνης, ὅτι ποῦ μέλλει νὰ καταντήσῃ, ἢ ποίαν μορφὴν θέλει λάβειν ἡ σημερινὴ ἡμῶν γλῶσσα, δὲν τὸ ἐξεύρω, μὰ τὴν φιλίαν μας! δὲν τὸ ἐξεύρω. Παρὰ τὸν ὄρκον, ἄλλη ἀπόδειξις τῆς ἀληθοῦς ἀγνοίας μου εἶναι, ὅ,τι πολλάκις σὲ εἶπα, ὅ,τι σὲ λέγω πάλιν, καὶ νὰ λέγῃς τὸν Κ. σὲ συμβουλεύω. Ποῖον; Ἄν νομίζετε τὴν μέσσην ὁδὸν (ὡς κ' ἐγὼ τὴν νομίζω) καλὴν, πατεῖτε τὴν μὲ σιωπὴν καὶ ἡσυχίαν, διὰ τὸν κίνδυνον μὴ συσταθῶσιν αἱρέσεις. Ὅτι, ἂν τοῦτο συμβῇ, γίνεται πλέον ἄδηλον εἰς τίνα μέλλει νὰ μείνῃ ἡ νίκη· εἰς τὸν ὀρθὸν λόγον, ἢ εἰς σωρὸν ἀν....., οἱ ὅποιοι ἔχουν εἰς χεῖρας καὶ ὅπλα, τὰ ὅποια στεροῦνται οἱ ὁπαδοὶ τοῦ ὀρθοῦ λόγου. Ἐχει βέβαια ὁ Κ. ἐπιτήδειον ὅπλον τὴν σχολὴν του, καὶ τοὺς ἀκροατάς του, οἱ ὅποιοι πιθανόν, ὅτι θέλουν τὸν συνοδεύειν εἰς

τὴν μέσσην ὁδόν. Ἄλλ' εἶναι ἱκανὸν τὸ ὄπλον τοῦτο νὰ ἀντι-
σταθῇ εἰς τὸν Α. Ε., εἰς τὸν Β. Α. καὶ εἰς Β . . . φατρίαν;
Μὴ πολὺ θάρρος, φίλε μου, εἰς τὸν ὀρθόν σου λόγον, μὴδ' εἰς
τὴν μέσσην ὁδόν σου. Βάδιζε τὴν ἡσυχᾶ, sans faire semblant
de rien, καὶ ἄφες καὶ τοὺς μακαρονίζοντας καὶ τοὺς χυδαί-
ζοντας, ἀκόμη καὶ τοὺς ὑποκρινομένους, ὅτι ἀκολουθοῦν καὶ
αὐτοὶ τὴν μέσσην ὁδόν, νὰ πολεμῶσι πρὸς ἀλλήλους, ἕως νὰ
τοὺς ὑποτάξῃ, ἢ ὁ ὀρθὸς λόγος, ἢ καὶ συγγραφεὺς τις, πεζὸς
ἢ ἔμμετρος, διάφορος ἀπ' αὐτοὺς ὅλους τοὺς ἀνόστους καὶ
ἀνοήτους λέξεων συρράπτας. Ζητοῦν οἱ ἐξοχώτατοι οὗτοι
ἰατροὶ νὰ ἰατρεύσωσι τὴν γλῶσσαν, πρὶν ἐρευνήσωσιν, ἢ νοή-
σωσι, ποῖον εἶναι τὸ πάθος τῆς γλώσσης, καὶ πόθεν πρέπει
ν' ἀρχίσωσι τὴν θεραπείαν. Ζητοῦν νὰ οἰκοδομήσωσι, πρὶν
συνάξωσι τῆς οἰκοδομῆς τὴν ὕλην, ἢ ὅποιά εἶναι αἱ ἀναρίθ-
μητοι λέξεις, σπαρμέναι εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἄγνωστοι
ἀκόμη εἰς τὰ λεξικά, καὶ τῶν ὁποίων πρέπει πρῶτον νὰ διω-
ρισθῇ ἡ ἀξία (la valeur des mots), καὶ ὁ τόπος τῆς οἰκο-
δομῆς, ὅπου πρέπει νὰ ἐμβῇ πᾶσα μία. Διὰ ταύτην τῆς
ἀξίας τὴν ἄγνοιαν καὶ τῶν Ἑλληνικῶν ἀρχαίων καὶ τῶν ση-
μερινῶν, χυδαῖζουσιν καὶ οἱ χυδαῖζοντες, μακαρονίζουσιν καὶ οἱ
μακαρονίζοντες. Ἄλλ' ἡ γνῶσις τούτων εἶναι πρᾶγμα ἀδιά-
φορον, ἔλεγε δὲν ἐξεύρω εἰς ποῖον μέρος τοῦ Α. Ε., χωρὶς
νὰ στοχασθῇ, ὅτι τὰ ἀναρίθητα σφάλματα τοῦ Α. προέρ-
χονται ἀπὸ τὴν ἄγνοιαν de la valeur des mots, μὴδὲ νὰ
συλλογισθῇ, ὅτι « Ἀρχὴ παιδεύσεως ἡ τῶν ὀνομάτων ἐπίσκε-
ψις » ὡς ἔλεγεν ὁ φρόνιμος Επίκτητος.

« Οὐ παντὸς πλεῖν εἰς Κόρινθον ».

Εἶναι, φίλε, δεκάοκτὼ μῆνες καὶ ἐπέκεινα, ἀφοῦ ἀπεφά-
 σισα νὰ σὲ γράψω τὴν παροῦσαν ἐπιστολὴν, καὶ ἠναγκάσθην
 νὰ τὴν ἀναβάλω ἡμέραν ἐξ ἡμέρας μέχρι τῆς σήμερον, διὰ
 τὴν ὀλίγην ἐξουσίαν τοῦ νὰ διαθέσω τὸν καιρὸν μου ὡς θέλω.
 Ἴσως καὶ τώρα ἤθελα τὴν ἀναβάλῃ καὶ πάλιν, ἐὰν ὁ φόβος
 τοῦ νὰ μὴ πάθω ὅ,τι ἔπαθε πρὸ τεσσάρων μηνῶν ὁ γνωστὸς
 εἰς σὲ ἱατρὸς Cabanis, δὲν μ' ἐβίαζε νὰ σ' ἐξομολογηθῶ τὰ
 κατ' ἐμέ. Ἐπαθεν ὁ εἰρημένος ἱατρὸς παράλυσιν ἀποπληκτι-
 κήν, πάθος συμβαῖνον, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, εἰς τοὺς ὅσοι
 ἀσχολοῦνται πολὺ εἰς τὸ γράφειν· ἀλλ' εἰς ἐμὲ πολὺ πιθανώ-
 τερον, ὅστις ἔξω τῆς ἀδιακόπου προσοχῆς καὶ προσηλώσεως
 τοῦ διανοητικοῦ, ἀναγκαίᾳς εἰς τὸ ἔργον μου, πολεμοῦμαι
 καὶ ἀπὸ ἀνίας ἄλλας ἰδιωτικὰς ὅχι ὀλίγας, καὶ ἀπὸ τὴν
 ὀδυνηρὰν τοῦ μέλλοντος ἀδηλότητα. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ
 στοχασθῆς πόσον, καὶ ταύτην τὴν ὥραν ὅταν σὲ γράφω τὸ
 ὄνομα τοῦτο « Ἀδηλότης » μοῦ θορυβεῖ τὴν ψυχὴν. Δὲν φο-
 βοῦμαι τὸν θάνατον, ὅστις ἔπρεπε μᾶλλον νὰ ᾔναι ἐπιθυμη-
 τὸς εἰς ἐμὲ, ἂν δὲν ἦτον ἐπίσης μεμπτή καὶ ἡ ἐπιθυμία,
 καθὼς ὁ φόβος αὐτοῦ· ἀλλὰ φοβοῦμαι τὴν μακρὰν ἀρρώστιαν
 τοῦ σώματος· καὶ, τὸ τρισχειρότερον, τὴν ἀρρώστιαν τοῦ νοῦ,
 ὁποῖαν φέρουσιν, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, τὰ ἀποπληκτικὰ καὶ παρα-
 λυτικὰ πάθη.

Τὴν παραμονὴν ἢ προπαραμονὴν τῆς ἐκστρατείας κατὰ
 τῶν Ἀουστριακῶν, ἐπαρρήσιάζετο ὁ πρῶτος τόμος τοῦ Στρά-
 βωνος εἰς τὸν Αὐτοκράτορα. Διὰ νὰ φθάσῃ ὁ τυπογράφος νὰ
 τὸν παρρήσιάζῃ πρὸ τῆς ἀποδημίας, (ἔξευρε ἐν παρόδῳ καὶ
 τοῦτο τὸ παράδοξον ἀποτελέσμα τῆς ἀκμῆς καὶ τελειώσεως
 τῶν τεχνῶν), τὸν ἐστόχωσε, φίλε μου, εἰς μίαν μόνην νύκτα,

καὶ στίχωμα τοιοῦτον, ὡς δύνασαι νὰ στοχασθῇς, ὅποιον πρέπει εἰς Αὐτοκράτορα. Τὸν ἐδέχθη μὲ μεγάλην εὐχαρίστησιν, ὅχι ὁμῶς χωρὶς νὰ δείξῃ ἐνταυτῷ καὶ κάποιαν δυσαρέστησιν, διὰ τὴν ἀργοπορίαν τῆς μεταφράσεως, λέγων, « Πολὺς καιρὸς ἀφοῦ δὲν ἤκουσα τίποτε περὶ Στράβωνος ». Ἀφ' οὗ ἐπέστρεψεν ἀπὸ τὴν ἐκστρατείαν, περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1806 ἔτους, λαμβάνομεν καὶ οἱ τρεῖς ἀπροσδοκῆτως τρεῖς ἐπιστολάς ἀπὸ τὸν Ἀστυνόμον, εἰς τὰς ὁποίας ἐφανέρωνεν ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ διώρισεν, εἰς ἕκαστον ἀπὸ μᾶς χωριστὰ, ἐτήσιον σύνταξιν 2000 φρ. Ἐδέχθημεν μετ' εὐχαριστίας τὴν βασιλικὴν δωρεάν· ἀλλὰ τὴν ἐνομίσαμεν (τουλάχιστον ἐγὼ) ὡς ἐμπορικὴν οἰκονομίαν, ἥγουν ὅτι συμπεραίνοντες ἀπὸ τὸν δαπανηθέντα καιρὸν εἰς τὸν πρῶτον τόμον, ὅτι ὁ διὰ τοὺς ἀκολουθούσους χρειάζομενος ὑπερβαίνει τὸν χρόνον τῆς ζωῆς καὶ τῶν τριῶν ἡμῶν, μετέβαλεν τὸν κατ' ἔτος μισθὸν 3000 φρ. εἰς τὸ ἐντιμον, ἀλλ' ἐπιζήμιον δι' ἡμᾶς, ὄνομα τῆς ἐπὶ ζωῆς συντάξεως (pension viagère) τῶν 2000 φρ. Ὁ μάλιστα λυπούμενος ἀπὸ τοὺς τρεῖς ἡμην ἐγὼ, ὅχι διὰ τὴν ἐλάττωσιν τοῦ μισθοῦ, ἀλλ' ὅτι, δι' ὀλίγων ἡμερῶν ἀναβολὴν, ἀπέτυχα τοῦ σκοποῦ μου, ὅστις ἦτο, νὰ παρακαλέσω δι' ἀναφορᾶς τὸ Κράτος, νὰ ὀνομάσῃ ἄλλον ἀντ' ἐμοῦ εἰς τὴν μετὰφρασιν. Αὕτη μου ἡ ἀπόφασις ἦτον ἀμετάπειστος, καὶ διὰ τὴν δυσκολίαν τοῦ ἔργου, καὶ διὰ τὰς ἀπ' αὐτὸ προξενηθείσας εἰς ἐμὲ ἀνίας καὶ ἀηδίας, καὶ τέλος πάντων διὰ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ δοθῶ ὅλος δι' ὅλου εἰς τὴν ἐκδοσιν τῆς Ἑλληνικῆς βιβλιοθήκης. Ἀλλὰ στοχάζεσθαι καλὰ, ὅτι τοιαύτη ἀναφορὰ ἦτο καὶ εἶναι πλέον ἀδύνατος, μετὰ τὴν Αὐτοκρατορικὴν εὐεργεσίαν τῆς ἐτησίου συντάξεως, ἥτις μ' ἐδέσμευσεν ἀδιαλύτως εἰς τὸ ἔργον, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν κάτεργον τοῦ Στράβωνος, μ' ὅλον ὅτι (καθὼς εἶπα) τὴν ἐνύμιζα ἀκόμη ἐμπορικὴν οἰ-

κανομίαν. Ἀλλὰ δὲν ἦτον ἡ σύνταξις τιαυύτη. Εἰς τὴν ἀρχὴν ἐκάστου ἔτους ἐσυνειθίζεν ὁ Μινίστρος τῶν ἐσωτερικῶν, εἰς τὸν ὁποῖον ἐδόθη ἡ φροντίς καὶ ἐπισκοπὴ τοῦ Στράβωνος, νὰ μᾶς ἐρωτᾷ δι' ἐπιστολῆς, ποῦ τῆς μεταφράσεως εὐρισκόμεθα, καὶ μετὰ τὴν παρ' ἡμῶν ἀπόκρισιν, ἐδιώριζεν ἐκ νέου τὸν ἐτήσιον μισθὸν τῶν 3000 φρ. δι' ἑκάστον ἀπὸ μᾶς. Ὀλίγας λοιπὸν ἡμέρας μετὰ τὴν μηνυθεῖσαν διὰ τοῦ Ἀστυνέμου βασιλικὴν εὐεργεσίαν, λαμβάνομεν καὶ τὴν συνθήκη κοινὴν εἰς τοὺς τρεῖς ἐπιστολὴν τοῦ Μινίστρος τῶν ἐσωτερικῶν, εἰς τὴν ὁποίαν μᾶς ἔλεγεν, ὅτι, ἐπειδὴ ἀσχολεῖται εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς ἐτήσιου δοσοληψίας καὶ τῶν λογαριασμῶν του, μᾶς παρακαλεῖ νὰ τὸν πληροφορήσωμεν περὶ τῆς μεταφράσεως, διὰ νὰ διορίσῃ καὶ πάλιν τὸν ὑφειλόμενον εἰς ἡμᾶς μισθόν. Ἡ συνθήκη ἦτο, νὰ συμβουλευώμεθα οἱ τρεῖς περὶ τοῦ ποῦ εὐρισκόμεθα, καὶ ἕως ποῦ τῆς μεταφράσεως ἐλπίζομεν νὰ προχωρήσωμεν εἰς τὸ διάστημα τοῦ ἔτους, καὶ οὕτω ν' ἀποκρινώμεθα κοινῶς πρὸς τὸν Μινίστρον. Ἀλλ' ἐγὼ δὲν τοὺς ἀφῆκα μήτε βουλῆς, μήτε σχέψεως καιρὸν, λέγων ὅτι αὐτοὶ μὲν εἶναι κύριοι νὰ πράξωσιν ὡς θέλουσιν, ἐγὼ δὲ, ἀρκούμενος εἰς τὴν ἐτήσιον σύνταξιν τῶν 2000 φρ., ἄλλον ἐτήσιον μισθὸν δὲν δέχομαι κατ' οὐδένα τρόπον. Χωρὶς καμμίαν ἀντίστασιν, συγκατένευσαν εἰς τὴν γνώμην μου. Καὶ οὕτως ὑπεγύρευσά καὶ τὸ νόημα τῆς ἐπιστολῆς πρὸς τὸν Μινίστρον, τὴν ὁποίαν ἔγραψεν εἰς ἀπ' αὐτοὺς, ὡς παρὰ τῶν τριῶν. Ἰδοὺ καὶ τὸ ἴσον τῆς Λακωνικῆς ἐντίμου ἀποκρίσεως τοῦ Μινίστρος:

Messieurs, Les sentimens que vous m'exprimez dans votre lettre du 23 de ce mois sont dignes des lumières qui vous distinguent, et de la juste réputation que vous vous êtes acquise. Je remplis un de mes plus doux devoirs en payant un juste tribut d'éloges au zèle

qui vous anime; et j'en attends avec confiance un resultat aussi utile à la science qu'honorable pour la France. Recevez etc.

Εἰς ἀπὸ τοὺς φίλους μου δὲν ἐπαίνεσε τὴν πρᾶξιν μου ταύτην, διῴσχυρίζομενος ὅτι, μὴτ' ὀλιγώτερον μῆτε περισσότερον ἤθελαν μᾶς παροτρύνειν εἰς τὴν τελείωσιν τοῦ ἔργου, διὰ τὴν πληρωμὴν τοῦ μισθοῦ. Ἐνδέχεται νὰ ἔχῃ δίκαιον· τὸ μὴ ἐνδεχομένως ὁμως ἀλλὰ βεβαίως ἀληθὲς εἶναι, ὅτι λαμβάνων 5000 φρ. κατ' ἔτος, ἔπρεπε νὰ σχάσω αὐξάνων ἀναλόγως τοὺς κόπους μου, ἢ νὰ κηρύξω πόλεμον εἰς τὴν συνείδησίν μου. Εὐρίσκεis τὸ ἐν ἢ τὸ ἄλλο εὐλογον; ὅχι βέβαια. Τώρα κἂν ἡ ἀργοπορία (ἥτις δὲν εἶναι ὅλη ἀπ' ἐμέ) τοῦ ἔργου δὲν ἐμπορεῖ νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὴν φιλοκέρδειαν.

ΞΕ.

Πάλιν σὲ συμβουλεύω, φίλε, μὲ τοὺς τοιοῦτους νὰ μὴν ἐμπλέκεσαι· ἀλλὰ νὰ τοὺς εὐχесαι μόνον ζῶν καὶ ὀρεξίν νὰ γράφωσι καὶ νὰ τυπώνωσι πολλά· καὶ ἄφες τὴν φροντίδα εἰς τὴν θείαν τυπογραφίαν νὰ τοὺς μαστίζῃ καὶ νὰ τοὺς στίζῃ, ἐπειδὴ δὲν θέλουν ν' ἀφήσωσι νὰ πέτῳνται ἐλευθέρως, καὶ νὰ χάνωνται εἰς τὸν ἀέρα τὰ « Ἐπεα πτερόεντα » ἀλλὰ τῶν δένουσι τὰς πτέρυγας μὲ τὰς ἀλύσεις τοῦ τύπου, καὶ παραδίδονται ἐκουσίως οἱ μωροὶ εἰς τὸ κριτήριον τῆς ἱστορίας δέσμιοι (ils se livrent à la justice de l'histoire), κατὰ τὴν ὠραίαν φράσιν τοῦ Suard. Ὡ θεία τυπογραφία! Αἰωνία του ἡ μνήμη τοῦ εὐρόντος σε!

10 Μαρτίου, 1811.

Ἡ διατριβὴ τοῦ καταράτου Δανοῦ, δὲν εἶναι διατριβὴ ἐψευσμένη καὶ σοφιστικῆς λογικῆς· ἀλλ᾽ φανερὰ ὕβρις. Συγ-

χωρεῖται ὅστις συλλογίζεται, καὶ ἂν οἱ συλλογισμοὶ του ἐκβαίνουνσι τοὺς κανόνας τῆς λογικῆς. Ἡ πλάνη εἶναι ἀξία οἰκτιρμοῦ καὶ συμπαθείας, ὅχι ἐκδικήσεως. Ἄλλ' ὁ κατάρατος οὗτος Σκυῦθς ὑβρίζει καθαρά καὶ ἐκ προαιρέσεως (caso pensato)· καὶ ὅχι μόνον ὑβρίζει, καὶ « κειμένῳ ἐπεμβαίνει » ὡς ἄνθρωπος (comme un lâche), ἀλλὰ καὶ συκοφαντεῖ. Ἐποῖον, παρακαλῶ σε, καὶ πότε ἀφώρισεν ὁ ἡμέτερος Πατριάρχης, δι' ἀνάγνωσιν βιβλίων Εὐρωπαϊκῶν ἀλλογλώσσων; καὶ πόθεν αὐτὸς ἔμαθε τὸν τοιοῦτον ἀφορισμόν; Ποῖος εἶναι ὁ διὰ τοιαύτην αἰτίαν ἀφορισθεὶς; Ὁ Πρώτος, ὅστις καὶ ἀναγινώσκει καὶ παραδίδει εἰς τοὺς μαθητάς του, καὶ λαμβάνει συχνὰ ἀπὸ τὴν Εὐρώπην Εὐρωπαϊκῶν βιβλία; ἀλλ' αὐτὸν ἀντὶ νὰ τὸν ἀφορίσῃ, τὸν ἐπροβίβασεν εἰς τὸν θρόνον τῆς Φιλαδελφίας. Ἱερεὺς τῆς Ἁνδρου, ἐφημερεύων εἰς τὰς Κυδωνίας, πέμπει τὸν ἀνεψιὸν του ἱεροδιάκονον Θεόφιλον (μαθητεύσαντα πρότερον εἰς τὸν Βενιαμὴν) εἰς τὴν Εὐρώπην, διὰ νὰ τελειώσῃ τὰ μαθήματά του (εὐρίσκεται τώρα ἐὼδ ὁ διάκονος Θεόφιλος, σωφρονέστατος καὶ χαριτωμένος νέος). Ἐφώρισεν ὁ Πατριάρχης τὸν θεῖον ἢ τὸν ἀνεψιόν, ἢ καὶ τὸν διδάσκαλον τοῦ ἀνεψιοῦ Βενιαμὴν;

Ἐξεύρεις λοιπὸν, φίλε μου, τί εἶπα τὸν Ζ., ὅτι εἰς τοιαύτην μεθυσμένου μεθυσμένην συκοφαντίαν, ἤθελα κάμειν ἐγὼ, ἂν ἤμην Πατριάρχης; Ἢθελα ὑπάγειν πρὸς τὸν Σεβαστιάνην, νὰ προσκλαυθῶ καὶ νὰ σχίσω τὰ ῥάσα μου, ὅτι συκοφαντοῦμαι εἰς τὰς Γαλλικὰς ἐφημερίδας, ὡς ἄγριος ἐχθρὸς καὶ διώκτης τῶν φώτων, ὁπότεν ἦναι γνωστὸν εἰς ὅλον τὸν κόσμον, ὅτι εἰς τὰ Ἰωάννινα, εἰς τὴν Χίον, εἰς τὰς Κυδωνίας, εἰς αὐτὸ τὸ Βυζάντιον, ὅπου εἶναι ὁ πατριαρχικὸς μου θρόνος, παραδίδονται Εὐρωπαϊκὰ μαθήματα, καὶ ἐμβαίνουνσι συνεχῶς, διὰ ξηραῖς καὶ θαλάσσης, σανδίκια βιβλίων καὶ ὀργάνων.

νων φυσικῶν καὶ μαθηματικῶν, σταλμένων ἀπὸ τὴν Εὐρώ-
πην, εσπόταν τοὺς διδασκάλους τῶν Εὐρωπαϊκῶν μαθημάτων,
ἀντὶ νὰ τοὺς ἀφορίσω, ἐγὼ (διὰ νὰ μὴ τοὺς χάσω) τοὺς ἀνα-
βιβάζω καὶ τοὺς περιορίζω εἰς θρόνους ἀρχιερατικούς.

Τοιοῦτον κίνημα ἤθελε κάμει ὁ Πατριάρχης Κοραΐς. Καὶ
ἦτο βέβαιος, φίλε μου, ὅτι οὗτοι (καθὼς εἶναι βεβαρυμένοι
ἀπὸ τὴν ἀναισχυντίαν του καὶ αὐτοὶ), ἢ ἤθελαν τὸν ἀναγκά-
σειν νὰ ἀναρροφήσῃ ὀπίσω εἰς τὴν αὐτὴν ἐφημερίδα δημοσί-
α ὅσα ἐξέρασεν, ἢ τὸν ἀπαγορεύσειν νὰ γράφῃ πλέον εἰς τὴν
ἐφημερίδα, ἤγουν νὰ τοῦ κόψωσι τὸ ψωμίον· ἐπειδὴ πληρό-
νεται χονδρὰ διὰ τὰς φλυαρίας του.

ΞΓ'.

4 Αὐγούστου, 1812.

Χρειαζεται, φίλε, πεντήκοντα τουλάχιστον ἀκόμη ἐτῶν
παιδείαν τὸ γένος, διὰ νὰ ἔλθῃ εἰς κατάστασιν νὰ κατορ-
θῶσιν τίποτε αὐτοκινήτως καὶ αὐτουργῶς. Μὴν ἀπατῶμεθα
μὲ κενὰς ἐλπίδας· δεῖξον με τοὺς καλοὺς νὰ διευθύνωσι
τοιαύτην ἐπιχείρησιν εἰς τρόπον, ὥστε νὰ εὐδοκιμήσῃ, ἤγουν
νὰ μὴ γένη μὲ τὸν ὄλεθρον τοῦ περισσοτέρου μέρους τοῦ
ἔθνους. Ἡ παιδεία θέλει τὸ κατορθῶσιν χωρὶς κανένα κίν-
δυνον, μάλιστα ἂν τὸ ἀῖνι ἐμποδίσῃ τοὺς ἀντιπάλους (καθὼς
τοὺς ἐμπόδισεν ἕως τῶρα) νὰ μᾶς μιμηθῶσι

Ὡς γὰρ ἐπεκλώσαντο θεοὶ δημοῖσι βροτοῖσιν,

Ζῶειν ἀχνομέναις

ἤλπιζεν ὁ ταλαίπωρος νὰ εὕρῃ μικρὰν ἀνάπαυσιν εἰς τὸ γῆ-
ρας του, καὶ ὅλον τὸ ἐναντίον τῶρα, ὅσον αἱ τρίχες του λευ-
καίνονται, τόσον πυκνοῦται καὶ μαυρίζει τὸ νέφος τῶν κόπων
καὶ τῶν ἀσχολιῶν του.

Τὸ *Ἦθελα* καὶ Εἶχαν vous avez beau dire, εἶναι ὄχι μόνον τῆς Γραικικῆς γλώσσης ἴδια, ἀλλὰ, τὸ περιεργότερον, καὶ ἀναλογώτερα παρὰ τὰ τῆς Ἑλληνικῆς θείας γλώσσης. Αἱ λέξεις εἶναι σημεῖα τῶν ἐννοιῶν· ὅταν δύο διάφοροι ἔννοιαι σημαίνωνται μετὰ τὸ αὐτὸ σημεῖον, τὸ σημεῖον παύει νὰ ᾖ σημεῖον. *Ἔλαβον* (εἰς ἐγὼ) *Ἔλαβον* (πολλοὶ), τοῦτο εἶναι τῆς παλαιᾶς ἀνωμαλία καὶ ἀκαταλληλότης, ἀπὸ τὴν ὁποίαν μᾶς ἐλευθέρωσεν ἡ φθορὰ τῆς γλώσσης, λέγουσα, *Ἔλαβα* (ἐγὼ εἰς) *Ἔλαβαν* (πολλοὶ). Ἀλλ' εἴτε φθορὰ, εἴτε βελτίωσις, αὐτὴ εἶναι σχεδὸν δύο χιλιάδες ἐτῶν ἀπ' οὗ ἐμβῆκεν εἰς τὴν γλῶσσαν. Ὁ Ἡρακλείδης λέγει (εἰς τὸν Εὐσταθ. σελ. 1759) « Οἱ ἐλληνίζοντες ἐν Κιλικίᾳ..... » ἀποβάλλοντες τὸ ν καὶ μετατιθέντες τὸ ο μικρὸν εἰς βραχὺ » ἃ προφέρονται, *ἐλαβα* λέγοντες καὶ *ἐφαγα*· καὶ τρίτα τούτων πληθυντικὰ εἰς *αν* λήγοντα λέγουσι ». Δὲν ἐξεύρω ἂν ἀπὸ τὴν Κιλικίαν ἐπέρασεν ὁ τύπος εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἢ ἀπὸ ταύτην εἰς τὴν Κιλικίαν· ἐπειδὴ εἰς τῶν Ἑβδομήκοντα τὴν μετάφρασιν εὐρίσκονται συχνὰ, *ἐφυγαν*, *ἐλαβαν*, *ἐγκατέλιπαν*, *ἤλθαν*, καὶ ἄλλα τοιαῦτα. Ἄν οἱ Ἑβδομήκοντα τὰ ἐμεταχειρίσθησαν, κλείσει καὶ σὺ τοὺς ὀφθαλμοὺς, *et avalez-les*, sans faire tant de façons.

Σὲ εἶπα νομίζω καὶ ἄλλην φοράν, ἀφ' οὗ γράψης μίαν περίοδον ἢ σελίδα, νὰ τὴν ἀναγινώσκῃς τρανὰ, καὶ νὰ γίνεσαι ἀκροατὴς τῶν ιδίων σου. Παραδείγματος χάριν ταύτην σου τὴν περίοδον « ἡ σφετέρησις τῶν ξένων, καὶ ἡ ἀποσιώπησις τῆς πηγῆς, ὅθεν ἐρύσθησαν τὰ φιλολογικὰ » ἀναγινώσκων μετὰ σιωπὴν τὴν εὐρηκα καλήν· ἐκφωνουμένη ὅμως (ὥς ἂν ἔλεγες καὶ ψαλλομένη) μετὰ φαίνεται οὕτω καλητέρα. « Ἡ σφετέρησις τῶν ξένων, καὶ τῆς πηγῆς, ὅθεν ἠρύσθησαν » τὰ φιλολογικὰ, ἡ ἀποσιώπησις » Ἐπειτα καὶ τὸ ἠρύσθη-

σαν εἶναι ὀλίγον σκληρόν, δηλαδή ὄχι γραικικόν. On pourrait encore vous chicaner sur l'ἀποσιώπησις τῆς πηγῆς. Ἡ πηγὴ μήτε λαλεῖ, μήτε σιωπᾷ· καὶ ἂν (ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ) τὸ δεχθῇ τις ὡς μεταφορικόν, ἡ ἀποσιώπησις γίνεται στέρευσις, παῦσις τοῦ νεροῦ. Δὲν ἦτο κάλλιον, Ἡ ἀποσιώπησις τοῦ ὀνόματος τῆς πηγῆς;

« Ἀδελφὸς ὑπὸ ἀδελφοῦ βοηθούμενος, ὡς πόλις ὀχυρὰ »
 Εὐχομαι εἰς τὴν πόλιν ταύτην βροχὴν χρυσοῦ ἀληθεστέραν
 ἀπὸ τὴν μυθευομένην εἰς τὴν νῆσον Ρόδον χρυσῇ τοῦ Διὸς
 βροχῇ, ὡς λέγει ὁ Πίνδαρος·

Βρέχε θεῶν βασιλεὺς ὁ μέγας

Χρυσαῖς νιφάδεσι πόλιν.

ΕΖ'.

Ἐκρίνα (καὶ δὲν μεταβάλλω τὴν κρίσιν μου) πάντοτε τὸ
 ἔθνος (τῶν Α.) τραχὺ φυσικὰ τόσον, ὥστε μὴδ' ἡ τοσαύτη
 εἰς τὰς ἐπιστήμας πρόοδος, καὶ ἡ βαθυτέρα, χωρὶς ἀμφι-
 βολίαν, παρὰ κανὲν ἄλλο ἔθνος ἐξέτασις καὶ θεωρία τῶν κα-
 θηκόντων, δὲν ἴσχυσε νὰ τοῦ ἐξαλείψῃ παντάπασιν ἀπὸ τὸν
 χαρακτῆρα, τὴν ὁποίαν εἶχαν εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Ἰουλίου
 Καίσαρος τραχύτητα, μὴδ' ἐκατάλαβαν τί νοεῖ ὁ Εὐριπίδης,
 ὅταν λέγῃ,

Οὐ παύσομαι τὰς χάριτας

Μούσαις συγκαταμιγνύς

Ἡδίσταν συζυγίαν.

Μὴ ζῶν μετ' ἀμουσίας!

Μόνοι εἰς τοὺς παλαιοὺς οἱ Ἀθηναῖοι, μόνοι εἰς τοὺς νέους
 οἱ Γάλλοι (χωρὶς πρόληψιν, φῶς μου,) ἐκατόρθωσαν ταύτην
 τὴν ἡδίστην συζυγίαν.

Ἄς ἔλθωμεν τώρα εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν, ἥτις (μὴν ἀμφιβάλλης) ἔχει τὸν αὐτὸν λόγον εἰς τὴν παλαιάν, τὸν ὁποῖον καὶ ἡ σημερινὴ ἡμῶν γλῶσσα, πρὸς τὴν γλῶσσαν τοῦ Πλάτωνος καὶ Δημοσθένους· καὶ καθὼς ἡ γλῶσσα ἐμολύνθη μὲ τουρκικὰς καὶ ἰταλικὰς λέξεις, κατὰ τὴν φύσιν καὶ θέσιν τῶν τόπων, εἰς τοὺς ὁποίους λαλεῖται, ἀπαράλλακτα καὶ ἡ Μουσικὴ ἀνακατώθη, εἰς μὲν τὸ Βυζάντιον μὲ μελωδήματα τῶν Μιναρῶν, εἰς δὲ τινὰς ἄλλους τόπους (ὡς εἰς τὴν Χίον καὶ Κρήτην) μὲ Ἰταλικά τονίσματα. Τοῦτο σὲ λέγω, φίλε, διὰ νὰ καταλάβῃς, καὶ ἄλλους νὰ διδάξῃς, ὅτι ἡ περὶ τῆς σημερινῆς μουσικῆς ἡμῶν ἔρευνα εἶναι πρᾶγμα ἀξιόλογον· καὶ δὲν ἀμφιβάλλω ποσῶς, ὅτι καθὼς ἡ ἔρευνα τῆς σημερινῆς γλῶσσης συμβάλλει πολὺ εἰς τὴν κατανόησιν τῆς ἀρχαίας, οὕτως καὶ ἐκ τῆς ἐρεύνης τῆς Μουσικῆς, θέλουν ὁπωσδήποτε σαφηνισθῇ πολλὰ μέρη τῶν σωζομένων παλαιῶν Μουσικῶν, τὰ ὅποια εἶναι ἀκόμη αἰνίγματα. Ἐλυπήθην πολλάκις ὅτι ἀφῆκα τὴν πατρίδα μου, παντάπασιν ἀμύητος μουσικῆς· καὶ μάλιστα ὅτε διέτριβον εἰς Ὀλλανδίαν, ὅπου ἐφρόντισα νὰ διδαχθῶ ὀλίγον τὰς ἀρχὰς τῆς Εὐρωπαϊκῆς Μουσικῆς. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐγὼ ἐστάθην ἀνάξιος, ὥς σὲ κοινωνήσω καὶ τὴν γνώμην μου περὶ τοῦ, ὁποῖος πρέπει νὰ ᾔναι ὁ μέλλον νὰ κάμῃ τὴν ἔρευναν ταύτην.

Ὅτι πρέπει νὰ γνωρίζῃ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, καὶ ἀπὸ τὰς ξένας τουλάχιστον τὴν Γαλλικὴν, τοῦτο οὐδὲ σημειώσεως χρεῖαν ἔχει. Ὡσαύτως πρέπει καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἡμῶν, καὶ τὴν νέαν τῶν Εὐρωπαίων Μουσικὴν.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, ὡς λέγει ὁ σχολαστικὸς, πρέπει νὰ ἔχῃ ὅλους τοὺς σωζομένους τῆς παλαιᾶς Ἑλληνικῆς Μουσικῆς συγγραφεῖς, ἡγούν τὸν Ἀριστόξενον, τὸν Ἀλύπιον, τὸν Νικόμαχον, τὸν Ἀριστείδην καὶ ἄλλους τινὰς, ὅλους ἐκδο-

μένους εἰς δύο τόμους, ἀπὸ τὸν Μειβόμιον (Meibomius) εἰς τὸ Amsteldam 1652. Παρὰ τούτους, τὰ Ἀρμονικὰ τοῦ Πτολεμαίου, τυπωμένα εἰς τὴν Ἀγγλίαν, τὸν Περὶ Μουσικῆς διάλογον τοῦ Πλουτάρχου, μεταφρασμένον εἰς τὸ Γαλλικὸν ἀπὸ τὸν Burette, καὶ τυπωμένον εἰς Παρίσιους 1735, καὶ ὅμως δυσσευρετώτατον.

Ἐκ τῶν νέων, εἶναι δυσαρίθμητα ὅσα ἔγραψαν. Ὀνομάζω ὀλίγα τινά:

Elémens de Musique par d'Alembert,	} Γαλλικὰ
Paris 1772.	
Dictionnaire de Musique par J. J. Rousseau, Paris 1768.	
Mémoires sur la Musique des Anciens par Roussier 1774.	
Histoire générale de la Musique, par Blainville, Paris 1767.	

Εἰς τὸ Ἰταλικὸν εἶναι, Saggi sul ristabilimento dell'arte armonica de' Greci e de' Romani etc. da S. V. Requeno, Parma 1798.

Εἰς τὸ Γερμανικὸν ἐπαινεῖται πολὺ τὸ εἰς ἐμὲ ἄγνωστον σύγγραμμα τοῦ I. N. Forkel, τυπωμένον εἰς Λειψίαν, 1792, καὶ ἐπιγραφόμενον: Allgemeine litteratur der Musik, oder Anleitung zur Kenntniss musikalischer bücher, welche von den ältesten bis auf den neusten Zeiten bey den Griechen, Römern und den meisten neuern Europäischen Nationen sind geschrieben worden etc. etc. etc.

Ὁ αὐτὸς Forkel ἔγραψεν ἀρχήτερα καὶ ἄλλο: Allgemeine Geschichte der Musik.

Εἶναι καὶ ἄλλα εἰς Λατινικὴν γλῶσσαν.

Καὶ ταῦτα μὲν εἶναι ἐκ τῶν εὐπορίστων σχεδὸν ὅλα. Εἶναι ὁμῶς ἐν ἄλλο ὑπόμνημα, ἰδιαιτέρως γραμμένον ἀπὸ Γάλλον, περὶ τῆς σημερινῆς ἡμῶν Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς, Γέννημα, ὡς μ' ἐφάνη, πολλῆς καὶ λεπτομεροῦς ἐρεύνης, κατὰ τὴν ὁποίαν τουλάχιστον κάμνει παραβολὴν αὐτὸς μὲ τὴν νέαν τῶν Εὐρωπαίων μουσικὴν. Ἀλλὰ τὸ ὑπόμνημα τοῦτο εὐρίσκεται θαμμένον εἰς πολύτομον καὶ μεγαλότομον βιβλίον, ἐπιγραφόμενον *Description de l'Egypte*, τυπωμένον εἰς τὴν ἐδῶ Αυτοκρατορικὴν τυπογραφίαν.

Ἐδῶ πρέπει νὰ σὲ κοινωνήσω τὸ εὐτύχημά μου τὸ ἀπροσδόκητον.

Ὀλίγας ἐβδομάδας πρὶν φύγῃ ἐδῶθεν ὁ μικρὸν χρόνον βασιλεύσας Βορβονίδης, ὁ Μινίστρος του, αὐτοκινήτως, ἔστειλε δῶρον εἰς τοὺς τρεῖς ἡμᾶς ἐργάτας τοῦ Στράβωνος (ἐν ἐξεμπλάριον εἰς καθένα) τὴν περὶ τῆς ὁποίας σ' ἐλάλησα *Περιγραφὴν τῆς Αἰγύπτου*. Εἶναι, φίλε μου, αἱ δύο παραδόσεις, ὡς εἶπα, συνιστάμεναι εἰς ἑννέα τμήματα ἢ τόμους εἰς φύλλον, εἰς 6 ἄτλαντας μήκους τετραπλασίου καὶ πλάτους τριπλασίου, ὅσον εἶναι τὸ πλάτος τούτου τοῦ χαρτίου, καὶ ἕτερον ἐν' ἄτλαντα μέγιστον, μήκους πενταπλασίου, καὶ πλάτους τριπλασίου, ὅσον τὸ πλάτος τοῦ χαρτίου. Καὶ τοῦτο μὲν εἶναι τὸ ὑλικὸν μεγαλεῖον τοῦ συγγράμματος, τοῦ ὁποίου ἡ τιμὴ εἶναι 4 ἢ 5 χιλιάδες φράγκων. Τὸ δὲ λογικόν, τί νὰ σὲ εἰπῶ; Ἀκόμη δὲν τὸ ἐφυλλομέτρησα ὅλον, καὶ διὰ τὰς πολλὰς μου ἀσχολίας, καὶ διότι τὸ μέγεθος κάμνει τρόπον τινὰ δύσχρηστον, ἢ καὶ κοπῶδη, τὴν ἀνάγνωσίν του. Ἀφ' ὅσον ὁμῶς ἐπέρασα συμπεραίνων, σὲ βεβαιώνω, ὅτι εἶναι ἀξιολογώτατον σύγγραμμα, καὶ τὸ μόνον ἕως τώρα περιέχον ἀκριβέστατην εἰδῆσιν τῆς Αἰγύπτου, ἐπειδὴ εἶναι καρπὸς τῆς ἐκστρατείας τῶν Γάλλων, καὶ τριετοῦς αὐτῶν διατριβῆς εἰς

τὴν Αἴγυπτον. Οἱ ἐννέα τόμοι περιέχουσι τὸ καίμενον, συνθε-
 μένον ἀπὸ διαφόρων σοφῶν ὑπομνήματα ἱστορικά, φυσικά,
 πολιτικά κ. λ. μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι καὶ τὸ περὶ μουσι-
 κῆς, τὸ ὁποῖον κατέχει τόμον ὁλόκληρον τῆς δευτέρας παρα-
 δόσεως. Οἱ ἐξ ἄτλαντες, χαλκογραφημένας θαυμασίως εἰκό-
 νας ζώων, φυτῶν καὶ ὀρυκτῶν τῆς Αἰγύπτου. Ὁ μέγιστος
 ἄτλας, τὰς παλαιὰς πελωρίους καὶ γιγαντοπρεπεῖς οἰκοδο-
 μὰς παλατίων, ναῶν, ὑπογαίων κ. τ. λ. κ. τ. λ.

ΞΗ.

Τὸ ἰδικόν μου πλησιάζει εἰς τὴν φράσιν σου, ἔχει ὅμως
 ἄλλον λόγον (καὶ τοῦτον Ἀττικόν). Τίνα; τὸ νὰ βάλλεται τὸ
 ὑποκείμενον τῆς προτάσεως εἰς αἰτιατικὴν, ἂν καὶ τὸ κατη-
 γορούμενον ᾗναι εἰς ὀριστικὴν ἐγκλήσιν. Ἐὰν εἶπα, «*Ταύτην*
» μου τὴν κρίσιν εἶμαι βέβαιος ὅτι δὲν *θέλει* σοῦ *βαρύνει*
» τὴν ψυχὴν » ἐμεταχειρίσθην τὴν αὐτὴν τοῦ Ἀριστοφάνους
 (Ὅρν. 1269) σύνταξιν τὴν ἐξῆς:

Δεινὸν γὰρ τὸν κήρυκα, τὸν παρὰ τοὺς βροτοὺς
 Οἰχόμενον, εἰ μὴ δέποτε νοστήσει πάλιν·

τοῦ ὁποίου ἡ κατ'ἀλληλὸς σύνταξις εἶναι, *Δεινὸν εἰ ὁ Κήρυξ*
μὴ νοστήσει, ὡς ἤθελεν εἶσθαι ἡ ἰδική μου, ἂν ἔλεγα, *εἶμαι*
βέβαιος ὅτι ἡ κρίσις μου αὕτη δὲν θέλει σοῦ βαρύνει τὴν
ψυχὴν. Τοιαῦται συντάξεις εἶναι πολλαὶ εἰς τοὺς Ἀττικοὺς,
 ὅχι μόνον εἰς τὴν αἰτιατικὴν, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλας πτώσεις·
 καὶ πολλάκις τὰς μιμοῦμαι, ὅχι διὰ κακόζηλον ἐπιτήδευσιν,
 ἢ καινοτομίας μανίαν, ἀλλὰ διότι, φίλε μου, ἡ ταλαίπωρος
 ἡμῶν γλῶσσα εἶναι *trainante et languissante*, καὶ φέρει
 στίγματα τῆς δουλείας πολλὰ, τῶν ὁποίων ὁ ἀφανισμὸς χρεϊ-
 ἀζεται πολλῶν ἀνδρῶν συνδρομήν.

5 Σεπτεμβρίου 1816.

Εφантаζόμην, ὅτι διὰ νὰ καθαρισθῇ, ἢ νὰ σαρωθῇ τὸ γένος ἀπὸ τὰς ἀκαθαρσίας του, ἔπρεπεν ὅσοι εἶναι τῆς αὐτῆς ἡλικίας μ' ἐμὲ νὰ ἀποθάνωμεν ὅλοι, ὡς ἐμπόδια τῆς σαρώσεως· ἀλλὰ τῶρα βλέπω, ὅτι ἀνάγκη νὰ σβεσθῶσι καὶ ὅσοι πρὸ μικροῦ ἐγεννήθησαν. Ἄν ᾤναι ὀλίγοι τινὲς σαρωταὶ ἐξ ἐνὸς μέρους, ἀσυγκρίτως πλείότεροι ἀπὸ τ' ἄλλο εἶναι ἀκόμῃ οἱ προθυμούμενοι νὰ κοβαλῶσι νέα σκύβαλα. Τόσον εἶναι δύσκολος, φίλε μου, ὁ φωτισμὸς τῶν βαρβάρων, ἢ βαρβαρωθέντων ἐθνῶν. Εἶναι σχεδὸν ἔτη τεσσαράκοντα, ἀπὸ ἀρχίσαιμεν νὰ κινώμεθα ἀπὸ τὴν ληθαργίαν μας, καὶ, βλέπεις, ἀκούονται ἀκόμῃ σχόλια εἰς κανόνας!!! *Gewandheit* εὐκαμψίαν, διὰ τί ὄχι εὐστροφίαν; Κανὼν γενικὸς καὶ λογικὸς, (ἐπειδὴ στηρίζεται εἰς τὸ λογικὸν ἀξίωμα τοῦτο: «ὁ φωτισμὸς τῶν ἀπαιδευτῶν πρέπει νὰ γίνεται διὰ τῶν εὐκολωτέρων καὶ συντομωτέρων μέσων») οὗτος. Ἀπὸ δύο συνωνύμους λέξεις, ἐκεῖνη πρέπει νὰ διαλέγεται καὶ νὰ εἰσάγεται εἰς τὴν σημερινὴν ἡμῶν γλῶσσαν, τὴν ὁποίαν ἐλπὶς ἢ ὑπόληψις εἶναι, ὅτι θέλει εὐκολώτερον καταλάβειν ὁ ἀπαιδευτος. Εἰς τὸν τοιοῦτον καὶ ἡ *εὐκαμψία* καὶ ἡ *εὐστροφία* εἶναι ἐπίσης ἄγνωστοι λέξεις· ἀλλ' ὅμως εἰς τὴν δευτέραν εὐρίσκει καν χεираγωγίαν, καὶ νὰ εἶπω οὕτως, μίτον Ἀριάδνειον τὸ *Στρέφω*, τοῦ ὁποῦ τὴν σημασίαν ἐξεύρει πολλὰ καλὰ. Τὸ *Κάμπτω* εἶναι εἰς αὐτὸν Κινέζικον.

ΞΘ'.

Νέον τι δὲν ἐσυνέβη. Ταύτας τὰς ἡμέρας ἐξεδόθη ποιημάτιον Γαλλικόν, ἐπιγραφόμενον Ἡ ἘΛΠΙΣ, τὸ ὁποῖον ἐκθειάζουσιν οἱ ἐπισημότεροι ἀπὸ τοὺς Ἐφημεριδογράφους.

Ἡ ὕλη εἶναι ἀφθονος, καὶ ὄντως ἀξία ποιητικοῦ οἴστρου. Τί παράδοξον, ἐὰν ὁ συγγραφεὺς (ὅστις εἶναι ἀνώνυμος) εἶχε ψυχὴν ἱκανῶς εὐαίσθητον, διὰ τὴν παραστήσῃ γραφικῶς τὰς ἱυγγας ὅλας καὶ τὰς γοητείας τῆς μαγίσσης ἐλπίδος; Ἀπὸ τὴν μάγισσαν ταύτην ἀπατῶμενος ζῶ ἀκόμη· μήτε θέλω βαρυνθῆ τὴν ζωὴν, ἐν ᾧ ἀπολαύω τὴν εὐνοίαν καὶ ἀγάπην τοιούτων φίλων, ὁποῖος εἶσαι σύ. Ἐρῶσο!

Οἶδας τὸν γράψατα.

Ο.

Ἐλησμόνησα τὰ σέ ζητήσω τὴν μικρὰν ἐκείνην συλλογὴν, τὴν ὁποίαν ἔκαμες τινῶν παροιμιῶν τῆς κοινῆς ἡμῶν γλώσσης. Ἐὰν δὲν τὴν ἔσχισας, παρακαλῶ τὰ μὲ τὴν πέμψης. Διὰ τὴν μὴ σέ φανῇ ὁλοτέλα παιδαριῶδες τὸ ζήτημά μου, τοῦτο μόνον σέ λέγω κατὰ τὸ παρὸν, ὅτι παρετήρησα, εἰς πολλὰς χυδαῖκας παροιμίας, περισσότερον ἑλληνισμόν, παρὰ εἰς τὴν λοιπὴν ὁμιλίαν. Τοῦτο φαίνεται ὅτι εἶναι ἀπόδειξις τῆς ἀρχαιότητός των.

Εὐρίσκω, παραδείγματος χάριν εἰς τὴν συλλογὴν μου (ὅτι ἔχω κ' ἐγὼ συλλογὴν ἰδίαν):

« Τὰ κερνᾶς, χάνεις, καὶ τὰ χρεωστεῖς πληρόνεις.

» Οὐαὶ τὸν δαίρουν δεκαοκτῶ, καὶ δὲν τὸν δαίρει ὁ νοῦς του.

» Ποντικοῦ βουλὰς κόψει κάτα ».

Εἰς τὴν πρώτην βλέπεις τὸ *Τὰ Ἰωνικῶς* ἀντὶ τοῦ *ἄ*· εἰς τὴν δευτέραν τὸ *Τὸν*, ἀντὶ τοῦ *ὄν*· καὶ εἰς τὴν τρίτην *Κόψει* μέλλοντα ἀκέραιον.

Τὸ γένος, φίλε μου, κατεφρονήθη πολὺ, καὶ μάλιστα διὰ τὴν ἄγνοιαν τῆς προγονικῆς του γλώσσης· καὶ ἕως μὲν τώρα ἴσως μὲ δίκαιον· ἀλλ' εἶμαι βέβαιος ὅτι πέντε ἢ ἕξ

συγγραφέων ἐκδόσεις *χαριέστεραι*, καθὼς τὰς ὀνομάζουσιν οἱ ἡμέτεροι γραμματικοί, ἤγουν τοιαῦται, ὅποῃαι καὶ γραφικὰς ἀμαρτίας νὰ διορθώσῃ με κρίσιν, καὶ ῥήσεις δυσνοήτους νὰ ἐξηγῶσι, πέντε λέγω ἢ ἐξ τοιαῦται ἐκδόσεις εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν, εἶναι ἀρκετὰ νὰ φιμώσωσι τὰ στόματα τούτων· διὰ τί; διότι καὶ μὴ θέλοντες οἱ σοφοὶ τῶν ἐκδόται, ὅταν λαμβάνωσιν ἀφορμὴν νὰ ἐκδώσωσι τινὰ συγγραφέα, πρέπει νὰ συμβουλευώνται καὶ τῶν Γραικίσκων (καθὼς ὑβριστικῶς τοὺς ὀνομάζουσι) τὰς ἐκδόσεις. Σὲ τὸ εἶπα, καὶ πάλιν σὲ τὸ λέγω, ἀδύνατον εἶναι, ἀπὸ ἱσῆς σπουδῆς καὶ ἴσων μέσων (*toutes choses égales*) οἱ Γραικοὶ νὰ μὴν ἐξεύρωσι τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν παρὰ τούτους ἀκριβέστερον. Ἀλλὰ τὰ τοιαῦτα, καθὼς σὲ εἶπα, πρέπει νὰ ᾔναι ἀνεκκλάλητα, καὶ νὰ γίνωνται *sans affectation et sans faire semblant de rien*. δύο φορές ἔχει δίκαιον, ὅστις προβάλλει τὸ δίκαιόν του ἀπαθῶς καὶ μετριοφρόνως.

Ὁ φόβος μου ὅμως τὸν ὅποῖον σὲ ἔλεγον εἶναι, μὴ μᾶς κατατischύνωσιν οἱ Καλόγηροι. Ἐξ ἑνὸς μέρους εἶναι βέβαια τιμὴ μεγάλη, ὅτι ὁ κλῆρος τῶν Γραικῶν ἐπενόησε πρῶτος καὶ κατεχέρισε τοιοῦτον πρᾶγμα (Ἀκαδημίαν εἰς τὸν Ἀθῶνα)· ἀλλὰ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος πόση κατατischύνη θέλει εἶσθαι εἰς ἡμᾶς, ἂν ψάλλωσι καμμίαν παλινωδίαν, καὶ μᾶς δεῖξωσιν ἀνθρακας τὸν θησαυρόν; Διὰ τοῦτο, φίλε μου ἀγαπητέ, εἶναι τώρα κοινὸν χρέος ὅλων, νὰ συνδράμωσι καὶ νὰ συνεπισχύρῳσι τὸ πρᾶγμα « καὶ χερσὶ καὶ ποσὶ » καθὼς λέγει ἡ παροιμία.

ΟΑ.

..... Ἐπειτα ἔπρεπε νὰ τελειώσω καὶ τὸ « Περὶ τῆς καταστάσεως τῆς Ἑλλάδος » ὑπομνημάτιον. Ἐτελειώθη λοιπὸν

καὶ αὐτὸ μὲ τὴν εὐχὴν σου, καὶ ἀνεγνώσθη τὴν ἡμέραν τῶν Χριστουγέννων (ὁπόταν οἱ ἡμέτεροι συμπατριῶται περιήρχοντο κατ' οἴκους, ἀσπαζόμενοι ἀλλήλους, καὶ χορταζόμενοι ἀπὸ τῆς ἐορτῆς τὰ γλυκύσματα) εἰς τὴν Ἐταιρείαν τῶν Ἀνθρωποτηρητῶν. Ἡ συνάθροισις ἔτυχε νὰ ᾖ πολυπληθὴς, καὶ εἴχομεν προεδρεύοντα τὸν Fourcroy. Ἐπῆρα ἐντάμῳ μου τὸν Κλαυέριον εἰς παραμυθίαν τοῦ φόβου, τὸν ὅποιον εἶχα, ὅχι τῆς ἀποδοκιμασίας, ἀλλὰ τῆς ἀδιαφορίας. Ἀλλὰ τὸ ὑπόμνημα, φίλε μου, εὐηρέστησεν ἀτυγκρίτως περισσότερον ἀφ' ὅ,τι ἤλπιζον, τὸ ὅποιον ἀποδίδω εἰς τὸ φιλόκαινον τῶν Γάλλων, καὶ (νὰ εἴπωμεν τὴν ἀλήθειαν) εἰς τὸ φιλάνθρωπον· ἤκουσαν πράγματα τὰ ὅποια ἦσαν εἰς αὐτοὺς παντάπασιν ἄγνωστα. Ἡ προσοχὴ ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους τῆς ἀναγνώσεως, ἡ ὁποία ἐκράτησεν ὥραν καὶ τεταρτημόριον τῆς ὥρας, ἦτον τρυφή, ὥστε μήτε νὰ βῇ δὲν ἤκουσα κἀνένα. Ἐκ διαλειμμάτων εἰς τοὺς τόπους περὶ Σουλιώτων, περὶ Ἰδριωτῶν, περὶ Χίων, καὶ ἄλλους τινάς, ἤκουσα ἐπιφωνήματα εὐαρεστήσεως. Ἐζήτησα τὴν ἄδειαν νὰ τὸ τυπώσω, καὶ μὲ τὴν ἔδωκαν ἀπὸ φιλάνθρωπίαν, καὶ μὲ τὴν ἐλπίδα, ὅτι θέλει γένειν νέον κέντρον εἰς τὴν νέαν ταύτην ἀλλοίωσιν τῆς Ἑλλάδος· πλὴν μὲ συνθήκην τοῦ νὰ τυπώσω μόνον ὀλίγα, καὶ διὰ μόνην τὴν Ἑλλάδα, καὶ ὅχι νὰ μοιράσω ἀπ' αὐτὰ εἰς τοὺς Παρισίους. Ὅθεν καταγίνομαι τώρα εἰς τὸν τύπον. Ὅταν τελειωθῇ, θέλω σὲ πέμψει τινὰ ἀντίτυπα. Ἀπὸ τὴν ἀποδοχὴν τῶν Ἀνθρωποτηρητῶν ἐσυμπέρανα, φίλε, ὅτι ἦτον ἀναγκαῖον νὰ γένη τὸ ὑπόμνημα τοῦτο, ὡς μία διαμαρτυρία (protestation) διὰ τὸ μέλλον, καθὼς καὶ φανερὰ καὶ sans façons τὸ εἶπα πρὸς τὸ τέλος τοῦ ὑπομνήματος, ὅτι εἴαν ποτε ἡ τύχη φέρῃ τὰ ὅπλα των εἰς τὴν Ἑλλάδα, δὲν πρέπει διὰ τοῦτο νὰ νομίσωσιν, ὅτι αὐτοὶ πρῶτοι θέλουσι

φέρει καὶ τὰ φῶτα. Ἐπειδὴ οἱ Γραικοὶ, ἔτι ὑπὸ τὸν ζυγὸν ὄντες, ἐκατάλαβαν τὴν ἀνάγκην τῶν φώτων, καὶ χωρὶς ἐξωτερικῆς βοηθείας, τὰ ζητοῦν καὶ τὰ φέρουσι πανταχόθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὁ Κλαυέριος (πολιτικῶς θεωρῶν τὸ πρᾶγμα) μὲ συμβουλεύει, ὡς πρᾶγμα ἀναγκαῖον, νὰ πέμψω ἐν ἀντίτυπον πρὸς τὸν πρῶτον Ἰπατον· καὶ (νὰ σὲ εἶπω τὴν ἀλήθειαν) δὲν ἐξεύρω τί νὰ κάμω.

Εἶα νὰ σὲ εἰπῶ τώρα καὶ περὶ τῆς ἐπιτροπείας ἡμῶν. Ἐκάλεσα χθὲς εἰς τὸ στενὸν οἰκημάτιόν μου τοὺς εὐρισκομένους ἐδῶ ναυκλήρους Γραικοὺς, τῶν ὁποίων ἡ χυδαιότης δὲν σὲ λανθάνει, διὰ τὴν ὁποίαν σὲ βεβαιόνω ὅτι ἐπρόσμενα ἀπ' αὐτοὺς μίαν ἡλίθιον ἀδιαφορίαν. Ἀφ' οὗ διὰ ζώσης φωνῆς ἔκαμν πρὸς αὐτοὺς μικρόν τι προοίμιον καὶ προανάκρουσμα περὶ τῆς καταστάσεως τῆς Ἑλλάδος, τοὺς ἐδείξα τὸ συνοδικόν· ἔπειτα ἀνέγνωσα τῶν ἐπιτρόπων τὸ γράμμα. Ἀφίνω σε νὰ στοχασθῆς, φίλε, ποίαν καὶ πόσῃ ἐκπληξιν ἐδοκίμασα, βλέπων τὴν χαρὰν, καὶ νὰ εἶπω ἀκόμη τὸν ἐνθουσιασμόν, μὲ τὸν ὁποῖον ἐδέχθησαν τὰ εὐαγγέλια ταῦτα. Ἄξιον ἀνθρωποτηρητικῆς ἐπιστάσεως σημεῖον καὶ τοῦτο, ὅτι ὅλη ἡ Ἑλλὰς ἐν τῷ ᾧμα αἰσθάνεται καὶ τὴν ἀρρώστιάν της καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς θεραπείας. Ἐμεινε τώρα νὰ ἰδῶμεν ἐὰν δεῖξωσι καὶ ἐμπράκτως καμμίαν βοήθειαν. Ὡς τόσον ἀνεχώρησαν πολλὰ εὐχαριστημένοι ἀπὸ πολλὰ εὐχαριστημένον ἐμέ. Ἄν μὲ φέρωσι καμμίαν χρηματικὴν συνεισφορὰν, θέλω τοὺς ἐπαινέσειν ὡς φιλοπάτριδας· εἰδὲ μὴ, θέλω ἀποδώσειν τὸν ἐνθουσιασμόν των εἰς τὰς ἐμπνεύσεις τοῦ Θεοῦ Βάκχου, ὅτι, καθὼς ἐξεύρεις, φίλε, εἵμεθα τώρα εἰς τὰ δωδεκαήμερα, καὶ ἡ κατάχρησις τοῦ οἴνου γίνεται καὶ αὕτῃ εἰς δόξαν Χριστοῦ.

Ὅταν, φίλε, λάβῃς τὸ ὑπόμνημα, παρκαλῶ σε νὰ σημειώσης τὴν ἐποχὴν τῶν ἐν αὐτῷ λεγομένων· καὶ ἀπὸ ταύ-

τῆς καταχερῶν εἰς τὸ ἐξῆς, νὰ μὲ κοινωνῇς ὅσα ἔρχονται εἰς εἰδῆσίν σου περὶ τῆς Ἑλλάδος· ἂν προσθέτης καὶ τὰς ἐπικρίσεις σου, tanto meglio· εἶδὲ μὴ γυμνὰ τὰ συμβαίνοντα· εἶναι δὲ ταῦτα περὶ τῆς προόδου τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Ἀθωνος, περὶ διδασκάλων, περὶ μαθητῶν, περὶ εἰδους μαθημάτων κ.τ.λ. περὶ Σουλιωτῶν, περὶ Ὑδριωτῶν, περὶ τῆς ναυτιλίας των· περὶ βιβλίων ἀξιολόγων μεταφραζομένων· καὶ ποῦ νὰ σὲ τὰ λέγω ὅλα; περὶ τῆς Χίου καὶ τῶν ἐν Χίῳ. Αἱ σημειώσεις αὗται, συσσωρευόμεναι μὲ τὸν καιρὸν, δύνανται νὰ μὲ χορηγήσωσιν ὕλην δευτέρου ὑπομνήματος· ἦτον καλὸν, ἂν δὲν σὲ ἦτον ὀχληρὸν, νὰ μὲ τὰ σημειώνης εἰς χωριστὰ φυλλάρια, διὰ νὰ τὰ ἔχω πρόχειρα καὶ νὰ μὴν ἀναγκάζωμαι νὰ τὰ ζητῶ εἰς ἐπιστολάς. Ἐξεύρεις ὅτι αἱ πολλαί μου ἀσχολίαι γίνονται ἔτι περισσότεραι, διὰ τὴν φυσικὴν τοῦ σώματός μου ἀσθένειαν.

Μὲ χαρὰν ἤκουσαν οἱ Γάλλοι τὴν σύστασιν τῆς Ἀθωνικῆς Ἀκαδημίας· ὅθεν ἂς προσέχωσιν ὅλοι κοινῶς οἱ Γραικοί, νὰ μὴν ἐντροπιασθῶμεν.

OB'.

Τόσον ἐξαίρετον κλίσιν ἔχει ὁ φίλος εἰς τὰ νεκρά, ὥστε ἀνέστησέ καὶ τὴν ἀπηρχαιωμένην δόξαν τῶν Γραμματικῶν, περὶ τῶν διαλέκτων τῆς Ὀμηρικῆς ποιήσεως, καὶ τοῦτο κατέναντι τῶν Εὐρωπαίων, διὰ νὰ φανερώσῃ εἰς αὐτοὺς, ὅτι εἴμεθα ἔτι προσκολλημένοι εἰς τὰς παλαιὰς μωρίας. Ὑπόθεσ τὸν Κορνήλιον, τὸν Ῥακίαν, ἢ τὸν Βολταῖρον, ὅτι ἀντὶ νὰ γράψωσιν ὡς ἔγραψαν, μετεχειρίζοντο τὰς διαφοροὺς τῆς Γαλλίας διαλέκτους· ὑπόθεσ τὰ ποιήματά των σύγκραμα τῆς Προβιγκιακῆς, τῆς Ὀκκιτανικῆς, τῆς Λεμουβικίου, καὶ

ἄλλων Γαλλικῶν διαλέκτων, καὶ θέλεις καταλάβειν ἂν ἦτον τρόπος νὰ ἀποκτήσωσι τοσαύτην εὐκλειαν καὶ δόξαν. Τοιαύτην μεθυσμένην μίξιν τῶν ἀμίκτων βέβαια ὄχι Ὅμηρος, ἀλλὰ μήτ' ὁ φιλοπότης Ἀνακρέων δὲν ἤθελεν ἐπιχειρήσειν ποτὲ νὰ κάμῃ. Φυσικὰ ὁ Ὅμηρος ἔπρεπε νὰ γράψῃ εἰς τὴν γλῶσσαν, τὴν ὁποίαν ἐλάλουν οἱ τότε Ἴωνες, διὰ νὰ καταλαμβάνεται ἀπ' αὐτοῦς. Ἡ γλῶσσα τότε ἦτον ἐν τῷ γίγνεσθαι, καὶ σχεδὸν εἰς τὴν αὐτὴν κατάστασιν, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκεται σήμερον ἡ Γραικική· ἔπρεπεν ἐπομένως νὰ ἔχῃ πολλὰς ἀνωμαλίας· καὶ τοῦτο, φίλε μου, εἶναι τόσον βέβαιον, ὥστε ἀπὸ τὰ δύο ποιήματα τῆς Ὀδυσσεΐας καὶ τῆς Ἰλιάδος, μολονότι ἱκανῶς ἐκτεταμένα, εἶναι σχεδὸν ἀδύνατον νὰ συνθέσῃς γραμματικὴν. Ταύτας τὰς ἀνωμαλίας μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς γλῶσσης ἐνόμισαν οἱ καλοὶ σου γραμματικοί, ὅτι ἦσαν λέξεις διαφόρων διαλέκτων. Θέλεις, φίλε μου, νὰ τὸ πληροφορηθῇς ἀδιστακτικῶς; Εἰς τὴν κοινὴν ἡμῶν γλῶσσαν τοῦ Λέγω ῥήματος τὸ πληθυντικὸν σχηματίζεται

Λέγομεν, Λέμεν } εἰς δύο τρόπους.
Λέγετε, Λέτε }

Λέγουσιν, Λέγουν, Λέσιν, Λέν· εἰς 4 τρόπους. καὶ μὴ μὲ εἰπῇς ὅτι ὁ Α. καὶ ὁ Κ. δὲν μεταχειρίζονται τοιαύτας βαρβάρους λέξεις (ἐγὼ δὲν ἀπετόλμησα ἀκόμη νὰ ἐξορίσω τὸ Λέγουν, ἐπεὶδὴ τὸ εὐρίσκω ἀναγκαῖον καμμίαν φορὰν εἰς ἀποφυγὴν τοῦ κόρου, μάλιστα, ὅταν ἦναι συνδρομὴ πολλῶν καταλήξεων οὐσι εἰς τὴν αὐτὴν περίοδον)· ὑπόθετες, ποιητὴν, ὅστις γράφει εἰς τὸν βάρβαρον τρόπον τῶν ὁμοιοκαταλήκτων στίχων· αὐτὸς ἐξ ἀνάγκης πρέπει νὰ μεταχειρισθῇ καὶ τοὺς τέσσαρας τελευταίους τρόπους τοῦ τρίτου προσώπου, ὡς τὸν ὀδηγήσει τὸ ὁμοιοκατάληκτον, ἢ τὸ μέτρον τῶν πεντεκαιδεκασυλλάβων στίχων· ἀλλὰ τί σὲ λαλῶ γενι-

κῶς, καὶ δὲν σὲ λέγω νὰ ἀναγνώσῃς τὸν Ἑρωτόκριτον, ἢ τὸν ποιητὴν τῆς Βοσπορομαχίας; Εἰς αὐτοὺς θέλεις εὑρεῖν ἄλλας ἀναρίθμους ἀνωμαλίας, αἱ ὅποῖαι βέβαια δὲν εἶναι διαφορῶν διαλέκτων, ἀλλὰ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς γλώσσης ἢ διαλέκτου (εἰς τὸν πρῶτον, τῆς Κρητικῆς, εἰς τὸν δεύτερον τῆς Κωνσταντινουπολιτικῆς) διάφοροι σχηματισμοί. Πῶς εἶναι λοιπὸν δυνατὸν νὰ πιστεύσωμεν, ὅτι ἔκαμεν ὁ Ὅμηρος, τὸ ὅποιον δὲν ἐτόλμησαν νὰ κάμωσι μῆτ' ὁ Ἑρωτόκριτος, μῆτ' ὁ ποιητῆς τῆς Βοσπορομαχίας;

ΟΓ'.

Μὴ στοχασθῆς, φίλε μου, ὅτι ταῦτα λέγων κινουμαι ἀπὸ καμμίαν ἄλλην αἰτίαν, παρὰ ἀπὸ τὴν ἀγανάκτησιν, συλλογιζόμενος, ὅτι τοιαῦτα κομπῶδη καὶ ληρώδη συγγράμματα ἄλλο δὲν ἀποτελοῦν, παρὰ τὸ νὰ δίδωσιν εἰς τοὺς Εὐρωπαίους ψευδῇ ἔννοκην, καὶ τῆς κοινῆς γλώσσης καὶ τῶν λαλούντων αὐτήν. Τοιοῦτον εἶναι καθ' ὑπόθεσιν τὸ *Loire que* τῶν Γάλλων, τὸ ὅποιον βεβαιοῖ, ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ μεταφρασθῇ εἰς τῶν Γραικῶν τὴν γλῶσσαν ἄλλως, παρὰ διὰ τοῦ γλαφυροῦ Ἀττικισμοῦ *Kontà opou*. Δὲν ἐξεύρω πῶς οὗτοι ἤθελαν τὸ μεταφράσειν· ἐγὼ ὅμως (καὶ περὶ τῆς βαρβαρωθείσης ἡμῶν γλώσσης δὲν βλάπτω ποσῶς τὴν μετριοφροσύνην, ἐὰν εἴπω τὸ πολυθρύλλητον ἐκεῖνο *ed io son pittore*) τὸ ἐξέφρασα εἰς τὴν δεκάτην σελίδα τοῦ Προοιμίου εἰς τὸν Βεκκαρίαν οὕτως: « Ὁ πλοῦτος χωρὶς παιδείαν καὶ ἀρετὴν τόσον » εἶναι μακρὰν ἀπὸ τὸ νὰ στολίξῃ τὸν ἔχοντα, ὥστε καὶ » κάμνει φανερωτέραν αὐτοῦ τὴν γυμνότητα · ἐδυνάμην ἀκόμη γὰρ εἴπω « Τόσον ἀπέχει ἀπὸ τὸ . . ὥστε » Τόσον λοιπὸν ἀπέχει ἡ κοινὴ ἡμῶν γλῶσσα τοῦ νὰ ᾖ πτωχὴ κατὰ τοῦτο, ὥστε

ἐκφράζει εἰς δύο τρόπους τὸ Γαλλικὸν *Loin que*, ἢ *Loin de*, (*Loin d'être pauvre*, ἢ *Loin qu'elle soit pauvre à cet égard*, elle possède deux manières d'exprimer le *loin que des Français*). ὅτι δὲ οἱ δύο τρόποι οὗτοι δὲν εἶναι Κινέζικοι, μάρτυς ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα, χωρὶς τὴν ἀκριβεστάτην εἰδῆσιν τῆς ὁποίας, ὅστις καταγίνεται εἰς τὸ νὰ διορθώσῃ τὴν κοινὴν, ἢ νὰ δώσῃ εἰς αὐτὴν κανόνας, ἢ νὰ τὴν κρίνῃ καθ' ὅποιονδήποτε ἄλλον τρόπον, περιπατεῖ εἰς τὴν σκοτίαν καὶ δὲν ἐξεύρει, μήτε ποῦ ὑπάγει, μήτε τί κάμνει. Ἰδοὺ λοιπὸν, φίλε μου, τί λέγει ὁ Ἰσοκράτης εἰς τὸν ἐπιγραφόμενον *Ἀρχιδάμος* (Τομ. β. σελ. 58, ἔκδοσις τοῦ Auger) « Τοσοῦτον δὲ » ἀπέχω τοῦ ποιεῖν τι τῶν προσταττομένων, ὥστ' εἰ μηδὲν γίγνοιτο τούτων . . . οὐδ' ἂν οὕτω μεταγνοίην. *Loin que je consente à rien faire de ce qu'on nous ordonne*, je ne *changerais* point d'avis, quand même nous serions frustrés de toutes nos espérances. Ἰδοὺ πρὸς τούτοις καὶ ἄλλο παράδειγμα ἀπὸ τὸν αὐτὸν Ἰσοκράτην εἰς τὸν ἐπιγραφ. *Εὐαγόρου ἐγκώμιον*. Τ. αὐτ. σελ. 282.

Τοσοῦτου δέω πλασάμενος εἰπεῖν τι περὶ τῶν ἐκείνῳ πεπραγμένων, ὥστε καὶ τῶν ὑπαρχόντων ἀφήμῃ τὰ τοιαῦτα, περὶ ὧν ὀλίγοι τινὲς ἐπίστανται. *Loin de flatter mon Héros par le recit des actions imaginaires*, je retranche de ses faits réels tous ceux qui ne sont connus que de peu de personnes.

Ἡ ὑγεία μου, φίλε, εἶναι εἰς κακὴν κατάστασιν,

— Βίη λέλυται, χαλεπὸν δέ με γῆρας ἀπάζει.

Καὶ τώρα χρειάζομαι ἀνάπαυσιν καὶ ὄχι σχολαρχίας, καὶ μάλιστα ἀναστροφὰς μὲ τοὺς κραταιοὺς τῆς γῆς, Ἀρχιερεῖς, Ἄρχοντας, πολιτειῶν προεστώτας, τῶν ὁποίων καὶ μόνον τὰ

ὄνομα μὲ παγώνει. Ἡ ἐξ ἐμοῦ προσδοκωμένη ὠφέλεια εἶναι πολλὰ μικρά· ἀλλ' ἂν ὑπάγω ἐκεῖ ὅπου προσκαλοῦμαι, θέλει καταντήσῃν εἰς τὸ οὐδέν· ἡ τέχνη τὴν ὁποίαν κρατῶ, ἔχει χρεῖαν κατοικίας εἰς πόλεις, ὅπου εὐρίσκονται βιβλιοθῆκαι καὶ τυπογραφίαι.

Πότε κατήργησαν (οἱ Ῥωμαῖοι) τὰ Ἑλληνικὰ σχολεῖα; ὁπόταν ὁ Κικέρων, ὁ υἱὸς τοῦ Κικέρωνος καὶ ἄλλοι εὐπατρίδαι τῆς Ῥώμης ἔτρεχον εἰς τὰς Ἀθήνας διὰ νὰ φωτισθῶσιν, ἢ ὁπόταν ὁ Ἰουλιανός; ἡ Λατινικὴ γλῶσσα εἰς τὴν ἀρχὴν ἐξ ἀνάγκης ἔπρεπε νὰ ἐμβῇ εἰς τὰ κριτήρια, διότι καὶ οἱ νόμοι καὶ οἱ Κριταὶ ἦσαν Ῥωμαῖκοί· ἀλλ' ἔπειτα οἱ νόμοι μετεφράσθησαν οἱ περισσότεροι, καὶ δὲν ἔμειναν ἐν χρήσει παρὰ οἱ νομικοὶ ὅροι (*les termes techniques de la Jurisprudence*) ἐξελληνισθέντες καὶ αὐτοὶ μέρος, καὶ μέρος γραφόμενοι μὲ στοιχεῖα Ἑλληνικά· δὲν εἶναι παράδοξον νὰ ἐμβῇκεν ἡ γλῶσσα ἡ Λατινικὴ εἰς τὰ σχολεῖα, δι' ἐκείνους ὅμως μόνον, ὅσοι ἐπιθυμοῦν τὸ δικανικὸν ἐπάγγελμα· οἱ δὲ ἀρχαιότεροι Ἕλληνες, οἱ ἐπὶ τῶν Καισάρων μάλιστα, εἶχαν τόσῃν ὑπεροφίαν κατὰ τῆς Λατινίδος, ὥστε ἂν ἐξαίρεσθης δύο, ἢ τὸ πολὺ τρεῖς, κανεῖς δὲν ἠθέλησε νὰ τὴν μάθῃ, μήτ' ἐκαυχῆθη ποτὲ ὅτι τὴν ἐξέυρε.

Φίλε μου, δὲν ἐμάντευσας τόσον σφαλερὰ, ὑποπτευθεὶς ὅτι εἶμαι ἄρρωστος. Ἀληθῶς ἠρρώστησα καὶ ἄρρωστῶ ἀκόμη, ἀλλ' ὅχι ἀπὸ τὴν ἐπιδημικὴν νόσον καθ' αὐτό. Ἡ αὐτὴ αἰτία τῆς ἐπιδημίας ἐξύπνισεν, ἢ μᾶλλον εἶπεῖν παρώξυνε καὶ τὴν ἀρθριτικὴν μου νόσον, καὶ τὴν ἐσώρευσεν ὅλην εἰς τὸ στῆθος μου. Ἐβασανίστην καὶ βασανίζομαι ἀκόμη ἀπὸ σπασμωδικὸν βῆχα ὑπερβολικόν· ὅθεν ἀπεφάσισα μὲ τὴν εὐχὴν σου, διὰ νὰ μὴν ἀποθάνω ὡς ἰδιώτης καὶ ἄπειρος παντάπασι τῆς Ἱπποκρατικῆς διδασκαλίας, σήμερον χωρὶς ἄλλο τὸ ἐσπέρας νὰ

ἐπιθέσω εἰς τὰς δύο κνήμας δύο πλατεῖς συναπισμούς· καὶ ἂν αὐτοὶ κάμωσι τὸ ἀποτέλεσμα, διὰ τὸ ὅποῖον τοὺς μεταχειρίζομαι, ἐλπίζω καὶ ἀπὸ τὸν βῆχα νὰ ἐλευθερωθῶ, καὶ τὴν ἄρθρίτιδα νὰ μεταφέρω εἰς τὸν φυσικὸν αὐτῆς τόπον. Τὸ πάθος μου, βλέπεις, εἶναι ἀρχοντικόν, καὶ δὲν καταδέχεται νὰ καταβῇ εἰς τοὺς πόδας.

Περὶ δὲ τοῦ Σεβᾶχ θαλασσινοῦ, αὐτὸς, καλέ μου φίλε, εἶναι τερατολόγος θαυμασίος, καὶ πρὸς τούτοις ἐραστὴς ἐνεργύτατος τῆς Ἀργίας· καὶ ἐξεύρεις « τὰς μὲν ἀπορίας διὰ τὰς ἀργίας γινομένας, τὰς δὲ κακουργίας διὰ τὰς ἀπορίας » καθὼς λέγει ὁ φρονιμώτατος Ἰσοκράτης. Ἡ δεδομένη χρηματικὴ βοήθεια εἰς τοὺς τοιούτους τρέφει καὶ αὐξάνει, δὲν θεραπεύει, τὴν ἀργίαν των.

ΟΔ'.

Ἐγκεκλεισμένην εἰς τὴν παροῦσαν σὲ ἐπιστρέφω τὴν ἐπιστολὴν τοῦ δαιμονοῦντος· ἠπόρησα ὅχι ὅτι ἦτον τόσον ἀχρεῖα, ἀλλ' ὅτι δὲν ἦτον ἔτι ἀχρειεστέρα. Ἀπὸ πρώτης ἐντεύξεως ἐκατάλαβα πολλὰ καλὰ τὴν φύσιν τοῦ ἀνδρὸς « καὶ νόον ἔγνων ». Δὲν ἐξεύρω ἂν ἦσουν εἰς τὴν Γαλλίαν πρὶν νὰ καταργηθῇ ὁ Ἰακωβινισμός. Τὸν παρομοιάζω, φίλε μου, μ' ἓνα ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ἐκείνους Ἰακωβίτας, ὅσους ἐξ ἀτυχίας ἐγνώρισα. Ἦθη θηριώδη, καὶ χαρακτὴρ ἀπάνθρωπος, κατάδηλος καὶ ἀπ' αὐτὴν τὴν φυσιογνωμίαν ἀποστροφὴ τῆς ἐργασίας, καὶ προσδοκία τῆς παρὰ τῶν ἄλλων χρηματικῆς συντελείας, τόσον ἐπιδηλῶς ἀνάισχυντος, ὥστε καὶ τὸν διδόντα στοχάζεται ὡς ὀφείλοντα, καὶ τὸν μὴ διδόντα, ὡς ἀδικοῦντα. Ἐνθυμοῦ πάντοτε τὸ « Μέμνασ' ἀπι-

στειν » ἀλλ' ὅμως ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, ὡς φρόνιμος, μήτε τὴν ἀπιστίαν μὲ ὑπερβολὴν :

Πίστεις δ' ἄρα ἐμῶς καὶ ἀπιστίαι ὤλεσαν ἄνδρας.

πολὺ μὲ ἄρεσε πάντοτε ἡ γνώμη αὕτη τοῦ Ἡσιόδου.

Ἐνθυμοῦ τὸ « Ἐγγύα, πάρα δ' ἄτα ». Μὴ συστάσεις, μὴ ὑποσχέσεις καὶ ἐπαγγελίας ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε πρὸς κἀνένα περὶ κἀνενός.

« Πάλιν πλεῖα καὶ δίκτυα ».

ΟΕ.

Ἐλα τώρα, φίλε, ὅστις ὀνομάζεις τὰς ἐπιστολάς σου μωρολογίας, νὰ μάθῃς καὶ νὰ πληροφορηθῇς τί πράγμα εἶναι ἡ μωρολογία· εἰς ὅμως ἦναι δίκαιον νὰ ὀνομασθῇ μωρολόγος, ὅστις ἀποκρίνεται μὲ μίαν εἰς ἕξ ἐπιστολάς ἐνταυτῶ· ὅπως ἂν ἔχη τὸ πράγμα, δίκαιον ἦτον νὰ σὲ προκαταλάβω, διὰ νὰ ἐξοπλισθῇς μὲ τὴν ὑπομονήν.

Δὲν σ' ἔγραψα ἕως τώρα, διότι ἐπρόσμενα πρῶτον νὰ μάθω τὴν ἀποκατάστασίν σου εἰς Βιέννην, καὶ τὴν κατάπαυσιν τῆς τοσαύτης σου πλάνης, ἥτις σ' ἔκαμε νὰ ἰδῇς καὶ νὰ γνωρίσῃς, « Πολλῶν ἀνθρώπων ἄστεα καὶ νόον ».

Ὁ Χρυσολωρᾶς μὴτ' ἐκκλησιαστικὸς ἦτον, μήτε μετὰ τὴν ἄλωσιν ἤκμασεν. Αὐτὸς ἀπέθανεν εἰς τὴν Κωνσταντίαν, κατὰ τὸ 1415 ἔτος· ἡ ἐν Κωνσταντίᾳ Οἰκουμένη (καθὼς τὴν ὀνομάζουσιν) σύνοδος συνεκροτήθη κατὰ τὸ 1414, κατὰ τῶν αἱρέσεων τοῦ Βικλέφου (Wiclef) καὶ Ἰωάννου Οὐσίου (Jean Hus), καὶ παρέδωκαν εἰς τὸ πῦρ ζῶντας τὸν Οὐσίον τοῦτον, καὶ τὸν μαθητὴν του τὸν Ἰερώνυμον τὸν ἐκ Πράγας. Μία ἀπὸ τὰς φρικώδεις αἱρέσεις τῶν ἀνδρῶν τούτων ἦταν,

καὶ αὕτη « Οἱ πιστοὶ δὲν ἔπρεπε νὰ ὑποτάσσωνται εἰς τὸν
 » Πάππαν καὶ τοὺς περὶ τὸν Πάππαν, παρὰ μετὰ λόγου·
 » ὅταν οἱ Ἐκκλησιαστικοὶ ἀφορίζωσι καὶ ἐξεκκλησιαζώσιν
 » ἀλόγως, ὁ ἀφοριζόμενος ἢ ἐξεκκλησιαζόμενος, πρέπει νὰ ᾔηται
 » ἥσυχος καὶ ἀμέριμνος »· ὑπέμειναν, ὡς λέγει ἡ ἱστορία,
 καὶ οἱ δύο τὸν θάνατον μὲ ἡρωϊκὴν μεγαλοψυχίαν. Ὁ θά-
 νατος τοῦ Οὐσίου ἐπροξένησε μετ' ὀλίγον, εἰς ὅλην τὴν Βοε-
 μίαν, φοβεράν αἱματοχυσίαν· διότι οἱ ὁπαδοὶ καὶ ὁμόφρονες
 τοῦ ἀνδρὸς, ὑπὲρ τὰς 40 χιλιάδας, περιήρχοντο φονεύοντες,
 δι' ἐκδίκησιν, τοὺς ἀντίφρονας, καὶ μάλιστα τοὺς Παππικούς
 ἱερεῖς. Ὁ Αἰνεῖας Σύλβιος, ὁ τὸν ἐπιτάφιον τοῦ Χρυσολωρᾶ
 γράψας, ἔγινεν ἔπειτα Πάππας, μετονομασθεὶς Πῖος δεύτε-
 ρος. Αὐτὸς, ἐπιθυμῶν νὰ διώξῃ τοὺς Τούρκους ἀπὸ τὴν
 Κωνσταντινούπολιν, γέρων ἤδη, ἠθέλησε μὲ τὸ παράδειγμα
 του νὰ διεγείρῃ καὶ τοὺς λοιποὺς Ἡγεμόνας τῆς Εὐρώπης.
 Ἐτοίμασε λοιπὸν στόλον, καὶ ὑπῆγεν εἰς τὸν Ἀγκῶνα, διὰ
 νὰ περάσῃ ἐκεῖθεν εἰς τὴν Ἀσίαν· ἀλλ' ἀπέθανε κατὰ τὸ
 1464. Ὁ Εὐμανουὴλ Χρυσολωρᾶς εἶναι σχεδὸν ὁ πρῶτος
 Γραικὸς, ὅστις ἐπέρασεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, συνωδευμένος ἀπὸ
 τὸν Δημήτριον τὸν Κυδώνιον· αὐτὸς ἔφερε τὰ πρῶτα φῶτα,
 καὶ ἔκαμε πολλοὺς μαθητὰς ἀξιολόγους ἄνδρας· μετ' αὐτὸν
 ἐδίδαξε τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ὁ ἀνεψιὸς του Ἰωάννης ὁ
 Χρυσολωρᾶς, τοῦ ὁποίου τὴν θυγατέρα ἔλαβεν εἰς γυναῖκα ὁ
 Φίλελφος, ὅταν ὑπῆγεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τὴν πρῶ-
 την φορὰν, σταλμένος ἀπὸ τὸν Κοσμᾶν Μένδικον, εἰς ἀναζή-
 τησιν καὶ συνάθροισιν Ἑλληνικῶν βιβλίων.

Ὁ τόνος, φίλε μου, ἔκαμε πολλάκις θαύματα· ἀρκεῖ νὰ
 σὲ ἀναμνήσω ἓν μόνον παράδειγμα διὰ νὰ καταλάβῃς, ἐὰν
 δὲν ἐξηγῶ σαφῶς τὴν ιδέαν μου, τί ἐννοῶ διὰ τοῦ τόνου. Ὁ
 Γέλων ἦτον τύραννος τῆς Σικελίας, τύραννος ὅμως ἀπ' ἐ-

κείνους, εἰς τοὺς ὑποίους ἔμεινε καὶ ποια συνείδησις ἀνθρωπότητος καὶ ἀρετῆς· μὲν ὅλον τοῦτο, πληροφορημένος ὅτι μισεῖται, καὶ μὴ θέλων νὰ τυραννῇται αὐτὸς ἀπὸ τὸν καθημερινὸν φόβον τῆς ἐπιβουλῆς, ἐφάνη ἀπροσδοκῆτως μίαν τῶν ἡμερῶν εἰς τὸ μέσον τῆς ἀγορᾶς, ὅχι μόνον χωρὶς σωματοφυλάκων, ἀλλὰ καὶ ἄοπλος, καὶ εἶπε πρὸς τὸν δῆμον, ὅτι εἶναι ἔτοιμος νὰ ἀφήσῃ τὴν μοναρχίαν, ἐὰν δὲν ἦσαν εὐχαριστημένοι ἀπ' αὐτόν· ἀλλὰ τὰ ὀλίγα ταῦτα λόγια τὰ ἐπρόφερε μὲ τόσον τόνον τῆς φωνῆς, καὶ μὲ τοιοῦτον σχῆμα τοῦ προσώπου, ὥστε οἱ καλοὶ σου Σικελιωῖται, ἀντὶ τοῦ νὰ τὸν κατακόψωσιν, τὸν ἐπέστρεψαν δορυφοροῦντες εἰς τὸν οἶκον του, καὶ ἐπεκύρωσαν εἰς αὐτόν τὴν ἐξουσίαν.

Ἰδὼν τὴν ἐπανελευσιν αὐτοῦ τοῦ νέου Ὀμήρου, καὶ ὅτι μέλλει νὰ μᾶς καταπλουτίσῃ μὲ νέα γεννήματα τῆς πολυτοκίου Μούσης του. Τοῦτο μοῦ ἔφερεν εἰς νοῦν τὰς τρεῖς τάξεις, εἰς τὰς ὁποίας διαιρεῖ ὁ Ἡσίοδος τοὺς ἀνθρώπους:

Οὗτος μὲν πανάριστος, ὃς αὐτὸς πάντα νοήσει·
Ἐσθλὸς δ' αὖ κακῆϊνες, ὃς εὖ εἰπόντι πίθηται.
Ὁς δέ κε μῆτ' αὐτὸς νοέη, μῆτ' ἄλλου ἀκούων
Ἐν θυμῷ βάλληται, ὃδ' αὐτ' ἀχρηῖος ἀνὴρ.

Συγκαταρίθμησον αὐτὸν λοιπὸν εἰς ὅποιον εἶναι δίκαιον ἀπὸ τὰς τρεῖς νὰ ἐνθρονισθῇ. Ἐνθυμῆθην καὶ τὸν θεῖον Πλάτωνα, ὅστις ἔκαυσε πολλὰ ποιήματα, ὅσα εἶχε γράψῃν εἰς τὴν νεότητά του, ἀναγνοὺς μετὰ προσοχῆς τὸ θαυμαστὸν ἐκεῖνο τοῦ Ὀμήρου (Ἰλιάδ. P. 263.)

Ὡς δ' ὅτ' ἐπὶ προχοῇσι Διῖπετέος ποταμοῖο
Βέβρυχεν μέγα κῦμα ποτὶ ῥόον, ἀμφὶ δέ τ' ἄκραι
Ἠϊόνες βοῶσιν ἐρευγομένης ἁλὸς ἐξω·
Τόσση ἄρα Τρῶες ἰαχῇ ἴσαν.....

ὥς λέγουσιν οἱ συναξαρισταὶ του· καὶ μὲν ὅλον τοῦτο, ἀν αὐτὰ

ἦσαν ἄνοστα, θέλεις τὸ καταλάβειν ἀπὸ τὸ εἰς τὴν ἐρωμένην
αὐτοῦ ἐπίγραμμα, ἥδη γηραλαίαν οὖσαν, περὶ τῆς ὁποίας
λέγει:

Ἦς καὶ ἐπὶ ρυτίδων ἔζετο δριμύς ἐρως.

L'amour qui se tient toujours niché dans les rides
d'une vieille, est une idée charmante.

Θέλεις ἄλλο;

Ἀστέρας εἰσαθρεῖς ἀστήρ ἐμός. Εἶθε γεινοίμην

Οὐρανός, ὥς πολλοῖς ὁμμασιν εἰς σε βλέπω.

Θέλεις καὶ τρίτον, τὸ ὁποῖον, κατ' ἐμὲ κριτὴν, εἶναι τὸ θαυ-
μασιώτερον; Ἐχε τὸ εἰς τὸν χαριέστατον Ἀριστοφάνην τὸν
Κωμικὸν ἐπίγραμμα:

Αἱ Χάριτες τέμενός τι λαβεῖν, ὅπερ οὐχὶ πεσεῖται,

Ζητοῦσαι, ψυχὴν εὖρον Ἀριστοφάνου.

Τούτων ἀδελφά, ἂν καὶ ἴσως ὄχι τόσον ὠραῖα ποιήματα
ἔκαιεν ὁ Πλάτων ἄλλ' ὁ Πλάτων ἦτον τῆς πρώτης κλάσεως
ἄνθρωπος, « Ὅς αὐτὸς πάντα νοήσει. Ὁ δὲ νέος Ὅμηρος ἡ
δὲν ἔχει *δολοκαίπαρ* εἶδησιν ἀπὸ ταῦτα, ἡ ἂν τὰ ἀνέγνω,
δὲν ἴσχυσεν ὁ ταλαίπωρος νὰ τὰ κρίνῃ καὶ νὰ τὰ νοστιμευθῇ·
ἀλλέως πῶς ἦτο δυνατόν νὰ μὴ παραλύεται ἡ δεξιὰ του
ὁσάκις πιᾶζει τὸν κάλαμον; Εἶναι τινες ἐκ φύσεως κακόμοι-
ροι καὶ κακόκληροι ἄνθρωποι, τῶν ὁποίων τὸ τύμπανον τῆς
ἄκοῆς φαίνεται σε νὰ ἦναι κατασκευασμένον ἀπὸ χαλκόν.
Τί προσμένεις ἀπὸ ταλαίπωρον ψυχὴν, τῆς ὁποίας ὁ οἶκος
δὲν εἶναι σάρκινος;

Οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι ἔλεγαν Ἄ, ἐπὶ λύπης, οἴκου, καὶ
καρμυῖαν φορὰν θυμασμοῦ ἢ καὶ ἀπειλῆς.

Α δειλοί Δαναῶν ἡγήτορες· ἡδὲ μέδοντες·
ὧς ἄρ' ἐμέλλετε τῆλα φίλων καὶ πατρίδος αἴης
ἄσσειν ἐν Τροίῃ ταχέως κύνας· ἀργεῖτι δημῶ.

(Ἰλιάδ. Α., 815—817.)

« Α κακόμοιροι στρατηγοὶ τῶν Ἑλλήνων· μελλόμενον σᾶς
» ἦτον, ὡς φαίνεται, μακρὰν ἀπὸ τοὺς φίλους καὶ τὴν πα-
» τρίδα, νὰ χορτάσετε μὲ τὰς σάρκας σας τῆς Τρωάδος τοὺς
» σκύλους ».

Ος'.

Σ' εὐχαριστῶ μάλιστα διὰ τὰ βιβλία, γραμμένα εἰς τὴν
πεζὴν γλῶσσαν· αὐτὰ μὲ ὠφελοῦσιν, ἐπειδὴ, ἂν καὶ γραμμέ-
να μὲ μεγαλωτάτην ἀνωμαλίαν καὶ ἀγραμμάτευτον ἀσκε-
ψίαν, ποτὲ μὲν μὲ διδάσκουσι καμμίαν νέαν λέξιν ἢ φράσιν,
τὴν ὁποίαν ἢ δὲν ἤξευρον, ἢ ποτὲ δὲν ἐσυλλογίσθην· ποτὲ δὲ
μοῦ γίνονται νύξεις καὶ διέγερσις εἰς τὸ νὰ ἀνακαλύψω τὰ πρὸ
πολλοῦ ἀγνοούμενα εἰς ἐμέ· καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀγνοουμένων
τούτων εἶναι, φίλε, τόσον πολὺς, ὥστε πολλάκις μὲ ρίπτει
εἰς ἀπόγνωσιν. Τοῦτο μόνον ἐπληροφόρηθην, καὶ τὸ ἔχω ὡς
ἀξίωμα ἀπὸ τὴν πολυχρόνιον σκέψιν, ὅτι ἡ τελείωσις τῆς πε-
ζῆς ταύτης, καὶ καταφρονουμένης ἀπὸ τοὺς ἀνοήτους γλώσ-
σης, εἶναι ἀναγκαιοτέρα εἰς τὴν ἀκριβοῇ κατάληψιν τῆς Ἑλ-
ληνικῆς, ἀφ' ὅ, τι εἶναι ἡ εἰδησις τῶν διαλέκτων Δωρίδος,
Αἰολίδος, καὶ Ἰωνικῆς. Ἐν ἤθειλε λογισθῇ μωρὸς, ὅστις ἐκαυ-
χᾶτο, ὅτι ἐξέυρει τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, χωρὶς νὰ σπουδά-
σῃ ὅλας τῆς τὰς διαλέκτους; Μωρότερον κρίνω, φίλε μου,
τὸν καυχώμενον νὰ τὴν ἐξεύρῃ καλῶς, ἐὰν δὲν ἔκαμε σκέψιν
εἰς τὴν πεζὴν τῶν Γραικῶν γλῶσσαν. Ὅσον μωροὶ ἤθελαν εἶ-
σθαι οἱ ἐξουθενηταὶ τῆς κοινῆς γλώσσης, δὲν ἐμποροῦν νὰ τῆς
ἀφαιρέσωσι τοῦτο, ὅτι εἶναι καὶ αὕτη τουλάχιστον μία διά-

λεκτος τῆς Ἑλληνικῆς, καὶ διάλεκτος ἀναμφιβόλως ἡ πλουσιωτέρα, ἐπεὶ δὲ ἔχει τόσα συγγράμματα, εἰς καιρὸν, ὅταν ἀπὸ τὴν Ἰωνικὴν δὲν ἔμειναν πλὴν ὀλίγα τινά, καὶ ἀπὸ τὴν Δωρικὴν καὶ Αἰολικὴν ἔτι ὀλιγώτερα. Ἐὰν αὐτοὶ δὲν εὕρισκousι βοηθήματα εἰς τὰ βάρβαρα συγγράμματα τῶν Γραικῶν, δι' αὐτὸ τοῦτο δὲν τὰ εὕρισκousιν, ὅτι ἡ πρόληψις των ἢ τοὺς ἐμπόδισεν ὁλότελα νὰ τὰ ἀναγνώσωσιν, ἢ τοὺς ἔκαμε νὰ τ' ἀναγνώσωσι χωρὶς σκέψιν. Ὁμολογῶ, ὅτι δὲν εἶναι νόσιμος διατριβὴ ν' ἀναγινώσκῃ τις τὸν Ἑρωτόκριτον, καὶ ἄλλα τοιαῦτα ἐξαμβλώματα τῆς ταλαιπώρου Ἑλλάδος: ἀλλ' ὅστις ἀγαπᾷ τὴν εὐειδεστάτην δέσποιναν, δὲν πρέπει νὰ ἀμελῇ νὰ κολακεύῃ καὶ τὴν δυσειδῆ θεράπαιναν, ἐὰν ἡ πρὸς τὴν δέσποιναν εἴσοδος εὐκολύνεται ὅπως δῆποτε δι' αὐτῆς.

Ἀνζητῶσι Λεξικὸν ἐντελὲς καὶ λελογισμένον, ζητοῦσι σῦκα τὸν χειμῶνα· τοιοῦτου λεξικοῦ ὁ καιρὸς ἀκόμη δὲν ἤλθεν· ἐὰν θέλωσι λεξικὸν ἀνεκτὸν καὶ τοιοῦτον, ὅποῖον εἶναι ἀναγκαιότατον εἰς τὴν παροῦσαν κατάστασιν τῆς Ἑλλάδος, αὐτὸ δὲν χρειάζεται μεγάλην σοφίαν· μὲ μικρὸν κόπον ἀκολουθοῦντες τὸν Στέφανον, δύνανται νὰ τὸ κάμωσι καὶ πλουσιώτερον ἀπὸ τὸ τοῦ Στεφάνου. Εἶναι πρᾶγμα γελοῖον, ὅτι ὁ παντάπασι γυμνὸς, νὰ ζητῇ νὰ σκεπᾷ τὴν γύμνωσίν του μὲ ὀθόνας τῆς Ἰνδίας· ἱκανὴ εἶναι εἰς αὐτὸν διὰ τὴν κατεπείγουσαν περιστάσιν καὶ μηλωτὴ προβάτου· ἔπειτα μὲ τὸν καιρὸν ἀποκτᾷ καὶ τὰ ἰνδικὰ φορέματα.

ΟΖ'.

Σήμερον λαμβάνω τὴν ἐπιστολὴν σου, ἐκ τῆς ὁποίας μανθάνω τὸν γάμον σου, ἢ μᾶλλον εἶπεῖν τὰ προτέλεια τοῦ γάμου σου. Τί νὰ εἶπω τὴν τύχην, ἡ ὁποία δὲν μ' ἔκαμε ποιη-

τὴν; Τώρα ἦτον ὁ καιρὸς νὰ γυμνάσω τὴν μοῦσάν μου εἰς κανένα ἐπιθαλάμιον. Ἀλλὰ μὴ στενοχωρεῖσαι. Ἀντὶ τῆς βαρβάρου μου Μούσης, εὐχομαι ἀπὸ βάθους ψυχῆς, μὲ τὴν Ἀττικὴν τοῦ Ἀριστοφάνους Μοῦσαν, καὶ εἰς τὴν νύμφην καὶ εἰς τὸν γαμβρὸν,

Αὐτοῖς, παισὶν, παίδων παισὶν,
Πλουθυγίαν, εὐδαιμονίαν,
Βίον, εἰρήνην, νεότητα, γέλωτα,
Χορεὺς, θαλίας, γάλα τ' ὀρνίθων.

Ταῦτα εὐχομαι, καὶ ὅχι τὸ προστιθέμενον εἰς αὐτὰ ἀμέσως ἀπὸ τὸν νοστιμώτατον Κωμικόν,

Ὡστε παρέσται κοπιᾶν ὑμῖν
Ἰπὸ τῶν ἀγαθῶν.

διότι ὁ κόπος φυσικὰ παύει τὴν εὐδαιμονίαν. Αὕτῃ ἀκολουθεῖ τὴν φύσιν τῶν ὑγρῶν· ὅπου πλημμυρίσει πνίγει, ἂν ὁ φρόνιμος εὐδαίμων δὲν προετοιμάσῃ εἰς αὐτὴν ρύακας νὰ δέχωνται τὸ περιττόν. Οἱ ρύακες εἶναι οἱ περὶ αὐτὸν, τέκνα, θεράποντες, καὶ ἐπὶ πᾶσι καὶ πρὸ πάντων ἡ ΠΑΤΡΙΣ.

Χαίρω ἀληθινὰ, φίλε, ὅτι ἐτελειώθης (Τελείους ὠνόμαζον νῆ ἡμέτεροι πρόγονοι τοὺς γεγαμηκότας, καὶ Τέλος, τὸν Γάμον).

Παρὰ τὰ ἐπιθαλάμια ἄσματα συνηθέστερα εἶναι εἰς τοὺς γάμους τὰ δῶρα· ὅτι καὶ οἱ δωρηταὶ εἶναι περισσότεροι παρὰ τοὺς ποιητάς. Ἀλλὰ καθὼς ὁ Ἀπόλλων, οὕτω καὶ ὁ Πλούτος μὲ ὠργίσθη. Μετὰ πολλοὺς λογισμοὺς, ἐνθυμήθη ὅτι ὁ Κλαυέριος μ' ἐχάρισε δύο Ἀπολλοδώρους, τὸν ἓνα εἰς χαρτίον κοινόν, καὶ τὸν ἄλλον εἰς ἐκλεκτὸν (papier velin). Τοῦτον λοιπὸν τὸν ἐκλεκτὸν ἔβαλα εἰς τὸ Σανδύκιον, ὡς δῶρον παρὰ τοῦ Κοραῆ εἰς τὸν φίλον μου, μικρὸν μὲν, ἀλλὰ μετὰ χαρᾶς προσφερόμενον.

ἔχεις, φίλε μου, μέγα δίκαιον λέγων, ὅτι δὲν ἰνوستιμεύ-
 θης ἀκόμη μετάφρασιν. Ὅθεν συλλογίσθητι πόσην ἀηδίαν
 δοκιμάζω ἐγὼ, ἀναγκαζόμενος πολλάκις ὁ ταλαίπωρος νὰ
 τὰς ἀναγινώσκω ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους, μὲ μόνην τὴν (πολ-
 λάκις ἀπατωμένην) ἐλπίδα, ὅτι εἰς τὰ πολλὰ κόπρια ἐνδε-
 χόμενον εἶναι νὰ εὕρω κανένα μαργαρίτην, νὰ τὸν μεταχει-
 ρισθῶ ἐν καιρῷ πρὸς ἰδικήν μου (ἴσως καὶ πρὸς ἄλλων)
 ὠφέλειαν. Οἱ Ἰταλισμοὶ καὶ Γαλατισμοὶ πολιορκουσι παν-
 ταχόθεν τὴν δυστυχεστάτην ἡμῶν γλῶσσαν· καὶ μὴτ' ἐγὼ
 δὲν δύναμαι μῆτε νὰ κρίνω, μῆτε νὰ προβλέψω ποῦ ἔχει
 νὰ καταντήσῃ ἡ Βαβελικὴ αὕτη ἀκρισία καὶ σύγχυσις. Ἀκρι-
 σία τόσον μεγάλη, ὥστε ζητοῦσι νὰ προσκολληθῶσιν εἰς αὐ-
 τὴν καὶ τὴν Γαλλικὴν ἀντώνυμίαν *je, tu, il*, χωρὶς νὰ κά-
 μωσι τὴν μικρὰν καὶ πολλὰ εὐκολον ταύτην παρατήρησιν,
 ὅτι εἰς τοὺς Γάλλους εἶναι ἀπαραιτήτως ἀναγκαία διὰ τὴν
 ὁμοίαν ἢ κατάληξιν ἢ ἐκφώνησιν τῶν ῥηματικῶν προσώπων
 (*j'aime, tu aimes, il aime*), ἥτις χωρὶς τῆς ἀντωνυμίας
 ἤθελε προξενήσῃν ἀσάφειαν. Ἀλλ' εἰς ἡμᾶς ἡ διάκρισις τῶν
 προσώπων, καὶ ἀπὸ τὴν γραφὴν καὶ ἀπὸ τὴν προφορὰν
 (Ἀγαπῶ, Ἀγαπᾶς, Ἀγαπᾷ), γίνεται τόσον φανερά, ὥστε
 ἀποβαίνει ὁ πλεονασμὸς (Ἐγὼ Ἀγαπῶ, Σὺ ἀγαπᾶς, Ἐκεῖνος
 Ἀγαπᾷ) ὅχι μόνον ἀηδὴς εἰς τὴν ἀκοήν, ἀλλὰ καὶ σόλοικος·
 διότι τὸ Ἐγὼ εἰς ἡμᾶς, καὶ τοὺς παλαιούς καὶ τοὺς νέους
 Ἕλληνας, εἶναι ἀντιδιασταλτικὸν προσώπων, ἥγουν σημαίνει
 ὅχι τὸ *je* τῶν Γάλλων (καθὼς φαντάζονται), ἀλλὰ τὸ *moi*.

Δίκαιον ἔχεις ὡσαύτως εἰς ὅσα εἶπας (ἢ κατ' αὐτοὺς ΣΥ
 ΕἶΠΑΣ) τὸν ἀδελφόν σου περὶ Ὀμήρου. Δικαίως κρίνει καὶ
 αὐτός, ὅτι πρῶτον γεννῶνται οἱ συγγραφεῖς, ἔπειτα αἱ γραμ-

ματικά καὶ οἱ γραμματικοί: ἀλλ' ἔπρεπε νὰ προσκρίνη καὶ τοῦτο, ὅτι αἱ γραμματικαὶ ἔγιναν ἀπὸ τὴν παρατήρησιν καὶ συλλογὴν τῶν ὀρθῶς λεχθέντων, καὶ ἀναλόγως συνταχθέντων ἀπὸ τοὺς καλοὺς συγγραφεῖς. Ὅθεν συμπεραίνεται, ὅτι ἡ γραμματικὴ περιείχετο δυνάμει εἰς τὰ βιβλία τῶν δοκίμων συγγραφέων· καὶ οἱ δόκιμοι οὗτοι συγγραφεῖς ἦσαν ἀληθῶς καὶ γνησίως οἱ πρῶτοι Γραμματικοὶ τὰς γλώσσης, ἂν καὶ δὲν ὠνομάζοντο ῥητῶς οὕτως. Τὸ αὐτὸ ἔχει νὰ εἴπῃ τις καὶ περὶ τῆς Ῥητορικῆς, ἡ ὁποία ἄλλο δὲν εἶναι πλὴν παρατήρησις καὶ συλλογὴ τῶν πειστικῶς λεχθέντων ἀπὸ τὸν Δημοσθένην καὶ τοὺς ἄλλους συγχρόνους αὐτοῦ ῥήτορας. Τόσον εἶναι ἀληθὲς (ἐκ δυστυχίας) ὅτι οἱ καλοὶ συγγραφεῖς τῆς γλώσσης (λέγω ὅταν ᾖναι εἰς τὴν ἀκμὴν της), εἶναι οἱ γνήσιοι γραμματικοὶ τῆς γλώσσης, καθὼς οἱ δεινοὶ ῥήτορες, οἱ γνήσιοι ῥητοροδιδάσκαλοι, ὥστε εἰς δεκαπέντε ἑκατονταετηρίδων διάστημα, ἀφ' οὗ εἰς τῶν Ἑλλήνων τὰ σχολεῖα διδάσκεται ἡ Γραμματικὴ καὶ ἡ Ῥητορικὴ, μήτε συγγραφεὺς ἐγεννήθη ὅμοιος τοῦ Ξενοφῶντος, τοῦ Πλάτωνος κ. τ. λ., μήτε ῥήτωρ ὅμοιος τοῦ Δημοσθένους. Εἰς ὀλίγα λόγια, Γραμματικὴ καλὴ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συντεθῇ, ἂν δὲν ᾖναι ἐρανισμένη ἀπὸ καλοὺς συγγραφεῖς· συγγραφεὺς καλὸς νὰ γένῃ δὲν ἐμπορεῖ, ἂν δὲν ἀκολουθῇ, ὅσον εἶναι δυνατὸν, τὴν φυσικὴν γραμματικὴν, ἡγουν τὴν ἀναλογίαν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν γεννᾶται ἡ πρώτη ἀρετὴ τοῦ λόγου, ἡ σαφήνεια· ἂν δὲν γράφῃ εἰς τρόπον (λέγω πάλιν «ὅσον εἶναι δυνατὸν» ἐπειδὴ γενικοὶ κανόνες, χωρὶς ἐξαιρέσεις καὶ ἀνωμαλίας, δὲν εἶναι εἰς καμμίαν γλῶσσαν), ὥστε ἀπὸ τὸ σύγγραμμά του νὰ συντάσσεται μία, καὶ ὅχι ἐξ ἡ ἐπτά γραμματικαί· ἂν δὲν σπουδάζῃ καὶ πρὸς τούτοις νὰ συμπλέκῃ τὰς λέξεις του, καὶ νὰ τὰς συντάττῃ εἰς ἐκεῖνον τὸν τρόπον, ὅς τις προξενεῖ περισσοτέραν ἡδονὴν εἰς τὴν ἀκοήν.

Ὁ δεύτερος οὗτος κανὼν ἐπιστηρίζεται εἰς τὴν φύσιν αὐτὴν τοῦ ἀνθρώπου. Ἐπεὶ ζῆτε πανταχοῦ τὴν ἡδονήν; τὴν ζῆτε εἰς τὴν τράπεζαν, τὴν ζῆτε εἰς τὴν μαλακὴν κλίνην, εἰς τὰ φορέματα, εἰς τὸ θέατρον, εἰς τὴν μουσικὴν; « καὶ πῶς θέλεις νὰ μὴ τὴν ζῆτῃ, καὶ εἰς τὴν διὰ λόγου μετὰ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἀναστροφὴν, ἥτις συμπληροῖ τὸ περισσότερον σχεδὸν μέρος τῆς ζωῆς σου; Παρὰ τούτους τοὺς κανόνας, τοὺς ὁποίους ἐγὼ στοχάζομαι ὡς ἀπαραιτήτους, εἰς τὴν ἡμετέραν περίστασιν, ὅστις προσπαθεῖ νὰ γράφῃ ὀρθῶς, πρέπει νὰ φυλάττῃ καὶ τοῦτο. Ἐπειδὴ ἡ γλῶσσα, τὴν ὁποίαν σπουδάζομεν νὰ καλλύνωμεν καὶ νὰ διορθώσωμεν, εἶναι θυγάτηρ ὀρφανὴ καὶ δυστυχὴς ἄλλης γλώσσης ἐντελεστέρας, πρέπει νὰ προθυμούμεθα (ὅσον εἶναι δυνατόν, λέγω πάλιν, καὶ χωρὶς βίας) νὰ ἀναπληροῦμεν τὰ ἐλλείμματά της ἀπὸ τὰ μητρικά της πλούτη, καὶ ὅχι νὰ μιμώμεθα τὰς φρασεολογίας καὶ συντάξεις τῶν ἄλλοτρίων ἐθνῶν. Ἀρκοῦν ὅσα αἵσχη ἐπροσκόλλησεν ἀπὸ τὰ ξένα ἔθνη ἡ δυστυχία καὶ βαρβαρότης τοῦ γένους εἰς αὐτήν. Τοιοῦτος εἶναι ὁ ἀνώμαλος Ἰταλισμὸς τοῦ Ὀποῦ. Ὁ Πρωτεὺς οὗτος εἰς ἡμᾶς εἶναι ἀκόμη βαρβαρότερος παρὰ εἰς τοὺς Ἰταλούς. « Εἰς τὸν τόπον ὁποῦ σὲ ἀπάντησα, ἡ βαρβαρότης εἶναι ὑποφερτὴ, ἐπειδὴ εὐρίσκεται εἰς μόνον τὸν τορισμὸν (ὁποῦ ἀντὶ τοῦ ὄπου). ἡ δὲ σημασία εἶναι ἡ τοπικὴ καὶ γνησίᾳ τῶν παλαιῶν. Ἀλλ' εἰς καιρὸν ὁποῦ, ὁ ἄνθρωπος ὁποῦ, ἡ γυναῖκα ὁποῦ, τὸν ἄνθρωπον ὁποῦ, τὸ δένδρον ὁποῦ, οἱ ἄνθρωποι ὁποῦ, Ἄλλοτε πάλιν σημαίνει τὸ Ὡστε, οἷον τόσον ὁποῦ. Εἰς τὰς φράσεις ταύτας ὁ Πρωτεὺς μετασχηματίζεται εἰς χρονικὸν ἐπίρρημα, ἔπειτα εἰς ἄρθρον, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἀντωνυμίαν, ἡ ὁποία παριστάνει ὅλα τὰ γένη, ὅλας τὰς πτώσεις καὶ ὅλους τοὺς ἀριθμούς. Μ' ὅλας ταύτας τὰς δικαίας παρατηρήσεις, δυνατόν, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν,

πιθανώτατον εἶναι, ὅτι θέλει μένει εἰς τὴν γλῶσσαν τὸ κα-
τάρατον ὍΠΟῦ, ἐπειδὴ ἐκ δυστυχίας καὶ ἄλλαι πολλαὶ τοι-
αῦται ψῶραι ἔχουν νὰ μείνωσι, καὶ νέαι ἄλλαι (καθὼς γί-
νονται σήμερον αἱ μεταφράσεις) θέλουν προσκολληθῆν. Ἀλ-
λ' ὅχι διὰ τοῦτο ὁ πεπαιδευμένος φίλος καὶ τοῦ γένους καὶ
τῆς γλώσσης του πρέπει νὰ μὴ τὰς ἐλέγχῃ, ὅταν ἐρωτᾶται,
ἢ νὰ μὴ τὰς ἀποφεύγῃ, ὅταν γράφῃ.

Περὶ δὲ τῶν μεταφράσεων τοῦ Κ. καὶ ἄλλων τοιουτοτρό-
πων προβλημάτων, ἀποκρίνομαι φίλε, τοῦτο. Ἡ στάμνος τῶν
πόνων μου εἶναι τόσον πλήρης, ὥστε μόνον ἓνα σταλαγμὸν
δὲν δύναται νὰ προσλάβῃ, χωρὶς νὰ ἐκχυθῇ καὶ νὰ μὲ πνίξῃ.
Ὅθεν,

« Πρὸς δέ με τὸν δύστηνον ἐτι φρονέοντ' ἐλέαιρε »

ἂν ὅχι δι' ἄλλο, διὰ χάριν καὶ τοῦ Ὀμηρικοῦ τούτου στίχου,
εἰς τὸν ὅποιον οἱ Γραμματικοὶ (οἱ περισσότεροι τουλάχιστον)
ἄλλο παρατηρήσεως ἄξιον δὲν εὗρήκασι, πλὴν ὅτι περιέχει
σωστὰ καὶ ἀνελλιπῇ τὰ ὀκτὼ μέρη τοῦ λόγου *ni plus ni-
moins*.

Φλυαρεῖ λοιπὸν, ὅστις ὀνομάζει φιλοσοφίαν τὴν φιλοσοφίαν,
ἢ ὅποια μὲν εἰς τὸν πόδα εἰς τὰ πρόθυρα τῆς Ἑλλάδος;
καὶ ἤρχισε νὰ κάμνῃ τὸ γένος ζηλωτόν.

Πρέπει λοιπὸν νὰ ἐξαλείψω καὶ τὰ κατὰ τῶν καρκίνων,
ὡς βλέπω, διὰ τοῦ Κωμικοῦ,

. Τὸ γένος, ἦν τις ὑργίσῃ

Τὸ τῶν γερόντων, ἔσθ' ὅμοιον σφηκιᾷ·

ἔχουσιν γὰρ καὶ κέντρον

ὀξύτατον, ὃ κεντοῦσι, καὶ κεκραγότες

Πηδῶσι, καὶ βάλλουσιν ὥσπερ φέσφαλοι.

Μία μόνη ὥρα ἂν μ' ἐπερίσσευε καθ' ἡμέραν, ἥθελα μετὰ
χαρᾶς τὴν δώσειν εἰς τὸν Ἡρόδοτον. Θρηνῶ ὁσάκις τὸν βλέ-

πω ἀτελῇ, τὸν ὁποῖον ἤρχισα μὲ τοσαύτην προθυμίαν, καὶ μετέφρασα ὑπὲρ τὸ ἥμισυ. Ὁ Ἡρόδοτος μὲ τὸ Ἑλληνικὸν κείμενον ὁμοῦ καὶ μὲ ὀλίγας σημειώσεις, ἤθελεν εἶσθαι ἀληθὲς κειμήλιον διὰ τὸ γένος, ὅχι διὰ τὴν μετάφρασίν μου, ἀλλ' ὅτι εἶναι εἰς ἀπὸ τοὺς ἀξιολογωτέρους τῶν παλαιῶν συγγραφέων. Τί νὰ κάμω; Καὶ πράττομεν καὶ «ζῶμεν οὐχ ὥς θέλομεν, ἀλλ' ὥς δυνάμεθα» malgré notre libre arbitre.

ΟΘ'.

Καλὴν ἡμέραν! Δὲν ἐνθυμοῦμαι, φίλε, εἰς ὅλην μου τὴν παρελθοῦσαν ζωὴν νὰ εὗρέθην ποτὲ εἰς τόσην ἀμυχανίαν, εἰς ὅσην μ' ἔρριψεν ἡ παροῦσα περίστασις. Ἐπέρασα τὴν νύκτα ὅλην ἄγρυπνος· ὅθεν μὴ σὲ φανῇ παράξενος ἡ ἀταξία τῶν ἐννοιῶν καὶ τῶν λόγων μου. Δὲν σὲ ἀνήγγειλα εἰς τὸν καιρὸν, ὅτι ὁ περίφημος Villoison, ὅστις ἦτον, καθὼς ἐξεύρεις εἰς τὴν βιβλιοθήκην διδάσκαλος τῆς κοινῆς τῶν Γραικῶν γλώσσης, ἐκίνησε πάντα λίθον διὰ νὰ μεταφέρῃ τὸν Προφessorικὸν τοῦ θρόνον, ἀπὸ τὴν βιβλιοθήκην εἰς τὸ Γαλατικὸν φροντιστήριον (college de France), καὶ τὸ ἐπέτυχεν, ἂν πρέπη νὰ ὀνομασθῇ ἐπιτυχία ὅ,τι κατορθοῦσιν οἱ ταλαίπωροι ἄνθρωποι εἰς ἴδιον αὐτῶν ὄλεθρον. Εἶναι δύο, ἢ τὸ πολὺ τρεῖς μῆνες ἀφ' οὗ ἔλαβε τὸ Αὐτοκρατορικὸν δίπλωμα νὰ ἦναι αὐτὸς τρίτος διδάσκαλος (εἶναι δύο εἰς τὸ Φροντιστήριον ὁ Bosquillon καὶ ὁ Gall), τῆς Ἑλληνικῆς Φιλολογίας, ὁμοῦ δὲ καὶ τῆς κοινῆς γλώσσης τῶν Γραικῶν, μὲ μισθὸν 6000 φράγκων. Ἀλλ' ὁ ταλαίπωρος δὲν τὸ ἐχάρη πολὺ, ἐπειδὴ μόλις ἐθρονίσθη εἰς τὸ φροντιστήριον (μὲ θλίψιν ἀπαρχμύθητον τοῦ Gall), καὶ ἠρρώσθησε νόσον ἡπατι-

σεν, φαίνεται, ἡ φιλοτιμία καὶ ἴσως τὸ βάρος καὶ ἡ φροντίς τῆς νέας ἐπιστάσεως, καὶ ἀπέθανε προχθές.

Μέγα συμβούλιον τῶν προφασσώρων ὄλων (εἶναι 15 ἢ 20) τοῦ Φροντιστηρίου, πῶς νὰ διαθέσωσι τὸν νεωστὶ δημιουργηθέντα θρόνον τοῦτον, τὸν ὅποιον καὶ πρὶν ἀποπνεύσει ὁ ἄρρωστος, ἔτρεχαν ἐπάνω κάτω ἀναιδέστατα ζητοῦντες πολλοί. Πολλὰ ὀλίγων διδασκάλων, ἴσως ἐνὸς μόνου (καταλαμβάνεις ποίου) γνώμη ἦτον νὰ καταργηθῇ ὁ περιττός οὗτος θρόνος. Τῶν περισσοτέρων ἡ ψῆφος ἦτον, ὅχι μόνον νὰ φυλαχθῇ, ἀλλὰ ἐξ ἐνὸς στόματος ὅλοι εἶπαν ὅτι πρέπει νὰ ζητήσωσιν ἀπὸ τὸν Αὐτοκράτορα, διάδοχον τοῦ Villoison ἐμὲ τὸν ἀθλιέστατον, ὡς μόνον ἱκανὸν νὰ παραδίδῃ καὶ τὰς δύο γλώσσας. Τοῦτο τὸ συμβούλιον ἔγινεν ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἔπνεε τὰ λοιίσθια. Πολλοὶ φίλοι, ἐξαιρέτως ὁ Κλαυέριος, μαθόντες το, ἔδραμαν πρὸς ἐμὲ διὰ νὰ μὲ προδιαθέσωσιν εἰς τὴν ἀποδοχὴν. Ἀπεκρίθην στερεῶς ὅτι μὴτ' ἡ ὑγεία μου, μὴτ' αἱ λοιπαὶ μου ἀσχολίαι μ' ἐσυγχώρουν νὰ ἀναδεχθῶ νέον ἄλλο βάρος. Τοῦτο, ὡς φαίνεται, ἐφθασεν εἰς τὰς ἀκοὰς τῶν Προφασσώρων· καὶ χθές τὸ ἐσπέρας ἀπροσδοκῆτως περὶ τὴν ὀγδόην ὥραν, ἦλθεν εἰς ἐμὲ εἷς ἐξ αὐτῶν (ὁ διδάσκαλος τῆς Ἀραβικῆς γλώσσης), φανερὸν πεμφθεὶς ἀπὸ τοὺς λοιποὺς, διὰ νὰ ἐρευνήσῃ τὴν γνώμην μου. Ἀπεκρίθην καὶ εἰς αὐτὸν τὰ αὐτά. Ἀλλ' ὅμως ἐπέμεινε πολὺ, λέγων ὅτι θέλω γενῆν αἷτιος τῆς καταργήσεως τοῦ θρόνου, καὶ ἀνεχώρησε παρακαλῶν με νὰ κάμω ἀκριβεστέραν καὶ ὀριμωτέραν σκέψιν περὶ τούτου.

Λέγω πάλιν, φίλε, τοιαύτη ἀμηχανία δὲν ἐνθυμοῦμαι νὰ μὲ κατέλαβε ποτέ. Ἦσο βέβαιος, ὅτι μήτε ἡ φιλοτιμία μὲ βασανίζει, μήτε ἡ ἀπόλαυσις τῶν 6000 φράγκων μὲ δελεάζει. Οἱ πολεμοῦντες με λογισμοὶ εἶναι οὔτοι. Ἐξ ἐνὸς μέρους

τὸ πρᾶγμα εἶναι ἔνδοξον διὰ τὸ γένος· ἴσως δὲ καὶ ὠφέλιμον διὰ δύο αἰτίας τὰς ἐξῆς. Πρῶτον ἡ ἀφορμὴ αὕτη τῆς παραδόσεως τῆς κοινῆς γλώσσης, ἐνδέχεται νὰ συνεργήσῃ εἰς τὸ νὰ ἐκδώσω ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὰς διαφόρους παρατηρήσεις, ὅσας ἔκαμα εἰς αὐτήν, καλὰς ἢ κακὰς δὲν ἐξεύρω, ἀλλ' ὅμως τοιαύτας, ὅποῃαι νὰ δώσωσι νύξιν νὰ κάμωσιν ἄλλοι καλλιωτέρας. Δεύτερον, ἐὰν εὐχαριστηθῶσιν ἀπὸ μέ, ἐνδέχεται νὰ μείνῃ ὁ θρόνος κληρονομία τῶν Γραικῶν, ἥγουν νὰ μὴ τὸν κατέχῃ εἰς τὸ ἐξῆς ἄλλος παρὰ Γραικὸς τὸ γένος, τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι πρᾶγμα ἄδοξον εἰς τοὺς ταλαιπώρους Γραικοὺς. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, ἐὰν δεχθῶ τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα τοῦτο, πρέπει νὰ παραιτήσω τὴν ἔκδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν συγγραφέων, τὴν ὁποίαν στοχάζομαι ὡς πρᾶγμα πολὺ ὠφελειμώτερον, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἀναγκαῖον εἰς ἡμᾶς. Δεύτερον, ἐνδεχόμενον, καὶ ἡ περισσοτέρα σύντασις τῆς ταλαιπώρου κεφαλῆς μου (*contention d'esprit*), καὶ ἡ ἐπαινετὴ φιλοτιμία τοῦ νὰ μὴ φανῶ ἀνάξιος τῆς ἐκλογῆς, καὶ τὸ ἀσύνηθες νὰ λαλῶ δημοσίᾳ, ὅστις ἕως τώρα ἐπέρασα ζωνὴν μοναδικήν, ψοφοδεῇ καὶ σχεδὸν θηριώδῃ, νὰ μὲ στείλωσιν ἐγρήγορα ὅπου εὐρίσκεται ὁ Villosion. Βλέπεις, φίλε, εἰς ποῖαν βάσανον εὐρίσκομαι· αὕτη εἶναι ἡ εἰλικρινὴς ἐξομολόγησις τῆς καρδίας μου· οὗτοι οἱ λογισμοὶ τὴν ταραττουσιν· *μήτε φιλοκέρδεια, μήτε φιλοδοξία*, δὲν ἔχουσι (ταύτην τὴν ὥραν) καμμίαν χώραν εἰς αὐτήν. Ὑγίαινε! Περισσότερα δὲν σὲ λέγω, ὅτι εἶμαι κοπωμένος ἀπὸ τὴν ἀγρυπνίαν.

Π'.

Ἡ περίεργος θεωρία τῆς γλώσσης εἶναι καὶ καθ' ἑαυτὴν δεινὴ, καὶ εἰς ἡμᾶς ἔτι δεινότερα, διότι εὐρέθημεν (κατ' εὐ-

τυχίαν ἢ δυστυχίαν, δὲν ἐξεύρω) κατ' ἐκείνην τοῦ χρόνου τὴν περίοδον, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ γλῶσσα εἶναι συμπεφυρμένη, κατὰ τὴν παροιμίαν, ὡς τῆς τρελῆς τὰ μαλλία. Πρόσθες ἄλλην δυσκολίαν μεγαλητέραν, ὅτι καὶ ἡ θεωρία αὕτη εἶναι πρᾶγμα νεοφανὲς εἰς τοὺς Γραικοὺς. Ἀνάγκη λοιπὸν εἶναι, καθὼς συμβαίνει εἰς ὅλα τὰ νέα, νὰ ἀλογιστήσωμεν ὅλοι πολλὰ, πρὸ τοῦ νὰ ἔλθωμεν εἰς τὸ ὀρθῶς συλλογίζεσθαι. Ὁ Ἀναξαγόρας ἐπίστευεν ὅτι ὁ ἥλιος ἦτον μέγας ὅσον ἡ Πελοπόννησος. Οἱ σημερινοὶ ἀστρονόμοι γελῶσι· καὶ ἔχουσιν ἄδικον. Ἄν ἤκμαζαν αὐτοὶ εἰς τοὺς χρόνους του, ἤθελαν ἴσως εἰπεῖν καὶ πιστεύσειν γελοιότερα παρ' ἐκείνον. Ἦσο λοιπὸν ἡσυχος, καθὼς εἶσαι καὶ ἄτρωτος ἀπὸ τοιαύτην κρίσιν. Ὅλος ὁ φόβος μου εἶναι περὶ τοῦ Α., διότι πολεμεῖται ἀπὸ δεινότερον ἐχθρὸν, τὸν ΕΠΑΙΝΟΝ. Εἶπέ τον νὰ προσέχη, καὶ νὰ φράσῃ τὰ ὦτά του εἰς τὴν ἀκοὴν τῶν Σειρήνων, καθὼς ἔκαμεν ὁ φρόνιμος Ὀδυσσεύς. Πρόσεχε ὅμως, φίλε μου, μὴ μ' ὀνομάσῃς· διότι δὲν ἔχω ὄρεξιν νὰ ἐμπλεχθῶ εἰς ἔριδας καὶ φιλονεικίας μήτε μὲ τὸν Σ, μήτε μὲ τὸν Τ, μήτε μὲ κἀνὲν στοιχεῖον τοῦ Ἀλφαβήτου. Ἐπειτα εἶναι καὶ γελοῖον πρᾶγμα νὰ φιλονεικῇ τις, καὶ νὰ ἰσχυρίζεται περὶ πράγματος, τὸ ὁποῖον μέλλει νὰ κριθῇ κατὰ τὸ 1950 ἔτος, καιρὸν, κατὰ τὸν ὑπολογισμόν μου, ὅτε θέλει διδαχθῇ εἰς Γραικικὸν Θέατρον ἡ πρώτη καλὴ κωμωδία ἢ τραγωδία. Ὑγίαινε!

Ἄλλ' ἐπειδὴ περὶ Ἡλιοδώρου ἔπεσε λόγος, ἐνθυμοῦ μετὰ τὸν θάνατόν μου, νὰ ζητήσῃς καὶ τὸ ἀντίτυπον τὸ ὁποῖον μεταχειρίζομαι· ηὔξησα εἰς τὸ περιθεώριον τὰς σημειώσεις, καὶ τὰς αὐξάνω, ὡσάκεις εὗρω τίποτε εἰς τὰς ἀναγνώσεις μου, διὰ νὰ ἦναι ἔτοιμος εἰς δευτέραν ἐκδοσιν. Αἱ νέαι σημειώσεις δὲν εἶναι ὅλαι προσθῆκαι, ἀλλὰ καὶ ἀφαιρέσεις ἢ με-

ταρβυθμίσεις τῶν ἡμαρτημένων. Ἀνεκάλυψα καὶ νέας ἄλλας παρωδίας καὶ κλοπὰς τοῦ Μυθιστοριογράφου· ἔκαμα καὶ τινὰς ἐπανορθώσεις εἰς τὸ κείμενον. Εἰς τρόπον ὥστε, ἡ δευτέρα ξκδοσις, ἂν δὲν εἶναι καλλιωτέρα, θέλει εἶσθαι allerdings ὀλιγώτερον κακὴ παρὰ τὴν πρώτην.

Μ' ἐρώτας (ἐνθυμοῦμαι) καὶ διὰ μέλλοντάς τινὰς ἀνω-
μάλου τονισμοῦ, Θέλω ἔλθειν κ.τ.λ. ἀντὶ τοῦ ἐλθεῖν (ἡγουν
ἐλθεῖν). Πρὸ πολλοῦ ἔκαμα σκέψιν περὶ τούτου, καὶ παρε-
τήρησα, ὅτι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τοῦτο συμβαίνει εἰς ἐκεῖνα
τὰ ῥήματα, τὰ ὅποια οἱ Γραμματικοὶ ὀνομάζουσι Αὐθυπό-
τακτα. Θέλω ἔλθει, εὔρει, κάμει, φάγει, πίνει, ἀποθάνει,
τύχει, λάβει, πάθει, βάλει, ψάλει, λάχει, καὶ ἄλλα τοιαῦτα
μωρολογήματα. Ὀλίγα ἀπὸ αὐτὰ εὐκόλον εἶναι νὰ διορθω-
θῶσι, οἷον θέλω ἐλθεῖν, εὔρε· ἀλλ' εἶναι σκληρὸν εἰς τὴν
ἀκοὴν τὸ θέλω καμῶν, φαγεῖ κ.τ.λ. Que voulez-vous que
je fasse à tout cela? Ὅπως ἂν ᾔηναι τὸ πρᾶγμα, ὁ ἀνώ-
μαλος τονισμὸς δὲν ἀλλάσσει τὴν φύσιν των. Εἶναι ἀληθινοὶ
δεύτεροι ἀόριστοι. Μὴ δὲν εἶχαν καὶ οἱ παλαιοὶ τοιαύτας
ἀνωμαλίας; Τοιαύτη ἀντίστροφος ἀνωμαλία ᾔητον, εἰς τοὺς
Ἀττικοὺς, οἱ δεύτεροι ἀόριστοι οὗτοι οἱ ἔξ τοῦ προστακτικοῦ.
Ἐπειδὴ ἔλεγον Εἰπέ, ἐλθέ, εὔρε, λάβε, φαγε, ἰδε, ἀντὶ τοῦ
Εἰπε, ἔλθε, εὔρε, λάβε, φάγε, ἰδε. Καὶ σημείωσε (ὡς περιερ-
χον) ὅτι καὶ τὰ εἰς αὐτοὺς ἀνώμαλα ταῦτα συνέβησαν εἰς
τὰ Αὐθυπότακτα. Τί εἶναι αὐθυπότακτον, θέλει σὲ διδάξει
ὁ Λάσκαρις, ἂν τὸ ἐλησμόνησες. . . . Ἡ μόρφωσις, φίλε,
τῶν γλωσσῶν κρέμαται ἀπὸ διαφορὰς καὶ ἀλλοκότους περι-
στάσεις. Ὀλίγον τι ἀρκεῖ νὰ κλίνη εἰς τὸ ἐν ἡ τ' ἄλλο μέρος
τὴν πλάστιγγα· ἀλλ' ἀφ' οὗ μίαν φορὰν ἡ ῥοπή γένηται, δὲν
ἐμπορεῖ πλέον νὰ τὴν ἀλλάξῃ ὀλίγων τινῶν δύνამις· ἡ φωνή
καὶ ἡ γλῶσσα τοῦ λαοῦ εἶναι φωνὴ καὶ γλῶσσα Θεοῦ.

Ἦσο βέβαιος, ὅτι καὶ τὴν δοτικὴν καὶ τὰ ἀπαρέμφατα, καὶ ἄλλα τῆς παλαιᾶς γλώσσης ἰδιώματα πολλὰ, ἐπεθύμουν, καθὼς ἐπιθυμεῖς καὶ σὺ, νὰ ἀποκατασταθῶσιν εἰς τὴν γλῶσσαν, διότι ἤθελαν δώσειν εἰς αὐτὴν τόνον καὶ ψυχὴν περισσοτέραν.

Ἄλλ' ὅταν στοχασθῶ, ὅτι γράφω, γράφω ὅχι διὰ μόνους Α. καὶ Β. καὶ ἄλλους τινὰς ὀλίγους τοιούτους, ἀλλὰ πρῶτον διὰ τὸν Α. Β. Γ. Δ. καὶ τοὺς λοιποὺς, οἱ ὅποιοι εἶναι τὰ μέγα μέρος τοῦ ἔθνους, ἔπειτα καὶ δι' ὀλίγους τινὰς, οἱ ὅποιοι κολακεύουν (δὲν ἐξεύρω διὰ τί) τὴν χυδαιότητα τοῦ ἔθνους· ὅταν (λέγω) συλλογισθῶ ταῦτα, δοκιμάζω νάρκην καὶ σχεδὸν νέκρωσιν καὶ εἰς τὸν ἐγκέφαλον καὶ εἰς τὴν χεῖρα. Εἶναι πρὸς τούτοις καὶ στοχασμὸς ἄλλος ἀπλούστερος οὗτος: λέγεις ὅτι εὐρίσκεις μαγεῖαν τινὰ εἰς τὸν χαρακτῆρά μου· τοῦτο εἶναι γνώμη σου εἰλικρινὴς δὲν ἀμφιβάλλω· ἐὰν ὁμως ἦναι καὶ κρίσις ὀρθή, ἢ πρὸς ἐμέ σου φιλία μὲ συγχωρεῖ νὰ διστάζω. Ἄλλ' ὅπως ἂν ἦναι τὸ πράγμα, τὸ ὄν, ἢ φαινόμενον, τοῦτο καλὸν ἐσπούδασα πολλάκις νὰ τὸ κατορθώσω μὲ τὰς δοτικὰς, καὶ μὲ τὰ ἀπαρέμφατα, καὶ δὲν ἐστάθην ποτὲ καλός. Διὰ τί; διότι (πάλιν τὸ λέγω), ἂν δὲν πρέπη νὰ κολακεύωμεν τοῦ ἔθνους τὴν χυδαιότητα, δὲν πρέπει ὁμως πάλιν νὰ μακρυνώμεθα τόσον πολὺ ἀφ' ὅ,τι ἐσυνείθισαν παιδισθῆναι ν' ἀκούωσι τ' αὐτίκα του.

Εἰς τοιαύτας λοιπὸν περιστάσεις, τί ἄλλο μένει εἰς τοὺς λογίους τοῦ ἔθνους παρὰ τὴν μέσσην ὁδὸν, ἥγουν μακρὰν καὶ τοῦ χυδαῖσμοῦ, διότι εἶναι πιθανὸν ὅτι μὴτ' οἱ Πλάτωνα, μὴτ' οἱ Ἰσοκράται δὲν ἔγραφαν ὡς οἱ κωπηλάται τῶν Ἀθηνῶν· μακρὰν καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἢ τοῦ Ἑλληνικοῦ μακαρονισμοῦ, διότι ὡσαύτως πιθανὸν εἶναι, ὅτι καὶ οἱ Πλάτωνα καὶ οἱ Ἰσοκράται ἔγραφον εἰς τρόπον, ὥστε νὰ καταλαμβάνωνται καὶ ἀπὸ τοὺς κωπηλάτας.

Θέλεις τὴν δοτικὴν; « καὶ γὰρ νῆ τοὺς θεοὺς » τὴν ἐπιθυμῶ πολὺ· ἀλλ' ὁ τρόπος τοῦ νὰ τὴν υἱοθετήσῃς εἰς τὸ ἔθνος δὲν εἶναι νὰ τὴν μεταχειρίζεσαι κατακόρως, μὴτε ν' ἀρχίσῃς τὴν διόρθωσιν τῆς γλώσσης ἀπ' αὐτὴν, ὁπόταν εἶναι ἄλλα τόσα, τῶν ὑποίων ἢ διόρθωσις εἶναι ἀναγκαιοτέρα, καὶ πλέον εὐπαράδεκτος. Εἰς τὸ σύστημα τῶν φιλοχυδαῖστων, ἡ δὲν εὐρίσκονται ποσῶς, ἢ εἶναι ὀλιγώτεραι αἱ ἀντιφάσεις. Ὅνειδος ἄλλο δὲν ἔχει, κατ' ἐμὲ, τὸ σύστημα τοῦτο, πλὴν ὅτι δὲν εἶναι καλὸν νὰ ἐμπνεύσῃ ἔρωτα τῆς προγονικῆς γλώσσης καὶ δόξης· καὶ εἶναι βέβαια μέγα τὸ ὄνειδος τοῦτο· ὅτι ἂν ᾔηται ἀδύνατον εἰς τὸν ἐραστὴν νὰ συγκατοικήσῃ τὸν αὐτὸν οἶκον μὲ τὴν ἐρωμένην, πρέπει καὶ νὰ ζητῇ οἶκον τὸν πλησιέστερον ὍΣΟΝ ΕἶΝΑΙ ΔΥΝΑΤΟΝ εἰς αὐτὴν, διὰ νὰ μὴ σβεσθῇ τὸ πῦρ τοῦ ἔρωτος καὶ παγωθῇ. Ἀλλὰ τοῦτο τὸ πλησιέστερον χρειάζεται πολλὴν σκέψιν, καὶ (διὰ νὰ μὴν ἀφήσω τὴν παραβολὴν μου) κάποιαν σεμνότητα, ἡ ὁποία πρέπει νὰ συνοδεύῃ πάντοτε τὸν ἀληθινὸν ἔρωτα. Τὸ μίξο-σόλοικον ἢ μακαρονιστικόν, τὸ ὅποιον τόσον θέλγει τὰς Ν. ἀκοὰς, τί ἄλλο εἶναι εἰς τὴν κρίσιν ὅσων ὁ νοῦς δὲν τυραννεῖται ἀπὸ δόξας ὀνομάτων, παρὰ πορνικὴ καὶ ἀσελγὴς ἐπικώμασις εἰς τὴν ἐπαφρόδιτον γλῶσσαν τῶν προγόνων;

Ἐχε χάριν, φίλε μου, τὸν Ἰσοκράτην, ἂν δὲν μακρύνω περὶ σσότερον τὴν τόσον μακρὰν μωρολογίαν. Πρέπει ὁμως ἔτι νὰ σὲ εἰπω τι περὶ τῆς δοτικῆς. Λέγεις « Μοὶ λείπει » καὶ « Τοῖς λείπουσι »· τοῦτο εἶναι ἐναντίον καὶ εἰς τὰς δύο γλώσσας· εἰς τὴν κοινὴν, ὅτι εἴθε χίλιοι, ἢ τὸ πολὺ δισχίλιοι εἰς τοσαύτας μυριάδας τοῦ Γραικικοῦ σημερινοῦ ἔθνους, ὅσοι μεταχειρίζεσθε τὴν σύνταξιν ταύτην· εἰς τὴν ἀρχαίαν, ὅτι τὸ λείπω εἰς ἐκείνους ἐσυντάσσετο καὶ μὲ τὰς τρεῖς πλαγίας· ἀλλ' εἰς τὴν μετὰ δοτικῆς σύνταξιν δὲν σημαίνει ἄλλο παρὰ

τὸ ἀφίνω εἰς ἄλλον τι κατὰ δόσιν, δάνειον, ἢ παρακαταθήκην, ὡς εἶναι τὸ (Ιλιάδ. Β, 106),

Ἄτρεϋς δὲ θνήσκων ἔλιπε πολύαρνι Θυέστρ.

Λείπω μὲ αἰτιατικὴν, εἶναι ἀπλῶς τὸ Ἀφίνω, καθὼς λέγομεν « Λείπε με » ἀπαραλλάκτως ὡς τὸ ἔλεγαν οἱ παλαιοὶ, ἢ γοῦν σημαίνει χωρισμὸν καὶ διάστασιν προσώπου ἀπὸ προσώπου, ἢ πράγματος ἀπὸ πράγμα. « Ἐπιλείψει με ὁ χρόνος » διηγούμενον, ἢ ἐπέλιπον αὐτὸν τὰ ἐπιτήδεια » Λείπομαι μέσον ῥῆμα μὲ γενικὴν, σημαίνει Μένω ἐξωπίσω, καὶ κατὰ μεταφορὰν, εἶμαι ὑποδεέστερος κατώτερος κ. τ. λ. « Πολὺ » ἀπολελειμμένος ἐκείνου » λέγεται καὶ διὰ τὸν παρατρέχοντα, καθ' ὑπόθεσιν, ὅταν μείνῃ ὀπίσω ἀπὸ τὸν ἀνταγωνιστήν του, καὶ διὰ τὸν ἐνδεέστερον ἄλλου, εἰς πλοῦτον, σοφίαν, φρόνησιν, κ. τ. λ. Βλέπεις λοιπὸν, ὅτι εἰς τὴν πρώτην χρῆσιν, ὅχι μόνον ἢ μετὰ δοτικῆς σύνταξιν εἶναι ἀλλοτρία τῆς γλώσσης ἡμῶν, ἀλλὰ ἀντὶ τοῦ λείπω, ἀναγκαζόμεθα νὰ μεταχειρισθῶμεν τὸ ἀφίνω. Καὶ ἐπειδὴ ἡ ἔννοιά σου δὲν ἦτον ἐπὶ τοῦ ἀφίνω κατὰ δόσιν κ. τ. λ. ἔπρεπε νὰ εἰπῇς μὲ Λείπει, τοὺς Λείπουσι, ἢ καὶ μοῦ Λείπει, τῶν Λείπουσι. Ταῦτα φιλικῶς ἐτόλμησα νὰ σὲ εἰπῶ, ὡς χρήσιμα εἰς τὴν μέλλουσαν μετάφρασιν τοῦ Ε. Πλησίαζε ὅσον συγχωρεῖ ὁ ὀρθὸς λόγος εἰς τὴν ἐρωμένην, ἢ ὅποια εἶναι καὶ ἰδική μου, καὶ πρέπει νὰ ἦναι πάντων, ὅσοι ἔχουσιν εἰς τὴν καρδίαν τυπωμένα τὰ κάλλη της· ἀλλ' ἄφες τοὺς κώμους τῶν μακαρονιστῶν (οἱ ὅποιοι θέλουν ἐξάπαντος παύσειν), καὶ τὸ ψυχρὸν καὶ ἀέριστον ὕφος τῶν φιλοχυδαίστων, τὸ ὅποιον ἀλλέως νὰ παύσετε δὲν εἶναι δυνατὸν, παρὰ προθυμούμενοί νὰ παύσετε τὸ γρηγορώτερον τοὺς κώμους. Καλὸν ἦτο νὰ εἶχες λεξικὸν ἐλληνικὸν μετὰ τῆς φρασεολογίας, διὰ νὰ τὸ ἐξετάζης κάποτε εἰς

αὐτας περιστάσεις. Καλὸν ἦτο ν' ἀναγινώσκῃς καὶ συχνὰ τὸν Ὅμηρον, καὶ ἀπὸ τοὺς πεζογράφους τὸν Πλάτωνα καὶ τὸν Ἰσοκράτην· τοῦτον δὲ μάλιστα διὰ τὴν πρὸς ἀλλήλας θέσιν καὶ τάξιν τῶν λέξεων. Αὐτοὶ εἶναι οἱ ἀληθινοὶ μάγοι, ἐπεὶ δὴ σὲ θέλγουσι καὶ σὲ ἀπατῶσι πολλάκις διὰ μόνῃς τῆς τάξεως τῶν λέξεων, χωρὶς νὰ σὲ δώσωσι καιρὸν νὰ καταλάβῃς τῶν ἐννοιῶν τὴν κοινότητα, ἥ καὶ τὴν παντελεῖ ματαιότητα. Ἄλλος ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς παρὰ τὸν Διονύσιον τὸν Ἀλικαρνασσεά, καὶ ἀπὸ τοὺς νέους παρὰ τὸν Βυφῶνα (Bufon), δὲν ἐκατάλαβε τόσον καλὰ τὴν δύναμιν ταύτης τῆς τάξεως, μήτε πόσῃ ἐπιρροὴν ἔχει εἰς τὸν χαρακτῆρα τοῦ λόγου. Οὗτος εἶπε *le style est l'homme*. Ἐκεῖνος εἰς τὸ περὶ συνθέσεως ὀνομάτων (βιβλίον ἄξιον ἀναγνώσεως καὶ μελέτης) ὁμοιάζει, μὲ παραβολὴν πολλὰ ὡραίαν, τὴν θέσιν τῶν ὀνομάτων, μὲ τῆς Ἀθηνᾶς τὴν μαγικὴν ῥάβδον, ἥτις ἐγγίζουσα μόνον τὸν Ὀδυσσεά, τὸν ἔκαμνεν ἄλλοτε γέροντα ἄμορφον καὶ ῥυτιδωμένον, ἄλλοτε παλλικάριον πολλὰ ὡραῖον.

ΠΑ.

Εἶναι ὅμως γραμμμένον μὲ μεγαλωτάτην σύγχυσιν τῶν ἐννοιῶν, καὶ ἐπαναλήψεις, καὶ ταυτολογίας, *et avec beaucoup de bavardage*. Ὡ ποία χαρὰ, εἰν ἦτον συνθεμένον ὅλον ὡς τὸ προοίμιόν του! « Ἄλλοις μὲν ἄλλα ἴδια, ἀνθρώ- » πφ δὲ λόγος κ. τ. λ. ! » Τοιοῦτον θαυμαστὸν προπύλαιον πλήττει τὸν ἀναγνώστην, καὶ τὸν βάλλει εἰς ἐλπίδα νὰ ἐμβῇ εἰς τὸν ναὸν τῶν Δελφῶν, ἥ τῆς Ἐφεσίας Ἀρτέμιδος· ἔπειτα δὲν τὸν δείχνει παρὰ μίαν κοινὴν κατοικίαν.

Περὶ τοῦ Ἰνα ἥ Νὰ δὲν ἐνθυμήθῃς τὸν Ὀμηρικὸν στίχον, Ὀδυσσ. Γ, 327.

Λίσσεσθαι δέ μιν αὐτὸν ἵνα νημερτές εἴπῃ.

Ὁ Γρηγόριος ὁ Κορίνθου ἔγραψε περὶ διαλέκτων τῆς ἀρχαίας γλώσσης· ἀλλ' εἶπέ με διὰ τοὺς οἰκτιρμούς τοῦ Θεοῦ, ἐπίστευες τίποτε ἀφ' ὅσα λέγει ὁ Γρηγόριος (μ' ὅλον ὅτι ἦτον καὶ Πανιερώτατος), ἐὰν δὲν ἔφερε καὶ τὰς μαρτυρίας τοῦ Θουκυδίδου διὰ τὴν Ἀττικὴν, τοῦ Ἡροδότου διὰ τὴν Ἰωνικὴν κ.τ.λ.; » Ὅτι εἶναι καὶ σήμερον διάλεκτοι ὅσις ἀμφιβάλλει, ἃς ὑπάγῃ εἰς τὴν Χίον ἢ τὴν Κρήτην· ἀλλὰ πόσαι τὸν ἀριθμὸν, καὶ κατὰ ποῖον γεωγραφικὸν τρόπον περιωρισμέναι, τοῦτο, φίλε μου, χρειάζεται πολλῶν χρόνων περιήγησιν καὶ μελέτην, καὶ συνάθροισιν ἂν ὅχι διαφόρων συντάξεων (ἐπειδὴ συγγραφεῖς δὲν εἶναι), τευλάχιστον διαφόρων λέξεων, ἰδιαζόντως λαλουμένων εἰς τοῦτον ἢ ἐκεῖνον τὸν τόπον. Ποῦ τὰ εἶδε; ποῦ τὰ ἔμαθε τὰ τοιαῦτα; πότ' ἔλαβε καιρὸν νὰ περιέλθῃ, νὰ τὰ περιεργασθῇ, καὶ νὰ τὰ τοπογραφήσῃ τόσον ἀκριβῶς; Ταῦτα, φίλε, εἶναι τερατολόγων ἀποφάνσεις τολμηραὶ, καὶ ψηφοπαίκτων (joueurs de gobelets) παίγνια.

Ἄν ἦτο δυνατόν νὰ γένῃς αὐτόπτης, καὶ τῆς σωματικῆς μου ἀσθενείας, καὶ τῶν ἀλλεπαλλήλων ἀσχολιῶν, αἱ ὁποῖαι κυλιόμεναι καὶ ἀνακυκλούμεναι καθ' ἡμέραν, ὡς κύματα θαλάσσης, φοβερίζουσιν νὰ με πνίξωσιν· ἂν ἦτο, λέγω, δυνατὴ ἡ τοιαύτη αὐτοψία, εὐκολα ἤθελες με συγχωρήσειν, διὰ καὶ τοῦτο, ὅτι δὲν σὲ συγκαταριθμῶ με τοὺς εἰς τοὺς ὁποίους μὴτ' ἀποκρίνομαι παντάπασι. Τὸ τραπεζίδιον μου εἶναι φορτωμένον με τοιαύτας ἐπιστολάς, ἡ πρὸς τὰς ὁποίας σιωπῇ μου λυπεῖ περισσότερον ἐμὲ παρὰ τοὺς γράψαντας· ἀλλὰ τί νὰ κάμω; Ἐξεύρεις τὴν παροιμίαν; « Οὐδ' Ἡρακλῆς πρὸς δύο ». Μήτε Ἡρακλῆς εἶμαι, μήτε πρὸς δύο μόνους ἢ τρεῖς εἶναι ὁ πόλεμός μου.

Ἡ πρὸς ἐμέ σου ἀγάπη καὶ με εὐφραίνει, καὶ τρόπον τινὰ

μὲ φουσκώνει, καὶ μὲ παρακινεῖ νὰ φαντάζωμαι, ὅτι δὲν εἶμαι ὀλοτέλα ἄχρηστος, ἐπειδὴ ὁ Ῥ., καὶ ὅσοι εἶναι κατὰ τὸν Ῥ. μὲ τιμῶσι. Τὸ χρήσιμον τοῦτο, συμμαθητά μου Ῥ., καὶ σὺ κ' ἐγὼ τὸ χρεωστοῦμεν (μὴν ἀμφιβάλλης) εἰς ἐκεῖνα τὰ πρῶτα σπέρματα τῆς παιδείας, τὰ ὁποῖα ὁ φιλανθρωπότατος Δόμινος Κεῶνος ἔσπειρεν εἰς τὰς ἔτι ἀπαλὰς ἡμῶν ψυχάς. Ἦτον ὁ μακαρίτης διδάσκαλος ἡμῶν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὀλίγων ἐκείνων θείων ἀνδρῶν, περὶ τῶν ὁποίων λέγει ὁ θεῖος Πλάτων, « Μακαρίως μὲν αὐτὸς ζῇ, μακάριοι δὲ οἱ ξυνήκοι τῶν ἐκ τοῦ σωφρονοῦντος στόματος ἰόντων λόγων ».

Μηγαρὶ μόνος ἕνας τρόπος ὠφελείας εἶναι ; ἢ τῆς Ἑλλάδος αἱ πληγαὶ εἶναι τόσον ὀλίγαι, ὥστε νὰ μὴ ἔχῃ χρεῖαν, πλὴν ἀπὸ μόνον ἓν εἶδος ἱατρῶν, μόνον ἓν εἶδος ἐμπλάστρων ; Ὁλὴ πληγὴ εἶναι ἀκόμη ἢ ταλαίπωρος· καὶ τοῦτο μόνον διαφέρει ἀπὸ τὴν πρὸ τριάκοντα χρόνων Ἑλλάδα, ὅτι ἤρχισε νὰ αἰσθάνεται τὰς πληγὰς τῆς καὶ νὰ ζητῇ θεραπείαν. Οἱ Ζωσιμάδαι βέβαια δὲν εἶναι εἰς κατάστασιν νὰ γράψωσι σημειώσεις εἰς Ἑλληνικοὺς συγγραφεῖς· μὴ διὰ τοῦτο εἶναι ὀλιγώτερον ὠφέλιμοι παρ' ἐμέ ; ἢ, νὰ εἶπω ὅ,τι ἀπαιτεῖ τὸ ἀκριβοδίκαιον, μὴ δὲν εἶναι πολὺ πλεόν ὠφελιμώτεροι ἀφ' ὅ,τι εἶμαι ἐγώ ; Κατ' ἐμὲ εὐρίσκονται καὶ ἄλλοι· οἱ κατ' αὐτοὺς εἶναι σπανιώτατοι, ἢ μᾶλλον δὲν βλέπω ἀκόμη κανένα κατ' αὐτοὺς. Παράδειγμα οἱ γεννάδαι ἄρχοντες τῆς Σ. Δεξιόθεν ἔχουσι τὰς Κ. ἀριστερόθεν τὴν Χ. Μεταξὺ τῶν δύο σαλπίγγων τούτων, κάθηνται κωφοὶ καὶ ἀπολιθωμένοι ὡς στήλη ἀλὸς, χαίροντες εἰς τὰ καλὰ των γραμματικά. Que le bon dieu les bénisse !

. παιδεύσις δ' ὕπως

ἔσται, προτιμῶς εὐδέν. Ὡ πόλις πόλις !

Ἄλλ' ἐὰν οἱ γέροντες ἐξεμωράνθησαν, δὲν εὐρίσκονται καὶ

εἰς τὴν ἀθλίεστάτην ταύτην πόλιν νέοι ἀπὸ τοὺς μυρίους κα-
λοὺς νέους τοὺς εὐρίσκομένους, ὡς μὲ λέγεις, εἰς τὴν Ἑλλάδα,
νὰ σχίσωσι τὰ φυρέματά των, ὀδυρόμενοι τὴν ἀπαιδευσίαν
των; Δὲν εὐρίσκεται εἰς αὐτοὺς εἰδήμων τῶν ἀλλογενῶν
γλωσσῶν κανεῖς, νὰ ἀναγνώσῃ καὶ νὰ ἐξηγήσῃ εἰς τοὺς ἀπο-
λιθωμένους προεστῶτας, τὰ φρικτὰ κατὰ τοῦ γένους ὀνειδῆ
τῶν ἀλλοφύλων;

ΠΒ'.

Ἡ δευτέρα τῆς ἀνάγνωσις, φίλε, μ' ἐπροξένησε τόσην ἡδο-
νὴν, ὅσην καὶ ἡ πρώτη, καὶ δοξάζω μὲ δακρυμένους τοὺς
ὀφθαλμοὺς τὴν πρόνοιαν, ὅτι μοῦ ἐφύλαξε τὴν ζωὴν, ἕως νὰ
ἴδω καὶ νὰ πληροφορηθῶ, ὅτι ἡ ἀγάπη τῆς παιδείας ἐπρο-
χώρησε καὶ εἰς τοὺς οἴκους αὐτοὺς τῶν πραγματευτῶν καὶ
τραπεζίτων τοῦ ταλαιπώρου ἡμῶν γένους.

Τὰ περὶ τοῦ φίλου μου Κούμα, καὶ τῶν σοφῶν αὐτοῦ συ-
νεργατῶν, μ' ἐχαροποίησαν, ἀλλὰ δὲν μὲ ἐξέπληξαν· ἐνεργοῦν
καὶ θέλουν ἐνεργήσῃν ὅσα ἡλπίζα ἀπ' αὐτούς. Παρόμοια καὶ
τῶν νέων ὁ ζῆλος καὶ τῶν ἄλλων πολιτῶν ἡ προθυμία χαρᾶς
ἄξια, ἀλλ' ὅχι ἀπορίας μ' ἐφάνησαν. Τὸ γένος ἡμῶν ἀρρώ-
στησε κακὴν ἀρρώστιαν· δὲν ἐνεκρώθη ὅμως. Ὁ βρασμὸς
τῶν πνευμάτων, τὸν ὁποῖον, φίλε μου, βλέπεις σήμερον, ἄρ-
χισεν ἀπὸ τὴν δεκάτην πέμπτην ἑκατονταετηρίδα, καὶ
χωρὶς τοῦ Ὀθωμανικοῦ ἔθνους τὴν ἐφοδον, ἤθελεν ἀκολουθεῖν
καθὼς καὶ εἰς τούτους ἐδῶ, ἕως νὰ ἐψήσῃ τὴν ὠμότητα τῶν
Γραικῶν. Ὅτι σὲ λέγω περὶ τούτου εὐκολον εἶναι νὰ τὸ
πληροφορηθῇς ἀπὸ τὴν ἱστορίαν. Ἀπὸ τὴν ἐνδεκάτην ἕως τὴν
δεκάτην τρίτην ἑκατονταετηρίδα, τὸ σκότος τῆς Ἑλλάδος
ἐπαχύνθη ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον· οἱ Αὐτοκράτορες ἡμῶν δὲν

ἐκβαίναν ἀπὸ τὸ Παλάτιον, ἂν δὲν ἐσυμβουλευόντο πρῶτον τὸν ἀστρολόγον, καὶ οἱ Πατριάρχαι ἔγραφαν ὀνειροκριτικὰ συγγράμματα. Τοιοῦτον σκότος φυσικὰ τὴν δεκάτην πέμπτην ἑκατονταετηρίδα ἔπρεπε νὰ γένη ψηλαφητὸν, ὡς τὸ σκότος τῆς Αἰγύπτου· καὶ ὁμως (ὅλον τὸ ἐναντίον) ἄρχισε νὰ διαλύεται.

Τὸ πλῆθος τῶν σοφῶν εἰς τὸν καιρὸν τῆς ἀλώσεως πολλὰ ὀλίγον, ἦτον ὁμως ἀσυγκρίτως περισσότερον, παραβαλλόμενον πρὸς τὰς παρελθούσας ἑκατονταετηρίδας, καὶ εἶναι πιθανόν, ὅτι βοηθούμενον ἀπὸ τὴν κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους εὐρεθεῖσαν τυπογραφίαν, ἤθελε φέρειν τὸ γένος εἰς κατάστασιν νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἄλωσιν, ἂν μόνον πεντήκοντα χρόνους ἀργότερα ἤρχοντο οἱ χαμάλιδες εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὅ,τι συνέβη ὁμως τότε, φόβος νὰ συμβῇ τώρα πλεόν δὲν εἶναι.

Ἐπαινῶ τὸν περὶ τοῦ Keun λογισμὸν σου· ἀλλὰ δὲν εὐρίσκω λαβὴν τοῦ πράγματος, ὅθεν ν' ἀρχίσῃ καὶ πῶς νὰ πλεχθῇ. Καὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς ἀρετῆς τοῦ ἀνδρὸς εἶμαι μάρτυς αὐτόπτης καὶ αὐτήκοος. Ἀλλ' αἱ ἀρεταὶ τοῦ ἀνδρὸς, φίλε μου, εἶναι ἀρεταὶ ἰδιάζουσαι (ὡς λέγουν οὗτοι *vertus privées*) καὶ οἰκιακαὶ, ὠφελιμώτεραι πολλάκις ἀπὸ τὰς ὀνομαζομένας δημωφελεῖς ἀρετὰς, ἀλλ' ὅχι τοιαῦται, ὅποῃαι νὰ καταχωρισθῶσιν εἰς Βιογραφικὸν Λεξικόν. Εἰς τοιοῦτον Λεξικὸν ἐμβαίνουσιν ἀρεταὶ Ἡρωϊκαὶ, κακίαι μεγάλαι, συγγράμματα ἐπίσημα, ἢ διὰ τὴν ὠφέλειαν τὴν ἐξ αὐτῶν εἰς τὴν πρόοδον τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων, ἢ διὰ τὴν βλάβην, ὡς εἶναι, παραδείγματος χάριν, τὸ σύστημα τοῦ Spinoza, τοῦ Hobbes καὶ τῶν τοιούτων. Εἰς βραχυλογίαν ἐμβαίνουν εἰς τοιαῦτα λεξικά, ὅσα ὀνόματα κάμνουν ὅπωςδῆποτε ἐποχὴν εἰς τὴν ἱστορίαν, ἢ καθ' αὐτὰ, ἢ διώτι εἶναι συνδεμένα μὲ ἄλλα ὀνόματα λαμπρότερα.

Χαίρω ὅτι ὁ Π. εἶναι σύντροφός σου. Εἶναι πλέον ἀδελφός μου παρὰ ἐξάδελφος· ἐσυζήσαμεν ἐντάμα μέγα μέρος τῆς παιδικῆς, ὅχι πολλὰ φρονίμου, ἀλλ' εὐδαίμονος ὅμως ἡλικίας.

Ἐν τῷ φρονεῖν γὰρ μηδὲν ἡδιστος βίος,
Ἔως τὸ χαίρειν καὶ τὸ λυπεῖσθαι μάθης.

ΠΓ'.

Ἐγέλασα, φίλε, διὰ τὴν ἀμηχανίαν σου περὶ τῆς συστάσεως τοῦ Σμαριδοκεφάλου (τὸν ὀνομάζω οὕτως, διότι μ' ἐφάνη προσφυῆς τὸ κολληθὲν εἰς αὐτὸν ἀπὸ τὸν Β. ἐπωνύμιον) διότι ἔπεσα κ' ἐγὼ κάποτε εἰς τοιαύτας ἀμηχανίας. Ἰσως δὲν ἐνθυμᾶσαι πῶς ἐσύστενεν ὁ κυνικός Διογένης τοὺς ζητοῦντας συστατικὰς ἀπ' αὐτόν. Ἰδοὺ τὸ νόημα μιᾶς συστατικῆς του· « Ὁ Γραμματοκομιστής, ὅτι εἶναι ἄνθρωπος, σὲ τὸ φανερόναι » τὸ πρόσωπόν του· ὅποιος δὲ ἄνθρωπος εἶναι, θέλεις τὸ μά- » θειν ἀπὸ τὴν συναναστροφὴν του. Ὑγίαινε ».

Ἀλλὰ τοῦτο εἶναι πολλὰ κυνικὸν καὶ διὰ τοῦτο ἀδύνατον νὰ βαλθῇ εἰς πρᾶξιν. Ὁ σύγχρονός του Πλάτων, πολιτικώτερος καὶ πλέον Τσελεπῆς παρὰ τὸν Διογένην, καθημέραν ἐνοχλούμενος ἀπὸ τοὺς ζητοῦντας συστατικὰς πρὸς τὸν Διονύσιον τῆς Σικελίας, ἐπενόησεν ἄλλον τρόπον· ἔγραψε πρὸς τὸν τύραννον, ὅτι ὅσαι ἐπιστολαὶ του εἶχαν τὸ ὄνομα Θεός εἰς τὸ ἐνικόν, ἦσαν γραμμέναι ἐξ ὅλης ψυχῆς εἰς σύστασιν φίλου, τιμίου ἀνδρός· ὅσαι εἰς τὸ πληθυντικὸν Θεοὶ, ἐγράφοντο εἰς σύστασιν ἀνθρώπου, τὸν ὅποιον δὲν ἐτίμα πολὺ, δὲν ἐτόλμα ὅμως νὰ τὸν ἀποβάλῃ.

« Ἐννόει καὶ πάνυ πρόσεχε τὸν νοῦν. Πολλοὶ γὰρ οἱ κε- » λεύοντες γράφειν, οὓς οὐ ῥάδιον φανερώς διωθεῖσθαι. Τῆς » μὲν γὰρ σπουδαίας ἐπιστολῆς Θεὸς ἄρχει, Θεοὶ δὲ τῆς

« ἦττον ». Οὐδὲ τοῦτο μ' ἀρέσκει· τὸ μόνον ἐπαίνου καὶ πα-
ρατηρήσεως ἄξιον εἶναι, ὅτι ὁ θεῖος Πλάτων, δι' ἑαυτὸν καὶ
τοὺς γνησίους φίλους του ἐφύλασσε τὸν ἕνα μόνον Θεὸν, καὶ
ἄφινεν εἰς τοὺς Σμαριδοκεφάλους, ὁποίους ἔπρεπε νὰ ἔχωσι
πολλοὺς θεοὺς.

ΠΔ'.

Πρὸς τὸν κύριον Νικόλαον Ζωσιμᾶν, εἰς Νίσραν.

..... Ἄς ἔλθωμεν, φίλε, τώρα εἰς τὰ σπουδαιότερα, τὰ
ὁποῖα παρακαλῶ καὶ τοὺς δύο ἀδελφοὺς ν' ἀκούσετε μὲ
προσοχὴν εὐνοϊκὴν. Ἔως τώρα ἐπέμψετε εἰς τὴν Ἑλλάδα
βιβλία καὶ πολλὰ καὶ ἀναγκαῖα· καὶ ἡ Ἑλλὰς θέλει σᾶς
χρεωστεῖν ἀείμνηστον τὴν χάριν. Ἀλλ' εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ
τὰς πρὸ μικροῦ δυστυχίας, γεννηθείσας ἀπὸ τὰς μωρὰς δι-
χονοίας τῶν προεστώτων, ἐγεννήθησαν νέαι ἀνάγκαι, ἀνάγκαι
ζωῆς ἢ θανάτου, καὶ διὰ τὴν ἔλλειψιν τῶν τροφῶν, καὶ διὰ
τὸν ἀπειλούμενον ἀπὸ τοὺς τυράννους ἐξολοθρευμὸν. Ἐν-
ῆττον ἄρα ἅγιον καὶ ἱερὸν ἔργον, νὰ κατασταθῶσιν οἱ Ζωσι-
μάδαι ἀρχηγοὶ καὶ σύμβουλοι Ἑταιρίας βοηθητικῆς, συνταγ-
μένης ἀπὸ ὅλους τοὺς εὕρισκομένους εἰς Μόσχαν, Πετρούπο-
λιν, Ὁδησὸν καὶ ὅπου ἄλλοῦ γνωρίζετε ὁμογενεῖς πλουσίους
καὶ εὐεργετικούς (ὡς οἱ Ζωσιμάδαι), νὰ συναθροίσετε συνει-
σφορὰν πλουσίαν, ἐκ τῆς ὁποίας καὶ τροφὰς νὰ πέμψετε εἰς
τὴν πεινῶσαν πατρίδα, καὶ τρεῖς ἢ τέσσαρας φρεγάτας νὰ
κατασκευάσετε, ἢ κατασκευασμένας ν' ἀγοράσετε διὰ τὴν
κινδυνεύουσαν νὰ χαθῇ ἀπὸ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς πατρίδα;
Οἱ ἀλλογενεῖς καὶ ἑτερόθρησκοι (τὸ ἐμάθετε βέβαια ἀπὸ τὰς
ἐφημερίδας) ἐσύστησαν εἰς πολλὰς τῆς Εὐρώπης πόλεις
ἑταιρίας, καὶ ἔστειλαν καὶ στέλλουν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ

σιτάρια καὶ πολέμου ἐφόδια. Τοῦτο μόνον ἔφθανε νὰ κινήσῃ καὶ ἡμεῖς εἰς ζῆλον (ἢ μᾶλλον ἐντροπὴν) νὰ δείξωμεν, ὅτε βοηθοῦμεν καὶ ἡμεῖς καθεὶς τὸ κατὰ δύναμιν, καὶ δὲν προσμένομεν τὰ πάντα ἀπὸ τὴν ἐλεημοσύνην τῶν ξένων. Ἄς γενῇ τοῦτο τὸ ἱερὸν ἔργον τῶν Ζωσιμάδων! Δὲν ζητῶ, οὔτε δίκαιον εἶναι νὰ ζητήσω, ἀπὸ σᾶς μόνους τοιαύτην ἀναγκαίαν βοήθειαν· διότι καὶ ἄρκετὰ ἕως τώρα ἐπληρώσατε τὰ πρὸς τὴν πατρίδα χρέη, οὐδὲ σεῖς μόνοι εἴσθε χρεώσται τῆς πατρίδος. Ἀλλ' ἐὰν ἐσεῖς δειχθῆτε ἀρχηγοὶ τούτου τοῦ νέου χρεωστούμενου εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπαραιτήτου χρέους, γράφοντες εἰς τοὺς ἀπανταχοῦ γνωστοὺς καὶ φίλους σας, νὰ ἀνοίξωσι καὶ τὰς ἀκοάς των εἰς τὰς γοεράς φωνὰς τῶν σφαζομένων ἢ αἰχμαλωτιζομένων καὶ, τὸ ἐλεεινότερον, τουρκισομένων Ἑλλήνων, καὶ τοὺς ὑψαυρούς των εἰς τὴν τόσον φρικτὴν δυστυχίαν· ἐὰν ἐσεῖς, λέγω, δειχθῆτε ἀρχηγοὶ καὶ σύμβουλοι τοιούτου καὶ τοσούτου καλοῦ, τοῦτο μόνον, σᾶς βεβαιῶν, ἄρκει νὰ ὑπερβάλῃ ὅσα ἕως τώρα ἐδαπανήσετε εἰς ὠφέλειαν τοῦ γένους· τοῦτο μόνον ἄρκει νὰ δοξάσῃ τοὺς Ζωσιμάδας, φημιζόμενον εἰς τὰς ἐφημερίδας τῆς φωτισμένης Εὐρώπης, καὶ νὰ τιμήσῃ τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα.

Συλλογίσθητε, φίλοι, ὅσα γράφω, καὶ ὅσα χρεωστεῖτε νὰ γράψετε πρὸς τοὺς ἀπανταχοῦ φίλους σας· λάβετε περὶ τούτου σύμβουλον καὶ συνεργὸν τὸν φ. . . . φίλον μας I. P, καὶ εἶμαι βέβαιος, ὅτι θέλετε τὸ κατορθώσιν. Κανεῖς ἀπὸ τοὺς πλουσίους μας δὲν θέλει φανῇν τόσον ἄσπλαγχνος, τόσον λίθινος, ὅστις ἀπαιτούμενος ὅχι τὸν πλοῦτον του, ἀλλὰ μικρόν τι μέρος τοῦ πλούτου, νὰ παύσῃ τὰς σφαγὰς, τοὺς αἰχμαλωτισμοὺς, καὶ τὸ φρικωδέστερον, τοὺς ἀναγκασμένους τουρκισμοὺς τῶν ἀδελφῶν του, κανεῖς λέγω δὲν θέλει δειχθῇν τόσον λίθινος, ὥστε νὰ μὴ συνδράμῃ εἰς τὴν πλήρωσιν τόσον ἱεροῦ χρέους.

Ἐάν κατα δυστυχίαν εὔρεθῇ καὶ τοιαύτης ἀσπλάγχχνου
 ψυχῆς ἄνθρωπος κανένας, μὴ διὰ τοῦτο ψυχρανθῇ τῶν λοιπῶν
 ὁ ζῆλος· κάμετε σεῖς τὸ χρέος σας, καὶ ἀφήσετε αὐτὸν νὰ
 συλλογίζετε, ἂν δὲν ἐμωράνθη καὶ ἡ κεφαλὴ του, ὡς ἐλιθώθη
 ἡ καρδιά του, τὰ φοδερὰ ταῦτα λόγια τοῦ Εὐαγγελίου,
 « Ἀφρων, ταύτη τῇ νυκτὶ τὴν ψυχὴν σου ἀπαιτοῦσιν ἀπὸ σοῦ·
 » ἃ δὲ ἡτοίμασας τίνι ἔσται ; »

Ἵγιαίνετε! Ὁ Θεὸς τῶν οἰκτιρισμῶν νὰ εὐλογήσῃ τοὺς ὅσοι
 οἰκτείρουν τὸ γένος των!

Ἐκ Παρισίων, 29 Σεπτεμβρίου, 1826.

Εἰς τὰς προσταγὰς σας ἔτρομος
 Α. ΚΟΡΑΗΣ.

ΠΕ.

Σοφολογιώτατε κύριε Υαλίδα!

..... Χαίρων ἐπαινῶ τὸν ζῆλον καὶ τῶν διδασκάλων καὶ
 τῶν εὐεργετῶν τῆς σχολῆς. Ἐν μόνον ἐπεθύμουν καὶ ἀπὸ
 τοὺς εὐεργέτας καὶ ἀπὸ τοὺς διδασκάλους, ἂν ἦτο τρόπος
 (καθὼς τὸ ἔγραψα καὶ πρὸς τὸν κύριον Ζώην, καὶ πολλοὺς
 μῆνας ἀρχήτερα πρὸς τὸν κύριον Ζωσιμᾶν) νὰ ἐνώσετε τὰ
 δύο φροντιστήρια εἰς ἓν ἰσχυρὸν γυμνάσιον. Ἡ πτωχεία τοῦ
 ταλαιπώρου τῶν Ἑλλήνων γένους δὲν συγχωρεῖ (κατ' ἐμὲ
 κριτὴν) τοιοῦτους διασπασμούς. Εἶναι συγχωρημένον εἰς
 τοὺς πλουσίους νὰ κατακερματίζωσι τὸν πλοῦτον εἰς πολλὰς
 χωριστὰς ἐπιχειρήσεις καὶ συντροφίαις· ἀλλ' ὁ πτωχὸς πραγ-
 ματευτῆς, ἂν θέλῃ νὰ τελεσφορήσῃ, μὲ φαίνεται ὅτι πρέπει
 νὰ συμμαζώνῃ καὶ νὰ συμπυκνοῖ, ὅσον εἶναι δυνατόν, τὰ
 καπιτάλιά του. Τίς εἶναι ὁ καθαυτὸ σκοπὸς τῶν διδασκάλων

καὶ τῶν εὐεργετῶν; δὲν πιστεύω ἄλλος, εἰμὴ ἡ κοινὴ τοῦ γένους ὠφέλεια. Ὅταν εἰς τὸν σκοπὸν ὁμονοῇτε καὶ συμπνέετε, τί ἄλλο κώλυμα εἶναι δυνατόν νὰ σᾶς κρατῇ οὕτω διασπασμένους;

Ἄς ἔχω συγχώρησιν, ἐὰν, ζητηθεὶς βιβλία, πέμπω μετὰ τῶν βιβλίων καὶ συμβουλὴν, τὴν ὁποίαν κανεὶς δὲν μ' ἐζήτησε. Κανὲν ἄλλο τέλος δὲν ἔχω εἰς αὐτὸ παρὰ τὴν κοινὴν ὠφέλειαν καὶ δόξαν τῆς Ἑλλάδος. Ἡ ἔνωσις ὅταν γένη εἰς τρόπον, ὥστε νὰ ᾔναι διωρισμένη ἡ ἡμέρα καὶ ὥρα ἐκάστου μαθήματος, εἶναι ὠφέλιμος ὅχι μόνον εἰς τοὺς μαθητὰς, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς διδασκάλους, ἐπειδὴ τέλος πάντων εἶναι ἀληθέστατον τὸ τοῦ Σόλωνος.

« Γηράσκω δ' αἰεὶ πολλὰ διδασκόμενος. »

Ἐνθυμοῦμαι, ὅταν ἐσπουδάζον εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Μονπελλιέρ τὴν ἱατρικὴν ὑποκάτω εἰς ὀκτὼ Προφέσορας, ὅτι εἶδον πολλάκις τὸν διδάσκαλον τῆς φυσιολογίας, φέρ' εἰπεῖν, ἅφ' οὗ ἐτελείωνε τὸ μάθημά του, νὰ μεταβαίνει εἰς τὸν θάλαμον, ὅπου παρεδίδετο ἡ χημεία, καὶ νὰ γίνεται εἰς ὀλίγον ὥρας διάστημα συνακροατῆς καὶ συμμαθητῆς μου ὁ πρὸ μικροῦ διδάσκαλός μου.

Καὶ ἄλλα πάμπολλα ἐμπορεῖ τις νὰ εἴπῃ περὶ τούτου· ἀλλὰ τίς ἡ χρεία νὰ τὰ λέγω πρὸς σέ, ὅστις τὰ ἐξεύρεις καθὼς κ' ἐγὼ, καὶ ἴσως ἀκριβέστερον παρ' ἐμέ; Ἐρῶσο!

ΠΓ'.

Ἐκ Παρισίων, 29 Μαρτίου, 1803.

Τιμώτατε καὶ φιλογενέστατε κύριε Καπλάνη,
ἀσπάζομαί σου τὴν ἐντιμότητα.

..... Καὶ τὸ γένος ὅλον τῶν Ἑλλήνων, φίλτατε, καὶ

ἐξαιρέτως οἱ συμπατριῶται σου πρέπει νὰ σὲ γνωρίζωσι χάριν, διὰ τὸ καλὸν, τὸ ὁποῖον ἡ γενναία σου διάθεσις προξενεῖ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἡ μεγαλητέρα ὁμῶς ἀμοιβὴ καὶ εὐχαριστία εἶναι ἐκείνη, τὴν ὁποῖαν γεννᾷ ἡ εὐχαρίστησις τῆς ψυχῆς ἐνὸς τιμίου ἀνθρώπου, ὅστις δαπανᾷ μὲ προθυμίαν εἰς ὠφέλειαν τῆς πατρίδος του μέρος ἀφ' ὅσα τὸν ἐχάρισεν ἡ πρόνοια. Ἐγὼ σὲ εὐχαριστῶ καὶ δι' ὅλην τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἰδίως διὰ τὸν ἑαυτὸν μου, ὅτι ἀπέδειξας ἀληθινὰ ὅσα ἔγραψα καὶ ἐκήρυξα πέρυσιν εἰς τοὺς ἀλλοεθνεῖς τούτους, εἰς ἔπαινον τῶν πλουσίων τοῦ γένους μου. Ἡ πλέον ἰσχυρὰ ἀπολογία πρὸς τοὺς ὅσοι μισοῦν τὸ ταλαίπωρον ἔθνος τῶν Ἑλλήνων, ἢ ἀπὸ κακίαν, ἢ ἀπὸ ἀγνωσίαν, εἶναι τὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα κάμνετε σήμερον, ὅσοι ἔχετε τὸν τρόπον νὰ βοηθῆτε τὴν πατρίδα.

Καὶ ἄλλοτε τὸ εἶπα, καὶ πάλιν τὸ λέγω· πρέπει νὰ εὐχαριστῆτε τὸν Θεὸν, ὅτι σᾶς ἔφερεν εἰς τὸν κόσμον εἰς καιροὺς τοιούτους, εἰς τοὺς ὁποίους δύνασθε νὰ ἀποκτήσετε ὄνομα ἀθάνατον, θυσιάζοντες μέρος τῶν ὑπαρχόντων εἰς τὸν βιωμὸν τῆς πολυδακρύτου πατρίδος, ἡ ὁποία, ὅταν φωτισθῇ, θέλει ἀνταμείψειν καθένα, κατὰ τὸ μέτρον τοῦ ζήλου καὶ τῆς προθυμίας του. Καὶ καλῆτερα δὲν ἐμπορεῖτε νὰ ἀποδείξετε εἰς τὴν παροῦσαν, καὶ τὴν ἐπερχομένην γενεάν, ὅτι δικαίως σᾶς ἐπλούτισεν ἡ πρόνοια, παρὰ μεταχειριζόμενοι τὸν πλοῦτον εἰς τὸ νὰ θεραπεύετε τὰς πληγὰς τῆς Ἑλλάδος, καὶ νὰ τὴν ἀνακαλέσετε εἰς τὴν προτέραν υἱεῖαν καὶ εὐρωστίαν της.

Ταῦτα σὲ λέγω, φίλτατε, ὅχι ὡς συμβουλὰς, ἐπειδὴ ἀφ' ἑαυτοῦ σου, χωρὶς συμβουλῆς, ἔκαμες ὅ,τι ἄλλοι μήτε μὲ συμβουλὴν δὲν πείθονται νὰ κάμωσι. Σὲ τὰ λέγω ὡς χρεωστούμενας εὐχαριστίας διὰ τὴν καλὴν καὶ φιλογενῆ σου διάθεσιν. Ἄν ἡ πατρίς ἔχῃ χρεῖαν ἀπὸ πλουσίων, ἔχει χρεῖαν

καὶ ἀπὸ τοὺς δραγομάνους, διὰ νὰ λαλῇ διὰ μέσου τούτων πρὸς τοὺς πλουσίους· νὰ εὐχαριστῇ ἐκείνους, ὅσοι μετὰ προθυμίας τὴν βοηθοῦσι, νὰ παρακινῇ τοὺς μὴ βοηθήσαντας ἀκόμη, καὶ νὰ ἐλέγχῃ, ἂν ἡ χρεία τὸ καλέσῃ, ἐκείνους ὅσοι μῆτε κλίσιν μῆτ' ὀρεξίν κ' ἂν· μίαν δὲν ἔχουν νὰ τὴν βοηθήσωσιν. Ἀπὸ τούτους τοὺς δραγομάνους ἓνας εἶμαι κ' ἐγώ. Τοῦτο εἶναι τὸ ἐπάγγελμά μου, τοῦτο τὸ χρέος μου. Μῆτε τρόπον, μῆτε μέσον ἄλλο ἔχω νὰ ὠφελήσω τὴν πατρίδα μου παρὰ τοῦτο. Ἀκουσον λοιπὸν τί σὲ λέγει ἡ πατρίς δι' ἐνὸς τῶν δραγομάνων τῆς.

Ἀγαπητόν μου τέκνον Καπλάνη, εὐχαριστῶ σε διὰ τὴν ὁποίαν ἔδειξες προθυμίαν νὰ συνδράμῃς εἰς βοήθειαν τῆς δυστυχοῦς μητρός σου. Εὐχαριστῶ σε ὅτι δὲν ἐλησμώνησες μῆτε τὴν γέννησιν, μῆτε τὴν ἀνατροφὴν τὴν ὁποίαν σὲ ἔδωκα, ὅτι δὲν ἐλησμώνησες ὅτι εἶσαι τέκνον μου. Βοηθῶν τὴν μητέρα σου, ἔδειξες ὅχι μόνον τὴν εὐγνωμοσύνην σου, ἀλλ' ὅτι δὲν εἶσαι νόθος, ἀλλὰ γνήσιος υἱός μου, ἀληθινὸς Ἕλλην. Ἐχω, ὅμως, τέκνον μου, καὶ ἄλλας χρείας πολλὰς, τὰς ὁποίας εἶσαι δυνατὸς νὰ πληρώσῃς, ἂν ἐνωθῇς μὲ τοὺς λοιποὺς ἀδελφούς σου, τὰ τέκνα μου. Ἐκεῖνα λέγω τὰ γνήσια τέκνα, ὅσα ἔχουν τὴν ἰδικὴν σου προαίρεσιν.

Καὶ πρῶτον πρέπει νὰ κάμετε τρόπους παντοίους νὰ ἐνώσετε εἰς ἓν τὰ δύο σχολεῖα τῶν Ἰωαννίνων. Ἡ πόλις δὲν εἶναι τόσον μεγάλη, ὥστε νὰ ἔχῃ χρείαν ἀπὸ δύο σχολεῖα. Ἄν ἡ ὠφέλεια τῶν δύο σχολείων χωρισμένων ᾖναι, καθ' ὑπόθεσιν, ὡς 20, (ἤγουν 10 καθ' ἐνὸς), γίνεται ὡς ἑκατὸν, ὅταν ἐνωθῶσιν εἰς ἓν. Καθὲν χωριστὸν δὲν εἶναι παρὰ μικρὸν λαμπάδιον, καὶ ἐνωμένα γίνονται κάμινος, τῆς ὁποίας ἡ θερμὴ καὶ ἡ λαμπρότης θέλουν σύρειν μαθητὰς ἀπὸ ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Ὅταν λέγω ἐνωμένα, δὲν ἐννῶ ν' ἀνακατω-

θῶσιν οἱ διδάσκαλοι· ἡ διοίκησις μόνη πρέπει νὰ ᾔηται μία. Ἄλλ' οἱ διδάσκαλοι χωριστὰ, καθεὶς νὰ παραδίδῃ ὅ,τι ἐξεύρει καλλιώτερον, χωρὶς ν' ἀνακατώνεται εἰς τοῦ ἄλλου τὸ ἔργον. Ἡμέραι καὶ ὥραι διωρισμέναι διὰ τὸ μάθημα καθενὸς χωρισταί, ἀπὸ τὰς ἡμέρας καὶ ὥρας τοῦ μαθήματος τῶν ἄλλων. Αἱ δύο βιβλιοθήκαι νὰ γενῶσιν ἓν, καὶ νὰ διορισθῇ ἐξαιρέτως βιβλιοφύλαξ, διὰ νὰ ἀγρυπνῇ εἰς τὸ νὰ μὴ σκορπίζωνται, μήτε νὰ διαφθείρωνται τὰ βιβλία.

Δεύτερον, νὰ διορισθῇ ἓνας ἀριθμὸς ἐτήσιος ἀργυρίου (ὅχι πολὺς) διὰ ν' ἀγοράζωνται κατ' ἔτος τὰ ἀξιολογώτερα, ἀφ' ὅσα ἐκδίδονται νέα βιβλία εἰς τὴν Εὐρώπην. Τοιουτοτρόπως εἰς ὀλίγων χρόνων διάστημα, ἡ βιβλιοθήκη αὐξάνεται, καὶ μ' αὐτὴν ὁμοῦ αὐξάνονται καὶ τὰ φῶτα.

Τρίτον, νὰ κινήσετε πάντα λίθον νὰ προξενήσετε δύο διδασκάλους τῆς Γαλλικῆς καὶ τῆς Λατινικῆς γλώσσης, ἡ τουλάχιστον ἓνα τῆς Λατινικῆς, ἡ ὁποία εἶναι σχεδὸν τόσον ἀναγκαία, ὅσον καὶ ἡ Ἑλληνική.

Τέταρτον, οἱ διδάσκαλοι πρέπει νὰ κάμνωσι κατ' ἔτος μίαν γενικὴν σύνοδον, διὰ νὰ ἐξετάζωνται οἱ μαθηταί, καὶ νὰ βραβεύωνται δημοσίᾳ εἰς τὴν συνέλευσιν, ὅσοι ἀπ' αὐτοῦς εἰς τὸ διάστημα τοῦ χρόνου ἐκρίθησαν, ὅτι ἔκαμαν μὲ περισσοτέραν ἐπιμέλειαν παρὰ τοὺς ἄλλους τὸ ἔργον τῶν. Ἡ κρίσις πρέπει νὰ γίνεται ὕστερον ἀπὸ μίαν ἀκριβῆ καὶ ἀπροσωπώληπτον ἐξέτασιν, ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν διδασκάλων καὶ τῶν συμμαθητῶν. Καὶ ὁ νικησας ἃς ἐπαινῆται παρρησίᾳ, καὶ ἃς λαμβάνῃ τὸ βραβεῖον, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ᾔηται ἓν, ἢ δύο, ἢ καὶ τρία (κατὰ τὴν περίστασιν) βιβλία λαμπροδεμένα τοιαύτης ὕλης, ὁποῖα ᾔητον ἐκείνη, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνεκλήρύχθη νικητής.

Ταῦτα σὲ λέγει, φίλτατε ἡ πατρίς διὰ τοῦ δραγομάνου της, καὶ μὲ τόσον περισσοτέραν προθυμίαν, ὅσον αὐτὸς ὁ

ἴδιος τὸν ἐρωτᾷς εἰς τὴν ἐπιστολὴν σου τὰς χρείας τῆς πατρίδος. ἔχει καὶ ἄλλας χρείας· ὅλα δὲν γίνονται παρευθύς. Ὁ ζῆλος καὶ ἡ φρόνησις, τὸσον ἡ ἰδική σας, ὅσον καὶ ἡ τῶν διδασκάλων σας, οἱ ὅποιοι εἶναι καὶ αὐτοὶ δραγομάνοι τῆς πατρίδος, θέλουν σᾶς διδάξειν, καθόσον προκόπτει ἡ ἐπιχείρησίς σας, τί λείπει ἔτι, διὰ νὰ τὴν φέρετε εἰς τὴν ποθουμένην τελειότητα.

Ὁ μισθαποδότης Θεός, φίλτατε κύριε Ζώη, νὰ σὲ κάμῃ Πολυζώνη, καὶ νὰ βρέξῃ ἐπάνω σου ὅλας τὰς εὐλογίας τοῦ οὐρανοῦ, ἐπειδὴ εὖρηκες τὸν τρόπον νὰ τὰς βρέχῃς καὶ σὺ εἰς τὴν διψῶσαν πατρίδα σου. Ταῦτα σὲ εὐχεται ὁ ἀπὸ τοῦ νῦν φίλος σου

ΚΟΡΑΨ.

ΠΖ'.

Ἐκ Παρισίων, 21 Νοεμβρίου, 1816.

*Φίλτατοι καὶ τιμιώτατοι Ἐπίτροποι τοῦ Γυμνασίου
τῆς Χίου.*

. Ἔως τώρα μ' ἐτιμήσατε, δίδοντες κάποιαν προσοχὴν εἰς τοὺς λόγους μου. Φαντάσθητε ὅτι μὲ βλέπετε γυμνασιτὸν ἐβδομηκονταετῇ γέροντα νὰ σᾶς παρακαλῶ, νὰ μὲ κάμετε καὶ ταύτην τὴν τιμὴν, πρὶν κλείσω τοὺς ὀφθαλμούς. Ἡ γνῶσις μου δὲν εἶναι πολλή· ἀλλ' αἱ λευκαὶ μου τρίχες μ' ἔδωκαν πειρὰν τοῦ πῶς φωτίζονται ἢ πλουτίζονται τὰ ἔθνη. Καὶ ἐδῶ, καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν ἐγνώρισα ταπεινὰς Κώμας, μεταβληθείσας εἰς λαμπρὰς πόλεις, εὐθύς ἀφ' οὗ ἔλαβαν τὸ θεῖον δώρημα τῆς τυπογραφίας. Καὶ ἂν αὐταὶ ὠφελήθησαν ἀπ' αὐτὴν, πόση θέλει εἶσθαι ἡ ὠφέλεια εἰς τὴν

Κίαν πόλιν, ἥτις καὶ τώρα εὐρίσκεται εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐπισήμων πόλεων; Ἡ παροῦσα τῆς Ἑλλάδος κατάστασις εἶναι μάλιστα τοιαύτη, ὥστε ἀνάγκη εἶναι νὰ ταχύνετε τὴν εἴσοδον τῆς τυπογραφίας, διὰ τὸν κίνδυνον μὴ σᾶς προλάβωσιν ἄλλοι, καὶ διὰ τὴν κοινὴν τῆς Ἑλλάδος ἀτιμίαν, ἐὰν οἱ ἄλλοι οὗτοι τύχωσι καὶ ἄλλογενεῖς! Μὴ διὰ τὸν Θεὸν! τοιαύτη ἀτιμία. Ὡς ἐστάθητε πρῶτοι εἰς συνάθροισιν βιβλίων, παρόμοια πρῶτοι πρέπει νὰ φέρετε καὶ τυπογραφίαν. Ἡ τυπογραφία χωρὶς τὴν βιβλιοθήκην, καὶ τοὺς σοφοὺς σας διδασκάλους, ἦτο βέβαια περιττή. Ἀλλὰ τώρα καὶ ἡ βιβλιοθήκη σας γίνεται τρόπον τινὰ ἀργή, καὶ οἱ διδάσκαλοί σας εἶναι στερημένοι ἀπὸ τὰ δραστικώτατα ὄργανα τῆς διδασκαλίας.

Πιστεύσατέ με, φίλοι, ὅτι γίνεται σήμερον εἰς τὴν Ἑλλάδα, κινεῖται ἀπὸ δάκτυλον Θεοῦ, τὸ ὅποιον αἱ λεγεῶνες ὅλαι τῆς κολάσεως νὰ μετακινήσωσι δὲν εἶναι δυναταί.

ΠΗ.

Ἀπορεῖς ἴσως, φίλε Β, διὰ τί, ἀποκρινόμενος εἰς τὴν προτέραν σου ἐπιστολὴν, δὲν σὲ εἶπα οὐδὲ γρὺ, περὶ τῆς φροντίδος σου ν' ἀπολογηθῇς δι' ἐμέ. *Cela valait au moins un bien obligé.* Δὲν εἶμαι, φίλε, ἀχάριστος· ἀλλὰ τὸ κίνημά σου μ' ἐφάνη τοιοῦτον, διὰ τὸ ὅποιον δὲν ἐξευρα, ἂν ἔπρεπε νὰ χαρῶ ἢ νὰ λυπηθῶ. Ὡριμώτερα ἐξετάσας τὸ πρᾶγμα, κρίνω τώρα, ὅτι δὲν συμφέρει διὰ πολλὰς αἰτίας νὰ ἀπολογῆσαι ὑπὲρ ἐμοῦ. Βλέπε εἰς τὸ ἐξῆς τὸ ἔργον σου μόνον, καὶ ἄφες τοὺς σχολαστικούς νὰ σπαράττωσι τὰς πολιάς μου τρίχας. Οὔτε τότε τοὺς ἐφοβήθη, διότι φόβου αἰτίαν δὲν εἶχα καμμίαν, καὶ ἐγνώριζα ἐκ φήμης τὸν νῦν εὐκλεῶς Πα-

τριαρχεύοντα, ὄντα ἄνδρα μεγάλης φρονήσεως, καὶ ἱκανόν, ὥς οὐδεὶς ἄλλος, νὰ γνωρίσῃ τοὺς ἀσεβεῖς καὶ εὐσεβεῖς. Οὐτ' εἰς τὸ ἐξῆς θέλω τοὺς φοβηθῆν, πλὴν ἂν ἐπινοήσωσι καινὸν ἄλλον τρόπον Νερωνικὸν νὰ παρῆξηγῶσι τὴν σιωπὴν.

Κακόν τι ἐναντίον τῆς θρησκείας, οὐτ' ἀπὸ τὸ στόμα μου τις ἤκουσε ποτὲ, οὔτε γραμμένον ἀνέγνωσεν. Ἄλλ' εἰς τὸ ἐξῆς ἀρκούμενος νὰ τὴν σέβωμαι, θέλω σιωπήσειν παντάπασιν περὶ αὐτῆς. Χρεῖα τῶν ἰδικῶν μου ἐπαίνων ἡ θρησκεία δὲν ἔχει. Τοῦτο μόνον, ὅτι οἱ ἱεροὶ αὐτῆς ὑπηρέται φράσσουσι τὰς ἀκοὰς κατὰ τῆς σηκοφαντίας, ἀρκεῖ νὰ τὴν δείξῃ ἀληθινὴν καὶ ὄντως θείαν. Ἦσο βέβαιος, φίλε, ὅτι ὁ Κοραΐης τοὺς ταραττει, ὅχι διὰ τὴν ἀσεβειάν του· ἀλλ' ὅτι δὲν παύει νὰ φωνάζῃ καθημέραν « Δράξασθε παιδείας ». Τοῦτο μόνον λυποῦμαι, ὅτι ἡ καταδρομὴ των κινδυνεύει νὰ μὲ ῥίψῃ εἰς ὑπερηφανίαν, ὅχι τὴν ὁποίαν ἔλεγα ἀνωτέρω καλὴν περὶ τῆς δόξης τοῦ γένους ὑπερηφανίαν, ἀλλὰ τὴν Ἑσφορικὴν, φίλε μου. Ἐπειδὴ οἱ διώκται μου εἶναι μισηταὶ τῶν καλῶν, πῶς νὰ μὴν ὑποπτευθῶ, ὅτι ἤθελαν μ' ἀφήσειν ἡσυχον, ἂν δὲν ἔκαμνά τι καλὸν εἰς τὸ γένος; Ὅπως ἂν ἦναι, πάλιν σὲ παρακαλῶ, βλέπε τὸ ἔργον σου, καὶ μὴ δίδῃς λαβὴν εἰς τοὺς σπουδάζοντας νὰ πιάνωσι καὶ τὰ μὴ ἔχοντα λαβὴν. Ἄν ἀφανίσωσιν ἐμὲ, εἶναι ἀνεπαίσθητος ἡ βλάβη. Ἄν ταραξῶσι τὴν ἡσυχίαν σου, βλάπτεται πολὺ ἡ Ἑλλάς.

Ὅτι καὶ σὺ εἶσαι ὑπερήφανος, ὥς τὸν φίλον σου, δὲν ἔχω δισταγμὸν οὐδένα. Πάσχισε, διὰ τὰς Μούσας! νὰ ἐμπνεύσῃς ταύτην τὴν ὑπερηφανίαν καὶ εἰς ὅλους μας τοὺς συμπατριώτας. Ἔως τώρα ὑπερηφανευόμεθα, ἄλλος εἰς τὸν πλοῦτον, ἄλλος εἰς τὴν ἀρχοντείαν του, οὗτος εἰς τὰ καλὰ του γραμματικά, ἐκεῖνος εἰς τὰ καλῆτερά του φιλοσοφικά! Καὶ ὅμως ἔλαι αὗται αἱ ὑπερηφανεῖαι μᾶς ἔφεραν εἰς τὴν ἐσχάτην

ταπεινότητα. Ἀς δοκιμάσωμεν καὶ τὴν περὶ τῆς καλλιεργήσεως τοῦ λογικοῦ μας ὑπερηφανεῖαν!

« Ἀραΐα καὶ πλατέα, στατὰ καὶ σταυρωτὰ, νὰ φαίνωμε-
» θὰ πολλοί ». Εἰς γάμον Πελοποννησιακὸν εἶναι γελοία τοι-
αύτη ἀλαζονεία. Ἄλλ' εἰς ἡμᾶς εἶναι συγχωρημένη, ἐπειδὴ σκοπὸν ἔχει, ὅχι νὰ ἀπατήσῃ κανένα, ἀλλὰ νὰ σκεπάσῃ τὴν γύμνωσιν τῆς μητρὸς μας, καὶ μάλιστα ὅταν ἡ γύμνωσις ἔπαυσε πλέον νὰ ἴναι ἔργον τῆς ἀμελείας τῶν τέκνων. Κα-
τευθύνει κύριος τὰ διαθήματά σου! Γράφε με ὅσον σὲ συγ-
χωρεῖ ἡ περὶ τοῦ στολισμοῦ τῆς πατρίδος φροντίς. Τὴν ὥραν ταύτην πιθανὸν ὅτι ἔχεις αὐτοῦ τὸν υἱὸν τοῦ φίλου μας Ἀλεξάνδρου. Ἄν καὶ παράξενον νὰ τὸν συστήσω πρὸς σέ, ὅσις, καὶ ἂν δὲν ἦτον υἱὸς τοῦ Α., δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι θέλεις προ-
νοήσῃ τὴν προκοπὴν του, κρίνω ὅμως συμφέρον διὰ πολλὰς αἰτίας, νὰ δείξῃς ἐξαίρετον φροντίδα καὶ φιλοτιμίαν διὰ τὸ μεираκίον. Ἐπειδὴ ἡ βάσις τῆς ἀνατροφῆς του εἶναι καλὴ, τί παράδοξον, ἂν εἰς τοιαύτην βάσιν ἐπάνω κτίσῃς κανὲν ἔργον κολοσσαϊκόν· τιμὴν εἰς τὸν κτίστην, καὶ μεγάλης ὠφε-
λείας πρόξενον εἰς τοὺς συμπατριώτας ἡμῶν, ἂν μάθωσιν ἐκ τούτου, ὅτι οἱ πρῶτοι καὶ ὠφελιμώτεροι διδάσκαλοι τῶν νέων, πρέπει νὰ ἴναι αὐτοὶ οἱ γονεῖς.

Καὶ ἐπειδὴ πλὴν εὐχῶν ἄλλο τι δὲν ἐμποροῦν οἱ γέροντες, σᾶς εὐχομαι εἰς μὲν τοὺς νέους ἔργα πολλὰ καὶ καλὰ, εἰς δὲ τοὺς μέσους βουλὰς φρονίμους, εἰς δὲ τοὺς κατ' ἐμὲ γέροντας, νὰ σᾶς εὐχωνται καὶ αὐτοὶ, καθὼς ἐγώ! Τοιαύτη συνεισφορὰ ἂν καὶ σμικρὰ, ἔχει ὅμως καλὸν τοῦτο, ὅτι τοὺς χωρίζει ἀπὸ τὴν κακὴν συντροφίαν τῶν ἀκόμη διὰ δυστυχίαν τῆς Ἑλλάδος ζώντων ὀλίγων ἀνδραρίων, οἱ ὁποῖοι « οὐτ' αὐτοὶ » εἰσέρχονται, καὶ τοὺς εἰσερχομένους κωλύουσι.

Εἶναι χονδρὸν τὸ πετζί του· ἡ φράσις αὕτη εἶναι ἰσοδύ-
ναμος μὲ τὸ εἶναι εὐήθης, ἢ δύσνους;

Τῶν χαμάλιδων ἡ νομοθεσία ἀπαγορεύει τὸν οἶνον καὶ εἶναι ἀληθές, ὅτι ἐκ τῆς μέθης δύνανται νὰ γεννηθῶσι φόνοι. Ἀπαγορεύουν ὡσαύτως καὶ τὸ νὰ βλέπη τις τὰς γυναῖκας (νεμεχράμ). ἄλλ' εἶναι γνωστὸν, ὅτι ἐκ τοῦ ὄραν γεννᾶται τὸ ἔραν.

. Εἰς τὴν Λοταρίαν ἐδῶ συνεθίζουσι νὰ παίζουν ὁδηγούμενοι καὶ σοφίζόμενοι οἱ ἄσοφοι καὶ ἄσύνετοι ἀπὸ ἐνύπνια. Ἀφ' ὅσα ἔπραξεν ὁ φίλος, ὡς λέγει, ἐπὶ ζωῆς του, ὁδηγούμενος ἀπὸ κανόνας φρονήσεως, πολλὰ ὀλίγα ἔλαβαν χρηστὴν ἔκβασιν. Τί κωλύει, λέγει, νὰ δοκιμάσῃ καὶ τὰ ἐνύπνια;

Οἱ πεπαιδευμένοι Ἕλληνες μάλιστα σπουδάζουν νὰ σεμνύνουσι τὰ κακέμφατα δι' εὐφημοτέρων λέξεων.

ΠΘ'.

Κοραῖς πρὸς Πρώϊον.

Χαίρω ὅτι καταγίνεσθε εἰς Λεξικὸν Ἑλληνικῆς γλώσσης. Στοχάζομαι ὅτι ἔχετε ὅλα τὰ ἀναγκαῖα εἰς τελείωσιν τοιοῦτου ἔργου. Τοιαῦτα εἶναι,

Δανιὴλ Σκότου τὸ ἀναπλήρωμα εἰς τὸν Στέφανον,

Ὁμήρου, ὁ διεξοδικὸς Λεξικὸς πίναξ,

ὁ Ἡσύχιος εἰς 2 τόμους,

ὁ Πολυδεύκης εἰς 2 τόμους,

ὁ Σουΐδας εἰς 3 τόμους,

Θωμᾶς Μαγίστρος,

Μοῖρις,

Ἀρποκρατίων,

Ἀμμώνιος,

Ἑτυμολογικὸν μετὰ τοῦ πίνακος τοῦ Σιλβουργίου,

Ἑρωτιανοῦ } γλῶσσαι εἰς τὸν Ἱπποκράτην,
Γαληνοῦ }

Λεξικὸν Φοεσίου,

τὰ 2 Λεξικά Πύρτου } Ἰωνικὸν
Δωρικὸν

Πλατωνικὸν Λεξικὸν τοῦ Τιμαίου,

τὸ Κοινὸν Λεξικὸν Γραικιταλικὸν τοῦ Καπουκίνου Suma-
vera,

Ducange Glossarium,

Λεξικὸν Γραικολατῖνον Κωνσταντίνου,

Ἐκκλησιαστικὸς Θησαυρὸς Σουϊκῆρου,

Συμφωνία παλαιᾶς Διαθή- } ὅχι ὡς κανόνας τῆς γλώσσης,
κης παρὰ τοῦ Τρομμίου } ἀλλὰ πρὸς δηλωσιν τῆς φθορᾶς,
ὁμοία τῆς νέας Στεφάνου } ἀρξαμένης ἀπὸ τῶν Πτολομαϊ-
κῶν χρόνων.

Budeo,

Camerario.

“Ολας τὰς νέας ἐκδόσεις τῶν Συγγραφέων, μετὰ διεξο-
δικῶν πινάκων, οἷον

τοῦ Πλουτάρχου, παρὰ τοῦ ἱατροῦ Reiske,

τῶν 10 Ῥητόρων } τοῦ αὐτοῦ
τοῦ Θεοκρίτου }

Πολυβίου,

Ἀππιανοῦ,

Εὐριπίδου,

τὸν πίνακα τοῦ Ξενοφῶντος εἰς 3 τόμους,

Ἀριστοφάνους Λεξικὸν,

Λεξικὸν Συνειδέρου, β' καὶ γ' ἐκδοσιν.

Οἱ Λεξικογράφοι ἂς μὴ βιάζωνται. Εἰς λεξικὸν μάλιστα,

ἢ εἰς ἄλλο τι, χρησιμεύει τὸ « Σπεῦδε βραδέως » ἂν θέλωσι νὰ προξενήσωσιν ὠφέλειαν εἰς τὸ γένος, καὶ τιμὴν πρὸς τοὺς ἀλλογενεῖς. Λεξικὸν καλὸν εἶναι μεγάλου κόπου, καὶ μεγάλης κρίσεως ἔργον. Ἄς προσέχωσιν μάλιστα εἰς τὴν μετάφρασιν τῶν λέξεων εἰς κοινὴν γλῶσσαν, διὰ νὰ γίνεται ὁμοειδής, ἥγουν οἱ σχηματισμοὶ καὶ αἱ μορφαὶ τῶν λέξεων νὰ μὴ ποικιλύνωνται παραλόγως. Εἶναι ποικιλίαι ἀναπόφευκτοι, καὶ αἱ τοιαῦται εἶναι εὐλογοί. Δὲν μὲ φαίνεται τοιαύτη ἢ τοῦ Βάλλω, καὶ βάνω, καὶ βάζω.

Μέσον ἐπιτήδειον εἰς ἀποφυγὴν τοῦ τοιούτου διὰ τοὺς λεξικογράφους μὲ φαίνεται, τὸ νὰ σημειῶσιν εἰς χωριστὰ φύλλα, σημειωμένα κατ' ἀλφάβητον, πᾶσαν λέξιν, ἣ φράσιν ἀπλήν, εὐθὺς ὅταν πρῶτον τὴν μεταχειρισθῶσιν. Ὅταν δεύτερον χρειασθῇ, τότε νὰ προσέχωσιν εἰς τὸ Ἀλφάβητον, καὶ νὰ βλέπωσι πῶς τὴν μετεχειρίσθησαν, καὶ εἰ μὲν καλῶς, νὰ ἀκολουθῶσι τὸν αὐτὸν τρόπον· εἰδὲ κακῶς, νὰ διορθώνωσιν ἐνταυτῷ καὶ τὸν πρῶτον τρόπον, ὅπου τὴν μετεχειρίσθησαν.

Δεύτερον, εἰς τὴν ἐξήγησιν τῆς Ἑλληνικῆς λέξεως ἢ φράσεως, νὰ μεταχειρίζωνται τὴν γνησίαν ἀδελφὴν καὶ συνώνυμον λέξιν ἢ φράσιν κοινὴν, καὶ ὅχι ἄλλην, ἂν καὶ ἐπίσης ἐρμηνευτικὴν τῆς ἐννοίας. Τοῦτο συμφέρει πολὺ εἰς τὴν ἀκριβῆ κατάληψιν τῆς παλαιᾶς, εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τῆς μετ' αὐτῆς συγγενείας, καὶ τὴν διόρθωσιν τῆς νέας. Παραδείγματος χάριν ἡ λέξις *Ἐκτρομίως*, δύναται νὰ ἐξηγηθῇ διὰ τῆς κοινῆς λέξεως *ὑπερβολικά*. Ἡ ἐξήγησις αὕτη δὲν εἶναι κυρίως κακὴ, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀκριβής. Διότι ἡ κοινὴ γλῶσσα ἔχει ἄλλην φράσιν ἀδελφὴν καὶ συνώνυμον, τὴν *Ἐξω ἀπὸ τὸν νόμον*, ἡ ὁποία σημαίνει τὸ *ὑπερβολικά*.

Τὴν ῥῆσιν τοῦ Ἀριστοφάνους (Πλοῦτος, 981), ὅπου τὸ κακὸν γραῖδιον λέγει περὶ τοῦ ἐραστοῦ της,

..... « καὶ γὰρ ἐκνεμίως μ' ἡσχύνετο »

ὅστις τὴν μεταφράσιν μ' ἐντρέπετο ὑπερβολικὰ, ἐκεῖνος οὔτε τὴν Ἑλληνικὴν ἐξεύρει, οὔτε εἰς τὴν μητρικὴν τοῦ ἔκαμε ποτὲ σκέψιν. Κυριολεκτικῶς πρέπει νὰ εἴπῃ μ' ἐντρέπετο ἔξω ἀπὸ τὸν νόμον.

Εἰς τὰ ἐπιγράμματα τῆς Ἀνθολογίας εὐρίσκεται Ἰαλέη ὄψις, καὶ ὑαλόεσσα παρειά. Λοιπὸν εἰς τὴν λέξιν ὑαλόης, καὶ τὸ ἐπίγραμμα πρέπει νὰ μνημονευθῇ, καὶ ἡ συγγένεια τῆς κοινῆς γλώσσης νὰ σημειωθῇ, καθ' ἣν λέγομεν ὑαλίζει, ἀντὶ τοῦ εἶναι ὠραία.

Τὸ ἀνάξιος, εἰς τὸν Θησαυρὸν τοῦ Στεφάνου εἶναι πάντοτε μετὰ γενικῆς συνταγμένον, καθὼς εὐρίσκεται εἰς ὅλους τοὺς Ἑλληνικοὺς συγγραφεῖς. Ἡ κοινὴ γλῶσσα μεταχειρίζεται τὸ ἀνάξιος καὶ ἀπολύτως, ἀντὶ τοῦ ἀχρεῖος, καθὼς καὶ τὸ ἄξιος, ἀντὶ τοῦ χρήσιμος. Ἄξιος ἄνθρωπος. Ἀνάξιος ἄνθρωπος.

Τοιαύτης χρήσεως παραδείγματα εὐρίσκονται εἰς τὸν Σοφοκλέα (Φιλοκτ. 439), ὅστις ὀνομάζει τὸν Θερσίτην « Ἀνάξιον φῶτα ».

Εἰς Λεξικὸν λοιπὸν συνταγμένον ἀπὸ Ἑλλήνας, καὶ δι' Ἑλλήνας, πρέπει νὰ σημειωθῇ, διὰ νὰ φανῇ πόθεν ἔλαβεν ἀρχὴν τὸ τῆς κοινῆς γλώσσης, καὶ μάλιστα διὰ τὴν ἐλλειψιν τῆς χρήσεως εἰς τὸν Στέφανον, καὶ διότι εἰς τὸν Ἀριστοφάνην θεραπεύεται ἡ φράσις . . . Ἀναξίου μὲν φωτὸς ἐξερησόμαι· ἐξηγουμένη, « θέλω σ' ἐρωτήσῃν περὶ ἀνθρώπου, ὅστις δὲν εἶναι ἄξιος τοῦ νὰ ἐρωτᾷ τις δι' αὐτόν.

Τοῦ ἄξιος (ὡς εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν « ἄξιος ἄνθρωπος ») εὐρίσκεται τὸ οὐδέτερον εἰς τὸν Ξενοφῶντα, ἀντὶ τοῦ Πολυτελής· καὶ κοινότερον καὶ παραδοξότερον εἰς ὅλους τοὺς Ἀττικούς, εἰς τὴν ἐναντίαν σημασίαν, ἀντὶ τοῦ εὖωνον (κοινῶς

εὐθηνόν, χυδαιώτερον φθηνά). Λέγει καὶ ὁ Βυζάντιος Στέφανος (λέξις Ἀμοργός) « ἦντινα Καρκησίος ἀνὴρ Ἄξιος ὤκισε ». Καὶ ὁ καλὸς σου Μελέτιος εἰς τὴν Γεωγραφίαν του (σελ. 490) εἶπεν « ἀπὸ Καρκησίου ἀνδρὸς ἀξιολόγου » Ἀλλ' εἶναι πιθανώτατον, ὅτι ὁ Στέφανος εἶπεν, « ἀνὴρ Νάξιος » ἐπειδὴ τῷ ὄντι ἡ Νάξος εἶναι πλησιεστάτη εἰς τὴν Ἀμοργόν. Ἰσως ἐκ τοιούτων παροραμάτων ἐλάβεν ἀρχὴν καὶ ἡ κοινὴ ὀνομασίᾳ Ἀξία· ἀντὶ Νάξος.

Ἡ μελέτη τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ποτὲ δὲν θέλει εἶσθαι ἐντελής, χωρὶς τῆς μελέτης τῆς κοινῆς. Οἱ παλαιοὶ μας ἔρημοι καὶ σκοτεινοὶ διδάσκαλοι ἐπροτίμουν νὰ βαρβαρίζωσιν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν, καὶ ὅχι νὰ βοηθῶνται ἐκ τῆς κοινῆς εἰς κατάληψιν ἐκείνης. Εἰς ἐνδειξιν τοῦ λόγου μου φέρω ἐν παράδειγμα ἀντὶ πολλῶν. Ὅτι τὸ *Καταλύω*, ἀντὶ τοῦ τουρκικοῦ *Κορεύω*, (ἐξ οὗ *κατάλυμα*, *κοράκι*) εἶναι ἑλλειπτικόν, οὐδεὶς πλέον ἀμφιβάλλει. Ὅποιον δέ τι τὸ προσυπονοούμενον, ὁ μὲν Σχινεΐδερρος, εἰς τὴν πρώτην ἐκδοσιν τοῦ Λεξικοῦ του, δὲν ἐνόησε· ὁ δὲ Στέφανος, καὶ ἐξεύρων τὸ Ὀμηρικὸν *Καταλύσω ἵππους*, ὅμως δὲν ἐτόλμησε νὰ ἐκφωνήσῃ, ὅτι, ὅταν λέγωμεν « *Καταλύω εἰς Πανδοχεῖον* » νοοῦμεν « *λύω* » τὰ ἄλογά μου ἀπὸ τῆς ἀμάξης εἰς τὸ πανδοχεῖον ». Ἡ κοινὴ γλῶσσα ὅμως οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν ἀφίνει, λέγουσα, ἀποζεύγω (κατὰ τὸν Καπουκίνον, ἀποζεύω) ἤγουν ἀπολύω τοῦ ζυγοῦ τοὺς ἵππους. Ὅχι δὲ μόνον τὸ *Καταλύω*, ἀλλὰ καὶ τὸ *λύω* εἶχε τὴν αὐτὴν σημασίαν.

Αἰσχύλος δὲ, ἐν Χιηφόροις (στ. 291) ἐπλασεν ἄλλο σύνθετον, *Συλλύειν*, ἀντὶ *συγκαταλύειν*, καὶ ἐκ τοῦ παρεπομένου *συροικεῖν*. Τὸ *συλλύειν* εἰς ταύτην τὴν σημασίαν εἰς οὐδὲν λεξικὸν ἔτι εὐρίσκεται, οὔτε τις τὸ ἐνόησε. Μόνος ὁ σχολιαστὴς τοῦ Αἰσχύλου τὸ ἐμάντευσεν, ὡς λέγει, *συγκλύειν*

(ἐσφαλμένως ἀντὶ τοῦ συλλύειν) συνοικεῖν. Οἱ δὲ ἀλλογενεῖς Ἑλληνισταί, καταφρονοῦντες τοὺς σχολιαστὰς πολλάκις δι-
καιότατα, πολλάκις διὰ τὴν ἄλογον κατὰ τῶν Γραικίσκων
πρόληψιν, λέγουσιν, ὅτι ἀντὶ τοῦ συλλύειν, πρέπει νὰ γράφη
συλλούειν, ἐν ᾧ καὶ τὰ ἡγούμενα, καὶ τὰ ἐπόμενα εἰς τὸν
στίχον φωνάζουσιν, ὅτι τὸ συλλύειν σημαίνει συγκαταλύειν,
συνοικεῖν. Εἰς Λεξικὸν Γραικίσκων λοιπὸν εἰς τὸ Συλλύειν,
πρέπει νὰ ἀποδοθῶσιν αἱ δύο σημασίαι, τοῦ συναποξευγνύειν
καὶ συγκατοικεῖν. Εἰς ὅλα τὰ λεξικά εὐρίσκεται Κῶθων,
ἀντὶ ποτήριον, καὶ μεταφορικῶς ἀντὶ οἶνοποσίας. Εὐρίσκεται
καὶ ῥῆμα Κωθωνίζω, Κωθωνίζομαι, ἀντὶ τοῦ οἶνοποτῶ, καὶ
ῥηματικὸν Κωθωνιστής, οἶνοπότης· Κωθωνιστήριον (εἰς τὸν
Σικελιώτην Διόδωρον) ἀντὶ τοῦ τόπου, ὅπου ἔπινον ἔξω τῆς
πόλεως, ὅποια εἶναι τὰ λεγόμενα ἀπὸ τοὺς Γάλλους, Guin-
guettes. Εἰς Γραικικὸν λεξικὸν ἡ δευτέρα σημασίς πρέπει
νὰ ἐξηγηθῇ, Κῶθων, γαβάθι, κωθωνίζω γαβαθίζω, Κωθω-
νιστής, γαβαθιστής. Τὸ δὲ Γαβάθι δὲν ἦτον ἄγνωστον εἰς
τοὺς ἀρχαίους· ἐπειδὴ εὐρίσκομεν εἰς τὸν Ἡσύχιον· Γαβαθόν,
Τρυβλίον. Ὁ Στέφανος ἐσημείωσε τὸ Γαβαθόν· πολλὰς δὲ
ἄλλας λέξεις τοῦ Ἡσυχίου, καὶ αὐτὸς, καὶ οἱ λοιποὶ Λεξικο-
γράφοι παρέλιπον, ἢ διότι εἶναι διεφθαρμένοι, ἢ διότι δὲν
εὐρίσκονται εἰς σωζομένους συγγραφεῖς, ἢ διότι δὲν παρετη-
ρήθησαν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν αὐτῶν.

Εἶναι καὶ σπάνιαι λέξεις, ἄξιαι διὰ τοῦτο, καὶ διὰ τὴν
κοινὴν παράθεσιν, νὰ μὴ παραλειφθῶσι. Τοιαύτη εἶναι ἡ
Ὀψις, ἀντὶ χρώματος εἰς τὸν Αἴλιανόν.

Θέα, εἰς τὴν αὐτὴν σημασίαν, εἰς τὸν Ἀπολλοδώρον.

Ἡ κοινὴ συνήθεια λέγει Θεωρία (ἢ χυδαϊκώτερον Θωρία).

Τὰ σφάλματα τῶν προγενεστέρων Λεξικογράφων, μάλιστα
τῶν ἀλλογενῶν, πρέπει νὰ ἐλέγχωνται, ὅχι ὁμῶς εἰς τρόπον
θεριστοῦ.

Προσοχή εἰς τὴν χρονολογίαν τῶν λέξεων, ὅτι εἶναι γελοῖον νὰ ἀναφερθῇ ὁ Λιβάνιος, ὅπου προηγεῖται ὁ Δημοσθένης. Οἱ μετὰ τὴν δευτέραν ἑκατονταετηρίδα ποιηταὶ καὶ συγγραφεῖς, τότε μόνον ἀναφέρονται, ὅταν ᾖναι λόγος περὶ λέξεως, ἢ σημασίας λέξεως, μὴ εὐρισκομένης εἰς χρῆσιν τῶν ἐνδοξῶν προγενεστέρων.

Οἷον ἰάζω, κατὰ Ἰωῆας λαλῶ (Ἑρμογένης) τῆς Ε'. ἑκατονταετηρίδος.

ἰάζω, χρωματίζω, χρωμάτων Ἰαν (Ηλιοδωρος) 4. ἑκατονταετηρίδος.

Περὶ συνθέσεως Λεξικοῦ,

Κανόν. α.

Μαρτυρίας ὀλίγας, καὶ ταύτας ἐκ τῶν Κλασικῶν συγγραφέων. Τοιοῦτους ὀνομάζω τοὺς μέχρι τῶν Πτολεμαϊκῶν χρόνων προηγουμένως, καὶ μετὰ τούτους κατὰ συγκατάβασιν, τοὺς μέχρι τῆς δευτέρας ὅλης ἑκατονταετηρίδος ἀπὸ Χριστοῦ. Τοὺς ἐντεῦθεν καὶ κάτω δὲν ἤθελα φέρειν εἰς παράδειγμα, πλὴν ὅσας δὲν εὐρίσκεται παράδειγμα τῆς φράσεως εἰς τοὺς κλασικούς· καὶ τοῦτο ὅχι ὡς κανόνα Ἑλληνισμοῦ, ἀλλὰ πρὸς ἱστορικὴν γνῶσιν τῶν διαφορῶν ἐποχῶν καὶ μεταμορφώσεων τῆς γλώσσης.

β'.

Γραμματικαὶ παρατηρήσεις ἢ οὐδ' ὅλως, ἢ τὰς ἀπαραιτήτως ἀναγκαίας. Πρῶτον, διότι οἰκειότερος τόπος τῶν τοιούτων εἶναι ἢ κυρίως λεγομένη Γραμματικὴ. Δεύτερον, διότι πολλαὶ ἐξ αὐτῶν δὲν εἶναι ἀξιόπιστοι. Ὁμολογῶ, ὅτι ὁ κανὼν οὗτος εἶναι ὁ δυσκολώτερος, διότι δὲν εἶναι ἀκόμη ἀκριβῆ τὰ ἀληθινὰ ὅρια, τὰ χωρίζοντα τὴν Γραμματικὴν ἀπὸ τοῦ Λεξικόν. Ὅπως ἂν ᾖναι τὸ πεῖραγμα, ἅς λαμβάνωνται καὶ οἱ κανόνες ἀπὸ δοκίμους Γραμματικούς, παραβαλλόμενοι με

τὰς παρατηρήσεις τῶν νεωτέρων ἀλλοφύλλων Ἑλληνιστῶν, καὶ ὅχι ἀπὸ Γραμματικῶν, τοὺς ὁποίους ἡ παρερχομένη τοῦ γένους δυστυχία ἔκαμεν ἐνδόξους.

γ'.

Ἡ ἐξηγήσις, ἂν ᾖ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, πρέπει νὰ ᾖ ἀκριβὴς, ἡγοῦν δι' ἀληθινῶν συνωνύμων λέξεων, εἰς τὸν τρόπον τοῦ Ἡσυχίου, καὶ ὅχι τοῦ Σουΐδα.

δ'.

Ἐὰν εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν, ἡ ἀκριβεία εἶναι ἀσυγκρίτως πλέον ἀναγκαία, διότι συνεργεῖ καὶ εἰς τὴν κατανόησιν τῆς παλαιᾶς Ἑλληνικῆς, καὶ εἰς τὴν διόρθωσιν τῆς νέας· ἀλλ' ὅμως εἶναι ἀσυγκρίτως δυσκολωτέρα, διότι κατὰ δυστυχίαν μᾶς λείπουσιν ἀκόμη παρατηρήσεις εἰς τὴν μητρικὴν ἡμῶν γλῶσσαν.

ε'.

Τὸ ὕφος τῆς εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν ἐξηγήσεως πρέπει νὰ ᾖ ὁμαλὸν, ἡγοῦν τοιοῦτον, ὥστε ἐξ αὐτοῦ νὰ συντίθεται μία ὁπωσοῦν σύμφωνος, ἀλλ' ὅχι πολλαί, καὶ ποικίλαι καὶ ἀντιφατικαὶ Γραμματικαί, καὶ κανόνες τῆς γλώσσης ἀνατρεπτικοὶ ἀλλήλων.

Ἰσως εἶναι καὶ ἄλλοι περισσότεροι κανόνες, τοὺς ὁποίους τῶρα δὲν ἐνθυμοῦμαι. Οἱ προειρημένοι ὅμως μὲ φαίνονται οἱ πλέον ἀναγκαῖοι.

Κρίσις τῆς τοῦ Ἑχω ἐξηγήσεως.

Ἡ παρατήρησις τοῦ Εὐσταθίου περὶ τῆς ψιλώσεως τοῦ Ἑχω, διὰ τὸ ἐπιφερόμενον δασὺ χ, ἔχει πιθανότητα. Ἀλλὰ δὲν ἦτον οἰκειότερος αὐτῆς τόπος εἰς τὸ περὶ πνευμάτων τῆς Γραμματικῆς κεφάλαιον;

Εἰς τὴν σημάσιαν τοῦ Ἑχω, ἀντὶ τοῦ πιάνω, βάνω εἰς τὸ χέρι. Πρῶτον, διὰ τί ὅχι Βάλλω, τοῦ ὁποίου τὰ σύγ-

θετα παραβάλλω, αναβάλλω, διαβάλλω, καταβάλλω, μεταβάλλω, επιβάλλω, προσβάλλω, αμφιβάλλω, είναι γνωστά εις τὴν κοινὴν ἡμῶν γλῶσσαν; (διότι καὶ ἡ ὅλη ἔκφρασις εἶναι βαρβαρικὴ ἐκ τοῦ ἐλε κοδοῦμ, *mettere in mano*). Ἐπειτα διὰ τί ἐδῶ εἰς τὸ χέρι, καὶ μετ' ὀλίγους στίχους, εἰς τὰς χεῖρας; Δὲν εἶναι ὁ λόγος περὶ τῆς προτιμῆσεως τοῦ ἐνὸς ἢ τοῦ ἄλλου τύπου· ἡ τοιαύτη φιλονεικία ἤθελεν εἰσθαι ἀργολογία, ἐπειδὴ εἶναι περὶ πράγματος, τὸ ὅποιον μέλλει νὰ κριθῇ εἰς τὸ 1950 ἔτος ἀπὸ Χριστοῦ, ὅτε πιθανὸν θέλει παρασταθῇ καὶ ἡ πρώτη καλὴ Ἑλληνικὴ κωμωδία. Ὁ λόγος εἶναι περὶ τῆς ἀνωμαλίας εἰς σύνθεσιν Γραμματικῆς. Τῆς φράσεως « ἔχω σὲ τὸν διώκτην » ἡ ἀκριβοὺς ἐξήγησις (*precise*) δὲν εἶναι « σ' ἔπιασα ἐχθρὲ· ἀλλὰ, σὲ κρατῶ, σὲ ἔχω εἰς τὰς χεῖρας· » τὸ σὲ ἔπιασα, εἶναι ἐκ τοῦ προηγουμένου παράρτημα τρόπον τινὰ τῆς ἐννοίας (ἐπειδὴ πρῶτον πιάνει, ἔπειτα κρατεῖ τις), ἀλλ' ὅχι αὐτὴ ἡ ἐννοία. Παρατηρεῖται προσέτι τὸ προειρημένον παράδειγμα, ὅτι φέρεται ἀπὸ τὸν Α' τόμον τῆς Ἐγκυκλοπαιδείας. Εἰάν ᾤναι ἀπὸ δόκιμον συγγραφέα, περιεχόμενον εἰς τὴν Ἐγκυκλοπαιδεῖαν, ἔπρεπεν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Λεξικὸν νὰ ὀνομασθῇ ὁ συγγραφεύς. Πρόσθετες ὅτι ἡ σημασία αὕτη μὲ φαίνεται περιττὴ, διότι δὲν παραλάσσει ποσῶς ἀπὸ τὴν ἀκόλουθον· « Ἐξουσιάζω, ἢ ἔχω εἰς τὴν ἐξουσίαν μου. » « Ἐχῶσε τὸν διώκτην » τί ἄλλο σημαίνει παρὰ τὸ, σὲ ἔχω εἰς τὴν ἐξουσίαν μου;

Ἄλλη σημασία, « δι' ὅπλων κυριεύω » καὶ παράδειγμα, « ὡς ἔσχον τὴν πόλιν· » διὰ τὴν ἀκρίβειαν τῆς ἐξηγήσεως ἔπρεπε νὰ λείπη τὸ δι' ὅπλων, ἢ νὰ ἐξηγηθῇ διὰ τοῦ κυριεύω τὰ πράγματα τοῦ ἐχθροῦ, ἢ ἄλλου τινὸς γενικωτέρου, ἐμφαίνοντος ὅχι μόνον τὴν δι' αἰχμαλωσίας γενομένην κατάληψιν πόλεως, ἀλλὰ καὶ τὴν διὰ στρατηγήματος, ἢ διὰ προδοσίας, κ.λ.

Εἰς τὴν σημασίαν τοῦ ἔχω, ἀντὶ τοῦ ἐμποδίζω, φέρεται συνωνυμον τὸ διείργω. Ἰσως εἶναι τυπογραφικὸν σφάλμα, ἀντὶ τοῦ ἀπλοῦ εἶργω· διότι τὸ διείργω σημαίνει βέβαια τὸ ἀποχωρίζω, ὡς τὸ, Διείργω τοὺς μαχομένους, Θεοφρ. Χαρακτ.

Εἰς τὴν σημασίαν τοῦ ἔχω, ἀντὶ τοῦ ἑλαύνω, προστίθεται τὸ κτυπῶ, τὸ ὁποῖον μὴτ' ἀκριβές μὲ φαίνεται, μῆτε κύριον. Ἐδῶ ἤρμوزه τὸ διόχγω, ὅχι μόνον διότι εἶναι φράσις γνωστὴ τῆς κοινῆς γλώσσης, οἷον, « διόχγω τὸ ἄλογον » ἀλλ' ὅτι εἶναι καὶ λείψανον σεβάσμιον ἀρχαίας χρήσεως τῆς Ὀμηρικῆς. Καθὼς ὁ ποιητὴς μεταχειρίζεται τὸ « ἔχειν ἵππους » ἀντὶ τοῦ ἑλαύνειν, οὕτω μεταχειρίζεται συνωνύμως καὶ τὸ « Διώκειν ἵππους. »

Ἰλ. Θ. 439. Ζεὺς δὲ πατὴρ ἴδμεν ἐὺστροφον ἄρμα καὶ ἵππους
Οὐλυμπόνδ' ἐδίωκε

Ἐξηγεῖται τὸ ἔχω, ὁρμίζω, ἀράζω· τὸ ὁρμίζω εἰς τὴν κοινὴν ἡμῶν γλῶσσαν δὲν εἶναι εἰς χρήσιν· ὡς Ἑλληνικὸν δὲν εἶναι ἀκριβές, ἐπειδὴ ἔπρεπε κατὰ τὴν μέσσην διάθεσιν ὁρμίζομαι, ἢ καὶ ὁρμίζω τὴν ναῦν. Τὸ ἀράζω εἶναι καλόν, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἱκανόν. Ἐπρεπε νὰ προστεθῇ τὸ πιάνω, ἢ πιάζω, καὶ εἰς ἀκριβεστέραν κατάληψιν τῆς παλαιᾶς λέξεως, καὶ εἰς τιμὴν τῆς κοινῆς γλώσσης. Τοῦ Θουκυδίδου τὸ ἔσχον εἰς ἱμέραν, εἶναι ἀπαράλλακτον, ὡς τὸ τῆς κοινῆς γλώσσης, Ἐπίασαν εἰς τὴν ἱμέραν. Μῆτε τὸ ἐν, μῆτε τὸ ἄλλο εἶναι ἀμεταβάτως, ἀλλ' ἐλλειπτικῶς, εἰς τὸ παλαιὸν τοῦ ναῦν, εἰς τὴν κοινὴν τοῦ γῆν, ὡς ἂν ἐλέγετο, ἐπίασαν γῆν εἰς τὴν ἱμέραν.

Εἰς δὲν ἐνθυμοῦμαι ποίαν τοῦ Ἀριστοφάνους Κωμωδίαν ἐρωτᾷ τις Καραβοκύριον, « Ποῦ σγήσειν δοκεῖς; » Τὸ αὐτὸ

ερώτημα γίνεται καθημέραν εἰς τὴν Ἑλλάδα, Καραβοκύριε, ποῦ μελετᾷς νὰ πιάσης; Μετὰ τὰ δύο παραδείγματα ταύτης τῆς φράσεως τοῦ Ὅμηρου καὶ τοῦ Θουκυδίδου, τὸ παράδειγμα τοῦ Πausανίου εἶναι περιττὸν, ὥς δίδον κόπον περισσότερον, ἀλλὰ τίποτε περισσότερον μὴ διδάσκον. Ἐπειτα μήτε καταδέχονται ὁ Ὅμηρος καὶ ὁ Θουκυδίδης νὰ συναυλίζωνται μὲ τοιοῦτους συγγραφεῖς.

Τὸ ἔχω, ἀντὶ τοῦ ἐπίσταμαι, εἶναι λεπτολογία τῶν Γραμματικῶν μᾶλλον, ἢ ἀληθῆς ἐννοίας, ἢ σημασίας διαφορά· εἶναι καθ' αὐτὸ μεταφορά· ἡ λέξις ἐσήμαινε πρῶτον τὴν κατοχὴν καὶ κτῆσιν τῶν ὑλικῶν καὶ συγκεκριμμένων, ἔπειτα μετεφέρθη καὶ εἰς τὰς ἀφηρημένας ἐννοίας. Τοιαῦτα εἶναι εἰς ὅλας τὰς γλώσσας· « οἱ πολλοὶ τῶν τὰς τέχνας ἐχόντων. » Εἶναι καὶ εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν τὸ αὐτὸ, οἷον « ἔχει καλὴν τέχνην, καὶ κερδαίνει πολλὰ » ἔχεις τίποτε νέον; Τὸ ἔχω ἐξ ἀκοῆς, καὶ ἄλλα μυρία.

Εἰς τὴν μετ' ἀπαρεμφάτου σύνταξιν, εἰς τὸ Ξενοφόντειον παράδειγμα, « οὐκ ἔχοιμι ἀπὸ στόματος εἰπεῖν » ἐλησμονήθη ὁ ἀνρ, (οὐκ ἂν ἔχοιμι) ὅστις εἶναι ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖος.

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ « Καλῶς ἔχω τοῦ σώματος » βλέπω τρία ὀνόματα, τοῦ Ἰουλιανοῦ, τοῦ Χρυσολωρᾶ, καὶ τοῦ Νεοφύτου. Εἰς Ἑλληνικὸν Λεξικὸν μόλις εἶναι ἀνεκτὸν τοῦ Ἰουλιανοῦ τὸ ὄνομα· καὶ τοῦτο εἰς ὅσας φράσεις (ὡς εἶπον ἀνωτέρω) δὲν εὐρίσκονται παραδείγματα εἰς τοὺς δοκίμους συγγραφεῖς (καν. α'). Εἰς τὸ προκείμενον εὐρίσκονται μυρία παραδείγματα καλῶν συγγραφῶν. Τί κοινότερον παρὰ τὸ προσδιοριστικῶς λαμβανόμενον *Ἐνεκα*, εἰς τὸν Ἀριστοφάνην, Ξενοφῶντα, καὶ ἄλλους τοιοῦτους; Τοῦτο ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ *Quant à* τῶν Γάλλων, καὶ τὸ ὅσον διὰ τῆς κοινῆς ἡμῶν γλώσσης, τὸ ὁποῖον δὲν ἔπρεπε νὰ λείψῃ, διότι ὁ τα-

λαίπωρος μαθητῆς δὲν δύναται νὰ νοήσῃ τὸ προκαείμενον.
 Ὁ καθεὶς μας ἐνθυμᾶται ἴσως πόσῃν δυσκολίαν ἐδοκίμασεν
 νὰ τὸ μάθῃ ἀπὸ τὸν διδάσκαλόν του, ὁ ὁποῖος μὴτ' αὐτὸς
 δὲν τὸ ἐξευρεν. Ὁ Ἀγαμέμνων λέγει πρὸς τὴν γυναῖκα του
 (Εὐριπ. Ἰφ. ἐν Λ. σ. 1621),

Γύναι, θυγατρὸς ἔνεκ' ὀλβιοι γενοίμεθ' ἄν,

ἤγουν, ὅσον διὰ τὴν θυγατέρα, ἢ ὅσον ἐκ μέρους τῆς θυγα-
 τρὸς, θέλομεν εἶσθαι εὐτυχεῖς.

Ἐὰν τοιοῦτον παράδειγμα δὲν εὐρίσκετο, εἰμὴ εἰς τὸν
 Ἰουλιανόν, ἔπρεπεν ὁ Ἰουλιανὸς ἀμέσως νὰ ὀνομασθῇ, ὅχι ὁ
 Χρυσολωρᾶς, ὁ ἐκδότης μέρους τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Ἰουλιανοῦ.
 Διότι τοῦτο μηνύει εἰς τοὺς ἄλλοφύλλους, ἢ παντελῇ βιβλίῳ
 στήρῃσιν, ἢ ἀμέλειαν ἐρεῦνης. Ὅσον διὰ τὸν Νεόφυτον, ἡ
 μαρτυρία του δὲν ἦτον ἀναγκαία εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ *ἐνεκα*,
 τὴν ὁποίαν πρὸ αὐτοῦ ἐξευρεν ὁ Στέφανος, καὶ πρὸ τοῦ
 Στεφάνου ὁ Κερκυραῖος Γραικὸς Δευάριος, ὁ μαθητῆς τοῦ
 Λασκάρεως, καὶ πρῶτος γράψας περὶ μορίων.

Εἰς τὴν μετὰ προθέσεως σύνταξιν τοῦ ἔχω, εἰς τὴν σημα-
 σίαν τοῦ *καταγίνομαι*, φέρονται ὁ Λουκιανὸς καὶ ὁ Ξενοφῶν.
 Ἰκανὸς ἦτον ὁ Ξενοφῶν. Ἐὰν ὁμῶς διὰ τὴν διαφορὰν τῶν
 Προθέσεων ἐκρίθησαν ἀναγκαῖοι καὶ οἱ δύο, ἔπρεπε καὶ νὰ
 προηγηθῇ ὁ Ξενοφῶν, διὰ τὴν χρονικὴν τάξιν, καὶ διὰ τὴν
 ἀρετὴν τοῦ λόγου.

« Ἐν νῶ ἔχω ἀπιέναι » ἔπρεπε νὰ ἐξηγηθῇ κατὰ λέξιν
 « ἔχω εἰς τὸν νοῦν μου νὰ ὑπάγω » διὰ νὰ γίνεταί κατὰ
 πάντα τρόπον κατὰδῆλος ἡ συγγένεια τῆς παλαιᾶς καὶ τῆς
 νέας γλώσσης. Διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν τὸ « ἐν αἰσχύνῃ ἔχειν »
 ἔπρεπε νὰ ἐξηγηθῇ μὲ τὴν κοινὴν εὐχρηστον φράσιν, « τὸ
 ἔχω εἰς ἐντροπὴν. »

« Ἐπιμέσως δὲ, εἰτ' οὖν ἐπικρατητικῶς » ἦτον καλὸν νὰ λείψωσιν ὀλοτελῶς οἱ τοιοῦτοι γραμματικοὶ ὄροι· πρῶτον ὅτι εἶναι ἀνοίκειοι Λεξικοῦ· δεύτερον ὅτι καὶ σφαλμένοι. Τὰ ἐπίμεσα τοῦ Θεοδώρου, εἶναι τὰ Ἀποθετικὰ τοῦ Λασκάρεως. Εἰς τοῦτο μόνον συμφωνοῦσιν, ἀλλὰ, μηδὲ τοῦτο πάντοτε καὶ οἱ δύο, ὅτι βάλλουσιν εἰς τὸν κατάλογον τοῦτον ὅσα δὲν ἔχουσιν ἐνεργητικὸν τύπον· οἷον Μέμφομαι, Μάχομαι, κ.τ.λ., τῶν ὁποίων δὲν εὐρίσκεται τὸ Μέμφω, Μάχω· ἀλλὰ κατὰ δυστυχίαν μῆτε ὁ εἰς μῆτε ὁ ἄλλος ἐννόησε τὴν γνησίαν αὐτῶν φύσιν. Ὅπως ἂν ἦναι τὸ πρᾶγμα, εἰς τὸ παράδειγμα « Ἐπου ἐχόμενος τῆς χλαμύδος » τὸ Ἐχόμενος μῆτε κατ' αὐτοὺς δὲν εἶναι ἐπίμεσον ἢ ἀποθετικόν, ἐπειδὴ ἔχει ἐνεργητικὸν τὸ ἔχω, ἀλλ' εἶναι ἀληθῶς μέσον ῥῆμα, διότι ἀναλύεται εἰς τὸ « Ἐπου ἔχων σαυτὸν ἐκ τῆς χλαμύδος. »

Τὸ « Σεῦ δ' ἔχεται » κάλλιον, νομίζω, ἤθελεν ἐξηγηθῆναι εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν, « ἀπ' ἐσὲ κρέμαται. »

Εἰς τὸ ἄρθρον τοῦ Ἐχω ἐλησμονήθη ἡ σπάνιος σημασία, τὴν ὁποίαν κατεχώρησεν ὁ Στέφανος εἰς τὴν σ. 1319, ἀπὸ τὸν Ἰσοκράτην. « Τίνας οὖν ἔχει πεπαιδευμένους » ὅπου τὸ ἔχω ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ νομίζω, ὑπολαμβάνω. Ἡ σπανιότης αὕτη τῆς σημασίας ἐτάραξε τὸν Στέφανον, διότι δὲν ἐγνώριζε τὴν κοινὴν ἡμῶν γλῶσσαν, εἰς τὴν ὁποίαν σώζεται· οἷον « δὲν σ' ἔχω ἄνθρωπον, ἂν δὲν τὸ κάμης. » « Τὸν ἔχω διὰ μέγαλον ἄνθρωπον » καὶ ἄλλα τοιαῦτα. Ἐὰν ἦναι χρεῖα καὶ συγγραφῆς, ἢ ποιητοῦ, δύναμαι νὰ φέρω τὸν Ἐρωτόκριτον· (καὶ ἂς μὴ γελάσῃ τις, ὅτι οὗτος εἶναι ὁ μέχρι τοῦδε Ὅμηρος τῆς χυδαϊκῆς φιλολογίας)

Ἐγροίκατ' ὁ Ἐρωτόκριτος, δὲν τ' ἄχε παραμύθια,

Ἐγνώριζε κ' ἐθώρει τα πῶς ἦσαν ὅλ' ἐλπίδια.

ἄγουν δὲν τὰ ἐνόμιζε παραμύθια. Τὴν αὐτὴν σημασίαν ἔλαβεν εἰς ἡμᾶς καὶ τὸ συνώνυμον κρατῶ· οἶον, « ὅλοι σὲ κρατοῦν γνωστικόν. »

Εἶναι καὶ ἄλλα σημειώσεως ἄξια, τὰ ὅποια μὴτ' ὁ Στέφανος δὲν ἔχει· ἀλλ' ἐπειδὴ, μὴτε καιρὸν ἔχω, μὴτε σκέψιν ὠριμον ἀκόμη ἔκαμα περὶ αὐτῶν, ἀρκοῦμαι εἰς τὰ προειρημένα, ἱκανὰ πρὸς ὅντινα δὲν ἔχει χρεῖαν μὴτε τῶν ὀλίγων τούτων, ἐν ἀκολουθήσῃ τὰ ἐξῆς ὁ κατὰ τὸ παρὸν λεξικὸν συγγράφων Ἕλλην.

Ἡ εἰλικρίνεια δὲν πρέπει νὰ ψυχράνῃ τινὰ, οὔτε νὰ τὸν κάμνῃ νωθρέστερον εἰς τὸ ἔργον. Τὸ ἔργον εἶναι φοβερόν, καὶ καθ' αὐτὸ δυσκολώτατον. Καὶ διὰ ζῆλον δὲν πρέπει νὰ καταντήσῃ εἰς Λαβύρινθον. Καθὼς ἔπρεπε νὰ γίνῃ τὸ λεξικόν, καὶ καθὼς, ἂν ἐγίνετο, ἤθελεν εἰσθαι μέγα εὐτύχημα, δὲν εἶναι τὸ ἔθνος εἰς καιρὸν ἀκόμη νὰ τὸ κατορθώσῃ. Ὅχι μόνος, ἀλλὰ καὶ μετὰ τεσσάρων ἢ πέντε βοηθῶν δὲν εἶναι εἰς κατάστασιν νὰ συγγράψῃ ἐντελὲς Λεξικόν. Τὸ σφάλμα δὲν εἶναι εἰς ἡμᾶς, ἀλλὰ τῶν περιστάσεων, καὶ τῆς χρονικῆς ἐποχῆς, εἰς τὴν ὁποίαν ἐγεννήθημεν καὶ ζῶμεν. Ἄλλην θεραπείαν τοῦ πράγματος δὲν βλέπω, πλὴν νὰ ἀκολουθήσῃ ὁ συγγράφων κατὰ πόδας τὸν Στέφανον, προσθέτων ἐκ τοῦ Σχηνειδέρου ὅσα εἰς ἐκεῖνον λείπουσι. Ἐλλειμματα εὐρίσκονται βέβαια καὶ εἰς τοὺς δύο ὅχι ὀλίγα, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐλπίδα τῆς ἀναπληρώσεως τῶν ἐλλειμμάτων, δὲν πρέπει νὰ γένη τῶρα λεξικὸν καὶ ἐκείνων πολὺ ἐλλειπέστερον, ἢ διὰ μικροψυχίαν νὰ παραιτηθῇ παντάπασι. Τὸ γένος ἔχει χρεῖαν, καὶ χρεῖαν μεγάλην, τοιούτου βιβλίου. Ὅστις προσφέρει Λεξικόν, ὡς τὸ τοῦ Στεφάνου καὶ τοῦ Σχηνειδέρου, προσφέρει μέγα Λεξικόν εἰς τὸ γένος· καὶ μὲ θάρρος δύναται νὰ εἴπῃ, « ὃ ἔχω » τοῦτο σοὶ δίδωμι » εἰς ὅλους τοὺς μωροὺς καὶ ἀχαρίστους,

ἂν κατὰ τύχην ἤθελαν εὐρεθῆν καὶ τοιοῦτοι. Ἄν ἀληθεύῃ, ὅτι καταγίνονται φιλογενεῖς εἰς σύνταξιν λεξικοῦ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ εἰς τὴν Μολδαυίαν, ἢ ὅτι σώζονται τοιαῦτα πονήματα, εὐχῆς ἔργον ἤθελεν εἰσθαι, νὰ γένη ἐκ τῶν ὅλων ἓν, διὰ νὰ μὴ φαίνεται, ὅτι σπαταλᾷ, ὁ μέχρι χθὲς καὶ πρώην λιμοκτονῶν. Καὶ ὁ κόπος ἤθελεν οὕτως ἐλαττωθῆν, καὶ τὸ ἔργον ἐντελέστερον ἤθελεν ἀποκατασταθῆν, καὶ οἱ ἐκδοταὶ ἤθελαν ὠφεληθῆν, ὡς καὶ οἱ ἀγορασταὶ καὶ οἱ σπουδαῖοι.

Ἀμφέσταν, ἐστάθησαν ὁλόγυρα.

Ἀμφιπέλεται, Ὀδ. Α. σ. 352. ἀμφιστρέφεται, περιάδεται, περιηχεῖται, ἐκ τοῦ πέλω, τὸ στρέφω, καὶ δῆλον ἐκ τοῦ ῥηματικοῦ πόλος, καὶ τοῦ συνθέτου ἀμφίπολος, ἡ θεράπαινα, ἡ περὶ τὴν δέσποιναν στρεφομένη, καὶ ἐκ τοῦ Ὀμηρικοῦ ἄλλου ῥήματος Ἀμφιπολεύω.

ζ'.

Δὲν εἶναι τῆς θρησκείας ὁ ζῆλος, ὅστις τοὺς διεγείρει κατὰ τῆς κινήσεως τῆς γῆς· ἀλλὰ φοβοῦνται μὴν ἡ περιστροφή τῆς σφαίρας συγκινήσῃ καὶ ἀνατρέψῃ τὴν ὁποίαν ἀναξίως ἔλαβαν ὑπόληψιν. Ἐλάβον τὰ στοιχεῖα Γεωγραφίας Θεοτόκη, εἰς τὰ ὁποῖα ὁμολογεῖται τῆς γῆς ἡ κίνησις. Ἡ ἐπιστολή σου μ' ἔφερεν εἰς μνήμην τὴν διάλεξιν Καπουκίνου τινός, μετὰ τινος ἀπὸ τοὺς ἀστείους καὶ σκωπτικούς Γαλάτας τούτους. Ὁ αἰδεσιμώτατος Καπουκῖνος, διὰ ν' ἀποδείξῃ, ὅτι ὁ ἥλιος περιφέρεται περὶ τὴν γῆν, ἔφερε πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ μαρτύριον τὸ πολυβρύλλητον « Στῆθι ἦλιε κατὰ Γαβᾶων » τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, καὶ ὁ φιλοσκώπτῃς Γάλλος πρὸς ταῦτα. Eh! mon reverent père, c'est précisément depuis cette

époque, que le soleil obéissant à la voix du Prophète a cessé de tourner. Δὲν εἶναι νόστιμον ;

Οὐλέ τε καὶ μέγα χαῖρε, Θεοὶ δέ τοι δόλια δοῖεν !

Ἡ κεφαλὴ τοῦ Μ. εἶναι μία κάμινος ῥιπιζομένη καὶ καιομένη ἀδιαλείπτως ἀπὸ τὰς αὔρας τῆς ἐλευθερίας, ἡγουν τοιαύτη κεφαλὴ, ὅποῃαι χρειάζονται εἰς τοιαύτας περιστάσεις. Ἐξω ἀπὸ τὴν λακωνικὴν του μεγαλοψυχίαν, φαίνεται ὅτι ἔχει καὶ ἄποιν πείραν τῆς στρατιωτικῆς ἐπιστήμης.

Ἄλλ' ἐξεύρω καὶ τοῦτο, ὅτι εἰς τοιαύτας ἐξετάσεις χρειάζεται παρρησία, τόλμη, ἐτοιμότης εἰς τὰς ἀποκρίσεις, χωρὶς τῶν ὁποίων κινδυνεύει πολλάκις ὁ ἀληθῶς ἄξιος ἰατρός νὰ κριθῇ ὑποδεέστερος ἀπὸ τὸν ἀνάξιον, ἀλλὰ ἀνάισχυντον τερατολόγον. Αὐτὸς ὁ Π., ἂν ἐξ ἀτυχίας εὕρισκετο σήμερον χωρὶς ἐπάγγελμα, ἤθελε μὲ μεγαλωτάτην δυσκολίαν δυνηθῇ νὰ εὔρῃ, τόπον ἀνάλογον μὲ τὴν ἀξιότητά του, διότι εἶναι παντάπασιν ἄτολμος, καθὼς εἶναι σχεδὸν οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς ἀληθῶς εἰδήμονας. Ὅθεν ἅς συλλογισθῇ περὶ τούτου ὁ Φ., ἅς ἐρωτήσῃ τὴν καρδίαν του, καὶ ἅς τὴν ἐνδυναμώσῃ μὲ τὴν συνειδήσιν τῆς ἰδίας του προκοπῆς :

« Ἄγε νῦν, ὦ τάλαινα καρδία,

» Τόλμησον, ἴθι, χώρησον, ἄγ' ἐμὴ καρδίᾳ ! »

Ἀπὸ τὰ πάμπολλα καὶ θαυμαστὰ τοῦ Δημοκρίτου συγγράμματα δὲν μᾶς ἔμεινε, φεῦ ! τίποτε. Τὰ σωζόμενα εἰς ὄνομα αὐτοῦ εἶναι νόθα καὶ ψευδεπίγραφα. Εἰς τὰ τοῦ Ἱπποκράτους εἶναι μία ἐπιστολὴ τοῦ Δημοκρίτου πρὸς τὸν Ἱπποκράτην, καὶ ἡ ἀπόκρισις τούτου πρὸς τὸν Δημόκριτον. Μῆτε ἡ μία μῆτε ἡ ἄλλη δὲν εἶναι γνησία. Παρὰ τὴν ἐπιστολὴν ταύτην, σώζεται καὶ βίβλος περὶ χυμίας, ἡ μᾶλλον εἰπεῖν

Ἀλχυμίας, ἐπιγραφομένη Φυσικά καὶ μυστικά, καὶ τυπωμένη εἰς τὸ Παταύιον κατὰ τὸ 1572 ἔτος· ἀλλ' ἄρκεϊ μόνον νὰ τὸ ἀναγνώσῃ τις, διὰ νὰ πληροφορηθῇ ὅτι εἶναι γέννημα τῆς Βυζαντινῆς ἀθλιότητος.

« Ἐχε πάντα κατὰ νοῦν τὸ τοῦ Ἐπιχάρμου :

« Νᾶφε καὶ μέννας' ἀπιστεῖν' ἄρθρα (ἡ ὥς ἄλλοι νεῦρα)
» ταῦτα τῶν φρενῶν ».

Ἡ ἐνθύμησις τοῦ παραγγέλματος τούτου εἶναι μάλιστα ἀναγκασία εἰς τοὺς εὐπροαιρέτους· διότι αὐτοὶ μάλιστα εἶναι ὑποκείμενοι εἰς τὴν εὐπιστίαν.

Ἵγίαινε, φίλε, καὶ λάβε μίαν ἀπόφασιν θαρραλέαν

— Θαρσαλέως γὰρ ἀνὴρ ἐν πᾶσιν ἀμείνων
ἔργοισι τελέθι.

Τοιοῦτοι ἐπιμελεῖς καὶ περιέργοι ἦσαν τοῦ αἰῶνος ἐκείνου οἱ Ἑλληνισταί· ὅχι κατὰ τοὺς

. Διομειλαζόνας
Τοὺς ἐν Καμαρίνῃ, καὶ Γέλα, καὶ Καταγέλα.

Καθὼς ὁ Ὅμηρος λέγει « Ρεχθὲν δέ τε νήπιος ἔγνω ».

Ἵποθες, φίλε μου, ὄνον καταστολισμένον μὲ ἐφίππειον καὶ φάλαρα ἵππου κατάχρυσα. Φάλαρα ὅμως ωραιότατα καὶ ἄξια κρείττονος τύχης.

Ἡ υἷεός μου, φίλε, εἶναι εἰς κακὴν κατάστασιν,

. Βίη λέλυται, χαλεπὸν δέ με γῆρας ἐπάξει.

Ἴσως διὰ τοῦτο ἐρρέθη τὸ « Μέχρι βωμοῦ φίλος » διότι ὀλίγακις εὐρίσκεται φιλία ἀληθῆς εἰς τοὺς περὶ τὸν βωμόν· que voulez-vous faire à celà ?

Αἱ ἀλγηδόνες τῆς ἀρθρίτιδος μου κρατοῦν ταύτην τῇ ὥραν τὸ στῆθος, καὶ μὲ σείουσιν μὲ βῆχα πολύν· ἂν ἀναβῶ-
σιν ἄνωτέρω, je ne répons plus de moi.

Ἄς μεταβῶμεν εἰς ἄλλα, ὅχι χαριέστερα, ἀλλὰ κωμικώ-
τερα. Ὁ ἀστρονόμος δὲν ἐκατέβη ἀκόμη ἀπὸ τὸ ὕψος τοῦ
οὐρανοῦ εἰς τὴν πενιχράν μου κατοικίαν· ὅθεν κινδυνεύω
ν' ἀποθάνω χωρὶς νὰ τὸν γνωρίσω· ὅτι ἐγὼ ν' ἀναβῶ πρὸς
αὐτὸν εἶναι τῶν ἀδυνάτων, ἂν καὶ ἴσως προσμένῃ νὰ ὑπάγω
ἐρευνῶν ποῦ κατοικεῖ, ὡς οἱ Μάγοι τὸν Χριστόν μας, « Ποῦ
ἐστὶν ὁ τεχθεὶς βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; » Ἐπειτα παραπο-
νούμεθα περὶ τοῦ Α. Γ! Εἶναι καὶ τοῦτο παρατηρήσεως
ἄξιον, ἡ ἔμφυτος λέγω φιλαρχία τῶν Κ., τὴν ὁποίαν ἡ παι-
δεία, ἀντὶ νὰ διηρθώσῃ, μεταβάλλει εἰς ὕβριν (insolence).
Τοῦτο μὲ φέρει εἰς μνήμην τὴν θυσίαν τῶν Γαδάρων, τοὺς
ὁποίους ἐθυσίαζαν οἱ Ὑπερβόρειοι εἰς τὸν Ἀπόλλωνα. Δὲν
ἐξεύρω τί τὸν ἤλθε τὸν Πίνδαρον (ἴσως διὰ νὰ κάμῃ γελοιο-
τέραν τὴν θυσίαν) νὰ εἴπῃ ὅτι ὁ Ἀπόλλων ἐχαίρει καὶ ἐγέλα,
βλέπων τὰ ὕβριστικά σκιρτήματα τῶν σφαζομένων ὄνων.

Κλειτὰς ὄνων ἐκατόμβας

· · · · ·

Εὐφαιμίαις τε μάλιστα Ἀπόλλων

Χαίρει, γελᾷ θ' ὄρων Ὑβριν

Ὀρθεῖαν κνωδάλων.

Καταλαμβάνουν οἱ καλοὶ μας Π. ὅτι σφάζονται ἀπὸ τὴν
φιλοσοφίαν· ὅθεν ἐπρόσδραμαν τινὲς ἐξ αὐτῶν εἰς τὴν παι-
δείαν, ἀλλὰ χωρὶς νὰ λησμονήσωσι τὰ σκιρτήματα καὶ
λακτίσματα. Μὴδὲ συλλογίζονται, ὅτι ὅσον αὐτοὶ σκιρτῶ-
σιν, τόσον περισσότερον γέλωτα προξενοῦν εἰς τὸν προστάτην

τῆς παιδείας τὸν φωτεινὸν Ἀπόλλωνα, καὶ εἰς τοὺς ἀδόλους αὐτοῦ προσκυνητὰς καὶ ὁπαδούς.

Τὸ κατακαθίζω σημαίνει τὸ ἀπὸ ὀρθὸν καὶ ὑψηλὸν κατασταίνω χαμηλὸν καὶ πλησίειον.

Τὰ νῦν ἐναντία, ἀντὶ νὰ φοβίσωσιν, εἶναι λαμπρὰ ἀπόδειξις ὅτι τὸ θηρίον τῆς ἀπαιδευσίας πνέει τὰ λείσθια.

Τὸ ὠραιότερον ἀφ' ὅσα θέλεις ἰδεῖν εἰς τὴν ἔκδοσιν ταύτην εἶναι ἡ εἰκὼν τοῦ Ἰσοκράτους χαλκογραφημένη ἀπὸ γνησίαν παλαιὰν προτομὴν τοῦ Ρήτορος.

Καὶ ὁ Ἕλλην ἀγαλματοποιὸς θαυμαστὸς, ἀλλὰ καὶ ὁ Γαλάτης χαλκογράφος, τὸν ὑποῖον εὐτύχησα νὰ εὔρω, τοιοῦτος, περὶ τοῦ ὁποῖου δύνатаί τις νὰ εἴπῃ μὲ τὸν Αἰσχύλον,

Ὁ σημαντουργὸς δ' εὖ τις εὐτελὴς ἄρ' ἦν,
Ὅστις τόδ' ἔργον ὥπασε

Ἵπομονή!

Θαρσεῖν χρὴ, φίλε Βάττε, τάχ' αὔριον ἔσσετ' ἄμεινον.

Τὸ κακὸν εἶναι ὅτι δι' αὐτὸν πολλὰ αὔριον δὲν ἔμειναν. Ἀπὸ τ' ἄλλο μέρος ἐκατήντησε καὶ ὁ Α., ὡς μανθάνω, εἰς πενίαν· ἴσως ἐξ αἰτίας τῶν καλῶν γραμματικῶν. Ἐὰν τὰ σκυθικὰ ξυλοκοπήματα τοῦ Χρ. δὲν εἶχαν τὸν ἀγανακτήσειν τόσον, ὥστε νὰ ἀποσκιρτήσῃ καὶ ἀκόντων τῶν γονέων, ἀπὸ τὸ σχολιὸν σχολεῖον, ἤθελε καὶ αὐτὸς εἶσθαι τῶρα εἰς τὸν ὀλίγον ἀριθμὸν τῶν φωτισμένων τοῦ γένους, καὶ πιθανὸν ὅτι, καὶ πόρον βίου χρηστὸν ἤθελεν εὔρεῖν.

. Τὸν οἶνον, τὸν ὀνομασθέντα ἀπὸ τοὺς παλαιούς «*Νοῦ κάτοπτρον*».

Εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ περισσότερον ἐλέους παρὰ μομφῆς εἶναι ἄξιοι.

Δὲν ἐτόλμησε ποτὲ μὴδὲ κἂν νὰ συλλογισθῇ, ὅχι νὰ προφέρῃ, ἢ νὰ καταλάβῃ τί σημαίνει τὸ,

Τοιοῦτός εἰμι καὐτός, εὐθείαν λογῶν

Τέμνων κέλευθον, κ' οὐ διπλοῦς πέφυκ' ἄνθρωπος.

Ἀλλὰ καὶ ἂν τὸν νικήσῃς ποῖον ἀριστεῖον ἐλπίζεις νὰ λάβῃς ἀπὸ τοιαύτην νίκη; Πῶς λοιπὸν νὰ μὴ γελάσῃ, ὅστις ἐνθυμηθῇ εἰς τοιαύτην περίστασιν τοῦ διαβολοαριστοφάνους τὸ,

Τούτου πάνυ τ' οὐργον· οὗτος δ' ὁ τρόπος πανταχοῦ.

Εὗρηκαν ἄλλον τρόπον ἀπάτης, ἴσως χειρότερον, τὴν ἀσκητικήν καὶ πιναρὰν ζωὴν.

. τοὺς ἀλαζόνας

Τοὺς ὠχριῶντας, τοὺς ἀνυποδῆτους λέγω,

Ἰν' ὁ κακοδαίμων

Τῶν μὲν πιναρῶν τερατολόγων ἡ βασιλεία σιμόνει εἰς τὸ τέλος τῆς τῶν δὲ εὐπαρύφων τούτων νέων σοφιστῶν, οἱ ὅποιοι βλέποντες ὅτι ἡ πιναρότης δὲν εἶναι πλέον μέσον πρόσφορον τιμῆς, ἔλαβαν τὴν Εὐρωπαϊκὴν κομψείαν καὶ καθαριότητα, δὲν θέλει κρατήσῃ πολὺν καιρὸν· καθόσον αὐξάνονται τοῦ γένους τὰ φῶτα, φυσικὰ θέλει ἐλαττωθῆναι καὶ ἡ ἀναισχυντία τῶν τοιούτων. « Καὶ γνωσθήσονται ποτὲ » τοῖς κρίνειν μαθοῦσιν, οἳ διδάσκουσι τοὺς ἀνόητους. »

Καλὸν ἦτο βέβαια νὰ εὕρίσκετο κανεὶς, νὰ τρυπᾷ ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν μὲ τὴν βελόνην τῆς δικαιοσύνης τὴν γεμισμένην ἀέρα κεφαλὴν τῶν τοιούτων.

Ἡ πανιέρως του καταγραφὴ « Ποιήσῃ τὰ σκολιὰ εἰς εὐθείαν, καὶ τὴν τραχεῖαν εἰς πεδία. »

ζΑ.

Ἐμακάρισα τὸν εὐρετὴν τῆς τυπογραφίας, ὡς ἑταλάνισα τοὺς ἡλιθίως μεταχειριζομένους τὸ θεῖον εὖρημα τοῦτο, χωρὶς νὰ τρέμωσι τὸν δι' αὐτοῦ ἀπαθανατισμὸν τῆς μωρίας των. Ὁ Κρ. εἶναι ὁ ὑπάρξας (l'agresseur) καὶ ὁ Χρ. ὁ ἀμυνόμενος. Καὶ μ' ὅλον τοῦτο ἀντὶ νὰ σιωπήσῃ, ἔμεταχειρίσθη τὸ σκληρότατον καὶ σκυθικὸν ἐξ , καὶ τὸ μετεχειρίσθη εἰς καιρὸν, ὅταν δὲν εἶχε τι χρηστὸν νὰ ἀντιπροβάλλῃ εἰς ἀπολογίαν του· autant de lignes, autant de sottises. Καὶ πραγματικὸν καὶ λεκτικὸν μωρότερον σύνθεμα δὲν ἐγνώρισα εἰς τὴν ζωὴν μου. « Τὸ Συκωτὸν κατὰ παλαιὰν τέχνην καὶ ἱστορίαν » Δὲν ἐκατάλαβε τὴν λέξιν τέχνην, διὰ τῆς ὁποίας σημαίνει ὁ Εὐστάθιος τὴν τέχνην τῶν λίχνων, ὅσοι ἔτρεφαν μὲ σῦκα τὰ ζῶα, τῶν ὁποίων ἐπεθύμουν νὰ ἔχωσι παχέα συκώτια.

Λατινιστὶ ficus σῦκον, ὅθεν ficatum εἰς τὸν παρακμάζοντα λατινισμὸν τὸ ἥπαρ.

Ἑλληνιστὶ καὶ Γραικιστὶ Σῦκον ὅθεν Συκώτιον εἰς τὸν παρακμάζοντα ἑλληνισμὸν τὸ αὐτὸ

Ἰταλιστὶ figo, ἢ fico τὸ σῦκον· ἀπὸ τὸ πρῶτον ἐσχηματίσθη τὸ figato, τὸ αὐτό· ἀπὸ τὸ δεύτερον τὸ pan ficato, ἄρτος ζυμωμένος μὲ σῦκα.

Ἰσπανιστὶ higo τὸ σῦκον, higado τὸ ἥπαρ.

Γαλλιστὶ figue, τὸ σῦκον, foie τὸ ἥπαρ.

Τὴν σύμπτωσιν ταύτην καὶ συμφωνίαν εἰς πέντε γλώσσας, ὅστις τὴν νομίζει ἔργον αὐτομάτου, καὶ καταφεύγει εἰς τὴν ἡπατοσκοπίαν, διὰ νὰ παράξῃ τὸ σκότιον, τί ἄλλο δείχνει εἰς τοὺς ἀγαπῶντας τὰ λαμπρὰ καὶ καθαρὰ, παρὰ τὴν σκοτίαν καὶ τὸν βόρβορον τῆς κεφαλῆς του; Πάλιν τὸ

λέγω, ἂν ἐκαταλάβαναν οἱ τοιοῦτοι τί λέγουν ἢ τί γράφουν, ἤθελαν φεύγειν τὴν τυπογραφίαν ὡς τὸν διάβολον. Ἄφες τοὺς λοιπὸν, φίλε, νὰ στηλιτεύωνται μόνον διὰ τῆς θείας τυπογραφίας. « Τί κοινὸν (λέγει σοβαρῶς) λεξιθήρα καὶ φιλολογίη; » καὶ μᾶς διδάσκει νὰ θηρεύωμεν ιδέας καὶ ὄχι λέξεις, ὡς νὰ ἦτο δυνατόν νὰ χωρισθῶσιν αἱ λέξεις ἀπὸ τὰς ιδέας, ἢ νὰ μάθῃ τις ιδέας χωρὶς λέξεων, ἢ νὰ κατανοήσῃ λέξεις, χωρὶς ἐν ταυτῷ νὰ καταλάβῃ καὶ τὰς ιδέας. . . . Ἀλλὰ δὲν θέλει πείσειν κανένα, τῶν ὅσοι φιλολογοῦσι μὲ κανόνας, βεβαιωμένους ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἔρευναν καὶ κρίσιν, καὶ θηρεύουσι τὰς λέξεις ὄχι δι' αὐτάς, ἀλλὰ διὰ τὰς ἐξ αὐτῶν γνώσεις καὶ ιδέας. « Ἀρχὴ παιδεύσεως ἡ τῶν ὀνομάτων ἐπίσκεψις, » ἀξίωμα τὸ ὁποῖον ἐβεβαίωσεν αὐτὸς, δείξας εἰς τὸ Λ. διὰ τῆς ἀνεπίσκεψίας τὴν ἀπαιδευσίαν του. Διὰ τὴν αὐτὴν ἔλλειψιν τῶν ιδεῶν, ἐσύγχυσε καὶ συνετάραξε τὰ πλουμιστὰ μὲ τὰ πολύμιτα, καὶ ταῦτα πάλιν μὲ τὰ Pluma τῶν Λατίνων, χωρὶς νὰ διακρίνῃ μῆτε δύναμιν λέξεων, μῆτε τὰς διαφόρους ἐποχὰς τῆς χρήσεώς των. Ὁ Πλίνιος, τὸν ὁποῖον ψευδῶς φέρει εἰς μαρτυρίαν, ἔχει τὸ Polymeta, ἀλλ' ὄχι ὁμῶς καὶ τὸ Plumativa. Τὸ Pluma εἶναι ἀρχαία Ῥωμαϊκὴ λέξις, σημαίνουσα πτερόν, τῆς ὁποίας τὴν ἐτυμολογίαν μὴδ' αὐτοὶ τῶν Λατίνων οἱ Γραμματικοὶ δὲν ἀνεκάλυψαν. Ἐνὰ μόνον ἀπὸ τοὺς νεωτέρους ἔτυχα εἰκάζοντα μῆπως εἶναι ἀπὸ τὸ Φλύω, πέφλυμαι, Φλύμα ὅθεν Pluma· τόσον μόνον λέγει, προσθέτων « διὰ τὸ κυματῶδες τῆς κινήσεως » Τὰ ἐξῆς εἶναι εἰκασίαι ἰδικαί μου.

Ἐὰν ἐξετάσῃ τις τὸ μακρὸν ἄρθρον τοῦ Φλέω εἰς τὸ ἀξιόλογον Λεξικὸν τοῦ Σνειδέρου, καὶ τὴν πολυπληθῆ συγγένειαν τοῦ ῥήματος τούτου μὲ ἄλλα, καὶ ὅτι ὅλα ἐπιστηρίζονται εἰς τὴν αὐτὴν θεμελιώδη ιδέαν τῆς ταχείας ῥεύσεως ἢ κινή-

σεως, γίνεται πιθανόν ὅτι τὸ Pluma, εἶναι φλύμα, καθὼς καὶ τὸ Pluit τῶν Λατίνων (βρέχει, il pleut) εἶναι ἀπὸ τὸ Φλύει. Ἐὰν ἔπειτα προσθέσης εἰς ταῦτα ὅτι καὶ οἱ Γερμανοὶ λέγουσι fliessen τὸ ῥῆμα ῥέειν, fliehen τὸ φεύγειν, fliegen τὸ ἵπτασθαι, καὶ flügel τὴν πτέρυγα, ὅλα κινήσεως συντόνου σημαντικὰ, ἡ παραγωγὴ καὶ συγγένεια γίνεται ἔτι πιθανωτέρα. Τὸ fliegen, λέγει ὁ Ἀδελλούγγης (Τομ. 2. σελ. 206) ist mit fliehen, fliessen, flauen und hundert andere ähnlichen genau verwandt. Ἐκ τούτου τοῦ Λατινικοῦ Pluma ἔκαμαν οἱ Λατῖνοι τὸ Plumatilis τὸ σημαῖνον τὸ κεντητὸν, ἢ ὡς λέγομεν ἐξομπλιαστὸν, τὴν ἀρχὴν ἴσως διότι τὰ κεντούμενα εἶχαν ὁμοιότητά τινα μὲ τὰ πτερὰ τῶν ὀρνέων, εἴτα ἀπλῶς τὰ πάσης λογῆς σχήματα, ὅποια εἶναι τὰ ἄνθη, τὰ ζῶα κ.τ.λ. « Ἡ παρυφὴ (λέγει ὁ Εὐστάθιος εἰς τὴν Ὀδύσσειαν σ. 1436.) ἐστὶ κατὰ τὸν Ἀθηναῖον » κόσμου εἶδος ἐν ἱματίῳ, οὐκ εὐδιάρθρωτον πάνυ σαφῶς, » ὅποια ἴσως τὰ λεγόμενα Ἐξεμπλωτὰ καὶ Πλουμιστά. » Βλέπεις λοιπὸν ὅτι ἐξεμπλωτὰ, κεντητὰ καὶ πλουμιστὰ σημαίνουν τὸ αὐτὸ, ἡγοῦν σχήματα κεντημένα μὲ τὴν βελόνην, μὲ πορφυροῦς, ἀργυροῦς ἢ χρυσοῦς κλωστῆρας ἐπάνω εἰς πανίον ἥδη ὑφασμένον.

Τὰ δὲ Πολύμιτα (ὡς καὶ ἡ λέξις τὸ φανερόν) ἦσαν μὲν καὶ αὐτὰ ἄνθη, ζῶα, καὶ ἄλλα σχήματα, ἀλλὰ τὰ ὅποια ἐγίνοντο εἰς αὐτὸν τὸν καιρὸν τῆς ὑφάνσεως, μὲ πολλοὺς καὶ διαφόρως βαμμένους μέτους, ἢ κλωστῆρας, εἰς τρόπον ὥστε ἐκατέβαινε τὸ ὑφασμένον ἀπὸ τὴν κρεβάτην, καὶ τελείως ζωγραφισμένον, χωρὶς νὰ ἔχῃ χρεῖαν ἄλλης κεντήσεως.

ζβ'.

..... Ἀλλὰ χρειάζεται συλλογὴ ἐφημερίδων Γαλλικῶν, Γερμαν. Ἀγγλ. Ἰταλ., διὰ νὰ γένη ἐξ αὐτῶν ἀπάνθισμα κριτικόν, καὶ ἀληθὲς *Μετακείμενον* ἀπὸ τὰ σοφὰ καυκία τῶν Εὐρωπαϊῶν εἰς τὰ ἀπαιδευτά μας καύκαλα. Σὲ βεβαιόωνω, φίλε, ὅτι τοιαύτη ἐφημερίς καὶ τὸν νοῦν ἡμῶν ἤθελε φωτίσειν, καὶ τὰ ἥθη ἡμερώσειν, καὶ πολλοὺς ἀγύροτας ἤθελε, καὶ πρὸ τοῦ *Κριτηρίου* τῆς ἐπερχομένης γενεᾶς, ἀναγκάσειν νὰ κρυφθῶσιν πάλιν εἰς τὸ σκότος τῆς φωλεᾶς τῶν, ὅθεν τοὺς ἐθάρρυνε νὰ προκύψωσιν ἡ δυστυχία τοῦ γένους. Καὶ γελῶ καὶ κλαίω, ὅταν βλέπω Δ. καὶ Κ. νὰ διακροτῶσι καὶ νὰ κρίνωσι τὰ συμφέροντα τοῦ γένους (*discuter les intérêts de la nation*). Καὶ γελῶ καὶ κλαίω ὅταν βλέπω καυχωμένους ζῆλον ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀνθρωπίσκους, οἱ ὅποιοι προτιμῶσι νὰ ληστεύωσιν ἀναιδῶς τοὺς ἀδελφοὺς καὶ συνεργάτας εἰς τὴν ἀναγέννησιν τῆς πατρίδος, παρὰ νὰ ὁμολογήσωσιν εὐγενῶς ὅτι

..... Εἰς ἀταξίαν καὶ σύγχυσιν φρικτὴν φαίνεται ὅτι χορεύουν εἰς τὴν κεφαλὴν του αἱ ἰδέαι τῶν πραγμάτων, καὶ ὅταν ἀναγκασθῇ νὰ σύρῃ καμμίαν ἀπὸ τὸν χορὸν, διὰ νὰ τὴν ἐνδύσῃ μὲ γράμματα, σῶρει τὴν τυχοῦσαν, χωρὶς ἔρευναν, ἂν ἔπρεπε νὰ σύρῃ αὐτὴν ἢ ἄλλην.

Ὅλα ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα, φίλε μου, πάλιν σὲ λέγω, προέρχονται ἀπὸ τὴν ἀπαιδευσίαν τοῦ ἔθνους.

Ἀναθραμμένοι ἀπὸ ἀπαιδεύτους καὶ κακοθραμμένους γονεῖς, εὐθὺς ὅταν μάθωμεν μικρόν τι, φυσιοῦται καὶ μεγαθύνεται εἰς ὅλας τὰς διαστάσεις ὁ μικρὸς ἡμῶν ἐγκέφαλος τοσοῦτον, ὥστε δὲν μένει πλέον τόπος μήτε τὰς καλὰς μαθήσεις νὰ αὐξήσωμεν, μὲ προσθήκην ἄλλων μαθησεων, μήτε τὰς κακὰς νὰ διορθώσωμεν.

Ἄ! φίλε μου, ὅταν ἐνθυμηθῶ τί λέγει ὁ Λογγῖνος περὶ τῆς δυσκολίας τῆς κρίσεως, « Ἡ γὰρ τῶν λόγων κρίσις πολλή » λῆς ἐστὶ πείρας τελευταῖον ἐπιγέννημα » καὶ βλέπω ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι πείραν ἄλλην δὲν ἔχουσι παρὰ τὰ καλὰ τῶν γραμματικῶν, νὰ κρίνωσι μὲ τοσαύτην ἀφοβίαν καὶ θάρρος τοσοῦτον περὶ πραγμάτων δυσκρίτων, δὲν ἐξεύρω τί νὰ συλλογισθῶ.

Καὶ ἀπὸ ταῦτα τοῦτο μόνον ἐκατάλαβα, ὅτι μέγα δίκαιον εἶχεν ὁ Πλάτων, λέγων ὅτι ἡ σοφία δὲν πρέπει νὰ παραδίδεται εἰς πᾶσαν ψυχὴν ἀνεξετάστως.

Πρόσεχε, διὰ καὶ τὸ Πινδαρικόν

..... Ἀρχομένους δ' ἔργου, πρόσωπον
Χρὴ θέμεν τηλαυγές.....

Κανὼν γενικὸς καὶ λογικὸς (ἐπειδὴ στηρίζεται εἰς τὸ λογικὸν ἀξίωμα τοῦτο: « Ὁ φωτισμὸς τῶν ἀπαιδευτῶν πρέπει νὰ γίνεται διὰ τῶν εὐκολωτέρων καὶ συντομωτέρων μέσων ») οὗτος ἀπὸ δύο συνωνύμους λέξεις ἐκείνη πρέπει νὰ διαλέγεται καὶ νὰ εἰσάγεται εἰς τὴν νέαν μας Ἑλληνικὴν, τὴν ὁποίαν ἐλπίς ἢ ὑπόληψις εἶναι, ὅτι θέλει εὐκολώτερον καταλάβειν ὁ ἀπαιδευτός. Εἰς τὸν τοιοῦτον καὶ ἡ *Εὐκαμψία* καὶ ἡ *Εὐστροφία* εἶναι ἐπίσης ἄγνωστοι λέξεις· ἀλλ' ὅμως εἰς τὴν δευτέραν εὐρίσκει καὶ χειραγωγίαν, καὶ νὰ εἶπω οὕτως μίτον Ἀριάδνειον τὸ *Στρέφω*, τοῦ ὁποίου τὴν σημασίαν ἐξεύρει πολλὰ καλὰ. Τὸ *Κάμπτω* εἶναι εἰς αὐτὸν Κινέζικον.

Τί τοὺς θανόντας οὐκ ἔας τεθνηκέναι;

Τί γεωργεῖς τὸν ἄδην ταλαίπωρε Γ; καὶ ζητεῖς ὑπὸ γῆν δένδρα τόσον παράδοξα ὥστε νὰ φέρωσιν ὅλα σχεδὸν τὰ εἶδη τῶν καρπῶν, ὥς νὰ μὴν ἔμεινεν εἰς τὴν ἀπὸ σέ καὶ

τοὺς συγχρόνους σου πατουμένην γῆν, κανέν ἔγνος καρποφορίας :

Πολλὰ καλὸν εἶναι τοῦ Θεόγνιδος τὸ παράγγελμα

Οὐ χρὴ κιγκλίζειν ἀγαθὸν βίον, ἀλλ' ἀτρεμίζειν·

Τὸν δὲ κακὸν κινεῖν ἐς τ' ἂν ἐς ὀρθὰ βάλης.

Ἡ εὐχαριστία πρέπει νὰ ᾔηται Λακωνικῇ, ἀλλὰ τοιαύτη, ὅποια νὰ δείχνῃ εὐγνωμοσύνην ἀνδρῶν, μεγάλα φρονούντων, καὶ μεγάλα μελετώντων νὰ κατορθώσωσι, δι' ἀγάπην τῆς πατρίδος των, καὶ ὅχι τὸ, « Ὁ Θεὸς νὰ σοῦ τὸ πληρώσῃ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν » τῶν ζητούντων καὶ δεχομένων ἐλεημοσύνην.

Πῇ ἔσαν εὐχωλαί, ὅτε δὴ φάτε εἶναι ἄριστοι !

Ὅτι φυσικὰ οἱ τέσσαρες ὀφθαλμοὶ βλέπουν περισσότερα παρὰ τοὺς δύο· καὶ πίστευσε περὶ τούτου τὸν Ὀμηρον·

Σύν τε δὴ ἔρχομένω, καὶ τε πρὶ ὃ τοῦ ἐνόησεν,

Ὅπως κέρδος ἔη· μῶνος δ' εἶπερ τε νοήσῃ,

Ἀλλὰ τε οἱ βράσσων τε νόος, λεπτὰ δέ τε μῆτις.

ζΓ'.

Κοινή υπόληψις opinion publique, τοῦ ὁποῦ κυριωτέρα μετάφρασις ἤθελεν εἶσθαι *Νόμος*, ἐπειδὴ εἰς ταύτην τὴν ἔννοιαν τὸ ἐμεταχειρίσθη ὁ Πίνδαρος, ὅταν εἶπε, *Νόμος πάντων βασιλεύει*, *l'opinion est la reine du monde*. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Νόμος ἐστηρίχθη πλέον εἰς τὴν σημασίαν, ὅχι τοῦ νομιζομένου, ἢ ὑπολαμβανομένου, ἀλλὰ τοῦ γραπτοῦ δόγματος, τοῦ κολάζοντος τὰ πολιτικὰ ἀμαρτήματα, εἶναι πλέον ἀδύνατον νὰ προσαρμοσθῇ εἰς ἄλλην ἔννοιαν. Εἶναι ἄλλη λέξις κομψὴ τοῦ φιλοσόφου καὶ φιλανθρώπου βασι-

λέως, Μάρκου Αὐρηλίου, ἡ *Κοιρονοημοσύνη*. Ἀλλ' αὐτὴν ἴσως πρέπει νὰ τὴν φυλάζωμεν διὰ νὰ ἐκφράζωμεν τὸ *Esprit public*.

Ὅ,τι καὶ ἂν προσπαθήσης, τὸ ἀναθεματισμένον τζ, ἢ Τσ, ἐκολλήθη εἰς τὴν γλῶσσαν μας·

Ὡσπερ τὰ σὺκ' ἐπὶ τοῖσιν ὀφθαλμοῖς ἔφυ,

ὡς ἔλεγε περιγελῶν τινὰ σφάλματα, κολλημένα πάντοτε εἰς τὰς τραγωδίας τοῦ Εὐριπίδου, ὁ Ἀριστοφάνης. Ἄμποτε μὴν εἶχεν ἄλλα παρὰ ταῦτα! ἀλλ' εὐρίσκονται εἰς αὐτὴν ἄλλα χειρότερα σὺκα (*feigwarzen*), τὰ ὅποια τίς ἔχει νὰ τὰ θεραπεύσῃ, δὲν ἐξεύρω.

Περὶ τοῦ, *Τί ὥρα εἶναι*, εἶπα τί εἰς τὸν Ἡλιόδωρον (σελ. 208). Τώρα προσθέτω ὅ,τι τότε δὲν ἐνθυμούμην· ὅτι εἶπε καὶ ὁ Ἀριστοφάνης (*Εἰρήν.* 693) *Τὰ τί; ἀντὶ τοῦ Τὰ τίνα;* πληθυντικοῦ. Καὶ ἐπειδὴ οἱ Κωμικοὶ παραστένουσι πολλάκις τοῦ κοινοῦ λαοῦ τὴν γλῶσσαν, ἐνδεχόμενον οἱ Ἀθηναῖοι νὰ τὸ μετεχειρίζοντο εἰς τὴν κοινὴν ἀναστροφὴν, ὡς μόριον ἀόριστον, δεκτικὸν τῆς σημασίας παντὸς ἀριθμοῦ καὶ παντὸς γένους, ὡς τὸ *che* τῶν Ἰταλῶν: *che ora è?* Αἰέγομεν ἀκόμη, *Τί γυναῖκες εἶναι ἐκεῖναι; Τί ἄνθρωποι;* *Que voulez-vous faire? il faut se resoudre à admettre quelque bêtise dans les langnes.*

Ἐνθυμοῦ πάντοτε τὸ « Πολυτελὲς ἀνάλωμα ὁ χρόνος » τοῦ Θεοφράστου.

48'.

Ποτὲ δὲν μ' ἐμπνευσε πίστιν ὁ ἄνθρωπος. Κατ' ἄλλα ἐνδέχεται νὰ ᾔῃ ἀμεμπτος· ἀλλ' ἢ πρὸς τὸ γένος ἡμῶν φιλία τοῦ μ' ἐφάνη (ἴσως λανθάνωμαι) ὅτι μυρίζει ολίγον τὴν λεγο-

μένην ἀπὸ τοὺς προγόνους μας *Λυκοφιλίαν*. Ἐνδέχεται παρὰ τοῦτο νὰ ἔχη καὶ τὴν μανίαν νὰ φαίνεται *Selbsdenker* (αὐτόφρων).

Διὰ τὸ παράγγελμα τοῦ Θεοφράστου, « Πολυτελὲς κ.τ.λ. » δὲν σὲ λέγω περὶ τοῦ Ἀθ. ἄλλο, πλὴν ὅτι πάντοτε καὶ παντοῦ ἔδειξε *στρυφνὸν καὶ πρίνινον* ἦθος, ὡς πρέπει φυσικὰ νὰ ἦναι τὸ ἦθος τῶν δεσποτικῶν ψυχῶν.

Τὸν συγγραφέα τῆς ιδεολογίας ἔκρινες δικαίως· δὲν εἶναι πολὺς καιρὸς ἈΠΟΪ μ' ἔστειλε τὸν τελευταῖον τόμον, τὸν ὁποῖον ἀνέγνωσα μὲ ἴσῃν εὐαρέστησιν τῆς ιδιῆς σου, καὶ ἐλυπήθην ἄκρως, ὅτι δὲν τὸν ἔμεινε πλέον δύναμις νὰ γράψῃ ὅσα ἐμελλεν ἀκόμη νὰ μᾶς διδάξῃ. Ἀρχισε νὰ τυφλόνεται ὁ ταλαίπωρος καὶ τὴν σωμχτικὴν ὄψιν.

Βλέπω πάλιν ὅτι μέλλει νὰ σὲ ταραξῇ τὸ *ΑΠΟΥ*, ὡς ἐτάραξε καὶ ἄλλους. Ἄλλ' οἱ ἄλλοι εἶναι φιλαίτιοι (*chicaneurs*), καὶ δὲν ἔπρεπε νὰ τοὺς ἀκούῃς. Λέγομεν ἀδιαφόρως ἈΦ' ὍΤΙ (Ἀττικῶς) καὶ ἈΠ' ὍΤΙ (Ἰωνικῶς). Εἶναι τοῦτο ἀληθές, ἢ ὄχι; Διὰ τί λοιπὸν τὸ ἈΠΟΪ ἢ ἈΠ' ΟΥ (τοῦτο εὐρίσκεται εἰς τὸν Ἡρόδοτον) δὲν εἶναι τόσον καλὸν ὅσον εἶναι καὶ τὸ ἈΦΟΪ; Ἐπειτα δὲν τὸ ἐπλάσα ἐγὼ, ἀλλ' οἱ συγγραφεῖς τῆς ιε'. καὶ ις'. καὶ ιζ'. ἑκατονταετηρίδος. Ἄλλο δὲν ἔκαμα πλὴν νὰ ἀνανεόσω τὸ ἀπαρχαιωμένον. Διὰ τί; διὰ νὰ ἐξορίσω τὸ χυδαῖον ὍΠΟΪ ἀπὸ τὴν γλῶσσαν, ἃν ἦτο δυνατόν, ἀνακαλύπτων τὰ γενέθλιά του. Μὴν ἀμφισβόλλῃς, ὅτι ἀπὸ τὸ ὀρθὸν *Πολὺς καιρὸς ἀποῦ*, ἐγεννήθη πρῶτον τὸ *πολὺς καιρὸς ὁποῦ*· ἔπειτα ἀπὸ τὸ στρεβλὸν τοῦτο ἄλλο στρεβλότερον, *Εἰς καιρὸν ὁποῦ* (ἀντὶ τοῦ *ὅταν*), καὶ τέλος ἐκατάτησε νὰ γένῃ καὶ ἄρθρον εἰς ὅλους τοὺς ἀριθμοὺς καὶ εἰς ὅλα τὰ γένη, ὁ *ἄνθρωπος ὁποῦ*, ἡ *γυναῖκα ὁποῦ*, οἱ *ἄνθρωποι ὁποῦ*, αἱ *γυναῖκες ὁποῦ*, καὶ εἰς ὅλας τὰς πτώ-

σεις, τῶν ἀνθρώπων, τῶν γυναικῶν, τοὺς ἀνθρώπους, τὰς γυναῖκας, ὁποῦ.

Ποῖοι λοιπὸν μεταχειρίζονται μέσα ἱατρείας μαλακώτερα καὶ κανονικώτερα, οἱ ἰδρόνοντες νὰ τὸ θεραπεύσωσι μειρακιωδῶς μὲ τὴν διαστολὴν ὅπου, ἢ ἐγὼ, ὅστις ἐπενόησα τὴν ἀνάκλησιν τοῦ ἀποῦ (εἰς μόνον τὸ πρῶτον παράδειγμα πολὺς καιρὸς ἀποῦ) δι' ἐπιθυμίαν νὰ καθαρίσω τὴν γλώσσαν ἀπ' ἑνα καὶ αἰσχροὺν χυδαῖσμον;

Εἶπα εἰς μόνον τὸ πρῶτον παράδειγμα· ἀλλὰ πιθανὸν ὅτι καὶ τὸ δεύτερον χρονικόν, εἰς καιρὸν ὁποῦ δὲν ἐγεννήθη ἀμέσως ἀπὸ τὴν κατάχρησιν τοῦ πρώτου· ἀλλ' ἦτον εἰς καιρὸν ἐποῦ (ἦγουν καιρὸν, ἐφ' οὗ καιροῦ), καὶ οὕτως ἦτο βέβαια ὀρθόν. Τοῦτο τὸ ἐποῦ, ἂν ἐμεταχειρίζομαι, ἤθελα δικαίως κατηγορηθῇ· ἀλλὰ σὲ ὁμολογῶ, ὅτι ἂν τὸ μεταχειρισθῇ τις ἄλλος (τὸ εἰς καιρὸν ἐποῦ) ἀποβλέπων εἰς τὸν σκοπὸν του, θέλω τὸν ἀφήσειν ἡσυχον, καὶ μάλιστα, ἐπειδὴ μὴν ἔχοντες ἱκανὰ κοινῆς γλώσσης συγγράμματα (τὰ ἀρχαιότερα δὲν ἀναβαίνουνσι περαιτέρω τῆς γ'. ἑκατονταετηρίδος) δὲν εἴμεθα βέβαιοι ἂν δὲν ἦτο καὶ τὸ ἐποῦ, ὁμοίως ὡς τὸ ἀποῦ εἰς χρῆσιν. Αἱ γλώσσαι δὲν φθείρονται αὐθημερόν· ἀλλὰ μεταβαίνουνσι κατὰ μικρὸν ἀπὸ μίαν διαστροφὴν εἰς ἄλλην, ὡς καὶ τὰ ἦθη τῶν λαλούντων αὐτάς.

Τοῦ ἦτον τὸ ἐφελκυστικὸν δὲν εἶναι οὐδ' αὐτὸ πλάσμα τῆς κεφαλῆς μου. Εἶναι τῆς γλώσσης, καὶ πολλάκις ὅπου δὲν πρέπει, καὶ ὅπου ἀληθῶς χυδαῖζει, ὡς τὸ ἦτον τρελός· ἄλλο δὲν ἔκαμα λοιπὸν παρὰ νὰ τὸ φυλάξω ὅπου, ἂν δὲν πρέπη, ἔχει καὶ τὴν αὐτὴν δικαιολογίαν τοῦ ἐφελκυστικοῦ τῶν παλαιῶν, τοῦτο μόνον διαφέρον, ὅτι ἐκεῖνοι δὲν τὸ ἐμεταχειρίζοντο εἰς τὸν παρατατικὸν τοῦ ὑπαρκτικοῦ ῥήματος. Ἀρκεῖ ὅμως (μὲ φαίνεται) ὅτι τὸ ἐμεταχειρίζοντο εἰς τοὺς

ἄλλους παρατατικούς ὁμαλῶς, ὅλων (ἔτυπτεν, ἐποίεεν) πλήν τῶν εἰς μῆ. Κανείς δὲν θέλει μὲ πείσειν, ὅτι τὸ *ἦτον ἀηδέστατον*, δὲν εἶναι εὐφωνότερον τοῦ *ἦτο ἀηδέστατον*.

Θέλω γράψειν. Τὸ νόστιμον εἶναι ὅτι οὐδὲ τοῦτο δὲν εἶναι ἰδικόν μου. Ἐφερα ἀρκατὰ παραδείγματα εἰς τοὺς αὐτοσχ. στοχ. τῆς κοινῆς του χρήσεως, κατὰ τὰς παρελθούσας ἑκατονταετηρίδας. Ἐὰν τὸ ἀνανέωσα, ἰδοὺ τίνα σκοπὸν ἐπρόβαλα. Ἡ φρικτοτέρα χυδαιότης τῆς γλώσσης μας εἶναι ἡ ἔλλειψις τοῦ ἀπαρεμφάτου. Ἀλλὰ τίς εἶναι τόσον τολμηρὸς, ὥστε νὰ βιάσῃ τὸ ἔθνος νὰ τὸ δεχθῇ; καὶ ἂν εὕρισκετό τις τοιοῦτος, εἶναι πιθανόν, ἢ ἐλπιστὸν ὅτι θέλει τὸν ἀκούσειν τὸ ἔθνος; Οἱ μικρὸν πρὸ ἡμῶν ζήσαντες (τοῦτο εἶναι ἀναμφίβολον) ἐφύλαξαν καὶ τὰ ἔχνη του εἰς τοὺς μέλλοντας *Θέλω γράψειν* ἡ πρόοδος τῆς χυδαιότητος ἐξάλειψε καὶ τὰ ἀμυδρὰ ταῦτα ἔχνη μὲ τὸ *Θέλω γράψῃ*. Τὰ ἀνεκάλεσα ἐγὼ μὲ τὴν ἐλπίδα, ὅτι ἡ συνήθεια νὰ τὸ βλέπῃ εἰς τοὺς μέλλοντας, ἴσως κατ' ὀλίγον φέρει τὸ ἔθνος νὰ τὸ μεταχειρίζεται καὶ ἀπλῶς ἄλλοι, ὅπου ἡ χρῆσις του εἶναι καὶ κομψὴ καὶ ἀναγκαία. Αἱ γλῶσσαι, καθὼς κατὰ μικρὸν διαστρέφονται, οὕτως καὶ κατὰ μικρὸν διορθώνονται. Καὶ τρόπον ἄλλον δὲν γνωρίζω, παρὰ τὸν ἥπιον καὶ γλυκύν. Ζητοῦν οἱ φιλαίτιοι νὰ μὲ καταστήσωσι γελοῖον, παρασταίνοντές με ὡς κυριεύμενον ἀπὸ τὴν ὄντως γελοίαν φαντασίαν, νὰ γένω νομοθέτης τῆς γλώσσης, μ' ὅλον ὅτι καθὼς σὲ εἶπα καὶ ἄλλοτε, καὶ πάλιν σ' ἐξαναλέγω, δὲν πιστεύω, νὰ ἦναι ἄλλος τις τόσον πληροφορημένος, ὅσον ἐγὼ, ὅτι αἱ γλῶσσαι ἀποστρέφονται τὸν δεσποτισμόν.

Αἶ! Αἶ! εὐμορφα ἐφύλαξα τὸ παράγγελμα τοῦ Θεοφράστου. « Πολυτελὲς ὁ χρόνος ἀνάλωμα. » Ἀλλ' εἶσαι σὺ ὁ αἷτιος.

Τὸ « Πάντες ἄνθρωποι φύσει τοῦ εἰδέναι ὀρέγονται » εἰς τοὺς νέους μάλιστα ἔχει τὴν δύναμίν του. Ὅταν μίαν φορὰν συναθροισθῶσιν ἐκεῖ βιβλία ἱκανὰ, μὴ ἀμφιβάλλῃς ὅτι ἡ ἐκεῖ νεολαία θέλουν τρέξουν ἄλλος εἰς ἄλλο, ὡς αἱ ὄρνιθες, ὅταν σκορπίζῃς ἔμπροσθέν των τὴν κριθήν.

Il faut battre le fer pendant qu'il est chaud, λέγουσιν οἱ Γάλλοι.

Ἡ Κιβωτὸς, ἂν ὁμοιάζῃ τὴν Κιβωτὸν τοῦ Νῶε, εἰς τὴν ὁποίαν μόνον ὀκτὼ λογικὰ ζῶα ἦσαν περικυκλωμένα ἀπὸ ὅλα τὰ γένη τῶν ἀλόγων, θέλει δώσῃ ὕλην ἀρκετὴν νὰ γελῶσιν οἱ Εὐρωπαῖοι. Ὅπως ἂν ᾖ, δὲν εἶναι ἐκείνη, ἥτις μέλλει νὰ μᾶς σώσῃ ἀπὸ τὸν κατακλυσμὸν τῆς ἀπαιδευσίας, ἣς προσθέσω καὶ τῆς ἀνομίας.

Τὸ γένος μας, φίλε, εἶναι βαμμένον μὲ τὴν ἀδικίαν, καὶ ἂν δὲν ᾗτον, ἤθελεν εἶσθαι θαῦμα ἀσυγκρίτως μεγαλότερον ἀπὸ νεκρῶν ἀνίστασιν. Ὅστις γεννᾶται καὶ τρέφεται εἰς πολίτευμα ἄνομον καὶ ἄδικον, ἐξ ἀνάγκης ἄδικος, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ᾗττον, καὶ δεσποτικὴ πρέπει νὰ ᾖ ἡ ψυχὴ του. Ἀπὸ τὴν ἔκπλυσιν λοιπὸν τῆς βρωμισμένης ταύτης βαφῆς πρέπει ν' ἀρχίζῃ ἡ παιδεία τοῦ γένους. Βλέπεις ὅποια εἶναι τὰ ψυχάρια πολλῶν ἀπὸ τοὺς ὀνομαζομένους καὶ νομιζομένους σπουδαίους μας, οἱ ὅποιοι ὁμῶς ἔπρεπε νὰ ᾖναι τύπος καὶ ὑπεργραμμὸς τῆς διαγωγῆς τοῦ ἔθνους. Ὀλίγην δύναμιν πολιτικὴν ἢ χρηματικὴν ἂν ἀποκτήσῃ τις ἀπὸ μᾶς, γίνεται πάραυτα δεσπότης τῶν ὁμοίων του, καὶ φέρεται πρὸς αὐτοὺς μὲ τὸ Ἀβρααμῖν, καὶ στοχάζεται (τὸ χειρότερον) τὴν τοιαύτην διαγωγὴν, ὡς ἀχώριστον δικαίωμα τῆς καταστάσεώς του, καὶ λέγει εἰς ἑαυτὸν, « Πῶς ἀρμόζει νὰ ἰσηγορῇ ὁ δεῖνα μ' ἐμέ! »

Τὸ Μόνονικον εἶναι ὄνομα πόλεως ἢ πολίχνης Monaco,

κειμένης εἰς τὴν παραλίαν τῆς Γένουας (Genova), καὶ ὠνομάσθη οὕτως ἀπὸ τὸ ἐκεῖ εὐρισκόμενον ἱερὸν Ἡρακλέους Μονοῖκου. Ὁ Στράβων ἀπλῶς τὴν ὀνομάζει Λιμένα Μονοῖκου (τομ. Α, σελ. 267—269 τῆς ἐκδοσ. μου), καὶ εἰκάζει ὀρθῶς, ὅτι καὶ ὁ τόπος καὶ τὸ ἱερὸν ἦσαν ἀποικία τῶν Μασσαλιωτῶν. Διὰ τί δὲ ὁ Ἡρακλῆς ἐπωνομάσθη *Μόνοικος*, ἴδε τὴν σημείωσίν μου εἰς τὸν Γαλλικὸν Στράβωνα τόμ. Β', σελ. 88. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ Μονοῖκου. Τὸ δὲ Munich τῆς Βαυαρίας εἶναι Μονάχιον. Οἱ Ἰταλοὶ τὰ ὀνομάζουν κακῶς καὶ τὰ δύο μὲ τὸ αὐτὸ ὄνομα Monaco.

Λὲν εἶναι *Παρίσια*, ὡς *Ἰωάννινα*, ἀλλ' οἱ *Παρίσιοι*, ὡς οἱ *Δελφοὶ*, οἱ *Λεοντῖνοι* καὶ ἄλλα τοιαῦτα. Μὲ ταύτην ὁμῶς τὴν διαφορὰν, ὅτι τῶν Δελφῶν καὶ Λεοντίνων ἡ πόλις δὲν εἶχεν ἄλλο ὄνομα, παρὰ τὸ τῶν κατοίκων· τῶν δὲ Παρισίων ἡ πόλις ἐλέγετο παλαιὰ *Λυτέκια* (Lutecia) τὴν ὁποίαν ὁ Στράβων ἢ ὁ ἀντιγραφεὺς τοῦ διέστρεψεν εἰς τὴν *Λουκοτίκιαν*. Μὲ τὴν πρόσδον δὲ τοῦ χρόνου ἀπηρεχαιώθη τὸ ὄνομα, καὶ ἐπεκράτησεν ἀντ' αὐτοῦ τὸ Παρίσιοι (ὅθεν καὶ τὸ σήμερον Paris). Μόνος ὁ ἱστορικὸς Ζώσιμος τὴν ὀνομάζει οὐδετέρως (ἀλλ' ὅχι πληθυντικῶς) τὸ Παρίσιον.

Pagus εἰς τὴν Λατινίδα σημαίνει *χώραν* (ὅθεν τὸ Paese τῶν Ἰταλῶν καὶ τὸ Pays τῶν Γάλλων), καὶ κώμην ἢ χωρίον (ὅθεν τὸ Paesano ὁ τῆς χώρας κάτοικος, ἢ ἐγχώριος, καὶ τὸ Paysan ὁ χωριάτης, ἢ κωμῆτης, ὡς πρὸς τοὺς κατοίκους τῶν πόλεων). Τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου ἔλαβε χώραν πρῶτον εἰς τὰς πόλεις, οἱ δὲ κωμῆται ἢ χωρικοὶ ἔμειναν οἱ τελευταῖοι νὰ φωτισθῶσι, πολλὰς ἑκατονταετηρίδας μετὰ τοὺς πολίτας ὕστερον· ὅθεν ἐπειδὴ ἐφύλατταν τὴν πάτριον θρησκείαν, ὅταν αἱ πόλεις ἐχριστιανίζον, ἕκαστάντησε τ' ὄνομα Paganus (καὶ εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς συγ-

γγραφεῖς Παγαρός κωμήτης, χωριάτης paysant) νὰ γένῃ συνώνυμον τοῦ εἰδωλολάτρης. Ἀφοῦ μίαν φορὰν ἔλαβε τὴν σημασίαν ταύτην μετεφέρθη εὐκολα, καὶ εἰς τοὺς ἀνοήτους καὶ τρελοὺς. Τὰ ὁποῖα φέρει εἰς μαρτυρίαν Ῥωσσικὰ λεξικά, ἀμύητος, βέβηλος κ.τ.λ. βεβαιοῦσι μάλιστα ὅ,τι αὐτὸς ἀρνεῖται. Ὁ βέβηλος καὶ ἀμύητος εἶναι ὁ ἀβάπτιστος, ἡγουν ὁ εἰδωλολάτρης. Οἱ Ῥῶσσοι, λαμβάνοντες τὴν θρησκείαν ἀπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς, φυσικὰ ἔλαβαν καὶ ὅλα τὰ ὑβριστικὰ ὀνόματα, μὲ τὰ ὁποῖα ἐκεῖνοι ἐστόλιζαν τοὺς ἑτεροδόξους. Εἶναι πιθανόν, ἢ μᾶλλον βέβαιον, ὅτι τὰ Παγαρόμερα ἔλαβαν τὴν ἀρχὴν ἀπὸ ἐορτὰς βακχικᾶς καὶ κωμαστικᾶς τῶν κατὰ κώμας εἰδωλολατρῶν, ὁποῖας ἔπειτα ἐμιμήθημεν καὶ ἡμεῖς οἱ Ὀρθόδοξοι, εἰσάξαντες ἀντ' ἐκείνων τὰ δωδεκαήμερα, καὶ τὴν ἀπόκρεων, ἥτις εἶναι ἀληθὴς βακχικὴ ἐορτή.

Δὲν ἐνθυμοῦμαι ἂν ἦναι ὁ Κικέρων ὅστις εἶπεν, ὅτι δὲν εἶναι βιβλίον, οὐδὲ τὸ κάκιστον, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ νοήμων ἀναγνώστης δὲν εὐρίσκει τι ὠφέλιμον.

Τὸ βάρος εἶναι μέγα καὶ φοβερόν· καὶ οἱ ὦμοί μου, οἱ ὁποῖοι ποτὲ δὲν ἦσαν δυνατοί, ἔγιναν τῶρα ὦμοι βρεφικοί. Δις παῖδες οἱ γέροντες. Ἀσχολοῦμαι ὁμως, πρὶν ἐξασθενήσωσι παντάπασι.

Ἐγὼ ἐβάπτισα τοῦτον Κλεάνθη· τὸ ἐκ τοῦ πρώτου βαπτίσματος ὄνομα εἶναι Βασίλειος, καὶ τὸ ἐπώνυμον Κορτός.

Τὸν δὲ Φ. ἐμποροῦν νὰ δώσωσιν ἄξιον ἐπίθετον αὐτοῦ καὶ τὸ Χαλκοπρόσωπος, μὲ τὸ ὁποῖον ὡς λέγει ὁ Χρυσόστομος (Ὁμιλ. γ'. εἰς τὸν Ἡσαΐαν) ὠνόμαζαν οἱ Βυζαντινοὶ τοὺς ἀναισχύντους· « Οὕτω γοῦν καὶ ἡμῖν ἔθος πολλάκις τοὺς » ἐρυθριᾶν μὴ εἰδότας χαλκοπροσώπους καλεῖν. »

Ἄξιον εἶναι καὶ τοῦτο τοῦ ἀειμνήστου Βολταίρου:

Les vieux livres sont des trésors.

Dit la sottie et maligné envie.

Ce n'est pas qu'elle aime les morts;

Elle hait ceux qui sont en vie. (Diction. philosophique, au mot, Anciens et modernes).

Περὶ τῆς λέξεως τοῦ Μακαρονισμοῦ, ἰδοὺ τί λέγει ὁ αὐτὸς Βολταῖρος (Diction. philosoph. au mot Allegories) (ἐπειδὴ ὅλα τὰ ἔθνη ἤρχισαν τὴν γλῶσσαν των ἀπὸ τὸν μακαρονισμόν): Les sermons de Barlet et de Maillard... étaient prononcés moitié en mauvais latin, moitié en mauvais français: les sermons en Italie étaient dans le même goût. C'était encore pis en Allemagne. De ce mélange monstrueux naquit le style macaronique; c'est le chef-d'œuvre de la barbarie; Cette espèce d'éloquence, digne des Hurons et des Iroquois, s'est maintenu jusque sous Louis XIII. Le Jésuite Garasse, un des hommes les plus signalés parmi les ennemis du sens commun, ne prêcha jamais autrement.

Ἐὰν οἱ ἐκδόται τοῦ Δογίου Ἑρμοῦ προσκαλέσωσι τοὺς ἑκασταχοῦ λογίους Ἕλληνας νὰ πέμπωσιν εἰς τὸν Δ. Ε. ἕκαστος τὰς ἰδιαζούσας εἰς τὴν πατρίδα του λέξεις ἢ φράσεις, μόνας ἐκείνας, ὅσαι δὲν εὐρίσκονται εἰς τὰ κοινὰ μας λεξικά, καὶ καθόσον πέμπονται, νὰ τὰς καταχωρίζωσιν οἱ ἑρμογράφοι κατὰ στοιχεῖον εἰς κάθε τετραδίου (μία μόνη σελὶς κάθε τετραδίου εἶναι ἱκανὴ εἰς τοῦτο), σὲ βεβαιόνω ὅτι τοιαύτη συλλογὴ, ὅχι μόνον θέλει χορηγήσῃ μετ' ὀλίγους χρόνους ὕλην ἀρκετὴν εἰς σύνταξιν Λεξικοῦ, ἀλλὰ καὶ συνεργήσῃ πολὺ εἰς ἀκριβεστέραν γνῶσιν τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης. Πρόσθετος καὶ τρίτον, ὅτι θέλει καταστήσῃ τὸν Δ. Ε. ὄντως κλασσικὴν ἐφημερίδα, καὶ ἐλκύσει πολλοὺς ὑπογράφας. Διότι ἀπὸ τοὺς ἀλλογενεῖς φιλόλογους δὲν εἶναι ὅστις

δὲν θελήσει νὰ τὴν ἔχη, διὰ νὰ παραβάλλῃ τὰ νέα μὲ τὰ παλαιά.

Κυματωγὴ εἶναι, καθὼς ἐξηγεῖ ὁ Εὐστάθιος (εἰς τὸ Ε. τῆς Ὀδυσσ.) ἡ ἀκτὴ ἐνθα δηλαδὴ τὰ κύματα ἄγνυνται. Ὁ Ἡσύχιος τὴν ἐξηγεῖ Ραχία, τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ αὐτό. Οἱ Ἴωνες τὴν ὠνόμαζαν Ρηχία, διὰ τοῦ Η· ὅθεν κατὰγονται τῆς κοινῆς γλώσσης τὰ Ρηχά, ἤγουν τὰ ἀνάβαθα νερά, καθὼς λέγουν ἄλλοι. Ὅπου εἶναι ἀκτὴ, ἢ Αἰγιαλὸς, ἐκεῖ ἀναγκαίως εἶναι καὶ τὰ ὕδατα ῥηχά.

« Μετωπωρινῆς τρύγης » εἶναι καθὼς ὅλα τῶν ὥρων τὰ ὀνόματα, Χειμῶνος, Ἕαρος, Θέρους, τὰ ὁποῖα ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα μεταχειρίζεται ἑλλειπτικῶς τῆς προθέσεως.

Αἱ δεικτικαὶ ἀντωνυμίαι συντάσσονται ἐνάρθρως μὲ τὰ ὀνόματα, ὅταν τὸ ὄνομα δὲν εἶναι, παρὰ ἀπλὴ ἐπεξήγησις τῆς δείξεως. Αὕτη εἶναι ἡ κοινὴ χρῆσις τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἡ ὁποία, μὴν οὖσα κοινὴ εἰς τὰς ἄλλας (οἱ Γάλλοι λέγουσι *cet homme et cet Endrome*), ἔλαβε μὲ φαίνεται τὴν αἰτίαν ἀπὸ τὸν φόβον τῆς ἀμφιβολογίας. Οὗτος Εὐδρομος, καὶ, Οὗτος ὁ Εὐδρομος εἶναι βέβαια δύο φράσεις διάφοροι· ἡ πρώτη εἶναι πρότασις λογικὴ ἑλλειπτικὴ, ἰσοδυναμοῦσα μὲ τὴν Οὗτος ἐστὶν Εὐδρομος· ἡ δευτέρα δὲν εἶναι πλὴν μέρος προτάσεως τὸ λεγόμενον Ἰποκείμενον. Μ' ὅλον τοῦτο, εὐρίσκονται καὶ παραδείγματα τῆς ἐναντίας χρήσεως.

Τοῦτο μὲν καπνοῦ καὶ κύματος ἐκτὸς ἔργε·

λέγει ὁ Ὀμηρος (Ὀδύσσ. Μ. 209). Ὀλίγον ἀνωτέρω (Αὐτόθ. 214) εἶπε,

Δῶν Τόν δε γ' ὀλεθρον ὑπεφυγέειν καὶ ἀλύξει.

Λουκιανὸς (εἰς τὸν Νιγρῖνον τμ. 12)

« Οὗτος ἀνὴρ οὐ παύσεται τήμερον »

Ὅτι βέβαια ἐξ αὐτῶν εἶναι τινὰ γεννήματα κακογραφίας, τὸ ὁμολογῶ· καὶ ἰδοὺ ἐν παράδειγμα ἀπ' αὐτὸν τὸν Λουκιανὸν (Δημοσθ. ἐγκώμ. 41), τὸσον μᾶλλον ἀξιοσημείωτον, ὅσον ὁ μὲν Λατῖνος μεταφραστῆς ἠπατήθη, οἱ δὲ Κριτικοὶ μήτε περὶ τοῦ κειμένου μήτε περὶ τῆς μεταφράσεως δὲν ἐσημείωσαν τίποτε. Ὁ λέγων εἶναι ὁ Ἀριστοτέλης πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον περὶ τῆς ἀρετῆς τοῦ Δημοσθένους. « Καὶ ὑμεῖς πειρᾶσθε δώροις καὶ τοῦτον ἀναπείθειν ἄνθρωπον, καὶ τὴν » πτρώων οὐσίαν εἰς Ἀθηναίους... κατηναλωκότα » Ἄλλαξον μόνην τὴν στίξιν, καὶ ὅλον γίνεται κομψότατον καὶ θαυμαστόν. « Καὶ ὑμεῖς πειρᾶσθε δώροις καὶ τοῦτον ἀναπείθειν, » ἄνθρωπον καὶ τὴν κ.τ.λ. » Et vous essayez de corrompre encore celui-ci; un homme qui a dépensé son patrimoine au profit des Athéniens!

Τὸ *Einschmeicheln* (sich) εἶναι τὸ Καθομιλεῖν τῶν παλαιῶν.

Τὸ *Imposer* κατὰ λέξιν εἶναι τὸ Ἐπιτιθέσθαι, ὅθεν *Imposteur* ὁ Πλάνος. Τὸ ῥῆμα Ἐπιτιθέσθαι εἰς σημασίαν τοῦ ἀπατᾶν· εἶναι βέβαιον ὅτι ἔλεγαν Ἐπιθέτης τὸν *Imposteur*. Ὁ Χρυσόστομος (Ὁμιλ. εἰς τὴν πρὸς Ἑβρ. ἐπιστολήν) λέγει, « Εὐθέως τὸν Ἐπιθέτην, τὸν ἀπατεῶνα, τὸν εἰ- » ρωνα καλοῦμεν κ.τ.λ.

Καὶ ὁ ἅγιος Ἰερώνυμος, Λατῖνος πατὴρ (τῆς αὐτῆς δ' ἑκατονταετηρίδος μὲν τον Χρυσόστομον) ἱστορεῖ ὅτι, οἱ Εἰδωλολάτραι, εὐθὺς ὅταν ἐβλεπαν κανένα ἀπὸ τοὺς μοναχοὺς μας, ἐφώναζαν, « Ὁ Γραικὸς Ἐπιθέτης » un bel éloge vraiment.

Πρὸς τὸν φιλέλληνα Πολίτην Μαυροκορδάτου.

Καὶ ἐδῶ ἔτι εὐρισκόμενος, καὶ δι' ἐπιστολῶν ἀφ' οὗ ἀνεχώρησεν ὁ φίλος Π. μου ἐξεφώνησε τὰς ἀκοὰς μὲ τὰ ἐγκωμιά σου. Τὰ αὐτὰ ἤκουα μετέπειτα καὶ ἀπὸ τὴν φήμην τῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα πολιτικῆς διαγωγῆς σου. Τὴν φήμην ἔπρεπε νὰ πιστεύσω ὡς Θεόν· τὸν Π. ὡς ἄνδρα, εἰς τοῦ ὁποίου τοὺς λοιποὺς λόγους δὲν ἠπίστησα ποτέ· καὶ μ' ὅλα ταῦτα, ἐντρέπομαι τοιαύτην ἐξομολόγησιν, διὰ τὰς λευκάς μου τρίχας ἀναγκάζομαι ὁμῶς νὰ σοῦ ἐξομολογηθῶ, ὅτι δὲν ἤμποροῦσα νὰ ἐλευθερώσω τὴν γηραιά μου κεφαλὴν ἀπὸ τοῦ, « Ἐκ » Ναζαρέτ θύναται τι ἀγαθὸν εἶναι;

Ὡ πόσην χάριν σὲ γνωρίζω, ὅτι μ' ἐλευθέρωσεν ἡ ἐπιστολή σου ἀπὸ τόσο ἀνόητον πρόληψιν· ἂν καὶ ὅχι ἰδίαν εἰς μόνον ἐμέ! Ἡ ἀποδοχὴ τῶν περιεχομένων εἰς τὰ Προλεγόμενα φιλοσοφικῶν παραγγελμάτων (εἰς τὰ ὁποῖα ἄλλο τι δὲν ἐσυνείσφερα ἐγὼ παρὰ τὸν κόπον νὰ τὰ συναθροίσω) μ' ἀναγκάζει νὰ πιστεύσω ὅτι δὲν εἶναι ὅλοι Ναζαρινοὶ, ὅσους γεννᾷ ἡ Ναζαρέτ. Σ' ἐπαινῶ τόσο προθυμώτερα, ὅσον εἶναι ἰσχυρώτερα τὰ ὁποῖα πολεμεῖς πάθη τῆς ἀνατροφῆς, καὶ προσμένω ἀπὸ τὴν φρόνησίν σου νὰ ἀναφανῇ καὶ μέχρι τέλους νικητῆς, καὶ ἀληθῶς τετράγωνος ἀνὴρ.

Ὁ ἕως τώρα δρόμος σου εἰς τὸ στάδιον τῶν ἀγώνων σ' ἔκαμιν ἐπαινετὸν, καὶ δὲν σοῦ μένει πλέον ἄλλο παρὰ νὰ κατασταθῇ καὶ μακαριστός. Εἰς ὅλους τοὺς τρέχοντας προθύμως χρεωστεῖται ἔπαινος· ἀλλὰ μόνοι οἱ ἀποτρέξαντες καὶ στεφανωθέντες μακαρίζονται. Τὸ στάδιον εἰς τὸ ὁποῖον ἐξεδύθης εἶναι μακρὸν καὶ πολύπονον καὶ πολυκίνδυνον· ἐπειδὴ

εἶναι ἐν ἀπὸ τὰ σπανίως εἰς τὸν μακρὸν χρόνον ἀνοιγόμενα στάδια, καὶ κατὰ δυστυχίαν ὄχι πάντοτε εἰς καιρὸν, ὅταν εὐρίσκωνται καὶ σταδιοδρόμοι ἄξιοι νὰ τὰ τρέξωσιν· ἀλλ' εἶναι καὶ τὰ ἄθλα του λαμπρά· ὄχι χρυσοῦς ἢ ἀδαμάντινος στέφανος, ἀλλ' ὀλοκλήρου ἔθνους εὐγνωμοσύνη, δι' ἀπόκτησιν εὐδαιμονίας καὶ δόξης, τῆς ὁποίας ὄχι μικρὰν μερίδα μέλλεις σὺ πρῶτος νὰ ἀπολαύσης. Ταῦτα μὲ κάμνουν νὰ ἐλπίζω ὅτι θέλεις τελειώσῃς τὸν δρόμον σου ὡς τὸν ἄρχισες.

Διὰ νὰ μὴν ἀποκάμῃς εἰς τὸ μακρὸν διάστημα καὶ τοὺς μακροὺς κόπους, θάρρυνε τὴν ψυχὴν σου μὲ τοῦ Ἀποστόλου τοὺς λόγους, προσαρμόζων εἰς τῆς παρούσης Πολιτείας τὰς περιστάσεις, ὅτι ἔλεγεν ἐκεῖνος περὶ τῆς μελλούσης. « Οὐκ » ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν » δόξαν ἀποκαλυφθῆναι ἡμᾶς. » Ἡ μέλλουσα μὲ τὴν παροῦσαν εἶναι τόσον σφικτὰ δεμέναι, ὥστε ματαίως ἐλπίζουν τὴν ἐν οὐρανοῖς Πολιτείαν, ὅσοι δὲν σπουδάζουν νὰ πολιτευθῶσι πρῶτον εὐνόμως εἰς τὴν γῆν.

Διὰ νὰ καταστήσῃς τοιαύτην πολιτείαν, σπούδασε νὰ λάβῃς συνεργοὺς ὁμοίους σου, καὶ ἀπομάκρυνε ἀφ' ἑαυτοῦ σου, ἢ μᾶλλον ἀποκοίμιζε τοὺς ἀντιπολιτευομένους, ἕως νὰ πῖξῃ ἡ οἰκοδομὴ τῆς πολιτείας. Τίποτε μὴ πράσσης, χωρὶς νὰ ἔχῃς πάντοτε εἰς τὸν λογισμὸν, ὅτι, παρόντες ἀοράτως οἱ ἀρχηγέται τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ πρόγονοί μας, βλέπουν καὶ τὰς πράξεις καὶ τοὺς σκοποὺς τῶν πράξεών σου· ἂν θέλῃς καὶ ζώντων ὀφθαλμοὺς, νόμιζε ὅτι σὲ βλέπει καὶ τὸ ὑγιὲς μέρος τῆς Εὐρώπης, καὶ ὅλον τὸ μακάριον ἔθνος τῶν Ἀγγλο-μερικανῶν.

Τούτων μάλιστα τῶν Ἀγγλο-μερικανῶν τὴν πολιτείαν κατὰπεισε τοὺς ὁμογενεῖς νὰ δεχθῶσι. Μὴ τοὺς ἀπατήσωσιν ὅσοι λέγουν ἢ νομίζουν ἀπλῶς, ὅτι πρέπει νὰ ᾔναι πρόσφορος

εἰς τὸ κλίμα καὶ εἰς τὰ ἥθη τοῦ ἔθνους· τοῦτο χρειάζεται διαίρεσιν. Ἐὰν νοῶσι τοὺς λεγομένους ἀστικούς νόμους (Loix civiles) ἔχουν δίκαιον· πλανῶνται ἐξ ἐναντίας ἂν τοὺς συγχέωσι μὲ τοὺς ἀρχικούς καὶ θεμελιώδεις, τοὺς περιεχομένους εἰς τὸν συντακτικὸν χάρτην. Οὗτοι διὰ νὰ ᾔναι δίκαιοι, καὶ ἀληθῶς ἐλευθερίας νόμοι, πρέπει νὰ συμφωνῶσι μὲ τοὺς φυσικούς νόμους, ἢ μᾶλλον νὰ μὴν ᾔναι πλὴν ἀνάπτυξις τῶν φυσικῶν, δυνατὴ νὰ προσαρμοσθῇ εἰς ὅλα τὰ ἔθνη, ἐπειδὴ καὶ ὅλα τὴν αὐτὴν ἀνθρώπινον φύσιν ἔχουν. Τὰ πάθη ἰσχύουν πολλάκις νὰ μᾶς ἐμπνεύσωσι τὴν ἐπιθυμίαν τῆς δεσποτείας, ἀλλὰ δὲν ἴσχυσαν ἀκόμη νὰ ἐμπνεύσωσιν εἰς κανένα καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς δουλείας. Διὰ νὰ τὴν ἀποφύγῃ λοιπὸν καθεὶς ἐξ ἡμῶν, ἄλλην καταφυγὴν δὲν ἔχει παρὰ τὴν ἰσονομίαν.

« Ἀνθρώπων μηδεὶς μῆτε τύραννον, μῆτε δοῦλον ἑαυτὸν καθιστάς· » εἰς τὰ ὀλίγα ταῦτα λόγια τοῦ Λεωμνήστου Αὐτοκράτορος, μεταφρασμένα τόσον ζωηρὰ ἀπὸ τὸν Μονταίγην, Je suis desgousté de maistrise et active et passive, περιέχεται ὅλη ἡ ἀληθὴς πολιτικὴ. Εἰς ἄλλο παρὰ τὴν ἰσονομίαν ὅστις θεμελιώνει πολιτείαν, δὲν κτίζει πύργον Ἐλευθερίας, ἀλλὰ σχεδιάζει καλύβην, ἀδύνατον νὰ ἀντισταθῇ εἰς τοὺς πρώτους ἀνέμους, ἢ εἰς τὰς πρώτας βροχάς. Καὶ αἱ Ἑλληνικαὶ πολιτικαὶ βροχαὶ, καὶ οἱ Ἑλληνικοὶ ἄνεμοι θέλουν εἶσθαι τόσον σφοδρότεροι, ὅσον εἶναι ζωηρότερον καὶ νοημονέστερον τὸ ἔθνος. Ὁ ἀληθὴς πολιτικὸς προβλέπων τὰ ἐξ αὐτῶν ἐνδεχόμενα μεγάλα κακὰ, ἐμποδίζει ἐξ ἀρχῆς καὶ τὰ φαινόμενα μικρότατα. Τούτων ἡ ἀμέλεια ἐγέννησε πάντοτε τὰ μεγάλα, καὶ ἡ εἰς αὐτὰ προσοχὴ χαρακτηρίζει μάλιστα τὸν πολιτικὸν ἄνδρα. « Τὸ ἐν ἀρχῇ γιγνόμενον κακὸν γινῶναι, » οὐ τοῦ τυχόντος, ἀλλὰ τοῦ πολιτικοῦ ἀνδρός. »

Τὸ προσωρινὸν Πολίτευμα ἔχει (λέγεις) παρὰ τὰς σημειω-

θείσας εἰς τὰ προλεγόμενα καὶ ἄλλας ἀτελείας. Οὐδ' ἐγὼ τὰς παρέβλεψα· ἀλλὰ τῆς περὶ αὐτῶν σκέψεως τόπος οἰκεῖος δὲν ἦσαν τὰ Προλεγόμενα. Εἰς ἐκ τῶν φίλων μου ἀσχολεῖται νὰ τὸ ἀναθεωρήσῃ ἀκριβέστερον, καὶ νὰ τὸ ἐκδώσῃ μὲ ὀλίγας ἐπικρίσεις. Εἶθε νὰ μὴν ἀποσταθῇ! Ὅπως ἂν ἦναι, μὴ σὲ λυπῇ· ἡ ἀτελεία τοῦ ἦτον ἀφευκτος εἰς τὰς παρούσας περιστάσεις καὶ προλήψεις τοῦ ἔθνους. Προλήψεις τόσον βαθέα ριζωμένας, ὥστε πολλάκις μὲ ἠνάγκασαν νὰ εἶπω· « ἂν δὲν » θερίσῃ ὁ θάνατος ὅλους ἡμᾶς τοὺς γηραλείους, δὲν εἶναι » δυνατὸν νὰ εὐδαιμονήσῃ ἡ Ἑλλάς. » Εἰς σᾶς τοὺς νέους μένει ἡ φροντίς νὰ διορθώσετε τὸ πολίτευμά σας, ὅτι καὶ εἰς αὐτὸ μέλλετε νὰ ζήσετε, καλὰ, ἂν ἦναι καλὸν, κάκιστα, ἂν δὲν φροντίσετε τὴν διόρθωσίν του. Ἀρκεῖ ὅτι εὐρίσκονται εἰς αὐτὸ τὰ κυριώτερα, ἡ διαίρεσις, λέγω, καὶ ἡ ἀπ' ἀλλήλων ἀνεξαρτησία τῶν τριῶν ἐξουσιῶν, καὶ ἡ κατ' ἔτος ἐκλογή τῶν ἀντιπροσώπων. Εἰς αὐτὰ κατὰ τὸ παρὸν συμβούλευε τοὺς ἡμετέρους νὰ μένωσιν ἀμετάθετοι, ὅτι ἐξ αὐτῶν κρέμεται ἡ σωτηρία των. Τὰ λοιπὰ διορθόνονται μὲ τὸν χρόνον, ὅστις ὅμως δὲν συμφέρει μῆτε νὰ συντηρηθῇ, μῆτε νὰ μακρυνθῇ πολὺ. « Σπεῦδε βραδέως. »

Ἀνέγνωσα μὲ εὐχαρίστησιν εἰς τὰς τελευταίας διαβουλεύσεις τῶν ἀντιπροσώπων, εὐρισκομένων τότε εἰς τὸ Ἄστρον, ἢ Ἄστρον, ὅτι φροντίζουν καὶ περὶ ἐκκλησιαστικῆς διατάξεως. Τὸ πρᾶγμα εἶναι ἀναγκαιότατον, ἀλλὰ καὶ εἰς τοῦτο ἀρμόζει τὸ « Σπεῦδε βραδέως. » Μὴ περιεργάζωνται κατὰ τὸ παρὸν πολλὰ· ἀρκεῖ νὰ νομοθετήσωσι νὰ γίνεταί ἡ ἐκλογή τῶν ἱερατευόντων ἀπὸ τοὺς κληρικούς, καὶ νὰ περιορισθῶσι οἱ ἐκκλησιαστικοὶ εἰς τὸ ἐξῆς εἰς μόνην τὴν ἐκκλησιαστικὴν στρατείαν, ἀποκλειόμενοι ἀπὸ ὅλα τὰ πολιτικὰ ὑπουργήματα. Ἄν ἕως τῶρα ἐκλέχθησαν τινὲς ἐξ αὐτῶν εἰς αὐτὰ,

τοῦτο ἦτον ἀπὸ τὰ συμβαίνοντα ἐξ ἀνάγκης εἰς ὅλους τοὺς ἐμβαίνοντας ἀπροσδοκῆτως εἰς νέαν βίου κατάστασιν· ἀλλ' εἰς τὸ ἐξῆς δὲν ἀμφιβάλλω, ὅτι αὐτοὶ πρῶτοι πρέπει νὰ παραιτῶνται τὰς πολιτικὰς ὑπουργίας, μιμούμενοι τοὺς Ἀποστόλους, τῶν ὁποίων παράγγελμα εἶναι καὶ τὸ « Οὐδεὶς » στρατευόμενος ἐμπλέκεται ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις. »

Ἐχω ἀκόμη πολλὰ νὰ σέ εἰπῶ, καὶ ἤθελα λυπηθῆν ἀπαρηγορήτως, ὅτι δὲν μὲ συγχωρεῖ τὸ ἀσθενέστατόν μου γῆρας νὰ τὰ εἶπω, ἂν ἔγραφα εἰς ἄλλον παρὰ σέ. Ἀλλὰ δὲν ἔχεις χρεῖαν νὰ μάθῃς ἀπ' ἄλλους, καὶ ἄλλα εἶσαι ἱκανὸς νὰ μαντεύσῃς· δὲν πρέπει ὁμως νὰ παραδράμω, πρὶν τελειώσω τὴν ἐπιστολὴν, μίαν ἀκόμη ἐπιθυμίαν, ἣτις μοῦ βασανίζει τὴν ψυχὴν, καὶ τῆς ὁποίας τὴν πλήρωσιν μόνος σου δύνασαι νὰ ταχύνης.

Ἡ ἀξιοθρήνητος τῆς ποτὲ λαμπρᾶς Χίου κατάστασις ἔγιγεν ἔργον τῆς ἀβουλίας τῶν πρὸ σου. Τίς ἄλλος παρὰ σέ δύναται νὰ θεραπεύσῃ τὰς πληγὰς τῆς Χίου; Χρεωστεῖς λοιπὸν νὰ μεταχειρισθῇς ὅσῃν ἔχεις ἐπιρροὴν καὶ εἰς τὸ Νομοθετικὸν καὶ εἰς τὸ Νομοτελεστικὸν συνέδριον, διὰ νὰ ταχύνωσι τὴν ἀπολύτρωσιν αὐτῆς, πρὸ τοῦ χειμῶνος, ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν αἰμοδόρων τυράννων, καὶ τὸ χρεωστεῖς διπλῶς. Ἡ Χίος εἶναι πατρίς τῶν προπατόρων σου, πρῶτον χρέος· τὸ δεύτερον συνάγεται ἀπ' ὅ,τι σ' ἔλεγα ἀνωτέρω, περὶ τῆς ἀνάγκης νὰ προσλάβῃς εἰς τὸ πολύπονόν σου ἔργον συνεργοὺς ὁμοίους σου. Τισούτους συνεργοὺς δύσκολα τοὺς εὐρίσκεις ἄλλου, παρὰ μετὰξὺ τῶν Χίων· ὅχι διότι εἶναι σοφώτεροι τῶν λοιπῶν Γραικῶν, ἀλλὰ διότι ἔδειξαν μ' ὅ,τι ἔπραξαν εἰς τὴν διοίκησιν τῆς πόλεώς των ὄντες δούλοι, πόσον εἶναι ἱκανοὶ νὰ συνεργήσωσιν εἰς κοινὴν τῆς Ἑλλάδος ὠφέλειαν ὄντες ἐλεύθεροι. Ἐχουν καὶ ὁμόνοιαν, ἔχουν καὶ « τὸ ἐν

τῆς ἐμπειρίας ὁμιλᾷ » ὡς τὸ ὀνομάζει ὁ Ἀριστοτέλης. Εἶναι καλοὶ καὶ τὴν ὁμόνοιάν των νὰ ἐμπνεύσωσιν, καὶ τὰ ἐκ τῆς ἐμπειρίας ἀγαθὰ νὰ κοινωνήσωσιν εἰς τοὺς λοιπούς των ἀδελφοὺς Ἕλληνας. Ἀλλ' ἐν ὅσῳ θρηνοῦν τὰς ἰδίας των συμφοράς, δὲν τοὺς μένει καμμία δύναμις νὰ θεραπεύωσι τὰς κοινάς. Φρόντισε νὰ παύσης τὰς συμφοράς των, ἂν ἐπιθυμῇς νὰ αὐξήσης τὸν ἀριθμὸν τῶν δυνατῶν νὰ ὠφελήσωσι τὴν Ἑλλάδα.

Ἐτελειώθη πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἡ δευτέρα ἐκδοσις τοῦ Περί Ἀδικημάτων καὶ Ποινῶν συγγράμματος τοῦ Βεκκαρίου. Τὴν ηὔξησα μὲ νέα Προλεγόμενα, καὶ νέας σημειώσεις. Θέλω σὲ τὴν πέμψειν διὰ τοῦ φίλου Ροδοκανάκη, ὅταν ἐτοιμασθῇ ἡ κιβωτὸς τῶν ὑποίων μέλλω νὰ στείλω πρὸς αὐτὸν βιβλίων. Εὐδαιμόνει!

Ἐκ Παρισίων, 4 Ἰουλίου, 1823.

Ὁ εὐχέτης τῶν ἐλπιζομένων ἀπὸ σέ
καλῶν, καὶ φίλος
ΚΟΡΑΨ.

45.

Ἐντιμότατε κύριε Ἀργάτη!

Μὲ χαρὰν καὶ εὐχαρίστησιν μεγάλην λαμβάνω τὸ δίπλωμα τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας, ἣτις μέλλει νὰ ὀνομασθῇ εἰς τὸ ἐξῆς Μήτηρ τῶν Ἀκαδημιῶν τῆς νέας Ἑλλάδος.

Ἐὰν ἡ πολλή μου ἡλικία, βεβαρυμένη ἀπὸ φιλολογικὰς ἀσχολίας, καὶ σωματικὰς ἀσθενείας, δὲν μὲ συγχωρῇ πλέον νὰ ἤμαι ὠφέλιμος εἰς τὴν νέαν ταύτην Ἀκαδημίαν, θέλω ὅμως διπλώσειν τὴν προθυμίαν εἰς τὴν ὑποίαν καταγίνομαι τῶν Ἑλληνικῶν συγγραφέων ἐκδοσιν, διὰ νὰ τὴν κάμω, ὅσον εἶναι δυνατόν, ὠφέλιμον εἰς ὅλον τὸ Ἑλληνικὸν γένος, ταῦ

ὁποίου τὸ ἀξιολογώτερον μέρος (ὡς τὸ πρῶτον φωτιζόμενον) εὐτυχήσατε νὰ ἦσθε σεῖς. Καὶ ταῦτα μὲν εἶναι τῆς ἐπιστολῆς σου τὰ χαροποιὰ πρὸς ἐμὲ μηνύματα.

Παρακαλῶ δὲ μὲ τὸ χρεωστούμενον σέβας τὴν Ἰόνιον Ἀκαδημίαν διὰ σοῦ, νὰ συγχωρήσῃ εἰς τὴν ἡλικίαν μου νὰ ἐξομολογηθῶ καὶ ὅ,τι μ' ἐλύπησεν εἰς αὐτήν. Τὴν ἀπὸ τὸν Ἑνετικὸν ζυγὸν ἐλευθερίαν τῆς Ἑπτανήσου ἀπ' ἀρχῆς τὴν ἐστοχάσθην ὡς εὐτύχημα καὶ δῶρον τοῦ οὐρανοῦ· διότι ἐὰν ἐκατὸν ἀκόμη ἔτη ἐμένετε ὑποκείμενοι εἰς αὐτὸν, ἠθέλατε καὶ σεῖς πάθειν ὅ,τι ἔπαθαν οἱ οἰκισταὶ τῆς Μασσαλίας Φωκαεῖς, ὅ,τι ἔπαθαν οἱ ἄλλοι Ἕλληνες, οἰκισταὶ τῆς Σικελίας, καὶ τῆς ὀνομασθείσης μεγάλης Ἑλλάδος· ἤγουν ἠθέλατε παντάπασιν ἀπολέσειν τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, καὶ ἐπομένως παύσειν νὰ ἦσθε καὶ νὰ ὀνομάζεσθε Ἕλληνες. Ἥλπιζα λοιπὸν ὅτι πρῶτον ἔργον τῆς ἀναγεννήσεως τῶν Γραικῶν τῆς Ἑπτανήσου ἤθελεν εἶσθαι, ἡ ἐξαίρετος φροντίς καὶ πρόνοια νὰ καταστήσωσι κοινὴν καὶ τὴν γλῶσσαν τῶν ἐνδόξων αὐτῶν προγόνων, καὶ τὴν βαρβαρωθεῖσαν αὐτῆς θυγατέρα, τὴν κοινῶς λαλουμένην Γραικικὴν, νὰ καθαρίσωσιν. Ἀντὶ τούτου, βλέπω μὲ μεγάλην θλίψιν τῆς ψυχῆς μου τὸ μὲν πρόγραμμα καὶ τὴν ἐγκύκλιον ἐπιστολὴν γραμμένα Ἰταλιστὶ, τοὺς δὲ θεσμοὺς τῆς Ἀκαδημίας Ἰταλιστὶ καὶ Γαλλιστί.

Καὶ ἡ μὲν Γαλλικὴ γλῶσσα ἦτον ἀναγκαία διὰ τοὺς κρατοῦντας, ἴσως καὶ ἡ Ἰταλικὴ (εἰς μόνον ὅμως τὸ πρόγραμμα καὶ εἰς μόνην τὴν ἐγκύκλιον), διὰ τὴν ἐλπιζομένην ἀπὸ τοὺς ἀλλογενεῖς συνδρομὴν καὶ βοήθειαν. Ἀλλὰ διὰ τί νὰ μὴ προστεθῇ ἡ Γραικικὴ τρίτη, ἥτις ἔπρεπε νὰ ᾖναι ἡ πρώτη, ἐὰν διὰ τὴν κοινὴν τῆς Ἑλλάδος δυστυχίαν δὲν ἐμπορῇ νὰ ᾖναι ἡ μόνη; Τοῦτο ὄχι μόνον ἐμοῦ τοῦ Γραικοῦ τὴν καρ-

δίαν ἐπλήγωσεν, ἀλλὰ μηδὲ τοὺς, εἰς ὅσους ἔδειξα τοὺς θε-
σμοὺς, Γάλλους ἤρεσε.

Μὴ, διὰ τὴν ἀγάπην τῆς πατρίδος! φίλτατοι ὁμογενεῖς,
τοιαύτη καταφρόνησις τῆς προγονικῆς ἡμῶν γλώσσης, ἡ
ὁποία ἔμεινεν ἡ μόνη σχεδὸν μαρτυρία καὶ ἀπόδειξις τῆς
εὐγενείας ἡμῶν· εὐγενείας τόσον ἐνδοξότερας, ὅσον εἶναι, ὅχι
τοῦ δεινός, ἢ τοῦ δεῖνος, ἀλλ' ὀλοκλήρου γένους εὐγένεια.
Διότι, φίλτατοί μου ὁμογενεῖς, ὅστις συλλογισθῇ ὅτι ὁ Πλά-
των, ὁ Ἀριστοτέλης, ὁ Δημοσθένης, καὶ ὅλος ὁ χορὸς τῶν
δοξασάντων τὸ Ἑλληνικὸν γένος ἐνδόξων ἀνδρῶν, ἐὰν ἤρ-
χοντο πάλιν εἰς τὸν κόσμον, μόνου μηνὸς ἐνὸς μελέτην ἐχρειά-
ζοντο, διὰ νὰ καταλάβωσιν ὅ,τι λαλοῦμεν καὶ ὅ,τι γράφομεν
τὴν σήμερον· ὅστις, λέγω, συλλογισθῇ τοῦτο, τί ἄλλο δύ-
νεται νὰ συμπεράνῃ, πλὴν ὅτι καὶ ἐκεῖνοι, καὶ ἡμεῖς εἴμεθα
τῆς αὐτῆς μητρὸς καὶ πατρίδος, εὐτυχούσης ἐκεῖνοι, δυστυ-
χούσης ἡμεῖς, τέκνα; Μὴν (σᾶς ἐξορκίζει διὰ τοῦ στόματός
μου ἡ Ἑλλάς) ἀφανίσετε τὴν εὐγένειαν τῆς πατρίδος, μηδὲ
δώσατε, πρῶτοι φωτιζόμενοι σεῖς, πρῶτον εἰς τοὺς ἄλλους
Ἕλληνας κακὸν παράδειγμα, τὴν καταφρόνησιν τῆς ἰδίας τῶν
γλώσσης. Ἀπὸ σᾶς ἡ Ἑλλάς ὅλη προσμένει, καὶ τὰ σχολεῖα
τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης εἰς ὅλην τὴν Ἑπτάνησον
νὰ πολλαπλασιάσετε, καὶ τὴν ὁποίαν κοινῶς λαλεῖτε νὰ κα-
θαρίσετε ἀπὸ τὰς ξένας λέξεις. Τοῦ καθαρισμοῦ τούτου ἐν
ἀπὸ τὰ μέσα εἶναι, καὶ ἡ καθημερινὴ μεταχειρίσις αὐτῆς εἰς
τὰ δημόσια γράμματα καὶ ψηφίσματα. Μὴ φοβεῖσθε ὅτι οἱ
Γάλλοι, καὶ ὁ βασιλεύων εἰς αὐτοὺς ἦρως, θέλουν δυσαρεστη-
θῇν εἰς τὴν προτίμησιν τῆς ἐγγωρίου προγονικῆς γλώσσης·
ἐξ ἐναντίας τόσον περισσότερον θέλουν σᾶς ἐπαινέσειν, ὅσον
αὐτοὶ, διὰ τοῦτο ὑπερέβησαν καὶ εἰς δύναμιν καὶ εἰς σοφίαν
τὰ ἄλλα ἔθνη, διότι πλέον παρὰ κανὲν ἄλλο ἔθνος ἐμιμή-
θησαν τῶν προγόνων ἡμῶν τὰ καλὰ.

Ἐὰν τὴν γεροντικὴν μου ταύτην συμβουλὴν δὲν κρίνῃ τολμῆραν ἢ Ἀκαδημία, ἐλπίζω ὅτι μὴδὲ διὰ τὴν ἐξῆς μου ἀπορίαν θέλει με κατακρίνειν.

Τὸ πρόβλημα, τοῦ ὁποίου τὴν λύσιν ζητεῖ εἰς τὸ προγράμματις ἢ Ἀκαδημία, διαιρεῖται εἰς δύο κεφάλαια·

I. Quale Sia la causa principale per che gli abitanti delle Isole Ionie, benché forniti di talento e di forza d'ingegno, si occupino facilmente di oggetti frivoli e vani, trascurandone i più importanti e più utili al loro ben essere?

II. Quale sarebbe il modo di volgere la loro mente ed il loro interesse a quello Scopo che più loro conviene?

Ἐδῶ πλέον δὲν συμβουλεύω τολμηρῶς, ἀλλὰ μὲ ἀπορίαν ἐρωτῶ. Τὸ πρῶτον κεφάλαιον δὲν εἶναι τάχα περιττόν; Εἶναι τάχα ἐξαιρέτως ἴδιον ἁμάρτημα τῶν Γραικῶν τῆς Ἑπτανήσου ἢ εἰς τὰ μάταια ἐνασχόλησις; καὶ ἂν ᾦναι, ἔπρεπε νὰ ἐξομολογηθῶσιν καὶ νὰ θεατρίσωσιν εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην τὰς ιδίας τῶν ἁμαρτίας, ὅποτεν εἰς τοιαύτην ἐξομολόγησιν τίποτε δὲν τοὺς ἀναγκάζει;

Σοφοὶ δὲ συγκρύπτουσιν οἰκείας βλάβας,

εἶπεν εἰς, δὲν ἐνθυμοῦμαι τίς, ἀπὸ τοὺς προγόνους ἡμῶν. Καὶ μὴν ἀπορήσετε, ὅτι Ἰατρός ὢν δὲν συλλογίζομαι, ὅτι καὶ εἰς τὰ ἠθικὰ ἀρρώσθηματα ἔχει τὴν προσαρμογὴν τοῦ τοῦ ἱατρικὸν ἀξίωμα τοῦτο· « Τῆς νόσου τὴν αἰτίαν πρέπει » ἀκριβῶς νὰ ἐρευνήσῃ, ὅστις ἐπιχειρεῖ νὰ ἱατρεύσῃ τὴν νόσον. » Τοῦτο εἶναι ἀληθές, ὅταν ἡ αἰτία ᾦναι ἄγνωστος, ὅταν ᾦναι σπάνιος. Ἀλλὰ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν οἱ κάτοικοι τῆς Ἑπτανήσου ἠσχολήθησαν ἕως τῶρα εἰς πράγ-

μάτα μάταια, τὴν ἐφανέρωσεν, εἶναι σχεδὸν ἔτη τρισχίλια, ὃ Ὅμηρος· αἰτίαν ἀρρώστηματος ὅχι ἐξαιρέτου εἰς τὴν Ἑπτανήσον, ἀλλὰ κοινοῦ εἰς ὅλην τὴν ταλαίπωρον Ἑλλάδα, εἰς ὅλα τὰ δουλωμένα ἔθνη.

Ἡμῖς γὰρ τ' ἀρετῆς ἀποαίνονται εὐρύοπα Ζεὺς
Ἄνερ, εὐ τ' ἂν μιν κατὰ δούλιον ἤμαρ ἔλῃσιν.

Δὲν ἦτο λοιπὸν μὴτ' ἀναγκαῖον, μῆτε δίκαιον (νομίζω) τὸ κοινὸν ἀρρώστημα καὶ γέννημα τῆς δουλείας, νὰ τὸ φορτωθῇτε σεῖς ἐκουσίως, ὡς ἐξαιρέτως ἴδιον τῆς Ἑπτανήσου.

Τὸ δεύτερον μόνον κεφάλαιον τοῦ προβλήματος ἤρκει ἐκφρασμένον εἰς τοῦτον τὸν τρόπον. « Ποῖα εἶναι τὰ μέσα νὰ κατευθύνῃ τις τὸν νοῦν τῶν κατοίκων τῆς Ἑπτανήσου εἰς τὸν μάλιστα συμφέροντα σκοπὸν εἰς αὐτούς; ἢ ἀκόμη σαφέστερον (ἐπεὶδὴ ὅ,τι εἶναι συμφέρον δὲν εἶναι πάντοτε καὶ δίκαιον), ποῖα εἶναι τὰ μέσα νὰ κατευθύνῃ τις τὰς βουλὰς καὶ πράξεις τῶν κατοίκων τῆς Ἑπτανήσου εἰς τὴν κοινὴν ἀπάντων εὐδαιμονίαν;

Ἰδιον εἰς σᾶς σφάλμα καὶ ἀρρώστημα, ἢ εἰς τὰ μάταια ἐνασχόλησις, τότε μόνον ἤθελε δικαίως νομισθῇν, εἰ μὲτὰ τὴν ἐλευθερίαν, ἢ τουλάχιστον μετὰ τὴν εἰς φωτισμένην ἡγεμονίαν ὑποταγὴν, ἐμένετε πάντοτε ἀσχολούμενοι εἰς μάταια· ἀλλὰ τοιοῦτον δυστύχημα μῆτε τὰ σημερινὰ φῶτα, τῶν ὁποίων καὶ σεῖς δὲν θέλετε ἀργήσῃν νὰ γενῇτε μέτοχοι, μὴτ' ἢ εὐτυχὴς τῆς Ἑπτανήσου εἰς τὸ πλεόν πεφωτισμένον ἔθνος προσκόλλῃσις, θέλουν συγχωρήσῃν νὰ συμβῇ πλεόν εἰς ἐσᾶς. Εἰ ἄλλην φορὰν συνέβη ἡ τοιαύτη τῆς ἐλευθερίας κακὴ μεταχειρίσις εἰς σᾶς, καθὼς ἱστορεῖ ὁ Στράβων, ὅστις μᾶς ἐφύλαξε καὶ τὴν ἀπὸ τοῦτο τὸ κακὸν γεννηθεῖσαν παροιμίαν,

Ἐλευθερία Κέρκυρα χεῖρ' ὅπου θέλεις.

τοῦτο εἶναι πιθανόν, ὅτι ἦτο σφάλμα τῶν Ῥωμαίων περισσότερον παρὰ τῶν Κερκυραίων.

Ὅχι! φίλοι ὁμογενεῖς, κανεῖς ἀπὸ σᾶς, εἶμαι βέβαιος, δὲν θέλει πλέον εἰς τὸ ἐξῆς μεταχειρισθῇ τὴν ἐλευθερίαν του εἰς πράγματα μάταια· ὅλοι κοινῶς, μιμούμενοι ὅλα τὰ εὐρισκόμενα καλὰ εἰς τὸ ἔνδοξον ἔθνος, τοῦ ὁποίου οἱ νόμοι σᾶς κυβερνῶσι τώρα, πρὸς τούτοις ἐνθυμούμενοι καὶ τῶν προγόνων ἡμῶν τὴν παλαιὰν ἀρετὴν καὶ δόξαν, θέλετε προθυμηθῇ νὰ γενῇτε τύπος καὶ παράδειγμα φρονίμου διαγωγῆς εἰς τοὺς λοιποὺς ἀδελφούς σας τοὺς Ἕλληνας, τῶν ὁποίων ἡ ἐλευθερία δὲν εἶναι μακράν.

Ταῦτα μὲ τὸ χρεωστούμενον σέβας σᾶς λέγει ὁ φίλος καὶ σπουδαστῆς τῆς κοινῆς τῶν Ἑπτανησιωτῶν εὐδαιμονίας, ὁ καιόμενος εἰς τὸ νὰ λέγεται καὶ νὰ γράφεται συμμέτοχος τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας.

ΖΖ'.

Ἀγκῶνα, 20 Νοεμβρ. (2 Δεκεμβρ.) 1827.

Ἰ. Α. Καποδίστριας, πρὸς Κοραῆν.

Σὲ ὁμολογῶ χάριτας, ἀγαπητέ μου Κοραῆ, διὰ τὸ ἔγχειρίδιον τοῦ Ἐπικτήτου, καὶ δι' ὅσα ἐνόμισες εὐλογα καὶ δίκαια νὰ εἴπης περὶ ἐμοῦ εἰς τὰ Προλεγόμενα. Ἔσο βέβαιος, ὅτι ὑπάγω εἰς τὴν Ἑλλάδα μὲ σκοποὺς εὐθεῖς, οἱ ὁποῖοι, ὅσον θέλουσι λάβειν τὴν συνδρομὴν τῶν ὁμογενῶν μας, καὶ ὀλίγον τι τῶν περιστάσεων, θέλουν ἀποδείξει, ἐλπίζω, δικάϊαν τὴν περὶ ἐμοῦ ἀγαθὴν σου ὑπόληψιν. Σὲ εὐχομαι λοιπὸν, ἄνερ σεβάσμιε, ὑγείαν καὶ μακροβιότητα, διὰ νὰ

κρίνης παρὶ τῶν τοιούτων μου σκοπῶν, καὶ τολμῶ νὰ εἶπω
διὰ νὰ χρηρῆς τοὺς καρπούς των.

Ἐξεύρω ὅτι τὰ κατὰ σὲ χρηματικὰ εἶναι στενά· ἀλλ'
ἐλπίζω ὅτι εἰς ὀλίγον καιρὸν θέλει παύσειν ἡ τοιαύτη στε-
νοχωρία σου.

Παύω τὸν λόγον, ζητῶν τὰς εὐλογίας σου, καὶ ἐπανα-
λαμβάνων τὰς πιστώσεις τῆς ἀπλάστου φιλίας μου, μένω,

44

Σεβάσμιε Πρόεδρε!

Τὴν ἐπιστολὴν τῆς 2 Δεκεμβρίου τοῦ περασμένου ἔτους,
ἀνέγνωσα μὲ μεγάλῃν εὐχαρίστησιν, βλέπων ὅτι κατενόησες
τὸν εἰλικρινῇ σκοπὸν τοῦ Διαλόγου. Ἡ πατρις ὅλη σ' ἐπα-
ρακάλει δι' ἐμοῦ, νὰ ἔχῃς εἰς πᾶσαν σου πρᾶξιν καὶ βουλὴν,
ἀκαταπαύστως πρὸ ὀφθαλμῶν τὸν πρόγονον Τιμολέοντα, καὶ
ἀπ' αὐτὸν νὰ λαμβάνῃς συμβουλὴν.

Τροχὸς ἄρματος γὰρ εἶα,

Βίοςτος τρέχει κυλισθείς·

Ὀλίγη δὲ κεισόμεθα

Κόνις, ὀστέων λυθέντων.

Ὁ ἀκαταπαύστως κυλιόμενος οὗτος βίοςτος ἄλλο δὲν ἀφί-
νει εἰς τὴν ἐξουσίαν μας, παρὰ νὰ τρέξωμεν νομίμως τὸ
ὅποῖον εἰς καθένα ἤνοιξεν ἡ Πρόνοια στάδιον μικρὸν ἢ μέγα·
« Ὡς ἐδόθη πολὺ, πολὺ ζητηθήσεται παρ' αὐτοῦ. » Τὸ ἀνοι-
χθὲν εἰς σὲ ἀπὸ τὴν Πρόνοιαν στάδιον ὑπερβαίνει καὶ τὸ
πολύ· ἐπειδὴ σοῦ ἐμπιστεύθη ὁλοκλήρου ἔθνους εὐδαιμονίαν.
Εἶναι ἀπ' ἐκεῖνα τὰ στάδια, τὰ ὅποια δὲν ἀνοίγονται πλὴν
μίαν φορὰν εἰς κάθε 500, ἢ 1000 ἔτη. Γνωρίζεις ἐκ τῆς

παλαιᾷς ιστορίας πῶς τὸ ἔτρεξεν ὁ Τιμολέων, καὶ ἐκ τῆς νέας, πῶς ὁ Ναπολέων. Ὁ δυστυχὴς οὗτος μέγας ἄνθρωπος, ἀλλ' ὅχι μέγας ἀνὴρ, εἶχε πολὺ πλειότερα τοῦ Τιμολέοντος μέσα καὶ βοηθήματα νὰ τὸ τρέξῃ λαμπρῶς· ἀλλὰ τοῦ ἔλλειπεν ὁ θεϊότατος ἔρος τῆς κοινῆς εὐδαιμονίας, ἣτις ἐπύρωνε τὴν γενναίαν ψυχὴν τοῦ Τιμολέοντος. Sapiienti Satis. Συγχώρησε καὶ τὰ ὀλίγα ταῦτα εἰς γέροντα, ὅστις δὲν ἐκολλάκευσεν οὐδὲ νέος ὧν ποτὲ κανένα.

Ἡ πενία μου (τὴν ὁποίαν βλέπω ὅτι γνωρίζεις) δὲν με καταισχύνει, ἐπειδὴ δὲν ἐγεννήθη οὐτ' ἀπ' ἀργίαν οὐτ' ἀπ' ἀσωτίαν, ἀλλ' ἀπὸ περιστάσεις ἀπροσδοκῆτους· με θλίβει ὁμως, διότι μ' ἐμποδίζει νὰ συνεισφέρω κ' ἐγὼ ὅσον ἐπιθυμῶ εἰς τὰς πολλὰς χρεῖας τῆς πατρίδος. Μ' ὅλον τοῦτο δὲν ἔλλειψα νὰ πέμψω δῶρα τινὰ εἰς τὴν ἐν Ναυπλίας φιλάνθρωπον ὀνομαζομένην ἑταιρίαν, ἣτις δὲν μ' ἐφιλανθρωπεύθη οὐδὲ κἂν με μίαν ἀπόκρισιν.

Περὶ τῶν ὁποίων ζητεῖς τριῶν ἀντιτύπων τῶν πονημάτων μου, ἐδίστασα μικρὸν, ἂν ἔπρεπε νὰ τὰ στείλω· διότι ἐξ αὐτῶν σχεδὸν ὅλων μέλλεις νὰ εὔρῃς, μέρος εἰς τὴν ῥηθεῖσαν ἑταιρίαν, καὶ μέρος δῶρα τῶν Ζωσιμάδων, ἀμέσως σταλέντα δι' ἐμοῦ εἰς αὐτὴν τὴν Βουλὴν, ἣτις οὐδ' αὐτὴ με ἠξίωσεν ἀποκρίσεως, ἴσως δὲ οὐδὲ τοὺς Ζωσιμάδας. Ἀπὸ τὴν παράξενον ταύτην σιωπὴν, καὶ ἀπὸ τὰς λοιπὰς των πράξεις, συμπεραίνω, ὅτι καὶ τὰ βιβλία, ἂν δὲν ἐσκορπίσθησαν κακὴν κακῶς (φεῦ!), κοιτάζονται ἀκόμη ἀμελημένα εἰς καμμίαν γωνίαν.

Διὰ τοῦτο περικλείω ἐδῶ ἀντίγραφα ὅλων τῶν σημειώσεων, παρακαλῶν θερμῶς νὰ ἐρευνήσῃς, νὰ τὰ παραλάβῃς ὅλα, καὶ νὰ τὰ οἰκονομήσῃς, ὥς κρίνεις συμφέρον εἰς τὴν παιδείαν τοῦ γένους. Αὐτὰ (τὰ σταλθέντα, λέγω, δῶρα κατὰ τὸ 1826 καὶ 27 ἔτος) εἶναι τὰ ἐξῆς.

Δῶρον τῶν Ζωσιμάδων, τόμοι διαφόρων συγγραφέων (τυπωμένων δι' ἰδίας των δαπάνης) . . . 1008.

» Ἀνωνύμου ἐκ τῆς Ὁδησοῦ, Ἐγχειρίδιον
Ἐπικτήτου 300.

» τοῦ αὐτοῦ, Λυκούργου κατὰ Λεωκράτους . . . 300.

» τοῦ Κοραῆ, Πολιτικά Πλουτάρχου . . . 100.

» τοῦ αὐτοῦ, Διαλόγους 100.

τόμ. 1808.

Παρά τοῦτα καὶ πρὸ τούτων ἐστάλησαν (τὴν 12 Ἀπριλίου, 1825) ἐκ προσταγῆς καὶ πληρωμῆς τῶν ἐν Λονδίῳ ἐπιτρόπων Ὁρλάνδου καὶ Λουριότη, διάφοροι Συγγραφεῖς (τυπωμένοι διὰ δαπάνης μου), ἡγουν Στράβων, Ἀριστοτέλους Ἠθικά καὶ Πολιτικά, Βεκκαρίας, Ἰλιάδος αἱ τέσσαρες Ῥαψωδίαί τόμ. 175.

Τὴν 10 Σεπτεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ἐκ δωρεᾶς καὶ προσταγῆς τοῦ ἐν Μόσχᾳ Γεωργίου Ριζάρι, οἱ αὐτοὶ σχεδὸν διάφοροι Συγγραφεῖς, ὡς ἄνωτέρω, πρὸς τὸν ἐν Λιβόρνῳ Πάλην, νὰ κατευθύνῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα 348.

Τὴν 11 Δεκεμβρίου, ἐκ προσταγῆς καὶ πληρωμῆς τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, Ξενοφῶντος Ἀπομνημονεύματα ἐνωμένα μὲ τὸν Γοργίαν τοῦ Πλάτωνος, σώματα 300.

Εἰς τὸν Dufart παρέδωκα, κατὰ σ. 823.
τὴν διαταγὴν σου, τρία ἀντίτυπα ἀπὸ (τὰ ἄνωθεν 1808.

καθὲν σύγγραμμα, τῶν ἐκδόσεών μου, σ. 2631.

τῶν ὁποίων ἡ τιμὴ συμποσούμενη εἰς φρ. 277. 50 μού ἐπληρώθη. Εἰς αὐτὰ λείπουν ὅσα ἐξεδόθησαν μὲ δαπάνην τῶν Ζωσιμάδων, ὅχι μόνον ὅτι προέστειλαν αὐτοὶ τόσα, ὥστε νὰ μὴν ἔχω πλέον ἐδῶ παρὰ σχεδὸν τὰ χρειάζόμενα διὰ τοὺς

βιβλιοπώλας, ἀλλὰ καὶ διότι οὐδὲ κύριος ἤμην νὰ τὰ σημειώσω εἰς τὴν ὁποίαν καταβάζω τὰ μὲ δαπάνην μου ἐκδοθέντα. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐλπίζω νὰ σὲ στείλω καὶ ἄλλα ἐκ τῶν Διατριβῶν τοῦ Ἐπικτήτου, δωρημένα ἀπὸ Χίου, διὰ νὰ διαμοιράζωνται εἰς τοὺς Ἕλληνας πτωχοὺς σπουδαστάς, καὶ ὅχι εἰς τοὺς δυνατοὺς νὰ τὰ ἀγοράζωσι.

Ἐπειδὴ περὶ Χίων ὁ λόγος, ἡ ἐλευθέρωσις τῆς Χίου βεβαιοῦται ἀπ' ὅλα τὰ μέρη· τοῦτο ὁμῶς δὲν ἀρκεῖ, ἀλλ' εἶναι χρεῖα καὶ ἡ φυλακὴ τῆς νὰ κυρωθῇ, ὡς ἐν ἀπὸ τὰ ἀπαραίτητα τῆς πραγματευομένης εἰρήνης ἄρθρα. Τοῦτο ἐλπίζουν οἱ ταλαίπωροι Χῖοι ἀπὸ τὴν φιλανθρωπίαν τῶν μεσιτῶν ἡγεμόνων, καὶ παρακαλοῦν τὸν Ἕλληνα καὶ φιλέλληνα Πρόεδρον νὰ ἐνθυμήσῃ εἰς τοὺς ἡγεμόνας (ἂν καὶ ἐκεῖνοι τὸ παραβλέψωσι διὰ διπλωματικὰς προφάσεις) τὴν πρὸ χιλίων ἑνεακοσίων ἐτῶν συμφορὰν τῆς Χίου, μηδὲ νὰ τοὺς ἀφήσῃ νὰ φανῶσιν ἀσυμπαθέστεροι παρὰ τὸν αἰμοδόρον Σύλλαν εἰς τοὺς ταλαιπώρους Χίους.

Περὶ δὲ τῶν ἔξω τῆς πατρίδος μεираκίων μας, τὸ συμφερώτερον μὲ φαίνεται, τὰ μὲν διασκορπισμένα εἰς τὰ παράλια τῆς Ἰταλίας νὰ περιμαζεύσῃς αὐτοῦ, νὰ διδαχθῶσι τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, εἰς Ἑλληνικὰ σχολεῖα, ἀπὸ διδασκάλους Ἕλληνας· τὰ δὲ καλεσθέντα ἐδῶ ἀπὸ ζῆλον φιλάνθρωπον μὲν, ἀλλ' ὅχι κατ' ἐπίγνωσιν, νὰ μετοικίσῃς εἰς Γενεύαν, ὡς ἐπεθύμεις, καὶ ὡς ἐπεθύμουν πρὸ πολλοῦ κ' ἐγώ. Δὲν μὲ λανθάνει ὅτι χρειάζεσαι πόρους « καὶ ἄνευ τούτων » οὐδὲν ἐστὶ γενέσθαι τῶν δεόντων. »

Κατευθύνοι Κύριος τὰ διαβήματά σου! Τοῦτο σ' εὐχεται ὁ μὲ σέβας καὶ ἀγάπην ὑπογραφόμενος.

Ἐκ Παρισίων, 5 Ἰανουαρίου, 1828.

Λ. Κ.

Ἐκράτησα τὴν ἐπιστολὴν ἕως τὴν σήμερον, διὰ τὰ ἀναγγείλω καὶ τὴν ὄψεσθαι τεσσάρων χρηστῶν πολιτῶν τὴν εἰς τοὺς ἀπόρους σπουδαστάς, τοὺς διδασκομένους τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Πέμπω λοιπὸν εἰς τὸν ἐν Μασσαλίᾳ Θεόδωρον Πρασονάκην 4 κιβωτοὺς, περιεχούσας 200 σώματα τῶν Διατριβῶν Ἐπικτήτου, διὰ τὰς κατευθύνει εἰς Ναυπλίαν. Οἱ τέσσαρες δωρηταὶ εἶναι οἱ ἐν Λονδίῳ ἀδελφοὶ Ῥάλλη, οἱ ἐν Τεργέστη Ζαννῆς Βλαστός, Ἀμβρόσιος Ῥάλλης (υἱὸς Στεφάνου Ῥάλλη) καὶ ἱ. Ῥώτας. Μὲ παρεκάλεσαν νὰ τὰ στείλω ὑπ' ὀνόματός μου· ἀλλὰ δὲν ἦτο δίκαιον νὰ σφετερισθῶ τὴν χρεωστουμένην εἰς αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ γένους εὐγνωμοσύνην. Ἄν ἀγαπᾷς νὰ γνωρίσης καὶ τὸν ἀνώνυμον τῆς Ὀδησοῦς, ἐκ τῆς χορηγίας τοῦ ὁποίου ἐστάλησαν περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1827 ἔτους τὰ ἀνωτέρω 300 σώματα ἐγχειριδίου Ἐπικτήτου, καὶ 300 σώματα Ἀπομνημ. Ξενοφώντος, αὐτὸς εἶναι ὁ Ἀλέξανδρος Μαῦρος. Καὶ συμφέρον καὶ δίκαιον εἶναι νὰ γνωστοποιῶνται οἱ συντρέχοντες εἰς τὰς χρεῖας τῆς πατρίδος.

Καὶ πάλιν Κατευθύνει Κύριος τὰ διαθήματά σου!

11 Ἰανουαρίου, 1828.

Ἀγνοῶν ἂν ἔλαβες τὴν εἰς τὴν (2 Δεκεμβρίου 1827) μ.κράν μου ἀπόκρισιν, πέμπω τὸ ἀνωτέρω ταύτης ἀντίγραφον, ὡς εἶδῃσιν ἀναγκαίαν τῶν κατὰ διαφόρους καιροὺς σταλέντων αὐτοῦ βιβλίων.

Μετ' ἐκεῖνα ἐστάλησαν εἰς τοὺς πένητας ὁμογενεῖς ἀπὸ τοὺς ἐν Λονδίῳ Ἀδελφοὺς Ῥάλλη, διὰ τοῦ ἐν Μασσαλίᾳ Πέτρου Σκυλίτζη 50 σώματα τοῦ πρώτου τόμου τῶν Ἀτάκτων. Τὰ κατεύθυνα περὶ τὰ μέσα Αὐγούστου τοῦ παρελθόντος ἔτους πρὸς τὸν ἐν Μασσαλίᾳ Πέτρον Σκυλίτζην.

Τώρα δὲ (τὴν 15 Φεβρ. τοῦ παρόντος ἔτους) κατευθύνθη εἰς τὸν ἐν Μασσαλίᾳ Ἰωάννην Μαυρακροδάτον κιβωτὸς (Ε.

Π. Ν°. 1.) περιέχουσα ἄλλα 100 σώματα τοῦ αὐτοῦ πρώτου τόμου τῶν Ἀτάκτων. Χαρίζονται καὶ ταῦτα εἰς τοὺς πένητας σπουδαστὰς ἀπὸ τοὺς Ἀδελφούς Ζωσιμᾶ, οἱ ὅποιοι μου τὰ ἐζήτησαν διὰ τοῦ ἐν Τεργέστη Ἰακώβου Ρώτα. Πιθανὸν ὅτι ἔλαβες ἤδη, καὶ τὴν παρὰ τοῦ Νικολάου Ζωσιμᾶ περὶ αὐτῶν εἶδησιν.

Παρακαλῶ νὰ φροντίσης νὰ γενῇ εἰς τὰς αὐτοῦ ἐφημερίδας ἡ ἀγγελία τῶν ὠρητῶν, καὶ τῶν Ἀδελφῶν Ράλλη, καὶ τῶν Ζωσιμάδων. Ἡ δῆλωσις τῆς πρὸς αὐτοὺς εὐγνωμοσύνης ἀπὸ τοὺς εὐεργετούμενους, σιμὰ τοῦ δικαίου, καὶ συμφέρει εἰς τὴν Ἑλλάδα. Εἰς ὅλα μπερὰ ἐλπίζω, ὅτι θέλει σταλθῇ καὶ ὁ δεῦτερος τόμος τῶν αὐτῶν Ἀτάκτων, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν πολυπονον ἐκδοσιν ἀσχολοῦμαι τώρα, καταπονούμενος ἀπὸ γεροντικούς ἀρθριτικούς πόνους.

Φρόντισε, παρακαλῶ, νὰ σύρης αὐτοῦ τὰ ἐδῶ εὑρισκόμενα, ἂν ᾖναι δυνατόν, καὶ τὰ ἄλλου πανταχοῦ σκορπισμένα, ὁμογενῇ μεράκια, τὰ ἀπὸ δεκαπενταετοῦς καὶ κάτω, λέγω, νὰ διδαχθῶσιν αὐτοῦ πρῶτον εἰς Ἑλληνικὰ σχολεῖα, καὶ ἀπὸ Ἑλλήνας διδασκάλους, τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Ἀπὸ τόσῃν μαλακῇ νεότητι ἀναθραμμένην ἔξω, ἡ Ἑλλὰς κινδυνεύει νὰ λάβῃ Γάλλους, Ἀγγλους, Γερμανοὺς, Ἰταλοὺς, ἀλλ' ὅχι Ἑλλήνας πολίτας. Συμβούλευσε καὶ τοὺς ἀπαιδεύτους γονεῖς των, νὰ μὴ στέλλωσιν ἔξω τὰ τέκνα των, πρὶν τὰ ἐφοδιάσωσιν αὐτόθεν μὲ τελείαν ἐπιστήμην τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, μόνης καὶ μόλις ἱκανῆς νὰ φυλάξῃ τὰ ἥθη των ἀμόλυντα.

Κατευθύνει Κύριος τὰ διαθήματά σου! Ταῦτα καὶ πάλιν σ' εὔχεται ὁ μὲ σέβας ὑπογραφόμενος,

1. Μαρτίου, 1829.

A. ΚΟΡΑΗΣ.

Πρὸς τὸν Ἐξοχώτατον Πρόεδρον τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας, Ἰ. Α. Καποδίστριαν, εἰς Ναύπλιον.

Τί λέγει, ἡ δοξάζει, ὁ Κιάμπης περὶ γλώσσης, ἐπειδὴ δὲν τὸν ἀνέγνωσα, οὐδὲ νὰ τὸν κρίνω καλὸς εἶμαι. Ἐὰν λέγη, ὅτι ὁ Πλάτων, ὁ Δημοσθένης καὶ ὁλος τῶν ἐνδόξων συγγραφέων καὶ ποιητῶν ὁ χορὸς, γράφοντες ἢ στιχουργοῦντες, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρήκασι (ὅχι ἐπλάσαν αὐτοὶ) γλῶσσαν τοῦ ἔθνους των, οὔτε καιρὸν, οὔτ' ἀφορμὴν, οὔτε χρεῖαν εἶχαν νὰ μεταχειρισθῶσι πέντε χιλιάδας λέξεων (ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι ἀπὸ τόσας λέξεις μόνον ἦτον ἡ γλῶσσα συνθεμένη), καὶ ὅτι ἀπὸ ταύτας, τὰς ὁποίας αὐτοὶ δὲν ἐμεταχειρίσθησαν, διαιωνίσθησαν εἰς τὸ ἔθνος πολλαὶ, ἕως νὰ μείνωσι καὶ εἰς τὴν σημερινήν μας γλῶσσαν· ἔὰν τοῦτο λέγη, ἔχει δίκαιον νὰ τὸ λέγη, ἀλλὰ δὲν πιστεύω ὅτι καὶ τὸ καυχᾶται ὡς εὐρημα. Διότι οὔτε σοφίας πολλῆς, οὔτε κρίσεως ὀξείας, χρεῖαν ἔχει τις νὰ τὸ καταλάβῃ. Βέβαια ὅσαι σήμερον εἰς τὴν γλῶσσαν μας δὲν εἶναι προφανῶς λέξεις Τουρκικαὶ, ἢ Ἰταλικαὶ, εἶναι Ἑλληνικαὶ, καὶ ἂν δὲν εὐρίσκωνται εἰς κανένα ἀπὸ τοὺς σωζομένους Ἑλληνας συγγραφεῖς, ἢ ποιητάς. Τὸ αὐτὸ ἐννοεῖται καὶ διὰ τὴν Λατινικὴν, καὶ δι' ὅλας γενικῶς τὰς γλώσσας, ὅσαι ἔχουσι συγγραφεῖς.

Σὺ, φίλε, μόνος ἔμεινες τώρα, ὅχι διὰ νὰ μὲ σώσης ἀπὸ τὸν θάνατον, τὸν ὁποῖον προσμένω ὡς λιμένα σωτηρίας, ἀλλὰ νὰ μὲ βοηθήσης, νὰ φθάσω καὶ εἰς τοῦτον τὸν λιμένα, πρὶν συντριφθῇ τὸ πλοῖόν μου ἀπὸ καμμίαν τῆς κεφαλῆς ἀποπληξίαν, ἥτις εἶναι τῶν ναυαγίων ὅλων τὸ δεινότατον ναυάγιον, ἐπειδὴ μεταβάλλει καὶ μεταμόρφώνει τὸ Λογικὸν ζῶον εἰς κτῆνος.

Δὲν μ' ἔμεινε δύναμις νὰ γράψω πλειότερα, ἀλλ' ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος δὲν θέλω νὰ παραδράμω ἐν ἄλλο διαβολικὸν ἐπι-

νόημα τῶν ἐχθρῶν. Ἡ κακία των, φίλε μου, ἔφθασεν ἕως νᾶ
 μὲ πέμπωσιν καὶ γράμματα ἀνώνυμα, διαβάλλοντες μὲ
 πρόσχημα φιλίας, ὡς ἐχθροὺς καὶ κατηγοροὺς μου, ἀνθρώ-
 πους τοὺς ὁποίους ἕως τώρα ἔκρινα φίλους μου, καὶ εὐηργέ-
 τησα μὲ λόγον (μὴ δυνάμενος μὲ ἔργον). Εἷς ἐκ τούτων
 εἶναι σπουδαστὴς ὁμογενὴς πτωχίστατος, ὅστις, διὰ τὸν
 ἔρωτα τῶν Μουσῶν, ὑποφέρει νὰ ζῇ μὲ τὸν ἀέρα. Τούτου ἡ
 διαγωγή μ' ἐφάνη τόσον Κλεανθική, ὥστε μὴ δυνάμενος ἐγὼ
 νὰ τὸν βοηθήσω, τὴν ἐσύστησα θερμῶς εἰς τὸν Ἀποκρισιά-
 ριον τῆς Πόρτας, κύριον Μάνον, ὅστις μέρος διὰ χάριν μου,
 καὶ τὸ πλεόν ἀπὸ καλὴν τῆς ψυχῆς του διάθεσιν, καὶ χρη-
 ματικῶς πολλάκις τὸν βοηθεῖ, καὶ εἰς τὴν τράπεζάν του συ-
 χνὰ τὸν καλεῖ. Βλέποντες οἱ καλοὶ ἄνθρωποι προσκολλημέ-
 νον τὸν σπουδαστὴν εἰς ἐμὲ, διὰ τὸ μικρόν μου πρὸς αὐτὸν
 ὑπουργημα, μὲ γράφουν ἀνωνύμως, μεταχειρισθέντες χεῖρα
 ἀπαιδεύτου παντάπασιν τῆς ὀρθογραφίας, παριστάνοντες, ὡς
 φίλοι μου δηλαδὴ καὶ φροντισταὶ τῆς τιμῆς μου, τὸν σπου-
 δαστὴν ἀκατάσχετον καταλαλητὴν μου καὶ κατήγορον, καὶ
 θαυμάζοντες (φιλικῶς οἱ ἔχθιστοι!) πῶς καταδέχομαι νὰ
 συγχωρῶ τὴν εἰσοδὸν τοῦ οἴκου μου εἰς τοιοῦτον κακοανα-
 θρεμμένον ἄνδρα καὶ χωριάτην. Οὕτω χωριάτην τὸν ὀνο-
 μάζουσιν. Ἰσως συλλογίζεσαι ὅτι τοῦτο δὲν ἔπρεπε νὰ μὲ
 ταράξῃ. Βέβαια, ἂν σ' ἔγραφέ τις ἀνωνύμως ὅτι, ὁ νομιζόμε-
 νός σου φίλος Κοραῆς εἶναι ὁ πλεόν ἀναίσχυντος καταλαλη-
 τῆς σου, δὲν ἤθελες δώσῃν προσοχὴν καὶ διὰ τὴν ἡλικίαν
 μου, τολμῶ δ' εἰπεῖν, καὶ διὰ τὴν ὁπωσοῦν ἐκ χρηστῶν γέ-
 νεσιν καὶ χρηστὴν ἀνατροφὴν. Ἀλλὰ τὸ φαρμακερὸν τοῦτο
 γραμματεῖον ἔρριψε τὴν ταλαίπωρόν μου ψυχὴν εἰς τὴν ὀδυ-
 νηρὰν ἀμηχανίαν τοῦ

Καί φημι κ' ἀπόφημι, κ' οὐκ ἔχω τί φῶ.

Ἐξ ἑνὸς μέρους κρίνω ἀδύνατον, νὰ μὲ ἀποδώσῃ αὐτὸς ἀντὶ τιμῆς αἰσχύνῃν, ἀντὶ τοῦ ἀγαπᾶν με νὰ μὲ διαβάλλῃ. Ἀπὸ τὸ ἄλλο, κατὰ δυστυχίαν, ἡ γένεσις καὶ τροφή του (τὸ ὅποῖον δὲν εἶναι αὐτοῦ σφάλμα τοῦ ταλαιπώρου) εἶναι παντάπασι χωριάτικη καὶ βανασυικὴ. Καὶ τοῦτο μάλιστα μ' ἐκίνησεν εἰς ἀγάπην καὶ θαυμασμόν του, ὅτι ἐζήτει, καὶ ζητεῖ μὲ μεγάλῃ ἐπιμέλειαν, νὰ διορθώσῃ τῆς τύχης τὰ σφάλματα μὲ τὴν προσωπικὴν ἀρετὴν του.

Βλέπεις, φίλε, μὲ πόσα βέλη μὲ κεντοῦν, μὲ πόσα φαρμάκια μὲ ποτίζουν;

Χωρὶς πάθος σὲ λέγω, φίλε, ὅτι ἡ ψυχὴ τοῦ Α. εἶναι...! καὶ τὸ μῖσος του κατὰ τοῦ γυμνασίου εἶναι ἀνυπέρβλητον. Ὅλα τὰ κακὰ εἶναι προσδόκιμα ἀπὸ τοιαῦτα ψυχάρια!

Εἶναι καὶ ἄλλοι ἀληθῶς χρηστοὶ, καὶ τοιοῦτοι, ὁποῖους νὰ πιστευθῇς καὶ γυναικα, καὶ τέκνα, καὶ χρήματα, ἀλλ' ὅχι βιβλία, διὰ τὴν κακὴν πρόληψιν, ὅτι τῶν βιβλίων ἡ ἀφαίρεσις δὲν λογίζεται κλοπὴ. Μοῦ λείπει, ζῶντος ἔτι (συλλογίσου πόσον εὐκολώτερον νεκροῦ) ἓν ἀπὸ τὰ βιβλία μου καταμουζαλωμένον μὲ διορθώσεις, καὶ σημειώσεις, δι' ἐλπίδα νὰ τὸ ἐκδώσω καμμίαν φορὰν, καὶ δὲν ἐξεύρω τί νὰ ὑποπτευθῶ.

P'.

Ἐκ Παρισίων, 10 Φεβρουαρίου, 1819.

Φίλτατε 'Ι.

Συγχώρησέ με νὰ ἀναβάλω καὶ πάλιν πρὸς ὀλίγον τὴν εἰς τὰς ἄλλας ἐπιστολάς σου ἀπόκρισιν. « Τὸ μὲν πνεῦμα πρό-
» θυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής. » Πρόσθετες εἰς τὴν ἀσθενεῖαν καὶ τὴν φροντίδα νὰ τελειώσω τὸν τελευταῖον τόμον τοῦ.

Ἑλληνικοῦ Στράβωνος, καὶ πολλὰς πολλαχόθεν ἄλλας ἐπιστολάς. Σήμερον τὸ πρωὶ ἠθέλησα νὰ τὰς ἐξετάσω πάλιν, καὶ εὔρηκα 17. Εἰς πολλὰς ἀναγκάζομαι νὰ κάμνω τὸν κωφὸν, ἢ τὸν ἀποθαμμένον καὶ θαμμένον. Ἀλλ' εἶναι καὶ τινές, πρὸς τὰς ὁποίας ἡ σιωπὴ εἶναι ἀσυγχώρητος. Τοιαύτη π. χ. εἶναι Ἄγγλου τινὸς ἀγνώστου παντάπασιν εἰς ἐμὲ (πρώτην φορὰν ἀκούω τ' ὄνομά του Henry Tulk), ὅστις εὐχαριστημένος, λέγει, ἀπὸ τὰς ἐκδόσεις μου, μὲ παρακαλεῖ νὰ ἐκδώσω τὸν Πλάτωνα. Ἐως ἐδῶ καταλαχμδάνεις, ὅτι εἶναι μωρία ν' ἀποκριθῶ, διὰ τὴν εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκομαι κατὰστασιν, εἰς τοιαύτην ἐπιστολήν. Ἀλλὰ, διὰ δυστυχίαν μου, μὲ παρακαλεῖ μὲ τὴν αὐτὴν θερμότητα, ἃν ἔχω σκοπὸν νὰ ὑπάγω εἰς τὴν Λόνδραν, νὰ φυλαχθῶ νὰ μὴ καταλύσω εἰς πανδοχεῖον, ἀλλὰ νὰ ὑπάγω κατ' εὐθείαν εἰς τὸν οἶκον του, καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα, γενναίας ψυχῆς φιλοφρονήματα. Τί λέγεις εἰς τοῦτο; τί ἄλλο παρὰ νὰ σχάσω γράφων προτιμώτερον, παρὰ νὰ σιωπήσω. Εὐτύχει, φίλε, καὶ λάμβανε ὑπομονήν! « Σπεῦδε βραδέως. » Ἡ μεγαλητέρα σου σπουδὴ πρέπει νὰ ἦναι τώρα, προπαρασκευὴ διὰ τῆς ἐμπορίας πόρων ἱκανῶν, νὰ δώσης χρηστοτάτην ἀνατροφὴν εἰς τὰ τέκνα σου. Δὲν λέγω νὰ ἀφεθῇς ἀπὸ βιβλίων ἀνάγνωσιν, ἄπαγε! καὶ νὰ περιορισθῇς εἰς ἀλλαγὴν νομισμάτων· ἀλλὰ νὰ περιορίσης τὸ παρὸν τὴν σπουδὴν σου εἰς βιβλία ἀκόπου ἀναγνώσεως, ὅποια εἶναι τὰ γεωγραφικὰ, ἱστορικὰ, φυσικῆς ἱστορίας συγγράμματα, ἠθικὰ καὶ πολιτικά. Ἀπὸ τὰ τελευταῖα τοῦτα πλουτοῦμεν σήμερον ἐδῶ πολλὰ, πνέοντα φρονήματα τῶν προγόνων μας, καὶ φρονήματα τελειοποιημένα διὰ τῆς μακρᾶς πείρας, τὴν ὁποίαν ἐκεῖνοι δὲν εἶχαν, ὄντες οἱ πρῶτοι τοῦ πολιτισμοῦ δημιουργοί, καὶ τῆς τυπογραφίας (δυνατῆς νὰ ταχύνῃ τὴν πείραν), τὴν ὁποίαν τοὺς ἐστέρησεν ἡ τύχη. Ἄν

ἡ τυπογραφία, φίλε μου, εὐρίσκετο εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Περικλέους (καὶ τί ἄλλο πλὴν τῆς τύχης ἐμπόδισε τὴν εὐρεσίαν της;) τὸ ταλαίπωρόν μας γένος, ὅχι μόνον δὲν ᾔθελε πιέζεσθαι ἀπὸ τὸν ζυγὸν τοῦ Σκυθικοῦ ἔθνους, ἀλλ' ᾔθελε, μὴν ἀμφιβάλλης, κρατεῖν καὶ τὸν πρῶτον τόπον μεταξὺ τῶν φωτισμένων ἔθνων. Σήμερον τὸν κρατοῦν οἱ Γάλλοι, καὶ θαυματουργοῦν ὅλα τὰ παλαιὰ τῆς πατρίδος μας θαύματα. Δὲν τοὺς φθονῶ, ἐπεὶδὴ δὲν εἶναι ἄλλο ἔθνος κοινωνικώτερον, καὶ πλέον ἔτοιμον νὰ μεταδίδῃ ἀφθόνως εἰς ἄλλους τὰ καλὰ του παρὰ τούτους. Τὰ μεταδίδει ὁμως εἰς τοὺς θέλοντας νὰ τὰ λάβωσι, καὶ δισταῖω, ἂν τὰ τελώνειά σας συγχωροῦν τὰ τοιαῦτα· ἀλλέως ᾔθελα σὲ στείλῃν τὸν Censeur Européen, σύγγραμμα περιοδικόν, τὸ ὁποῖον ηὐξήθη τὴν⁴ ὥραν ταύτην ἕως τὸν ἐνδέκατον τόμον, καὶ ἀκολουθεῖ νὰ ἐκδίδεται κατὰ μῆνα. Αὐτὸ περιέχει διαφόρων σοφῶν ἀνδρῶν διατριβὰς πολιτικάς, ὅχι τόσον ἀρεστὰς εἰς ὧτα βασιλικά.

Ὁ Γλαράκης καὶ ὁ Βογορίδης ἐκατευωδόθησαν ἐδῶ πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν. Καλοὶ κάγαθοὶ μὲ φαίνονται καὶ οἱ δύο, καὶ μὲ δίδουσιν ἐλπίδας χρηστὰς, ὅτι θέλουν ὠφελῆσειν τὸ γένος...!

Ἰ Βλέπεις ὅτι οἱ ἐκθόται τῆς Καλλιόπης ἐπιμένουν καὶ σπουδάζουν νὰ τὸν ἀποδείξωσιν ἄθεον (τὸν Πανταζῆ);

Εἰς ὅλα τὰ δουλωμένα ἔθνη (χωρὶς ἐξαίρεσιν, φίλε μου) βασιλεύει τὸ ἄνομον « Νόμῳ καλόν, νόμῳ κακόν. »

Ἐμαθες ἴσως τοῦ Βαρβάκη τὰ νέα μεγαλοπρεπῆ δωρήματα. Ἀκούσας ὅτι ἡ πρώτη του εἰς τὸ γυμνάσιον τῆς Χίου δωρεὰ ἀπῆντησε τινὰς δυσκολίας, τὸν ἔγραψα ἐπιστολὴν προτρεπτικὴν εἰς τελείωσιν τῆς δωρεᾶς του. Πρὶν ὁμως λάβῃ τὴν ἐπιστολὴν μου, ὁ ἄνθρωπος εἶχε συγκατανεύσειν εἰς τὰ δικαιολογήματα τῶν Χίων, καὶ κυρώσειν τὴν δωρεάν, ὡς

μὲ τὸ ἐφανερώσεν αὐτὸς, ἀποκρινόμενος εἰς τὴν ἐπιστολὴν μου. Ἀνάγκη λοιπὸν ἦτο νὰ τὸν γράψω καὶ δεύτερον, νὰ τὸν εὐχαριστήσω, καὶ νὰ ἐνισχύσω τὴν εἰς τὰ καλὰ καλὴν του κλίσιν καὶ διάθεσιν.

Εἰς τὴν δευτέραν μου ταύτην ἐπιστολὴν ἀποκρινόμενος, τὴν 11 Ἰουνίου, μὲ φανερόνει, ὅτι πέμπει καὶ πάλιν εἰς τὴν Χίον (βοήθειαν εἰς τὸ νοσοκομεῖόν των) εἴκοσι χιλιάδας γροσίων. Πέμπει προσέτι καὶ εἰς τὸν Λόγιον Ἑρμῆν 500 φιορίνια Αὐγούστης, καὶ τελειώνει τὴν ἐπιστολὴν του ὁ γενναῖος Ἕλλην, λέγων, « Σᾶς παρακαλῶ δὲ εἰς τὸ ἐξῆς νὰ μὲ γράφετε ὡς » ἀδελφὸς πρὸς ἀδελφόν, συμβουλευόντές με εἰς ὅ,τι κρίνετε » καλλήτερον. » Ὡ πόσην καταισχύνην προξενεῖ εἰς τὸν Κληρον μας ὁ Βαρβάκης! Οἱ κοσμικοὶ ἐκινήθησαν καὶ κινοῦνται ἀκαταπαύστως εἰς τὴν ἀνέγερσιν τῆς Ἑλλάδος, καὶ οἱ Πανιερώτατοί μας κοιμῶνται βαθύτατον ὕπνον!

Γαλλισμὸς εἶναι νὰ λέγῃς, « Μακρὰν ἀπὸ τὸ νὰ αἰσθαν- » θῶσι τὴν μωρίαν των, ἐξαγριόνονται περισσότερον » *Loin de sentir leur sottise, etc.* Κατὰ δύο τρόπους ἐκφράζει ἡ γλῶσσα μας τὰ τοιαῦτα, καὶ τοὺς δύο ὁρθοῦς. « Ὅχι μόνον δὲν αἰσθάνονται τὴν μωρίαν των, ἀλλὰ . . . κ.τ.λ. » Ἀντὶ νὰ αἰσθανθῶσι τὴν μωρίαν των, ἐξαγριόνονται περισσότερον.

Αἱ τοιαῦται συμβουλαὶ γίνονται (ἀπὸ φίλον εἰλικρινῆ) πρὸς τοὺς γράφοντας καλὰ, καθὼς αἱ παρακλήσεις πρὸς τοὺς τρέχοντας ταχέως, διὰ νὰ τρέξωσι ταχύτερον.

Ἐχεις δίκαιον νὰ λέγῃς ὅτι « ὁ ἀριθμὸς τῶν χρηστῶν νέων αὐξάνει. » Τοιούτους ἔκρινα κ' ἐγὼ τὸν Βογορίδην καὶ τὸν Γλαράκην. Ἐξ ἐναντίας οἱ μελανείμενες ἡμῶν φαίνεται ὅτι συνερίζονται (ἐξαιρουμένων πολλὰ ὀλίγων) νὰ βαδίζωσι τὴν ἐναντίαν ὁδὸν τῶν κοσμικῶν. Μετ' ὀλίγους χρόνους ὅμως θέλουν καταλάβειν τὴν ἀφροσύνην των. « Ρεχθὲν δέ τε νήπιος ἔγνω. »

Τὸ πλέον λυπηρὸν περὶ τῶν ταραχῶν τῆς Σμύρνης εἶναι, ὅτι αὐτὸς ὁ ἐκεῖ ἀρχιερατεύων εἶναι ὁ διώκτης τοῦ γυμνασίου· καὶ τὸ χειρότερον ὅτι ὁ Κ μιμεῖται, ὡς μὲ λέγουσι, τὸ γραῖδιον τοῦ Ἀρχιλόχου « Τῇ μὲν πῦρ, τῇ δὲ ὕδωρ. » Ἐχομεν ὅμως καὶ ἡμεῖς οἱ καυχώμενοι τῆς ἀγαθῆς μερίδος τὰ σφάλματά μας. Ἐνθυμᾶσαι τί λέγει ἡ Μαρία εἰς τὸν Ἰησοῦν; « Εἰ ἦς ὧδε, οὐκ ἂν ἀπέθανέ μου ὁ ἀδελφός. » Καταλαμβάνεις τὴν προσαρμογὴν τοῦ λόγου.

Περὶ δὲ τοῦ ὁποίου ἴδες βιβλίου εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Fremieux, εἶμαι σχεδὸν βέβαιος, ὅτι ἴδες τὸ κατὰ Λατίνων βιβλίον διὰ στίχων ἱαμβικῶν τοῦ πρὸς μητρὸς πάππου μου, Ἀδαμαντίου Ρυσίου. Καὶ διὰ νὰ τὸ πληροφορηθῇς, γράψε τὸν Κωνσταντῖνον Πετρίτσην (κ' ἐκεῖνον ἑγγονον τοῦ αὐτοῦ Πάππου) νὰ σὲ στείλῃ κανὲν ἀντίτυπον, ἂν ἦναι δυνατόν νὰ τὸ εὔρῃ. Πρὸ ὀκτὼ ἢ δέκα χρόνων μ' ἔστειλεν ὁ ἀδελφός του Νικόλαος ἐν, ζητηθὲν διὰ τὸν Κλαυέριον.

Ὁ Ρύσιος οὗτος, εἰς ἀπὸ τοὺς πρώτους Ἑλληνιστὰς τοῦ γένους, ἴσως καὶ ὁ πρῶτος, κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους δυστυχεστέρους τῶν παρόντων, ὅχι μόνον τὸ ἔγραψεν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐτύπωσε δι' ἰδίας δαπάνης εἰς τὸ Ἀμστελδὰμ, ὅπου ἐπραγματεύετο. Ἀπέθανεν ἐν ἔτος πρὸ τῆς γεννήσεώς μου, καὶ ἀφῆκε κληρονόμον τῆς βιβλιοθήκης του ἐμέ. Ἀλλὰ πῶς; τὸν ἔτι ἀνύπαρκτον καὶ ἀγέννητον! Ἄκουσε φρόνησιν καὶ ζῆλον ἀνδρός. Υἱοὺς δὲν ἐγέννησεν, ἀλλὰ θυγατέρας τέσσαρας, τὰς ὁποίας ἐδίδαξεν ὅσον ἐδυνάθη καὶ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Τὴν μίαν ἀπώλεσε τὸ θανατικόν· αἱ λοιπαὶ τρεῖς ἦσαν ὑπανδρευμέναι, ὅταν ἀπέθανεν. Ἐσύνταξε λοιπὸν τὴν διαθήκην του, χαρίζων τὰ βιβλία του εἰς τὸν ὅστις πρῶτος, ἀπὸ τοὺς μέλλοντας ἀρσενικοὺς ἐγγόνους, τελειώσῃ τὰ ἑλληνικά του μαθήματα, καὶ τοῦτο μὲ σκοπὸν νὰ θερμάνῃ μὲ

τὴν ἄμιλλαν τὰς ψυχὰς μας, καὶ νὰ τὰς παρακινήσῃ εἰς τὴν μάθησιν τῆς γλώσσης, τῆς ὁποίας ὁ ἐνθουσιασμός ἦτον εἰς αὐτὸν τόσον σφοδρὸς, ὥστε μὴν εὐτυχήσας ἀρσενικὴν γονὴν, ἐπολέμει τὴν τύχην διδάσκων τὰς θυγατέρας του. Ἡ αὐτὴ τύχη ἔκαμε νὰ τελειώσω κ' ἐγὼ πρῶτος τὰ μαθήματά μου, καὶ οὕτως νὰ παραλάβω τὰ βιβλία. Ἀπορεῖς ἴσως, διὰ τί καταβαρυμένος ἀπὸ ἀρρώστιας καὶ ἀσχολίας, ἐμωρολόγησα τόσον. Αἶ! φίλε, ἡ πρὸς τὸν πάππον εὐγνωμοσύνη ἐνδυνάμωσε τὸν κάλαμόν μου. Χωρὶς ἐκείνην τὴν φρόνιμον καὶ φιλόστοργον πρόνοιαν, καὶ τὴν ἀκόλουθον ἐκείνης φροντίδα περὶ ἐμοῦ πατρικὴν καὶ μητρικὴν, ἤθελα εἶσθαι ἀπ' ὅ,τι εἶμαι πολὺ δυστυχέστερος. Προνόησε λοιπὸν καὶ σὺ τὴν παιδείαν τῶν ἀγαπητῶν σου τέκνων, ἃν θέλῃς νὰ φυτεύσῃς εἰς τὰς ψυχὰς καὶ αὐτῶν καὶ τῶν ἐγγόνων σου, εὐγνωμοσύνην καὶ μνήμην ἀνεξάλειπτον.

Περὶ δὲ τοῦ πρὸς πατρὸς συγγενοῦς, Ἀντωνίου Κοραῆ, αὐτὸς ἔγραψε διαφόρους ῥοὰς εἰς Πινδαρικὸν ὕφος, ὡς βλέπεις εἰς τὴν ὁποίαν ἐπρόσθεσα μαρτυρίαν ἀπὸ τὸν Φαβρίκιον.

.

Ἀδιακόπως πάσχω, ποτὲ πολὺ καὶ ποτὲ ὀλιγώτερον· καὶ μόνον εὐτύχημα κρίνω καὶ ποθεῖν νὰ φυλάξω τοῦ λογικοῦ τὴν ὑγίαν, διὰ νὰ μὴ κατασταθῶ,

Δυσμενέσιν μὲν χάρμα, κατηφείη δὲ σοὶ αὐτῷ

καὶ εἰς ὅλους τοὺς φίλους μου.

Ἐλαβὰ καὶ τὴν ὁποίαν ἔκαμ' ὁ Βάμβας, εἰς τὴν ἀνοιξιν τοῦ γυμνασίου (τὸν παρελθόντα Σεπτέμβριον) ὁμιλίαν, τυπωμένην εἰς τὴν τυπογραφίαν τῆς Χίου. Ὅτι μ' ἐπροξένησεν εὐφροσύνην ἐξαίρετον, περιττὸν εἶναι νὰ σὲ τὸ γράψω. Πρέπει ὁμως νὰ μάθῃς τί μάλιστα ηὔξησε τὴν εὐφροσύνην μου.

Ἐδῶ τώρα εὐρίσκονται ὑπὲρ τοὺς τεσσαράκοντα νέους ὁμογενεῖς σπουδαστάς. Ὅλοι τὴν ἥρπασαν ἀπὸ τὰς χεῖρας μου, καὶ τὴν διαδίδουσιν ἄλλος εἰς ἄλλον, συγχαιρόμενοι ἀλλήλους, καὶ δείχνοντές τὴν εἰς τοὺς ἀλλογενεῖς, καὶ καυχώμενοι μεγαλοφρόνως, ὡς εἰς μέγα τῆς Ἑλλάδος εὐτύχημα. Ἄν ἦσο αὐτόπτης, φίλε, τοῦ τοιοῦτου ἐνθουσιασμοῦ τῶν νέων μας, ἤθελες ἐξάπαντος κινηθῇν εἰς δάκρυα τερπνότατα, ὡς ἐκινήθην ἐγώ.

ΡΑ.

20 Δεκεμβρίου, 1820.

Ἀγαπητὲ Ἰ.

Τὰ ἐλεεινὰ τῆς Σμύρνης τὰ ἔμαθες πρὶν ἔμοῦ. Δὲν θέλουν κατ' οὐδένα τρόπον διδασκάλους ἄλλους παρὰ τοὺς *Εὐαγγελικούς* των. Ἄν ἦναι καλῆτερα ἄλλα μαθήματα παρὰ ταῦτα, ἢ μεθοδικώτεροι διδάσκαλοι, λέγουν, « Ἄλλη τε μετ' ἄλλων » καθὼς οἱ παλαιοὶ Ἐφέσιοι, ὅταν ἐξώριζαν τὸν Ἑρμόδωρον.

Τὴν περὶ τούτων λύπην ἐπαρηγόρησαν οἱ Χῆοι· ὅθεν ἔλαβα γράμματα καὶ ἀπὸ τὸν Βάμβαν, καὶ ἀπὸ τοὺς Ἐπιτρόπους. *Toujours en avant*, καὶ νὰ τοὺς ὀπισθοποδίσωσι πλέον δὲν θέλουν δυνηθῇν οὔτε θεοὶ οὔτε δαίμονες. Ἐχουν 476 μαθητὰς, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ 400 εἶναι ἐγγώριοι, οἱ 74 ἐκ τῶν ἄλλων μερῶν τῆς Ἑλλάδος (οἱ πλειότεροι Κεφαλληνεῖς καὶ Πελοποννήσιοι) καὶ οἱ λοιποὶ 2 μάντευσε πόθεν· ἴσως δὲν τὸ ἐξεύρεις. — Ἀμερικανοί. Δὲν δύνασαι νὰ φαντασθῇς πόσον μὲ εὐφρανε τοῦτο, συλλογιζόμενον καὶ ἀναλογιζόμενον τὰ ἐπακολουθήματα ταύτης τῆς περιστάσεως, ἣτις κάμνει ἐποχὴν.

Ἡ πατρίς ἔχει χρεῖαν εὐνομίας καὶ ἰσονομίας. Ὅσοι δύνασθε νὰ συνεργήσετε εἰς τοῦτο μὲ λόγον ἢ ἔργον, συνεργεῖτε εἰς τὴν ἰδίαν εὐδαιμονίαν σας, καὶ εἰς τὴν εὐδαιμονίαν τῶν ἀπογόνων σας. Ταῦτα λέγετε εἰς τοὺς ταξειδεύοντας ἐκεῖθεν αὐτοῦ, ἢ αὐτόθεν ἐκεῖ, ταῦτα γράφετε καὶ κηρύττετε εἰς τοὺς φίλους καὶ γνωρίμους σας,

ὦ φίλοι, Ἀργείων ὅςτ' ἔζοχος, ὅστε μεσῆεις,
Ὅστε χερεϊότερος· ἐπεὶ οὐπω πάντες ὅμοιοι
Ἄνδρες ἐν πολέμῳ· νῦν ἐπλετο ἔργον ἅπασιν.
Καὶ δ' αὐτοὶ τόδε που γινώσκετε.....

Καὶ ὅστις δὲν τὸ γινώσκει, ἄς τὸ μάθῃ. Ἐν ὅσῳ ἐθλιβόμεθα ἀπὸ τὸν ἄνομον ζυγὸν, νὰ βοηθήσωμεν τὴν πατρίδα δὲν μᾶς ἦτον εὐκολον, οὐδ' ἡ βοήθειά μας μεγάλην ὠφέλειαν νὰ προσξενήσῃ εἰς αὐτὴν ἐδύνατο. Τώρα ἐγεννήθη ἀπροσδοκῆτως σταλμένος ἀπὸ τὴν ὑψιστον πρόνοιαν, « ὡς νυμφίος ἐν τῇ μέσῳ τῆς νυκτὸς » ὁ πολιτισμὸς τῆς εὐνομίας· καὶ « μακάριος ὁ δοῦλος ὃν εὐρήσει γρηγοροῦντα· » ἀνάξιος δὲ πάλιν καὶ τρισανάξιος ὅστις, ὅχι μόνον δὲν φέρει ἔλαιον μὲ τὰς λαμπάδας του, ἀλλὰ πάσχει νὰ σβέσῃ καὶ τῶν ἄλλων τὰς λαμπάδας. Κανεῖς ἀπὸ κανένα δὲν ζητεῖ τὸ ἀδύνατον· ἀλλὰ τίς ἐξ ἡμῶν εἶναι τόσον οὐτιδανὸς, ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ συνεργήσῃ μικρὸν τίποτε;

Ἄριστον εἶναι, ὡς λέγεις, ἐπειδὴ εἶναι τοῦ ἀρίστου Ἄριστοτελους. Ὅταν τὸ ἀναγνώσῃς καὶ τὸ μελετήσῃς μὲ προσοχήν, θέλεις τὸ κρίνειν τῶν ἀρίστων ἄριστον. Ὅλα τὰ ἠρεύνησεν, ὅλα τὰ ἐζύγισε μὲ τὴν παράδοξόν του κεφαλὴν, τῆς δυστυχίας καὶ τῆς εὐτυχίας τῶν ἐθνῶν τὰ αἴτια. Ὅθεν ἐσπούδασα νὰ τὸ φανερώσω ἐγγήγορα πρὸς τοὺς ἡμετέρους, πρὶν νικηθῶσιν ἀπὸ τὰ πολὺ τῶν Τούρκων ἀγριώτερά των.

πάθη, τῶν ὁποίων ὁ πόλεμος ἤρχισεν, ὡς μανθάνω μὲ πολλήν τῆς ψυχῆς μου ἀπελπισίαν.

Ἐὰν ὁ Μισαήλ ἔχῃ (καὶ πρέπει ἐξάπαντος νὰ σὲ πιστεῦσω ὅτι τὰ ἔχει) ὅσα λέγεις προτερήματα, ἀσυγκρίτως ὠφελιμωτέρα θέλει εἶσθαι ἢ παρουσία του εἰς αὐτὴν τὴν Ἑλλάδα, καὶ μάλιστα ἐὰν ἡ φύσις τὸν ἐχάρισεν ὀλίγην τινα εὐγλωττίαν.

Τῆς Χίου μόνον τὴν ἀπολύτρωσιν ν' ἀκούσω, καὶ κλείω τοὺς ὀφθαλμούς μου παρηγορημένος!

Ὁ περὶ τοῦ ὁποίου μ' ἐρωτᾷς Ω, εἶναι αὐτὸς ἐκεῖνος, δυστυχέστατος κόλαξ τῶν δυνατῶν, ἀληθὴς Μεγαλόδουλος, εἴτε *Μεγάλον* δουλον, εἴτε *Δουλον* τῶν μεγάλων τὸν ἐτυμολογήσης. Ἦθελα συμβουλεύσειν νὰ κρατῇται μακρὰν τῆς Ἑλλάδος.

PB'.

Περὶ δὲ τῆς αἰδιότητος τῆς μνήμης μου μὴ φροντίζης, ἐπειδὴ οὐδ' ἐγὼ πλέον φροντίζω. « Ὅψε μὲν, ἀλλὰ νοῦν ἐσχέκαμεν. » Τὸ κακὸν εἶναι, ὡς ἔλεγεν ὁ Θεόφραστος, ὅτι ὁ νοῦς οὗτος μᾶς ἔρχεται τελευταῖος, ὅτε οὔτε νὰ συνεννοήσωμεν, οὔτε νὰ πράξωμεν τί νοητικὸν δυνάμεθα πλέον. Δὲν λέγω, ὅτι δὲν πρέπει νὰ φροντίζωμεν περὶ τῆς μετὰ τὴν τελευταίαν εὐδοξίας· ἄπαγε! Ἀλλὰ, καθὼς εἰς ὅλα, ὡσαύτως καὶ εἰς τοῦτο νὰ ἐνθυμώμεθα τὸ « Μηδὲν ἄγαν. » Ἡ καθ' αὐτὸ φροντὶς, ἐν ὧσιν πνέομεν, πρέπει νὰ ἀσχολῇται εἰς τὰ καθήκοντα τοῦ κοινωνικοῦ βίου· τὴν δὲ ὑστεροφημίαν, νὰ τὴν κρίνωμεν, ὡς τὴν ἔκρινεν ὁ Μάρκ. Αὐρήλ. (σελ. 27—28.).

Χαίρομαι ὅτι μέλλεις ν' ἀποκτήσης ποτὲ καὶ Φαιναρέτην· μολονότι ὁ Π. μισεῖ τὰ τοιαῦτα ὀνόματα, χωρὶς νὰ συλλο-

γισθῇ ὅτι προσκυνοῦμεν τὸν Ἀρεοπαγίτην Διονύσιον, μεθυστοῦ θεοῦ τοῦ Διονύσου ἐπώνυμον.

Μέγα δίκαιον ἔχεις νὰ ἐντρέπῃσαι περὶ τῆς παρὰ τῶν Α. βοηθείας. Ἡ εἰς τοὺς εὐεργέτας εὐγνωμοσύνη εἶναι χρέος ἀπαραίτητον· ἀλλ' ὅστις δυνάμενος νὰ εὐεργετήσῃ αὐτὸς ἑαυτὸν, βάλλει τὸν τράχηλόν του εἰς ζυγὸν εὐεργετῶν ξένων, γίνεται ἐκουσίως ἀνδράποδον.

Μάθε ὅτι ἡ ἀδελφὴ τοῦ Θ. Καίρη Εὐανθία μετέφρασεν, ἐκ συμβουλῆς μου, ἀπὸ τὸ Γαλλικὸν τὸ συγγραμμάτιον τοῦ Φενελῶνος *sur l'éducation des filles*. Ἡ αὐτὴ νέα μετέφρασεν ἀπὸ τὸ Γαλλικὸν τὸ Ἐγκώμιον τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου. Μ' ὅλα του τὰ σφάλματα, σὲ βεβαιῶνω ὅτι πολλὰ ὀλίγοι ἀπὸ τοὺς ἀρσενικούς μας ἐδύναντο νὰ μεταφράσωσιν εὐφύεστερα.

Ὁ Βαρβάκης αὐτόκλητος μοῦ ἐπρόσφερε μίαν φορὰν 8000 φρ. καὶ δευτέραν 3500, διὰ τὴν ἐξακολούθησιν τῆς Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης, τὴν ὁποίαν κακῶς ἐνόμιζεν ὅτι ἔπαυσε. Καὶ τὰς δύο τὸν ἀπέβαλα, ὅχι δι' ἄλλο, πλὴν ὅτι δεχόμενος τὴν βοήθειαν, ἐχρεώστουν νὰ βάλω εἰς τὴν κεφαλίδα τῶν ἐκδόσεων τὸ ὄνομά του, εἰς τόπον τοῦ ὀνόματος τῶν Χίων· τὸ ὁποῖον δὲν ὑπέφερεν ἡ ψυχὴ μου, εἰς καιρὸν μάλιστα τῆς φρικτῆς δυστυχίας των.

Σοῦ εἶμαι ὑπόχρεως διὰ τὴν πρὸς τὸν L. ἐπιστολήν σου, ἥτις ἐπαρηγόρησε καὶ ἐλάφρυνε τὸ βάρος τῆς ἀνίας μου. Μ' ἐχαροποίησε καὶ ἡ ἀνάμνησις ὅσων σ' ἔλεγεν ὁ μακαρίτης χρῆστος Keun περὶ ἐμοῦ. Καθημέραν ἐνθυμοῦμαι καὶ αὐτὸν, καὶ τὸν ἄλλον τὸν ἐν Ἀμστελδαμ Μινίστρον Buurt, πρὸς τὸν ὁποῖον μ' ἐσύστησεν. Εἰς αὐτοὺς τοὺς δύο χρεωστῶ ἂν ἔχω τι καλὸν καὶ τίμιον. Αὐτοὶ μ' ἔσωσαν ἀπὸ τὸν μέγαν κίνδυνον τῆς νεύτητος. Ἡ φιλοτιμία νὰ φανῶ ἄξιος τῆς τιμῆς καὶ τῆς ἀγάπης των, μοῦ ἔγινεν ἀληθινὸς χαλινός.

Τοιοῦτον χαλινὸν φρόντισε νὰ βάλης σύνωρα εἰς τὰ σκιρτήματα τῆς ἡλικίας τῶν τέκνων σου, προσκολλῶν αὐτὰ εἰς συναναστροφὴν σεβασμίων ἀνδρῶν.

ΡΓ'.

20 Ιουνίου, 1818.

..... Ἐπειτα μοῦ ζητεῖς καὶ Ἡρόδοτον. Εἰς τὸν ἄλλον κόσμον τὸν μεταφράζω, καὶ ἐκεῖθεν σὲ τὸν στέλλω. Ὡς τόσον, ἐπειδὴ ἔπесе λόγος περὶ Ἡροδότου, πρέπει νὰ σὲ προκαταλάβω καὶ νὰ σὲ παρακαλέσω, νὰ μὴ μοῦ κάμῃς τὴν ἀδικίαν νὰ ἐκδώσης μετὰ τὴν ἀποβίωσίν μου, ὅσον εὑρεθῇ μεταφρασμένον. Αὐτὸ, φίλε, προβαίνει ἕως τὸ ἔκτον βιβλίον, καὶ μέρος τοῦ ἑβδόμου· ἀλλ' εἶναι ἡ πρώτη, πρωτίστη γραφὴ τῆς μεταφράσεως, καὶ χρειάζεται ὅχι ἀναθεώρησιν, ἀλλ' ἀναθεωρήσεις. Διὰ τὸν φόβον τοῦτον ἐβουλεύθην πολλάκις νὰ τὴν καύσω· ἔπειτα διὰ τὴν κατάρατον ἐλπίδα· ἐνθυμᾶσαι τὸ, « Ἐλπίδες βόσκουσι τοὺς κενοὺς βροτῶν » διὰ τὴν ἐλπίδα, λέγω, ταύτην, ἂν εὐκαιρήσω ποτὲ νὰ ἐκδώσω, κἂν εἰς τόμον ἓνα, τὰ τρία πρῶτα βιβλία μὲ τὸ Ἑλληνικὸν κείμενον, ἐκράτησα τὰς χειῖρας μου ἀπὸ τὴν φθορὰν τῆς ἀτελοῦς κατὰ πάντα μεταφράσεως. Ἐξεύρω, ἢ μᾶλλον εἶμαι βέβαιος, ὅτι ἡ μετάφρασις ἔμελλε νὰ πωληθῇ μὲ εὐκολίαν· ἀλλ' αὐτὴ μάλισα ἢ εὐκολία, ἐκ μέρους τῶν ἀγοραστῶν, πρέπει νὰ κάμῃ τὸν πωλητὴν προσεκτικώτερον, νὰ μὴ τοὺς ἀδικήσῃ, πωλῶν εἰς αὐτοὺς δερμάτινα ἀντὶ μεταξωτῶν. Ἐπειδὴ εἶσαι πραγματευτὴς καὶ τίμιος, καταλαμβάνεις τί σὲ λέγω.

24 Φεβρουαρίου, 1819.

Μ' ἔγραψεν ἀπὸ Γοτίγγης διεξοδικωτάτην ἐπιστολὴν ὁ φίλος σου Ἀσώπιος, πρὸς τὸν ὁποῖον ἀπεκρίθην καὶ διὰ χάριν σου, καὶ προσέτι, μὰ τὴν ἀληθεῖαν, ὅτι ἔκρινα ἐκ τῆς ὁποίας μὲ ζητεῖ συμβουλῆς, ὅτι ὁ ἄνθρωπος εὐρίσκεται εἰς ἀληθῆ λογισμῶν λαβύρινθον, μὲ κίνδυνον ν' ἀποτύχη τὸ πο-
 θούμενον. Τὸν ἐπαράστησα εἰς τὴν φαντασίαν μου, ὡς λιμο-
 κτονημένον πλησίον τραπέζης, φορτωμένης ἀπὸ ὅλα τὰ ἀγαθὰ (ὡς τὸ πάσχομεν ὅλοι οἱ ταλαίπωροι, ὅταν πρώτην φορὰν παραβάλωμεν τὰ πανεπιστήμια τῶν Εὐρωπαϊῶν, μὲ τὰ κα-
 ψοκαλυβίτικὰ μας πειναλέα σχολεῖα), καὶ κινδυνεύοντα νὰ μείνῃ νηστικός, διὰ τὴν ἀπορίαν, ποῦ πρῶτον ν' ἀπλώσῃ τὴν χεῖρα. Τὸν εἶπα συντόμως ὅσα ἔκρινα ἱκανὰ νὰ τὸν σύρῃσιν ἀπὸ τὸν λαβύρινθον, ἐπειδὴ ἔκρινα τὴν ἐπιστολὴν του εἰλι-
 κρινῇ περιγραφὴν τῆς ἀμηχανίας του. Ὅθεν, ἂν σὲ γράψῃ περὶ τούτου, μὴν ἀμελήσῃς, μηδὲ σὺ νὰ τὸν συμβουλευέσῃς τὸ « ὁ βίος βραχύς, ἡ δὲ τέχνη μακρὰ » καὶ τὸ, « ζῶμεν οὐχ ὡς θέλομεν, ἀλλ' ὡς δυνάμεθα » καὶ νὰ ἐπαναλάβῃς τὸ δρα-
 στικὸν (κατὰ τὴν κρίσιν μου) μάθημα. Ποῖον; Νὰ διακρί-
 νωμεν τὰ *Ἐφ' ἡμῖν* ἀπὸ τὰ *Οὐκ ἐφ' ἡμῖν*. Μόνον τὸ νὰ ὠφελήσωμεν εἶναι εἰς τὰς χεῖράς μας, καὶ τοῦτο μόνον ἀπαι-
 τεῖ ἀδυσωπήτως ἡ πολιτικὴ κοινωνία, ὡς χρέος ἀπὸ καθένα μας· τὸ δὲ μέτρον τῆς ὠφελείας κρέμεται ἀπὸ διαφόρους περιστάσεις, ἀλλοτρίας τῆς προαιρέσεώς μας. Εὐτυχὴς ἀναμ-
 φιβόλως εἶναι ὅστις ὠφελήσῃ πολὺ· ἀλλὰ δὲν χρεωστεῖται διὰ τοῦτο ὀλιγώτερος ἔπαινος εἰς τὸν ὠφελήσαντα ὀλίγον, ἢν ἔκαμεν ὅ,τι τὸν ἐσυγχωροῦσαν νὰ κάμῃ αἱ περιστάσεις.

Τοῦ ξυλοκόπου, ἔπειτα μαγείρου, ἡ ἱστορία, ἀντὶ τοῦ νὰ ἐλαττώσῃ, μοῦ ἠϋξήσε πολὺ τὴν περὶ τοῦ ἀνδρὸς ὑπόληψιν. Τὸν προκρίνω ἀσυγκρίτως ἀπὸ τὸν Πλακουντοπώλην, ὅστις καταρχὰς μὲν ἔδειξέ τινα Ἑλληνικὰ φρονήματα, τώρα δ' ἀκούω ὅτι συμβουλεύει τὸ γένος νὰ φεύγῃ τὰ Ἑλληνικὰ ὀνόματα. Ὅθεν πρέπει καὶ σὺ, φίλε, ὡς τέκνον εὐπειθέστατον, νὰ μεταδαπτίσῃς τὸν υἱόν σου Ξενοφῶντα εἰς Συμεών. Τί καλὸν ἔχει νὰ μιμηθῇ ἀπὸ τὴν διαγωγὴν καὶ τὰ συγγράμματα τοῦ Ξενοφώντος; Ἀλλὰ Συμεώνων παραδείγματα θεαρέστου βίου δὲν μᾶς λείπουσι. Ἐχομεν τὸν Στυλίτην· ἔχομεν τὸν διὰ Χριστὸν σαλόν. Τὸ μέγα καὶ πρῶτιστον τοῦ Θεοῦ δῶρον τὸ ΛΟΓΙΚὸΝ, ὁ πρῶτος, ἀντὶ νὰ τὸ τελειοποιήσῃ εἰς ὠφέλειαν ἑαυτοῦ καὶ τῶν συγκοινωνῶν τῆς πολιτείας, τὸ κατέτριψεν τεσσαράκοντα ἔτη εἰς στύλον λίθινον· ὁ δεύτερος, ἀγιώτερος καὶ φρονιμώτερος, καὶ τὸ κατεπάτησεν εἰς τοὺς πόδας του, καὶ « παρυσυνεβλήθη τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις » διὰ τὸν Χριστὸν, ὡς νὰ ἡγάπα τοὺς μωροὺς, ὅστις μᾶς εἶπε τὸ « Γίνεσθε φρόνιμοι. » Δὲν σὲ λανθάνει ὅτι οἱ Τοῦρκοι σέβονται, ὅχι ὅμως τοὺς ὑποκρινομένους μωρίαν, ἀλλὰ τοὺς ἀληθῶς μωροὺς. Ἡμεῖς τοὺς ὑπερβαίνομεν εἰς τοῦτο. Ταλαίπωρον γένος, « ἐξ οὔων εἰς οἶα! » Καὶ τοῦτο κατὰ τὴν δεκάτην ἐννάτην ἑκατονταετηρίδα! ὁπότε μέγα μέρος τοῦ γένους κινεῖται εἰς τὸ νὰ ἐπιστρέψῃ, ἀνάπαλιν ἀπὸ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔλεεινὰ ΟἶΑ, εἰς τὰ προγονικὰ ΟἶΑ.

24 Ἀπριλίου, 1832.

..... Μ' ὅλα ταῦτα τὴν ἔκρινα ἔκτοτε μὲ λύπην μου ὡς ὁλέθριον φυτευτήριον (perinière) διὰ τὴν μέλλουσαν τύχην τῆς Ἑλλάδος. « Ἐμίγησαν ἐν τοῖς ἔθνεσι, καὶ ἔμαθον τὰ ἔργα αὐτῶν. »

Εἶπε καὶ ἄλλος ἀπὸ τοὺς προγόνους ἡμῶν

Πρὸς τὰς τύχας γὰρ τὰς φρένας κεκτήμεθα.

Ναί, φίλε, οἱ ταλαίπωροι ἄνθρωποι σχηματίζονται καὶ μορφώνονται ἀπὸ τὰς περιστάσεις καὶ τύχας, εἰς τὰς ὑποίας εὐρεθῶσι· καὶ ὀλίγοι εἶναι οἱ δυνατοὶ νὰ ὠφεληθῶσιν ἀπὸ τὰς τύχας, ἂν ἡ πρόνοια τὰς ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς σωτηρίους, ἢ νὰ τὰς ἀντισταθῶσιν, ἂν ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ τοὺς ἐμπλεξεν εἰς τύχας ὀλεθρίους.

Ὁ Τ. ἐκολάσθη δικαίως (ἂν καὶ μὲ ἀδίκου φονέως χεῖρα) ἀπὸ τὸν ἐκδικὸν πάσης ἀδικίας Θεόν, καὶ ἀκούω ὅτι εὐρίσκονται πανηγυρισταὶ τοῦ Τ. μονονόχι τολμῶντες νὰ τὸν παραβάλλωσι μὲ τὸν Μ. Α. Τὰ τοιαῦτα, φίλε μου, δὲν εἶναι οὗτ' Ἑλληνικὰ οὔτε χριστιανικὰ φρονήματα. Περὶ τῶν Ἑλληνικῶν γνωρίζεις τὴν ἱστορίαν, καὶ σὲ ἐνενθύμισαν ὅσα ἐλησμόνησες πολλαὶ καὶ μακραὶ ῥήσεις τῶν Προλεγομένων τοῦ Κ., καὶ συμπεραίνεις μὲ ποίους ὀφθαλμοὺς ἤθελαν ἰδεῖν, ἂν ἀνεφαίνετο εἰς τοὺς ἐνδόξους προγόνους μας κανὲν ἀνδράποδον, ἀναθραμμένον εἰς τοῦ μεγάλου βασιλέως τὴν Περσικὴν αὐλὴν, καὶ ἤρχιζε πρῶτην του πρᾶξιν νὰ χαράξῃ τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα μὲ τὸ Μὲ ποίους ὀφθαλμοὺς ἤθελαν ἰδεῖν ἀνθρωπίσκον, τοῦ ὁποίου φροντίς ἦτο νὰ σβέσῃ τὴν Ἑλληνικὴν παιδείαν, καὶ νὰ μετὰβάλῃ τὸ ἔθνος εἰς Ἀρι-

στογείτονας, Ἰπερβόλους καὶ Δημάδας, ὠτακουστάς, καταδότας, ἐπιστολοσπάστας καὶ συκοφάντας;

Περὶ δὲ χριστιανικῶν πραγμάτων, εἰς ταῦτα μάλιστα ἔχει χώραν τὸ ὅποιον ἀκούομεν συχνὰ ἐπ' ἐκκλησίας ΠΡΟΣΧΩΜΕΝ!... Ἡ πιστεύουν τὰ παραγγέλματα τῆς θρησκείας μας ὡς θεῖα, ἢ τὰ κρίνουν ὡς παραμύθια. Ἄν ἔφθασαν εἰς τόσην ἀσέβειαν, ὥστε νὰ μὴ τὰ διακρίνωσιν ἀπὸ τὸ Κ., ἅς μὴ βαρύνωσι τὴν ἀσέβειαν μὲ τὴν ὑπόκρισιν, ἐπαγγελλόμενοι χριστιανοί. Ἄν τὰ πιστεύωσι (καὶ τοὺς εὖχομαι νὰ τὰ πιστεύωσιν!) ὡς θεῖα, ἅς τὰ μελετῶσι μὲ πλειότεραν προσοχὴν, καὶ ἅς ἐρωτῶσιν ἑαυτοὺς, « Πῶς μέλλει νὰ κρίνῃ τοὺς τυράννους, ὅστις εἶπε « Μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην; » καὶ μᾶς ἐπαράγγελλε νὰ ἀγρυπνῶμεν ὡπλισμένοι « Διὰ τῶν ὅπλων τῆς δικαιοσύνης τῶν δεξιῶν καὶ τῶν ἀριστερῶν; »

Ἐπιθυμῶ νὰ σὲ γράψω πλειότερα, ἀλλὰ δὲν εἶναι χρεῖα νὰ σοῦ προφασισθῶ πάλιν τὴν γεροντικὴν ἀδυναμίαν μου· τὴν βλέπεις εἰς τὰ κλονούμενα σημεῖα τοῦ κονδυλίου μου. Εὐτύχει!

PZ'.

Φίλε μου Ἀλέξανδρε!

Δὲν εἶναι κακὸν νὰ οἰστρηλατῇσαι καμμίαν φορὰν, ὅταν γράφῃς. Ὁ οἷστρος, φίλε, ἐμψυχώνει πολὺ τὸν χαρακτῆρα τοῦ λόγου· καὶ ἡ ἐμψύχωσις αὕτη εἶναι ἀναγκαία μάλιστα εἰς ἡμᾶς, τῶν ὁποίων ἡ γλῶσσα εἶναι νενεκρωμένη ἀπὸ τὴν βαρβαρότητα, ἡ ὁποία φθείρασα τὸ πραγματικὸν μέρος τῆς συνθέσεως, ἐξ ἀνάγκης ἔπρεπε ν' ἀφανίσῃ καὶ τὸ λεκτικόν. Τοὺς δοκίμους ἀναγίνωσκε συχνὰ καὶ τὸν Ἀλικαρνασσέα Διονύσιον ἔχε ὁδηγὸν καὶ διευθυντὴν τῆς περὶ τῶν τοιούτων

κρίσεώς σου. ἔχεις καὶ φυσικὰ κεφαλὴν ὀργανισμένην εἰς τοῦ καλοῦ τὴν κρίσιν· χωρὶς τοῦ ὁποῖου μάταιαι ὄλαι αἱ γνώσεις καὶ γυμνασίαι. Τῆς τοιαύτης ματαιότητος παράδειγμα ἔχεις πρὸ ὀφθαλμῶν σου τὸν μεταφραστὴν τοῦ.....

Χ. καὶ τοῦ.... Χ. καὶ ποίου ὄχι; Τοιαύτην ἀναισθησίαν δὲν ἔτυχα ἄλλοτε εἰς κανένα. Ἀλλὰ ταῦτα εἶναι πάθη ἀνίατα, ὅταν ᾖναι μάλιστα συνωδευμένα μὲ τὸν τύφον.

Τὸν Α. μὲ φαίνεται ὅτι ἔλαμνες καλὰ νὰ συμβουλευσῃς, νὰ μὴ συνδιατρίβεται πολὺ μὲ δεσπότης. Ἡ μετὰ τοῦ Χ. συνοδεία του μ' ἔφερεν εἰς μνήμην παμπάλαιον γνωμικόν, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀκούσειν ἀπὸ τὸν πατέρα της ἢ μήτηρ μου, ὅστις εἶχε τὸ μάθειν κ' ἐκεῖνος εἰς τὴν Χίον, ὅποταν διέτρεβεν ἐκεῖ, ἐπαγγελλόμενος τὸν διδάσκαλον.

Ταῦτα μ' ἔλεγεν ἡ νόννα
Ποῦ τον γριᾶ πολλῶν καυκάλων,
Λεῖπε πέρταις τῶν μεγάλων·
Γιατ' ἐκεῖ παιδί μου χάνεις
Τὴν ψυχὴν σου, τὴν ζωὴν σου
Συχν' ἀκόμη τὸ πουγγίν σου.

Αὐτοὶ μᾶς ἐδωκαν τὸ παράδειγμα τῆς τοιαύτης κενοδοξίας, ὡς νὰ ᾗτον ἄθλος Ἡράκλειος τὸ νὰ μεταγλωττίζῃ τις τὰ ξένα. Ἄν δὲν ᾗτον ἄθλος, ἤθελε βέβαια εἶσθαι μεγάλη εὐεργεσία πρὸς τὸ γένος ἢ καλὴ μετάφρασις, καὶ διὰ τὴν ἐκ τῶν τοιούτων ὠφέλειαν, καὶ διὰ τὴν ἐν ταύτῳ καὶ τῆς γλώσσης τρίψιν καὶ τελείωσιν. Ἀλλὰ τὸ νὰ βάλῃ ὁ εὐεργετῶν τὴν εἰκόνα του εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ βιβλίου, εἶναι τὸ αὐτὸ καὶ νὰ πληρόνεται sans façons μόνος του, καὶ πρὸς τούτοις νὰ λέγῃ πρὸς τοὺς εὐεργετουμένους, c'est moi qui vous ai procure ce bien, regardez-moi, et reconnaissez votre bienfaiteur.. Ἄλλην ἐξήγησιν τοῦτο δὲν ἐπιδέχεται, ἢ εἶμαι κακὸς σχολιαστής.

Ἐπανέρχομαι εἰς τὸν νέον. Καὶ χωρὶς τὴν μαρτυρίαν τοῦ διδασκάλου του, ἐμάντευσα ὅτι μέλλει νὰ προκόψῃ τὴν ἀληθινὴν προκοπὴν, ἡγοῦν πραγμάτων ἐπιστήμην, συνωδευμένην με ἥθη. Γράφε λοιπὸν εἰς τοὺς προστάτας του νὰ συνδράμωσιν εἰς τὴν προκοπὴν τοῦ νέου, καὶ νὰ μὴ τὸν ἐγκαταλείπωσιν εἰς τὸν κίνδυνον νὰ στείλῃ εἰς κόρακας τὰ μαθήματα, καὶ τὸν ἑαυτὸν του τέλος πάντων. Τοιαύτη εἶναι, καθόσον παρετήρησα, ἡ σύγκρασις καὶ σωματικὴ κατασκευὴ τοῦ νέου, ὥστε εἶναι κίνδυνος, ἂν δὲν ἀσχολεῖται εἰς τὰ καλὰ, μὴν ἐκτραχηλισθῇ, καὶ μὴ θέλων, εἰς νεανικὰς ἐπιθυμίας· καὶ τότε θέλουν εἶσθαι ἔνοχοι τῆς πτώσεώς του, οἱ ὅποιοι ἀφ' οὗ τὸν ἔμβασαν εἰς τὸν Λαβύρινθον, τοῦ ἐπῆραν ἀπὸ τὰς χεῖρας τὸν μίτον, ὅστις ἐμέλλε νὰ τὸν χειραγωγήσῃ. Ταῦτα σὲ γράφω, φίλε, ἐξ ἰδίας μου πείρας.

Ἐὰν ἡ πολυκύμαντός μου νεότης δὲν μ' ἔπνιξε, χρεωστῶ τὴν χάριν τῆς σωτηρίας μου πρῶτον εἰς τοὺς γονεῖς μου, ἔπειτα εἰς τὸν καλὸν καὶ ἀγαθὸν Δόμινον τῶν Ὁλλανδῶν, ὅστις ἔμπνευσεν εἰς τὴν ψυχὴν μου σύνωρα τὸν ἔρωτα τῆς παιδείας.

ΡΗ.

Φίλε μου Πρωτοψάλτα.

Πότε καὶ ποῦ, μὴ γινώσκων τὴν Ἀγγλικὴν διάλεκτον, ἀνέγνωσες τὸν Στέρνιον ἢ Λογιότης σου; Ὁ κωμικώτατος συγγραφεὺς οὗτος λέγει ρητῶς εἰς τὰς μυθιστορίας του, ὅτι κάθε τίμιος ἄνθρωπος χρεωστεῖ νὰ κάμῃ τέσσαρα πράγματα εἰς τοῦτον τὸν κόσμον· νὰ συνθέσῃ βιβλίον, νὰ οἰκοδομήσῃ οἶκον, νὰ γεννήσῃ τέκνον, καὶ νὰ φυτεύσῃ δένδρον. Ἰδοὺ λοιπὸν ἔπραξας τὰ τρία, καὶ δὲν σὲ λείπει ἄλλο, παρὰ νὰ

κρίσεώς σου. ἔχεις καὶ φυσικὰ κεφαλὴν ὀργανισμένην εἰς τοῦ καλοῦ τὴν κρίσιν· χωρὶς τοῦ ὁποῖου μάταιαι ὄλαι αἱ γνώσεις καὶ γυμνασίαι. Τῆς τοιαύτης ματαιότητος παράδειγμα ἔχεις πρὸ ὀφθαλμῶν σου τὸν μεταφραστὴν τοῦ..... Χ. καὶ τοῦ... Χ. καὶ ποίου ὄχι; Τοιαύτην ἀναισθησίαν δὲν ἔτυχας ἄλλοτε εἰς κανένα. Ἀλλὰ ταῦτα εἶναι πάθη ἀνίατα, ὅταν ᾖναι μάλιστα συνωδευμένα μὲ τὸν τύφον.

Τὸν Α. μὲ φαίνεται ὅτι ἔλαμνες καλὰ νὰ συμβουλευσῃς, νὰ μὴ συνδιατρίβεται πολὺ μὲ δεσπότης. Ἡ μετὰ τοῦ Χ. συνοδεία του μ' ἔφερεν εἰς μνήμην παμπάλαιον γνωμικόν, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀκούσειν ἀπὸ τὸν πατέρα της ἢ μήτηρ μου, ὅστις εἶχε τὸ μάθειν κ' ἐκεῖνος εἰς τὴν Χίον, ὁπόταν διέτριβεν ἐκεῖ, ἐπαγγελλόμενος τὸν διδάσκαλον.

Ταῦτα μ' ἔλεγεν ἡ νύμφα
Πρὸς τὸν γριᾶ πολλῶν καυχάλων,
Λεῖπε πόρταις τῶν μεγάλων·
Γιατ' ἐκεῖ παιδί μου χάνεις
Τὴν ψυχὴν σου, τὴν ζωὴν σου
Συχν' ἀκόμη τὸ πουργίν σου.

Αὐτοὶ μᾶς ἔδωκαν τὸ παράδειγμα τῆς τοιαύτης κενοδοξίας, ὥς νὰ ᾗτον ἄθλος Ἡράκλειος τὸ νὰ μεταγλωττίζῃ τις τὰ ξένα. Ἄν δὲν ᾗτον ἄθλος, ἤθελε βέβαια εἶσθαι μεγάλη εὐεργεσία πρὸς τὸ γένος ἢ καλὴ μετάφρασις, καὶ διὰ τὴν ἐκ τῶν τοιούτων ὠφέλειαν, καὶ διὰ τὴν ἐν ταύτῳ καὶ τῆς γλώσσης τρίψιν καὶ τελείωσιν. Ἀλλὰ τὸ νὰ βάλῃ, ὁ εὐεργετῶν τὴν εἰκόνα του εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ βιβλίου, εἶναι τὸ αὐτὸ καὶ νὰ πληρόνεται sans façons μόνος του, καὶ πρὸς τούτοις νὰ λέγῃ πρὸς τοὺς εὐεργετουμένους, c'est moi qui vous ai procuré ce bien, regardez-moi, et reconnaissez votre bienfaiteur.. Ἀλλὴν ἐξήγησιν τοῦτο δὲν ἐπιδέχεται, ἢ εἶμαι κακὸς σχολιαστής.

Ἐπανέρχομαι εἰς τὸν νέον. Καὶ χωρὶς τὴν μαρτυρίαν τοῦ διδασκάλου του, ἐμάντευσα ὅτι μέλλει νὰ προκόψῃ τὴν ἀληθινὴν προκοπὴν, ἥγουν πραγμάτων ἐπιστήμην, συνωδευμένην μὲ ἥθην. Γράφε λοιπὸν εἰς τοὺς προστάτας του νὰ συνδράμωσιν εἰς τὴν προκοπὴν τοῦ νέου, καὶ νὰ μὴ τὸν ἐγκαταλείπωσιν εἰς τὸν κίνδυνον νὰ στείλῃ εἰς κόρακας τὰ μαθήματα, καὶ τὸν ἑαυτὸν του τέλος πάντων. Τοιαύτη εἶναι, καθόσον παρετήρησα, ἡ σύγκρασις καὶ σωματικὴ κατασκευὴ τοῦ νέου, ὥστε εἶναι κίνδυνος, ἂν δὲν ἀσχολεῖται εἰς τὰ καλὰ, μὴν ἐκτραχηλισθῇ, καὶ μὴ θέλων, εἰς νεανικὰς ἐπιθυμίας· καὶ τότε θέλουν εἶσθαι ἔνοχοι τῆς πτώσεώς του, οἱ ὅποιοι ἀφ' οὗ τὸν ἔμβασαν εἰς τὸν Λαβύρινθον, τοῦ ἐπῆραν ἀπὸ τὰς χεῖρας τὸν μίτον, ὅστις ἔμελλε νὰ τὸν χειραγωγήσῃ. Ταῦτα σὲ γράφω, φίλε, ἐξ ἰδίας μου πείρας.

Ἐὰν ἡ πολυκύμαντός μου νεότης δὲν μ' ἔπνιξε, χρεωστῶ τὴν χάριν τῆς σωτηρίας μου πρῶτον εἰς τοὺς γονεῖς μου, ἔπειτα εἰς τὸν καλὸν καὶ ἀγαθὸν Δόμινον τῶν Ὀλλανδῶν, ὅστις ἔμπνευσεν εἰς τὴν ψυχὴν μου σύνωρα τὸν ἔρωτα τῆς παιδείας.

ΡΗ.

Φίλε μου Πρωτοψάλτα.

Πότε καὶ ποῦ, μὴ γινώσκων τὴν Ἀγγλικὴν διάλεκτον, ἀνέγνωσες τὸν Στέρνιον ἢ Λογιότης σου; Ὁ κωμικώτατος συγγραφεὺς οὗτος λέγει ῥητῶς εἰς τὰς μυθιστορίας του, ὅτι κάθε τίμιος ἄνθρωπος χρεωστεῖ νὰ κάμῃ τέσσαρα πράγματα εἰς τοῦτον τὸν κόσμον· νὰ συνθέσῃ βιβλίον, νὰ οἰκοδομήσῃ οἶκον, νὰ γεννήσῃ τέκνον, καὶ νὰ φυτεύσῃ δένδρον. Ἰδοὺ λοιπὸν ἔπραξας τὰ τρία, καὶ δὲν σὲ λείπει ἄλλο, παρὰ νὰ

φυτεύσης δένδρον ἐμπρὸς εἰς τὸν νέον σου οἶκον. Πρόσεχε
 ὁμῶς, μὴ φυτεύσης τὸ ξύλον τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονη-
 ρόν· ἀλλὰ φύτευσον ἀπλοῦν δένδρον καὶ ἀπονήρευτον, διὰ
 νὰ ἀνατραφῶσιν ὑπὸ τὴν σκιάν του τὰ τέκνα σου, καὶ νὰ
 ἀναγινώσκωσιν γανένα καιρὸν τὰ συγγράμματα τοῦ πατρός
 των, καὶ νὰ βλέπωσι τὰς οἰκοδομὰς του.

Ὅστις προτιμᾷ τὴν αἰσχροὺς ζῶν ἀπὸ τὸν ἐνδοξον θάνα-
 τον, εἴτε Γάλλος, εἴτε Ἕλλην, εἶναι ἀνάξιος καὶ τῆς ἐλευθε-
 ρίας, καὶ τοῦ νὰ ὀνομάζεται ἄνθρωπος.

Οὐκ ἂν πριαίμην οὐδενὸς λόγου βροτὸν,
 ὅστις κενᾶσιν ἐλπίσιν θερμαίνεται·
 Ἀλλ' εἰ καλῶς ζῇ, ἢ τεθνηκέναι
 Τὸν εὐγενῇ χρή

Τοιαῦτα παρασταίνει λέγοντα τὸν Αἴαντα εἰς τὴν τραγω-
 δίαν ὁ Σοφοκλῆς· καὶ τοιαῦτα ἦσαν τῶν Ἑλλήνων τὰ φρο-
 νήματα, τὰ ὅπῃ ἐν ὄσῳ εἶχαν, τοὺς ἔτρεμεν ἢ φοβερὰ βα-
 σιλεία τῶν Περσῶν. Ἀφοῦ τὰ ἔχασαν, ὑπετάγησαν εἰς τοὺς
 Ῥωμαίους. Καὶ αὐτὸ μολοντοῦτο δὲν ἦτο τόσον δεινόν, διότι
 οἱ Ῥωμαῖοι ἦσαν ἔθνος γενναῖον καὶ φωτισμένον ἀπ' αὐτοὺς
 τοὺς Ἕλληνας· ἀλλὰ νὰ δουλωθῶσι τέλος πάντων ἀπὸ Μου-
 σταφάδες, Χασάνιδες, Ἱμπραΐμιδες, καὶ ἄλλους τοιοῦτους
 ἡλιθίους ἀγενεῖς καὶ ρυπαροὺς διαβόλους, τοῦτο βέβαια
 Ἀλλ' ὁ κάλαμος πίπτει ἀπὸ τὰς χεῖρας μου· αἱ δυνάμεις
 τοῦ σώματος καὶ τοῦ νοός μου παραλύονται, καὶ δὲν ἐξεύρω
 πλέον τί νὰ εἴπω, ὅσάκις συλλογισθῶ τὴν ἀξιοθρήνητον τοῦ
 Ἑλληνικοῦ γένους ταύτην περιπέτειαν Τὴν κατάρατάν
 πενίαν, ᾧ ἥς οὐδαμῶ

« Οὐδὲν πέφυκε ζῶον ἐξωλέστερον. »

ΤΕΛΟΣ.

Π Ι Ν Α Ξ.

Σελ.

Α.	Ἐπιστολὴ Κοραῆ, πρὸς τοὺς προεστῶτας τῆς Πελοποννήσου, καὶ τῆς λοιπῆς Ἑλευθέρας Ἑλλάδος	Ι.
Β'.	Πρὸς τὸν Στρατηγὸν Ὀδυσσεά	14.
Γ'.	Πρὸς τὴν ἐν Λονδίῳ Ἑλληνικὴν Ἀποστολὴν	20.
Δ'.	Ἐπιστολὴ Πλάτωνος Μητροπολίτου τῆς Χίου	
Ε.	Ἐπιστολὴ Κοραῆ πρὸς τὸν ἴδιον Μητροπολίτην	27.
Ζ'.	Πρὸς τοὺς ἐν Σμύρῃ ἐμπορευομένους Χίους	29.
Ζ'.	Πρὸς τοὺς πανταχοῦ εὕρισκομένους Χίους	42.
Η.	Πρὸς τὸν Σπυρίδωνα Καλογερόπουλον	53.
Θ'.	Πρὸς φίλον του, περὶ Θεοσεβείας, κ.λ.	57.
Ι.	Ἐπιστολὴ Εὐανθίας πρὸς Κοραῆν	62.
ΙΑ.	Ἐπιστολὴ Κοραῆ πρὸς τὴν Εὐανθίαν	63.
ΙΒ'.	Πρὸς τὸν Θεόφιλον Καΐρην	69.
ΙΓ'.	Πρὸς τοὺς Διοικητὰς τοῦ Κυδωνιῶν Γυμνασίου	71.
ΙΔ'.	Πρὸς τὴν Εὐανθίαν	74.
ΙΕ.	Πρὸς τὸν Θ. Καΐρην	75.
Ις'.	Πρὸς φίλον του, περὶ τῆς δεκαετοῦς ἀμοιβῆς	77.
ΙΖ'.	Φιλολογικαὶ παρατηρήσεις, κ.λ.	79.
ΙΗ.	Περὶ Μουσικῆς κ.λ.	80.
ΙΘ'.	Φιλολογικαὶ παρατηρήσεις, κ.λ.	81.
Κ'.	Περὶ γεροντικῆς ἡλικίας μεταφορὰ	83.
ΚΑ.	Ἠθικαὶ παρατηρήσεις, κ.λ.	83.
ΚΒ'.	Περὶ ἀνατροφῆς τέκνων, κ.λ.	85.
ΚΓ'.	Περὶ τοῦ ὀργασμοῦ τῶν Ἑλλήν. πνευμάτων	86.
ΚΔ'.	Περὶ τῆς κακῆς χρήσεως τῆς παιδείας	87.

	Σελ.
ΚΕ. Περὶ ἐπαίνου καὶ μακαρισμοῦ	88.
Κς'. Περὶ Ἠθικοπολιτικῆς Ἑφημερίδος	89.
ΚΖ'. Πρὸς φίλον του, ψυχῆς ταραττομένης εἰκῶν	90.
ΚΗ. Λυπηρῶν καὶ Χαρμοσύνων συγκερασμὸς	91.
ΚΘ'. Περὶ οἰκονομίας, κ.λ.	91.
Λ'. Τοῦ ἀρότρου ἀξιόλογος παραβολή	93.
ΛΑ. Πρὸς τὸν ἐν Σμύρνη φίλον του Πρωτοψάλτην Δημ. Αῶτον	94.
ΛΒ'. Πρὸς τὸν ἴδιον	98.
ΛΓ'. Πρὸς τὸν ἴδιον	103.
ΛΔ'. Πρὸς τὸν φίλον του Βάμβαν	106.
ΛΕ. Πρὸς φίλον του περὶ τοῦ ἀνθρωπίνου βίου κ.λ.	107.
Λς'. Περὶ συκοφαντίας	108.
ΛΖ'. Πολιτικαὶ παρατηρήσεις, κ.λ.	108.
ΛΗ. Φιλολογικαὶ παρατηρήσεις, κ.λ.	109.
ΛΘ'. Περὶ τοῦ Κάντ, κ.λ.	110.
Μ'. Διάφοροι παρατηρήσεις	114.
ΜΑ. Ὁμοίως	117.
ΜΒ'. Περὶ τινος χειρογράφου	118.
ΜΓ'. Φιλολογικαὶ παρατηρήσεις	120.
ΜΔ'. Κατὰ τοῦ Βερτόλδου	122.
ΜΕ. Περὶ τοῦ ἐν Τεργέστη φίλου του	127.
Μς'. Διὰ τὸν Πολυδεύκην, κ.λ.	128.
ΜΖ'. Περὶ κομποδέματος, κ.λ.	130.
ΜΗ. Κακὴ τῆς μαθήσεως χρῆσις	132.
ΜΘ'. Περὶ τοῦ Φραντςζῆ	133.
Ν'. Περὶ τοῦ Θεοφίλου Καίρη	134.
ΝΑ. Περὶ τῆς εἰς τὸν Ναπολέοντα κωμικῆς παρου- σιάσεώς του	134.
ΝΒ'. Περὶ ἀτολμίας, κ.λ.	135.

	Σελ.
ΝΓ'. Περὶ τῆς τέχνης τοῦ γράφειν	138.
ΝΔ'. Πρὸς φίλον του, περὶ Ἀλλάντων, κ.λ.	139.
ΝΕ'. Περὶ τοῦ Ἀρχιλόχου, κ.λ.	140.
Νς'. Τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης τὰ θέλγητρα	141.
ΝΖ'. Νέον σύστημα γλώσσης, μῦθος Νχστραντῆ Χότζα, κ.λ.	143.
ΝΗ'. Περὶ Λεξικοῦ ἱστορικοῦ	146.
ΝΘ'. Πλάτωνος λεκτικὸς χαρακτήρ, κ.λ.	147.
Ξ'. Ἀπολογία Σωκράτους, κ.λ. Νόσιμον ἀνέκδοτον περὶ τῆς ἐπαναλήψεως τοῦ Τ συμφώνου	151.
ΞΑ'. Περὶ τῆς νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης	154.
ΞΒ'. Περὶ τῶν ἀκρίτως γραμμένων συγγραμμά- των, κ.λ.	156.
ΞΓ'. Περὶ τῆς νέας Ἑλλ. γλώσσης	157.
ΞΔ'. Περὶ τῆς διὰ βίου συντάξεως ἀπὸ τὸν μέγαν Ναπολέοντα	159.
ΞΕ'. Περὶ τινος Δανοῦ	162.
Ξς'. Περὶ πολιτικῆς τῆς Ἑλλάδος μεταβολῆς κ.λ.	164.
ΞΖ'. Περὶ ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, κ.λ.	166.
ΞΗ'. Φιλολογικαὶ παρατηρήσεις, κ.λ.	170.
ΞΘ'. Περὶ ἐλπίδος, Γαλλικὸν ποιημᾶτιον	171.
Ο. Παροιμιῶν συλλογὴ, κ.λ.	172.
ΟΑ'. Ὑπόμνημα περὶ τῆς σημερινῆς καταστάσεως τῆς Ἑλλάδος	173.
ΟΒ'. Περὶ Διαλέκτων	176.
ΟΓ'. Περὶ τοῦ Loin que, κ.λ.	278.
ΟΔ'. Περὶ Ἰακωδίτων, κ.τ.λ.	181.
ΟΕ'. Περὶ Χρυσολωρᾶ, κ.λ.	182.
Ος'. Περὶ βιβλίων εἰς τὴν πεζὴν γλῶσσαν	186.
ΟΖ'. Εὐχαὶ περὶ γάμου	187.

	Σελ.
ΟΠ. Φιλολογικαὶ παρατηρήσεις	189.
ΟΘ'. Περὶ Γαλατικοῦ Φροντιστηρίου	193.
Π'. Περὶ τῆς θεωρίας τῆς γλώσσης	195.
ΠΑ. Παρατηρήσεις διάφοροι	201.
ΠΒ'. Πρὸς φίλον του, περὶ τοῦ Κούμα, κ.λ.	204.
ΠΓ'. Περὶ συστατικῶν ἐπιστολῶν	206.
ΠΔ'. Πρὸς τὸν Νικόλαον Ζωσιμαῶν	207.
ΠΕ'. Πρὸς τὸν Ψαλίδα	209.
Πς'. Πρὸς τὸν Καπλάνην	210.
ΠΖ'. Πρὸς τοὺς Ἐπιτρόπους τοῦ ἐν Χίῳ Γυμνασίου	214.
ΠΗ'. Πρὸς τὸν φίλον του Βάμβαν	215.
ΠΘ'. Πρὸς τὸν Πρώϊον, περὶ συντάξεως Λεξικοῦ	218.
Υ'. Νόστιμον ἀνέκδοτον περὶ τῆς περιστοφῆς τῆς γῆς, παρατηρήσεις διάφοροι, κ.λ.	232.
ΖΑ. Διάφοροι παρατηρήσεις	238.
ΖΒ'. Ὁμοίως	241.
ΖΓ'. Ὁμοίως	243.
ΖΔ'. Ὁμοίως	244.
ΖΕ'. Πρὸς τὸν φιλέλληνα Πολίτην Μαυροκορδάτον	254.
Ζς'. Πρὸς τὸν κύριον Ἀγράτην, μέλος τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας	259.
ΖΖ'. Ἐπιστολὴ Ἰ. Α. Καποδίστρια πρὸς Κοραῆν	264.
ΖΗ'. Ἀπάντησις Κοραῆ	265.
ΖΘ. Ἐπιστολὴ Κοραῆ πρὸς φίλον του. Διάφοροι παρατηρήσεις	271.
Ρ'. Περὶ ἀποκρίσεως ἐπιστολῶν	273.
ΡΑ. Περὶ τοῦ ἐν Σμύρνῃ Γυμνασίου	279.
ΡΒ'. Περὶ τοῦ ΜΗΔ'ΕΝ ἌΓΑΝ	281.
ΡΓ'. Περὶ Ἡροδότου	283.
ΡΔ'. Περὶ τοῦ Ἀσωπίου	284.

	Σελ.
ΡΕ. Περὶ Ἑλληνικῶν ὀνομάτων	285.
ΡΖ'. Περὶ τοῦ ΠΡΟΣΧΩΜΕΝ	286.
ΡΖ'. Α. Βασιλείου, νόστιμον Ἀπόφθεγμα	287.
ΡΗ. Πρὸς τὸν Πρωτοψάλτην, νόστιμον Γνωμικόν	289.

ΤῶΝ ἩΜΑΡΤΗΜΕΝΩΝ ΔΙΟΡΘΩΣΙΣ.

Σελ. η'. στίχῳ 3. γράφε Μονπελλιέρ — ιβ'. στ. 9. γρ. Ἀπαριθμῶ — ιγ'. στ. 29. γρ. Θυρώτου — 57. στ. 22. γρ. θρησκείαν — 76. στ. 15. γρ. ὀνομάσαντες — 105. στ. 17. γρ. ἐχαιρέτησαν — 113. στ. 1. γρ. δύνανται — 142 στ. 1. γρ. ὁποίων — 164. στ. 2 γρ. ὁπόταν — 180. στ. 17. γρ. ἐπεθύμουν — 185. στ. 14. γρ. Ἀριστοφάνους — 201. στ. 1. γρ. ταιαύτας — 216. στ. 8. γρ. χρεῖαν — 216. στ. 10. γρ. συκοφαντίας — 227. στ. 11. γρ. ἵππους — 234. στ. 12. γρ. Θαρσαλέος — 251. στ. 1. γρ. maligne.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

ΤΩΝ ΣΤΗΝ ΔΡΟΜΗΤΩΝ.

ΑΘΗΝΩΝ.

Α. Παῖκος.	Χ. Α. Γερογιάννης.	1
Βέλλιος.	Σταμάτης Ἀποστόλου.	1
Κ. Παπαρηγόπουλος.	3 Ἀμφίλοχος Σγαρδέλης.	1
Σ. Γαλλάτης.	1 Π. Νικολαΐδης.	5
Π. Γαλανόπουλος.	1 Κ. Χρυσούλης.	2
Μ. Π. Γλιγκῆς.	1 Χ. Λύγερινός.	1
Ε.. Ἰγγλέσης.	1 Θ. Κ. Μιχαλόπουλος.	1
Στ. Α. Κοντογούρης.	1 Χ. Ζαχαριάδης.	1
Δ. Μεταξᾶς.	1 Γ. Αἰνιάν.	1
Χ. Ζούκης.	1 Χ. Αἰνιάν.	1
Χ. Ν. Τζίνος.	1 Π. Κένταυρος.	1
Ἀλεξανδρόπουλος.	1 Κ. Μαργαρίτης.	3
Σωτηριάδης.	1 Κ. Ράμφος.	1
Π. Ι. Χαλικιόπουλος.	1 Ε. Ν. Πρασακάκης.	1
Μ. Δημητριάδης.	1 Α. Βαλλῆς.	1
Α. Κοντολέων.	1 Ι. Σαμιωτάκης.	1
Α. Κοντόσταυλος.	1 Κ. Πολιάδης.	1
Ολύμπιος.	1 Φλογαΐτης.	1
Σ. Θ. Μαντραβίνου.	5 Ἀνώνυμοι.	4
Γ. Ι. Παππαδόπουλος.	1 Εμ. Μαουρίτζης.	1
Δ. Πολυζωΐδης.	1 Α. Τολμίδης.	1
Τ. Σάββας.	1 Σ. Δ. Ἀγέλαστος.	10
Γ. Θ. Τζιντόπουλος	1 Κ. Μελάς.	1
Ι. Τζεφατζῆς.	1 Α. Ν. Μόστρας.	1
	1 Ε. Τζιφός.	1
	1 Α. Τάκης.	1

Ν. Ἰωαννίδης.	1	Δ. Α. Ι. Κλάδος.	1
Ε. Οικονομίδης.	2	Μ. Δραγούμης.	1
Ι. Μ. Μαυρογορδάτος.	1	Ι. Βιζούλας.	1
Ἐμμ. Βλαχάκης.	1	Π. Ἀργυρόπουλος.	1
Τριαντάφυλος Λαζαρέτος.	1	Ι. Βούρος.	1
Κ. Βείκος.	1	Κοτῆς.	1
Π. Π. Μπενεδούτζης.	1	Ἀνδρέας Ζαΐμης.	1
Γ. Ἀργυρόπουλος.	1	Ε.	1
Ἐμμ. Γ. Ἀργυρόπουλος.	1	Ρόσνερ.	1
Ι. Α. Μεταξᾶς.	1	Α. Πολυζωΐδης.	1
Ι. Καρατζᾶς.	1	Κ. Ν. Δόσιος.	1
Σπ. Ξανθοπούλος.	1	Α. Μοναρχίδης.	1
Ν. Φλέγκας.	1	Φ. Κ. Μαῦρος.	1
Ι. Ἀξελός.	1	Κ. Τ. Οικονομίδης.	1
Δ. Παπαδιαμαντόπουλος.	1	Γ. Γεννάδιος.	5
Ἀγγελόπουλος.	1	Σ. Ἀντωνιάδης.	1
Δ. Χρυσανθόπουλος.	1	Α. Λόνδος.	1
Κωσαντέλης.	1	Κ. Μ. Κούρτης.	1
Ι. Κασσιέρης.	1	Α. Σταματοπούλος.	1
Π. Κορωναΐας.	1	Σαεφανόπουλος.	1
Χαΐτζ.	1	Σ. Δάρας.	1
Ε. Ζ. Ψύχας.	1	Ι. Σκαναβῆς.	1
Χ. Βερνάρδος.	1	Κ. Κοντογόνης.	1
Σ. Γαλάτης.	1	Γ. Σοῦτζος.	1
Σ. Αἰμύλιος.	1	Π. Σκοῦφος.	1
Β. Γ. Γλαράκης.	1	Ν. Φ. Μακρῆ.	1
Γ. Πετρίδης.	1	Ν. Σ. Κωστόπουλος.	1
Μεθ. Ἰωαννίδης.	1	Γ. Γρυπάρης.	1
Εὔστρ. Ροῦπας.	1	Γ. Βλαχούτζης.	1
Κ. Φαβρίκιος.	1	Κωνσταντῖνος Δημητρίου.	1
Φ. Μιχαλόπουλος.	1	Π. Κατζιμίρης.	1
Χότζ.	1	Θ. Χρονόπουλος.	1
Πιττακός.	1	Γ. Δοῦκας.	1
Πολυμέρης.	1	Ν. Θ. Κάρολος.	1
Δ. Ἡσαΐας.	1	Α. Γ. Κουντουριώτης.	1

Α. Μαυροκέφαλος.	Ι	Α. Ζυγομαλάς.	Ι
Τριαντ. Γεωργίου.	1	Δ. Όρφανός.	Ι
Βιλχέλμος Σίροδ.	1	Π. Τζαγκαρόγλου.	Ι
Δ. Σιληθεργος.	1	Κ. Ν. Πλέσας.	Ι
Π.	1	Ε. Γεωργαντόπουλος.	1
Γ.	1	Κ. Στεκούλης.	Ι
Η. Σοῦτζος.	1	Στ. Κανέλης.	Ι
Σ. Μ. Ν. Οικονόμου.	1	Θ. Σπανόπουλος.	Ι
Α. Βενιζέλος.	Ι	Δ. Κοῦδας.	1
Γ. Φέδερ.	1	Α. Χαραλάμπη.	1
Ν. Κωστής.	1	Σ. Α. Νάκος.	Ι
Π. Καλλιγᾶς.	1	Μ. Ε. Γεωργιάδης.	Ι
Χ. Κλονάρης.	1	Μ. Μοναστηριώτης.	1
Π. Καραμέλας.	1	Δ. Καλλιφρονᾶς.	1
Θ. Κουτζουκος.	1	Δ. Σκουζές.	Ι
Ἀγγελικὴ Ν. Στράτου.	1	Κ. Βράκος.	1
Α. Δ. Ἰωαννίδης.	1	Χ. Χριστόπουλος.	1
Α. Κῦρος.	1	Σ. Σπιλιοτάκης.	1
Τ. Σαχίνης.	1	Ν. Δωίλας.	Ι
Μ. Βιτάλης.	1	Κ. Κολοκοτρώνης.	Ι
Σ. Ι. Ράλλη.	1	Χ. Ζαχαριάδης.	Ι
Α. Δ. Δενδρινός.	1	Ζ. Α. Ζαφειρόπουλος.	Ι
Β. Βέρροιος.	1	Ε. Ι. Κριεζής.	Ι
Γ. Σταύρου.	1	Γ. Μανούσος.	Ι
Σ. Κ. Βαλτινός.	1	Γ. Μαργαρίτης.	1
Σ. Ν. Κυδωνάκης.	1	Α. Κωνσταντινίδης.	Ι
Δελιγιάννης.	1	Γ. Βοχαλόπουλος.	Ι
Μ. Ρενιέρης.	1	Ν. Π. Γεωργόπουλος.	1
Γ. Μ. Καρατζᾶς.	1	Η. Ν. Λαμπύρης.	Ι
Κ. Ι. Πιζάνης.	1	Τ. Σταθακόπουλος.	1
Α. Ράλλης.	1	Τ. Λάσκκαρης.	1
Ν. Ρενιέρης.	1	Κ. Τζηρικόπουλος.	Ι
Θ. Κ. Καβάκος.	1	Δ. Α. Γραμματίκας.	1
Μ. Παλλής.	1	Γ. Συρίγος.	1
Π. Θ. Στεφανίτζης.	1	Γ. Π.	Ι

Μ. Μπονοφᾶς.	1	Ι. Δ. Οἰκονόμου.	Ι
Γ. Κανδυλιώτης.	1	Δ. Σπανόπουλος.	Ι
Ν. Κοντόπουλος.	1	Α. Ζ. Μάμουκας.	Ι
Α. Βλαβιανός.	1	Α. Ρ. Ραγκαβῆς.	Ι
Γ. Νικολαΐδης.	1	Ν. Δραγούνης.	Ι
Γ. Χριστόπουλος.	1	Μ. Β. Ξανθόπουλος.	Ι
Χ. Α. Ἀρχιγενίδης.	1	Γ. Κουτζαλέξης.	Ι
Α. Π. Καυφομερίτης.	1	Θ. Κωσταδῆμος.	Υ
Π. Π. Γεωργαντόπουλος.	1	Εὐφροσύνη Ρουσόπουλο.	Ι
Διονύσιος Πύρρος.	1	Ταρσίτζα Ρουσόπουλου.	Ι
Μ. Ἰωαννίδης.	1	Π. Κ. Ὁθωναῖος	Ι
Γ. Π. Νακάσης.	1	Ν. Γρυπάρης.	Ι
Ι. Χρύσανθος.	1	Γεώργιος Ἰωάννου.	Ι
Σ. Νάκος.	1	Ι. Φενερλῆς.	Ι
Ϊ. Δράκος.	1	Ν. Δημητριάδης.	Ι
Κ. Μικρούδης.	1	Α. Γ. Δουρούτης.	Ι
Ε. Μαγκάκης.	1	Γ. Λεβίδης.	Ι
Π. Νεγρεπόντες.	1	Γ. Μ. Χρυσοχός.	Ι
Κ. Α. Βάστας.	1	Μ. Μοδινός.	Ι
Ι. Κόκκινος.	1	Α. Α. Κονδᾶκης.	Ι
Π. Παπιολάκης.	3	Κῶστας Π. Ἀγγέλου.	Ι
Β. Φώτειος.	1	Κ. Κριτοβουλίδης.	Ι
Δ. Παπιολάκης.	2	Α. Κ. Ὁθωναῖος.	Ι
Μισαήλ Ἀποστολίδης.	3	Ι. Σακελλαρίδης.	Ι
Διομήδης Γ. Κυριακός.	1	Π. Ι. Σμυρνάκης.	Ι
Π. Καλογερόπουλος.	1	Π. Ρ. Τριανταφυλλίδης.	Ι
Δ. Α. Ι. Κλάδος.	1	Γ. Ν. Γουδῆς.	Ι
Ι. Μ. Καλλιόπουλος.	1	Α. Μ. Σακελλαρίου.	Ξ
Χ. Καρπούκης.	1	Ἄδρ. Α. Γεωργίου.	Ι
Α. Κυπριάδης.	1	Σπυρ. Π. Γ. Μανούσου.	Ι
Α. Λεονάρδος.	1	Α. Γ. Λίμνιος.	Ι
Α. Δαρατζῆς.	1	Ι. Α. Λεμπέση.	Ι
Ι. Π. Κοκκώνης.	1	Χρ. Ν. Λιώσση.	Ι
Π. Ι. Κλάδος.	1	Τ. Α. Πολυγιαννήτου.	Ι
Ι. Βλαχούτζης.	1	Ζ. Παναγιωτίδης.	Ι

Γ. Τολμίδης.	1 Σίμος.	1
Α. Διαμαντής.	1 Ν. Όλλανδός.	1
Δ. Οικονομίδης.	1 Α. Λογοθέτης.	1
Γ. Φ. Βελέντζας.	1 Μ. Βαρλαάμ.	1
Ι. Γεωργιάδης.	1 Τ. Μαγκίνας.	1
Κ. Π. Ιωάννου.	1 Μ. Παγανέλης.	1
Κ. Καρκαβής.	1 Ν. Σκουμπουρδῆ.	1
Δ. Κριεζής.	1 Π. Κ. Ηπίτης.	1
Ι. Β. Γλαράκης.	1 Ἀχελωΐδης.	1
Ι. Ν. Καμπάνης.	1 Κ. Λέλης.	1
Α. Νικολόπουλος.	1 Α. Λουριώτης.	1
Α. Ἄννινος ἱατρός.	1 Α. Γλαράκης.	1
Ν. Παππάζογλους.	1 Α. Ἀφθονίδης.	1
Γ. Κ. Τυπάλδος.	1 Γ. Σκοῦφος.	1
Α. Γ. Μαυρομάτης.	1 Σκαραμαγκᾶς.	1
Ἐμμ. Α. Μανούσης.	1 Θεόκλητος Φαρμακίδης.	1
Ζ. Κωνσταντίνου.	1 Μ. Ροῦφος.	1
Δ. Γ. Σουτζος.	1 Ν. Λαμπίκης.	1
Δ. Σκορδίλης.	1 Ἀναστάσιος Λοιδορίκης.	1
Α. Πετσάλλης.	1 Ἀθανάσιος Λοιδορίκης.	1
Ρίζος Ραγκαβής.	2 Ν. Χορτάκης.	1
Δ. Χαρβούρης.	1 Κλεομένης.	1
Μ. Μ.	1 Α. Κ. Ρουζοῦ.	1
Γ. Μάνδρας.	1 Κλεάνθης.	1
Δ. Α. Κατζικούλης.	1 Ν. Βουδούρης.	1
Μ. Ποτλης.	2 Δ. Βουδούρης.	1
Γ. Βλαχόπουλος.	1 Ι. Τυπάλδος.	1
Ν. Χαριτίδης.	1 Πέτρος Μαυρομιχάλης.	1
Γ. Ψύλλας.	1 Α. Μαυρομιχάλης.	1
Α. Α. Ησαΐας.	1 Δ. Μαυρομιχάλης.	1
Γ. Α. Βασιλείου.	3 Κράνιος.	1
Ε. Ν. Δουριώτης.	1 Ε. Όλερίχος.	1
Ζ. Χαρμόλαος.	1 Κομπατής.	1
Κίτζος Τζαβέλας.	1 Σ. Εὐκλείδης.	1
Π. Ρ. Παγώνης.	1 Χ. Δελιγιάννης.	1

Ν. Ἰωαννίδης	1	ΜΕΓΑΡΩΝ.	
Δ. Σκαλτζοδημος	1	Α. Ζ. Μέσερ	1
Γ. Λασσάνης	1	Εὐ. Πετροκόκκινος.	1
Γ. Καρακατζάνης	1		
Σ. Βάρβογλους	1	ΑΙΓΙΝΗΣ.	
Σ. Βαλλέτας	1	Ι. Γέροντας	1
Π. Κένταυρος	1	Σ. Τ. Γενάδης	1
Στ. Ράλλης	1	Γ. Ἰωάννου	1
Σ. Χόρτης	1	Π. Π. Πέπας	1
Γ. Τζούρτζ	1	Χρυσάνθος	1
Α. Ἀργυρόπουλος	1	Π. Νέγρης	1
Δ. Κ. Βυζάντιος	1	Σαμουήλ	1
Σ. Ἀνσέλμος	1	Μ. Σέρρος	1
Γ. Καραμάνος	1	Ι. Ε. Κυταριόλος	1
Κ. Καρατζᾶς	1	Διονύσιος	1
Πήλικας	1	Δ. Χρήστου.	1
Μ. Γεωργαντᾶς.	1		

ΠΕΙΡΑΙΩΣ.

ΝΑΥΠΑΓΙΑΣ.

Ἰωάννης Σέρρος	1	Ι. Β. Κεφάλας	1
Δ. Γεωργαντᾶς	1	Ζ. Ράγκος	1
Ι. Ὁθώνιος	1	Δ. Καμπούρης	1
Δ. Γρυπάρης	1	Ι. Φεκάνης	1
Ν. Β. Μπουδούρης	1	Ι. Κορωνετόπουλος	1
Α. Βάδεν	1	Α. Δ. Ἀντωνόπουλος	1
Δ. Μπουρανδῆς	1	Π. Παπαδάκης	1
Γ. Γαϊμύλερ	1	Ι. Εὐσταθίου	1
Κ. Καζούρης	1	Κ. Χ. Νικολάου	1
Σεχόρτης	1	Δ. Ἀρσενιάδης	1
Λορέντζος	1	Σ. Θαλασσινός	1
Α. Ράλλης	2	Σ. Μανσόλας	1
Δ. Δεσποτόπουλος	1	Ν. Ἰωαννίδης	1
Β. Κατζιφός.	1	Ν. Ι. Κορδίας	1
		Α. Κασκανδέλης	1
		Π. Μερίκας	1

Ε. Κρομμύδη
 Σ. Γαλάτης
 Α. Μπονέλος
 Ν. Βορόντζης
 Φ. Γεωργίου
 Α. Γουζούκης
 Κ. Παππαδρικούλης
 Ἀναγνώστης Βασιλείου
 Ι. Π. Φαρεός
 Ι. Κανελόπουλος
 Α. Στ. Ἀντωνόπουλος
 Β. Παυλίδης
 Δ. Ἀμπελᾶς
 Δ. Παπαθανασόπουλος
 Α. Κροκίδης
 Γ. Σπανόπουλος
 Μ. Παπαρήτωρ
 Π. Γρηγορόπουλος
 Ι. Γ. Μπλουκος
 Β. Α. Βαδᾶς
 Π. Χριστοφίλου
 Η. Βάβουλας
 Ν. Ἀργύρι
 Κ. Παπαπαύλου
 Ε. Ν. Δανδρέας
 Ζ. Μέρικας
 Π. Σαραντάρης
 Δ. Ψαρόπουλος
 Η. Κοτζονόπουλος
 Α. Πατεράκης
 Ε. Πανταζής
 Δ. Οἰκονόμος
 Σπῦρος Θαλασσόπουλος

ΚΟΡΙΝΘΟΥ.

Ε. Οἰκονόμου	Ι
Ν. Μπατζής	Ι
Γ. Πανοπριφτόπουλος	Ι
Γ. Πετρουτζόπουλος	Ι
Ἀλ. Γ. Παπαδόπουλος	Ι
Α. Μιχόπουλος	Ι
Ν. Μαρκέλος	Ι
Α. Χ. Σάββας	Ι
Κ. Ροδόπουλος	Ι
Χ. Ι. Μεστίλλος	Ι
Γ. Νοταρᾶς	Ι
Π. Κοριδογιαννόπουλος	Ι
Εὐθ. Κανελόπουλος	Ι
Ρ. Καγιαῖς	Ι
Φ. Γιουρούκος	Ι
Α. Ἀλεξόπουλος	Ι
Γ. Κυπριανός	Ι
Α. Χ. Ἰωάννου	Ι
Χ. Χρήστος Γκούμης	Ι
Μ. Θεοχαρόπουλος	Ι
Ἀλ. Θεοδοσιάδης	Ι
Γ. Νικολαΐδης	Ι
Ι. Σπυριδιάδης	Ι
Α. Νόρδης	Ι
Ι. Γραμματικόπουλος	Ι
Δ. Κωλετόπουλος	Ι
Α. Λυσάρας	Ι

ΑΙΓΙΟΥ.

Π. Γ. Μέγαρης	Ι
Ν. Ι. Μέγαρης	Ι
Α. Γ. Πασιάδης	Ι
Ζ. Παπαζαφειρόπουλος	Ι

Ι. Ζαΐμης	1	Χρῆστος Πολυδώρου	1
Χ. Σ. Σαρδελιάνος	1	Α. Ἀλεξανδρόπουλος	1
Γερμανὸς Μεγασπηλιότης	1	Σπ. Παναγιωτόπουλος	1
Δ. Κληδόπουλος	2	Α. Σίστας	1
Γ. Η. Γιαννόπουλος	1		
Δ. Πανταζόπουλος	1	ΠΤΡΓΟΥ.	
Ι. Γ. Οἰκονομόπουλος	1	Π. Ε. Γιανόπουλος	1
Α. Πετιμεζᾶς	1	Διογένης Λεονταρίτη	1
Γ. Παπαδαῖος	1	Ν. Γρετζαλιάς	1
Κ. Δελιγιάννης	1	Γ. Πεταλός	1
Μ. Δοῦκας	1	Ι. Ἀναγνωστόπουλος	1
Γ. Παπαζαφειρόπουλος	1		
Χ. Νικολαΐδης	1	ΠΑΤΡΩΝ.	
Η. Μπογιατζῆς	1		
Φωτύλας	1	Κύριλλος Κατελανάκης	2
Π. Χρυσανθόπουλος	1	Ν. Χρυσανθόπουλος	1
Ν. Π. Μότης	1	Μ. Χρυσανθόπουλος	1
Α. Μοσκονίτζης	1	Ι. Χρυσανθόπουλος	1
Παρ. Ὁρκάς	1	Ζαχαρίας Ἱερεὺς	1
Κ. Στερεόπουλος	1	Ἀναγνώστης Χαρώνης	1
Η. Χαραλάμπη	1	Τ. Παχὺς	1
Α. Δεσποτόπουλος	1	Σπ. Παμπούκη	1
Α. Χαραλάμπου	1	Ι. Ζωγράφος	1
Κίμων Δενδρινός	1	Πανόπουλος	1
Ν. Χαραλάμπου	1	Α. Ἰακωβάκης	1
Β. Λαμψία	1	Γ. Δημόπουλος	1
Π. Κομπογιάννης	1	Α. Ἀλεξόπουλος	1
Κ. Ἀθανασίου	1	Γ. Χήτης	1
Ν. Μοραΐτης	1	Α. Ἀναστασόπουλος	1
Π. Δ. Πολιτόπουλος	1	Α. Κτούλας	1
Ν. Θεοπουλόπουλος	1	Α. Ἀναγνωστόπουλος	1
Σ. Χαραλάμπης	1	Β. Π. Νικολάου	1
Α. Γεωργιάδης	1	Γ. Σ. Καραβελόπουλος	1
Α. Δαδῆς	1	Ζ. Ι. Ἀντωνόπουλος	1
Κ. Ι. Ὁρφανός	1	Π. Δ. Παντζόπουλος	1

Σ. Γεωργίου	1	Κ. Μπογιαζόγλους	1
Ι. Σταματόπουλος	1	Δ. Ι. Μεταξᾶς	1
Γ. Θεοτόκης	1	Σ. Κ. Βένετος	1
Π. Δ. Πολιτόπουλος	1	Γ. Ι. Φωτόπουλος	1
Φ. Γ. Οικονόμου	1	Χ. Δημητριάδης	1
Σ. Πακάλोगλους	1	Α. Ραδινός	1
Ν. Τζορτζόπουλος	1	Γ. Κ. Κανέλος	1
Π. Σαραντόπουλος	1	Ι. Ζαΐμης	1
Π. Π. Ζαφειρόπουλος	1	Γ. Κανέλος	1
Θ. Λαμπερόπουλος	1	Α. Κ. Κανέλος	2
Α. Ζίνος	1	Κ. Ι. Βίζης	1
Α. Σπηλιοτόπουλος	1	Π. Ζ. Μητράκης	1
Σπυρίδων Βραῆς	1	Χ. Γ. Ἀντωνιάδης	1
Παπᾶ Γεωργάκης	1	Π. Ν. Φακίρης	1
Δ. Νταλτάκης	1	Θ. Σιατιστεύς	1
Ν. Πατεράκης	1	Ν. Καλλιστάρχης	1
Π. Κολπονδίνος	1	Ζ. Μαδᾶς.	1
Π. Καλέργης	1	Ἀνανίας	1
Α. Ι. Χαραλαμπου	1	Δ. Π. Σακελλαρίου	1
Π. Χρυσανθόπουλος	1	Γ. Κοντογιανόπουλος	1
Σ. Βλαχοπαπαδόπουλος	1	Χ. Βαρδάκας	1
Ι. Σωτηριάδης	1	Δ. Λέλοβας	1
Ν. Ζ. Μητράκης	1	Παπακωσταντινόπουλος	1
Ι. Παξιμαδής.	1	Παπαδομέτιος	1
Γ. Ν. Ραφτάκης	1	Δ. Καρατζᾶς	1
Δ. Ι. Πουδάκης	1	Κωνσταντινίδης	1
Κ. Μαργαρίτης.	1	Α. Π. Σταθόπουλος	1
Α. Λαζάρου	1	Δ. Χρυσικόπουλος	1
Σ. Οικονόμου	1	Α. Μπουρδανεώτης	1
Γ. Ἀποστολίδης	1	Σ. Σταυρόπουλος	1
Σ. Μποκαούρης	1	Σ. Παπαδόπουλος	1
Κ. Κρίτζου	1	Δ. Μελετόπουλος	1
Γ. Γιαννόπουλος	1	Α. Δῶτος	1
Α. Θεοχαρόπουλος	1	Π. Ἀλεξανδρόπουλος	1
Θ. Τζῆς	1	Α. Ἀνδριόπουλος	1

Δ. Ὀρινός	1	Α. Παπαγιαννόπουλος	1
Π. Κωσταντίου	1	Γ. Κωσταντινίδης	1
Β. Μελετόπουλος	1	Α. Χορεπισκόπου	1
Κ. Στερεόπουλος	1	Χ. Ζωρζόπουλος	1
Λ. Ίγγλέσης	1	Δ. Ἀντωνόπουλος	1
Δ. Μπιλόκης	1	Ι. Ἀναγνώστης	1
Π. Βασιλείου	1		
Ν. Θ. Μοῦτζος	1	ΚΑΛΑΜΩΝ.	
Ν. Γεωργόπουλος	1	Γ. Α. Δεπάστες	1
Γ. Παναζώπουλος	1	Π. Δαλωνᾶς	1
Γ. Βασιλόπουλος	1	Ι. Ζηλήμων	1
Γ. Παπαχρηστόπουλος	1	Π. Κτησιμάδης	1
Π. Μαυρίκας	1	Δ. Βλασσόπουλος	1
Γ. Σπυρόπουλος	1	Π. Ι. Κλάππα	1
Α. Μπαλασόπουλος	1	Α. Σκανδαλίδης	1
Γ. Ἀλεξανδρόπουλος	1	Χ. Σκανδαλίδης	1
		Χ. Παπαντωνόπουλος	1
ΤΡΙΠΟΛΕΩΣ.		Π. Μ. Βαρλάνδης	1
Δ. Ν. Στανουῖδος	1	Ι. Α. Πουλόπουλος	1
Χ. Μιλιάτης	1	Ν. Κ. Λαχανᾶς	1
Α. Γοῦτας	1	Ι. Δ. Τομκρόπουλος	1
Μ. Μαρουδης	1	Γ. Κουμπουρδάκης	1
Τ. Βαλτατζής	1	Α. Πανταζόπουλος	1
Π. Κοκάλης	1		
Κ. Μιχαλόπουλος	1	ΠΥΛΟΥ.	
Χ. Γ. Χαραλαμόπουλος	1	Δ. Κανελόπουλος	1
Α. Α. Κωλόκας	1	Α. Βέρροιος	1
Α. Γετίμης	1	Β. Βέρροιος	1
Α. Καλλιγάρης	1	Δ. Γ. Θωμόπουλος	1
Α. Ἀλεξανδρόπουλος	1	Ν. Κρεκοκίδης	1
ΚΑΡΥΤΑΙΝΗΣ.		Π. Δ. Οικονομόπουλος	1
Χ. Οικονομίδης	1	Σ. Βέρροιος	1
Γ. Οικονομόπουλος	1	Π. Α. Κονδάκης	1
Α. Σακελλαρίου	1	Η. Α. Στραβοσικιάδης	1
		Δ. Σισήνης	1

Φ. Ἀντζολήν	1	Κ. Α. Μπράσκας	1
Φ. Γρινής	1	Κ. Γ. Πάνου	1
Ν. Παναγιωτόπουλος	1	Κ. Ι. Σαρεγγάννης	1
Χ. Χριστοδουλόπουλος	1	Α. Θ. Ἀνδρεάνης	1
Ζ. Μπαγιανᾶς	1	Ι. Νεγρεπόντες	1
Δ. Ζ. Κιπερίσης	1	Π. Α. Μπούμιλας	1
ΚΥΠΑΡΙΣΣΕΙΑΣ.		Α. Γ. Κόρτα	1
		Ν. Γλήτζης	1
Π. Ἀθανασόπουλος	1	Π. Ψάθης	1
Ι. Σωλομονίδης	1	Δ. Διβάρης	1
Ι. Ν. Σαραντόπουλος	1	Δ. Κ. Παπαδηῆμος	1
Γ. Π. Ζαφειρόπουλος	1	Δ. Στ. Οἰκονόμου	1
Π. Στασινόπουλος	1	Δ. Ι. Κιζάνης	1
Γ. Χριστόπουλος	1	Σ. Γ. Πραγματευτάκης	1
Α. Δ. Δημητρακόπουλος	1	Γ. Π. Κυριάκου	1
ΣΠΑΡΤΗΣ.		Δ. Πασινός	1
		Κ. Οἰκονομίδης	1
Δ. Ζώρξης	1	ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ.	
Ν. Π.	1		
Α. Ν. Πετραδονάκης	1	Κ. Π. Ἡπειρώτης	1
Α. Πετρόπουλος	1	Π. Στερόπουλος	1
Η. Λεβέντης	1	Χ. Παπαγιαννόπουλος	1
ΜΕΓΑ - ΣΠΗΛΛΙΟΥ.		Σ. Ἱερεὺς	1
		Ι. Κοτζᾶς	1
Π. Ἀντωνιάδης	1	Κ. Τζορτζόπουλος	1
Γερμανός	1	Θ. Τζαγκάλης	1
Πανόπουλος	1	Γ. Σταμάτης	1
Νεκτάριος	1	Α. Περιβολαρόπουλος	1
Γ. Μπαρλέν	1	Γ. Γουλιμές	1
Β. Ἀγγελίδης	1	Ι. Σπύρου	1
Α. Γεδεών	1	Ν. Κοκολάκης	1
Π. Ἀθανασσιάδης	1	Μ. Μελαχρινός	1
ΠΟΡΟΥ.		Κ. Ἀλφιέρης	1
		Ι. Μπουκιολάλας	1
Κ. Καπνάρης	1	Παπαλιδέρης	1

Σ. Ἀνδρέου	1	Μ. Κερκυρόπουλος	1
Παπανδρέας Καλιαμπάκου	1	Κ. Γ. Ἀντωνόπουλος	1
Γ. Γιαννάκου	1	Γ. Πέρβαλης	1
Α. Π. Τράμπα	1	Β. Δ. Σπορίτης	1
Γ. Μπέλος	1	Γ. Χοντζόπουλος	1
ΓΑΛΑΞΕΙΔΙΟΥ.		Κ. Φαρμακόπουλος	1
Κ. Τζιτζός	1	Ι. Δοξαράς	1
ΔΑΜΙΑΣ.		Γ. Ζορμπᾶς	1
Χ. Ζαχαροκομόπουλος	1	Ι. Γ. Φράγκος	1
Ν. Κ. Βέδας	1	Ι. Πέτρου	1
Μ. Κανάρης	1	Δ. Ε. Γουριώτης	1
Α. Ἀνδρουτζός	1	Α. Μιλτιάδης	1
Σ. Α. Μάης	1	Ι. Ἀγγελίδης	1
Κ. Χριστοδούλου	1	Δ. Σκουμπουρδῆς	1
Κ. Γεωργιάδης	1	Μ. Τολμίδης	1
Κ. Ζήσης	1	Α. Πάνος	1
Γ. Στενός	1	Π. Κεφαλάς	1
Γ. Ν. Οἰκονόμος	1	ΛΕΒΑΔΕΙΑΣ.	
Ν. Βολατῆς	1	Γ. Ν. Μῆχος	1
Δ. Πολυζωίδης	1	Α. Π. Νάκος	1
Γ. Παπαδόπουλος	1	Α. Ο. Τζηκούρας	1
Κ. Γαβαθᾶς	1	Α. Πασπάλης	1
Γ. Ξοντόσης	1	Κ. Παλάσκας	1
Ι. Τζεφατζῆς	1	Γ. Σ. Καλός	1
Χ. Α. Γερογιάννης	1	Μ. Καλμουῆχος	1
Σ. Α. Βουβάλης	1	Α. Νάκος	1
Σγαρδέλης	1	Ν. Καλογερόπουλος	1
Γ. Κλήρης	1	Δ. Ι. Νάκος	1
Ι. Α. Πολυχρονιάδης	1	Δ. Α.	1
Α. Φαρδῆς	1	Α. Λαπουσιάδης	1
Σ. Καμπρέκος	1	Π. Γ. Καλπανδῆς	1
Χ. Ι. Δροσινός	1	Σ. Δεσποτόπουλος	1
Ι. Γαβαθός	1	Γ. Φωτιάδης	1
Α. Δινιάν	1	Ι. Διστομίτης	1

N. I. Κόλις	1	Δ. Κ. Γούζικος	1
Α. Σφοντοβρης	1	Χριστόφορος Ιερομόναχος	1
Φ. I. Φίλωτος	1	ΑΤΑΛΑΝΤΗΣ.	
Δ. Σκοτίδης	1	Δ. Αλεξάνδρου	1
Γ. Διοβουνιώτης	1	Χ. Αλεξάνδρου	1
Α. Γιωργαντάς	1	ΧΑΛΚΙΔΟΣ.	
Α. Μπούφης	1	Δ. Μ. Μητζάκης	1
Α. Μπουρνάζος	1	Σ. Τ. Σβάρτζ	1
Ι. Νικολάου	1	Α. Βινάρης	1
Έμμ. Σπυρίδωνος	1	Δ. Παγιάννης	1
Β. Σαράζογλου	1	Δ. Γ. Αντωνιάδης	1
Α. Θ. Τσιμισίτης	1	Α. Λευκάδιος	1
Π. Καρατζολόπουλος	1	Γ. Χάν	1
Ν. Π. Αναστασίου	1	Ν. Βαλινός	1
Α. Π. Ιωάννου	1	Π. Ζαβογιάννης	1
Α. Νικολάου	1	Ι. Βούλτζος	1
Δ. Α. Τζάθας	1	Δ. Καφεζόγλους	1
ΑΜΦΙΣΣΗΣ.		Π. Κουμελάς	1
Γ. Βίτης	1	Β. Δρόσος	1
Γ. Γκίκας	1	Ι. Μ. Μαυρομάτης	1
Γ. Καλποϋτζος	1	Ι. Μ. Μιλαΐτης	1
Π. Κομποθέλας	1	Σμαραγ. Α. Δούμα	1
ΚΥΛΛΗΝΗΣ.		Α. Αντύπας	1
Δ. Αυγερινός	1	Δ. Βάλβη	1
Σ. Ι. Θαλασσόπουλος	1	Στ. Παππᾶ	1
Χ. Νικολάου	1	Γ. Βελισσάριος	1
Σ. Α. Κουβαρά	1	Α. Άβαντινός	1
ΙΤΑΜΟΥ.		ΚΥΜΗΣ.	
Γ. Γιαπαλίδης	1	Εύστ. Μ. Στεφάνου	1
Γ. Γ. Τζαπλάκογλου	1	Ν. Α. Κομπαραϋτζος	1
Δ. Χ. Αναγνώστου	1	Δ. Παρθενόπουλος	1
Δ. Αναγνωστίδης	1	Δ. Φ. Ταμπάκος	1

Μ. Σέρρος	1	Π. Γεραρόπουλος	1
Ι. Φραγκίσκου	1	Ζ. Γ. Μαυριδόγλους	1
Κ. Ν. Τζαννής	1	Κ. Πυλίδης	1
		Ι. Γ. Άσλαϊ	1
ΣΥΡΑΣ.		Θ. Μυχίνης	1
Ι. Α. Ράλλης	1	Ν. Καλάγκας	1
Π. Α. Ράλλης	1	Γ. Πινιατέλης	1
Α. Σ. Μικρουλάκης	1	Π. Λαοκάρδης	1
Ζ. Ν. Λαγώνικος	1	Ι. Γ. Καράλης	1
Ι. Κορίσης	1	Μ. Κασσιέρης	1
Λ. Κορίσης	1	Ν. Φραγκόπουλος	2
Στ. Κ. Γαλάτης	1	Α. Κεφάλας	1
Ν. Ζ. Βλαστός	2		
Η. Γαλάτης	1	ΚΕΑΣ.	
Μ. Ράλλης	1	Σ. Πάγκαλος	1
Ν. Μεταξάς, Α. Οικονόμου		Α. Σοφινός	1
καὶ Σ.	1	Ν. Σπ. Πάγκαλος	1
Σ. Νικολαΐδης	1	Ι. Πάγκαλος	1
Α. Δαβίδ	1	Ι. Μελισινός	1
Α. Θ. Ράλλης	1	Χ. Κοζαδίνος	1
Στ. Π. Τζιτζινίας	1	Α. Δ. Δεάγγελος	1
Ζ. Ζ. Κορονιός	1	Ζ. Ν. Δεπάστε	1
Δ. Μάνιαρης	1	Α. Γ. Χωματιανός	1
Σ. Τ. Λεβίδης	1	Δ. Ν. Γιαβρούδη	1
Ν. Μέρτης	1	Α. Κουβαράς	1
Β. Ν. Παγκώστας	1	Γ. Δικαιοφύλαξ	1
Φ. Ρ. Μ. Κριεζής	1	Σ. Μ. Σαλομίδης	1
Ν. Συνοδινός	1	Γ. Ν. Ρώτας	1
Ι. Πετρής	1		
Α. Μαχαιράς	1	ΝΑΞΟΥ.	
Ι. Δημητρίου	1	Τὸ ἐν Νάξῳ Ἀναγνωστήριον	1
Μ. Δ. Βικέλας	1	Ν. Α. Σαράκης	1
Γ. Πάικος	1	Δ. Ι. Μινακούλης	1
Α. Θ. Ράλλης	1	Κ. Λεντούδης	1
Ι. Κ. Νεγρεπόντες	1	Σοφία Γουσίου	1

Σ. Ι. Σαραντινός
 Χρ. Χρύσης
 Α. Βελάστης
 Α. Ν. Πελέζης
 Α. Αναπλιώτης
 Ι. Χρ. Φραγκόπουλος
 Ι. Γ. Φραγκόπουλος
 Ι. Μ. Ρόκκος
 Ι. Ν. Φραγκόπουλος
 Ε. Σταματέλας
 Ι. Α. Μαρμαράς
 Ι. Δ.
 Α. Ριοτόπουλος
 Ι. Κυνρήλιος
 Σ. Μελισσοῦργος
 Φ. Μπίννερ
 Δ. Ι. Ίσώτης
 Ν. Σ. Σκορδίλλης
 Α. Δοβλέτης
 Σ. Μαργακουδάκης

ΜΗΛΟΥ.

Σ. Π. Ταταράκης
 Ε. Κορτέσης
 Α. Χ. Ανδρέα
 Α. Χαιρόνης
 Ι. Γ. Κριεζής

ΣΚΟΠΕΔΟΥ.

Γρηγόριος
 Εμμανουήλ
 Μ. Ι. Ευαγγελινού
 Δ. Α. Κακίδης
 Σ. Παππαδόπουλος

1 Ε. Μπλέσας Ι
 1 Φάλλκος Ν. Ι
 1 Κ. Χρήστου Ι
 1 Φ. Ι
 1 ΥΔΡΑΣ.
 1 Μ. Ν. Νέγκας Ι
 1 Χ. Λοδοτζοκίρης Ι
 1 Κ. Μανρουζής Ι
 1 Π. Σχίζας Ι
 1 Π. Δημητριάδης Ι
 1 Π. Π. Μανούσος Ι
 1 Α. Τριτζιμπίδης Ι
 1 Σ. Α. Παππαδόπουλος Ι
 1 Σ. Ν. Πετσοπούλης Ι
 1 Κ. Αντωνόπουλος Ι
 1 Κ. Αναστασίου Ι
 1 Παρράσια Ανδρίτζηνα Ι
 1 Μ. Ν. Γιαννακόπουλος Ι
 1 Ι. Δημητριάδης Ι

ΝΙΖΝΑ.

1 Η Ζωσιμαία Ἀδελφότης 30
 1 Σύγγελος Γρηγόριος 5
 1 Ἰωάννης Ἀποστολείου Ι
 1 Χρ. Μαυρομάτης Ι
 2 Γρ. Μάντζος Ι
 1 Χρ. Ίερόπαις Ι
 1 Π. Ίερόπαις Ι
 1 Δ. Παναγιώτου Ι
 1 Γ. Μ. Κουνελάκης Ι
 1 ΠΑΡΙΣΙΩΝ.
 1 Κυρία Θυρώτου Ι
 1 Α. Φ. Διδότος Ι

ΜΑΣΣΑΛΙΑΣ.

Καλλίνικος Κρεατζούλας
 Ζωρζής Τζιτζίνιας
 Π. Σικιάρης
 Θ. Ράκος
 Μ. Ροδοκανάκης
 Μ. Πετροκόκκινος
 Μ. Ἀγέλαστος
 Αὐγ. Σ. Ράλλης
 Στ. Ροδοκανάκης
 Ζ. Δ. Τζιτζίνιας
 Αὐγ. Ἀργέντης
 Ἀμ. Β. Ἀργέντης
 Ἀνδ. Ν. Ἀργέντης
 Ν. Βαφιάδης
 Π. Παλαιολόγος
 Δ. Ε. Πετροκόκκινος
 Ν. Ἰ. Σαρίκογλους
 D. F. Dehègne

ΛΙΒΟΡΝΟΥ.

Π. Πάλλης
 Ἀγγελικὴ Π. Βαρθολομαίου
 Ζ. Ροδοκανάκης
 Α. Μ. Βλαστός
 Εὐγένιος Καίρης
 Μ. Θεοδωρίδης
 Γ. Χ. Μπαχώμης
 Α. Μαργαρίτης

ΤΡΙΕΣΤΙΟΥ.

Ἄγγελος Γιαννικέσης
 Ζώης Μαρούλης
 Γεώργιος Παπιολάκης

Νικόλαος Μοροζίνης	5
Ι. Σαριγιάννης	2
Κ. Γιαλούσης	3
Α. Γιαλούσης	2
Κυρ. Βαρδάκας	2
Ἐνικσταῖν	2
Ἡ Ἑλληνικὴ Σχολή	5
Ἀγαθάγγελος	2
Ἰγνάτιος Θεολογίτης	1
Ι. Παλάδης	1
Γρ. Ψαλτάκης	1
Ι. Μπαζάκας	1
Α. Ὀλύμπιος	1
Γ. Διαζῶς	1
Ι. Σαραντάρης	1
Γ. Βλισμᾶς	2
Α. Τσατσαράγκος	2
Γρ. Τζανὸς	2
Π. Κουβαρᾶς	2
Α. Σεμενλῆ	1
Δ. Σεμτέλλος	2
Θ. Δούμας	2
Γ. Εὐσταθειάδης	1
Π. Μπαχατῶρης	1
Π. Ἰουσοῦρ	5
Α. Παλαιολόγος	1
Ν. Μοροζίνης	3
Ι. Ὁμηρος	2
Δ. Χασάπης	1
Α. Μ. Ἀντωνόπουλος	3
Α. Ράλλης	1
Α. Σεβαστόπουλος	1
Δ. Κοκκινάκης	1
Γ. Χ. Κωστή	3
Δ. Τζόρτζη	3

Γ. Σαριδάκης	2	Δ. Κελαϊδίτης	1
Α. Γαλλάτης	1	Φ. Σκουλούδης	1
Δ. Γαλλάτης	1	Μιχ. τοῦ Μιχαήλ	1
Κ. Γαλλάτης	1	Δ. Δαμύλος	1
Α. Δ. Γαλλάτη	1	Κ. Μπερτουμής	1
Δ. Γαλλάτης	1	Α. Μ. Πάλλης	1
Στ. Τζίφου	1	Α. Θ. Πάλλης	2
Μ. Ἀγέλαστος	1	Ἀμβ. Σ. Πάλλης	2
Α. Κ. Βούρος	1	Ἀνδ. Α. Πάλλης	1
Μ. Πυριόβολος	1	Η. Περβάνογλου	1
Ν. Βριάκος	1	Ι. Κοπεζόγλου	1
Ι. Ἀνδρεάδης	3	Α. Δημητρίου	2
Π. Μ. Δαμύλος	1	Κ. Ταπούρος	1
Α. Καλογεώργος	1	Α. Μίλιος	1
Α. Λιβαδίτης	1	Ι. Φαρισσαῖος	1
Σταῦρος Λίβαδίτης	1	Ι. Σκυλίτζης	1
Σπ. Λιβαδίτης	1	Μ. Ροδοκανάκης	2
Γ. Λιβαδίτης	1	Π. Ρίζος	2
Β. Λιβαδίτης	1	Ν. Μ. Ησαίου	2
Π. Γεωργούλης	1	Ι. Ἀνδρουλάκης	1
Χρ. Ρενιέρης	1	Μ. Μπογιατζόγλου	1
Γ. Ξένης	1	Β. Σάββας	1
Π. Κ. Μαυρογορδάτος	3	Γ. Σάββας	1
Κ. Π. Μαυρογορδάτος	1	Β. Μικρόνης	1
Ι. Κ. Μαυρογορδάτος	1	Ρ. Νιότης	1
Π. Σ. Μαυρογορδάτος	1	Μ. δε. Ν. Μαυρογορδάτος	2
Χρ. Γραμμάτου	1	Γ. Κλήμης	1
Ι. Μανιάρη	1	Ι. Κάπαρης	1
Σπ. Παπαρήτωρ	1	Γ. Κάπαρης	1
Δ. Π. Καρτζιότης	3	Ν. Κούρτοβικ	1
Ἀδελφοὶ Ῥωμάνοι	1	Ν. Γλυκοφρύδης	1
Κεφαλᾶς καὶ Ἀντύπας	1	Ι. Τσιγκιρλάρης	1
Ι. Μποζίκης	1	Σ. Γκενάκας	1
Α. Μποζίκης	1	Ι. Σακελλάριος	1
Θ. Μποζίκης	1	Δ. Καγκάδης	3

Π. Παξιμάδης	1	Α. Ροϊδης	1
Δ. Κατράρος	2	Κ. Δημόπουλος	1
Σ. Κατράρος	1	Ν. Μπενάκης	1
Ν. Χ. Καλογιάννης	1		
Μ. Δέλτας	2	ΛΟΝΔΙΝΟΥ.	
Π. Κετσίσουγλου	1	Π. Ράλλης	3
Δ. Πλατυγένης	1		
Ι. Ἀποστολόπουλος	2	ΣΜΥΡΝΗΣ.	
Μ. Δ. Ἀποστολόπουλος	2	Π. Μ. Κλάδος	1
Δ. Ν. Ἀποστολόπουλος	2	Ν. Π. Πετροκοκκινός	2
Μ. Ροδοκανάκης τοῦ Α.	2	Δ. Τέμπλης	2
Ι. Μ. Ροδοκανάκης	1	Α. Ι. Δαλέσιος	1
Ν. Σεβαστόπουλος	2	Στ. Γαλάτης	1
Υἱοὶ Ι. Μπέσου	2	Γ. Κ. Πετρίτζης	1
Στ. Μ. Βλαστός	1	Κ. Δαμιανός	1
Α. Μ. Βλαστός	1	Γ. Σπορίδης	1
Α. Α. Βλαστός	1	Μ. Σπορίδης	1
Στ. Τσιτσίνιας	3	ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ.	
Δ. Τσιτσεκλής	1	Τ. Ράλλης	3
Σ. Θ. Γαλλάτης	1	Γ. Σταυρινάκης	2
Ι. Παντζήρης	1		
Υ. Αυγερινός	1	ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ.	
Ἀδελφοὶ Καράλλη	1	Θ. Φούλης	1
Ε. Ἡσαΐου	1	Γ. Κορωναῖος	1
Γ. Ἡσαΐου	1	Ἐμμ. Α. Σωμαρίππας	1
Ὁνούφριος Γεωργίου	5	Ν. Στορνάρης	2
Ι. Σαλβάγος	1	Κ. Τζαμπέκος	1
Δ. Μανέτας	1	Ι. Γ. Ἰβός	1
Σ. Δαμιανός	1	Γ. Στέριου	1
Γ. Κούρτοβιχ	1	Α. Σωτήρη	1
Γ. Μπαλλῆς	1	Ι. Ἰδομενεὺς	1
Μ. Δελμπένε	1	Ο. Μπενεδούτζης	1
Δ. Δρακόπουλος	1	Ι. Στέριος	1
Κ. Δημητρίου	1	Στ. Κ. Πρώϊος	1
Α. Κολέας	1	Δ. Π. Μχυρογορδάτος	1

ΚΑΙΡΟΥ.			
Ὁ Πατριάρχης Ἀλεξανδρ.	5	N. Βαγιαζόγλους	1
Π. Κωτζαΐτης	1	X. Ἀνωστίδης	1
K. Καλλαγιάννης	1	Δ. Παλαιολόγου	1
K. Θ. Νάνζιο	1	Λ. Ἀββετ	1
A. Σερεμέτης	1	I. Δρόσος	1
A. I. Κασαβέτης	1	I. Θεοχάρη	1
X. Βασιλειάδης	1	Θ. N. Κοδενίκου	2
Στ. Κόσσιφας	1	Π. Χριστοδούλου	1
Στ. Δ. Κόσσιφας	1	E. Γ. Τζιγαδά	1
K. Μιστροβράκης	1	E. Τιβέριος	1
K. Μπογιαζόγλους	1	I. M. Λιμπούση	1
Φ. Κεσίρκας	1	Θ. Ἐμμανουήλ	1
Δ. Νικολαΐδης	1	Δ. Μαυρογένη	1
Στ. Σέφερ	1	A. Ἰωάννου	1
A. Δαλαρέτας	1	Δ. Μιχαήλ	1
Δ. Ῥεμπακάκης	1	X. E. Μοῦκα	1
E. A. Διαμαντίδης	1	Θ. Τζοβαερτζής	1
Γ. Καλλιγᾶς	1	Γ. Στ. Τζάτας	1
Π. Καβάκης	1	I. K. Νικολάου	1
Ναοὺμ Ζωγράφος	1	Δ. Σταμάτη	1
X. Θ. X. Δημητρίου	1	Π. X. Ζήσιμου	1
K. Παλαιολόγος	1	Ναοὺμ Δημητρίου	1
I. Παρασκευᾶς	1	Δ. Φιλίππου	1
I. Γ. Καττᾶ	1	K. Ἐμμανουήλ	1
Θ. Δημητρίου	1	A. Πελαΐτης	1
A. Ἀντωνίου	1	I. Μεταξᾶς	1
N. Κυριάκου	1	X. Γ. Νικολάου	1
Γ. K. Μπιχιάρης	1	Π. A. Μάρκου	1
		A. E. Βαφέα	1